

OĞLAK KLASİKLERİ

DANTE ALIGHIERI
İLAHİ KOMEDYA

Türkçesi: *Rekin Teksoy*

12.
BASKI

Īlahi Komedya - Dante

OĞLAK KLASİKLERİ

Dünya şiirinin başyapıtı *İlahi Komedya*, Dante'nin Cehennem'e, Âraf'a ve Cennet'e yaptığı düşsel bir geziyi destanlaştırır. *İlahi Komedya*, 14 233'e ulaşan toplam dize sayısı ile şiir tarihinin en uzun soluklu şiiridir. Dante'nin, 1300 yılının 7 Nisan Perşembe gecesi başlayan gezisi bir hafta sürer, Dante'ye Cehennem ve Âraf yolculuğu boyunca Latin şair Vergilius rehberlik eder. Araf'ın tepesinde Vergilius yerini, Cennet'te Dante'ye rehberlik edecek olan Beatrice'ye bırakır. Dante, Beatrice'yi ilk gördüğünde kendisi dokuz, Beatrice sekiz yaşındadır. Dante, ömrü boyunca Beatrice'ye bağlı kaldığı gibi, düşünce dünyasının da esin kaynağı olur Beatrice.

Vergilius'un *Aeneis* destanını örnek alan ve sıradışı bir aşka mitoloji, tarih ve kutsal metinlerle de desteklenen gerçeküstücü bir ortamda yakılan bir ağıt olarak da değerlendirilebilecek olan *İlahi Komedya'nın* tarih ve felsefeden dinbilime, gökbilimden geometriye uzanan bir ansiklopedi niteliği taşıması da bir başka özelliğidir.

Eksiksiz ve ilk kez şiir olarak Türkçeleştirilen *İlahi Komedya* da hak ettiği yerde... Oğlak Klasikleri'nde.

REKİN TEKSOY

İstanbul'da doğan Rekin Teksoy, hukuk öğrenimi gördü. Avukatlık, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulu'nda okutmanlık yaptı. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde yirmi yılı aşkın bir süre Sinema Sanatı ve Sinema Edebiyat ilişkileri dersleri verdi.

1960'lı yıllarda Yön, *Sosyal Adalet*, *Ataç* gibi dergilerde sinema eleştirileri yayımlayan Teksoy, Türk Sinematek Demeği Yönetim Kurulu'nda görev aldı. TÜRSAK (Türkiye Sinema ve Audiovisuel Vakfı) kurucuları arasında yer aldı ve bir dönem vakfın başkanlığını yaptı. 1994'ten başlayarak 601 hafta boyunca TRT2 televizyonunda haftalık Sinema ve Edebiyat programını hazırlayıp sundu.

Rekin Teksoy, *Arkın Sinema Ansiklopedisi*, *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, *Bilimler Ansiklopedisi*, *Sağlık Ansiklopedisi*, *Hayvanlar Ansiklopedisi* gibi ansiklopedilerin yayın yönetmenliğini yaptı. Yazdığı *Rosa Luxemburg* adlı oyun Tiyatro Ayna-Dilek Türker tarafından iki mevsim Küçük Sahne'de oynandı (Nisan Yayınları'nca kitap olarak yayımlandı).

Macchiavelli, Italo Calvino, Cesare Pavese, Italo Svevo, Dino Buzzati, Pier Paolo Pasolini, Curzio Malaparte, Federico Fellini, Oriana Fallaci, Luigi Malerba, Dario Fo, Milan Kundera gibi yazarlardan roman, öykü, oyun, deneme ve şiir çevirileri yaptı. Carlo Goldoni'den çevirdiği *İki Efendinin Uşağı* Avni Dilligil En İyi Çeviri Ödülü'nü aldı.

Boccaccio'nun *Decameron*'unu ilk kez eksiksiz olarak Türkçeleştirmesi üzerine İtalya Cumhurbaşkanı Şövalye sanıyla ödüllendirildi. Dante Alighieri'nin *İlahi Komedya*'sını ilk kez şiir biçiminde Türkçeleştiren çevirisi de İtalyan Senatosunca Çeviri Ödülü'ne değer bulundu. Sinema sanatının başlangıçtan günümüze tarihini ayrıntılı bir biçimde inceleyen *Rekin Teksoy'un Sinema Tarihi* ve *Rekin Teksoy'un Türk Sineması*, Oğlak Yayınları'nca yayımlandı.

OĞLAK KLASİKLERİ

DANTE ALIGHIERI

İLÂHİ KOMEDYA

Türkçesi: *Rekin Teksoy*

OĞLAK KLASİKLERİ

İlahi Komedyâ / Dante Alighieri İtalyanca aslından çeviren:
Rekin Teksoy

© Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti., 1998 Bu çevirinin bütün hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılarının dışında yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Kurumsal kimlik danışmanı: Serdar Benli Kapak tasarımı: Işıl Döneray Kapak uygulama: M. Deniz Çorbacıoğlu Dizgi düzeni: Goudy, 10 / 12 pt.

Ofset hazırlık: Oğlak Yayınları Baskı: Oğlak Baskı Hizmetleri
Tel: (0-212) 612 73 05

Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Genel yayın yönetmeni: Senay Haznedaroğlu

Zambak Sokak 21, Oğlak Binası, 34435 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0-212) 251 71 08-09, Faks: (0-212) 293 65 50

www.oglakkitap.com

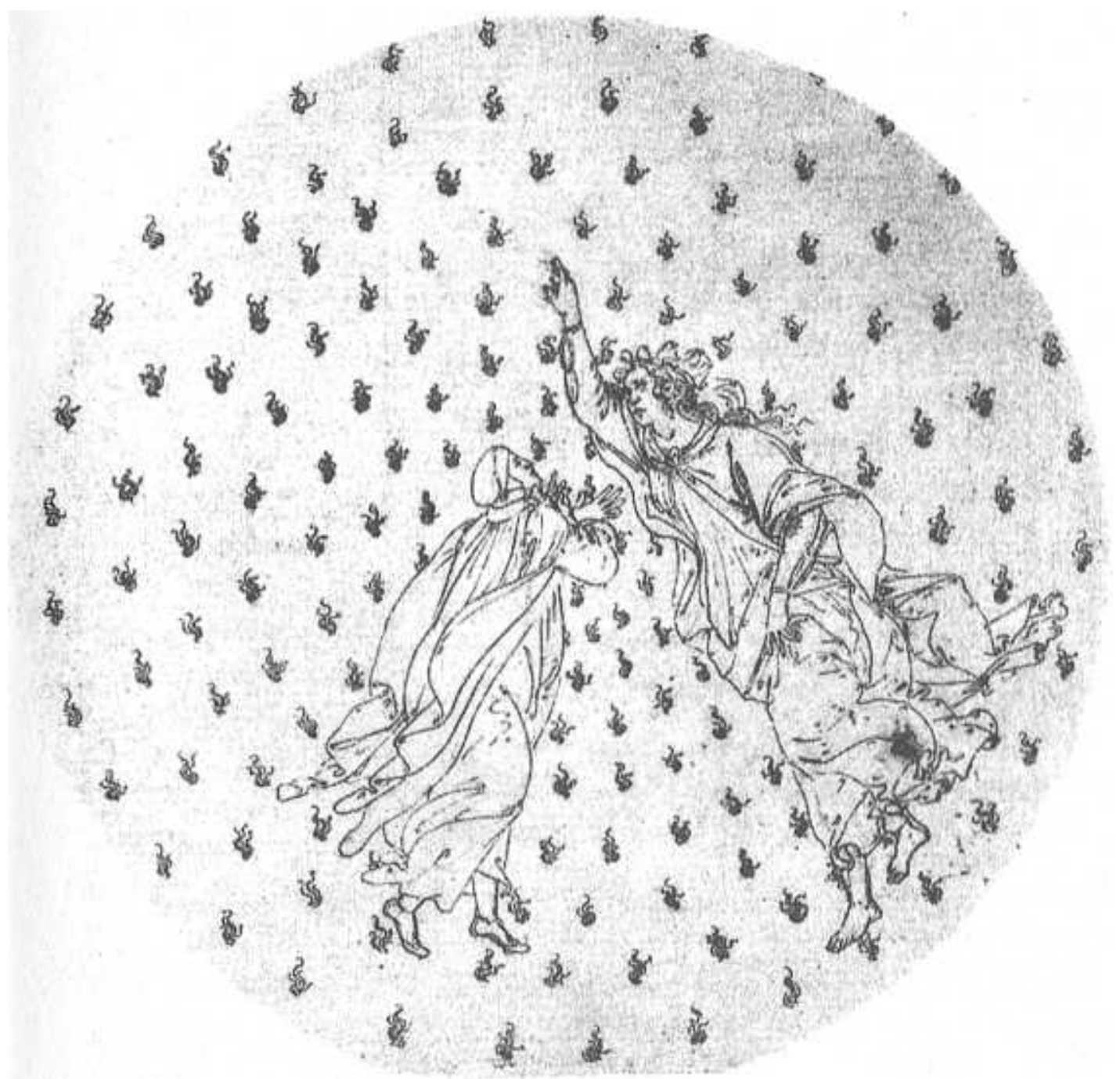
www.twitter.com/oglakkitap

e-posta: oglakkitap@oglak.com

On ikinci baskı: 2011 ISBN 975 - 329 - 246 - 5

Īlahi Komedya

Önsöz

Dante ile Shakespeare dünyayı

aralarında paylaşır;

bu iki ada eklenebilecek

üçüncü bir ad yoktur.

T. S. Eliot

Dante Alighieri: Şiir tarihinde bir benzeri olmayan *Divina commedia*'nın (*İlahi Komedyâ*) yazarı Dante Alighieri (1265-1321) Floransa'da orta halli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Asıl adı Durante'dir. Babası Alighiero di Bellincione'nin büyük dedesi Cacciaguida, Haçlı Seferlerine katılarak soyluluk sanı elde etmiş, ancak çarpışmalar sırasında ölmüştü (1147). Cacciaguida, karısının ailesinin soyadını kullanır. İlkin Alaghieri ya da Aldighieri olan bu ad daha sonra Alighieri'ye dönüşür. Küçük yaşta annesi (Bella) ölen, 1277'de Gemma Donati ile evlilik sözü kesilen (nikâh 1285'te kıyılır) Dante'nin bu evlilikten Giovanni, Jacopo ve Pietro adında üç erkek, Antonia ve Beatrice adında iki kız çocuğu olur (kimi kaynaklara göre kız çocuğu tektir, Antonia rahibe olunca Beatrice adını almıştır). Dante gençlik yıllarında dönemin öbür gençleri gibi dilbilgisi, mantık,

sözbilim (retorik) öğrendi, yazarlarla, dönemin ünlü düşün adamlarıyla dostluklar kurdu. Brunetto Latini ile Guido Guinzelli, Dante'nin ilk ustaları oldu. Dante, sürgünde kaldığı Fransa'dan 1266'da Floransa'ya dönen ve 1294'te burada ölen şair Brunetto Latini'den hem dilbilgisi, hem de kişinin dünyada iz bırakması için yapıt üretmesi gerektiğini öğrendi. Bologna'lı şair Guido Guinzelli ise Dante'ye duygularını dizelere dönüştürme sanatının kurallarını öğretti. Dönemin önemli şairlerinden Guido Cavalcanti yetişkinlik çağının en yakın dostu oldu. Dönemin en önemli resim ustası Giotto ile de dostluk kuran Dante, Bologna ve Padova üniversitelerine de gitti. Latin şiirini, bu arada Vergilius ile Ovidius'un yapıtını inceledi, felsefe öğrendi. Vergilius ile Aristoteles'ten etkilendiği gibi, dinbilimci Aquino'lu San Tommaso'nun (1225-1274) görüşlerini de benimsedi.

Guelf'ler, Ghibellin'ler: Dante'nin yaşadığı yıllarda İtalya'da da feodalite düzeni ortadan kalkmış, yerini cumhuriyetlere, krallıklara, senyörlüklere, komünlere bırakmıştı. İlk Almanya'da ortaya çıkan Guelf ile Ghibellin partilerinin etkisi İtalya'ya da ulaşmıştı. Almanya'da Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu tahtı için, Saksonya ve Bavyera dukleri (Welf) ile Swabia yöneticileri Hohenstaufen'ler çekişiyordu. Bu görüş ayrılığı XIII. yüzyılda İtalya'ya da sıçradı. Roma-Cermen imparatorlarının İtalya'yı da yönetmelerine karşı çıkararak, papalığın yönetim hakkını savunanlar Guelf adını aldılar (Guelf sözcüğü Almanca Welf'ten türetilmişti). Guelf'ler İtalya'daki prenslikler ile cumhuriyetleri de destekliyor, yerel özerkliği savunuyordu. Ghibellin'ler ise (Ghibellin sözcüğü Hohenstaufen'lerin Waiblingen malikânesinin adından türetilmişti) imparatoru

savunuyordu. Kuzey İtalya'daki soylu aileler genellikle Ghibellin'leri desteklerken, büyük kentler Guelf'leri destekliyordu. Pisa, Verona, Arezzo'nun Ghibellin'lerden yana olmasına karşılık, Milano, Bologna ve özellikle Floransa'da Guelf'ler egemendi (Dante'nin ailesi de Guelf yanlısıydı).

Dante'nin doğumundan beş yıl önce Ghibellin'ler, Montaperti savaşında Guelf'leri bozguna uğratarak Floransa'nın yönetimini ele geçirmişti. Dönemin bu en varlıklı kentini (Floransa Avrupa'nın bankerlik merkezi sayılıyordu) yakmak istemişler ama Ghibellin'lerin önde gelen ailelerinden Farinata ailesinden Uberti, Ghibellin'leri bu karardan vazgeçirmişti. Çok geçmeden de, Benevento savaşı (1266) sonunda Guelf'ler yeniden Floransa'ya egemen oldu. Ghibellin'ler kentten sürüldü. Bu arada Guelf'ler Aklar ve Karalar olarak ikiye bölündü. Cerchi ailesinin önderliğindeki Aklar ticaretle uğraşan varlıklı burjuvalardan (**popolo grasso**) oluşuyor, imparatorluğu destekliyordu. Küçük,esnaftan (**arti minori**) oluşan, Donati ailesinin önderliğindeki Karalar ise feodal düzene özlem duyuyor, papalıkça destekleniyordu. (Dante'nin karısı Gemma da Donati ailesinden olmakla birlikte, Dante Aklar'dan yanaydı). İtalya'daki kargaşa, Dante'nin dizelerine şöyle yansır:

*Ey köle İtalya, acılar ülkesi,
fırtınada kaptansız gemi,
taşranın değil, kerhanenin ecesi!*

Dante'nin siyasal etkinliği: 1289 yılında Arezzo'da Ghibellin'lere karşı yapılan Campaldino savaşına Dante de katıldı. Bu yıllarda Floransa'nın yönetimine katılan lonca yöneticileri (*prior*) iki ay süreyle bu görevde kalıyor, varlıklı kişilerden etkilenmemeleri için görevleri sırasında bir kaleye kapatılıyorlardı. Kentin yönetimi için birçok kurul oluşturulmuştu. Altı ay süreyle görev yapan bu kurulların üyeleri ikinci kez üyeliğe seçilemiyordu. İç çekişmelerden etkilenmemesi için de, kentin en üst düzey yöneticisi (*podestâ*) yabancılar arasından seçiliyordu. Bu arada soyluların kamu yönetimine katılmalarını engellemek için iş sahibi olmayanların kamu yönetimine katılması yasaklanmıştı (*Ordinamenta Justitiae*). Ancak bir süre sonra bu yasak yumuşatıldı. Bir loncaya üye olmak, kamu görevi almak için yeterli sayıldı (*Giano della Bella yasası*). Dante de, sanatçıların da yazılabildiği Baharatçı Hekimler loncasına yazılarak Floransa yönetiminde etkin görevler üstlendi. (Dante daha sonraları, mutsuzluğunun kaynağını *prior* seçilmesine bağlayacaktır). O sırada papa seçilen Bonifazio VII'nin Karalar aracılığıyla kent üzerinde egemenlik kurmak politikasına karşı çıktı. Karaların seçtiği kent yöneticisi 27 Ocak 1302'de Dante'yi 5000 florin para cezası ile iki yıl sürgün cezasına çarptırdı. Dante para cezasını ödeyemeyince, 10 Mart 1302'de bu ceza ölüm cezasına dönüştürüldü. Ancak Dante bu tarihten önce Roma'ya sürgüne gitmişti. Oradaki başka sürgünlerle birlikte Forli'ye gidip Ordelaffi'lerden, Verona'ya gidip Bartolomeo della Scala'dan Floransa'daki yönetimi devirmek için yardım istedi. Bonifazio VII'nin ölüp,

yerine Benedetto XI'nin geçmesi sürgündeki Floransalılar için bir umut kaynağı oldu. Yeni papa 1304 yılı Mart ayında kardinallerinden Niccolo da Prato'yu Aklarla Karaları barıştırmak amacıyla Floransa'ya gönderdi. Ama Karaların uzlaşmaz tutumu bu girişimi sonuçsuz bıraktı. Dante 1304 yılından 1306 yılına dek Bologna'da yaşadı.

Luxembourg kontu Henri VII'nin imparator olmasını (1309), o sırada Casentino'da bulunan Dante büyük bir coşku ile karşıladı. Dante'ye göre Henri VII, insanları yeryüzünde mutlu kılmaya çalışacak, papa da insanları öbür dünyadaki sonsuz mutluluğa hazırlayacaktı. Böylece Dante'nin özlediği dünya işleri ile din işlerinin birbirinden ayrılması gerçekleşmiş olacaktı. Henri VII'nin ta giymek için Roma'ya gelecek olması da Dante'nin umutlarını artırmıştı. Öyle ki, yeni imparatora karşı çıkan Floransalılara bir kınama mektubu yazarken, Henri VII'ye yazdığı bir mektupla ondan bir an önce Floransalıları cezalandırmasını istemişti. Henri VII, beklendiği gibi Roma'da ta giydi. Ama tren papalığın merkezi San Pietro kilisesi yerine San Giovanni in Laterano kilisesinde yapıldı, tacı da papa yerine kardinaller giydirdi. Dante'nin deyişiyle “Gaskonyalı papa Clemente VII, soylu kral Henri VII'ye ihanet etti”, imparatorun Roma dönüşü Siena'da hastalanıp ölmesi (24 Ağustos 1313) ise, Dante'nin beş yıldır beslediği umutları sona erdirdi.

Bu arada Floransa'da sürgünlerin geri dönebilmesine ilişkin bir karar alınmış (1311) ancak bağışlananlar arasında Dante'nin adına yer verilmemişti. 1315 mayısında, Dante için de af çıkarıldı. Ancak Dante çok sevdiği kentine dönmek

istemedi. Bunun üzerine Floransa'da aynı yılın eylül ayında Dante için bir kez daha ölüm cezası verildi.

Dante ömrünün son altı yılını Verona ile Ravenna'da geçirdi. Verona'da Can Grande'nin konuğu oldu. 1318 yılında geldiği Ravenna'da ise buranın senyörü Guido Novello da Potenta'nın konuğu oldu. Yirmi yıla yakın bir süreyi sürgünde geçiren, bu süre boyunca yazdığı mektuplara Dante Alighieri *exul immeritus* (haksız sürgün) imzasını atan Dante, 13 Eylül 1321 gecesi Ravenna'da sıtmadan öldü. San Pietro Maggiore kilisesine gömüldü (bu kilise günümüzde San Francesco adını taşır.) Sürgünün acısını Dante şu dizelerle dile getirir:

*Başkasının ekmeğinin ne denli tuzlu,
başkasının merdiveninden çıkmanın
ne denli zor olduğunu göreceksin.*

Cennet XVII(58)

Beatrice: Dante'nin sevdiği kadın. Dante, karısı Gemma'dan başka birçok kadınla gönül ilişkisi kurar. Pietra için yazdığı şiirler Rime'de yer alır. Ama ömrü boyunca büyük bir tutkuyla bağlandığı, düşünce dünyasını da yönlendiren kadın Beatrice'dir. Beatrice'ye duyduğu sevgi yüreğinden hiç silinmez, yaşamının en zor, en karamsar dönemlerinde Dante hep bu sevgiye sığınır.

Dante, komşuları Folco di Ricovero de'Portinari'nin kızı Bice'yi (Beatrice) bir toplantıda gördüğünde kendisi dokuz, Beatrice sekiz yaşındadır. Dokuz yıl sonra, bir sokakta ikinci kez karşılaştıklarında, beyaz bir giysi giymiş Beatrice Dante'ye selam verir. İlk gördüğünde Beatrice'ye büyük bir sevgi duyan Dante, ömrü boyunca onu sevecektir. 1288 yılında Simone de'Bardi ile evlenen Beatrice 8 Haziran 1290'da ölür. Beatrice'nin ölümü Dante'nin sevgisine mistik özellikler de ekler. Sevdiği kadının ölümü üzerine uzun süre iç dünyasına kapanan, kendini dinleyen Dante, ilk kitabı *Vita nuova*'da yeni biçem anlayışına uyarak Beatrice'yi över, onu melekler düzeyine çıkarır. Beatrice için "kimsenin kimse için söylememiş olduğu şeyler söylemeye" söz verir. Bu sözünü *Divina commedia*'da (*İlahi Komedy*a) tutar.

Stilnovo: O yıllarda (özellikle 1280-1310 arasında) yeni bir şiir akımı ortaya çıkmıştı. Dante'nin *stilnovo* (yeni biçem) adını verdiği^{1} bu akımı, Bologna'da yaşamakla birlikte Floransa'da ünlenen Guido Guinizelli başlatmıştı. Dante'den başka Guido Cavalcanti ile Cino da Pistoia'nın da katıldıkları yeni akım, aşkı şiirin ana konusu yapıyordu. Şairler aşk duygusunu inceliyor, ruhbilimsel çözümler yapıyor, bir tür aşk kuramı geliştiriyorlardı. Bu şairlere göre, aşk kişinin yönelmesi gereken tek amaçtı, kişiyi soylu kılan, zenginleştiren bir tür tanrıydı; kadın, erdemin, temizliğin simgesi bir tür melek olarak değerlendiriliyordu. Dante şöyle der:

*Dedim ki: Ben o kişiyim ki,
sevda esin verince kaleme sarılırım,
onun yüreğime yazdıklarını aktarırım.*

Âraf XXIV(52)

Dil sorunu: Yazarların karşı karşıya oldukları önemli bir sorun da dil seçimiydi. Yapıtlarını, geleneğe uyarak Latince mi yazacaklardı, yoksa halk dilini mi kullanacaklardı?

Siyasal bir birliğe kavuşmamış İtalya'da kültür birliği de söz konusu olmadığından, halk dilinin (İtalyanca) çok sayıda lehçesi vardı. Dante bu soruna Latince olarak kaleme aldığı *De vulgari eloquentia* adlı yapıtında yanıt arar ve Latinceye karşı halk dillerini savunur. Başyapıtı *İlahi Komedyâ*'yı da İtalyanca (Toscana lehçesi) yazar. Bu nedenle, İtalyan dilinin kurucusu sayılır.

Dante'nin yapıtı: Çalkantılı yaşamına, yirmi yıla yakın sürgünde yaşamasına karşın Dante verimli bir yazardır. Yazdıklarının bir bölümü, dönemin yaygın anlayışına uygun olarak Latince, bir bölümü ise İtalyancadır. Yazıldıkları dile göre Dante'nin yapıtları:

De Vulgari eloquentia (Halk Ağzı Üzerine): Dante'nin 1303 ile 1304 yılı arasında yazdığı dil incelemesi (Latince). Dante bu yapıtında İtalyan dilini kullanmanın yararları üzerinde durur, İtalyancayı düzgün kullanmanın kurallarını belirler, İtalyan şiirinin değerlendirmesini yapar.

De Monarchia (Monarşi Üzerine): Dante'nin 1312-1313 yılları arasında yazdığı sanılan, siyasal görüşlerini açıkladığı inceleme (Latince). Üç bölüme ayrılan kitap monarşinin evrenselliği üzerinde durur, imparatorun yetkesini doğrudan

doğruya Tanrı'dan mı, yoksa yeryüzündeki temsilcisi papadan mı aldığını tartışır.

Questio aqua et terra (Su ve Kara Sorunu): Dante'nin 1320 yılında yazdığı, suların karalardan daha yüksek olamayacağını vurgulayan bilimsel inceleme (Latince).

Epistulae (Mektuplar): Dante'nin değişik kişilere, bu arada kral Henri VII'ye ve Can Grande'ye yazdığı mektupları da içeren on dört mektup (Latince).

Vita nuova (Yeni Hayat): Dante'nin 1292 ile 1294 yılları arasında yazıp 1293 yılında bir araya getirdiği düzyazı ve şiir karışımı 43 bölümlük yapıt (İtalyanca). Yazarın Beatrice Portinari'ye beslediği sevginin duygusal, ruhbilimsel çözümlenmelerini içerir. Provence (Fransa) saz şairlerinin (*troubadour*) geleneğini sürdüren yapıt yeni biçem anlayışının en önemli örneği sayılır.

Convivio (Şölen): Dante'nin 1304 - 1307 yılları arasında on beş bölüm olarak tasarlayıp, dört bölümümü bitirebildiği felsefe ağırlıklı şiirler (İtalyanca).

Rime (Uyaklar): Dante'nin *Vita nuova* ile *Convivio* dışında kalan değişik biçemlerde yazdığı ve bir başlık altında bir araya getirmediği şiirlerine verilen ad.

İlahi Komedya (Divina commedia): Dante, "öteki dünyaya" yaptığı düşsel geziyi destanlaştıran *İlahi Komedya*'yı 1307 - 1321 yılları arasında kaleme aldı. Dil

olarak Latince yerine Toscana lehçesini kullanarak, İtalyan dilinin ilk ve en uzun soluklu şiirini yazdı. *Cehennem*, *Araf*, *Cennet* ana başlıklarını taşıyan üç bölüme (*cantica*) ayrılan şiirin toplam dize sayısı 14 233'dir. Üçlüklerden (*terzina*) oluşan şiirin tümü, ilk kez Dante'nin kullandığı *terza rima* (aba, bcb, cdc örneğinde olduğu gibi, ikinci dizenin son sözcüğünün son harfine, bir sonraki üçlüğün birinci ve üçüncü dizelerinin sonunda yer vermeye dayanan uyak) düzeninde yazılmıştır. Dizeler on bir hecelidir. Her bölümde 33 kanto (*canto* = destan bölümü) yer alır. Cehennem'deki giriş kantosuyla birlikte kanto sayısı 100'e ulaşır. Yazar yapıtına *Comedia* (o dönemde bu sözcük tek 'm' ile yazılıyordu) adını vermiştir. Çünkü *Cehennem* bölümünün ürkütücü ortamına karşılık, şiir, komedilerde olduğu gibi mutlu sonla sonuçlanır; üstelik herkesin anladığı bir dille (İtalyanca) yazılmıştır. İlk kez Boccaccio'nun eklediği *Divina* (İlahi) sıfatı 1555 yılında Venedik'te Ludovico Dolce'nin yaptığı baskıda kitabın kapağında da yer alınca, o tarihten sonra yapıtın adı *Divina commedia* (İlahi Komedya) olarak benimsenmiştir.

İlahi Komedya, yaşam öyküsünün Dante'nin sanatına yansımaları olarak değerlendirilebilir. Yaşamının önemli bir bölümünü sürgünde geçiren, Floransa'ya dönmek için yaptığı girişimler sonuçsuz kalan Dante, İtalya'ya egemen olan toplumsal çalkantıları, güçlü bir imparatorun olmayışına ve imparatorun dizginleyemediği papalığın yayılmacı amaçlarına bağlar. Kendisinin de vatanında mutlu bir yaşam sürme hakkı varken, dönemin koşulları bu hakkı elinden almıştır. Üstelik karıştığı siyasal olaylar, karşılıksız aşkın konusu güzellikle kutsal kavramını özdeşleştirdiği *Vita nuova*'da, Beatrice'yi

öveceğine ilişkin verdiği sözü yerine getirmesini de engellemiştir. Dante, iç dünyasındaki kargaşanın çözümünü Tanrı'ya sığınmada bulur. Yeniden şiire ve idealleştirdiği Beatrice sevgisine döner. İnsanlara, bu arada kendine doğru yolu göstermek amacıyla *ilahi Komedya*'yı yazar. Tanrı'nın insanlar için öngördüğü iki amaç vardır. Bunlardan ilki yeryüzü mutluluğudur. İnsan ahlak kurallarına uyarak, düşünsel yeteneklerini geliştirerek bu amaca ulaşabilir. İkinci amaç ölümden sonraki sonsuz yaşamdır. İnsanın bu amaca ulaşması için de Tanrı'ya inanması, onun koyduğu kurallara uyması gerekir. Bu amaçların gerçekleşmesinde imparator ile papa insanlara yol gösterir. Ne var ki, insan kendi kendine de yeryüzündeki davranışlarını düzenleyebilir, Tanrı'nın varlığının bilincine vararak, ruhunun ölümsüzlüğünü sağlayacak bir yaşam sürebilir. İşte iç dünyasının sesini dile getiren Dante, *İlahi Komedya*'da şiir aracılığıyla insanlara bu yolları gösterir.

İlahi Komedya Dante'nin Cehennem, Araf ve Cennet'e yaptığı düşsel bir gezinin öyküsüdür. Dante'ye Cehennem'de, Araf'ta Latin şair Vergilius rehberlik eder. Araf'ın tepesinde Vergilius yerini Beatrice'ye bırakır. Cennet boyunca Dante'ye Beatrice rehberlik eder. Gezi 1300 yılı 7 Nisan Perşembeyi 8 Nisan Cumaya bağlayan gece başlar. 14 Nisan Perşembe günü sona erer.

Dante, evreni Ptolemaios'un görüşüne göre tasarlar. Dünya evrenin merkezidir. Dünya dönmez, olduğu yerde durur. Dünyanın çevresinde dönen yedi gezegen (Ay, Merkür, Venüs, Güneş, Mars, Jüpiter, Satürn) vardır. Gezegenler iç içe geçmiş yedi gök içinde döner. Yedinci gökten sonra gelen

sekizinci gökte ise dönmeyen, yerinde duran yıldızlar vardır. Göğün dokuzuncu katında (gezegenlerin dönmesini sağlayan) İlk Devindirici yer alır. Meryem, Beatrice gibi Tanrı'nın sevgili kullarının "kutsal bir gül" oluşturdukları onuncu kat ise göğün en yüksek katıdır (arşıâlâ).

Dünya iki bölümden (kuzey yarı küre ile güney yarı küre) oluşur. Güney kutbu dünyanın doruk noktası, kuzey kutbu ise tabanıdır. Kuzey yarı kürenin ortasında Kudüs yer alır. Lucifer'in (baş şeytan) gökten düşerek açtığı çukur olan Cehennem'in girişi Kudüs'ün altındadır. Güney yarı kürenin ortasında bir ada yer alır. Bu adanın üstünde de, Cehennem çukuru açılırken çıkan toprağın oluşturduğu Araf dağı bulunur.

Dante'den önce de Homeros, Vergilius, Sens piskoposu Audrade, Hamburg piskoposu Ranbert, İslam dünyasından Muhyiddin ibn Arabi gibi yazarlar bu konuya değinmişlerdir. Ama ilk kez Dante, ortaçağ kaynaklarından, mitolojiden, kutsal metinlerden yararlanarak, Vergilius'un *Aeneis* destanını örnek alarak, düşsel bir öteki dünyayı şiir diliyle görsel bir destana dönüştürür. Sıradışı bir aşka, mitoloji, tarih ve kutsal metinlerle de desteklenen gerçeküstücü bir ortamda yakılan bir ağıt olarak da değerlendirilebilecek olan *İlahi Komedyâ*'nın tarihten, felsefeden dinbilime, gökbilime, geometriye uzanan bir ansiklopedi niteliği de taşıması, bir başka özelliğidir.

Hıristiyanlığın üçlem (teslis) ilkesini belirttiği için 3 sayısı ortaçağda özel bir önem kazanmıştı. Bu sayı, bakışumlu

bir yapısı olan *İlahi Komedya*'da da önemli bir işlev yüklenir. Her şeyden önce yapının tümü üçlüklerden oluşur. *İlahi Komedya* 3 ana bölüm içerir. *Cehennem*'in giriş kantosu dikkate alınmazsa, her bölümde 33 kanto vardır. Kantoların toplamı olan 100 sayısı, $1 + 33 + 33 + 33$ olarak ayrışır. 33 sayısı 3'ün 10'la çarpımına yine kendisinin eklenmesiyle oluşur. 10 sayısı ise $3 \times 3 + 1$ 'den oluşan kusursuz bir sayıdır, 100'ün de kare köküdür. Beatrice, *Araf* ın 30. kantosunun 73. dizesinde ortaya çıkar. Bu kanto 145 dize içerdiğine göre, Beatrice kantonun tam ortasında ($72 + 1 + 72 = 145$) ortaya çıkmış olur. 30 sayısı ise 10'un 3 katıdır. Bunun gibi *Araf* ın altıncı kantosunda Floransa ile İtalya'nın durumu ele alınırken, Cennet'in altıncı kantosunda Iustinianus'un ağzından Roma'nın tarihi özetlenir. *İlahi Komedya*'nın üç bölümü de yıldızlar sözcüğüyle sona erer.

Cehennem (Inferno): İlahi Komedya'nın ilk bölümünü oluşturan Cehennem'i Dante'nin 1308 yılında tamamladığı sanılıyor. Cehennem 34 kanto içerir. Bu kantoların toplam dize sayısı 4720'dir. Dante bu yolculuk boyunca 112 ünlü kişiyle karşılaşır.

Papa'nın jübile yılı^{2} ilan ettiği 1300 yılı Paskalyasında 7 Nisan Perşembeyi 8 Nisan Cumaya bağlayan gece “yaşam yolumuzun ortasında” Dante (günahkârlık ortamını simgeleyen) “karanlık bir ormanda” yolunu şaşırır. Cuma sabahı gün ağarırken bir tepenin eteğinde (insan aklını simgeleyen) Vergilius ile karşılaşır. Dante'nin yardımına koşan Vergilius, kötülüklerden arınmak için onu öteki dünyanın üç bölümünü gezmeye çağırır. Dante ile Vergilius'un

o gece başlayan Cehennem gezisi 9 Nisan Cumartesi gecesi sona erer. 10 Nisan Pazar günü, birlikte Araf'a ulaşırlar.

Dante'nin tasarladığı Cehennem, dibine doğru inildikçe daralan bir çukurdur. Bu çukur iç içe dokuz daireden (kattan) oluşur. Dairelerin her birinde ayrı bir günah işlemiş olanlar cezalandırılır. Aşağıya doğru inildikçe ceza ağırlaşır. Cezayı veren Tanrı değildir. İnsanlar Araf'a, Cennet'e gidebilecekken,. yaşarken yaptıkları yanlış seçimler sonucunda Cehennem'e gitmişlerdir. Çarpıldıkları cezayı, yeryüzünde sürdürdükleri yaşamla kendileri belirlemiştir. Cezanın ağırlığı, işlenen günahın ağırlığı ile orantılıdır.

Cehennem, İsa'nın yaşamış olduğu kutsal Kudüs kentinin altına rastlar. Cehennem'in giriş bölümünde "kötülük de iyilik de yapmadan yaşamış olanların ruhları" vardır. Cehennem'in ilk akarsuyu Akheron da buranın sınırındadır. Daha sonra Cehennem'in ilk dairesi Limbus gelir. Limbus'taki ruhlar dürüst yaşam sürmüştü, ancak çoğu Hıristiyanlıktan önce yaşadığı için "vaftizden yoksun kalmış", vaftiz olmadan ölmüş ruhlardır. Daha sonra asıl Cehennem denilen bölüm başlar. İkinci dairede şehvet düşkünleri, üçüncü dairede oburlar, dördüncü dairede cimriler, savurganlar, beşinci dairede öfkeli insanlar cezalandırılır. Beşinci daire ile altıncı daireyi "ağır suçluların bulunduğu", içinde "sonsuz ateş yanacak olan" Dite kenti ayırır. Altıncı dairede sapkınlar, yedinci dairede başkalarına, kendilerine, Tanrı'ya saldırıda bulunanlar, sekizinci dairede kadın tellalları, din sömürücüleri, rüşvet yiyenler, hileciler, hırsızlar, ikiyüzlüler, bölücüler, simyacılar, kalpazanlar cezalandırılır. Dokuzuncu dairede akrabalarına, vatanlarına, konuklarına, kendilerine

iyilik yapanlara ihanet edenler bulunur. Cehennem'den çıkmadan önce Vergilius ile Dante kötülüklerin simgesi Lucifer'i yarı beline dek buzlara gömülü olarak görürler.

Vergilius ile Dante'nin Cehennem yolculukları boyunca karşılaştıkları kişiler arasında filozoflar, şairler, politikacılar, din adamları, kraliçeler, ünlü kadınlar, papalar, kardinaller, imparatorlar, Floransa'nın ünlü kişileri yer alır. Bu kişilerin her biri, günahı ile orantılı olarak ceza çeker. Cehennem'in alt dairelerine doğru inildikçe ceza artar.

Cehennem boyunca Vergilius'un konuşmaları hem sözcük, hem de dize olarak Dante'ninkilerin yaklaşık iki katıdır. Vergilius ile Dante sık sık ama oldukça kısa konuşurlar. Buna karşılık Araf'taki konuşmalar hem daha uzun hem de bilgilendiricidir. Araf'ta, ruhlar da Cehennem'deki ruhlara oranla daha fazla konuşur.

Cehennem, *İlahi Komedya*'nın en çarpıcı bölümüdür. Günümüzün sinema sanatını çağrıştıran olağanüstü bir görüntü zenginliğiyle anlatılan ortam, sanki yedi yüz yıl sonra yaşanacak şiddet olaylarının da haberciliğini yapar. *Cehennem*'in son kantosunda yer alan, "altı gözüyle birlikte ağlayan, üç çenesine gözyaşları ile kanlı salyalar akan, her ağzında dişleriyle bir günahkâr öğüten" yarı beline dek buzlara gömülü Lucifer "aynı anda üç günahkâra birden işkence" yapan bir "değirmendir". Nazilerin, toplama kamplarında insanları "öğüttükleri" gaz odalarını, Dante'nin düş gücünün tasarladığı değirmenin günümüzdeki uzantısı saymak yanlış sayılmamalı.

*Her ağızda dişler bir günahkâr öğütüyordu
bir değirmen gibi, böylece aynı anda
üç günahkâr birden işkence görüyordu.*
Cehennem XXXIV(55)

Araf (Purgatorio): *İlahi Komedya'* nın ikinci bölümünü oluşturan *Arafı*, Dante'nin 1313 yılına doğru tamamladığı sanılıyor. 1318 yılında *Cehennem* ile *Araf'ın* büyük bir yaygınlığa kavuştuğu biliniyor. *Araf* 33 kanto içerir. Bu kantoların toplam dize sayısı 4755'dir. Dante bu yolculuk boyunca 46 kişiyle karşılaşır. Vergilius ile Dante'nin 10 Nisan Pazar Paskalya günü başlayan Araf gezisi üç gün sürerek, 14 Nisan Perşembe günü sona erer.

Hıristiyan inancında Araf kavramı göreceli olarak yenidir. Kilise öteki dünyayı Cehennem ile Cennet olarak öngörürken, 1274'te Lyon'da toplanan ikinci konsil (din işleri kurulu) Cehennem ile Cennet arasında bir de Araf'ın bulunduğu ilkesini benimsedi. *İlahi Komedya* da Araf'a yer verir. Ancak dönemin başka yazarlarının Araf'ı cezaların daha kısa tutulduğu bir tür Cehennem olarak nitelermelerine karşılık, Dante'nin Araf'ı, meleklerin yer aldığı, kabartma yontularla süslü, sık sık şarkı söylenen, Cehennem ile Cennet arasında bir köprüdür. Cehennem'in karanlığı burada yerini gün ışığına bırakır. Dante Araf'ı, güney yarı kürede, denizlerin insan ayağı basmamış kesimindeki bir adada yükselen bir dağ olarak tasarlar. Araf dağını, Tanrı'ya başkaldıran Lucifer'in dünyaya düşerek Cehennem çukurunu açtığına savrulan toprak oluşturmuştur. Araf yedi kattan oluşur. Yedinci katın üstünde, dağın tepesinde "Yeryüzü Cenneti" bulunur. Buradaki kutsal orman, Cehennem'in

başlangıcındaki “karanlık ormanın” karşıtıdır. Âdem ile Havva’nın, yasak meyveyi yemeden önce yaşamış oldukları Yeryüzü Cenneti, Araf dağını tırmanarak günahlarından arınan ruhu simgeler.

Araf’a gidecek ruhları bir melek, Roma’dan da geçen Tevere ırmağının denize döküldüğü yerden, kayıkla Araf’ın bulunduğu adanın kumsalına taşır. Kumsaldan, kayalık bir bölüme geçilir. Burası Araf’ın giriş bölümüdür. Ruhlar, Araf’a tırmanmadan önce günahlarının ağırlığı ile orantılı olarak bir süre burada bekler. Araf’ın katlarına dik basamaklarla çıkılır. Araf’ın üst katlarına doğru çıkıldıkça günahın ağırlığı ve gerektirdiği ceza azalır. Araf’taki cezanın amacı, ruhun eğitilmesi, işlediği günahlardan pişman olmasının sağlanmasıdır. İyilik-kötülük karşıtlığının sonucu Cennet-Cehennem İkilisine eklenen Araf, bir değişim merkezidir. Cehennem’in yıldızsız göğünden, sonsuz karanlığından gün ışığına, gece gündüz düzenine kavuşan ruhlar burada içsel bir değişim geçirir.

Vergilius ile birlikte Araf’a tırmanan Dante, Yeryüzü Cennetinde yıllardır görmemiş olduğu Beatrice ile karşılaşınca, Vergilius birden yok olur. Lethe ile Eunoe ırmaklarında arınan Dante, artık Cennet’e çıkmaya hazırdır. Beatrice ile birlikte Cennet yolculuğuna başlar.

*Bu kutsal mı kutsal sudan, yeni yapraklara
bürünmüş taze bir fidan gibi canlanıp da,
arınmış olarak eski yerime vardığımda
çıkmaya hazırdım, artık yıldızlara.*

Âraf XXXIII(142)

Cennet (Paradiso): *İlahi Komedya*'nın üçüncü bölümünü oluşturan *Cennet*'i, Dante ölümünden çok kısa bir süre önce tamamladı. *Cennet* ancak yazarın ölümünden sonra okurla buluştu. *Cennet* 33 kanto içerir. Bu kantoların toplam dize sayısı 4758'dir. *Cennet'in* en üst katındaki “kutsal gülü” oluşturan kutlu ruhlardan adı anılan 70 ruhun 15'i *Cennet'in* çeşitli katlarına inerek Dante ile konuşur. Dante'nin 14 Nisan Perşembe sabahı başlayan *Cennet* yolculuğu, aynı gün öğleden sonra Tanrı'nın ışığına ulaşmasıyla noktalanır.

Dante, çağının yazarlarından ayrılan bir *Cennet* tasarlar, şeytanların kol gezdiği, ruhların ateşler içinde kıvrandığı bir *Cehennem'in* karşıtı olarak tasarlanan, sessiz meleklerle, dingin ruhlarla dolu bir *Cennet* yerine, sürekli bir devinimin, büyük bir hızın, insan gözünün algılamakta zorlandığı bir ışığın egemen olduğu bir *Cennet* öngörür. *Cehennem'in* dibinin buzlarla örtülü olmasına karşılık, *Cennet'te* kızgın alevler yer alır. *Cehennem* ile *Araf* gibi, *Cennet* de on bölümden oluşur. Göğün ilk katında Ay vardır, ikinci katta Merkür, üçüncü katta Venüs, dördüncü katta Güneş, beşinci katta Mars, altıncı katta Jüpiter, yedinci katta Satürn gezegenleri yer alır. Sekizinci katta dönmeyen yıldızlar, dokuzuncu katta İlk Devindirici vardır. Arı ışıktan oluşan, maddeden arınmış onuncu kat ise, kutlu ruhlarla Tanrı'nın katıdır. Dante bu katı *Convivio'da* “evrenin tümünü saran, ötesinde hiçbir şeyin bulunmadığı en yüce yapı” olarak tanımlar. Bu katın merkezindeki “öncesiz sonrasız güçlü ışık” ise Tanrı'dır. Dante, Tanrı'yı bir enerji kaynağı olarak

değerlendirmekle çağının yazarlarından ayrılır, bilimselle kutsal arasındaki seçimini bilimden yana yapar.

Bir gezegenden bir gezegene çıkış, düz bir çizgi izler. Bir gezegene ulaşan Dante, bir süre göğün bu katıyla birlikte döner. Sonra büyük bir hızla bir üst kata çıkar. Katların görünüşü birbirinin benzeridir. Dante bir başka kata geldiğini Beatrice'nin güzelliğinin, ışığın yoğunluğunun artmasıyla anlar. Cehennem'de, Araf'ta çeşitli zorluklarla karşılaşan Dante, Cennet'te de inanç, umut, sevgi konusunda birer sınavdan geçer. Ama Cennet her şeyden önce ışıkla gökyüzünün şiiridir. Dante, günümüzde ancak uzay adamlarının tanık olabildikleri bir ortamı, gezegenleri, kayan yıldızları, ebemkuşakları, çakan şimşekleri, gözleri körelten ışığı ile senfonik bir şiire dönüştürür. Gezinin sonu yaklaştıkça, sözcükler de bellek de görülenleri aktarmaya yetmez olur:

*Çünkü isteğine yaklaştıkça akıl yetimiz,
öyle derinliklere dalar ki,
izleyemez olur onu belleğimiz*

Cennet I(7)

Dante'nin Cennet yolculuğu zaman içinde geriye dönüş özelliği de taşır. Bu yolculuk, doğum anına doğru bir dönüştür aynı zamanda. Cehennem ile Araf'ta Vergilius Dante'nin korkularını giderirken, karşısında ergin bir kişi vardır. Oysa Cennet'te Beatrice-Dante ilişkisi bir ana ile kundak çocuğu ilişkisidir sanki:

*Anımsadıklarım ile ilgili sözlerim
meme emen bir çocuğun sözlerinden bile
yetersiz kalacak bundan böyle.*

Cennet XXXIII(108)

Günümüzün Dante yorumcuları, *İlahi Komedya*'nın yazılış amacının, geçen yüzyıla dek öne sürüldüğü gibi Cehennem olmayıp Cennet olduğu görüşündedir. Dante hem sevdiği kadını övdüğü hem de Tanrı'nın ışığına kavuştuğu Cennet'i "güneşi yıldızları döndüren sevgi" ile bütünleşerek noktalar.

Dante'nin etkisi: Dante'nin çağdaşı, *Decameron*'un^{3} yazarı Giovanni Boccaccio (1313-1375) Dante'nin ilk yorumcusudur. 1373 yılında Floransa'nın Santa Stefano di Badia kilisesinde *İlahi Komedya*'yı halka okuyup yorumlamakla görevlendirilir. XV. yüzyılda İtalya'nın önemli kentlerinde *İlahi Komedya* üzerine incelemeler yapılır. Baskı makinesinin bulunmasından sonra *İlahi Komedya*'nın dört yüzü aşkın basımı yapılır. *İlahi Komedya* başlıca dillere çevrilir. Sandro Botticelli, Michelangelo gibi resim ustaları *İlahi Komedya*'dan esinlenen resimler yapar. Fransız ressam Gustave Doré *İlahi Komedya*'yı resimler. Günümüze dek birçok ressamın esin kaynağı olan *İlahi Komedya*'yı 1950'de Salvador Dali de resimler. İtalyan besteci Gioacchino Rossini ile Alman besteci Robert Schumann şiirin kimi bölümlerini bestelerken, Macar besteci Franz Liszt de senfonik bir poem yazar. Dante'nin şiiri Ezra Pound, T. S. Eliot, Gabriele D'Annunzio, Paul Claudel, Anna Akhmatova gibi çağdaş şairler için de esin kaynağı olur.

Türkçede Dante: Osmanlı İmparatorluğunun Londra sefiri Musurus Paşa'nın Dante'yi (belki de *İlahi Komedya*'yı) çevirme girişimi Abdülhamit sansürüne takılır. Yıldız Sarayından Maarif Nezaretine gönderilen bir yazıda şöyle denir: “İtalyan şairlerinden meşhur Dante'nin eserlerinin tabına katiyen ruhsat verilmemesi tebliğ edilmiş olduğu halde, bu eserin tashih edildikten sonra tabına ruhsat verilmek üzere olduğu zât-ı şahanece haber alınmıştır. Tashih edilmek suretiyle de olsa bu şairin eserlerine müsaade edilmemesi irade- i seniye iktizasındandır.”{4}

Türkçede *İlahi Komedya* ile ilgili ilk kaynak Nüshet Haşim Sinanoğlu'nun *Dante ve Divina Commedia* adlı yapıtı. Önsözünden 1930'da yazıldığı anlaşılan ama Milli Eğitim Bakanlığı'nca 1934'te basılan 106 sayfalık bu kitabın ağırlığı Dante'nin yaşam öyküsü. Son bölümünde de *İlahi Komedya* özetleniyor. *İlahi Komedya*'nın ilk çevirisini ise 1938'de Hilmi Kitabevi yayımlıyor. Hamdi Varoğlu'nun Fransızcadan yaptığı “düzyazı” çeviri eksiksiz. İbrahim Hilmi Çığıracan'ın Dante'nin “hayatı ve eserleri” başlıklı bir girişi ile M.Turhan Tan'ın “Divina Commedia hakkında takrizi”ni de içeren bu çevirinin açıklamaları çok yetersiz. Çevirmenin de belirttiği gibi, çeviri “karanlık cümlelerle” dolu. Dili bugün okunamayacak denli eski.

Feridun Timur'un 1954 yılında Varlık Yayınları'nın Dünya Klasikleri dizisinde yayımlanan *Dante* adlı kitabı *İlahi Komedya*'nın 26 “manzumesinin” İtalyancadan yapılan düzyazı çevirisini de içerir. Feridun Timur'un *İlahi Komedya* çevirisi daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanır. Bu çeviri de eksiksiz bir “düzyazı” çeviri. Açıklamalar Hamdi

Varoğlu çevirisine oranla daha fazla. Ne var ki çevirmenin ana dilini özensiz kullanması, yalnızca İtalyanca metni önemsediği izlenimini vermesi, eskiyen sözcüklerin sonraki baskılarda yeni sözcüklerle değiştirilmiş olmasına karşın, bu çevirinin okunmasını da neredeyse olanaksız kılıyor.

Dante’yi çevirmek: şiir çevirisi, çevirmenin kaçınılmaz ihanetininin^[5] ölüsünü, hiç kuşkusuz daha da artırmaya yatkın bir alışma. İhanetin oranını sınırlı tutmanın yolu ise, çeviriyi bir “uyarlama” olarak değerlendirmek. Her dilin kendine özgü yapısı, mantığı dikkate alınırca, çevirmenin gerektiğinde sözcüğü sözcüğüne çevirmek titizliğinden ayrılıp, şu soruya yanıt araması doğru olur: “Yabancı yazar, Türkçe yazsaydı nasıl yazardı?” eviri “kokmayan” çeviriyi, bu sorunun yanıtının içerdiğine inanıyorum.

Decameron’u çevirirken kapıldığım İlahi Komedyayı şiir olarak Türkçeye çevirmek düşüncesinin ilk denemesi, bir Paris yolculuğu sırasında Chtelet’deki Sarah Bernhardt kahvesinde yapıldı. Bir hafta süreyle bu kahvede, (St Michel Bulvarındaki Gibert Kitabevinden aldığım İtalyanca-Fransızca) *Cehennem*’in ilk kantolarını çevirmeyi deneyip, *İlahi Komedyanın* evrilebilir olduğunu gördüm. *Decameron* evirisinin ardından başladığım *İlahi Komedyayı* evirisi iki yıla yakın (Kasım 1996- Ağustos 1998) sürede tamamlandı. Bu süre boyunca gndzlerim, gecelerim *İlahi Komedyayı* ile birlikte geçti. İstanbul dışına gitmem gerektiğinde bile, çeviriye ara veremedim. Paris, Milano, Boston, Chicago, New York uçaklarında, otellerinde, Ankara, Antalya, İzmir, Bursa yolculuklarında, hep *İlahi Komedyanın* dizeleri ile birlikte oldum.

İlahi Komedya çevirisinin güçlüğü İtalyancada sözcüklerin “ünlülerle” bitmesinden yararlanan Dante’nin 14 233 dizelik yapıtın tümünde kullandığı, *terza rima* adını verdiği uyak düzeniydi. Başka bir dile aktarılması olanaksız bu düzenin getirdiği zorluğu aşmanın tek yolu, Fransızca, İngilizce çevirilerde de olduğu gibi, *İlahi Komedya*’yı serbest koşukla çevirmektir.

Önemli bir zorluk da, şiirde geçen yüzlerce kişi, yer, olay adının, ayrıca kutsal metinlere, mitolojiye, tarihe yapılan göndermelerin açıklanmasıydı. Dört değişik İtalyanca baskı ile Fransızca ve İngilizce çevirilerin, kimi kez birbirleriyle çelişen notlarından ve İtalyanca kaynaklardan yararlanılarak yapılan Türkçe açıklamaların güvenilir bir sonuca ulaştığını sanıyorum.

İlahi Komedya’nın Türkçesi elbette Dante’nin şiir gücüyle boy ölçüşemez. Ama *İlahi Komedya*’nın Latince kökenli dillere yapılan çevirilerinin bile, aynı eksikliği taşıdıklarını unutmamak gerekir. Bu çevirinin, *İlahi Komedya*’yı ilk kez günümüz Türkçesiyle şiir biçiminde Türk okurunun ilgisine sunmaktan öte bir savı yok. Başka dillerde olduğu gibi, Türkçede de bu çeviriyi başka çevirilerin izlemesini diliyorum.

Rekin Teksoy

Bu çeviride kullanılan kaynaklar

Dante Alighieri, *La divina commedia*, a cura di Lodovico Magugliani, Rizzoli Editöre, Milano 1949.

Dante Alighieri, *La divina commedia*, a cura di Giorgio Petrocchi, Arnaldo Mondadori editöre, Milano 1966.

Dante Alighieri, *La divina commedia*, a cura di Natalino Sapegno, La Nuova Italia Editrice, Floransa, 1975.

Dante Alighieri, *La divina commedia*, a cura di Giuseppe Villaroel, Arnaldo Mondadori Editöre, Milano 1985.

Dante, *La divine comédie*, traduction de Jacquélien Risset, Flammarion, Paris 1998.

Dante, *La divine comédie*, traduction de Lucienne Portier, Les Editions du Cerf, Paris, 1987.

The Inferno, The Purgatorio, The Paradiso, a verse rendering for the modem reader by John Ciardi, Mentor Book, a division of Penguin Books, 1982.

Dante Alighieri, *The Divine Comedy*, translated by Allen Mandelbaum, Everyman's Library, 1995.

The Inferno of Dante, a new verse translantion by Robert Pinsky, Farrar, Straus and Giroux, 1994.

Dante'nin yaşamında önemli tarihler

1265: Mayıs sonu. Floransa'da Dante (asıl adı Durante) Alighieri dünyaya gelir. Babası Alighiero tefecilik yapıyordu. Anası Bella 1275'te, babası Alighiero ise 1281 'de ölür.

1274: Dante, komşuları Folco di Ricovero de'Portinari'nin kızı, kendinden bir yaş küçük Beatrice'yi (Bice Portinari) ilk kez görür.

1277: Gemma Donati ile Dante arasında söz kesilir.

1284: Dante Beatrice ile ikinci kez karşılaşır.

1287: Hukuk ve felsefe okuyan Dante kısa bir süre Bologna'da kalır.

1285: Dante, Gemma Donati ile evlenir. Bu evlilikten üç erkek, iki (kimi kaynaklara göre bir) kızı olur.

1288: Beatrice, Simone dei Bardi ile evlendirilir.

1289: Dante, Campaldino (Arezzo'ya karşı) ve Caprona (Pisa'ya karşı) savaşlarına katılır.

1290: Beatrice'nin ölümü (8 Haziran).

1291-1295: Dante, Santa Croce (Fransiskan) ve Santa Maria Novella (Dominikan) okullarında felsefe ve dinbilim öğrenimi görür. Brunetto Latini'den edebiyat dersleri alır.

1291-1294: Dante *Vita nuova*'yı yazar.

1295: Dante Baharatçı Hekimler loncasına yazılır.

1296: Dante, Halk Mecisinde tartışmalara katılır. Guelf'lerin Aklar kanadında yer alır.

1300: Dante, Roma'da "jübile yılma" katılır. Papa Bonifazio VIII'in politikasına karşı Floransa'nın San Gimignano ile işbirliği yapmasını sağlamakla görevlendirilir. Floransa'da *prior* olur (15 Haziran-15 Ağustos).

1301: Dante, Bonifazio'ya gönderilen Floransa elçileri arasında yer alır. Floransa'ya Karalar egemen olunca papa Dante'yi Roma'da alıkoyar.

1302: Karalar Floransa'da Dante'yi ölüm cezasına çarptırır.

1303-1304: Dante sürgündeki arkadaşları ile birlikte Arezzo, Forlì, Bologna ve Verona'da toplantılar düzenler. *De Vulgari Eloquentia*'yi yazmaya başlar.

1304: Dante, Aklardan ayrılır. *Convivio*'yu yazmaya başlar.

1303-1309: Dante'nin İtalya'nın çeşitli yörelerine gezileri.

1307: Dante, *Cehennem*'i yazmaya başlar.

1310: Dante (büyük bir olasılıkla) Paris'e gider.

1311: Dante Milano'da Henri (Arrigo) VII ile görüşür.
Henri'ye *Mektuplar* yazar.

1312-1313: Dante, *De monarchia*'yı yazar.

1313: Henri VII ölür. Floransa yönetimi Dante'yi (ikinci kez)
ve çocuklarını ölüm cezasına çarptırır, mallarına el koyar.

1312-1318: Dante Verona'da Can Grande della Scala'nın
yanında kalır.

1314: *Cehennem* yayınlanır.

1315: *Araf* yayınlanır.

1318-1320: Dante, Ravenna'da, Guido Novello da
Polenta'nın yanında *Cennet*'i yazar.

1320: Dante *Questio aqua et terra*'yı yazar.

1321: Dante, Guido da Polenta'nın elçisi olarak Venedik'e
gider; dönüşte hastalanarak Ravenna'da ölür (Eylül 13-
14).

Cehennem

Birinci Kanto

1 Yaşam yolumuzun ortasında
karanlık bir ormanda buldum kendimi,
çünkü doğru yol yitmişti.

4 Ah, içimdeki korkuyu
tazeleyen, balta girmemiş o sarp, güçlü
ormanı anlatabilmek ne zor!

7 Öyle acı verdi ki, ölüm acısı sanki;
ama ben, orada bulduğum iyilikten söz edeceğim,
gördüğüm başka şeyleri söyleyeceğim.

10 Oraya nasıl girdiğimi bilemeyeceğim,
öyle uykum gelmişti ki,
doğru yolu bırakıp gittiğimde.

1/ Dante'ye göre insan yaşamı, en yüksek noktası **35** yaş olan bir yay çizer; **1265** doğumlu Dante bu yapıtı yazmaya **1307** yılında başlamıştır; ancak **1300** yılında Papa Bonifazio VIII'in düzenlediği "jübile" yılına katılmak için Roma'ya gitmiştir; **35** yaşında yaptığı bu geziyi Dante bu yapıttaki düşsel gezinin de başlangıcı sayıyor; (jübile yılı = papanın günahları bağışladığı **00, 25, 75** rakamlarıyla sonlanan yıllar; bu uygulamayı ilk kez **1300** yılında Papa Bonifazio VIII başlatmıştır.)

2/ Karanlık orman = aklın çelindiği ahlak kurallarının önemsenmediği bir günahkârlık dönemi; bu tamlamayı Dante'nin gurbette çektiği sıkıntıları belirtmek için kullandığını öne süren yorumcular da vardır.

8/ İyilik = beklemediği bir biçimde karşısına çıkan Vergilius.

11/ Öyle uykum gelmişti ki = bilincim bulanmıştı.

13 Ama yüreğimin içine
korku salan vadinin bittiği
tepenin eteğine geldiğimde
16 yukarı çevirdim gözlerimi,
omuzlarını gördüm onun, herkese her yerde
yol gösteren gezegenin ışınları içinde.
19 O zaman biraz dindi,
o sıkıntılı gecede
yüreğimin gölüne çöken korku.
22 Ve denizden çıkmış soluk soluğa
biri dönüp de azgın suya
nasıl bakarsa,
25 hâlâ kaçmakta olan ruhum
kimseyi sağ bırakmayan geçide
bakmak için döndü geriye.
28 Yorgun bedenimi biraz dinlendirince
ıssız kıyıda yürümeye koyuldum yine,
sağlam basan ayağım hep daha geride.
31 Yokuşun hemen başladığı yerde
bir pars gördüm, yerinde duramıyordu,
kıpır kıpırdı, benek benekti tüyleri;

15/ Tepe = erdemli yaşamın simgesi.

18/ Gezegen = güneş (dönemin gökbilimcileri güneşi, dünyanın çevre-
sinde dönen bir gezegen sanıyorlardı.)

21/ Yüreğimin gölüne = on dördüncü yüzyıl bilim adamları, çeşitli duyguların
özellikle de korku duygusunun kalbin içindeki sıvı dolu bir boşlukta
oluştuğuna ve kanın buradan vücuda dağıldığına inanıyorlardı.

26/ Geçit = karanlık orman.

30/ Hep daha geride = yokuş yukarı çıkıyordum.

32/ Pars = hovardalık simgesi.

34 yüzümün önünden hiç ayrılmıyordu,
öylesine kesiyordu ki yolumu,
kaç kez dönmek istedim gerisin geri.

37 Sabahın başladığı saatlerdi,
güneş, Tanrı'nın sevgisi bu güzel nesnelere
ilk kez kıpırdattığından beri

40 birlikte olduğu yıldızlarla yükselmekteydi;
öyle ki, güzel mevsim ve günün bu saati,
beni iyi şeyler beklemeye yöneltti

43 tüyleri benekli hayvandan;
ama korkmamı önleyemedi
karşıma çıkan bir aslandan.

46 Başı havada, açlıktan kudurmuş gibi
bir aslan, üstüme geliyordu sanki,
öyle ki, havaya bile korku sinmişti.

49 Ve cıvıllığı bin bir istek dolu,
çok kişiye neler çektirdiği
besbelli bir kurt, üstelik dişi,

52 görünce beni, kapıldığım korku
öyle kesti ki elimi ayağımı,
kalmadı artık tepeye tırmanma umudu.

55 Bu yerinde duramayan hayvan,
güle oynaya kazandıklarını
gün gelip yitirince, durmadan

39/ Kıpırdattığından beri = Tanrı evreni yarattı yaratalı.

45/ Aslan = şiddetin simgesi; Dante'nin bu kantoda yer verdiği üç hayvanı
Kitabı Mukaddes'ten aldığı anlaşılıyor; Bkz *Kitabı Mukaddes, Yereya 5(6)*.

51/ Dişi kurt = cimrilik simgesi.

58 ağlayıp inleyenlere benzetti beni,
üstüme gelip yavaş yavaş güneşin battığı
yere doğru sürüklerken.

61 Aşağılara doğru inerken,
gözlerimin önünde biri belirdi,
çoktandır konuşmamıştı, kısılmıştı sesi.

64 Bu büyük çölde görünce onu,
“Acı bana” diye bağırdım o an,
“kim olursan ol,-ister gölge, ister gerçek insan!”

67 Yanıt verdi: “İnsan değilim, bir zamanlar insandım,
anam babam Lombardia’lı,
ikisi de öz be öz Mantova’lı.

70 Oldukça geç geldim dünyaya, Iulius döneminde,
Roma’da yaşadım büyük Augustus yönetiminde
sahte ve yalancı tanrılar döneminde.

73 Şiir yazdım o güzel İlion yandığında,
Ankhises’in doğrucu oğluna
övgüler düzdüm Troya’dan geldiğinde.

76 Peki sen niye sokuyorsun başını derde?
Niçin çıkmıyorsun her sevincin hem nedeni,
hem kökeni mutluluklar dağına?”

59/ Güneşin battığı yere doğru = karanlık ormana doğru.

70/ Iulius - Iulius Caesar (Jül Sezar İÖ 101-44); Romalı devlet adamı.
Vergilius da İÖ 70 yılında doğmuştu.

71/ Augustus = Octavianus Caesar Augustus (İÖ 6.3-14); Roma'nın ilk imparatoru.

73/ İlion = ilium (Troya'nın başka adı.)

74/ Ankhises'in doğrucu oğlu =Aineias.

75/ Troya = Çanakkale dolaylarındaki Truva.

79 “Yoksa Vergilius musun sen, konuşunca
ağzından ırmaklar çağlayan?”
diye yanıt verdim, alnımda utancımınla.
82 “Ey beni yazdıklarının peşinde koşturan,
emeğimi, sevgimi coşturan
bütün ozanların onuru, önderi.
85 Ustamsın, kalemimsin,
bana onurlar katan
o güzel biçemi veren sensin.
88 Yolumu kesen şu hayvan
damarlarımdaki kanı ürpertti,
yardımcı ol bana ünlü bilge.”
91 “Daha iyi edersin başka yoldan gidersen,
kurtulmak için bu yabancı yöreden”
diye yanıt verdi, ağladığımı görünce;
94 “çünkü seni bağırta bu hayvan,
kimsenin geçmesine izin vermez yolundan,
karşısına dikilip, er geç parçalar onu;
97 öyle kötü, öyle pistir ki huyu,
doymak bilmez oburluğu,
doydukça karnı, daha da açılır iştahı.

79/ Vergilius = Latin ozan (İÖ 70-19); Mantova dolaylarında doğmuştur; yukarıda (62) insan aklının simgesi olarak belirtiliyor; Caesar öldürüldüğünde 26 yaşında olduğu için daha aşağıda "oldukça geç dünyaya geldim" der (70).

94/ Bu hayvan = dişi kurt.

100 Çoktur, çiftleştigi hayvanların sayısı,
tazı gelip de onu işkenceyle öldürünceye dek,
daha bir sürü hayvanla çiftleşecek.

103 Toprak, para ne demek,
tazıyı bilgelik, sevgi, erdem besleyecek,
Feltro ile Feltro arasında olacak ülkesi;

106 uğruna bakire Cammilla, Eurialus, Turnus ile
Nisus'un can verdikleri
bahtsız İtalya'ya esenlikler getirecek;

109 o dişi kurdu her kentten sürececek,
dışarıya imrenip de çıktığı
Cehennem'e tıkcıncaya dek.

112 iyiliğin için peşimden gel, izle beni,
rehberin olacağım, buradan alıp, öncesi
sonrası olmayan bir yere götüreceğim seni,

115 umutsuz çığlıklar işiteceksin;
acıdan kıvranan eski ruhlar görecek
ikinci ölümlerine bağırırken;

101/ Tazı = yeryüzüne adalet ve barış getirecek bir kurtarıcı; yorumcular Dante'nin bu sözcükle sürgün olarak gittiği Verona'da kendisini konuk eden Can Grande della Scala'ya (ya da başka bir kişiye) gönderme yaptığını belirtiyorlar.

105/ Feltro ile Feltro arasında = Can Grande'nin toprakları arasında yer alan Feltro ile Montefeltro; bir başka yoruma göre de tazı (kurtarıcı) yok-sul kökenli olacak (feltro = paçavra,değersiz kumaş).

106/ Bakire Cammilla, Eurialus, Turnus ile Nisus = Vergilius'un *Aeneis* destanında ele aldığı, bir bölümü Troyalı, bir bölümü Troya'ya düşman kahramanlar; Dante, Roma İmparatorluğu'nun kurulması için bunların ölmeleri gerektiğini belirtiyor.

114/ Bir yere = Cehennem'e.

117/ İkinci ölüm = ruhun ölümü; asıl ölüm; Bkz *Kitabı Mukaddes, Vahiy 20(6)*.

118 kutlu ruhlara katılmayı umdukları için
günün birinde, ateşte yanarken
yakınmayanları da göreceksin.

121 Sonra onların katına yükselmek
istersen, daha yetkin bir ruh gelecek:

seni ona bırakıp, ayrılacağım ben;

124 çünkü yukarıyı yöneten,
yapasına karşı çıktığım için ben,
birlikte gitmemizi istemez ülkesine.

127 Her yere egemendir o, krallığı o yerde;
ülkesi orasıdır, yüce tahtı orada:
ne mutlu yanına çağırdıklarına!”

130 Ve ben: “Ey ozan” dedim ona,
“tanımadığın o Tanrı adına
hem bu tehlikeyi hem daha da beterini

133 savmak için, dediğin yere götür beni,
ermiş Petrus’un kapısını göreyim,
bakayım acı çekiyor dediklerine.”

136 Bunun üzerine yola koyuldu o, peşinden gittim
ben de.

120/ Yakınmayanlar = Araf’taki ruh-
lar.

122/ Ruh = Dante’ye Cennet’i gezdirecek olan Beatrice; (Vergilius pagan olduğu için Cennet’e giremez.) Dante sevdiği kadın Beatrice’den *Vita nuova*’ da uzun uzadıya söz eder.

124/ Yukarıyı yöneten = Tanrı.

125/ Yapasına karşı çıktığım = Vergilius İsa’yı tanımamıştı, pagandı.

134/ Petrus = İsa’nın havarilerinden; ilk papa.

134/ Kapı = Araf'ın kapısı; Dante'nin Cennet'i kapısızdır.

İkinci Kanto

1 Gün bitiyordu, kararın hava
yeryüzündeki canlıların yorgunluklarını
alıyordu; ben de tek başıma,
4 belleğimin yanılmadan aktaracağı
yolculuğu, tanık olacağım acıları
karşılamaya hazırlanıyordum.

7 Ey Musa'lar, ey yüce ruh yardım edin bana,
ey gördüklerini yazacak bellek,
soyluluğun şimdi kendini belli edecek.

10 Söze girdim: “Ey bana yol gösteren ozan,
bu çetin yolculuğa çıkartmadan önce beni,
bak bakalım erdemlerim yeterli mi.

13 Diyorsun ki, Silvius'un babası
ölümsüzlük ülkesine diri diri girdi,
ruhuyla bedeniyle.

1/ Gün bitiyordu = akşam insanlara da hayvanlara da dinlenme sağlıyordu.

7/ Musa'lar = yaratıcı gücün simgesi esin perileri.

7/ Yüce ruh = kimi yorumculara göre esin perilerinin ruhu, kimi yorumculara göre de, görevinin zorluğunun bilincinde olan Dante'nin kendi ruhu.

10/ Ozan = Vergilius.

11/ Çetin yolculuk = öbür dünyaya yolculuk.

12/ Erdemlerim = bedensel ve ahlaksal durumum.

13/ Diyorsun = Vergilius'un *Aeneis* adlı yapıtına gönderme yapıyor.

13/ Silvius'un babası = Aineias; Silvius, Aineias'ın ikinci karısı Lavinia'dan doğan oğludur.

16 Her kötülüğün düşmanı, destek verdi
bu çok değerli, çok önemli kişiye,
sağlayacağı sonuçlar nedeniyle,

19 şaşmamalı buna akli başında hiç kimse;
çünkü o gökyüzünde
kutsal Roma'nın babası seçilmişti:

22 doğrusunu demek gerekirse
Roma da, imparatorluk da merkez yapılmıştı,
büyük Petrus'un ardılı orada oturacaktı.

25 Senin de övdüğün bu gezi boyunca
öğrendikleri, kaynak oldu başarısına
ve papalık iktidarına.

28 Daha sonra *Vas d'elezione* de gitti oraya,
pekiştirmek için inancını,
kurtuluşa varan yolda.

31 Peki kim izin veriyor bana? Niçin gidiyorum ben?
Ne Paulus'um, ne de Aineias'ım ben,
bunu hak ettiğime ne ben inanırım, ne başka kimse.

34 Karar verirsem eğer gitmeye,
korkarım çılgınlık olacak bu.

Bilgesin, ne demek istediğimi anlarsın sen.”

16/ Her kötülüğün düşmanı = Tanrı; Cehennem'de Tanrı'nın adı çok az
geçer, İsa'nın adı hiç geçmez.

24/ Büyük Petrus = Bkz Cehennem I(134)

25/ Bu gezi = öbür dünyaya yapılan yolculuk.

28/ *Vas d'elezione* = on iki havariden ermiş Paulus.

28/ Oraya = öbür dünyaya.

31/ Aineias = Homeros'un *İlyada* destanının kahramanı Vergilius'un Aeneis adlı destanının da kahramanıdır.

37 Ne istediğini bilmeyenler, yeni düşünceler
uğruna isteğinden vazgeçenler,
başladığını yarıda kesenler
40 gibi oldum, o karanlık yamaçta ben de,
vazgeçtim başlangıcı bunca zor işten,
yeniden düşününce.

43 “İyi anladım sa dediklerini”
diye yanıt verdi gönlü yüce gölge,
“korku sarmış senin içini;

46 korku sık sık insanın içine girer,
yapacağı onurlu işleri engeller,
ürkütür karanlıkta kalmış bir hayvan gibi.

49 Korkunu gidermek için, niçin geldiğimi,
senin için üzüldüğüm ilk anda
işittiklerimi söyleyeceğim sana.

52 Boşlukta sallananlarla birlikteydim,
öyle kutlu, öyle güzel bir kadın çağırıldı ki beni,
ne isterse yerine getiririm dedim.

55 Yıldızlardan parlaktı gözleri,
kendi diliyle konuştu benimle,
yumuşacık, alçacık, melek gibi sesiyle:

40/ Karanlık yamaçta = akşam başarmıştır.

44/ Gönlü yüce gölge = Vergilius.

52/ Boşlukta sallananlar = Limbus'takiler; Bkz Cehennem IV(**44**).

53/ Bir kadın = Beatrice.

56/ Kendi diliye = İtalyanca.

58 ‘Ey ünü dünyayı saran
dünya durdukça da duracak olan
Mantova’lı seçkin ruh;

61 kısmeti kapalı bir dostum
ıssız bir yamaçta bir engelle karşılaştı,
korkup geri dönmeye kalktı;

64 yolunu çoktan şaşırmıştır belki de,
çünkü çok geç koştum yardımına,
yukarıda onunla ilgili sözleri duyduktan sonra.

67 Haydi git, süslü sözlerinle
yardımcı ol, yardımcı ol ki ona,
içim rahat etsin benim de.

70 Seni gönderen ben, Beatrice’yim;
dönmeye can attığım yerden geldim;
beni getirip böyle konuşturan, sevda.

73 Efendimizin yanına vardığımda
senden övgüyle söz edeceğim ona.’

Sonra o sustu, ben konuştum:

76 ‘Ey erdemli kadın, gökyüzünün en küçük yuvarına
insan türünü egemen kılan
yalnızca senin erdemlerin,

60/ Mantova’lı seçkin ruh = Vergilius.

61/ Dostum = Dante.

70/ Beatrice = Dante’nin sevdiği Beatrice Portinari; Beatrice öldüğünde yirmi beş yaşında olan Dante sevdiği kadın için *Vita nuova*’yı yazar.

71/ Dönmeye can attığım yer = Cennet.

73/ Efendimiz = Tanrı

76/ Gökyüzünün en küçük yuvarı =dünya

79 başımın üstünde yeri var isteklerinin,
ama yerine getirmek için artık çok geç:
isteğini söylemesen daha iyi edersin.

82 Yine de bana söyle,
dönmeye can attığın o büyük yerden
buraya korkmadan inmene yol açan ne?’

85 ‘Madem bilmek istiyorsun bu gizi,
kısaca anlatayım buraya nasıl geldiğimi’
diye yanıt verdi.

88 ‘İnsan yalnızca başkalarına
zarar verecek şeylerden korkmalı;
bunun dışında korkuya yer olmamalı;

91 Tanrı’nın bağıışı öyle kıldı ki beni,
sizin çektikleriniz erişmiyor bana,
bu yangının alevleri ulaşmıyor bana.

94 Seni gönderdiğim engele gökyüzündeki
soylu bir kadın çok içlendi,
yukarının sert kararını değiştirdi.

97 Lucia’yı yanına çağırıp şunları dedi:
‘Yardıminı bekliyor şimdi seni seven kişi,
isteğim göz kulak olman ona.’

8.3/ Yerden = Cennet'ten.

84/ Buraya= Limbus’a.

95/ Soylu bir kadın = Meryem; Dante Cehennem’de Meryem’i de bir
sıfat aracılığıyla anar.

96/ Kararını = Dante’nin Cehennem’e gönderilmesi kararı.

97/ Lucia = IV. yy'da yaşamış Siracusa'lı kadın ermiş; orospuluk yapmak cezasına çarptırıldığına, daha sonra da gözlerinin oyulduğuna inanılır; görme yetisinin koruyucusu sayılır.

98/ Seni seven kişi = Dante de göz rahatsızlığı geçirdiği için Lucia'yı seviyordu.

100 Zalimlerin düşmanı Lucia

yola koyulup, yaşlı Rachele ile
otururken ben, yanıma geldi:

103 ‘Beatrice, Tanrı’nın gerçek övüncü’ dedi,
‘niçin yardım etmiyorsun,
seni sevdiği için sürüden ayrılan insana?’

106 Hıçkırıklarının iniltisini duymuyor musun?
denizin erişmediği ırmağın kıyısında
ölümle pençeleştiğini görmüyor musun?

109 Bu sözleri işitince, senin de,
seni dinleyenlerin de onuru, dürüstlüğüne
güvenip, kutlu durağımdan buraya indim acele,

112 yeryüzünde hiç kimse,
ne iş peşinde koşarken, ne tehlikeden kaçarken
etmemiştir bunca acele.’

115 Bunları dedikten sonra
ağlayarak yaşlı gözlerini çevirince bana,
daha da büyük bir hızla koyuldum yola.

118 Ve onun istediği gibi, geldim yanına,
o güzel tepeye kısa yoldan gitmeni engelleyen
canavarı kaldırdım önünden.

101/ Rachele = Yakup peygamberin ikinci karısı (Raşel).

103/ Beatrice’nin güzelliği Tanrı’nın yüceliğini vurguluyordu.

105/ Seni sevdiği için sürüden ayrılan = seni sevdiği için şiir yazmaya
haşlayan.

107/ Denizin erişmediği ırmak = yanında denizin daha tehlikesiz kaldığı
kötülükler uçurumu.

120/ Canavar = dişi kurt

121 Haydi neyin var? Niçin, niçin gitmiyorsun?

Niçin yüreğinde korku besliyorsun?

Niçin cesaretten, güvenden yoksunsun,

124 kutsanmış üç kadın

gökyüzü sarayında seni bekler,

ben bunca güzellikler önerirken?”

127 Gecenin soğuşunda büzülüp kapanan,

gün ışıyınca dirilip, doğrulan

çiçekler gibi, ben de

130 sıyrıldım uyuşukluktan,

yüreğimi öyle bir korkusuzluk kapladı ki,

konuştum özgür bir insan gibi:

133 “Ey yardımına koşan incelikli

kadın ve onun söylediği doğru sözleri

yerine getiren, sen soylu kişi!

136 Yeni istekler uyandırdın içimde

söylediğin sözlerle, ben de

dönüyorum ilk düşünceme.

139 Haydi yürü, isteği aynı ikimizin de:

rehberim, efendim, ustamsın sen.”

Bunları dedim ona; o yürüyünce,

142 sarp, çetin yola girdim ben de.

132/ Özgür bir insan gibi = korku-
sunu yenmiş bir insan gibi.

138/ İlk düşünceme = birinci kantonun sonunda aldığı karar.

140/ Rehberim, efendim, ustamsın =sen bana doğru yolu göstereceksin,
ben senin dediklerini yerine getireceğim, bana bilmediklerimi öğreteceksin.

142/ Sarp, çetin yol = Cehennem’in yolu

Üçüncü Kanto

1 “Buradan gidilir acılar kentine,
buradan gidilir bitmek bilmeyen acıya,
buradan gidilir yitmiş insanlar arasına.

4 Adalet yol gösterdi ulu rabbime,
kutsal güç, yüce bilgelik, ilk sevgi
yarattı beni.

7 Benden önce her şey sonsuzdu;
sonsuzlukta dek süreceğim ben de.
İçeri girenler, dışarıda bırakın her umudu.”

10 Bir kapının üstünde koyu renkle
yazılı bu sözleri görünce:

“Usta” dedim, “beni ürkütüyor bu sözlerin anlamı.”

13 O, içimden geçenleri anlamıştı:
“Burada her türlü korkuyu bırakmalı,
ödlekliğin kökünü kazımalı.

4/ Adalet yol gösterdi ulu rabbime =
Tanrı adil davrandı.

5/ Kutsal güç, yüce bilgelik, ilk sevgi = Hıristiyanlığın üçlem ilkesi (teslis); Tanrı'nın baba, oğul ve kutsal ruhtan oluşması.

7/ Benden önce = Cehennem'den önce yaratılmış olan her şey (melekler, gökler, madde) sonsuzdur; insan Cehennem'den sonra yaratılmıştır; Cehennem ise meleklerin yaratılmasından hemen sonra Lucifer'in (şeytanın bir başka adı) yeryüzüne düşmesiyle ortaya çıkmıştır.

10/ Bir kapı = Cehennem'in kapısı.

12/Usta = Vergilius

16 Sana söylediğim yerdeyiz şimdi,
akıl hâzinelerini yitirdikleri
için acı çekenleri göreceksin.”

19 Sonra eliyle tutup elimi,
gülümseyerek yüreklendirdi,
gizlerin içine soktu beni.

22 Burada ağlamalar, inlemeler, yakınmalar
uğulduyordu yıldızsız gökte,
gözlerimden yaşlar boşandı benim de.

25 Çeşitli diller, iğrenç küfürler,
acıdan yakınanlar, öfkeden bağırانlar,
yüksek sesler, boğuk sesler, çırpan eller,

28 sonsuza dek karanlık bu havada,
bir kasırgada savrulan kumlar gibi
kendi ekseninde dönen bir uğultu oluşturuyordu.

31 Korkudan başım dönüyordu.
Dedim ki: “Usta bu duyduklarım ne?
Acıya yenik düşen bu insanlar kim?”

34 Dedi ki: “Bu rezil durumdakiler
kötülük de, iyilik de yapmadan
yaşamış olanların ruhları.

17/ Akıl hâzinesi = Tanrı sevgisi.

21/ Gizlerin içine = Cehennem’e.

32/ Usta = Vergilius.

34/ Bu rezil durumdakiler = burada bulunanlar yaşarken kötülük yapmadıkları için Cehennem’e atılmazlar, ama iyilik de yapmadıkları için Cennet'e alınmazlar.

37 Tanrı'ya başkaldırmayan,
ama yanında yer almayıp, yansız kalan
kötü meleklerle birlikteler.

40 Cennet, güzelliği gölgelenmesin diye kovdu bunları,
isyancı meleklerle onur katmayacakları
için Cehennem'in dibine de almıyorlar onları.”

43 Dedim ki: “Usta, bunca ilenmelerine
yol açan acının kaynağı ne?”

Yanıt verdi: “Kısaca söyleyeyim dinle.

46 Bunların ölmek umutları kalmadı,
öyle aşağılık ki karanlık yaşamları
kıskanırlar başka her yazgıyı.

49 Dünyada kalmamıştır sanları,
bağışlama da, adalet de hor görür tümünü,
söz etmeye değmez, yalnızca bak ve yürü.”

52 Bir bayrak gördüm bakınca,
döne döne hızla yol alıyordu,
belli ki, dur durak bilmiyordu:

55 ardından öyle çok insan gidiyordu ki,
aklımın ucundan bile geçmezdi
ölümün bunca insanı yenik düşürmesi.

38/ Yansız kalan kötü melekler =Lucifer'in Tanrı'ya başkaldırışı sırasında
yansız kalan melekler.

43/ Usta = Vergilius

52/ Bir bayrak = yaşarken bir bayrağın peşinden gitmemiş olanlar,
şimdi bir bayrağın peşinden koşmak cezasını çekiyorlar.

58 İçlerinden kimilerini tanıdım,
korkaklığı yüzünden büyük görevi
bırakıp kaçanın gölgesini de tanıdım.

61 Hemen anladım, inandım ki,
Tanrı'nın da, düşmanlarının da sevmedikleri
kötüler sürüsüydü bunlar.

64 Hiç yaşamamış olan bu zavallılar
cırılçıplaktı ve oradaki at sinekleri,
eşek arıları sokuyordu her taraflarını

67 iğrenç kurtçuklar emiyordu,
yüzlerinden akıp gözyaşlarıyla
ayaklarının dibine inen kanı.

70 Biraz daha öteye bakınca,
bir kalabalık gördüm büyük bir ırmağın kıyısında;
dedim ki: "Usta, bunların kim olduklarını

73 öğrenmeme izin ver, ırmaktan geçmeye
can attıkları seçiliyor bu cılız ışıktaki bile,
nereden geliyor bu istekleri?"

76 "Her şeyi anlayacaksın" dedi
"Akheron'un hüznünlü kıyısında
adımlarımızı durdurduğumuzda."

60/ Bırakıp kaçanın gölgesi = **1294** yılının Temmuz ayında papa olduktan sonra aynı yılın aralık ayında görevinden ayrılan Celestino V.

62/ Düşmanlarının = şeytanların.

71/ Büyük bir ırmak = Akheron.

72/ Usta = Vergilius.

77/ Akheron = Cehennem'deki ırmaklardan biri; Dante'den önce Homeros ve Vergilius da adını anarlar; acılar ırmağı anlamına gelir (Yunancada akhos= acı).

79 Utanıp yere çevirdim gözlerimi,
sözlerim canını sıkmasın diye
ırmağa dek hiçbir şey demedim.

82 Birden bir kayıkla bize doğru
saçı sakalı ağarmış bir ihtiyar geldi,
bağırarak: “Sonunuz kötü, kötü ruhlar!” dedi.

85 “Ummayın sakın gökyüzünü görmeyi,
öbür yakaya, sonsuz karanlıklar, sıcaklar,
buzlar diyarına götürmeye geliyorum sizi.

88 Ey orada duran canlı ruh,
git bunların yanından, ölü bunların hepsi.”
Gitmediğimi görünce dedi ki:

91 “Buradan değil, başka yoldan,
karşıya geçeceksin sen, başka limandan:
senin için daha hafif bir kayık gerekli.”

94 “Kharon öfkelenme” diye rehberim söze girdi,
“o, her isteğini yerine getirebilenin
isteğiyle burada, başka bir şey söyleme.”

97 Gözlerinin çevresini alev çemberleri
sarmış cehennem kayıkçısının pamuk gibi
yanakları sakinleşti bunun üzerine.

83/İhtiyar = ırmaktan geçişi sağlayan Kharon.

88/ Canlı ruh = Dante.

91/ Başka yoldan = Dante ölü olmadığı için Cehennem yolcularıyla birlikte karşıya geçemez; günahsız ruhlar, Tiber ırmağının ağzında toplanıp “daha hafif” bir kayıkla Araf’a götürülürler.

95/ O = Dante.

100 Ama bu acımasız sözleri duyunca,
o yorgun, çıplak ruhların renkleri değişti
birbirine vurdu dişleri,

103 Tanrı'ya, ana babalarına, insanlara,
doğdukları yere, atalarına
demediklerini bırakmadılar.

106 Sonra bir araya toplandılar
Tanrı korkusu bilmeyen insanları bekleyen kıyıda,
başladılar hüngür hüngür ağlaşmaya.

109 Kor gözlü Kharon iblisi
işmar edip hepsini yan yana getirdi,
gecikenlerin sırtına küreğini indirdi.

112 Güz gelip de,
yapraklar peşpeşe dökülünce,
dalların yapraklarını yerde görmeleri gibi,

115 Adem'in kötü çocukları çağrıya uydular,
kuşlar gibi, birer birer
kayığa atladılar.

118 Koyu renkli suda yol almaya başladılar,
ama onlar daha varmadan karşıya,
yeni bir kuyruk oluştu bu yakada.

121 "Oğul" dedi sevecen usta
"Tanrı'nın öfkesini çekip de ölenler
buraya dünyanın dört bir yanından gelirler;

115/ Âdem = Harreti Âdem.

121/ Sevecen = çünkü Dante sormadan açıklama yapmıştır.

121 / Usta = Vergilius

124 ırmağı geçmek için sıraya girerler.

Tanrı'nın adaleti mahmuzlayınca onları,
isteğe dönüşür korkulan.

127 Geçmez buradan tek iyi bir ruh bile,
Kharon'un niçin sana öfkелendiğini
anlamış olmalısın şimdi”

130 Sözleri bitince, kapkara çevre
öyle bir sallandı ki, vücudumu ter basar yine
o an aklıma geldikçe.

133 Gözyaşlı toprak bir rüzgâr estirdi,
rüzgârın içinde kırmızı bir ışık belirdi,
bütün duyularımı dize getirdi:

136 Uykuya dalar gibi, yerde buldum kendimi.

127/ İyi bir ruh = Cehennem'e gitmeyecek ruh.

136/ Uykuya dalar gibi = bayılan Dante, Kharon'un kayığına binmeksizin ırmaktan geçebilmek olanağına kavuşur.

Dördüncü Kanto

1 Bastıran uykuyu büyük bir gürültü
götürdü başımdan, zorla uyandırılan biri
gibi silkindim kendime geldim;

4 ayağa kalkıp, dinlenmiş gözlerimi
çevremde gezdirdim,
anlamak için bulunduğum yeri.

7 Sonu gelmez iniltilerin yükseldiği
acılı uçurum vadisi
yanıbaşımda duruyordu.

10 Karanlıktı, derindi içi,
öyle bir sis vardı ki,
dibine bakınca bir şey seçilmiyordu.

13 Yüzü sararan ozan: “Şimdi
karanlıklar dünyasına iniyoruz” dedi.
“Ben önden gideceğim, peşimden geleceksin sen.”

16 Yüzünün rengini görünce dedim ki:
“Nasıl gelirim, korkularıma su serpen
sen bile ürkersen?”

13/Ozan = Vergilius.

15/ Ben önden gideceğim, peşimden geleceksin sen = ben senin ustanım, sen benim öğrencim olacaksın anlamına; (insan, günahlarının sonuçlarını değerlendirirken bir yol göstericiye gereksinme duyar.)

19 Dedi ki: “Yüzüme vuranı korku sanma,
aşağıdaki insanların durumuna
duyduğum acıma.

22 Haydi yürü, yolumuz uzun, gelmez oyalanmaya.”
Bunları dedi yürüdü, uçurumun çevrelediği
ilk daireye soktu beni.

25 Burada kulağıma gelenler hıçkırık değildi,
duyduğum, sonu olmayan havayı
titreştiren iç çekişleriydi;

28 çocuklu, kadınlı, erkekli
kalabalık kümelerin işkence görmeden
çektikleri acının sesleriydi.

31 İyi yürekli usta dedi ki:

“Niçin sormuyorsun gördüğün ruhların sahiplerini?
Gitmeden daha ileri, bil ki bunlar günahkâr değil,

34 erdemleri var, ama yeterli değil,
çünkü senin inancının da giriş kapısı
vaftizden yoksun kalmışlar;

37 Hıristiyanlıktan önce yaşamışlar,
ama Tanrı’ya gerektiği gibi tapınmamışlar:
Onlardan biriyim ben de.

24/ İlk daire = Cehennem'in Limbus
adı verilen ilk dairesi; burada değerli
insanlar bulunur, ancak vaftiz olma-
mışlardır.

31/Usta = Vergilius.

36/ Vaftiz = Hıristiyan dininde bireyin Hıristiyan toplumuna katılmasını sağlayan kutsal işlem.

37/ Hıristiyanlıktan önce = İsa'dan önce.

38/ Tapınmamışlar = İsa'ya inanmayanlar.

40 Bu yüzden yitiğiz biz,
başka bir suçtan değil, tek cezamız
umutsuz bir özlemle birlikte yaşamamız.”

43 Dediklerini dinleyince, büyük bir acı doldu içime
çünkü Limbus'ta sallantıda olanların içinde
değerli insanların bulunduğunu anlamıştım.

46 “Ustam, efendim söyle bana”
diye söze girdim, sarılmak amacıyla
her hatayı alt eden o inanca:

49 “kendisinin ya da başkasının çabasıyla
buradan çıkıp da kutsanan biri var mı?”

Üstü kapalı sözlerimi anlamıştı,

52 yanıt verdi: “Buraya yeni gelmiştim ki,
başına zafer tacı giymiş güçlü biri
de buralara indi.

55 İlk atasının, onun oğlu Habil'in, Nuh'un,
yasa koyucu uysal Musa'nın,

İbrahim peygamberle kral Davut'un,

58 İsrail'le babasının ve çocuklarının,
ve daha birçoklarının,
ve uğrunda onca şeye katlandığı

40/ Bu yüzden = vaftiz olmadığımız
ve İsa'ya inanmadığımız için.

49/ Bir başkası = İsa.

52/ Gelmiştim ki = Vergilius İÖ 19
yılında ölmüştür; İsa kimi ruhları

kurtarmak için .33 yılında Cehennem'e indiğinde, Vergilius 52 yıldır ora da bulunmaktaydı.

53/ Güçlü biri = İsa.

55/ İlk ata = Adem.

56/ Yasa koyucu uysal Musa = Musa Tanrı'nın emirlerine uygun yasalar koymuştu.

57/ Davut = Davut peygamber.

58/ İsrail = Yakup peygamber.

60/ Onca şeye katlandığı = Yakup peygamber Rachele'yi alabilmek için tam on dört yıl kızın babasının yanında çalışmıştır.

61 Rachele'nin gölgelerini cennetlik kıldı.

Şunu da bilmeni isterim ki,
daha önce hiçbir ruh kurtulabilmiş değildi.”

64 O konuşurken yürümeyi sürdürüyorduk,
ormanın içinden geçiyorduk,
yoğun orman ruhlardan oluşuyordu, dediğim gibi.

67 Uyuyakaldığım yerden çok uzaklaşmamıştık ki,
gölgeler içinde bir yarı küreyi
aydınlatan bir ışık belirdi.

70 Oldukça uzaktaydık daha, ama
yine de saygın kişilerin
bulunduğunu seçebiliyordum orada.

73 “Sen ki onurusun sanatın, bilimin,
ötekilerden ayrı tutulan, bunca
onurlandırılan bunlar kim?” Dedi ki:

76 “Ayrıcalıklı konumlarının nedeni
senin dünyanda hâlâ
yankılanmakta olan ünleri.”

79 Bu sırada bir ses işitildi:
“Saygılar sunalım yüce ozana,
bizden ayrılan gölgesi geri geldi.”

61/ Rachele = Yakup peygamberin
ikinci karısı (Raşel)

63/ Kurtulabilmiş değildi “ Hıris-
tiyan inancına göre ancak İsa'nın
ölümünden sonra ruhların kurtuluşu
başlar.

69/ Işık = Limbus'un üst bölümünün karanlık olmasına karşılık, insanlığa katkısı bulunmuş ünlü kişilerin yer aldıkları alt bölüm aydınlıktır.

80/ Ozan = Vergilius

82 Ses kesildi, ortalık sessizleşti,
dört iri gölge ilerledi,
yüzlerinde hüznün de, sevinç de yoktu sanki.

85 İyi yürekli usta söze girdi:

“ Elinde kılıcı ötekilerin önünde
krallar gibi yürüyene

88 iyi bak: ozanlar ozanı Homeros;
ardından gelen taşlamacı Horatius;
üçüncüsü Ovidius, sonuncusu Lucanus.

91 Az önceki sesin dediklerini
her biri hak ettiği için benim gibi,
yerinde davranıyor, yüceltiyorlar beni.”

94 Kartallar gibi arkadaşlarının üstünde
uçan bu yüce ozanın yolundan gidenleri
birlikte gördüm böylece.

97 Bir süre aralarında söyleştiler,
sonra bana dönüp selam verdiler,
ustam bu davranışa gülümsedi;

100 beni daha da onurlandırdılar,
çünkü aralarına çağırdılar,
bilgeler topluluğunun *altıncısı* kıldılar.

85/ Usta = Vergilius

88/ Homeros = Yunan destan şairi (İÖ IX. yy), *Ilyada* ve *Odyseia* adlı destanların yazarı.

89/ Horatius = Quintus Horatius Flaccus; Latin şair (İ.Ö I. yy); Dante taşlamacı olarak nitelese de, lirik şiirleriyle tanınır.

90/ Ovidius = Publius Ovidius Naso; Latin şair (İ.Ö I. yy).

90/ Lucanus = Anneus Lucanus; Latin şair (I. yy).

93/ Yerinde davranıyor = şiiri övmekle.

95/ Yüce ozan = Homeros.

99/ Ustam = Vergilius.

102/ Altıncısı kıldılar = Dante ken- dişini de klasik şiir ustalarıyla eşdeğer tutuyor.

103 Işığın yanına gittik, o sırada gerekli,
ama şimdi söylenmesi gerekli
olmayan şeylerden söz ettik.

106 Soylu bir şatonun önüne geldik,
yedi kat yüksek duvarla çevrili,
şatoyu güzel bir akarsu koruyordu.

109 Akarsuyun üstünden kuru toprakmış gibi geçtik,
yedi kapıdan girip bilgelerle birlikte,
çimeni taze bitmiş bir çayıra geldik.

112 Burada ciddi bakışlı, durgun insanlar vardı,
bilgili oldukları anlaşılıyor, az konuşuyorlardı
kulakları okşayan bir sesle.

115 Bir kenara çekildik biz de,
herkesi görebileceğimiz açıklık,
aydınlık, yüksek bir yerde durakladık.

118 Karşıdaki yemyeşil çayırdaki duran
yüce ruhları gösterdiler bize,
büyük bir coşku doldu içime onları görünce.

121 Elektra'yı gördüm arkadaşlarıyla birlikte,
Hektor'u, Aieneias'ı, bir de
silahı alev alev gözleri Caesar'ı tanıdım içlerinde.

104/ Şimdi söylenmesi gerekli olmayan = altı kişi arasında geçen şiirle ilgili konuşmalar.

106/ Şato = insanlığa katkıda bulunmuş olanların oturdukları bu şato, insan aklının ürünü felsefeyi simgeliyor; yedi duvar felsefenin yedi bölümünü simgeliyor; akarsu da buraya girme hakkı olmayanların girişini engelliyor.

121/ Elektra = Troya'nın kurucusu Dardanus'un anası.

122/ Hektor = Troya kralı Priamos'un oğlu; Troya savunmasının kahramanı

122/ Aeneias = Bkz Cehennem 11(31).

123/ Caesar = Bkz Cehennem 1(70).

124 Cammilla'yı, Penthesileia'yı gördüm,
bir başka köşede de, kızı Lavinia ile birlikte
oturan kral Latinus'u.

127 Tarquinius'u kovan Brutus'u,
Lucretia'yı, Iulia'yı, Marcia'yı, Cornelia'yı
ve tek başına bir kenarda duran Salahaddin'i gördüm.

130 Biraz daha kaldırıncı gözlerimi,
bilginlerin en bilginini
filozoflar arasında oturur gördüm.

133 Herkes ona bakıyordu, herkes saygı sunuyordu:
Sokrates'le Platon'u gördüm orada,
ötekilerin önünde, daha yakın oturuyorlardı ona.

136 Dünya'yı rastlantıya bağlayan Demokritos'u,
Diogenes'i, Anaksagoras'ı, Tales'i,
Empedokles'i, Herakleitos'u, bir de Zenon'u gördüm.

124/ Cammilla = Bkz Cehennem
1(106).

124/ Penthesileia = Amazon kraliçesi;
Ares'in kızı; Troyalılarla birlikte
savaşırken Akhilleus tarafından
öldürülmüştür.

126/ Latinus = Latinlerin ilk kralı.

127/ Brutus = baskıcı bir yönetim
kuran Roma kralı Tarquinius'u taht-
tan indirerek sürgüne göndermiştir (İÖ VI.yy)

128/ Lucretia = Sextus Tarquinius tarafından tecavüze uğrayınca canına kıyan Romalı kadın.

128/ Iulia = Caesar'ın kızı ve Pompeius'un karısı.

128/ Marcia = Utica'lı Cato'nun karısı

128/ Cornelia = Scipio Africanus'un kızı, Graccus'ların anası.

129/ Salahaddin = Eyyubi devletinin kurucusu; **1174-1193** yılları arasında krallık yapmış, Kudüs'ü Haçlıların elinden kurtarmıştır; Limbus'ta yer alan tek Müslümandır.

130/ Biraz daha kaldırınca gözlerimi = filozoflar daha yüksek bir yerde buldukları için Dante gözlerini kaldırmak zorunda kalmıştır.

131/ Bilginlerin en bilgini = Aristoteles (İÖ IV. yy); Aristoteles Dante'nin gözünde bilgiyi simgeler.

134/ Sokrates'le Platon = Dante **10** V. ve IV. yy'da yaşayan bu filozofları ahlak felsefesinin kurucuları sayıyordu.

136/ Demokritos = dünyanın atom denilen küçük parçacıklardan (ve bir

rastlantı sonucu) oluştuğunu öne
süren Yunan filozof (İÖ V. yy).

137/ Diogenes = büyük bir olasılıkla sinik filozof Diogenes (İÖ I. yy); bir
fıçının içinde yatıp kalktığı, bir isteği olup olmadığını soran Büyük
İskender'e "gölge etme başka ihsan istemem" dediği bilinir; Diyojen.

- 139** Bitkilerin özelliklerini inceleyeni de gördüm,
Dioskorides demek istiyorum; Orfeus'u,
Tullius'u, Linus'u, ahlakçı Seneca'yı da gördüm;
- 142** geometrici Euklides ile Ptolemaios'u,
Hippokrates'i, İbni Sina'yı, Galienos'u,
büyük yorumcu İbni Rüştü gördüm.
- 145** Hepsinin adını birer birer sayamam,
anlatacağım çok şey var daha,
çoğu kez söz yetmiyor olaylara.
- 148** Altı kişilik topluluk ikiye indi,
bilge rehberim bir başka yola götürdü beni,
dinginlikten çıkıp titreşen havaya girdik:
- 151** ışığı hiç olmayan bir yere geldik.

137/ Anaksagoras = Yunan filozof
(İÖ V. yy).

137/ Tales = İyonyalı filozofların ilki;
Miletlidir.

138/ Empedokles = Sicilvalı hekim
ve filozof (İÖ V. yy); Cehennem'in
on ikinci kantosunda Dante onun
görüşlerine yer verir.

138/ Herakleitos = Efesli filozof.

138/ Zenon = stoacı filozof Zenon
(İÖ I. yy) ya da Elea'lı Zenon (İÖ V.yy)-

140/ Dioskorides = şifalı bitkilerle ilgili bir kitap yazan Yunan hekim (I.yy)-

140/ Orfeus = Yunan mitolojisinde çalgısıyla hayvanları büyüleyen, ölümü bile alt eden ozan.

140/ Tullius = Marcus Tullius Cicero (İÖ I. yy); Dante' nin ilk gençliğinden beri çok sevdiği Romalı yazar ve konuşmacı.

140/ Linus = Yunan mitolojisinin, Orfeus' la birlikte lirizmim simgesi ve kurucusu sayılan bir başka ozanı.

140/ Seneca = Romalı filozof (I. yy).

142/ Euklides = İskenderiyeli matematikçi (İÖ III. yy).

142/ Ptolemaios = İskenderiye yakınlarında doğan Yunan gökbilimci ve coğrafyacı (II. yy); dünyayı evrenin merkezi sayan kuramı ortaçağ gökbiliminin temelini oluşturmuştur; Dante de bu görüşü benimsemiştir.

143/ Hippokrates = tıp biliminin kurucusu sayılan Yunan hekim (İÖ V. yy).

143/ İbni Sina = ünlü İslam hekimi ve filozofu (X. yy); tıpla ilgili yapıtları Latinceye çevrilmiştir.

**143/ Galienos = Bergamalı hekim
(II. yv).**

**144/ İbni Rüşd = Aristoteles'in yapı-
tını yorumlayarak ortaçağ felsefesini
ve bu arada Dante'yi etkilemiş olan
İslam hekimi ve filozofu.**

149/ Bilge rehberim = Vergilius.

Beşinci Kanto

1 Böylece indim ikinci daireye;

alan daha dar, ama çekilen acı fazlaydı,
işkence görenler çılgınlık atmaktaydı.

4 Homurdanan, korku salan Minos da buradaydı:
gelenlerin suçlarını değerlendiriyordu,
kuyruğunu dolayarak herkesi yerine gönderiyordu.

7 Demem şu ki, kötü bir ruh onun önüne gelince
günahlarını bir bir anlatıyordu;

bu günahçı başı da, onun Cehennem'in neresine

10 gideceğine karar veriyordu;

ruh kaç kat dibe inecekse,

kuyruğunu onca kez gövdesine doluyordu.

13 Önünden kalabalık eksik olmuyordu;

sırası gelen yargılanıyor, kararı dinliyordu,
sonra aşağıya gönderiliyordu.

16 “Sen ki acılar diyarına geldin”

dedi, beni görünce

işini yarıda kesen Minos, “nereye girdiğine,

1/ İkinci daireye = aşağıya doğru inildikçe daire daralmakta, çekilen acı ise artmaktadır.

4/Minos = klasik mitolojide sertliği ve adalete saygısıyla ünlü Girit kralı.

Dante, Minos'u şeytan yapıp Cehennem'de yargıçlık görevi veriyor.

19 kendini kime emanet ettiğine
dikkat et, girişin genişliğine aldanayım deme!”
Rehberim ona dedi ki: “ Niçin bağıryorsun böyle?

22 Bırak alnına yazılı yolculuğa çıksın:
her isteğini yerine getirebilenin de isteği böyle,
daha fazla bir şey sorayım deme.”

25 Kulağıma acılı inilteler ulaşıyordu;
hıçkırık seslerinin duyulduğu
yere gelmiştim.

28 Her ışığın sustuğu bir yerdeydim,
her yer, fırtınalı havada karşıdan esen rüzgârın
dövdüğü deniz gibi uğulduyordu.

31 Dinmek bilmeyen cehennem burgacı
öfkeyle sürüklüyordu ruhları;
döndürüyor, silkeliyor, savuruyordu onları.

34 Yıkıntının önüne vardıklarında
çığlıklar, hıçkırıklar, yakınmalar yükseliyordu,
Tanrı'nın adaletine sövülüyordu burada.

37 Bu işkenceyi çekenlerin, akıllarını
isteklerine boyun eğdiren şehvet günahı
işlemiş oldukları anlaşılıyordu.

19/ Kendini kime emanet ettiğine =
Dante'yi geri döndürmek amacıyla,
Vergilius'un güvenilir bir kişi olma-
dığını belirtmek istiyor.

20/ Girişin genişliğine aldanayım
deme = giriş geniştir ama çıkış böyle
değildir.

22/ Alnına yazılı yolculuk = yolculuğu Tanrı öngörmüştür.

23/ Her isteğini yerine getirebilen = Tanrı.

34/ Yıkıntı = İsa'nın ölümünün yol açtığı deprem sonucunda oluşan ve Cehennem'in dairelerine inilen yar;
Bkz Cehennem XII

39/ Anlaşılyordu = Vergilius'tan öğrendim anlamına.

40 Rüzgâr bu kötü ruhları,
soğuklar bastırınca kanat çırpı çırpı
giden upuzun sığırcık sürüleri gibi,
43 sürüklüyordu oradan oraya;
ne biraz olsun dinlenme umutlan vardı,
ne de cezalarının inmesi umudu kalmıştı.
46 Havaya uzun bir çizgi çizip yakına yakına
öterek geçen turnalar gibi
kasırganın önüne kattığı ruhların,
49 çıglıklar ata ata geldiklerini
görünce dedim ki: “Usta, bu kapkara havanın
cezalandırdığı bunlar da kim?”
52 “Kimliğini öğrenmek istediğin ilk kişi”
dedi, “dilleri çok çeşitli
halkların kraliçesi;
55 öyle şehvet düşkünüydü ki,
yasal kılmıştı zevk alınan her şeyi
örtmek için kendi ayıbını.
58 Semiramis’tir adı, Ninus’un karısı
olup, onun yerine geçtiği bilinir:
Sultan’ın topraklarının eski sahibidir.

50/ Usta = Vergilius.

53/ Dilleri çok çeşitli = Babil halkı.

57/ Ayıbını = öz oğluyla evlenmişti.

58/ Semiramis = güzelliğiyle ve cinsel-
sellğe düşkünlüğüyle ünlü Kaide ve
Asur kraliçesi (İÖ XIV. yy); yakın-

larıyla cinsel ilişkiyi hoşgören bir yasa çıkarttığı söylenir.

60/ Sultan = Mısır sultanları; Dante büyük bir olasılıkla Mezopotamya'daki Babil'le Mısır'daki Kahire do-laylarındaki Babil'i karıştırıyor.

61 Öteki kadınsa, sevdiği uğruna canına kıydı,
Sichaeus'un külleri üzerine içtiği andı tutmadı;
arkadan gelen, şehvet düşkün Kleopatra.

64 Mutsuzluklara yol açan Helena'yı görüyorsun,
sonunda sevdaya yenik düşen

büyük Akhilleus'u görüyorsun,

67 Paris'i, Tristan'ı görüyorsun.”

Ve bana sevda yüzünden yeryüzünden göçen
binden çok gölge gösterdi.

70 Ustamın saydığı eski kadın, şövalye adları
hüzünle doldurdu içimi,
kendimden geçtim sanki.

73 Dedim ki: “Ozan, birlikte yürüyen,
rüzgârda tüy gibi giden
şu iki gölgeyle konuşabilsem keşke.”

76 Dedi ki: “Yakına geldiklerinde
iyice göreceksin onları; kendilerini
sürükleyen sevda adına dilersen, yanına yaklaşırlar.”

61/ Öteki kadın = Kartaca kraliçesi
Dido; Vergilius'un da Aeneis'te
değindiği Dido, anısına bağlılık andı
içtiği kocası Sichaeus'un ardından
sevdiği Aineias'ın kendisini bırakıp
Troya'ya dönmesi üzerine canına
kıyar.

63/ Kleopatra = önce Caesar'ın, son-
ra Antonius'un sevgilisi olan Mısır
kraliçesi (İÖ I. yy).

64/ Helena = Troya savaşının çıkma-
sına yol açan, güzelliğiyle ünlü prenses.

66/ Akhilleus = Troya savaşının en
nemli kahramanı (Aşil). Sevdiği Polyksene ile evlenmek isterken
tuzağa düşürülerek ldrlr.

67/ Paris = Troya kralı Priamos'un
oğlu.

67/ Tristan = Yuvarlak Masa şövalyelerinden.

70/ Ustamın = Vergilius'un.

75/ İki gölge = Francesca da Rimini
ile sevgilisi Paolo Malatesta; Fran-
cesca çirkin kocasının yakışıklı
kardeşi Paolo'yu sevince, kocası
Gianciotto Malatesta ikisini de öldürür.

79 Rüzgâr onları bize doğru yönlendirince
seslendim : “ Ey acılı ruhlar,
engel olan yoksa, gelip konuşun benimle.”

82 Güvercinlerin arzunun dürtüsüyle,
gerilmiş çırpmayan kanatlarla
sıcak yuvalarına uçmaları gibi, onlar da
85 ayrıldılar Dido'nun sürüsünden,
bize doğru geldiler bu kötü havada,
sevecen seslenişimin etkisiyle.

88 “Ey bu karanlık havada bizleri görmeye gelen
yufka yürekli, iyiliksever canlı,
biz ki kanımızla boyadık dünyayı,
91 dostumuz olsaydı evrenin efendisi,
ondan mutlu kılmasını isterdik seni,
çünkü korkunç yazgımız yüzünden acıyorsun bize.

94 Rüzgâr şimdiki gibi izin verdikçe,
söylemek istediklerinizi dinleriz,
dinlemek istediklerinizi size söyleriz.

97 Dünyaya geldiğim bölge,
Po'nun kollarıyla birleşip de
denize döküldüğü kıyıda.

100 Soylu yüreklere kolayca giriveren sevda
elimden alınan yakışıklı bedenimle
büyüledi onu; bu ayrılış içimde sızı hâlâ.

81/ Engel olan yoksa = Tanrı engel
olmuyorsa.

96/ Size = Dante ile Vergilius'a.

97/ Dünyaya geldiğim bölge = Ravenna.

102/ İçimde sızı = ölmeden önce günahlarının bağışlanmasını dilemek olanağını bulamamıştır.

103 Sevileni sevmeye zorlayan sevda
öyle güzellikler tattırdı ki bana,
gördüğün gibi, eli hâlâ yakamda.

106 Sevda ortak ölüme götürdü bizi.
Kaina beklemekte bizi öldüreni.”
Böyle sona erdi bize dedikleri.

109 Bu yaralı ruhları dinleyince
başımı öne eğip, öyle uzun süre
tuttum ki, sonunda ozan “ Ne düşünüyorsun? “ dedi.

112 Yanıt vermek için söze girdim: “Yazık ki,
tatlı düşüncelerin, güzel isteklerin
kurbanı olmuş bunlar! “

115 Sonra onlara döndüm, ilkin
şunları dedim: “Francesca çektiklerin
üzüntüye, gözyaşına boğdu beni.

118 Söylesene: birbirinize içinizi
açmadan önce, sevdanın hangi belirtisi
gizli duygularınızı ele verdi?”

121 O dedi ki: “Mutlu günleri
anmak acılı günlerde, inan ki
acıların en büyüğü, ustan da bilir çok iyi.

107/ Kaina = Cehennem’in akrabala-
larına ihanet edenlere ayrılan bölü-
mü; sözcük Kabil’den türetilmiştir;
Bkz. Cehennem XXXII(58)

110/ Ozan = Vergilius.

123/ Ustan = Vergilius.

124 Ama sevdamızın nasıl filiz verdiğini
öğrenmek istiyorsan ille de,
anlatayım ağlayarak konuşan biri gibi.

127 Bir gün vakit geçsin diye
Lancelot'nun sevda öyküsünü okuyorduk,
yalnızdık, art niyet taşımıyorduk.

130 Okurken birçok kez gözlerimiz karşılaştı,
birçok kez yüzlerimiz sarardı,
ama bir yer geldi, kendimizi tutamadık artık.

133 İstek yüklü güler ağzı
sevgilisinin öptüğünü dinleyince,
yanımdan hiç ayrılmayacak sevgilim de,

136 tir tir titreyerek öptü dudaklarımı.
Galehaut hem kitap, hem yazar oldu bize;
o gün başka bir şey okumadık.”

139 Bunları anlatırken ruhlardan biri,
öteki ağlıyordu; hali öyle dokundu ki,
kendimden geçtim, ölüyordum sanki;

142 yere düştüm, ölü bir beden gibi.

128/ Lancelot = Yuvarlak Masa şövalyelerinden; Kral Arthur'un karısı Genievre ile yaşadığı aşk on ikinci yüzyıl romanlarında işlenmiştir.

134/ Sevgilisinin = Lancelot'nun.

137/ Galehaut = Genievre'i Lancelot'ya öpmesi için yüreklendiren aracı; Dante ise öpeni Lancelot yapıyor.

Altıncı Kanto

1 Bu iki sevgilinin verdiği üzüntüyle kendimden geçip de, yeniden kendime geldiğimde, çevremde

4 nereye baksam, nereye dönsem nereye gitsem, yine acılar, yine acı çekenler gördüm.

7 Üçüncü daireydim, sonu olmayan, iri taneli, lanetli soğuk bir yağmur yağıyordu; bu yağmur oldum olası böyle yağıyordu.

10 Karanlık gökyüzünden dolu taneleri, kirli sular ve kar iniyordu; bunları emen toprak leş gibi kokuyordu.

13 Korkunç görünüşlü azgın Kerberos hayvanı, köpek gibi havlıyordu üç ağzının üçüyle, sulara gömülü ölümlere.

16 Gözleri kırmızı, sakalı yağlı, karaydı, karnı kocaman, elleri tırnaklıydı; ruhları tırmalıyor, derilerini yüzüyor, parçalıyordu.

7/ Üçüncü daire = oburlar dairesi.

12/ Leş gibi kokuyordu = günah işlemiş olanların çektikleri acıyı daha da artırmak için toprak böyle kokuyordu.

13/ Kerberos = antik mitolojide Cehennem bekçiliği yapan üç başlı köpek; kuyruğu kocaman bir yılan olup,

sırtında kara yılanlar oturur; havla-
yarak ölü ruhlara korku saçar.

19 Ruhlar yağmurda köpekler gibi uluyordu;
bu zavallı dinsizler bir yanlarını destek yapıp,
durmadan bir yandan bir yana dönüyorlardı.

22 Bizi görünce Kerberos canavarı
ağızlarını açıp dişlerini gösterdi,
çırpınıp titreşiyordu her yeri.

25 Bunu gören rehberim ellerini uzattı,
yerden avuç avuç aldığı toprağı
aç ağızlara fırlattı.

28 Açlıktan havlayan bir köpek
kaptığı lokmayı midesine indirmek
için dişlerken, nasıl keserse sesini,

31 Kerberos iblisinin, ruhları sağır olmayı isteyecek
denli sersemleten o iğrenç yüzleri
de öyle sessizleşti.

34 Bardaktan boşanan yağmurun yere serdiği
gölgelerin üstünden geçiyorduk,
insan benzeri kalıplarını ayaklarımızla çiğniyorduk.

37 Hepsi uzanmış yerde yatıyordu,
içlerinden biri, önünden geçtiğimizi
görünce doğrulup oturdu.

19/ Köpekler gibi uluyordu = yaşamları boyunca midelerini düşünmüş olanlar şimdi burada kirli sular ve karla yetinmek zorunda kaldıkları için bağırıyorlardı.

21/ Dönüyorlardı = aynı yana yatmaktan yoruldukları için öbür yana

dönüyorlardı.

25/ Rehberim = Vergilius.

35/ Gölgeler = ruhlar.

36/ İnsan benzeri kalıplar = insan
vücuduna benzeyen içi boş gölgeler.

40 “Ey Cehennem’den geçen yolcu”
dedi “istersen tanırsın beni;
ben daha ölmeden önce yaratmışlardı seni.”

43 Dedim ki: “Çektiğin acı belli ki,
belleğimden silmiş izini,
sanki hiç görmüş değilim seni.

46 Sen söyle kimliğini, sen ki, daha büyüğü bile
bu denli iğrenç olmayan bir işkence
çekmekte bu acılı yerde.”

49 O dedi ki: “Heybesi kıskançlık dolu
kentin konuk etmişti beni
yaşadığım günler boyunca.

52 Siz kentliler Ciacco derdiniz bana:
oburluk günahı yüzünden, gördüğün gibi
eriyip gidiyorum yağmurda.

55 Bir tek ben değilim bu acıyı çeken,
bunların hepsi aynı cezayı çekmekte
aynı günah yüzünden.”

58 Yanıt verdim: “Ciacco, ağlayacağım neredeyse,
başına gelenler çok üzdü beni;
biliyorsan eğer, ikiye bölünen kentliler nereye

43/ Çektiğin acı = çektiklerin görü-
nüşünü değiştirmiş.

50/ Kentin = Floransa.

52/ Ciacco = boğazına düşkünlüğüyle
ünlü Floransalı şair Ciacco dell’An-
guillara olabilir; (Ciacco sözcüğü
Floransa ağzında domuz anlamına
gelir.)

60/ İkiye bölünen = feodalite yanlısı Ghibellin'leri (kral yandaşları) bozguna uğrattıktan sonra Guelf'ler (Papa yandaşları) Aklar ve Karalar olarak ikiye bölünmüşlerdi; Aklar, Toscana bölgesinin bağımsızlığından yana olan demokratlardı; Karalar Papa'nın Toscana üstünde hak iddia etmesini onaylıyorlardı; Dante'nin ailesi de Aklar'dandı.

61 gidiyor, bana onu söyle;
aklı başında biri var mı içlerinde,
anlaşmazlığın nedeni ne?”

64 O dedi ki: “ Kavga uzun sürecek
kan bile dökülecek, sonunda yabaniler
ötekileri bozguna uğratıp sürecek.

67 Daha sonra, yenenler de yenik düşecek
üç yıl içinde, ötekiler üstün gelecek
düşündüğünü belli etmeyen kişinin desteğiyle.

70 Yenen, yıllarca başı dik dolaşacak,
ötekini boyunduruk altında tutacak,
gözyaşlarına, yakınmalara aldırmayacak.

73 Dürüst iki kişi var içlerinde,
ama kulak veren yok sözlerine,
kıskançlık, kurum, cimrilik sarmış yürekleri.”

76 Acıklı sözlerini burada kesti.

Ona dedim ki: “ Daha bilgilendir beni,
Bir şeyler daha söyle.

65/ Kan bile dökülecek = Aklar’la
Karalar **1300** yılında çarpışır.

65/ Yabaniler = Aklar; Cerchi aile-
sinin başkanlığındaki Aklar Floran-
sa’ya Val di Sieve ormanlarından gel-
dikleri için yabani sayılıyorlardı.

66/ Sürecek = Aklar **1301** yılında Karalar’ın ileri gelenlerini sürgüne
gönderirler.

68/ Üstün gelecek = Karalar üç yıl sonra Aklar'ı bozguna uğratırlar.

69/ Kişinin = o zamana dek yansız izlenimi uyandıran papa Bonifazio VIII'in.

73/ Dürüst iki kişi = Bu iki kişiden biri Dante, öteki de Cavalcanti ya da Dino Compagni olabilir.

79 İki de çok değerli Farinata ile Tegghiaio,
sonra Jacopo Rusticucci, Mosca ile Arrigo
ve iyilik yapmak için çırpınan ötekiler

82 neredeler, ne olursun bana onları göster,
Cennet'te bal mı yiyorlar, Cehennem'de
ağı mı içiyorlar bilmek istiyorum ille de.”

85 Dedi ki: “Onlar en kara ruhlarla birlikteler;
çeşitli suçlardan aşağıya gönderildiler:
oralara inersen görürsün onları.

88 Ama güzel yeryüzüne döndüğünde,
ne olur anımsat beni insanların belleklerine:
artık söyleyecek sözüm, verecek yanıtım kalmadı.”

91 Sonra ileriye bakan gözlerini kaydırды,
biraz daha bana baktı, ardından başını eğdi:
onunla birlikte yere yığıldı, öbür körler gibi.

94 Rehberim dedi ki: “Kendine gelemeyecek,
kötüleri korkutan güç gelip de,
melekler borularını öttürmeden önce:

97 o zaman herkes hüznü mezarını görecek,
yüzüne, bedenine bürünecek, sonsuza dek
yankılanacak yargıyı dinleyecek.”

79/ Farinata degli Uberti = Ghibellin'lerin yöneticilerinden; Bkz. Cehennem
X(32)

79/ Tegghiaio Aldobrandi = San
Gimignano kentinin yöneticisi; Bkz
Cehennem XVI(41).

80/ Jacopo Rusticucci = Floransalı hukukçu; Bkz Cehennem XV1(44).

80/ Mosca dei Lamberti = Reg-
gio'nun yöneticisi; Bkz Cehennem
XXVIII(106).

80/ Arrigo = kim olduğu bilinmiyor.
93/ Körler = akıldan, anlayıştan yok-
sun olanlar.

95/ Kötüleri korkutan güç = İsa.

100 Korku saçan, bu yağmur ve gölge
karışımını, ağır adımlarla yürüyerek,
gelecek günlerden söz ederek geçtik böylece;

103 dedim ki: “Usta, kıyamet günü gelince
bu çekilenler ne olacak, artacak
azalacak mı, yoksa aynı mı kalacak?”

106 O dedi ki: “Bildiklerini düşünsene,
bir nesnenin kusurları eksildikçe
aldığı tat da, duyduğu acı da artar, bilim böyle der.

109 Bu lanetli ölümler
gerçek kusursuzluğa erişmeseler de,
kıyamet gününden sonra olgunlaşacaklar yine de.”

112 Anlattıklarımın daha uzun söyleştik,
sonra o yolu dolanıp geçtik,
aşağıya inilecek noktaya eriştik:

115 burada amansız düşman Pluton’la yüz yüze geldik.

103/ Usta = Vergilius.

106/ Bildiklerini düşünsene = Aristoteles felsefesini anımsa.

115/ Amansız düşman = insan soyunun düşmanı.

115/ Pluton = Cenennem tanrısı; or-
taçağda sık sık varsıllık tanrısı Plu-
tos’la karıştırılmıştır.

Yedinci Kanto

1 “*Pape Satan, pape Satan aleppe!*”

diye söylendi Pluton boğuk sesiyle;

her şeyi bilen soylu bilge

4 yüreklendirdi beni: “Korkuya yenik düşme,

elinde bunca güç olsa bile

engel olamaz bayırdan inmemize.”

7 Sonra öfkeden şişmiş o yüze

dönerek dedi ki: “Hain kurt kes sesini,

öfkenle kendi kendini ye. ,

10 Karanlıklara inişimizi gerekçesiz sanma,

Mikail’in isyanın öcünü aldığı yukarıda

karar verildi bu yolda.”

13 Yelken direği kırılınca rüzgârda şişen

yelkenler nasıl sönüp inerse,

o gözü dönmüş hayvan da öyle düştü yere.

1/ *Pape Satan, pape Satan aleppe* = de-

ğişik biçimlerde yorumlanan ve bir

anlamı olmayan bu dizede şeytan

(satan) yeriliyor; yorumculardan

Benvenuto Cellini dizenin Fransızca

“*Paix, paix, Satan, paix, paix, Satan,*

allez paix” (bizi rahat bırak git şey-

tan) sözlerinden türemiş olabile-

ceğini öne sürer.

2/ Pluton = Bkz Cehennem XVI (116)

3/ Her şeyi bilen soylu bilge = Vergilius, Pluton'un söylediklerini bile anlamıştır.

11/ Yukarıda = Cennet'te.

11/ Mikail = başkaldırıcıyı bastıran, kötülük canavarını öldüren melek.

16 Evrenin olanca kötülüğünü içeren
bu acılı bayırda yolculuğumuzu sürdürüp,
dördüncü çukura ulaştık böylece.

19 Ey Tanrı'nın adaleti! Bir araya getiren
kim, bu görülmemiş acıyı işkenceyi?

Suçumuz yok etmekte bizi, gerekçesi ne?

22 Kharybdis'in önüne gelince
kırılan dalgalar örneği, buradaki ölümler de
havaya sıçırıyordu. Gördüğüm insan sayısı

25 her yerdekenden fazlaydı,

çığlıklar atıyorlardı,

göğüsleriyle koca yükleri iterken.

28 Birbirlerine de çarpıyorlardı,

sonra geri dönerken "Niye tutuyorsun sen?"

"Niye saçıyorsun sen?" diye bağırıyorlardı.

31 Karanlık dairenin her köşesinde

işte böyle dönüyorlardı ters yöne,

utanç verici cümleyi yineliyorlardı;

34 bu karşılaşmanın ertesinde

herkes gidiyordu yine kendi yarı dairesine.

Acıma duygusu dolmuştu yüreğime,

22/ Kharybdis = Messina boğazında
yaşadığı varsayılan canavar; Home-
ros'un anlattığı bu canavar büyük bir
olasılıkla bir anafordur.

29/ Niye tutuyorsun sen? = savurgan-
lar cimrileri suçluyor (parayı harca-
mayıp tuttukları için).

**30/ Niye saçıyorsun sen? = cimriler
savurganları suçluyor.**

37 dedim ki: “Usta söylesene,
solumuzda duran saçları kazılı
kalabalığın tümü de din adamı mı?”

40 Dedi ki: “Yeryüzünde
yaşarken gözleri körelmişti sanki,
düşünmeden harcamışlardı ellerine geçeni.

43 İşledikleri günahın tersi,
dairenin iki yerinde onları püskürtünce
ulumaları da, doğruluyor dediğimi.

46 Başlarında saç örtüsü olmayanlar
papa, kardinal gibi din adamıydılar,
cimrinin dik âlâsıydılar.”

49 Dedim ki: “Usta öyleyse,
bu iki günahı işleyenler içinde
tanıdığım kişiler olmalı.”

52 Dedi ki: “Umutlanma boş yere,
sürdükleri kirli yaşam öyle kararttı ki
yüzlerini, tanınmaz hale geldi bu soysuzlar.

55 Sonsuza dek böyle çarpışacaklar,
diriliş günü mezarlarından avuçları kapalı,
ya da başları kazılı çıkacaklar.

47/ Din adamıydılar = din adamları-
nın cimriliğine sık sık değinir Dante.

54/ Tanınmaz hale geldi = sürdükleri
yaşam nedeniyle yüzleri tanınmaz
hale gelmiş bu insanları tanıyamaz
Dante.

56/ Avuçları kapalı = cimrilik göstergesi.

57/ Başları kazılı = savurganlık göstergesi; bir İtalyan atasözü "başındaki saçlara dek her şeyi savurdu" der.

58 Para canlısı oldukları ya da parayı savurdıkları için Cennet'ten yoksun kalıp, bu dalaşa mahkûm oldular; bu konuyu burada kesiyorum.

61 İnsanların peşinde koştukları talihin dağıttığı ödüllerin, aldatıcı olduğunu görmektesin işte oğlum;

64 ayın altındaki gelmiş geçmiş altının tümü bu yorgun ruhlardan birinin olsun dinlenmesine yetmez çünkü.”

67 “ Usta” dedim “ne olursun söyle, yeryüzü nimetlerini elinde tutan bu talih de neyin nesi?”

70 “Ey budala canlılar” diye yanıt verdi, “cahillik nasıl da eline almış sizi! İyi dinle söyleyeceklerimi.

73 Bilgisi engin olan, gökleri yaratınca onlara rehberler de verdi, her bölüm eşit ışık saçsın diye öbür bölümlere.

76 İşte bunun gibi, dünya nimetleri için de bir rehber görevlendirdi, geçici nimetleri insan aklının engeline

62/ Talih = Dante talihi insan ilişkilerini düzenleyen bir melek olarak ele alıyor.

67/ Usta = Vergilius.

73/ Bilgisi engin olan gökleri yaratınca = Tanrı dokuz kat göğü yarat-

tıktan sonra, sağladığı bilgiyi gök cisimlerine yansıtılmaları için herbirini akıl ışığıyla donatır; Dante'ye göre dünyanın çevresinde içiçe dokuz yuvar vardır; ilk yedi yuvar gezegenleri (güneş ve ay da gezegendir) oluşturur; sekizinci yuvar yerinde duran yıldızları içerir; dokuzuncu yuvar hem kendini, hem öteki yuvarları döndürür.

79 takılmadan bir aileden bir aileye,
bir halktan bir halka aktarsın diye;
işte bu nedenle, otların arasında gizli
82 bir yılan gibi görülmeyen onun verdiği
karar gereği, bir halk ileri giderken
bir başka halk gider geriye.

85 Bilginiz ona karşı koymaya yetmez:
o da tıpkı öteki tanrılar gibi
yönetir, karar verir, sürdürür egemenliğini.

88 Yaptığı değişiklikler dur durak bilmez:
elini çabuk tutar zorunluk nedeniyle;
insanlar sık sık konum değiştirir böylece.

91 Kendisine övgü borcu olanlar bile
ikide bir suçlarlar onu, haksız yere
adını çıkartırlar kötüye;

94 ama mutludur o, söylenenleri duymaz bile:
ilk yaratılanlarla birlikte
yuvarını döndürür sevinçler içinde.

97 Haydi daha büyük acılara doğru inelim şimdi,
yola çıktığımda ışığı yıldızlar kararmaya
başladı, burada duramayız uzun süre.”

86/ Öteki tanrılar = öteki akıl sahipleri (melekler).

95/ İlk yaratılanlar = melekler.

96/ Yuvarını döndürür = insanların yazgısını yönlendirir.

98/ Yıldızlar kararmaya başladı = aradan on iki saat geçmiş, neredeyse gece yarısı olmuştur.

99/ Duramayız uzun süre = çünkü gezinin tümü yirmi dört saat sürecektir.

100 Kendinden kaynaklanan bir kanalla
sularını boşaltan bir kaynağı aştık,
daireden çıkıp karşı kıyıya ulaştık.

103 Acem halısından çok karaya çalıyordu su,
ırmak boyundan giderek
garip bir yoldan aşağılara ulaştık.

106 Bu hüznü akarsu
karaya çalan yamacın dibine varınca,
Styks denilen bataklığı oluşturuyordu.

109 Dikkat kesilip çevreme bakınca,
çamura bulanmış insanlar gördüm bataklıkta,
yüzlerinden öfke akıyordu, hepsi çırılçıplaktı.

112 Yalnızca elleriyle değil, başları,
göğüsleri ayaklarıyla da birbirlerine vuruyorlardı,
dişleriyle birbirlerini parçalıyorlardı.

115 İyi yürekli usta dedi ki: “Oğul bu gördüklerin
öfkeye yenik düşenlerin
ruhları; üstelik şunu da bil ki,

118 inleyen insan dolu suyun dibi,
gözlerini nereye çevirirsen gördüğün gibi,
yüzeye dek onlar dalgalandırıyor suyu.

101/ Bir kaynağı = Cehennem’in
akarsularının tümü Akheron’dan
kaynaklanır.

102/ Karşı kıyıya ulaştık = dördüncü
daireye varıyorlar.

103/ Acem halısı = Acem halısı ren-
gi; karanın ağır bastığı kıvıl ve kara
karışımı.

108/ Styks = klasik mitolojide yeraltı
ırmağı olan Styks'i Dante (Vergi-
lius'tan esinlenerek) bir bataklığa
dönüştürüyor.

121 Diyorlar ki, gömüldükleri çamurda:

‘Güneşin neşe saçtığı güzel havada

hüzünlüydük, kara dumanlar sarmıştı içimizi:

124 kara çamurlar içinde yaşıyoruz hüznü şimdi.’

Bu yakınmayı ağızlarında geveliyorlar,

çünkü artık sözcük söylemeyi beceremiyorlar.”

127 Çamur yutanlardan ayırmadan gözlerimizi, böylece

batağın kuru kesiminden yaş kesimine

doğru büyük bir yay boyunca gittik:

130 sonunda bir kulenin dibine geldik.

Sekizinci Kanto

1 Dediğim gibi giderken,
yüksek kulenin dibine gelmeden çok önce
gözlerimiz kulenin tepesine yönelince
4 burada iki ışığın yakıldığını gördük,
ta uzaklarda, zor seçilen bir ışık
karşılık verdi onlara.

7 Bilgi deryasına döndüm dedim ki:
“Bu ışık ne diyor? Öteki ne karşılık veriyor?
Bunları kim yakıyor?”

10 “Bataklığın sisi engellemiyorsa görmeni”
diye yanıt verdi, “neyin beklendiğini
görebilirsin çamurlu dalgalarda.”

13 Tam o sırada, suda
bize doğru gelen küçük bir tekne belirdi,
hiçbir kırıştan atılan hiçbir ok, havada
16 onun hızıyla gidemezdi,
dümende tek bir denizci vardı, bana bağırdı:
“Lanetli ruh, sen de geldin sonunda!”

4/ İki ışık = Dante ile Vergilius’un
yaklaşmakta olduklarını haber veren
ışıklar.

5/ Ta uzaklarda, zor seçilen bir ışık =
haber alınacağını belirten ışık.

7/ Bilgi deryası = her şeyi bilen Vergilius.

11/ Neyin beklendiğini = tekne.

19 “Phlegyas, Phlegyas boşuna bağıрма”

dedi ustam ona, “bu kez yalnızca bataklıktan geçireceksin bizi.”

22 Kandırıldığını anlayan bir kişi nasıl üzülürse, Phlegyas da öfkeden öyle küplere bindi.

25 Rehberim kayığa bindi, sonra beni bindirdi;

kayık ben binince yükünü aldı sanki.

28 Rehberimle ben biner binmez, köhne tekne suyu başka seferlerine göre daha derinden yarararak gitti.

31 Bu ölü sulara yol alırken, önüme çamura bulanmış biri dikildi,

“Zamanı gelmeden buraya gelen sen de kimsin?” dedi.

34 Dedim ki: “Geldim ama kalıcı değilim; bunca çirkinleşmiş sen kimsin peki?”

Yanıt verdi: “Gözleri yaşlı biriyim, gördüğün gibi.”

19/ Phlegyas = kızının ırzına geçen Apollon’dan öç almak için, Delphoi tapınağını yakan mitolojik kişi; Dante onu şeytan kılığına sokup beşinci dairenin bekçisi yapıyor; Vergilius daha önce de Cehennem’e indiği için, Phlegyas’ı tanımıştır.

20/ Ustam = Vergilius.

25/ Rehberim = Vergilius.

27/ Kayık ben binince yükünü aldı =Dante’nin vücudu ağırlık yapar,Ötekiler ruh oldukları için ağırlıkları yoktur.

28/ Rehberimle = Vergilius'la.

30/ Daha derinden yarararak = kayak Dante'nin ağırlığıyla suya gömüldüğü için, ruh taşıdığı seferlere oranla suları daha derinden yarar.

32/ Çamura bulanmış biri = Filippo Argenti degli Adimari; atına gümüş nal yaptırdığı için Argenti (argento = gümüş) sanıyla anılan bu Floransalı kişiye, siyasal görüş ayrılığı nedeniyle Dante düşmanlık besler.

37 Dedim ki: “Yasınla, gözyaşınla başbaşa kal ey lanetli, tanıdım seni çamurlar içinde olsan da.”

40 Bunun üzerine kayığa doğru uzattı iki elini, bilge ustam hemen itti o elleri, “Defol, öbür köpeklerin yanına git” dedi.

43 Sonra kollarını boynuma doladı; yüzümü gözümü öptü, dedi ki:

“Ey yüce ruh, seni doğuran ana kutsanmalı!

46 Gördüğün adam yeryüzünde kurumunun tekiydi; küçücük bir iyilik izi süslemez belleğini: bu nedenle buradaki gölgesi bunca öfkeli.

49 Yeryüzünde kendini kral sanan birçok kişi, buraya gelince domuzlar gibi pisliğe bulanacak ardında horgörüden başka bir şey bırakmayacak.”

52 Dedim ki: “Usta, karaya ayak basmadan önce şunun çamurlara gömüldüğünü görürsem, çok sevineceğim bil ki.”

55 Dedi ki: “Karşı kıyı görünmeden önce isteğin yerine gelecek: ve bundan keyif alman gerekecek.”

41/ Bilge ustam = Vergilius.

46/ Gördüğün adamı = Filippo Argenti.

47/ İyilik izi = yaşarken andarda kalan hiçbir iyilik yapmamıştır.

51/ Horgörüden başka bir şey = aşağılık olayların anısı.

52/ Usta = Vergilius.

58 Çok geçmedi, çamura bulanmış kişiler
öyle bir yüklendiler ki ona,
hâlâ şükürler ediyorum bunu gösteren Tanrı'ya .

61 Hepsi “Kahrolsun Filippo Argenti!”
diye bağıyordu: çılgına dönmüş Floransalı ruh ise
kendini dişliyordu kendi dişleriyle.

64 Orada bıraktık onu, bir daha sözünü etmeyeceğim;
kulağıma yine yakınmalar geliyordu,
gözlerim ise ileriye bakıyordu.

67 İyi yürekli usta dedi ki: “Oğul şimdi,
ağır suçluların bulunduğu, büyük bir ordunun sahibi,
Dite denilen kent görünüyor.”

70 Dedim ki: “Ateşten yeni çıkmış gibi
kıpkırmızı camileri seçiliyor
şimdiden, uzaktaki vadide.” Dedi ki:

73 “Cehennem'in bu alt katında, gördüğün gibi
onları kırmızı gösteren,
sonsuz dek yanacak olan içerdeki ateş.”

76 Sonunda bu acılı beldeyi çeviren
derin hendeklere geldik:
duvarlar sanki demirden yapılmış gibiydi.

67/ İyi yürekli usta = Vergilius.

68/ Büyük bir ordu = şeytanlar ordusu.

69/ Dite = Cehennem'in son dört dairesinin bulunduğu alt bölüm;
adını şeytanın adlarından birinden

(Dis) alır; Cehennem'in ilk beş dairesi daha yukardadır.

71/ Camiler = kule gibi yüksek yapılar anlamına kullandığını öne sürenler olduğu gibi, yozlaşmayı vurgulamak için kilise yerine cami sözcüğünün kullanılmış olduğu görüşünde olan yorumcular da vardır.

79 Önce uzun süre bizi dolaştıran kayıkçı,
bir yere gelince var gücüyle: “İnin” diye bağırdı,
“giriş kapısı burası.”

82 Kapıların üstünde binden çok iblis vardı,
hepsi gökten yağmıştı, öfkeyle bağıryorlardı:

“Ölü canlar diyarına ölmeden gelen

85 bu adam da kim?” diye..

Bilge usta onlara işmar etti,

gizlice görüşmek istediğini belli etti.

88 Öfkeleri biraz dindi bunun üzerine,
dediler ki: “Tek başına sen gel, bu ülkeye
izinsiz giren yanındaki gitsin.

91 Geldiği çılgın yoldan geri dönmeyi denesin
bakalım becerecek mi; sen ki
bu karanlıkta ona yol gösterdin, kalabilirsin.”

94 Ey okur, bu uğursuz sözleri
duyunca ne olduğumu düşünebilirsin,
oradan hiç dönemeyeceğimi sandım inan ki.

97 “Ey beni en az yedi kez esenliğe çıkartan
korkunç tehlikelerden kurtaran
sevgili rehberim” dedim, “beni böyle

79/ Bizi dolaştıran = kayıkçı önce
surların çevresini dolaştırır.

83/ Gökten yağmıştı = gökten inmişti.

86/ Bilge usta = Vergilius.

91/ Geldiği çılgın yol = deliler gibi
aştığı yol.

97/ En az yedi kez = birçok kez.

99/ Sevgili rehberim = Vergilius.

100 bırakma, eğer izin vermiyorlarsa,
daha ileri gitmemiz yasaksa,
birlikte geri dönelim geldiğimiz yere.”

103 Beni oraya getirmiş olan usta yanıt verdi:
“Sakın korkayım deme, kimse kesemez önümüzü,
izin büyük yerden çünkü.

106 Beni burada bekle; yorgun ruhunu destekle,
içini güzel umutlarla besle,
seni bırakmayacağım Cehennem’in dibinde.”

109 Bunları dedi gitti, orada bıraktı beni
güzel babam, boşlukta asılı kalmıştım sanki,
evetlerle hayırlar çarpışıyordu beynimde.

112 Duymadım onlara neler dediğini,
ama yanlarında çok az kaldı ve iblisler
birbirlerini ezerek içeri girdiler.

115 Bu düşmanlar, kapıları ustamın yüzüne örttüler,
dışarıda kalan ustam
ağır adımlarla bana doğru geldi.

118 Gözleri yere bakıyordu, güveni yitmişti sanki,
içini çekip kendi kendine:
“Karşı çıkan kim bu bölgeye girmeme?”

103/ Usta = Vergilius.

105/ İzin büyük yerden = Tanrı’dan.

110/ Güzel babam = Vergilius.

111/ Evetlerle hayırlar çarpışıyordu = korkuyla umut çarpışıyor.

115/ Ustamın = Vergilius’un.

121 diyordu. Sonra bana döndü: “Bakıp da öfkeme telaşlanayım deme, savunma önlemi alsalar bile bu denemeden üstün çıkacağım.

124 Bu küstahlıkları ilk değil; daha önce de, bugün hâlâ kilidi olmayan daha az gizli bir kapıda aynı şeyi yapmışlardı.

127 Sen de gördün o kapının üstündeki ölüm yazısını:

bak şimdiden, yanında kimse olmayan biri, dairelerden geçerek bayır aşağı

130 iniyor, açmak için bize kenti.”

125/ Daha az gizli kapı = İsa, Cehennem'e indiğinde şeytanlar kapıdan girişini engellemek isterler (daha dışarıda olduğu için daha az gizlidir bu kapı) ve İsa kapıyı kırmak zorunda kalır.

128/ Yanında kimse olmayan biri = bir ulak.

130/ Açmak için bize kenti = kente girmemizi sağlamak için.

Dokuzuncu Kanto

1 Rehberimin geri geldiğini görünce sararan yüzüm, onun ilk kez duyduğu korkuyu bastırmasını sağladı.

4 Çevresini dinlemek ister gibi durdu, gözleri öteleri göremiyordu, hava karanlıktı, yoğun bir sis vardı.

7 “Kazanmak zorundayız bu savaşı” diye girdi söze, “yoksa... yardım sözü verilmişti. Beklediğim kişi çok gecikti.”

10 Söze başlarken dediklerini daha sonra değiştirdiğini sezmiştim, çünkü ilkinden değişik şeyler demişti;

13 ama yine de beni korkuttu söyledikleri, çünkü yarıda kestiği sözlerini belki gereğinden çok önemsemiştim.

1/ Rehberimin = Vergilius'un.

8/ Yardım sözü verilmişti = Beatrice yardım sözü vermişti.

9/ Beklediğim kişi = yardıma gelecek olan kişi.

16 “Bu korkunç uçurumun ilk dairesinden,
tek cezası umutsuzluk olan biri
hiç aşağıya inebildi mi?”

19 Bu soruyu ben sordum, o yanıt verdi:
“Bizim gibi birinin, benim geçtiğim yerlerden
geçmesine az rastlanır” dedi.

22 “Şurası da doğru ki, Erikhton zalimi
gölgeleri bedenlerine çağırdığında da
bir kez gelmişim buraya.

25 Bedenim benden sıyrılmış çok olmamıştı daha,
surlardan içeri o soktu, beni,
Yahuda dairesindeki bir ruhu kurtarmamı istedi.

28 Her şeyin döndüğü gökyüzünde
en karanlık, en ırak köşe o köşe:
yolu iyi biliyorum; sakın sıkma canını.

31 Leş gibi kokular saçan bu bataklık, acılı
kenti bir baştan bir başa kuşatıyor,
zor kullanmadan buraya girmemiz zor görünüyor.”

34 Başka şeyler de dedi, ama aklımda kalmadı;
çünkü gözlerim bütün benliğimi
kulenin kızgın tepesine yöneltmişti,

16/ Bu korkunç uçurum = Cehennem.

16/ İlk daire = Limbus.

18/ Hiç aşağıya inebildi mi = Ver-
gilius’a dolaylı bir biçimde aşağıya
inip inmediğini soruyor.

22/ Erikhton = Romalı general Pompeius'a bir savaşın sonucunu önceden söyleyen büyücü.

24/ Bir kez gelmişim buraya = dolaylı soruyu anlayan Vergilius yanıt veriyor.

27/ Yahuda = İsa'nın havarilerinden;
İsa'yı para karşılığında Romalı askerlere ihbar ettiği için "hain" olarak nitelendirilir.

37 kulenin bir yerinde birden kan rengi
üç cehennem cadısı belirdi;
görünüşleri, yürüyüşleri kadın gibiydi,
40 bellerine yeşil su yılanları dolamışlardı;
korku saçan alınlarında saçların yerini
boynuzlu yilancıklar almıştı.

43 Ustam bunların ölümsüz gözyaşı
melikesinin nedimeleri olduklarını anlamıştı.
“Yırtıcı Erinys’lere bak” dedi.

46 “Megaira, sol tarafta gördüğünün adı;
sağda ağlayan Alekto; ortadaki
Tisiphone.” Bunları dedi, sustu sonra.

49 Tırnaklarıyla göğsünü paralıyordu her biri,
vücutlarını yumrukluyor, öyle bağıriyorlardı ki,
korkudan ozana sarıldım sıkıca.

52 “Medusa gelsin: taş kestirelim onu burada!”
diyordu hepsi bakarak aşağıya:
“Hata ettik Theseus’tan oç almamakla.”

38/ Üç cehennem cadısı = temel il-
kelere karşı çıkmış olanları cezalan-
dırmakla görevli üç Erinys.

43/ Ustam = Vergilius.

43/ Gözyaşı melikesi = Cehennem
kraliçesi Persephone (Prosperina).

51/ Ozana = Vergilius’a.

52/ Medusa = kendisine hakanları taşa dönüştürme yetisine sahip olan mitoloji kişisi; üç Gorgo'nun (Keto'nun kızları) en küçüğü; gelip de Dante'yi taşa dönüştürmesi için adı anılıyor.

54/ Theseus = Persephone'yi kaçırmak isteyen arkadaşı Peirithoos'la birlikte Cehennem'e iner; Theseus'un bu davranışı cezalandırılmış olsaydı, şimdi Dante ölüler diyarına gelmeye cesaret edemezdi.

55 “Arkanı dön ve gözlerini kapa;
eğer Gorgon görünür de görürsen onu,
bir daha çıkamazsın yukarıya.”

58 Böyle dedi usta; ve bana doğru
döndü, benim ellerime güvenmedi,
kendi elleriyle kapattı gözlerimi.

61 Sizler ki akıllı kişilersiniz,
bu garip dizelerin bir tül gerisinde gizlediği
benzetmeyi anlayabilirsiniz.

64 Bulanık sulardan, iki kıyıyı da titreten
korku yüklü bir sesin uğultusu
duyulmaya başladı birden.

67 Sıcaklık farkından kaynaklanan,
ormanlarda eserek engel tanımadan
dalları kıran, kopartan, savuran,

70 tozu dumana katıp çobanları, hayvanları
sürükleyen amansız bir kasırganın
uğultusu gibiydi.

56/ Gorgon = Medusa’ların başı.

57/ Bir daha çıkamazsın yukarıya =
çünkü taş kesilirsin.

58/ Usta = Vergilius.

63/ Benzetmeyi anlayabilirsiniz =
Dante, dizelerinin allegorik bir an-
lam içerdiğini vurguluyor ve okurdan
yorum yapmasını istiyor; simgelerin

kimi kez açık seçik olmasına karşılık, kimi kez de (burada olduğu gibi) yorumcular ortak bir görüşte birleşmezler; söz gelimi Cehennem cadılarının, Medusa'nın ve gelmesi beklenen ulağın işlevleri konusunda değişik yorumlar vardır.

73 Gözlerimi açtı: “Şimdi gözlerini
sisin daha da yoğunlaştığı
yaşlı köpüklerin oraya çevir” dedi.

76 Su kurbağalarının, baş düşmanları
su yılanlarından kaçıp, kendilerini
sudan karaya atmaları gibi,

79 binlerce ruhun, ayakları ıslanmadan
yürüyerek Styks’ten geçmekte olan
birinin önünden kaçtıklarını gördüm.

82 Sık sık sol elini uzatıyor,
ağır havayı yüzünden uzaklaştırıyordu:
bir tek bundan rahatsız olduğu anlaşılıyordu.

85 Onun göklerden gönderilen ulak olduğunu anladım,
ustama döndüm, o bana ses etmememi,
gelenin önünde eğilmemi işaretle anlattı.

88 Ulak öyle horgörüyle yüklüydü ki!
Kapıya gitti, bir değnekle dokunup açtı
hiçbir zorlukla karşılaşmadı.

91 “Ey cennetten kovulmuş adi yaratıklar” diye
söze girdi, o korkunç kapının eşiğinde,
“bu küstahlık nasıl girdi içinize?”

73/ Gözlerimi açtı = Vergilius, Dan-
te’nin gözlerindeki bağı açar.

75/ Köpükler = Styks’in bulandırdığı
suların köpükleri.

86/ Ustama = Vergilius’a.

94 Çektiğiniz cezayı kaç kez ağırlaştırın,
isteklerine asla karşı koyulamayan

o büyük güce direnmenizin gerekçesi ne?

97 Yazgıya başkaldırmanın anlamı ne?

Unutmadınızsa eğer, Kerberos'un çenesiyle
boynunun havı döküldü bu yüzden.”

100 Sonra bize bir şey söylemeden,
kafasını o anki işinden

daha önemli bir iş kurcalayan biri gibi;

103 çamurlu yola döndü yeniden;

bu kutsal sözlerin verdiği güvenceyle
adımlarımızı kente yönelttik biz de.

106 Hiçbir direnmeyle karşılaşmadan girdik kente;

bu kalenin içindekileri çok merak eden ben de,

gözlerimi çevrede gezdirince,

109 dört bir yanı iniltiyle,

korkunç işkencelerle

dolu büyük bir düzlük gördüm önümde.

112 Rhône ırmağının durulduğu Arles'da

ya da İtalya'yı ayırıp, sınırlarını

çizen Carnaro dolaylarındaki Pola'da

95/ İsteklerine asla karşı koyulama-
yan = Tanrı.

98/ Kerberos'un çenesiyle boynunun

Kavı döküldü = Herakles (Herkül)

Kerberos'u ölümler ülkesinden kaçı-

rırken boynuna -incir vurduğu için, o bölgedeki tüyler dökülmüştür.

102/ Daha önemli bir iş = Cennet'i düşünmektedir o ara.

105/ Kente = Dite kentine.

112/ Arles = güney-doğu Fransa'da bir kent; burada bulunan, Romalılarından kalma Aliscan mezarlığı Ortaçağ'da çok ünlüydü.

114/ Cornaro = bugünkü Qıarnaro körfezi.

115 mezarlar toprağı nasıl engebeli kılarısa,
öyleydi toprak burada da,

ama buranın durumu daha acıklıydı;

118 mezarlar öyle kızmıştı ki, kendilerini
sımsıkı saran alazlardan, hiçbir demirci
daha kıvgın bir demire gereksinme duymazdı.

121 Mezarların kapakları açıktı,
öyle acı çığlıklar yükseliyordu ki,
mezardakilerin eziyet çektikleri belliydi.

124 Dedim ki: “Usta, böyle acılı çığlıklarla
varlıklarını duyuran, bu mezarlara
gömülü ölüler kimler?”

127 Dedi ki: “Bunlar sapkınlarla
her mezhepten yandaşları,
sandığından da dolu buranın mezarları.

130 Burada birbirine benzeyenler birlikte
gömülü, sıcaklık da mezardan mezara değişik.”

Bunları söyleyip, sağa doğru dönünce

133 mezarlarla yüksek surlar arasından geçip
gittik.

114/ Pola = Istria'nın güney ucunda
bir kent; burada da büyük bir Roma
mezarlığı vardı; bu mezarlık günü-
müze ulaşmamıştır.

115/ Mezarlar toprağı nasıl engebeli
kılarısa = Roma döneminden kalma
çok sayıda mezar vardı.

124/ Usta = Vergilius.

132/ Sağa doğru dönünce = o zamana dek hep sol yönden Cehennem'e inmekte olan Vergilius ile Dante ilk kez sağdan giderler.

Onuncu Kanto

1 Ustam Şimdi surlarla mezarlar

arasında gizli yolda yürüyordu,
peşinden yürüyordum ben de.

4 “Ey inançtan yoksun bu dairelerde,

beni istediği gibi dolaştıran yüce bilge”
diye, girdim söze: “konuş, yanıt ver isteklerime.

7 Mezarlarda yatan ölüleri

görecek miyim? Kapakların hepsi
açık, bekçi de yok görünürde.”

10 O dedi ki: “Kapanacak hepsi,
yeryüzünde bıraktıkları cesetleriyle
birlikte Arasat’tan buraya döndüklerinde.

13 Epikuros’la onun yolunu izleyenlerin,
ruhun da vücutla öldüğünü söyleyenlerin
mezarları Şu köşede.

2/ Gizli yol = gizli sıfatının dar anlamına geldiğini öne süren yorumcular
da vardır.

4/ Dairelerde = Cehennem'in daireleri.

5/ Yüce bilge = Vergilius.

8/ Hepsi = mezarlar.

12/ Ararat = kıyamet günü ölümlerin dirilerek toplanacaklarına inanılan Kudüs'le Zeytin dağı arasındaki vadi. Musevilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlıkta aynı inanç geçerlidir; Bkz *Kitabı Mukaddes, Yoel 3(12)*.

13/ Epiküros = ruhun ölümsüz olmadığını, bedenle birlikte öldüğünü savunan Yunan filozof (İÖ 341-270); Ortaçağ boyunca Epikürcü felsefenin özellikle bu yönüne önem veriliyordu; Dante Floransa'da Epiküros'un düşüncesini benimseyen birçok kişi olduğunu bildiğinden, bunları (özellikle de Farinata'yı) görmek istediğini belirtmiştir az önce.

16 Bana sorduğun soruya gelince,
yanıtı birazdan burada verilecek,
bana açmaktan kaçındığın gizini de.”

19 Dedim ki: “Sevgili rehberim, yüreğimi
gizliyor değilim, az konuşmamın nedeni,
çok konuşmamı istemeyen sensin.”

22 “Ey bu ateşler kentinden
dürüst sözler söyleyerek geçen
canlı Toscana’lı, biraz kalsana bizimle.

25 Konuşmandan belli ki,
belki de haksızlık ettiğim
o soylu toprağın çocuğusun sen de.”

28 Mezarların birinden yükselmişti
bu ses; korku sarınca içimi
biraz daha sokuldum rehberime.

31 O dedi ki: “Ne yapıyorsun? Dönsene!
Bak, Farinata yerinden doğruldu:
belinden başına dek göreceksin onu.”

18/ Bana açmaktan kaçındığın giz =Vergilius, Dante’nin bir Floransalıyı görmek isteğini düşünüyor; Floransalılar arasında ruhun da ölümlü olduğuna inananların sayısı yüksekti.

25/ Konuşmandan belli ki = konuşma biçiminden Floransalı olduğun anlaşılıyor.

26/ Haksızlık ettiğim = Floransalılarla savaşmıştır.

27/ Soylu toprak = Floransa

32/ Farinata = Floransalı krallık yandaşlarının (Ghibellin'ler) başı Farinata degli Uberti; Floransa'dan kovulduktan sonra (1258) Arbia ırmağının vadisinde papa yandaşlarının (Guelf'ler) ordularını bozguna uğratmış (1260) ve yeniden Floransa'ya dönmüştür; arkadaşlarının, papa yandaşı kent halkının ayaklanmasını önlemek için surları yıktırarak Floransa'yı küçük kasabalara bölmek önerisini uygulamamıştır; 1264 yılında ölmüştür. Ölümünden sonra aforoz edilmiştir (1283); Farinata ile Dante'nin bu konuşması Cehennem'in en önemli bölümlerinden birini oluşturur.

34 Gözlerimi onun yüzüne çevirmiştim bile;
göğsünü kabartmış, başını kaldırmış duruyordu,
sanki Cehennem’i lanetliyordu.

37 Rehberim becerikli, süratli elleriyle
mezarların arasından ona doğru itti beni,
“Çekinme, ne söyleyeceksen söyle” dedi.

40 Mezarın başına vardığımda, içindeki
bana baktı bir süre, sonra küçümser gibi
sordu: “Kimlerdensin sen?”

43 İsteğini yerine getirmek istedim,
her şeyi söyledim, hiçbir şey gizlemeden;
bunun üzerine kaşlarını kaldırdı

46 ve dedi ki: “Öyle düşmandılar ki,
bana da, atalarıma da, partime de,
iki kez sürmek zorunda kaldım onları.”

49 “Kovulsalar da, dört bir yandan geri döndüler”
dedim, “hem ilk sürgünden, hem de İkincisinden;
ama sizinkiler aynı sanatı öğrenemediler.”

34/ Onun = Farinata’nın.

36/ Cehennem’i lanetliyordu = onuruna düşkün Farinata bulunduğu
koşullara boyun eğmez.

42/ Kimlerdensin sen = Farinata, Dante’nin kimliğini öğrendikten
sonra, hangi partiden olduğunu da öğrenmek istiyor.

44/ Her şeyi söyledim = hepsinin adını söyledim.

45/ Kaşlarını kaldırdı = Dante ünlü bir aileden olmadığı için, Farinata onu anımsamak için bir an düşünür.

51/ Sizinkiler aynı sanatı öğrenemediler = bizim yandaşlarımız Floransa'dan kovulduktan sonra geri dönmeyi başardılar, oysa sizin yandaşlarınız beceremediler bunu; gerçekten de bu karşılaşmanın olduğu tarihte Farinata'nın çocukları Floransa'ya dönememişlerdi daha.

52 Tam bu sırada mezarın ağzından bir gölge uzandı,
başı ilk gölgenin çenesinde kalıyordu,
sanırım dizleri üstünde duruyordu.

55 Gözleriyle çevremi taradı,
sanki yalnız olup olmadığıma baktı;
içindeki kuşku silinince,

58 konuştu gözyaşları içinde: “Bu karanlık yere
akıllı olduğun için geldinse,
oğlum nerede? Niçin gelmedi seninle?”

61 Dedim ki: “Tek başıma gelmedim ki,
şurada bekleyen kişi yol gösteriyor bana,
belki de oğlunuz Guido saygısızlık etmişti ona.”

64 Söylediği sözler, çekmekte olduğu ceza
anlamama yetmişti kim olduğunu,
bu nedenle, verdiğim yanıt da yerini buldu.

67 Yerinden doğrulup haykırdı: “Ne diyorsun öyle?
‘Etmmişti’ ne demek, hayatta değil mi, söyle?
Ilık gün ışığı vurmuyor mu artık gözlerine?”

59/ Akıllı olduğun için geldinse =
akıllı olduğun için sana Cehennem’i
gezme ayrıcalığı tanıdılsa, senin
gibi akıllı olan oğluma niçin aynı
ayrıcalık tanınmadı; konuşan Caval-
cante de’ Cavalcanti’dır, oğlu döne-
min ünlü şairlerinden Guido Caval-
canti, Dante’nin yaşıtı ve yakın arka-
daşıdır.

62/ Bekleyen kişi = Vergilius.

63/ Guido saygısızlık etmişti ona =
aklı temsil eden Vergilius'a karşı çık-
tığını belirtmek istemiş olabilir.

64/ Çekmekte olduğu ceza = Caval-
cante de, Epikuros'un görüşlerini pay-
laşıyor ruhun ölümsüz olduğuna
inanmıyordu.

70 Kendisine karşılık vermeden önce
bir süre oyalandığımı görünce,
sırtüstü yere yattı bir daha dışarı çıkmadı.

73 Ama isteği üzerine durmuş olduğum öteki
soylu ruhun yüzünde bir değişiklik olmadı,
boynu sallanmadı, gövdesi kıpırdamadı;

76 bıraktığı yerden konuşmaya başladı:

“Aynı sanatı öğrenememiş olmaları,
yattığım bu yerden çok acı veriyor bana” dedi.

79 “Buralara egemen olan kadının yüzüne
elli kez aydınlık vurmadan önce, sen de
bu sanatın ne zor olduğunu öğreneceksin.

82 Dilerim, o güzel dünyaya yine dönersin;
ama söyle bana: o insanlar yaptıkları her yasada
niçin acımasız davranıyorlar benim adamlarıma?”

85 Yanıt verdim: “Tapınağımızda
bu ilahilerin söylenmesine, Arbia’yı
kızıla boyayan kıyımla korku yol açtı.

72/ Sırtüstü yere yattı = Dante hemen yanıt vermeyince oğlunun öldüğünü
sanıp mezarına yatıyor.

74/ Yüzünde bir değişiklik olmadı =Dante’nin anlattıklarının etkisinde kalan
Farinata, Dante’nin Cavalcante ile yaptığı konuşma sırasında hep bunları
düşünür.

77/ Sanatı = ülkelerine geri dönmeyi.

78/ Yattığım bu yerden = mezardan.

79/ Buralara egemen olan kadın =Cehennem kraliçesi Persephone.

80/ Elli kez aydınlık vurmada n önce = ay elli kez doğmadan (aradan elli ay geçmeden) önce; klasik mitolojide ay ile Persephone özdeştir.

81/ Bu sanatın ne zor olduğunu öğreneceksin = gerçekten de bir süre sonra Dante de sürgün edilecektir.

83/ O insanlar = Floransalılar.

85/ Tapınağımızda = Floransa'da yasaların yapıldığı San Giovanni kilisesi.

87/ Kızıla boyayan = Montaperti savaşı sonunda (1260) Siena dolaylarındaki Arbia ırmağı kana bulanmıştı.

88 İcini çekip başını salladı:

“Savaşta yalnız ben yoktum” dedi,
“gereksiz yere de savaşmadım kimseyle.

91 Ama herkes Floransa’yı
yerle bir etmek istediğinde,
alnım açık, tek başıma ben savundum orayı.”

94 “Gün gelir, sizin tohumunuz da rahat eder”
dedim,

“burada aklımı çelen bir düğüm var,
bu düğümü çözün” diye ekledim.

97 “Eğer yanılmıyorsam sizler,
zamanın neler getireceğini görüyorsunuz,
ama şimdi olanları bilmiyorsunuz.”

100 “Gözleri bozuk olanlar gibi görüyoruz”
dedi, “uzakta olan nesnelere seçebiliyoruz;
yüce Tanrı’nın bize verdiği ışık böyle.

103 Olaylar yaklaşıp da yanımıza gelince,
siz insanların halini bilmez oluruz
birisi bize bilgi vermedikçe.

93/ Tek başıma ben savundum orayı
= Empoli Diyet Meclisi üyeleri Flo-
ransa’nın yerle bir edilmesini istedik-
lerinde, Farina Floransa’yı yıkmanın
bir “cinayet olacağını, kılıcını çekip
kenti savunacağını” söyler.

94/ Sizin tohumunuz da rahat eder =
sizin torunlarınızın (tohumunuzun)
da iç savaştan kurtulmalarını dilerim;

Dante, Farinata'nın yapmış olduğu yararlı hizmetleri kabul ediyor.

95/ Aklımı çelen düğüm = Farinata'nın daha ileride gerçekleşecek olayları bilmesine karşılık, Cavalcante'nin oğlu Guido'nun yaşayıp yaşamadığını bilememesi Dante'nin aklını kurcalar.

104/ Siz insanların halini bilmez oluruz = aklımız körelir.

106 Geleceğin kapısı örtülünce
bildiklerimizin uçup gittiğini
anlamışsındır sen de.”

109 Bu sözler üzerine, özür diler gibi
dedim ki: “Az önce sırtüstü yatan gölgeye
oğlunun sağlar arasında olduğunu söyleyin;

112 az önce yanıt vermeyişimin,
şimdi aydınlattığınız kuşkudan
kaynaklandığını da ekleyin.”

115 Ustam çağırıyordu beni;
ruhtan kendisiyle birlikte
kimlerin olduğunu söylemesini

118 istedim. “Benimle birlikte” dedi,
“binden çok kişi var, ikinci Federico benimle,
Kardinal benimle; ötekileri söyleyemem” dedi.

121 Sonra görünmez oldu;
yaşlı ozana doğru gittim ben de,
belleğimde kara haberler içeren sözlerle.

124 Yürümeye koyuldu; yürürken sordu:
“Niçin böyle düşüncelisin?”
Yanıtladım sorusunu.

106/ Geleceğin kapısı örtülünce =
kıyamet gününden sonra; kıyametten
sonra gelecek zaman olmayacaktır.

110/ Sırtüstü yatan gölge = Caval-
cante.

115/ Ustam = Vergilius.

119/ İkinci Federico = **1212**'de imparator oldu, **1250**'de öldü; Epikuros'un görüşlerini benimsemişti.

120/ Kardinal = Ottaviano degli Ubaldini; **1265**'de kardinal olmuş, krallık yandaşlarını desteklemiştir; bu tutumu nedeniyle lanetleneceğini bildiğini söyler.

122/ Yaşlı ozan = Vergilius.

127 “Seninle ilgili olumsuz sözleri
iyice belleğine kazı” dedi o bilge kişi
ve bir parmağını kaldırdı: “Şimdi iyi dinle,
130 güzel gözleri her şeyi gören güzelin
saçtığı tatlı ışığın önüne geldiğinde
kendi yaşam yolculuğunu öğreneceksin.”
133 Sonra adımlarını sola yöneltti:
pis kokuları buraya dek ulaşan
bir vadiye açılan daracık bir yoldan,
136 merkeze döndük, uzaklaşıp surlardan.

130/ Güzel gözleri her şeyi gören =Beatrice.

136/ Merkeze = dairenin merkezine.

On Birinci Kanto

1 Kırılmış kayalardan oluşan, daire biçiminde
yüksek bir yarın tepesine geldiğimizde,
daha beter durumda ruhlar gördük bu yarın dibinde;
4 yardan yükselen iğrenç kokuya dayanamadık,
kendimizi büyük bir mezar kapağının arkasına attık,
mezarın üstünde bir yazı vardı,
7 şunlar yazılıydı:
“Photinos’un hak yolundan saptırdığı
Papa Anastasio yatıyor benim içimde.”
10 “Biraz ara vereceğiz inişimize,
duyularımız bu pis kokuya alışsın diye;
burnumuz duymaz olur, alışınca iyice.”
13 Böyle dedi ustam; ben de: “Öyleyse,
zamanı boşa geçirmeyelim bir şey yapalım” dedim.
“Aynı şeyi düşündüm ben de” diye yanıt verdi.

8/ Photinos = Selanik kentinin di-
yakosu; Papa Anastasio II’ye, İsa’nın
tanrısal kökenli olduğunu kabul
etmeyen Acacius’un (Bizans patriği)
görüşlerini benimsettiği söylenir; ne
var ki yanlış bir bilgidir bu, çünkü
İsa’nın tanrısal kökenine karşı çıkan
Bizans İmparatoru Anastasius I’dir.

9/ Anastasio = 496 ile 498 yılları arasında papalık eden Anastasio II, Doğu ve Batı kiliseleri arasındaki anlaşmazlığı çözmeye çalışmış, Selenik'ten Roma'ya gönderilen diyakoz Photinos'u kabul etmiştir.

13/ Ustam = Vergilius.

16 “Oğul, bu kayaların içinde” dedi,
“geride bıraktığımız dairelerin benzeri
üç küçük daire vardır, daireler gitgide daralır.

19 Hepsinin içinde lanetlenmiş ruhlar yer alır;
bundan böyle işledikleri günahı hemen anlamak için,
neden, nasıl burada toplandıklarını bilmelisin.

22 Tanrı'nın onaylamadığı her eylem
haksızlıkla sonlanır: kaba güçle, hileyle
zarar verir başka birine.

25 Tanrı en çok hileye öfkelenir, çünkü hile
insana özgü bir kusurdur; işte bu yarın dibinde
en büyük acıyı hileciler çekmekte.

28 Kaba güç kullananlar yer alır ilk dairede;
üç bölmeye bölünmüştür ilk daire,
çünkü kaba güç üç kişiye yönelebilir.

31 Tanrı'ya, kendisine, bir başka insana
saldırabilir insan, bunlara ve mallarına,
ne demek istediğimi anlayacaksın açıklayınca.

34 Kaba güç birini yaralayabilir, öldürebilir,
mala mülke zarar verebilir, yıkıma,
yangına, yağmaya yol açabilir;

37 katiller, durduk yerde birini yaralayanlar,
haydutlar, yağmacılar bu bölmede
ayrı bölüklerde cehennem azabı çekmekte.

18/ Üç küçük daire = yedinci, sekiz-
inci ve dokuzuncu daireler; küçük
olmalarının nedeni çapların gitgide
daralmasıdır.

22/ Tanrı'nın onaylamadığı her eylem = Tanrı'ya karşı çıkan her davranış.

28/ İlk daire = kaba güce başvuran saldırganların buldukları yedinci daire.

40 Kendi canına, kendi malına da zarar verebilir insan; işte ikinci bölmede canına kıyarak dünyadan ayrılanlar,

43 har vurup harman savuranlar, kumar oynayanlar, gülecek yerde ağlayanlar, pişmanlık getirmekte boş yere.

46 Saldırı Tanrı'ya da yönelebilir, ona inanmayarak, ona söverek, doğayı da, verdiklerini de küçümseyerek;

49 işte bu nedenle, bölmelerin en darı ve üçüncüsü, Sodom ile Cahors'un, bir de Tanrı'ya sövenlerin üstüne basar mührünü.

52 Vicdanları sızlatan hile ise, bir insana güven duyana da yapılır, o insana güvenmeyene de.

55 Hilenin bu ikinci biçimi, doğanın ürünü sevgi bağlarını kopartır, işte bu nedenle ikinci dairede

58 ikiyüzlüler, büyücüler, dalkavuklar, kalpazanlar, din sömürücüleri, hırsızlar, pezevenkler, dalavereciler gibi pislikler yer alır.

41/ İkinci bölme = yedinci dairenin, canlarına kıyanlarla para değeri bilmeyenlerin bulunduğu ikinci bölümü.

45/ Boş yere = çünkü pişmanlıkları kabul edilmeyecektir.

48/ Doğayı da, verdiklerini de küçümseyerek = dinsizler gibi akıl yo-

luyla değil, duygusal olarak doğaya ve Tanrı'nın verdiklerine karşı çıkanlar.

50/ Sodom = *Kitabı Mukaddes*'te adı geçen ve halkının ahlak yolundan sapması nedeniyle (erkekler arasında eşcinsellik yaygındı) Tanrı'nın yağdırdığı ateş yağmuruyla yanan kent;
50/ Cahors = Fransa'da bir kent. Ortaçağda tefecilik merkeziydi.

54/ Güvenmeyene de = hileciler adi hileci ve hain diye ikiye ayrılır; birinci bölümdekiler sekizinci dairede, ikinci bölümdekiler ise dokuzuncu dairede bulunur.

61 Hilenin öbür örneğinde ise,
doğanın verdiği sevgi de,
buna eklenen ve güveni doğuran sevgi de

64 göz ardı edilir; bu nedenle, dairelerin en
küçüğünde,
Dite'nin bulunduğu yerde, evrenin merkezinde,
hainler sonsuza dek azap çeker.”

67 Dedim ki: “Usta, sözlerin çok açıktı,
uçurumu da, içinde kimlerin olduğunu da
çok iyi anladım. Ama şunu söyle bana:

70 çamur batağına batmış olanlar,
rüzgârda savrulup yağmurda ıslananlar,
kötü sözler söyleyip çarpışanlar

73 bu kızgın kentte niçin ceza görmüyor,
Tanrı'yı öfkелendirdiklerine göre?

Böyle değil de suçları yoksa, burada işleri ne?”

76 O dedi ki: “Aklın niçin şaştı böyle,
her zaman gittiği doğru yoldan?

Başka bir şey mi amaçlıyor yoksa?

61/ Hilenin öbür örneği — insanın kendine güvenen birini aldatması (ihanet).

63/ Güveni doğuran sevgi = arkadaşlık.

64/ Dairelerin en küçüğü = Cehennem'in dokuzuncu ve son dairesi.

65/ Dite'nin bulunduğu yer = Dite'nin bulunduğu (şeytanın bulunduğu) yer Dünya'nın ve dönemin anlayışına göre evrenin merkezi sayılıyordu.

67/ Usta = Vergilius.

70/ amur batağına batmış olanlar = öfkeliler.

71/ Rüzgârda savrulanlar = cinsellik tutkunları.

71/ Yağmurda ıslananlar = boğazına
düşkün olanlar.

72/ Kötü sözler söyleyip çarpışanlar =
cimriler ve savurganlar.

73/ Kızgın kent = Dite kenti.

79 Elinden düşmeyen *Etika*'nın nefesine yenilmeyi,
kötülüğü, çılgın şiddeti,
Tanrı'nın istemediği bu üç eylemi
82 vurguladığı bölümünü unuttun mu ne?
nefsine yenilmenin Tanrı'yı daha az incittiğini,
bu nedenle daha az ceza gerektirdiğini?
85 Bu gerçeği iyice düşünürsen,
bu kentin dışında ceza çekenleri
aklına getirirsen,
88 onların niçin bu kötülerin dışında
tutulduklarını, Tanrı'nın kamçısının
onları niçin daha az kırbaçladığını anlarsın.”
91 “Ey bulanık gözleri gördüren güneş”
dedim, “kuşklarımı giderip sevindiriyorsun beni,
kuşku insana keyif veriyor tıpkı bilgi gibi.
94 Ama ne olur biraz geriye dön de,
'Tanrı tefeciliği sevmez ki,'
dediğin yere gel ve çöz bu düğümü de.”
97 “Felsefenin birçok bölümü” dedi,
“doğanın gidişini Tanrı'nın aklına,
sanatına göre ayarladığını

79/ Etika = Dante'nin de çok iyi bildiği Aristoteles'in *Etika*'sı; Aristoteles bu yapıtta çeşitli günahların ağırlık derecelerini tartışır.

86/ Bu kentin dışında = Dite kentinin dışında, daha üst dairelerde.

91/Güneş = Vergilius.

96/ Dediğin yere = Dante, Vergilius'un Cahors'dan söz ettiği **50.** dizeye gönderme yapıyor.

97/ Felsefenin = Aristoteles felsefesinin.

98/ Tanrı'nın aklına sanatına göre = Tanrı'ya ve yaptıklarına göre.

100 öğretir anlayanlara; iyi okursan *Fizika*'yı
daha ilk sayfalarında,
elinden geldiğince sizin sanatınızın da,
103 ustasını izleyen bir çırak gibi
doğayı izlediğini görürsün,
öyle ki, sanatınız Tanrı'nın torunudur sanki.
106 Yaratılış'ın ilk dizelerinde
bu ikisi konusunda yazılanları anımsa
insan hem çalışmak, hem gelişmek zorunda;
109 oysa bambaşka bir yol izler tefeci,
doğadan da, sanatından da tiksindir,
umutlarını başka yere yöneltir.
112 Artık peşimdem gel, yola koyulma vakti geldi,
Balıklar çoktan ufukta belirdi,
Caurus, Araba'ya yüklendi,
115 az ötede bayırın inişi başlıyor yine.”

100/ *Fizika* = Aristoteles fiziği.

102/ Sizin sanatınız = insanların etkinlikleri.

105/ Sanatınız Tanrı'nın torunudur = Tanrı'nın yarattığı doğayı izleyen insan etkinlikleri Tanrı'nın torunu sayılır.

106/ Yaratılış'ın ilk dizeleri = *Kitabı Mukaddes*'in ilk bölümü olan Tekvin'in başlangıcında Tanrı insanları çalışmakla yükümlü kılar.

107/ Bu ikisi = doğa ve çalışmak.

111/ Umutlarını başka yere yöneltir = ödünç verdiği para karşılığında elde edeceği faizi bekler.

113/ Balıklar = Balık takımyıldızı; şafaktan üç saat önce ufukta belirir.

114/ Caurus = Büyük Ayı'nın bulunduğu kuzey-batıdan esen rüzgâr; yıldızlar Cehennem'den görülmezler,ama Vergilius, Dante'nin açıklık getirmedığı bir yöntemle onların konumlarını bilir.

114/ Araba = Büyük Ayı.

On İkinci Kanto

1 Bayır aşağı inmek için geldiğimiz yer sarptı,
öyle bir canavar duruyordu ki burada,
görür görmez insanın ödü kopardı.

4 Hani bir deprem sonrasında ya da
toprak kayması sonucunda Trento dolaylarında
tepelerden gelip Adice'nin bir yanına

7 düşen kaya, aşağıya ovaya
inerken bir yol açmıştır ya,

bu kayanın sürüklenirken açtığı

10 yola benziyordu yarın inişi de;

işte bu kayanın bir köşesinde

boylu boyunca uzanmış yatıyordu,

13 yapay bir inekten doğma, Girit'in yüz karası;

görür görmez bizi, tuttu kendini ısırdı

sanki içi öfkeden tutuşmuş yanıyordu.

2/ Canavar = Minotauros; mitolojide

insan gövdeli boğa başlı canavar;

tanrı Poseidon'un kral Minos'a gön-

derdiği bir boğayla, Minos'un karısı

Pasiphae'den doğmuştur; sözcük an-

lamı "Minos'un boğası"dır.

6/ Adice = Adige ırmağı.

8/ Bir yol = Rovereto dolaylarında Adige'nin solundaki Slavini di Marco
adını taşıyan çöküntü.

13/ Yapay bir inekten doğma Girit'in yüz karası = Minotauros; kraliçe Pasiphae gönlünü kaptırdığı boğa ile birleşebilmek için, Atinalı sanatçı Daidalos'un yaptığı tahtadan ineğin içine girmişti.

16 Bilge ustam seslendi ona: “Yoksa, yeryüzünde canını alan Atina dukasının mı geldiğini sandın buraya?”

19 Defol pis hayvan, bu adam buraya kızkardeşinin önerisiyle gelmedi, çektiğiniz cezaları görmeye geldi.”

22 Ölümcül bir yara alan bir boğa, iplerini kopartıp nasıl sağa sola sıçrarsa bilmeden nereye gideceğini,

25 Minotaurus da öyle sıçramaya başlamıştı; uyanık ustam seslendi: “Geçide fırla; öfkesi üzerinde, inmenin tam sırası.”

28 Aşağıya inmeye başladık böylece, alışık olmadıkları bu yük nedeniyle ayaklarımın altından kayan taşlara basa basa.

31 İnerken düşünüyordum; ustam dedi ki: “Az önce yatıştırdığım öfkeli hayvanın bekçilik ettiği yıkıntıyı düşünüyorsun belki.

34 Bilmeni isterim ki, Cehennem’in altına ilk kez indiğimde bu kaya daha düşmemişti.

16/ Bilge ustam = Vergilius.

17/ Atina dukası = Theseus; Pasiphae'nin kızı Ariadne'nin yardımıyla Minotauros'u öldürmüştür.

20/ Kızkardeşin = Ariadne.

26/ Uyanık ustam = Vergilius.

29/ Alışık olmadıkları bu yük = canlı bir insanın (Dante'nin) ağırlığı.

31/ Ustam = Vergilius.

35/ ilk kez indiğimde = Vergilius daha önce de bu geziye değinmişti; Bkz. Cehennem IX(24); bu gezi sırasında İsa daha çarmıha gerilmemişti.

37 Ama yanılmıyorsam, Dite'nin üst dairesindeki
ganimeti almaya gelen kişiden az önce,
pis kokulu derin vadi

40 öyle bir sallanmıştı ki,
kimilerinin dediği gibi
evrende kargaşa yaratan sevgi

43 bir kez daha sarsıyor sanmıştım evreni;
işte bu yaşlı kaya tam o sırada
parçalanıp devrildi.

46 Gözlerini vadiye çevir şimdi,
zor kullanarak başkalarına zarar verenleri
içinde haşlayan kanlı ırmak, şu yaklaşan.”

49 Ey, kısacık ömrümüzde bizi mahmuzlayan,
öbür dünyada acılara bulayan
gözü dönmüş açgözlülük ve çılgın öfke!

52 Yay biçiminde büyük bir çukur çıktı önümüze,
rehberimin de açıkladığı gibi
ovanın her yerini kuşatıyordu;

38/ Ganimeti almaya gelen kişi = İsa
Cehennem'e inerek Limbus'taki kimi
ruhları alıp Cennet'e götürmüştü.

39/ Pis kokulu derin vadi = Cehennem.

41/ Kimilerinin dediği gibi = Empedokles'in görüşüne göre evren dört
ögeden oluşuyordu: ateş, su, hava, toprak; sevgi bu öğeleri karıştırarak
kargaşaya yol açıyordu; Dante, Empedokles'in görüşlerini Aristoteles'in

Metafizika adlı yapıtı aracılığıyla öğrenmişti; ama Vergilius'un tanık olduğunu söylediği deprem, *Matta'ya göre* Incil'de belirtilen, İsa'nın ölümünü izleyen depremdir.

48/ Kanlı ırmak = Phlegeton ırmağı, alev alev anlamına gelir; suları ateş gibidir; başkalarına karşı kaba güç kullananlar bu ırmağa atılmıştır.

53/ Rehberimin = Vergilius'un.

55 ırmakla yarın arasında dizi dizi

Kentaur'lar koşuyordu,
ellerinde okları, yeryüzünde ava gider gibi.

58 Durdular, bizim aşağıya indiğimizi görünce,
içlerinden üçü ötekilerden ayrıldı,

ellerinde yayları, hazırlanmış okları;

61 içlerinden biri ta uzaktan bağırdı:

“Bayır aşağıya inenler, çarpıldığınız ceza ne?

Olduğunuz yerden söyleyin; yayıma davranırım yoksa.”

64 Ustam dedi ki: “Yanına vardığımızda,
Kheiron'a veririm yanıtımı, böyle acele etme,
acele hep zarar veriyor size.”

67 Sonra: “Nessos bunun adı” deyip beni dürttü,

“güzel Deianeira uğruna öldü,

kendisi aldı kendi ölümünün öcünü.

56/ Kentaur'lar = at adamlar, gövde-
lerinin yarısı insan yarısı attır; baş-
ları, göğüsleri, kolları insana, geri
kalan bölümleri ata benzer.

64/ Ustam = Vergilius.

65/ Kheiron = en bilgili Kentaur';
Akhilleus'u yetiştirmiştir.

66/ Acele hep zarar veriyor size =
konuşan, karısı Deianeira'yı kaçırdığı
için Herakles tarafından öldürülen

Nessos'tur; Vergilius ona, düşünüp taşınmadan aldığı acele kararın yol açtığı kötü sonucu anımsatıyor.

67/ Nessos = bir Kentaur.

68/ Deianeira = Herakles'in karısı

69/ Kendisi aldı kendi ölümünün öcünü = Deianeira'nın kalbini kazanmak için Nessos'un hazırlamış olduğu büyüğü gömleği Herakles giyince, acılar içinde kıvrılarak ölür.

70 Gözleri yere bakan ortadaki büyük Kheiron, Akhilleus'u beslemişti; öteki de Pholos, öfke dolu yüreği.

73 Çukurun çevresinde bunların binlercesi nöbet tutar, suçunun gerektirdiği kan düzeyini aşan ruhları okla vururlar.”

76 Yerlerinde duramayan canavarlar yaklaşmıştı, Kheiron bir ok aldı, okun ucuyla sakalını çenesinin arkasına attı.

79 Kocaman ağzı ortaya çıkınca, “Geriden gelenin değdiği her şeyi oynattığına dikkat ettiniz mi?” dedi, arkadaşlarına.

82 “Böyle yapamaz ölülerin ayakları.” Göğüs düzeyine, iki türün birleştiği çizgiye ulaşmış olan iyi yürekli usta

85 ona yanıt verdi: “Bu insan canlı ve tek başına, karanlık vadiyi gösteriyorum ona; eğlenmek için değil, zorunlu olduğu için geldik buraya.

71/ Akhilleus'u beslemişti = Akhilleus, Kheiron'un en iyi öğrencisiydi; ondan avlanmayı, dövüşmeyi, çalgı çalmayı öğrenmiş, ahlak ve hekimlikle ilgili bilgiler edinmiştir.

72/ Pholos = saldırganlığıyla ünlü bir kentaur; Peirithoos ile Hippodameia'nın düğünü sırasında, gelini (Hippodameia) kaçırmaya kalkışmıştır.

75/ Kan düzeyi = ruhlar işlemiş oldukları günahlarla orantılı olarak ırmağa batmışlardır.

80/ Geriden gelen = Dante.

83/ İki türün birleştiği çizgi = kentaur'un vücudunun insan bölümüyle at bölümünün birleştiği yer.

84/ iyi yürekli usta = Vergilius.

88 Bu yeni görevi vermek için bana,
birisi *alleluia* okumayı kesti yarıda:
ne o hırsızdı, ne ben hırsız ruhuyum.

91 Ne olur, bunca sarp bir yolda
yürümemi sağlayan o gücün adına
adamlarından birini versen de bana,

94 eşlik etse bize, ırmağın sığ yerini gösterse,
yanımdakini sırtında karşıya geçirse:
ruh olmadığı için havada yürüyemez de"

97 Kheiron sağına döndü, Nessos'a dedi ki:
"Geri dön de yol göster şunlara,
başka bir birlik çıkarsa karşılarına

100 göz kulak ol onlara." Güvenilir rehberle
yola koyulduk, haşlananların çığlık attıkları
kaynar kızıl sular boyunca.

103 Kirpiklerine dek suya batmış insanlar vardı;
koca Kentaur dedi ki: "Başkalarının kanını,
malını çalan zorba hükümdarlar bunlar.

89/ Birisi = Beatrice.

89/ *Alleluia* = Tanrı'ya şükürler ol-
sun anlamına İbranice kökenli söz-
cük.

89/ Okumayı kesti = Tanrı'ya övgüler
düzenlenen yerden ayrıldı.

99/ Başka bir birlik = başka bir Ken-
taur sürüsü.

106 Acıma nedir bilmez suçlarına ağlaşıyorlar;
İskender burada, Sicilya'ya yıllarca
kan kusturan eli kanlı Dionisio da.

109 Şu alını kapkara saçlarla örtülü var ya,
Azzolino adı; yanındaki sarışın da,
Opizzo da Esti, üvey oğlu

112 canını almıştı yukarıdaki dünyada.”

Ozana doğru döndüm bu sırada, o konuştu:

“Bundan böyle rehberin ben değilim, bu.”

115 Çok gitmedik, Kentaur durdu
boğazlarına dek bu kanlı kaynağa
gömülü insanlar vardı karşımızda.

118 Bir kenarda tek başına bir gölge gösterdi:
“Bu gördüğünüz, kanı hâlâ Thames sularına
damlayan yüreği, Tanrı'nın evinde delendir” dedi.

107/ İskender = Makedonya kralı Büyük İskender.

108/ Dionisio = Siracusa'da krallık yapmış (İÖ IV. yy) baha oğul iki
Dionisio'dan biri (büyük olasılıkla baba).

110/ Azzolino = Acımasız yönetimiyle ünlü Padova Kralı Ezzellino
da Romano.

111/ Opizzo da Esti = Ferrara senyörü; evlilik dışı oğlu Azzo VIII tara-
fından boğdurulmuştu.

113/ Ozana = Vergilius'a.

116/ Kaynağa = Dante burada kaynak sözcüğü yerine Viterbo dolaylarındaki kaplıcanın adını (bulicame) kullanıyor.

118/ Tek başına bir gölge = Guy de Montfort. **1272** yılında Viterbo'da San Silvestro Kilisesinde bir ayin sırasında İngiltere Kralı Richard'ın oğlu Henry'yi öldürmüştür; söylenceye göre, Henry'nin yüreği Thames kıyısında bir kutunun ya da yontunun içine yerleştirilmiştir.

120/ Tanrı'nın evinde = kilisede.

121 Başlarını, göğüslerini suların dışında tutan insanlar gördüm daha sonra; içlerinden çoğunu tanıdım.

124 Gitgide azalan kan, bir ara yalnızca ayakları yakar oldu, biz de tam bu noktada aştık çukuru.

127 Kentaur: “Gördüğün gibi bu yanda derinlik durmadan azalmakta” dedi, “ama şunu aklından çıkartma,

130 ırmak yatağı yine derinleşir karşıda zorbalardan eziyet çekmelerini sağlayacak düzeye erişinceye dek.

133 Burada cezalandırıyor Tanrı'nın adaleti, dünyayı kasıp kavuran Attila'yı, sonra Pyrrhos ile Sextus'u; yollara

136 korku salan Rinier da Corneto ile Rinier Pazzo da, haşlanarak sonsuza dek gözyaşı akıtmakta bu kanlı ırmakta.”

139 Sonra geri döndü, karşı yakaya geçti.

134/ Attila = Hun imparatoru (V. yy).

135/ Pyrrhos = Akhilleus'un oğlu, Troya Kralı Priamos'u öldürmüştür.

135/ Sextus = Büyük Pompeius'un korsan oğlu.

136/ Rinier da Corneto ile Rinier Pazzo = Toscana'lı ünlü haydutlar.

139/ Geri döndü = Nesso geri döner.

On Üçüncü Kanto

1 Nessos daha karşı yakaya varmadan
içinde bir tek patika olmayan
bir ormana girmiştik biz de.

4 Yapraklar yeşil değil, koyu renkliydi;
dallar düzgün değil, budaklı, eğriydi;
meyve yerine zehirli dikenler sarkıyordu dallardan.

7 Cecina ile Corneto arasındaki
ekili alanlardan kaçan azgın bir hayvan, buradan
daha dikenli, daha sık bir çalıktan geçemezdi.

10 Kendilerini bekleyen acıklı geleceği
söyleyerek, Troyalıları Strophades'ten kaçırان
ürkünç suratlı Harpya'lar burada yuvalanmışlardı.

13 Kanatları genişti, insan gibiydi boyunları yüzleri,
koca göbekleri tüylü, ayakları pençeli;
garip ağaçların üstünde sızlanıyorlardı.

7/ Cecina ile Corneto = Toscana bölgesinin bataklık bölgesi; Cecina küçük bir ırmaktır; Corneto ise bugünkü Tarquinia'dir; Dante'nin döneminde bu bölgenin nüfus yoğunluğu çok yüksekti.

12/ Harpya'lar = kadın yüzlü, çirkin
görünümlü yırtıcı kuşlar; Vergilius
Aeneis'te, bu kuşların Strophades
adalarında yemeklerin üstüne pisle-
yerek ve kıtlık haberi getirerek Tro-
yalıların bu adalardan kaçmalarına
yol açtıklarını anlatır.

15/ Garip = korkunç.

16 İyü yürekli usta dedi ki: “Daha ileri gitmeden, bil ki ikinci blmedesin, korkunç kumlara varmadan önce,
19 burada eyleŖeceksin.

Ama evrene iyi bak; söylense inanmayacağın Ŗeyler göreceksin.”

22 Dört bir yandan inilti ler duyuyordum, ama inleyen hiç kimse göremiyordum; ŖaŖırmıŖtım, olduğum yerde durdum.

25 Yanılmıyorsam ustam, bu sesleri dikenlerin ardındaki kalabalığın çıkardığını dŖndđm sandı.

28 Bu nedenle olmalı: “Bu ağaçlardan birinden küçük bir dal kesersen deđiŖir dŖncen” dedi.

31 Bu sözler üzerine elimi az ileri uzattım, koca bir bğrtlenin bir dalını kopardım; bağırdı gövdesi: “Niçin kopardın beni?”

34 Akan kana bulanıp mosmor kesince, sürdürdü sözünü: “Niçin paraladın beni? Hiç mi acıma yok sende?”

16/ İyü yürekli usta = Virgilius.

18/ Korkunç kumlar = üçüncü bölme yi oluŖturan l.

20/ Sylense inanmayacağın Ŗeyler = ben söylesem inanmayacağın Ŗeyler.

30/ DeđiŖir dŖncen = dikenlerin

ardında insanların saklı olduğunu
sanman.

37 Biz de insandık, ama alıyız Şimdi;
ellerin acıma nedir bilmeliydi
biz yılan ruhu olsaydık bile.”

40 Bir ucu tutuşmuş ıra
nasıl öbür ucundan ıtırdar da,
ıslık çalarsa esen rüzgârda,

43 kırılan daldan da, kan ve
sözcük fıŐkırıyordu peŐ peŐe;
rkmŐtm, dalı elimden düŐürdüm.

46 “Ey yaralı ruh” diye yanıt verdi bilge usta,
“yalnızca benim dizelerimde okuduklarına
eğer daha önce inanabilseydi,

49 kaldırmazdı sana elini;
ama bu inanılmaz Şey, beni bu eylemi
nermeye itti, çok zgnm Şimdi.

52 Kim olduğunu söyle ki ona,
dönme hakkı olduğu yukarıdaki dünyada
anını tazelesin, hatasını gidersin.”

55 AĞaç dedi ki: “Tatlı sözlerin
etkiledi beni, susamam daha fazla;
uzun konuŐursam baĐıŐlayın beni.

46/ Bilge usta = Vergilius.

47/ Benim dizelerimde okuduklarına
= Vergilius da Aeneis'te benzer bir
olaya değinir; yapıtın nc bl-
mnde Trakya'ya gelen Aineias, bir
mersin ağacının dalını koparınca
ağağtan bir ses yükselir; ses, ihanete

uğrayarak öldürölüp buraya gömöl-
müş olan Aineias'ın arkadaşısı Polydo-
ros'un sesidir.

58 Federigo'nun yüreğinin
iki anahtarı benim elimdeydi,
öyle yavaş açar kapardım ki kilidi,
61 hiç kimse öğrenemezdi yüreğinin gizini;
bu onurlu göreve çok verince kendimi,
uyku nedir unuttum, sağlığım elden gitti.
64 Caesar'ın sarayından arsız gözlerini
hiç uzaklaştırmayan, insanların özellikle
sarayların baş belası, bütün ruhları ateşleyince
67 bana karşı, onlar da Augustus'u ateşlediler,
böylece yergiye dönüştü övgüler.
Ruhum büyük bir üzüntüye kapıldı,
70 bu aşağılık duruma
ölümün çare olacağını sandı,
haklıydım, haksız kıldı beni.
73 Bu ağacın genç kökleri adına ant içerim ki,
kötüye kullanmadım asla
saygın bir kişi olan efendimin güvenini.

59/ İki anahtar = evet ve hayır anahtarları.

59/ Benim elimdeydi = söz konusu kişi imparator Federigo II'nin adamlarından ünlü hukukçu ve ozan Pier della Vigna'dır; ihanetle suçlanıp tutuklanmış, gözleri oyulmuş, bunun üzerine başını zindanın duvarına çarparak kendini öldürmüştür; birçokları gibi Dante de onun suçlu olduğuna inanmadığı için, Cehennem'de yalnızca canına kıymış olanların arasında yer veriyor.

60/ Öyle yavaş açar kapardım ki kilidi = öyle ustaca yapardım ki işimi.

61/ Yüreğinin gizini = düşüncelerini kimseye açmazdı.

64/ Caesar'ın sarayından = imparatorluk sarayından

66/ Sarayların baş belası = çekememezlik.

67/ Augustus'u = imparatoru (Federigo'yu).

72/ Haklıydım, haksız kıldı beni =masumdum (haklı) suçlu (haksız) oldum.

73/ Genç kökleri = ruhu; Pier della Vigna Cehennem'e geleli daha elli yıl olmuştu.

76 İçinizden biri dünyaya dönecek olursa,
savunsun, kıskançlığın attığı tokatla
hâlâ yerlerde sürünen anımı.”

79 Bir an bekledi ozan, sonra dedi ki bana:
“Konuşması bitti, kaçırma bu fırsatı,
konuş, ne soracaksan sor ona.”

82 Dedim ki: “Ne varsa yarayacak içime,
sen sor yine, hzn kt içime,
bir Şey soramayacağım ben.”

85 Bunun zerine o girdi söze:
“İsteğini yerine getirecek yanımdaki kişi,
ama sakıncası yoksa, sen de bize

88 bir ruhun bu budaklı gvdelerle
nasıl birleştiğini söyle;
bir de, kimse zebildi mi kendini.”

91 Bunun zerine ağaç bir rüzgâr estirdi,
ardından rüzgâr sese çevrildi:
“Kısa yanıt vereceğim size.

94 Kötü bir ruh kendi kendine
kendi bedenini terk ettiğinde,
Minos onu yedinci çukura yollar.

83/ Sen = Vergilius.

86/ Yanımdaki kişi = Dante.

90/ Kimse zebildi mi kendini = ruhlardan biri kendini budaklı gv-
delerden ayırabildi mi.

96/ Minos = Bkz Cehennem V(4).

97 Ruh ormana düşer, düştüğü yeri seçemese de,
yazgının onu attığı bu yerde
bir tohum gibi kök salar.

100 Sap olur önce, sonra orman ağacı;
Harpya'lar yer yapraklarını,
canını yakar, acısına pencere açarlar.

103 Ötekiler gibi biz de kalıplarımıza döneceğiz,
ama hiçbirimiz onları giymeyeceğiz,
doğru olmaz insanın çıkardığı şeyleri alması.

106 Buraya sürükleyeceğiz onları,
iç karartan bu ormanda her gövdeyi,
ruhumuzun bulunduğu böğürtlene asacağız.”

109 Biz dikkatle ağaca bakıyorduk,
başka şeyler söylemek istediğini sanıyorduk ki,
beklenmedik bir gürültü koptu,

112 peşine avcı düşmüş domuzlar
yaklaşırken çıkan gürültüyü andırıyordu,
dal hışırtıları, hayvan sesleri duyuluyordu.

115 Birden sol yanımızda iki kişi belirdi,
çıplak vücutları tırmalanmıştı, hızla kaçıyorlardı,
ağaçların dallarını kırıyorlardı.

102/ Acısına pencere açarlar = dal-
ların kırıkları aracılığıyla acılar
konuşur.

103/ Biz de kalıplarımıza döneceğiz =
kıyamet günü yeryüzüne dönüp be-
denlerimizi alacağız.

111/ Beklenmedik bir gürültü = koşarak gelen savurganların çıkardıkları gürültü; Dante canına kıyanlarla savurganları bir arada cezalandırıyor, Aristoteles de *Ethica Nikomakhcis*'te savurganlığı, insanın kendini yok etmesiyle eş tutar.

118 Öndeki: “Ey ölüm, yetiş kurtar beni!” dedi.

Aynı hızda koşamayan gerideki:

“Toppo’da cirit atarken ayakların böyle hızlı

121 koşmuyordu Lano” diye seslendi.

Sonra belli ki soluğu tükendi,

çalıların arasına çöküp gözden yitti.

124 Zincirden boşanmış tazılar gibi koşan,

karnı zil çalan, kapkara, dişi

köpeklerle doluydu, arkalarındaki orman.

127 Yere çökenin üstüne yüklendiler

onu paramparça ettiler,

sızlayan organları alıp götürdüler.

130 Rehberim elimden tuttu beni,

kanlar, çaresiz gözyaşları içindeki

çalının yanına götürdü.

133 Çalı: “Ey Iacopo da Santo Andrea” dedi,

“arkama gizlendin de, eline ne geçti?

işlediğin suçlar benim mi?”

121/ Lano = **1287**’de, Siena’nın yenik düştüğü Toppo savaşında ölen, savurganlığıyla ünlü Siena’lı Lano; Dante, Lano’nun parasızlıktan kurtulmak için bile bile ölüme gittiğini vurguluyor»

125/ Dişi köpekler = (kimi yorumculara göre) alacaklılar.

130/ Rehberim = Vergilius.

132/ Çalı = canına kıymış birinin ruhu; Dante ruhun kimliğini açıklamıyor ama, araştırmacılar hukukçu Lotto degli Agli ya da iflas etmiş tacir Rucco de Mozzi olabileceğini öne sürüyorlar; ikisi de kendisini asmıştır.

133/ Jacopo da Santo Andrea = savurganlığıyla ünlü Padova'lı şövalye; konuklarını eğlendirmek için evini ateşe verdiği söylenir; idam edilmiştir.

136 Ustam alının önüne gelmişti, dedi ki:
“Yaralarından, kanla birlikte bu acıklı sözleri
püskürten sen, kimdin eskiden?”

139 O dedi ki: “Ey, beni
yapraklarımdan eden işkenceyi
görmeye gelen ruhlar, yaslı

142 alının dibine toplayın yaprakları.
İlk koruyucusunun yerine Battista’yı
getiren kenttenim; ilk koruyucusunun hüneri

145 mutsuz kılacak hep bu kenti;
Arno zerindeki köprüde
kalmamış olsaydı izi,

148 Attila’nın kl ettiği kenti
yeniden kuran kentlilerin
boşa gitmiş olurdu emekleri.

151 Kendi evimde çarmıha gerdim ben kendimi.”

136/ Ustam = Vergilius.

139/ O = adı verilmeyen bir Floransalı; kimliğinden çok, geldiği kent
nem taşıyor.

141/ Ruhlar = Dante’nin canlı olduğunu bilmediği için ruhlar diyor.

143/ Battista = Floransa kentinin koruyucusu San Giovanni Battista;
kent Romalılar tarafından kurulduğunda koruyucusu savaş tanrısı Mars’tı.

144/ İlk koruyucusunun hüneri =savaş yeteneği.

146/ Arno üzerindeki köprü = Floransa'nın ortasından geçen Arno ırmağı üzerindeki ünlü Ponte Vecchio (= Eski Köprü).

147/ Kalmamış olsaydı izi = Floransalılar Hıristiyanlığı benimseyince, Mars tapınağını kaldırıp yerine bir kilise yaparlar; Arno kıyısına kaldırılan Mars heykeli de, Attila ordularının işgali sırasında ırmağa atılır; heykelin sağlam kalan gövdesi daha sonra karaya çıkartılarak Ponte Vecchio'nun ucuna yerleştirilir; Dante'nin burada gördüğü heykeli **1333'** teki taşkında sular sürüklemiştir.

148/ Attila'nın kül ettiği kenti =batılı kaynaklara göre Attila **548** yılında Floransalı ateşe vermiştir.

On Dördüncü Kanto

1 Depreşen yurt özleminin etkisiyle,
dağılmış yaprakları bir araya getirdim,
artık sesi çıkmayan çalıya geri verdim.

4 İkinci bölmenin üçüncü bölmeyle
sınırına vardık az sonra,
Tanrı'nın adaleti korkunçtu burada.

7 Gördüğüm yeni şeyleri
anlatmak için, bağına hiçbir bitkiyi
basmayan topraklara geldiğimizi

10 söylemeliyim. Toprağın çevresi,
acılı ormanla, orman da hüznü uçurumla
çevriliydi; durduk burada, sınırın yanında.

13 Yer, verimsiz kalın bir kum örtüsüyle
kaplıydı, Cato'nun ayaklarının vaktiyle
çiğnediği kumlar da böyleydi.

1/ Yurt özlemi = yaprakları dökülen
ağacın içindeki ruh Floransalı olduğu
için, Dante kentini anımsar.

3/ Artık sesi çıkmayan çalı = çok
konuştuğu için yorulmuştur.

6/ Tanrı'nın adaleti korkunçtu =
burada, yedinci dairenin üçüncü
bölmesinde uygulanan cezalar daha
öncekilerden ağırdı.

14/ Cato = Utica'lı Cato, Roma ordusunun askerlerini Libya çöllerinden geçirmişti (I. yy).

16 Ey Tanrı'nın intikamı, gözlerimin gördüklerini okuyanlar, kim bilir nasıl bir korkuya kaptıracaklar kendilerini!

19 Sürüyle çıplak ruh gördüm, acı acı ağlıyorlardı, her birine ayrı ayrı yasalar uygulanıyordu sanki.

22 Kimisi yere uzanmış yatmıştı, kimisi dertop olmuş, çömelmişti, durmadan yürüyenler de vardı.

25 Çevrede dolaşanlar daha kalabalıktı, acılar içinde uzanmış olanlar azdı, ama başı çekiyorlardı yakınmada.

28 Rüzgârsız günlerde dağlarda lapa lapa yağan kar gibi, ateş taneleri düşüyordu kumların üzerine.

31 Hani Hindistan'ın sıcak bölgelerinde ordusunun üstüne yağan alevlerin sönmeden yere indiğini görünce,

19/ Çıplak ruh = Cehennem'deki her ruh gibi, buradaki ruhlar da çıplaktır; ateş yağmuru bu nedenle daha da acı verir.

26/ Azdı = ceza arttıkça günah işlemiş ruh sayısı azalmaktadır.

27/ Başı çekiyorlardı yakınmada = yere uzanmış olanlar Tanrı'ya sövme günahı işlemişlerdi; sayıları azdı ama

ağızları laf yapmayı bildiğinden en çok yakınanlar bunlardı; çömelmiş olanlar sanata, koşanlar da doğaya karşı çıkmışlardı.

34 yalnız kalan kor daha çabuk söner diye,
İskender toprağı çiğnetmeye
karar vermişti ya askerlerine:
37 bu sonsuz ateş de böyle iniyordu işte;
kumlar çakmak taşıyla tutuşmuş gibi yanıyor,
çekilen acı bir kat artıyordu.
40 Çaresiz eller durmadan çırpınıyordu
bir o yana bir bu yana gidiyordu,
düşen yeni korlardan korunmak için.
43 Söze başladım: “Kapının önünde karşımıza
çıkan inatçı iblisler dışında
her engeli alt eden usta,
46 yangına aldırmayan, yağanlardan korkmayan,
şu iri yarı, ters bakışlı kaba saba
adam da kim, söyler misin bana?”
49 Adam, rehberime kimliği konusunda
soru sorduğumu anlayınca,
bağırdı: “Yaşarken nasılsam, öyleyim sonra da

35/ İskender toprağı çiğnetmeye karar vermişti = Dante gerçeğe uygunluğ u tartışmalı bu ayrıntıyı, din bilgini Alberto Magno'nun *De Meteoris* adlı yapıtından alır.

43/ Kapının önünde karşımıza çıkan =Dite kentinin girişinde; Bkz Cehennem VIII

45/ Usta = Vergilius.

51/ Yaşarken nasılsam öyleyim sonra da = pişmanlık duymadığını vurguluyor; bu sözleri söyleyen Kapaneus, Thebai kentini kuşatan yedi kraldan biridir; surların üstünde Jüpiter'e meydan okuyunca, Jüpiter bir yıldırım savurarak onu kül eder.

52 Öfkelenen Jüpiter, son günümde bana attığı
keskin yıldırımını elinden aldığı
demirciyi yorsa da; Mongibello'da

55 kapkara ocaklarda sırayla başkalarını da yorsa,
'Yetiş, iyi yürekli Vulcanus yetiş!' diye
bağırarak var gücüyle bana saldırdığı

58 Phlegra savaşında yaptığı gibi,
süremeyecek yine de,
benden öç almanın keyfini.”

61 Rehberim öyle bir kükredi ki bunun üzerine,
hiç böyle yüksek duymamıştım sesini:

“Ey Kapaneus, eksilmeyen kurumun

64 sana en büyük ceza, kudurmuşluğun
dışında hiçbir işkence
veremez aynı acıyı öfkene.”

67 Sonra bana döndü, daha sakin bir yüzle,
dedi ki: “Thebai'yi kuşatan yedi
kraldan biriydi; Tanrı'yı küçümserdi,

54/ Demirciyi yorsa da = doğanın yöneticisi Jüpiter'in yıldırımlarını,
demirci ustası Vulcanus hazırlardı; Kyklop'lar da (alınlarının ortasında
bir tek göz bulunan devler = Tepegözler) ona yardım ederlerdi; Vulca-
nus'un işliğı Etna yanardağının (Mongibello) altındaydı.

55/ Başkalarını = Tepegözleri.

56/ Yetiş iyi yürekli Vulcanus =Jüpiter Vulcanus'u yardıma çağırıyor.

58/ Phlegra savaşında = Teselya'daki Phlegra vadisinde tanrılarla devler

karşılaşırlar; devler üç kez saldırırlar
ve sonunda Jüpiter'in yıldırımına yenik düşerler.

59/ Süremeyecek yine de benden öç almanın keyfini = çünkü yıldırım
çarpsa bile beni, onu kınamayı sürdüreceğim.

61/ Rehberim = Vergilius.

64/ En büyük ceza = vicdan azabı çekiyorsun çünkü.

70 hâlâ küçümsediği belli, ama dediğim gibi,
öfkesi güzel bir süs gibi
yakışıyor göğsüne.

73 Peşimden gel şimdi,
kızgın kuma basma yine ayaklarını,
hep ormandan yana tut onları.”

76 Konuşmadan geldiğimiz bir yerde,
küçük bir akarsu taşıyordu ormanın dışına,
bugün bile ürpertir beni kızıl suları.

79 Su, Bulicame'den çıktıktan sonra
günahkâr kadınların paylaştıkları
ırmak gibi, süzülüyordu kumların arasında.

82 Yatağı, yamaçları taşlarla kaplıydı,
böyle taşıydı iki yakası da;
hemen anladım, geçit burasıydı.

85 “Girişi herkese açık kapıdan
içeri girdik gireli
sana gösterdiğim şeyler içinde,

88 gözlerin, alevleri kendi üstünde
söndüren bu akarsu değerinde
hiçbir şey görmedi.”

75/ Orman = canına kıymış olanlar
ormanı.

77/ Akarsu = kanlı Phlegeton ırmağı.

79/ Bulicame = Viterbo dolaylarındaki
kükürtlü su kaynağı; orospuların
bu sulara yıkanma önceliği olduğu
söylenir.

85/ Girişini herkese açık kapı = Cehennem'in kapısı; sekizinci kantoda belirtildiği gibi, İsa kapıyı kırıp girişini herkese açık kılmıştı.

91 Rehberim bunları dedi;
söyledikleriyle uyandırdığı
merakı gidermesini istedim ben de.

94 “Denizin orta yerinde düşkün bir ülke
vardır” dedi, “Girit’tir adı,
kralı başındayken altın çağını yaşadı.

97 Bir dağ bulunur burada, İda dağı adı,
mutluydu bir zamanlar, ağacı suyu boldu,
eskiyen her nesne gibi, şimdi unutuldu.

100 Vaktiyle Rhea, güvenli diye beşik yapmıştı
burayı oğluna, iyi gizlemek için onu,
ağlayınca çocuk, dağda çığlıklar attırırdı.

103 Dağın içinde dimdik durur bir yaşlı,
Dimyat’a dönüktür sırtı,
Roma’ya bakar, aynaya bakar gibi.

106 İnce altından yapılmıştır başı,
saf gümüşten göğsü, kolları,
bakırdandır kalçalara inen kesimi,

91/ Rehberim = Vergilius.

94/ Deniz = Akdeniz.

96/ Kralı - Saturnus; bereket ve mutluluk getiren Saturnus dönemi, Roma’da
“altın çağ” olarak adlandırılır.

100/ Rhea = Saturnus’un karısı oğlu Jüpiter’i, babasının gazabından korumak
için (Saturnus oğlu tarafından öldürüleceğini sandığından çocuğu parçalamak
istiyordu) İda dağının içindeki bir mağarada büyütür; çocuğun ağlama sesi

duyulmasın diye,Korybant'lar (rahipler) çalgı çalar,
şarkı söylerler.

103/ Bir yaşlı = insan türünün yozlaşmasını simgeliyor.

104/ Dimyat = Mısır'da Nil'in ağzında bir kent; Dante uygarlığın doğudaki köklerine gönderme yapıyor; insanlık sırtını doğuya, yüzünü ise batıya, Roma'ya dönmüştür.

106/ Altından = altın çağı simgeliyor; daha sonra gümüş, bakır ve demir çağları gelecektir.

109 en iyi demirden oradan aşağısı,
pişmiş topraktır bir tek, sağ ayağı;
öbür ayağından çok, bu ayağına dayanır.

112 Altın başın dışında, bir delik vardır
her bölümde, buralardan akan gözyaşları
birikip oyar bu mağarayı.

115 Kayalardan atlayıp vadiye inen gözyaşları
Akheron, Styks, Phlegeton ırmaklarını oluşturur;
sonra dar bir kanalla aşağıya akar,

118 daha aşağıya inemeyince Kokytos'u oluşturur;
kendin göreceksin bu bataklığı
söz etmek istemiyorum burada.”

121 “Karşımızdaki bu akarsu” dedim ona,
“dediğin gibi dünyamızdan geliyorsa,
niçin yalnızca burada çıkıyor karşımıza?”

124 “Bildiğin gibi burası yuvarlak” dedi bana,
“çok uzun bir yol aşmış olsan da
hep soldan ine ine,

127 dairenin her yerini dolaşmadın daha,
karşımıza yeni bir şey çıktığında
şaşkınlığa yer verme yüzünde.”

111/ Bu ayağına dayanır = pişmiş
topraktan ayak yozlaşmış papayı,
demir ayak da saygınlığını yitirmiş
imparatorluğu simgeliyor.

113/ Buralardan akan gözyaşları = bu
gözyaşları Cehennem'in ırmaklarını
oluşturur; sırtı doğuya, yüzü batıya

dönük yaşlı adam zamanın tam merkezindedir.

118/ Kokytos = Cehennem'in ortasındaki suları buz gibi göl.

130 Yine ben: “Ne tarafta kaldı usta,
Phlegeton’la Lethe? Birinden söz etmedin,
birini bu yağmurun oluşturduğunu söyledin.”

133 “Sorularını seviyorum, için rahat etsin”
diye yanıt verdi, “ama kızıl suyun kaynaması
ilk soruna yanıt olmalıydı.

136 Lethe’yi göreceksin, ama bu uçurumun dışında,
onun sularında yıkanır ruhlar
pişmanlık getirip de günahları bağışlanınca.”

139 Şunları dedi sonra: “Bu ormandan ayrılmanın
sırası geldi; peşimden yürü şimdi
yanmamış kıyıları geçit veriyor,

142 buraya düşen her ateş hemen sönüyor.”

130/ Usta = Vergilius.

131/ Lethe = Araf’ta bulunan bir
ırmak.

134/ Kızıl suyun kaynaması = Phle-
geton'un suları.

136/ Bu uçurumun dışında = Araf’ta.

On Beşinci Kanto

1 Taş kıyılardan birinde gidiyorduk şimdi,
ırmaktan yükselen buhar gölge oluşturuyordu,
suyu da, kıyıyı da ateşten koruyordu.

4 Dalgalardan korkan Flamanların

Wissant ile Bruges arasında

denizi durdurmak için yaptıkları setler gibi;

7 Carentana'yı sıcak basmadan Padovalıların,

kentlerini şatolarını korumak amacıyla

Brenta boyunca yaptıkları gibi;

10 engeller vardı burada da, ne var ki

kim olduğu bilinmeyen usta

ne yüksek, ne de enli tutmuştu bu engelleri.

13 Ormandan oldukça uzaklaşmıştık,

geriye dönüp baksam bile

nerede olduğunu göremezdim artık,

5/ Wissant = Flandra'da önemli bir
liman. O dönemde Bruges'ün konu-
mu denize daha yakındı.

7/ Sıcak basmadan = Carinzia'da
(Chiarentana = Alpler bölgesi) buz-
lar erimeden önce; buzların erimesi
Padova'dan geçen Brenta ırmağının
taşmasına yol açıyordu.

11/ Kim olduğu bilinmeyen usta =Tanrı.

16 bir sürü ruhla karşılaştık bu sırada,
kıyı boyunca ilerliyorlardı, görünce bizi
her biri bize baktı, yeni doğmuş ay ışığında
19 karşılaşanların baktıkları gibi;
göz kırptılar bize doğru, iğne deliğine
iplik geçiren yaşlı terziler gibi.

22 Topluluk böyle bakarken bize,
içlerinden biri tanıdı beni,
eteğimi çekip: “Olacak şey değil!” dedi.

25 Bana doğru uzatırken elini
yanmış yüzüne diktim gözlerimi
öyle dikkatle baktım ki,

28 yanık yüz onu tanımamı engelleyemedi,
yanıt verdim, yüzüne uzatarak elimi:
“Ser Brunetto, buradasınız demek ki?”

31 Yanıt verdi: “Oğul, kızmazsın değil mi,
Brunetto Latino arkadaşlarından ayrılıp da,
bir süre seninle birlikte geri dönerse.”

16/ Bir dizi ruh = gelenler doğaya
karşı çıkmış olan cinsel sapkınlardır.

18/ Yeni doğmuş ay ışığında = yeni
doğmuş ayın ışığı az olur.

23/ içlerinden biri = Floransalı politikacı ve yazar Brunetto Latini
(1212-1294); Guelf’lerin Kastilya elçiliğini yaptı; Guelf’lerin Monta-
perti’de yenilgiye uğraması üzerine Fransa’ya yerleşti; Floransa’ya dön-
dükten sonra laik kültürün yayılması için çalıştı; Fransızca yazdığı Le

Trésor (Hazine) adlı bir ansiklopediden başka İtalyanca *Tesoretto (Küçük Hazine)* adlı bir yapıtı daha vardır; Dante, Latini'nin düşüncelerinden etkilenmiştir.

28/ Yanık yüz = alevlerin etkisiyle değişmiş olan yüz.

34 Dedim ki: “Olanca içtenliğimle evet derim, isterseniz yanınızda bile oturabilirim, birlikte olduğum kişi karşı çıkmazsa.”

37 “Oğul” dedi, “bu sürüdeki biri, bir an duraklayacak olursa, yüz yıl boyunca korunmasız yatar, yağan ateş altında.

40 Sen yürü, bir süre eşlik edeyim sana; daha sonra yetişirim, sonsuz cezalarına ağlayarak yürüyen arkadaşlarıma.”

43 Yoldan inip onun yanına gitmeyi göze alamıyordum; saygıyla yürüyen biri gibi başımı öne eğmiş gidiyordum.

46 Söze girdi: “Hangi rastlantı, hangi yazgı ölmeden önce seni buralara attı? Kim oluyor sana yol gösteren kişi?”

49 Dedim ki: “Mutlu yaşam sürerken yeryüzünde, yaşım olgunlaşmadan önce yolumu yitirdim bir vadide.

36/ Birlikte olduğum kişi = Vergilius; Dante yine Vergilius’un adını vermiyor; iki ozan Cehennem boyunca birbirlerinin adlarını söylemezler.

39/ Korunmasız yatar = korlar üstüne düştüğünde bir yere sığınamaz.

50/ Yaşım olgunlaşmadan önce = otuz beş yaşına basmadan önce;

Cehennemnin birinci kantosuna gönderme yapılıyor.

52 Daha dün sabah sırtımı döndüm o vadiye,
orada karşıma çıktı yanımdaki kişi,
bu yoldan evime götürüyor beni.”

55 Dedi ki: “Yaşarken öğrendiklerim doğruysa,
doğru limana varırsın mutlaka
yıldızını izleyince:

58 çok erken ölmüş olmasaydım,
Tanrı'nın sana ilgisini görünce
çabana destek verirdim ben de.

61 Ama vaktiyle Fiesole'den inen, yüreği
hâlâ taş gibi, değer bilmez, kötü niyetli
bu halk, sana düşman kesilecektir

64 iyi davranışların nedeniyle;
haksız da sayılmazlar: çünkü ballı incir
meyve vermez acı üvezler içinde.

67 Köre çıkmıştır adları eski ünleri nedeniyle;
kurumlu, kıskançtırlar, üstelik de cimri;
dikkat et huyları etkilemesin seni.

53/ Yanımdaki kişi = Vergilius.

54/ Evime götürüyor beni = Cen-
net'e götürüyor; Cennet her insanın
evi, gitmek istediği yerdir.

58/ Çok erken ölmüş olmasaydım =
Latini öldüğünde, Dante çok gençtir
daha.

63/ Bu halk = Floransalılar; söylenceye göre Fiesole'de oturan Etrüskler Romalıların saldırısına uğrarlar, kent yerle bir olur, daha sonra Etrüskler ile Romalılar birlikte Floransa'yı kurarlar; Floransalılar arasındaki çatışmalar, kentin kökenindeki bu ikiliğe dayandırılır.

65/ Ballı incir = Dante.

66/ Acı üvezler = Floransalılar.

68/ Kurumlu, kıskanç, cimri = Ciacco'nun daha önce değindiği nitelikler; Bkz Cehennem VI (75).

69/ Huyları etkilemesin seni = onların kötü huylarını benimseme.

70 Talih sana öyle onurlar hazırlıyor ki,
iki taraf da seni kıskanacak,
ama ot keçinin yanında olmayacak.

73 Fiesole hayvanları varsın birbirleriyle didişsinler,
gübrelerinin içinde günün birinde
bir çiçek açarsa, o çiçeği ellemesinler,

76 çünkü kötülükler gelip de yerleştiğinde,
orada kalan Romalıların kutsal tohumuna
o çiçek can verecek bir kez daha.”

79 “Dualarım kabul edilseydi” diye yanıt verdim,
“insan yaşamının dışına
sürülmemiş olurdunuz daha;

82 yeryüzünde, sırası geldikçe,
insanın nasıl ölümsüzlüğe erişebileceğini
sevecen bir baba gibi öğreten yüzünüz, belleğimde

85 kazılı ve üzmekte beni şimdi;
öyle borçluyum ki size, yaşadığım sürece
gönül borcumu sözlerimle duyuracağım herkese.

71/ İki taraf da seni kıskanacak = ger-
çekten de, önce papa yandaşları
Dante’yl sürgüne gönderecek, ardın-
dan krallık yandaşları ozanı küçüm-
seyeceklerdir.

72/ Ot keçinin yanında olmayacak =
keçi otu yiyemeyecek.

77/ Kutsal tohum = Dante, Floran-
sa’nın kuruluşuna katılan Roma-
lıların soyundan olmakla övünüyor.

**83/ Ölümsüzlüğe erişebileceğini =
insanın sürdüğü yaşamla, etkinlik-
leriyle ölümsüzlüğe erişmesi.**

88 Aklıma yazdım, geleceğimle ilgili dediklerinizi;
varabilirsem yanına eğer, bir kadına
yorumlatacağım başka sözlerle birlikte.

91 Yalnız şunu iyi bilmenizi isterim ki,
hazırım yemeye feleğin sillesini bile,
tek isteğim içimin rahat etmesi.

94 İlk kez kulağıma gelmiyor böyle bir öngörü:
felek istediği gibi çevirsin çemberini,
istediği gibi savursun çapasını köylü.”

97 Ustam bunun üzerine sağa döndü,
bana baktı, şunları dedi:

“Dinlemesini bilen, anlamayı da bilmeli.”

100 Bu arada ser Brunetto ile konuşa konuşa
yürüyorduk, arkadaşlarının içinde en ünlü, en önemli
kişilerin kimler olduklarını sordum ona.

103 Dedi ki: “Bir bölümünü tanımak doğru olur;
hepsinden söz etmek ise yanlış olur:
zaman yetmez bunca adı saymaya.

106 Özetle şunu bil ki, din adamları
büyük yazarlar, ünlü kişiler hepsi,
yeryüzünde işledikleri günah hep aynı.

89/ Bir kadın = Beatrice.

90/ Başka sözlerle birlikte = Farina-
ta'nın Cehennem'in onuncu kanto-
sunda söylediği sözler.

97/ Ustam = Vergilius.

100/ Ser = messere'nin kısaltılmışı;
(messere = bay).

108/ İşledikleri günah hep aynı =
hepsi sodomi (erkeklerde cinsel sap-
kınlık) günahını işlemiştir.

- 109** Priscianus ile Francesco d'Accorso da bunlarla birlikte; sofuların sofusunca Arno'dan Bacchiglione'ye
- 112** gönderilince gergin sınırlarını orada bırakanı da görebilirsin, eğer içinde böyle aşağılık bir istek varsa.
- 115** Çok şey söylemek isterim daha, ama uzun süre yürüyüp konuşamam; ötelerde bir kum bulutunun yükseldiğini görüyorum.
- 118** Bir arada olamam yeni gelenlerle, sana emanet ediyorum *Hazine*'mi, hâlâ onda yaşıyorum ben, başka bir şey sorayım deme.”
- 121** Sonra geri döndü tıpkı Verona'da yeşil bayrak peşinde koşanlar gibi; yitirenleri değil, birinci gelenleri
- 124** çağırıyordu gidişi.

109/ Priscianus = ünlü Latin dilbilimci (VI. yy).

109/ Francesco d'Accorso = Bologna'lı hukukçu (XIII. yy); Bologna ve Oxford üniversitelerinde ders vermiştir.

110/ Sofuların sofusu = papa.

113/ Bırakan = Papa VIII. Bonifazio'nun, cinsel sapkınlık gerekçesiyle Floransa'dan (Arno ırmağı) Vicen-

za'ya (Bacchiglione ırmağı) sürdüğü piskopos Andrea de' Mozzi; **1296**'da Vicenza'da ölür (cinsel sapkınılığı nedeniyle gergin sinirlerini orada bırakır).

119/ *Hazine* = yazmış olduğu ansiklopedi.

122/ Yeşil bayrak peşinde koşanlar gibi = Santa Lucia'da (Verona) büyük perhizin ilk pazar günü yapılan kır koşusunda, birinci gelene bir yeşil bayrak armağan edilirdi.

On Altıncı Kanto

1 Öbür daireye akan suyun çıkardığı
arı kovanı uğultusu gibi
seslerin işitildiği

4 yere gelmişim ki, işkence sağanağı
altında ilerleyen bir kalabalığı,
üç gölge koşarak terk etti. Her biri
7 bağırıyordu, üstümüze gelirken:

“Bekle bizi, karışık ülkemizden
geldiği, giydiği giysiden belli kişi!”

10 Ne yazık ki, vücutlarını, alevlerin yol açtığı
kimisi eski, kimisi yeni yaralar sarmıştı!
Aklıma geldikçe içim sızlar bugün de.

13 Durdu ustam, bu sesleri işitince;
yüzünü yüzüme döndü: “Biraz bekle”
dedi, “saygılı davranalım gelenlere.

1/ Akan suyun = Phlegeton ırmağı.

9/ Giydiği giysiden belli = giydiği
giysi Floransalı olduğunu gösteriyor.

13 / Ustam = Vergilius.

16 Bu yörenin yapısı ateş yağdırmısaydı,
acele etmek böyle,
onlardan çok sana yaraşırdı.”

19 Biz durunca yakınmaya koyuldular
eskisi gibi; yanımıza gelince
el ele tutuşup bir halka oluşturdular.

22 Güreş tutmadan önce, elleriyle
hasmının neresini tutabileceğini
hesap eden, yağlanmış çıplak güreşçiler gibi

25 birlikte dönerken, her biri
yüzünü benden yana çeviriyordu
ve boyunları ayaklarından ters yöne dönüyordu.

28 “Kumlarla kaplı bu yörenin iğrençliği,
yanmış yüzlerimiz, soyulmuş derilerimiz,
bizi ve isteklerimizi küçümsetmiyorsa sana”

31 dedi içlerinden biri, “sen ki canlı ayaklarınla
rahatça dolaşıyorsun Cehennem’de,
ruhun ünümüzden etkilensin de, başısla bize kimliğini.

34 Peşinden gittiğimi gördüğün şu kişi,
çıplak, derisi soyulmuş da olsa şimdi,
konumu sandığından da yüksekti:

36/ Konumu = toplum içindeki yeri.

37 iyi yürekli Gualdrada'nın torunuydu,
adı Guido Guerra, yaşarken örnek oldu
Hem akıyla, hem kılıcıyla.

40 Peşimde yürüyen, kumları çiğneyen
Tegghiaio Aldobrandi, keşke yukarıda dediklerini
dünyalılar dinleselerdi.

43 Onlarla birlikte aynı işkenceyi
çeken bana gelince, adım Jacopo Rusticucci,
ne çektimse kurumlu karımdan çektim.”

46 Eğer ateşten korunabilseydim,
hemen onların yanına giderdim,
sanırım ustam da karşı çıkmazdı;

49 ama yanıp kavrulmak tehlikesi vardı,
korkum engelledi
onları kucaklamak isteğimi.

52 Dedim ki: “Yanımdaki ustamın sözleri,
buraya gelen sizlerin kimliğini
düşünmeye itince beni, küçümseme

37/ İyi yürekli Gualdrada = güzelliği ve erdemleriyle ünlü Floransalı
Gualdrada Beri de' Ravignanti; ev kadınlığının simgesi sayılır; adı Cennet'te
(on beşinci kanto) geçecek olan Bellincione Berti'nin kızıdır.

38/ Guido Guerra = Arezzo'lu krallık yanlılarına karşı savaşan Floransalı
papa yandaşlarının ünlü komutanı; soyadını (Guerra = savaş) askerlik
alanındaki başarılarından almıştır.

41/ Tegghiaio Aldobrandini = Montaperti bozgunuyla sonuçlanan Sie-

nalılarla savaşa karşı çıkan Floransalı Adimari ailesinden şövalye; Dante Cehennem'in altıncı kantosunda Ciaccio'ya Tegghiaio'nun nerede olduğunu sormuştu.

44/ Jacopo Rusticucci = Floransalı varlıklı bir şövalye; karısının aksiliği yüzünden oğlancılığa olduğu belirtiliyor.

48/ Ustam = Vergilius.

52/ Yanımdaki ustam = Vergilius.

55 ne demek, hüznü doldü içime
durumunuz nedeniyle,
bu hüznü silinmeyecek uzun süre.

58 Sizin oralıyım ben de,
saygın adlarınızı, yaptıklarınızı
övgüyle andım oldum olası.

61 Acıları bırakıp, tatlı meyvelere
gitmekteyim rehberimin peşinde;
ama merkeze inmem gerekiyor önce.”

64 “Ruhun daha uzun süre bedenini taşıyın,
ölümünden sonra da şanın ışısın”

diye yanıt verdi o, “ne olur söylesene,

67 eskiden olduğu gibi kentimizde
incelikler, değerler geçerli mi yine,
yoksa yellere mi esiyor yerlerinde?

70 Çünkü aramıza yeni katılan,
şimdi ötekilerle birlikte yürümekte olan
Guiglielmo Borsiere bizi çok üzdü dedikleriyle.”

61/ Acıları bırakıp tatlı meyvelere
gitmekteyim = günahların acısını
bırakıp Cennet'e gidiyorum.

62/ Rehberimin = Vergilius'un.

63/ Merkeze = dünyanın merkezine.

64/ Uzun süre bedenini taşıyın = uzun ömürlü olsun.

65/ Şanın ışısın = öldükten sonra seni saygıyla ansınlar.

70/ Aramıza yeni katılan = yeni öldüğü vurgulanıyor.

72/ Guiglielmo Borsiere = Floransalı şövalye; Boccaccio başyapıtı Decameron'da Borsieri'yi öykülerinden birinin kahramanı yapar; Bkz Giovanni Boccaccio, *Decameron* (Birinci gün, sekizinci öykü) Türkçesi: Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları, Birinci Baskı Eylül **1996**.

72/ Bizi çok üzdü dedikleriyle =Guiglielmo Borsiere'nin Floransa'daki yozlaşmaya ilişkin sözleri.

73 “Yeni gelen insanlar, kolay kazanılan para, kuruma, aşırılığa yol açtı Floransa’da, kent ağlıyor şimdi bu duruma.”

76 Başımı kaldırıp bağırdım böyle, üçü de birbirine baktı yanıtımı duyunca bakar gibi gerçeğin ta kendisine.

79 “Başkalarının gönlünü etmen bunca kolaysa, açık sözlü olduğun için ne mutlu sana!” diye yanıt verdiler hep birlikte.

82 “Eğer günün birinde bu karanlık yöreden kurtulur da, o güzel yıldızları yeniden görürsen, ‘oraya gitmişim’ dediğinde, canlılara

85 bizden söz etmeyi unutma.”

Bunları söyleyip halkayı bozdular, kanatlanmış ayakları üstünde kaçtılar.

88 Amin demeye zaman bırakmadan, hızla gözden kayboldular; ustam yola koyuldu bu durumda.

91 Peşinden yürüdüm; birkaç adım atmadan daha, suyun gürültüsü öyle yaklaştı ki, seslerimizi zor duyar olduk konuşunca.

94 Apenninlerin sol yamacında Viso dağından doğuya doğru akan, ovadaki yatağa inmeden önce yukarılarda

73/ Yeni gelen insanlar = Floransa’ya kırsal kesimden gelenler.

73/ Kolay kazanılan para = Floransa’nın ekonomik gelişmesi vurgu-

lanıyor.

90/ Ustam = Vergilius.

97 Acquacheta adını taşıyan,
ama Forli'de bu adı bırakan
ırmak, San Benedetto'da tepelerden,
100 içine bin kişinin sığabileceği
bir yere dökülürken
nasıl uğuldarsa; kan rengi
103 bu suyun yalçın bir kayadan
inerken çıkardığı ses de öyleydi,
kısa sürede kulakları sağır edebilirdi.
106 Belime doladığım bir ip vardı,
bir ara derisi benekli parısı
yakalamayı düşünmüştüm bu iple.
109 Ustamın isteği üzerine
ipi belimden çıkardım,
toplayıp halka yaptım, ona uzattım.
112 Sağ yana doğru döndü usta,
kayanın az ötesinde
sarkıttı ipi uçurumun derinliğine.
115 "Ustamın gözleriyle izlediği
bu yeni işarete, yeni bir şey karşılık vermeli"
dedim kendi kendime.

99/ San Benedetto'da = San Benedetto manastırı yakınlarında.

106/ İp = yorumcular, Dante'nin beline doladığı ipin simgesel bir anlamı olduğu görüşünde; Dante'nin gençlik yıllarında bir ara katılıp, -sonra ayrıldığı söylenen (bellerine ip dolayan) ermiş

Francesco tarikatı rahiplerine (Fransiskan) gönderme yapılmış olabilir.

109/ Ustamın = Vergilius'un.

112/ Usta = Vergilius.

115/ Ustamın = Vergilius'un.

118 Ah, insanlar nasıl da dikkat kesilmeli,
eylemlerimizi gördükleri gibi,
düşüncelerimizi de okuyanların yanında!

121 Ustam dedi ki: “Benim beklediğim, senin
de
aklından geçen, birazdan yukarıya gelecek;
senin de gözlerine görünecek.”

124 Yalan görünümlü bir gerçek karşısında,
insan çenesini tutmalı elinden geldiğince,
çünkü utanmak zorunda kalabilir kusuru olmasa da;

127 ama susmayacağım ben burada;
ey okur -uzun ömürlü olmasını dilediğim-
bu *Komedy*’nın dizeleri üstüne

130 ant içerim ki, o ağır, karanlık havada
korkusuz yürekleri bile
ürkütecek bir görüntünün, yüze yüze

133 geldiğini gördüm; bir taşa ya da başka bir
nesneye
takılan çapayı kurtarmak için denize

dalan biri nasıl geri dönerse, öyle geliyordu yukarıya,

136 bacaklarını kıvıra kıvıra.

121/ Ustam = Vergilius.

126/ Utanmak zorunda kalabilir = adı yalancıya çıkabilir.

128/ *Komedy*'nın = Dante ilk kez yapıtının adını anıyor.

132/ Görüntü = Geryon; Bkz Cehennem XVII(97)

136/ Bacaklarını kıvıra kıvıra = suyu aŖađıya doğru itmek için ilkin
bacaklarını karnına doğru çekerek.

On Yedinci Kanto

1 “İşte dağları delen, surları, zırhları deşen,
kuyruğu sivri canavar,
işte dünyayı kokutan canavar!”

4 Ustam bunları dedi bana; sonra,
üzerinde yürüdüğümüz kayaların kenarına
yaklaşmasını işmar etti ona.

7 O iğrenç dalavereci yanımıza geldi,
başıyla gövdesini gösterdi,
ama kuyruğunu kıyıya çekmedi.

10 Yüzü dürüst insan yüzü gibiydi,
yanıltıcı bir uysallık içindeydi,
yılan vücuduydu vücudun geri kalanı;

13 koltuklarına dek kıllı iki pençesi vardı,
sırtı, göğsü, iki yanı
renkli yumrularla, halkalarla kaplıydı.

4/ Ustam = Vergilius.

5/ Kayaların kenarı = Phlegeton ırmağının kenarı.

7/ İğrenç dalavereci = hile, dalavere simgesi Geryon.

16 Türkler de, Tatarlar da, renkleri daha canlı
kumaşlar işleyip dokuyamazlardı,
Arakhne bile böyle kumaş yapamazdı.

19 Hani kıyıya çekilmiş kayıklar olur ya
yarısı suyun içinde yarısı karada,
ya da pisboğaz Almanların orada

22 kunduz pusuya yatar ya, bu iğrenç hayvan da
öyle yerleşmişti
kumları kuşatan taşların kıyısına.

25 Kuyruğu boşlukta sallanıyordu,
kuyruğun ucundaki akrep zehirli
çatal yukarı kıvrılıyordu.

28 Ustam: “Şurada duran pis hayvanın” dedi,
“yanına gidinceye dek
yolumuzu değiştirmemiz gerekecek.”

31 Böylece sağ yamaçtan aşağıya indik,
kumlardan alevlerden korunmak amacıyla
kıyının kenarında on adım gittik.

16/ Türkler de Tatarlar da = ortaçağda en iyi dokumayı doğulular yapıyordu.

18/ Arakhne = Minerva’ya karşı geldiği için örümceğe dönüştürülen Lydia’lı dokumacı, nakışçı kız.

22/ Kunduz pusuya yatar ya = balık avlamaya hazırlanır.

28/ Ustam = Vergilius.

31/ Sağ yamaçtan = Dante ile Vergilius Cehennem'in dokuzuncu kantosundan sonra, ikinci ve son kez sağdan gidiyorlar; hileden korunmak için doğru yoldan ayrılmak gereğini vurguluyorlar belki de.

34 Hayvanın yanınayardığımızda,
ötede kumların üstünde,
uçurumun kenarında oturanlar gördüm.

37 Burada ustam: “Eğer bu daireyi
iyice tanımak istersen, git de
çektikleri cezayı gör” dedi,

40 “ama sözü fazla uzatma; seni beklerken ben de
bu hayvanla konuşurum, taşısın diye
güçlü omuzlarında bizi.”

43 Bu yedinci dairenin en ucunda
oturan, acılı kalabalığın yanına
gittim tek başıma.

46 Gözlerinden okunuyordu çektikleri;
oralarına buralarına götürüyorlardı ellerini,
kızgın tabandan, alevlerden korunmak için:

49 yazın pire, sinek, büvelek ısırınca,
köpekler de böyle yapar,
ayaklarıyla burunlarıyla.

52 Üzerlerine bu yakıcı ateşin yağdığı
kalabalığa gözlerimi yöneltince
tanımadım hiçbirini; ama renkli bir kese

36/ Oturanlar = tefeciler.

37/ Ustam = Vergilius.

45/ Tek başıma = Dante ikinci kez
Vergilius’tan ayrılıyor; ilk ayrılışı
Cehennem’in sekizinci kantosunda
Dite kentinin kapısında olmuştu.

55 sarkıyordu herbirinin boynundan,
kesenin üzerinde bir çizim vardı,
gözlerini keseden ayırmıyorlardı.

58 Yanlarına varıp da bakınca, sarı bir kesede
aslan yüzlü aslan biçimli
mavi renkler gördüm.

61 Bakışlarımı gezdirince yine,
kan rengi bir kırmızı gördüm,
tereyağından ak bir kaz gösteriyordu.

64 Ak kesesine mavi renkli
yağlı bir domuz çizili biri sordu:
“Ne işin var bu çukurda?”

67 Çekil git; hâlâ canlı olduğuna göre
bil ki, komşum Vitaliano gelip
oturacak sol yanıma.

70 Bir ben Padovalıyım bu Floransalılar içinde:
ikide bir ‘Kesesini üç gagalı
şövalyeler kralı gelsene!’

57/ Gözlerini keseden ayırmıyorlardı = hileciler, dalavereciler tıpkı
yeryüzünde olduğu gibi gözlerini keselerinden ayırmazlar.

59/ Aslan yüzlü aslan biçimli mavi renkler = Floransalı Gianfigliuzzi ailesinin arması; buradaki kişi Fransa’da tefecilik yaparak para sahibi olan Catello Gianfigliuzzi.

63/ Ak bir kaz = Floransalı Obriachi ailesinin arması; buradaki kişi Ciappo Obriachi olabilir.

65/ Yağlı bir domuz = Padovalı Scrovegni ailesinin arması; buradaki kişi unlu tefeci Scrovegni olabilir; bu tefecinin oğlu Enrico, Padova'da yaptırdığı Santa Maria delPArena kilisesinde ailesinin adını taşıyan mihrabın unlu fresklerini Giotto'ya yaptırmıştı.

68/ Komşum Vitaliano = Padovalı yoneticisi ve tefeci Vitaliano del Dante.

71/ Kesesi uç gagalı = tefecilerin en acımasızını sayılan Floransalı tefeci Giovanni Buiamonte'nin arması.

73 diye bağıırır, sağır ederler kulakları.”

Sonra ağızını büzdü, dilini çıkardı
burnunu yalayan bir öküz gibi.

76 Daha fazla kalıp da, oyalanma diyeni
kızdırmaktan çekindiğim için,
geri döndüm, bırakıp bu acılı ruhları.

79 Çoktan o yabaninin
sırtına binmiş buldum ustamı;
dedi ki: “Koçlanmanın, güçlü olmanın sırası.

82 Basamak basamak ineceğiz bundan böyle;
ortada olmak istiyorum ben, sen geç öne
kuyruğu acıtmasın canını.”

85 Sıtma nöbetinin ilk ürpertisi gelince
tınakları ağaran, gölge bir yer görünce
titremeye başlayan birine döndüm ben de

88 bu sözleri işitince;
bereket, iyi bir efendinin uşağına
korkusuzluk aşıl原因 utanç dikildi karşıma.

91 Ve o korkunç sırtın üstüne bindim;
“Kollarınla sar beni” demek istedim,
ama istediğim gibi çıkmadı sesim.

94 Daha önce de beni kaç kez
korumuş olan ustam, ben biner binmez
kollarıyla sarılıp tuttu beni.

76/ Oyalanma diyeni = Vergilius’u.

79/ O yabaninin = Geryon’un.

80/ Ustamı = Vergilius’u.

95/ Ustam = Vergilius.

97 “Haydi Geryon yürü” dedi;

“ağır ağır in, açıktan al dönemeçleri,
aklından çıkarma sırtına yeni bineni.”

100 Hayvan, limandan çıkan bir gemi gibi
gerisin geri kıyıdan uzaklaştı;

artık özgür olduğunu sezince

103 kuyruğunu göğsüne doğru kıvırdı,

uzattı, yılanbalığı gibi oynattı,

havayı kendine çekti pençeleriyle.

106 Havanın dört bir yanımı sarıp da,

canavarın görüntüsü dışında

bir şeyin görülmediğini anladığımda

109 duyduğum korkuyu, sanmam ki,

Phaeton da duymuş olsun, dizginleri bırakınca

gökyüzü tuttuğunda, hâlâ görüldüğü gibi;

112 ne de bahtsız İkaros, balmumu akıp da

kanatları düştüğünde, bir yandan da,

babası “Yanlış yoldasın!” diye bağırdığında.

97/ Geryon = batıdaki adalardan birinin (Balear olabilir) kralı, konuklarını yiyerek karnını doyuran ve Hektor tarafından öldürülen üç başlı, üç gövdeli canavar.

110/ Phaeton = güneş tanrı Helios’un oğlu; bir gün babasından izin alıp onun arabasını kullanırken azgın atlarla baş edemez, dizginleri bırakır; arabanın yeryüzüne düşmesini engellemek için, Jüpiter bir yıldırım savurarak Phaeton’u öldürür; Ovidius *Metamorphoseis* adlı yapıtında anlatır bu olayı.

111/ Hâlâ görüldüğü gibi = Samanyolu; Phaeton'un yönetemediği güneş arabası aşağıya inip de gökyüzünü tutuşturunca Samanyolu oluşmuştur.

112/ İkaros = Giritli mimar Daidalos'un oğlu; babasının yapıp bal mumuyla omuzuna yapıştırdığı kanatlarla uçmuş, babasının sözünü dinlemeyerek güneşe yaklaşınca bal mumu erimiş, İkaros da denize düşerek boğulmuştur; Ege'de Sisam adasının çevresindeki deniz onun adını taşır.

115 Yavaş yavaş yüzerek yol alıyordu;
döne döne inmeye koyuldu,
aşağıdan yüzüme vuran rüzgârdan anladım bunu.

118 Altımızdaki çavlanın korku veren sesi
sağ yanımızdan duyulmaya başlamıştı bile;
aşağıya eğdim başımla birlikte gözlerimi.

121 İçimi büyük bir düşme korkusu kapladı:
çünkü iniltieler duydum, ateşler gördüm;
tir tir titreyerek topladım ayaklarımı.

124 Sonra inişi, dönemeçleri gördüm,
daha önce görmemiştim,
her yandan yaklaşan işkenceyi gördüm.

127 Hani uzun süre uçup da, avla, çığırkanla
karşılaşmayan şahin, sahibine “iniyor tüh be!”
dedirterek, dipdiri havalandığı yere

130 yorgun argın dönüp de,
havada yüz kez süzöldükten sonra
sahibinin uzağına konar ya, kızgın, öfkeli;

133 Geryon da öyle bıraktı bizi
sarp yamacın dibine ve yükünü indirince,
oktan fırlayan bir yay gibi kaçtı gitti.

123/ Topladım ayaklarımı = aşağıyı
görebilmek için daha önce ayaklarını
açmıştır.

On Sekizinci Kanto

1 Cehennem'de Malebolge denilen bir yer vardır,
boydan boya demir rengi taştandır,
tıpkı kendisini kuşatan kayalar gibi.

4 Bu lanetli yerin tam ortasında,
ağız geniş, derin bir kuyu yer alır,
daha sonra anlatacağım özelliklerini.

7 Dik yamaçla kuyu arasında bir alan kalır,
bu alan yuvarlaktır,
on vadiye ayrılır.

10 Kalelerin çevresini kuşatan,
surları koruyan
sıra hendeklerin görüntüsü

13 nasılsa, öyledir bu vadinin görüntüsü;
yardan uzanan kayalar,
tıpkı kale tabanından

1/ Malebolge = Dante'nin türettiği
bir sözcük (male = kötü ; bolge = cepler); Dante sekizinci daireyi bu
sözcükle adlandırıyor; bu daire ortak
merkezli on hendekten (bölge)
oluşur; yamacın kenarından uzanan
kayalar doğal köprüler oluşturarak,
hendeklerin üstünden ortadaki ku-
yuya ulaşmayı sağlar; sekizinci daire-
de hile, dalavere yapmış olanlar
bulunur.

4/ Lanetli = günahkârlar bulunduğu
için lanetli.

16 hendeğin karşı yakasına ulaşan
küçük köprüler gibi, hendekleri aşar,
kuyuya ulaşır, orada son bulur.

19 Geryon'un sırtından indiğimizde
işte burada bulduk kendimizi;

ozan sol yana gitti, peşinden gittim ben de.

22 Sağımda acınacak şeyler,
yeni işkenceler, yeni işkenceciler
gördüm, ilk hendek bunlarla tıka basaydı.

25 Dipteki günahkârlar çırılçıplaktı;
hendeğin ortasındakiler bize doğru geliyordu,
ötekiler bizim yönde, ama bizden hızlı yürüyordu:

28 Romalılar da jübile yılında
böyle yapmışlardı,

köprüden geçirirken büyük kalabalığı,

31 bir uçtakiler yüzlerini
şatoya dönüp San Pietro'ya,
öbür uçtakiler tepeye doğru gitmişlerdi.

17/ Küçük köprüler = Dante kaç köprü olduğunu belirtmiyor.

21/ Ozan = Vergilius.

24/ İlk hendek = burada kadın tellalları ile kadınları baştan çıkaranlar
yer alır; Dante ile Vergilius'a doğru yürüyenler, kadınları başkaları için
baştan çıkarmıştır (kadın tellalları, pezevenkler); ters yönde gidenler ise,
bir kadını kendileri için baştan çıkarmıştır.

28/Jübile yılı = Bkz Cehennem I(1); jübile yılında Dante de Roma'da
bulunuyordu.

30/ Köprü = Roma'dan geçen Tevere ırmağı üstündeki Sant'Angelo köprüsü.

32/ Şato = Sant'Angelo şatosu; Cem Sultan da tutuklu olarak bu şatoda kalmıştı.

32/ San Pietro = Roma'daki (bugün Vatikan'ın sınırları içinde kalan) ünlü kilise.

.33/ Tepe = Sant'Angelo'nun karşısında yer alan, Orsini ailesinin oturduğu Monte Giordano.

34 Kara kayaların üstünde yer yer,
elleri kırbaçlı, boynuzlu zebaniler
acımasızca kırbaçlıyordu buradakileri.

37 İlk kırbacı yiyen, kaçıyordu hemen!
ikinci üçüncü kırbacı
beklemiyordu hiçbiri.

40 Yürürken gözlerim birine takıldı,
kendi kendime dedim ki:

“Gözüm bir yerden ısırıyor bu adamı.”

43 Kim olduğunu çıkarmak için durdum,
iyi yürekli ustam da durdu benimle birlikte,
ses çıkarmadı birkaç adım geri dönmeme;

46 kırbaç yiyen saklanmaya yeltendi
başını öne eğerek, ama beceremedi,
dedim ki ona: “Ey gözlerini yere eğen kişi,

49 yüz çizgilerin yanıltmıyorsa beni,
Venedico Caccianemico senin adın:

söylesene, bu işkenceye niçin çarptırıldın?”

52 O dedi ki: “Açık sözlerin, bir zamanların
dünyasını getirdi aklıma,
istemeye istemeye söyleyeceğim her şeyi.

44/ İyi yürekli ustam = Vergilius.

46/ Saklanmaya yeltendi = buraya
dek günahkârlar adlarının dünyalı-
lara anımsatılmasını istemişlerdi;
bundan böyle kimliklerini saklamaya
çalışacaklardır.

50/ Venedico Caccianemico = Bologna'lı politikacı; birçok önemli görevde bulunmuştur; kızkardeşi Ghisolabella'yı, Ferrara Markisi Eres-te Obizzo'ya peşkeş çektiği söylenir.

55 Ghisolabella'ya markinin isteğini
kabul ettiren benim,
kim ne derse desin o iğrenç olay konusunda.

58 Burada acı çeken tek Bolognalı değilim;
burası öyle dolu ki Bolognalılarla,
Reno ile Savena arasında

61 'sipa'diyen bunca dil yoktur;
belge, tanık istersen eğer,
ne denli cimri olduğumuzu anımsa yeter.”

64 O böyle konuşurken bir zebani kamçısını
indirdi: “Yürü bakalım muhabbet tellalı”
dedi, “satılık kadın yok burada.”

67 Rehberimin yanına gittim;
birkaç adım daha atınca,
kıyıda bir kayanın çıktığı yere geldik.

70 Kolayca tırmandık kayaya;
sağa dönüp tepesinde yürüdükten sonra
öncesiz sonrasız bu dairelerden çıkıp gittik.

73 Köprünün kemer yaptığı yere geldiğimizde,
kırbaç yiyenler geçsin diye
rehberim dedi ki: “Biraz bekle de,

60/ Reno ile Savena = Bologna'dan
geçen iki ırmak.

61/ Sipa = Bologna ağzında “evet” anlamında sözcük.

63/ Olduğumuzu = Bolognalıların.

67/ Rehberimin = Vergilius'un.

75/ Rehberim = Vergilius.

76 bizimle aynı yönde gittikleri
için yüzlerini göremediğin
bahtsızların da gör yüzlerini.”

79 Bu eski köprünün üstünde, kırbaç yiye yiye
karşı yönden bize doğru gelen
kalabalığa çevirdik gözlerimizi.

82 İyi yürekli ustam, ben bir şey demeden
dedi ki: “Canı acısa da gözünden
yaş akmayan şu iri yarı adama baksana:

85 ne soylu bir duruşu var hâlâ!
İason’dur adı, Kolkhis’e gitti,
yüreğiyle akıyla altın postu elde etti.

88 Lemnos adasına da gitti,
taş yürekli, eli maşalı kadınlar erkekleri
öldürmüşlerdi o gittiğinde.

91 Orada tatlı sözlerle, yöntemlerle
Hysippyle’nin gönlünü çaldı, daha önce
bu kadın öbür kadınları kandırmıştı.

94 Gebe kalan kadını, adada bırakıp kaçtı;
bu suçtan işkenceye çarptırıldı.
Medeia’nın da öcü alınıyor böylece.

82/ İyi yürekli ustam = Vergilius.

86/ İason = Argonaut’lar seferinin kahramanı; Argo gemisini yaptırmış, yanına
aldığı yiğitlerle birlikte Karadeniz seferine çıkarak, altın postu eline geçirmek
için Kolkhis’e gitmiştir.

88/ Lemnos = Limni adası.

92/ Hypspyle = Lemnos kraliçesi; Lemnoslu kadınlar bir gece adadaki erkekleri öldürdüklerinde, kadınları aldatarak babasını kurtarır; Argonaut'lar adaya geldiklerinde İason tarafından ırzına geçilir.

96/ Medeia = Kolkhis kralının kızı; İason, altın postu ele geçirmesine yardım eden Medeia ile evlenir ama daha sonra terk eder onu; Medeia iki çocuğunu öldürerek öç alır kocasından.

97 Hep başkalarını kandırdı, yanında yürüyenler;
birinci vadiyle, burada işkence görenler
konusunda bu öğrendiklerin yeter.”

100 Daracık yolun ikinci yükseltiyle
kesiştği yere gelmiştik bile,
bir başka kemer dayanıyordu bu yükseltiye.

103 İkinci hendektekilerin iniltilerini
işittik burada, burunlarından soluyor,
avuçlarıyla tokatlıyorlardı kendilerini.

106 Aşağıdan yükselen soluklar yoğunlaşıyor,
yamaçları vıcık vıcık küf kaplıyordu,
insanın gözleri de, burnu da rahatsız oluyordu.

109 Aşağısı karanlıktı, kemerin üstüne,
kayanın en yüksek yerine
çıkmadan bir şey görünmüyordu.

112 Oraya çıktık; hendeğin dibinde
insanlar vardı, pisliğe gömülmüşlerdi,
belli ki pislik keneflerden çekilmişti.

115 Gözlerimle tararken hendeğin dibini
birini gördüm, öyle boka bulanmıştı ki başı,
anlayamadım din adamı olup olmadığını.

103/ İkinci hendektekiler = bu hendeğe dalkavuklar yer alır.

117/ Anlayamadım din adamı olup olmadığını = başı pislik içinde ol-

duğu için din adamları gibi başında
takke olup olmadığını anlayamadım.

118 Bağırdı bana doğru: “Ötekilere değil de
niçin bana bakıyorsun bunca dikkatle?”
Dedim ki: “Belleğim yanıltmıyorsa beni,
121 saçların kuruyken de görmüştüm seni:
Lucca’lı Alessio Interminei’sin sen;
ötekilere değil de sana bakmamın nedeni bu.”
124 Bunun üzerine ellerini başına vurdu:
“El etek öptüğüm için pisliğe gömdüler beni,
dilim övgüler düzmekten bıkmak bilmezdi.”
127 Rehberim bana: “Gözlerini” dedi,
“biraz daha öteye çevir de,
kir pas içinde, saçları cadı gibi,
130 şu kızın yüzüne bak iyice,
boklu tırnaklarıyla vücudunu kaşıyor,
kâh yere çömeliyor, kâh ayağa kalkıyor.
133 ‘Verdiğimi sevdin mi?’ diye
sorunca sevgilisi, ‘Hem de nasıl!’ diye
yanıt veren Thais orospusu bu.
136 Gözlerimiz artık görmeye doydular.”

122/ Alessio Interminei = Lucca’lı
krallık yanlısı soylu.

127/ Rehberim = Vergilius.

135/ Thais = Latin yazar Teren-
tius’un (10.185-159), bir kadını elde
etmek için hadım olduğunu söyleyen
bir erkeğin serüvenini işleyen gül-

dürüsü Eunuchus'un (Hadım) baş
kişisi.

On Dokuzuncu Kanto

1 Ey büyücü Simon, ey onu izleyenler,
Tanrı'nın, iyilikle gerdeğe girmesi gereken
nesnelerini, altınla gümüş uğruna lekeleyen

4 aç gözlü sefiller,
borular sizin için çalacak şimdi,
üçüncü hendektesiniz madem ki.

7 Bir sonraki mezara varmıştık artık,
hedeğin tam ortasındaki
kayanın tepesine çıkmıştık.

10 Ey ulu bilge, gökyüzünde,
yeryüzünde, yerin dibinde
dağıttığın adalet nasıl da yerinde!

13 Hedeğin çeperlerinde, dibinde
soluk renkli taşlar gördüm, üzerlerinde
delikler vardı, hepsi aynı genişlikte.

1/ Büyücü Simon = vaftiz yetkisini
elde edebilmek için, İsa'nın havari-
lerine para öneren büyücü (Simon
Magus); batı dillerinde din sömü-
rücülüğü, dinden çıkar sağlama anla-
mına kutlanılan "simoni" sözcüğü
onun adından türetilmiştir.

1/ Onu izleyenler = dini kullanarak
para, güç sahibi olanlar.

3/ Lekeleyen = satan, sömüren.

5/ Borular = cezaya çarptırılanlar
cezaevine ya da idam sehpasına götü-
rülürken boru alınırdı.

10/ Ulu bilge = Tanrı.

11/ Yerin dibinde = Cehennem'de.

16 Bu delikler benim güzel San Giovanni’ mde açılmış vaftiz deliklerinden ne daha dardı, ne daha enli;

19 boğulmaktan kurtarmak için birini bunlardan birini kırmıştım birkaç yıl önce; umarım sözlerim inandırır aksini düşünenleri.

22 Her deliğin ağzından bir günahkârın ayakları, bacakları çıkıyordu dışarı, gövde baldırlara dek içeride kalıyordu.

25 Her birinin ayak tabanları alev alevdi; eklemler öyle hızlı çırpınıyordu ki, sazlardan kamışlardan prangalar zor dayanıyordu.

28 Alev, yağlı bir nesne üzerinde nasıl yukarıya doğru süzülürse, topuklardan ayak uçlarına öyle süzülüyordu.

31 “Usta” dedim, “herkesten çok debelenen, öfkesi burnundan tüten, daha da kızıl alev emen şu adam kim?”

16/ San Giovanni = Floransa’daki San Giovanni kilisesi; Dante de burada vaftiz olmuştu.

21/ Sözlerim inandırır aksini düşünenleri = Dante vaftiz deliğini niçin kırdığını açıklayarak, büyük bir olasılıkla, kendisine yöneltilen kutsal yerlere saldırı suçlamasına yanıt veriyor; ancak deliklerde su bulunmadığı için “boğulmaktan” sözcüğü havasızlıktan boğulmak anlamına kulla-

nılmış olabilir; bir yoruma göre de Dante, ayağı deliğe sıkışan bir çocuğu kurtarmak için deliğin taçlarını kırmıştır.

31/ Usta = Vergilius.

33/ Adam = **1277** ile **1280** yılları arasında papalık yapan ve dinden çıkar sağlayan Niccolo III; daha sonraki dizelerde başının altında başka papaların da yattığını söyleyecektir.

34 Yanıt verdi: “Eğer istersen,
şu az eğimli yokuştan seni indireyim,
kimliğini, günahlarını kendisinden öğren.”

37 Dedim ki: “Ben de isterim, sen ne istersen:
efendimsin, sözünden çıkmadığımı bilirsin,
aklımdan geçenleri bile sezersin sen.”

40 Bunun üzerine dördüncü yükseltiye geçtik,
sola dönüp, aşağıya indik,
delik deşik, daracık bir yere geldik.

43 İyi yürekli ustam ayırmadı yine beni yanından,
bir delikte bacaklarıyla ağlayan
adamın yanına götürdü.

46 “Ey tepesi toprağa gömülü
acılı ruh” diye söze girdim, “kim olursan
ol, konuş elinden geliyorsa.”

49 Ölümünü geciktirmek için papaz çağırılan
bir ayağı çukurda azılı bir katile günah çıkartan
bir papaz gibiydim orada.

52 Seslendi bana: “Bonifazio, geldin mi yoksa,
sen misin ayakta duran orada?
Demek kitap kandırdı beni, erken öldürdü seni.

38/ Efendimsin = Bkz Cehennem II (140).

43/ İyi yürekli ustam = Vergilius.

45/ Adamın = Niccolo III.

50/ Azılı bir katil = eski bir Floransa
yapasına göre, adam öldürenler baş

aşağı toprağa gömülür, ayakları dışa-
rıda bırakılırdı.

52/ Bonifazio = 1294 ile 1303 yılları arasında papalık yapan Bonifazio VIII; baskı yaparak papa Celestino V'in görevi bırakmasını sağlamış (Bkz Cehennem III) böylece "güzel kadını" (Kilise) ele geçirmiştir.

55 Uğrunda güzel kadını hileyle ele geçirdiğin,
sonra da sömürdüğün altınlara
bunca çabuk mu doydun yoksa?”

58 Söyleneni anlamayınca
vereceği yanıtı bulamayan,
şaşırp kalan birine döndüm o an.

61 Bunun üzerine Vergilius: “Çabuk” dedi,
“senin sandığın kişi değilim de, ona”;
yanıt verdim istediği gibi.

64 Bunun üzerine ruh olanca gücüyle
ayaklarını kasti, içini çekti,
yakarır gibi: “Ne istiyorsun peki?” dedi.

67 “Kim olduğumu bilmen önemliyse,
bu amaçla sarp yamaçtan indinse,
bil ki kutsal kaftanı giydim,

70 saf kan ayı soyundan geldim,
yeryüzünde yavrularıma kanat gerdim,
burada, altın kesesine kendim girdim.

54/ Kitap = Cehennemdekilerin
geleceği okudukları fal kitabı;
Niccolo III, Dante’yi Bonifazio VIII
sandığı için kitabın kendisine yanlış
bilgi verdiğini söylüyor; çünkü
Bonifazio **1303** yılında ölecektir, oysa
Dante bu geziyi **1300** yılında yap-
maktadır.

69/ Kutsal kaftan = papalığın simgesi.

70/ Ayı soyundan geldim = Niccolo III Orsini ailesindendi (Orsi = ayılar)

71/ Yavrulanma kanat gerdim =akrabalarını kayırdığını itiraf ediyor.

72/ Burada altın kesesine kendim girdim = oysa yeryüzünde altınları kesesine dolduruyordu.

73 Benden önce gelen din sömürücüleri
başımın altında üst üste yatmakta,
taşların oyuklarında.

76 Ben de düşeceğim aşağıya,
demin o ani soruyu sorduğumda
seni benzettiğim kişi gelince.

79 Ama onun kıpkırmızı ayaklarla yerde
çakılı durması, benim böyle tepesi üstü
ayaklarımın yanmasından az sürecek;

82 çünkü onun ardından batıdan,
yasa nedir bilmez bir çoban gelecek,
onu da, beni de mat edecek.

85 Makkabelerin yeni İason'u olacak:
kral, ilkinde nasıl baş eğdiyse,
Fransa kralı da öyle davranacak.”

88 Çılgınlık ettim belki
şu yanıtı vermekle: “Söylesene peki:
Efendimiz ermiş Petrus'dan neler istedi,

91 yetkesinin anahtarını
ona vermeden önce? Hiçbir şey istemedi,
yalnızca ‘Peşimdem gel’ dedi.

82/ Batıdan = Roma'ya oranla batı-
dan; çünkü daha sonra **1305** ile **1314**
arasında papa olan Clemente V, daha
önce Bordeaux (Fransa) piskoposuy-
du; Clemente V, papalığın merkezini
Roma'dan Avignon'a taşımıştır.

83/ Bir çoban = papa (Clemente V.)

85/ Makkabelerin yeni lason'ı olacak = *Kitabı Mukaddes'e* göre (Makkabeler bölümü) Simon II'nin oğlu lason, kral Antiokhus'a para vererek Yahudilerin baş rahibi olmuştur; Kral Antiokhus'un lason'un isteğini yerine getirmesi gibi, Fransa kralı (Güzel Philippe) da Clemente V'in isteklerini yerine getirecektir.

90/ Efendimiz = İsa.

94 Ne Petrus, ne de ötekiler,
ne altın, ne gümüş istediler
Matya'dan, hain ruhun yerine geçtiğinde.

97 Sana verilen ceza yerinde;
Charles'a ters davranmana
yol açan haram parayı iyi sakla.

100 Yeryüzünde elinde tuttuğun
kutsal anahtarlara
duyduğum saygı engel olmasa,

103 daha da ağır sözler söyledim;
çünkü cimriliğiniz dünyayı karartıyor,
iyileri ezip, kötülerini yüceltiyor.

106 İncil'i yazan, siz çobanları görmüş olmalı,
krallarla suların üstünde
orospuluk eden kadını gördüğünde:

109 yedi başlı doğmuştu o kadın
ve gücünü on boynuzdan almıştı
kocasını erdemi benimsedikçe.

94/ Petrus = Bkz Cehennem **1(134)**.

94/ Ötekiler = İsa'nın öbür havarileri.

96/ Hain ruh = Yahuda (Bkz Cehennem IX); Matya, Yahuda'nın yerini almıştır.

98/ Charles'a ters davranmana yol açan haram para = Niccolo III'ün Napoli ve Sicilya kralı Charles d'Anjou'ya saldırmak için dönemin politikacılarından Giovanni da Procida'dan para aldığı söylenir.

106/ Incil'i yazan = havari Yuhanna (Giovanni, Jean).

106/ Çobanlar = din adamları.

108/ Kadın = Kilise.

109/ Yedi başlı = Hıristiyanlığın yedi kutsal ayinine (vaftiz, günah çıkartma vb) ya da pagan Roma'nın yedi tepesine gönderme yapılıyor.

110/ On boynuz = on emre (Sina dağında Tanrı'nın Musa'ya verdiği inanan on buyruk) ya da pagan Roma'nın on kralına gönderme yapılıyor.

111/ Kocası = papa.

- 112** Altınla gümüşü tanrı yaptınız kendinize;
putatapardan farkınız,
bir yerine yüz puta tapmanız.
- 115** Ey Constantinus, mezhep değiştirmen değil
ama,
zengin olan ilk papanın aldığı drahoma
nice kötülüğün anası oldu!”
- 118** Bu notaları seslendirirken ben ona,
öfkесinin ya da vicdan azabının etkisiyle,
o, iki ayağını da büyük bir hızla sallıyordu.
- 121** Sanırım rehberim de durumdan hoşnuttu,
güleç bir yüzle dinliyordu
söylediğim sözlerin gerçek anlamını.
- 124** Bu nedenle olmalı, iki koluyla beni kavradı;
göğsünün üzerine bastırdı,
indiği yoldan yukarı tırmandı;
- 127** yol boyunca beni hiç bırakmadı,
dördüncü yükseltiden beşinciye geçilen
kemerin tepesine götürdü beni.
- 130** Orada yükünü yavaşça indirdi,
keçilerin bile geçemeyeceği
sarp, çetin kayanın üstüne.
- 133** Burada başka bir vadi göründü gözlerime.

116/ Zengin olan ilk papanın aldığı
drahoma = Dante de papaların yer-
yüzündeki yetkelerinin kökenini
Constantinus’un bağışına bağlıyor;
Constantinus dördüncü yüzyılda baş-
kentini Bizans’a taşıdığında, toprak-

larının batıda kalan bölümünü Kili' seye bağışlamıştı; bu bağışı kabul eden (zengin olan) papa Silvestro I'dir.

121/ Rehberim = Vergilius.

Yirminci Kanto

1 Yeni acılar dökmem gerek dizelere,
ilk bölümün yirminci kantosunun konusu
yerin dibindekileri getirmek için dile.

4 Acılı gözyaşlarının biriktiği
karşımdaki hendeğin dibine
bakıyordum olanca dikkatimle:

7 değirmi vadiden gelen insanlar gördüm,
sessizce ağlıyorlardı, yeryüzünde
ayinde yürür gibi yürüyorlardı.

10 Bakışlarımı dibe, onlara doğru indirince
şaşırdım, çeneleriyle gövdeleri
arasının ters dönmüş olduğunu gördüm:

13 böbreklerine bakıyordu yüzleri,
gerisin geri yürüyorlardı,
çünkü önlerini görmüyorlardı.

3/ Yerin dibindekiler = Cehennemdekiler

13/ Böbreklerine bakıyordu = böbreklerinin bulunduğu bölgeye.

16 Belki de inme nedeniyle
vücutları kıvrılmıştı böyle;
ama ne duymuş, ne de görmüştüm böyle inmeli.

19 Ey okur, Tanrı yararlandırısın seni
okuduklarından, ama yine de kendi kendine
karar ver, gözlerim kuru kalabilir miydi,
22 insanın görünüşünün, kaba etleri
gözyaşları sulayacak gibi
değiştiğini yakından görünce.

25 Sarp yamacın kayalarından birine
dayanıp öyle ağladım ki, rehberim şöyle dedi:
“Bu budalalar gibi misin yoksa sen de?”

28 Burada acımanın ancak ölüsü bulunur;
Tanrı'nın verdiği cezaya acıılmaktan
daha büyük suç mu olur?

31 Kaldır başını, kaldır, Thebai'lilerin gözleri
önünde yarılan yerin içine düşeni
gör; ‘Nereye düşüyorsun, niye savaşı bırakıyorsun

19/ Tanrı yararlandırısın seni = ders
almanı sağlasın (da gelecekte haber
vermeye kalkma).

21/ Gözlerim kuru kalabilir miydi = ağlamadan durabilir miydim.

26/ Rehberim = Vergilius.

30/ Daha büyük suç olur mu = Dan-
te'nin acıma duyması karşısında daha

nce tepki göstermeyen Vergilius, ilk kez böyle sert bir tepki gösteriyor; çünkü burada, gelecekten haber vermek gibi, insan aklıyla bağdaşmayan bir etkinlikte bulunanlar söz konusudur.

34 Amphiaraos?’ diye bağırtmıştı herkesi.

Ama o, her geleni yakalayan Minos’un önüne dek yuvarlanmayı sürdürmüştü.

37 Bak, sırta dönüşmüş göğsü;

çok ileriye görmek istediği için,
arkasına bakıyor, gerisin geri yürüyor.

40 Teiresias’a bak, erkekti

kadın oldu, görünüşü değişti,
değişime uğradı her yeri;

43 yeniden girebilmek için erkek kılığına,
birbirine sarılı iki yılan, sopasıyla
vurmak zorunda kaldı bir kez daha.

46 Onu izleyen, sırtı karnına dayalı Aronta,
aşağılarda oturan Carrara’lının kazma
salladığı Luni dağlarında,

49 ak mermerler arasında

bir mağaraya yerleşmiş, yıldızlara,
denize bakmıştı doya doya.

34/ Amphiaraos = Thebai kentine saldıran yedi kraldan biri; geleceği bilmek yetisi olduğu için savaşta öleceğini öğrenince kaçmak ister; ama Jüpiter’in gönderdiği bir şimşekle yer yarılr, herkesin gözleri önünde, arabası, atlarıyla birlikte toprağa gömülür.

35/ Minos = Bkz Cehennem V(4).

40/ Teiresias = Thehai'li bilici; çiftleşmekte olan iki yılana sopasıyla vurunca kadına dönüşür; yedi yıl süreyle kadın olarak kalır.

46/ Aronta = Etrüsk bilici; Caesar ile Pompeius arasındaki iç savaş sırasında Caesar'ın savaşı kazanacağı haberini vermiştir.

48/ Luni dağları = La Spezia'nın kuzeyinde yer alan Lunigiana bölgesi; Dante **1306** yılında bir süre burada kalmıştır.

49/ Ak mermerler arasında = Carrara bölgesi mermer yataklarıyla ünlüdür.

52 Göremediğın memelerini dağılmış saçları
örtlen, vücudunun kıllarla kaplı
bölümü önde olan kadının adı

55 Manto, bir sürü yer dolaştıktan sonra,
karar kıldı benim doğduğum topraklarda;
biraz ondan söz etmek istiyorum sana.

58 Babası bu dünyadan göçünce
Bacchus'un kenti tutsak düşünce,
dünyayı dolaştı uzun süre.

61 Güzel İtalya'nın yukarı kesiminde,
Alplerin eteğinde, Tyrol bölgesinde
Almanya'yı kuşatan bir göl vardır, Benaco adında.

64 Garda ile Val Camonica arasında,
belki de binden fazla ırmağın suyu
Pennino'yu sulayıp, dökülür bu göle.

67 Bir merkez vardır buranın orta yerinde,
Trento, Brescia, Verona piskoposları birlikte
ayın yapabilirler bu yerde.

70 Kıyının en alçak kesiminde
göz alıcı, güçlü Peschiera kalesi yükselir
Brescia'lılarla Bergamo'lular ona vız gelir.

55/ Manto = Teiresias'ın kızı ünlü
bilici; babasının ölümünden sonra
Thebai'den kaçar; son olarak yerleş-
tiği yerde Mantova kenti kurulur.
Vergilius Mantova'da doğmuştur.

63/ Benaco = bugün Garda gölü.

6.4/ Val Camonica = İtalya'nın Lombardia bölgesinde bir vadi.

66/ Pennino = Apennin dağları olabilir; bu durumda Dante yanlış bir bilgiye dayanarak, Alplerin Garda gölünün kuzeyinden Val Camonica'ya uzanan kesimine Apennin demiş oluyor.

73 Benaco'nun içine sığmayan suları
buraya dökülür, aşağıda yeşil çayırları
sulayan bir akarsuya dönüşür.

76 Akarsu artık Benaco adını bırakır,
Governol'a dek Mincio adını alır,
burada Po ırmağına ulaşır.

79 Ama çok geçmeden bir ovaya yayılır,
burada bir bataklık oluşur;
kimi kez yaz boyunca hastalık kaynağı olur.

82 Yabani bakire oradan geçerken
bataklığın ortasında bir kara gördü,
ekilmemişti, insan eli değmemişti.

85 İnsanlardan kaçıp oraya yerleşti
uşaklarıyla birlikte ve sanatını uyguladı;
orada yaşadı, ruhsuz bedenini oraya bıraktı.

88 Daha sonra, çevredeki insanlar
dört bir yana yayılan bataklığın sınırladığı
bu güvenli bölgede toplandılar.

91 Ölünün kemikleri üzerinde bir kent kurdular,
ilk oturanın anısına, Mantova adını verdiler,
başka ad aramaya gerek görmediler.

77/ Governnol = bugün Governolo.

82/ Yabani bakire = Manto.

94 Eskiden, Casalodi budalası
Pinamonte'nin oyununa gelmeden önce,
oturanların sayısı daha fazlaydı.

97 Kentimin kuruluşunu değişik biçimde
anlatan olursa, yalanlar gerçeği
değiştirmesin diye uyarmak istedim seni.”

100 Dedim ki: “Usta, söylediklerin öyle kesin ki,
öyle inanıyorum ki sana, başka sözlerin değeri
sönmüş kömür gibi, seninkilerin yanında.

103 Söylesene bana, gelenler arasında
dikkati çeken biri var mı?
Aklım hep bu noktaya takılı.”

106 Dedi ki: “Yanaklarından esmer omuzlarına
sakalı dökülen adam var ya,
falcılık yapıyordu Yunanistan'da,

109 ülkenin erkekleri boşalıp da
yalnızca beşikteki çocuklar kaldığında;
Aulis'te Kalkhas ile birlikte

112 ilk o verdi palamarı çözme
buyruğunu. Euryplos'tur adı,
benim tragedyam da över onu bir yerinde,

94/ Casalodi = papa yanlısı Mantova senyörü Alberto da Casalodi; krallık yanlısı Pinamonte Bonacolosi'nin önerilerine uyunca, senyörlüğünden olur (1272).

97/ Değişik biçimde anlatan = Vergilius Aeneis'te Mantova'nın kuruluşunu başka türlü anlatır; Dante Vergilius'a bu yanlışını düzelttiriyor.

100/ Usta = Vergilius.

111/ Kalkhas = Yunan bilici.

113/ Euryplos = Troya savaşı için yola çıkma vaktinin geldiğini belirten Yunan bilici.

114/ Benim tragedyam = Vergilius'un yazmış olduğu Aeneis destanı; o dönemde destansı biçeme tragedya adı veriliyordu.

115 sen de bilirsin, baştan sona okudun kitabı.

Michele Scotto, yanındaki sıskanın adı,
büyü işlerinin bilirdi girdisini çıktısını.

118 Şu gördüğün Guido Bonatti, öteki de Asdente,
keşke

deriyle iplikten başka şeye değmeseydi elim diyor,
ama son pişmanlık fayda etmiyor.

121 Şu bahtsız kadınlar da, falcı olmak istediler,
iğneyi, mekiği, iği bir kenara ittiler;
büyücülük yaptılar otlarla muskalarla.

124 Yürü gidelim artık, Kabil dikenleriyle
iki yarıkürenin sınırına ulaştı bile,
Sevilla'nın altında denize değmekte.

127 Ay yusuvarlaktı dün gece,
sen de anımsamalısın bunu,
ormanda kaç kez yardımına koştu.”

130 Bir yandan yürürken, bir yandan bunları
diyordu.

116/ Michele Scotto = Michael Scot
ya da Scott (1175-1255); İskoçyalı
astrolog; Palermo'da Federigo II'nin
sarayında bulunmuştur.

118/ Guido Bonatti = Guido Monte-
feltro'nun danışmanı Forli'li astrolog.

118/ Asdente = bilicilik de yapan
Parma'lı ayakkabıcı.

124/ Kabil dikenleriyle = ortaçağda ayın üzerindeki lekeler Kabil'in sırtında taşıdığı diken demetleri olarak yorumlanırdı.

126/ Sevilla'nın altında denize değmekte = ayın iki yarıkürenin ortak ufkunda olduğu, Sevilla'da (dünyanın batı ucu; Kudüs de doğu uç sayılıyordu) en yüksek noktada olduğu belirtiliyor.

Yirmi Birinci Kanto

1 Böylece, komedyamın seslendirmeyi
önemsemediği şeylerden söz ede ede,
köprüden köprüye geçtik; kemerin en yüksek yerinde,
4 Malebolge'nin, umarsız iniltilerin yükseldiği
öteki yarığını görmek için mola verdik;
zifiri karanlıktı yarığın dibi.
7 Kışın denize açılmayan Venediklilerin,
kalafata çektikleri tekneleri
onarmak için tersanede zift kaynatmaları gibi
10 -bu sırada kimi gemisini yeniler,
kaç sefer yapmış geminin bordasını temizler;
kimi pruva, kimi pupa çekiçler;
13 kimi kürek yapar, kimi halat büker;
kimi mizana, kimi artene yelkeni diker;
işte buranın dibinde de,
16 ateşin etkisiyle değilse bile,
kutsal bir beceriyle bir zift kaynıyordu,
kıyıyı dört bir yandan sarıyordu.

1/ Komedyamın = *İlahi Komedyaya*.

5/ Öteki yarığını = dalaverecilerin
bulunduğu beşinci hendek.

19 Zifti görmesine görüyordum,
ama yalnızca, kaynaya kaynaya şişen,
ardından sönen kabarcıkları seçiyordum.

22 Sürekli aşağıya bakarken ben,
ustam “Dikkat et, dikkat et!” dedi,
beni bulunduğum yerden çekti.

25 Bunun üzerine ben, kaçması gereken
tehlikeyi görüp de, ne yapacağını bilemeyen,
ama yine de bakmaktan vazgeçmeyen

28 biri gibi arkaya döndüm:

kayanın üstünden bize doğru
kara bir zebaninin koştuğunu gördüm.

31 Öyle korkunçtu ki görünüşü!
yüzünde acıma duygusu kalmamıştı,
ayakları hızlı, kanatları açıktı!

34 Kalkık, sivri omuzlarının üstünde
bir günahkâr taşıyordu, sıkı sıkıya tutuyordu
adamım ayaklarını.

37 “Hey Malebranche’ler” diye bağırdı,
bizim köprüde: “Alın size eski bir Santa Zita’lı!
Ben geri dönüyorum, en alta atın onu,

23/ Ustam = Vergilius

37/ Malebranche = beşinci hendekteki zebaniler (male = kötü; branche
= pençeler).

38/ Eski bir Santa Zita’lı = Lucca’lı bir devlet görevlisi; kadın ermiş (Santa)
Zita, Lucca kentinin koruyucusu sayılıyordu; Toscana’da devlet görevlilerine

“eski” sıfatı yakıştırılırdı; burada sözü edilen kişi, **1300** yılında öldüğü bilinen Martin Bottaio olabilir.

40 orası böyleleriyle dolu,
herkes üçkâğıtçı, Bonturo dışında,
hayır diyenler evet diyor para uğruna.”

43 Sırtındakini aşağıya attı, sonra
sarp kayadan geri döndü; bir çoban köpeği
hırsızın peşine o hızla düşemezdi.

46 Öteki zifte battı, sırtüstü yüze çıktı sonra,
köprüünün altındaki zebaniler bağurdılar ona:
“Burada Santo Volto yardıma gelmez!

49 Burada Serchio’daki gibi yüzülmez!
Pençemizi tatmak istemiyorsan eğer,
sakın ziftin üstüne çıkma.”

52 Sonra yüz zıpkınla onu aşağıya ittiler,
”Bu kapalı yerde oyna şimdi” dediler,
“dolap çevir gizlice, elinden gelirse eğer.”

55 Yüzeye çıkan eti, aşçılar da
tencerenin dibine böyle iter,
yamaklarının elindeki çatalla.

40/ Orası = Lucca.

41/ Bonturo = Bonturo Da ti; bu kişi
çevirdiği dolaplarla ünlüdür; Dante,
“herkes üçkâğıtçı, Bonturo dışında”
diyerek alay ediyor.

42/ Para uğruna = paranın açamaya-
cağı kapı yok anlamına.

46/ Öteki = günahkâr.

48/ Santo Volto = Kutsal Yüz (Bizans döneminden kalma, İsa'yı çarmıhta gösteren, Lucca'lıların Tanrı'nın elinden çıktığına inandıkları tahta yontu).

49/ Serchio = Lucca yakınında bir ırmak; yaz aylarında Lucca'lılar bu ırmakta yüzerdi.

58 Ustam: “Burada olduğunu görmesinler”
dedi, “bir kayanın arkasına
çök ki, siper olsun sana;
61 ne denli söverlerse sövsünler bana,
sakın korkma, iyi bilirim bu işleri
ilk kez dalaşmıyorum onlarla.”
64 Sonra, köprünün öbür yakasına geçti,
altıncı yükseltiye ulaştığında
korkusuz bir havaya girdi.
67 Zebaniler, sadaka istemek için duraksayan
yoksul birine fırtına gibi saldıran
bir köpek öfkesiyle, köprünün altından
70 çıktılar ve ellerindeki
bütün zıpkınları ona çevirdiler;
ama o: “Hainlik etmeyin!” diye seslendi,
73 “Zıpkınlarınız vurmadan önce bedenimi,
içinizden biri gelip dinlesin beni,
kararınızı ondan sonra verin.”
76 Bir ağızdan bağırdılar: “Malacoda gitsin!”;
hepsi durdu, öne çıktı biri,
rehberime doğru gelip: “Ne istiyorsun?” dedi.
79 Ustam yanıt verdi: “Malacoda, sanıyor musun ki,
Tanrı istemeseydi, yazgı destek vermeseydi,
kurduğunuz tuzakları atlatıp da

58/ Ustam = Vergilius.

78/ Rehberime doğru = Vergilius'a doğru.

79/ Ustam = Vergilius.

79/ Malacoda = buradaki zebanilerin adı (mala = kötü; coda = kuyruk).

82 gelebilirdim buraya?

Bırak da gidelim, çünkü bu tehlikeli yolu birine göstermem, cennetin isteği.”

85 Bu sözler öyle incitti ki onurunu, ayaklarının dibine düştü zıpkını, ötekilere: “Vurmayın bunları” dedi.

88 Rehberim de bana: “Köprünün kayaları arasında iki büklüm oturan sen, korkmadan yanıma gel şimdi” dedi.

91 Ayağa kalktım, ona doğru gittim koşar adım; zebaniler öne çıktı hep birlikte, öyle ki, sözlerini tutmayacaklar sandım;

94 verilen söze güvenip Caprona’dan çıkarken, çevrelerinin kuşatıldığını görünce korkuya kapılan askerleri görmüştüm vaktiyle.

97 Ustama sarıldım olanca gücümle, gözlerimi hiç çekmeden suratsız yüzlerinden.

100 Zıpkınları indirdiler: “Okşayayım mı” dedi içlerinden biri, “şunun sırtını?” Yanıt geldi: “Evet, tam orasını.”

84/ Birine = Dante’ye.

88/ Rehberim = Vergilius.

94/ Caprona’dan çıkarken = **1289** yılı Ağustos ayında Floransa ve Lucca ile Pisa arasında çıkan çatışmada,

Pisa'luların elindeki Caprona kalesi teslim olmuştu; bu çatışmaya Dante de katılmıştı.

97/ Ustama = Vergilius'a.

103 Ama ustamla konuşmuş olan zebani
hemen başını çevirdi,
“Dur Scarmiglione, dur!” dedi.

106 Sonra bize: “Bu kayadan daha ileri
gidemezsiniz, çünkü olduğu gibi devrildi,
dipteki altıncı kemer” dedi.

109 “İlle de gitmek istiyorsanız ileri,
şu mağara boyunca gidin; önünüze bir kaya
çıkarsa, geçit veren bir kaya.

112 Dün, bu saatten tam beş saat sonra,
bin iki yüz altmış altı yıl doldu
yolun kapanışından bu yana.

115 Ziftin yüzüne çıkan var mı, baksınlar diye;
“birkaç adam gönderiyorum o yana,
onlarla birlikte gidin, bir şey yapmazlar size.”

118 Sonra, “Alichino, Calcabrina, buraya gelin,
bir de sen Cagnazzo” dedi ötekilere;
“Barbariccia da yol gösterebilirsin.”

103/ Ustamla = Vergilius’la.

103/ Zebani = Malacoda.

105/ Scarmiglione = Dante’nin uydurduğu bir ad (dağıtan, altüst eden anlamına).

10S/ Altıncı kemer = Malacoda yalan söylemektedir, yalnızca altıncı kemer değil kemerlerin tümü, İsa’nın çarmıhta ölümü üzerine meydana geldiğine inanılan deprem sırasında yıkılmıştır.

113/ Bin iki yüz altmış altı yıl = Dante de, İsa'nın **34** yılında öğleye doğru öldüğüne inanır; yaptığı hesaba göre bu sahne **1300** yılının kutsal cumartesi günü sabah saat **7**'de geçmektedir.

118/ Alichino = “eğik kanat”.

118/ Calcabrina = “kırağı çiğneyen”.

119/ Cagnazzo = “pis köpek”.

120/ Barbariccia = “kıvırcık sakal”.

121 Libicocco ile Draghignazzo, siz de gidin,
çengel dişli Ciriatto ile Graffiacane,
Farfarello ile çılgın Rubicante, siz de.

124 Kaynar ziftin çevresine göz atın;
bu iki kişinin, hendeklerin üstünden aşan
öbür kayaya varmalarını sağlayın.”

127 “Usta, neler görüyorum böyle?”
dedim, “biz bize gidelim, başkası gelmesin,
yolu biliyorsan, sen yeterlisin.

130 Dikkat kesildinse, her zaman yaptığın gibi,
diş gıcırdatıp, kaş titrettiklerini
sen de görüyorsun değil mi?”

133 O dedi ki: “Sakın korkayım deme;
diş gıcırtilarını önemseme,
diş gıcırtiları ziftte pişenlere.”

136 Yükseltinin üstünde sola döndüler,
ama daha önce dişleriyle dillerini
ısırıp, reislerine işaret verdiler;

139 o da, götünü öttürdü borazan gibi.

121/Libicocco = “Libyalı”.

121/ Draghignazzo = “kötü canavar”.

122/ Ciriatto = “domuz”.

122/ Graffiacane = “köpek tırmalayan”.

123/ Farfarello = “delişmen”.

12.3/ Rubicante = “kızılımsı”.

125/ Bu iki kişinin = Dante ile Vergilius.

126/ Sağlayın = bu kemer de yıkılmış olduğu için Malacoda'nın dediğinin gerçekleşmesi söz konusu değildir.

127/ Usta = Vergilius.

131/ Kaş titrettiklerini = tehdit savurdıklarını.

138/ işaret verdiler = söylenenleri anladıklarını belirttiler.

Yirmi İkinci Kanto

1 Çadır toplayan, düşmana saldıran,
geçit yapan, kimi kez ölümden kaçan
atlılar gördüm vaktiyle;
4 ey Arezzo'lular, akıncılar gördüm,
yarışlar gördüm sizin ülkenizde,
cirit atanlar, mızrak savuranlar gördüm;
7 kimi kez borazan, kimi kez çan sesleri
gelir, davullar çalınır, işaretler verilirdi
kalelerden, yerli, yabancı geleneklere göre;
10 ama böyle görülmedik nefesli bir saza
ayak uyduran ne atlı, ne yaya, ne de karaya,
yıldızlara bakarak yol alan bir gemi gördüm.
13 On zebaniyle birlikte gidiyorduk şimdi.
Ah, zebaniler öyle korkunçtu ki! Ne var ki,
kiliseye ermişle, meyhaneye boğazına düşkünle gidilirdi.

4/ Arezzo'lular = Dante'nin de süvari
olarak katıldığı sanılan Arezzo savaşı;
bu savaşta Floransalı papalık yandaş-
ları, Arezzo'lu krallık yandaşlarını
bozguna uğratmışlardı (**1289**).

10/ Görülmedik nefesli bir saz = Bkz
Cehennem XXI(**139**)

11/ Karaya, yıldızlara bakarak yol
alan bir gemi = eski denizciler yön-
lerini kara görünüyorsa karaya göre,
kara görünmüyorsa yıldızlara göre
bulurlardı.

15/ Kiliseye ermişle = bir atasözü.

16 Gözlerimi zifte çevirmiştim yine,
amacım çukurun her bir yerini
ve içinde yananları iyice görebilmekti.

19 Sırtlarını çıkartarak, denizcilere
yaklaşan tehlikeyi

haber veren yunuslar gibi,

22 günahkârın biri

arada sırtını gösteriyordu,

sonra yıldırım hızıyla görünmez oluyordu.

25 Su dolu bir çukurun kıyısında

kurbağalar nasıl burunları dışarıda,

ayakları, gövdeleri suyun içinde dururlarsa,

28 her taraf öyle duran günahkâr doluydu;

ama yaklaşır yaklaşmaz Barbariccia,

hemen giriyorlardı ziftin içine.

31 Bir kurbağa suya dalarken, yanındaki

nasıl beklerse, bir günahkâr da öyle beklemekteydi,

hâlâ tüylerim ürperir aklıma geldikçe;

34 oradaki Graffiacane, hemen çengeliyle

ziftli saçlarından onu dışarı çekti,

havalanan, bir su samuruydu sanki.

37 Zebanilerin tümünün adını öğrenmiştim:

seçildiklerinde bellemişim,

birbirlerine seslendiklerinde dikkat etmişim.

20/ Yaklaşan tehlikeyi = yaklaşan fırtınayı; Ortaçağda yunus balıklarının denizcilere kopacak fırtınayı haber verdiklerine inanılırdı.

29/ Barbariccia = Bkz Cehennem,

XXI (120).

34/ Graffiacane = Bkz Cehennem

XXI (122).

38/ Seçildiklerinde = Malacoda onlara görev verdiği

40 “Haydi Rubicante, batır çengelini
şunun etine, yüzüver derisini!”
diye bir ağızdan bağıyordu bu lanetliler.

43 Dedim ki: “Usta, elindeyse eğer,
düşmanlarının eline düşen bu zavallı
kimmiş öğreniver.”

46 Rehberim onun yanına gitti,
kim olduğunu sordu, yanıt verdi öteki:
“Dünyaya geldiğim yer, Navarra krallığı.

49 Kendine de, malına da yararı olmayan
bir serseriden beni doğuran
anam, bir senyörün hizmetine verdi beni.

52 İyi yürekli kral Tebaldo’nun sarayına
girdim sonra; orada öğrendim para yürütmeyi,
şimdi cezamı çekiyorum bu sıcakta.”

55 Ağzının iki yanından domuzları gibi
birer diş çıkan Ciriatto da,
dişinin nasıl keskin olduğunu gösterdi ona.

58 Fare, azgın kedilerle yanyana gelmişti;
kollarıyla onun belinden kavrayan Barbariccia
“Olduğunuz yerde durun ben onu dişlerken” dedi.

40/ Rubicante = Bkz Cehennem XXI (12.3).

43/ Usta = Vergilius.

46/ Rehberim = Vergilius.

47/ Öteki = bu kişi Navarra’lı Ciampolo’dur.

52/ Tebaldo = Navarra kralı Thibault

II; Tunus'a düzenlenen haçlı seferi sırasında vebadan ölmüştür.

56/ Ciriatto = Bkz Cehennem XXI (122).

57/ Dişinin nasıl keskin olduğunu gösterdi ona = onu ısırarak derisinden bir parça kopardı.

58/ Fare azgın kedilerle yanyana gelmişti = bir atasözü.

61 Sonra yüzünü ustamdan yana çevirdi:
“Öğrenmek istediğin başka bir şey varsa”
dedi, “parça parça olmadan önce sor ona.”

64 Rehberim sordu: “Söylesene: ziftin altında
günahkârlar arasında, Latin olan birine
rastladın mı hiç?” Yanıt geldi: “Az önce,
67 yanımda biri vardı, oralara yakındı;
keşke onunla birlikte olsaydım yine,
çengelden de, pençeden de korkum kalmazdı.”

70 Libicocco: “Bu kadar sabır yetti” dedi
ve çengelini saplayıp onun kolunu biçti,
kolun bir parçasını alıp gitti.

73 Draghignazzo bacaklara saldırmak istedi;
ama dört döndü reisleri,
sert bakışlarla taradı çevreyi.

76 Ortalık biraz yatışınca,
rehberim vakit geçirmeden bir soru yöneltti,
hâlâ yarasına bakmakta olana:

79 “Yanımdan ayrılıp buraya gelmekle
hata ettiğini söylediğin kişi kimdi?”
Yanıt verdi o: “Gallura’lı keşiş Gomita,

61/ Ustamdan = Vergilius’tan.

64/ Rehberim = Vergilius.

65/ Latin olan birine = bir İtalyan’a.

67/ Oralara yakındı = İtalya’ya yakın bir yerdendi (Sardinya).

70/ Lihicocco = Bkz Cehennem XXI (121).

73/ Draghignazzo = Bkz Cehennem XXI (121).

74/ Reisleri = Barbariccia.

77/ Rehberim = Vergilius.

81/ Keşif Gomita = Sardinya'nın Gallura eyaletinden din adamı; Pisa'lı yargıç Nino Visconti'nin temsilcisiydi; Nino Visconti'nin düşmanlarını rüşvet karşılığında salıverdiği için asılmıştır.

82 düzenbazların en ustası,
efendisinin düşmanlarını eline geçirince
öyle iyi davrandı ki onlara, övgülerini kazandı.

85 Paralarını aldı, salıverdi onları,
kendisi de der bunu; başka görevlerinde de
küçük değil, yine büyük oynadı.

88 En iyi arkadaşı Logoduro'lu Michel Zanche;
Sardinya'dan söz etmeye başladılar mı
artık durmak bilmez çeneleri.

91 Eyvah, dişlerini gıcırdatıyor içlerinden biri;
diyeceklerim daha bitmedi,
ama korkuyorum tırmalar diye beni.”

94 Gözleri şaşkı bakan, saldırmaya hazırlanan
Farfarello'ya büyük reis dedi ki:

“Pis kuş, defol git buradan!”

97 “Toscana'lı ya da Lombardia'lı görmek isterseniz”
diye sözünü sürdürdü korkuya kapılan
günahkâr, “getirebilirim buraya onlardan;

100 ama Malabranche'ler biraz geri gitsin
ki, gelenler ürkmesin;
ben burada tek başımayım ama,

88/ Michel Zanche = Sardinya'nın
Logoduro eyaletinin yöneticisi; keşiş
Gomita'dan daha fazla rüşvet yediği
söylenir; Cehennem'in otuz üçüncü
kantosunda adı geçen Branco d'Oria
tarafından öldürülmüştür (1275).

91/ İçlerinden biri = Farfarello.

95/ Farfarello = Bkz Cehennem XXI (123).

95/ Büyük reis = Barbariccia.

96/ Pis kuş = zebanilerin kanatları vardır.

103 yedi kişi getirebilirim bir ıslıkla,
içimizden biri dışarı çıkınca,
âdetimizdir, ıslıkla haberleşiriz.”

106 Bu sözler üzerine burnunu havaya kaldırdı,
başını salladı Cagnazzo ve dedi ki:

“Aşağıya inmek için bulduğu dümene bakın siz!”

109 Bu sözün altında kalmayan öteki
yanıt verdi: “Bizimkilerin çektikleri acıyı
çoğaltmada kimse yarışamaz benimle.”

112 Kendini tutamayan Alichino, ötekilerle
çelişme bahasına ona dedi ki: “Dalarsan dibe,
sanma ki peşine takılırım,

115 kanat çırpar, ziftin üstüne konarım.
Kıyıdan ayrılıp kayanın gerisine gizlenelim,
tek başına bizden daha güçlü müsün, görelim.”

118 Ey okur, yeni bir oyun öğreneceksin şimdi:
her biri gözlerini karşı yakaya çevirdi,
en acımasızları en önden gitti.

121 Navarra’lı uygun zamanı kolladı,
ayakları üzerinde yaylandı
ve birden atlayıp kendini kurtardı.

124 Bu kaçışta hepsinin kusuru vardı,
özellikle içlerinden biri hatalıydı;
bu nedenle “Yakaladım seni!” diye fırladı.

109/ Öteki = Navarra’lı Ciampolo.

119/ Gözlerini karşı yakaya çevirdi = zebaniler kayanın arkasına gizlen-
meye giderler.

120/ En acımasızları = Cagnazzo; Bkz Cehennem XXI (**119**).

125/ İçlerinden biri = Alichino; Bkz Cehennem XXI (**118**).

127 Ama çabası işe yaramadı: zebaninin kanatları
korku ile yarışamadı: biri zifte daldı,
öteki, göğsü üstte, havalandı:

130 ördek de böyle dalar suya
şahin ona yaklaştığında,
yenik düşen şahin geri döner hışımla.

133 Calcabrina kendisine oynanan oyuna kızmıştı,
peşlerinde uçarken, birinin kurtulmasını
istiyordu, hır çıkartmaktı amacı;

136 dalavereci gözden yitince,
arkadaşına doğrulttu pençelerini,
birbirlerine girdiler çukurun üstünde.

139 Ama öteki, keskin bakışlı bir atmacaydı sanki:
pençeledi karşısındakini, ikisi birlikte
düştü kaynar ziftin içine.

142 Sıcaklık hemen birbirinden ayırdı onları,
ama havalanma çabaları sonuçsuz kaldı,
yapış yapıştı çünkü kanatları.

145 Barbariccia da, yanındakiler de üzgündü,
ellerinde zıpkınları dört arkadaşlarını
karşı kıyıya gönderdiler;

148 bunlar büyük bir hızla denilen yere indiler;
yüzeyde pişmekte olan arkadaşlarını
çengelle kurtarmayı denediler.

151 Bu durumda bıraktık biz onları.

133/ Calcabrina = Bkz Cehennem XXI (118).

134/ Birinin = Ciampolo'nun.

147/ Karşı kıyı = beşinci yükselti.

Yirmi Üçüncü Kanto

1 Kimse yoktu yanımızda, konuşmuyorduk,
birimiz önde, birimiz geride yürüyorduk
biz bize, küçük keşişler gibi.

4 Zebaniler kavgası, Aisopos'un
kurbağayla fare masalını
aklıma getirmişti;

7 çünkü kavganın da, masalın da başı
sonu, hemen ile şimdi gibi,
birbirinin aynıydı.

10 Her düşüncenin bir başka düşünceyi
doğurması gibi, ilk düşünce de bir yenisini
doğurmuş, var olan korkumu bir kat artırmıştı.

13 İçimden şunlar geçti: “Bu iblisler
bizim yüzümüzden oyuna geldiler, zarar gördüler,
sanırım içerlemişlerdir bize.

3/ Küçük keşişler = genellikle peşpeşe yürüyen, Assisi'li Francesco tari-
katı keşişleri (frati minör).

4/ Aisopos = İÖ VI. yy.'da Yunanistan'da yaşadığı sanılan hayvan
masallarının yaratıcısı yazar.

5/ Kurbağayla fare masalı = Ortaçağda okullarda okutulan ve daha sonra La
Fontaine'in de yazacağı bu masal-
da, kurbağa sırtındaki fareyi suda boğmak isteyince, fare canını kurtarmaya
çalışır, ama bir çaylak gelip ikisini birden kapar; bir önceki kantoda
Calcabrina, Alichino'ya oyun oynamak istemiş, ikisi de zifte düşmüştür.

16 Bir de öfke eklenirse kötü niyetlerine,
tavşan yakalamış bir köpekten bile
azgın bir biçimde düşerler peşimize.”

19 Tüylerim diken diken olmaya başlamıştı bile,
dikkat kesilmiş arkamızı kollarken

şunları dediğimde: “Usta eğer senle ben, hemen

22 gizlenmezsek, korkacağım Malebranche’lerden.

Peşimize düştüler şimdiden,

aklımdan çıkmıyorlar, kulağымda sesleri.”

25 O dedi ki: “Kalaylı cam olsaydım,

dış görünüşünü, içinden geçenleri

okuduğum hızla yansıtamazdım.

28 Senin düşündüğünle benim düşündüğüm şimdi,

birbirinin öyle benzeri ki,

ikisini birleştirip tek bir karara vardım.

31 Eğer sağ yakanın eğimi

öbür hendeğe geçmemizi sağlayacak gibi

yumuşaksa, düşemezler peşimize.”

34 Sözleri daha sona ermemişti ki,

geldiklerini gördüm az ötemize,

açık kanatları fazla uzun değildi.

21/Usta = Vergilius.

22/ Malebranche’ler = son iki kantoda adları geçen zebaniler.

25/ Kalaylı cam = ayna.

30/ Tek bir karara = kaçma kararına.

37 Rehberim hemen kollarına aldı beni,
tıpkı, gürültüye uyanan, yanibaşındaki
alevleri görünce yavrusunu kaptığı gibi,
40 akli kendinden çok bebede,
üstünde tek bir gecelikle
durmadan kaçan bir ana gibi;
43 dik yamacın tepesinde,
öteki hendeğin bir yanını kapatan eğimli
kayanın üstünden sırtüstü bıraktı kendini.
46 Bir kara değirmenini döndüren
su bile, çarkın kanatlarını
gördüğünde, beni dost yerine
49 öz çocuğu gibi göğsüne
bastırarak yamaçtan indiren
ustamdan hızlı akamazdı.
52 Çukurun dibine değer değmez ayakları,
ötekiler yetişti, tam üstümüzdeydiler;
ama korkmak için kalmamıştı bir neden;
55 çünkü onları beşinci hendekte görevlendiren
yüce esirgeyici, hiçbirine vermemişti
hendekten çıkmak izni.

37/ Rehberim = Vergilius.

51/ Ustamdan = Vergilius'tan.

58 Orada boyalı insanlarla karşılaştık,
ağır adımlarla çevrede dolaşıyorlardı,
yorgun, bitkin, ağlaşıyorlardı.
61 Üzerlerinde cüppeler vardı,
gözlerine dek iniyordu külahları,
Cluny keşişlerini örnek almışlardı.
64 Dışları yaldızlı, göz alıcıydı;
içleri kurşundandı, ağırdı,
Federigo'nun cüppeleri tüy gibi kalırdı.
67 Bu ağır cüppe sonsuza dek taşınacaktı!
Biz de sola döndük onlarla birlikte
acıklı yakarılarını dinleye dinleye;
70 Ama yüklerinin ağırlığı altında kıvranan
bu insanlar öyle ağır yürüyorlardı ki,
adım başında başkaları geçiyordu yanımızdan.
73 Bunun üzerine: "Gözlerini çevrede
gezdir de yürürken, öyle birini bul ki,
eylemleri ya da adı bilinsin" dedim rehberime.

58/ Boyalı insanlar = altıncı hen-
değin, dışı yaldızlı kurşun cüppeler
giymiş ikiyüzlüleri.

63/ Cluny keşişleri = Fransa'nın
Cluny kasabasında **910** tarihinde
yapılan ünlü manastırın keşişleri.

64/ Dışları = cüppeleri.

66/ Federigo'nun cüppeleri = söylen-
tiye göre imparator Federico II ken-
disine karşı çıkanları, üzerlerine kur-
şun bir zırh giydirip, kurşunun
erimesi için kaynar bir kazana
atarmış

75/ Rehberime = Vergilius'a.

76 Toscana ağzıyla konuştuğumuzu duyan biri:
“Bu karanlık havada koşa koşa gidenler,
adımlarınızı ağırlaştırın!” diye peşimizden seslendi.

79 “Aradığını bende bulursun belki.”
Rehberim bana dönüp: “Biraz bekle” dedi,
“onun adımlarına uydur adımlarını.”

82 Durdum, benimle birlikte olmaya can attıkları
yüzlerinden belli iki kişi gördüm;
yükleri ve dar yol engelliyordu adımlarını.

85 Yanımıza gelince bir şey demediler,
göz ucuyla beni süzdüler;
sonra birbirlerine dönüp şöyle dediler:

88 “Boğazı oynadığına göre, şuradaki canlı;
ölüyseler eğer, nasıl edinmişler
ağır cüppe giymeme ayrıcalığını?”

91 Bana döndüler: ‘Bahtı kara ikiyüzlüler
arasına gelen Toscana’lı,
küçümseme bizi de, açıkla kimliğini.’”

94 Dedim ki: “Güzelim Arno kıyısındaki
o büyük kentte doğdum, yetiştim,
hiç ayrılmadığım bedenimle birlikteyim.

80/ Rehberim = Vergilius.

88/ Boğazı oynadığına göre = soluk
alıp verdiğine göre.

94/ Arno = Floransa’nın ortasından
geçen ırmak.

96/ Hiç ayrılmadığım bedenimle
hâlâ sağım.

97 Çektiğiniz acıdan, yanaklarından su gibi gözyaşı akan sizler kimsiniz peki?

Çarptırıldığınız ceza ne, ağır olduğu belli.”

100 Yanıt verdi içlerinden biri:

“Bu turuncu cüppe kurşundandır, ağırdır, gıcırdatır kefeleri.

103 Neşeli keşişlik, Bologna’lıydık ikimiz de, benim adım Catalano, Loderingo onunki, senin kentin, ikimize birlikte

106 verdi, hep tek kişiye verilen işi, düzeni sağlama işini; öyle çalıştık ki, izleri hâlâ görülür Guardingo’nun çevresinde.”

109 “Ey keşişler, başınıza gelenler...” demiştim ki, sözümü yarıda kestim, üç kazığa çakılı biri takıldı gözlerime.

102/ Gıcırdatır kefeleri = inletir ikiyüzlüleri anlamına.

103/ Neşeli keşişler = **1261**’de Bologna’da kurulan Santa Maria tarikatı keşişleri; dulları, yetimleri, yoksulları korumak amacıyla kurulan tarikatın keşişlerine neşeli sıfatının verilmesinin nedeni, bu keşişlerin din adamlarına yaraşır bir biçimde yaşamayıp, dünya nimetleri peşinde koşmalarıydı.

104/ Catalano, Loderingo = Benevento savaşından sonra, **1266** yılında Catalano dei Malvolti ile Loderigo degli Andalo, Floransalı birlikte yönetmekle görevlendirildiler; biri papalık yandaşı, biri kral yanlısı bu iki yönetici kendilerini seçenleri yanılttılar ve kentten kaçmak zorunda kaldılar.

108/ Guardigno’nun çevresinde =Guardigno şatosunun yakınında, iki yönetici döneminde Uberti’lerin malikânesi yakılmıştı.

110/ Üç kazığa çakılı = iki elinden, bir ayağından.

110/ Biri = Isa'nın ölmesi gerektiğini söyleyen Yahudi din adamı Kaifas; Ferisilere halkın yararı için bir kişinin (Isa) kurban edilmesi gerektiğini söylemişti; Kaifas, Cehennem'de Isa gibi çarmıha çivilerle mihlanmamış, kazıklarla yere çakılmıştır; Bkz *Kitabı Mukaddes, Yuhanna'yagöre İncil 10(50) ve 18(14)*.

112 Titreşti bütün organları beni görünce,
içini çekti, soluğunu sakalına verdi;
bunu gören keşiş Catalano dedi ki:

115 “Gördüğün çarmıha gerili kişi,
halkın yararı için, Ferisilere
bir kişinin kurban edilmesini önermişti.

118 Gördüğün gibi, yolun orta yerinde
çırılçıplak yatar boylu boyunca,
geçenlerin ağırlığını duyumsar kendi vücudunda.

121 Kayınbabası da bu çukurda
işkence çekiyor, Yahudilerin kara
gün tohumlarını ekenlerle birlikte.”

124 Bunun üzerine, sonu olmayan bu sürgünde,
haç biçiminde uzanmış bu kişiye
Vergilius’un baktığını gördüm hayretle.

127 Sonra keşişe döndü, şunları dedi:
“Eğer bir sakınca yoksa,
kara meleklerin gelip de

116/ Ferisiler = (Latince pharisaeus’
tan) İÖ I. ve II. yüzyıllarda etkinlik
gösteren bir dinsel siyasal kuruluşun
üyeleri.

121/ Kayınbabası = İsa’yı yargılayanlardan Yahudi din adamı Hanna; Bkz
Kitabı Mukaddes, Yuhanna’ya göre
İncil **18(13)**.

122/ Yahudilerin kara gün tohum-
larını ekenler = İsa'yı ölüm cezasına
arptıranlar Yahudilerin başına gelen
felaketlerin hazırlayıcısı olmuşlardır.

124/ Sonu olmayan bu sürgünde =Cehennem'de.

129/ Kara melekler = iblisler.

130 bizi kurtarmalarına
gerek kalmadan, sağ yakada ikimizin
çıkabileceği bir çıkış varsa, söyler misin.”

133 Yanıt verdi: “Sandığından da
yakın bir yerde bir kaya var,
büyük daireden çıkıp korku ç hendekleri aşar,

136 ama buradaki bölümü kırıldı, üstümüz açık
kaldı;

tabandan yükselen, eğimi tatlı
yıkıntıdan çıkabilirsiniz yukarı.”

139 Başını eğen rehberim bir süre öyle kaldı,
sonra: “Burada günahkârları şişleyen kişi,
yalan söylemiş demek ki bize” dedi.

142 Keşiş: “Bir zamanlar Bologna’da söylemişlerdi
ibliste oyunun çok olduğunu,
hem yalancı hem yalananın babası olduğunu.”

145 Bu sözlere üzerine rehberim yola koyuldu
koşar adım, yüzünde öfke okunuyordu;
ben de, yük altında ezilenleri bıraktım,

148 sevgili ayakların peşine takıldım.

139/ Rehberim = Vergilius.

140/ Günahkârları şişleyen kişi =Malacoda; Bkz. Cehennem XXI(79).

145/ Rehberim = Vergilius.

147/ Ezilenler = ikiyüzlüler.

148/ Sevgili ayakların = Vergilius’un.

Yirmi Dördüncü Kanto

1 Güneşin saçlarını kovada serinlettiği,
gecenin gündüze eşit geldiği
yılın genç döneminde,
4 kırağı, toprağa ak bacısının,
bir yazı kamışı gibi kısa ömürlü
görüntüsünü verdiğinde,
7 samanı tükenen köylü
kalkıp da her yeri bembeyaz görünce;
dövünür elleriyle ve döner evine,
10 yakınır bir o köşede, bir bu köşede,
ne yapacağını bilemeyen çaresiz biri gibi;
ama yeniden çıkıp da dışarı,
13 dünyanın yüzünün kısa sürede değiştiğini
görünce, umudu canlanır, alır sopasını,
otlamaya götürür koyunlarını;

3/ Yılın genç dönemi = güneşin Kova burcunda (**20 Ocak - 18 Şubat**)
olduğu yılın başlangıç döneminde.

4/ Ak bacısının = karın.

16 ustam da böyle korkuttu beni
suratını asınca, ama çok geçmedi,
yüreğime su serpti:

19 yıkılmış köprünün üstüne geldiğimizde
rehberim bana döndü, tepenin eteğinde
gülümsediği gibi gülümsedi.

22 Kollarını açtı, kendince bir karara vardı,
iyice inceledi yıkılmış taşları,
sonra beni kollarının arasına aldı.

25 Ne yaptığını iyi bilen, gerekli
önlemleri önceden alan biri gibi
kocaman bir kayanın tepesine kaldırdı beni,

28 bir yandan da bir başka kayayı gösterdi:
“Sıkı tut bu kayayı, çekecek mi seni,
önce bir dene” dedi.

31 Buradan cüppeli kişiler geçemezdi,
ben arkamdan itiliyordum, o hafifti,
yine de zorlukla geçiyorduk girintiden girintiye.

34 Bu yükseltinin boyu bir öncekine göre
düşük olmasaydı, onu bilemem
ama ben beceremezdim bu işi.

16/ Ustam = Vergilius.

20/ Tepenin eteğinde = Dante ile
Vergilius'un karşılaştıkları tepenin
eteğinde; Bkz Cehennem I.

31/ Cüppeli kişiler geçemezdi = cüppenin ağırlığı geçmelerine engel olurdu.

37 Ama Malebolge en dipteki
kuyunun ağzına doğru iniyordu,
her vadide yamaçların biri yükseliyor,
40 öteki aşağıya iniyordu:
sonunda son kayanın tepesindeki
doruğa ulaştık.

43 Yürüyecek gücüm kalmamıştı artık,
ciğerlerimde soluk tükenmişti
buraya geldiğimde, çöküverdim olduğum yere.

46 “Silkip at üstünden tembelliği”
dedi ustam, “kuş tüyü üstünde,
yorgan altında kavuşulmaz üne;

49 üne kavuşmadan yaşamını tüketen kişi,
dumanın havada, köpüğün suda bıraktığı iz gibi
bir iz bırakır yeryüzünde.

52 Haydi kalk! Bedenin ağırlığı
altında ezilmedikçe, her savaşı
kazanan cesaretle yen kapıldığın telaşı.

55 Daha uzun bir merdivenden çıkacağız şimdi;
iblislerden kurtulmuş olmak yeterli değil.
Sözlerimi anladınsa, ders almasını bil.”

47/ Ustam = Vergilius.

55/ Bir merdivenden çıkacağız =Araf’a tırmanacağız.

58 Ayağa kalktım bunun üzerine,
olduğumdan daha güçlüydüm sanki, dedim ki:
“Yürü, gücüm de yerinde, cesaretim de.”

61 Kayanın üstünde yola koyulduk,
yol engebeli, bozuk ve dardı,
öncekinden daha sarptı.

64 Güçsüz görünmemek için, konuşuyordum yürürken,
bu sırada bir ses yükseldi öteki hendekten,
ama anlam çıkmıyordu sözcüklerinden.

67 Anlamıyordum dediklerini, hendeği aşan yayın
ortasında olmama karşın;
ama öfkesi burnundan tütüyordu konuşanın.

70 Aşağıya eğildim, ne var ki canlı bir insanın
gözleri, bu karanlığı delip de göremezdi dibi;
dedim ki “Usta, ne yap yap öteki yükseltiye gidelim,

73 bu duvardan aşağıya inelim;
nasıl anlamıyorsam burada işittiklerimi,
seçemiyorum aşağıda gördüklerimi.”

76 “Yanıtım eylemle olacak” dedi,
“çünkü haklı bir isteğin karşılığı
söz değil eylem olmalı.”

65/ Öteki hendek = hırsızların bulunduğu yedinci hendek.

72/ Usta = Vergilius.

79 Köprünün sekizinci yükseltiyle birleştiği
ucundan aşağıya inince,
hendek görünür oldu gözlerime:

82 bir sürü korkunç yılan gördüm burada,
türleri öyle garipti ki, aklıma geldikçe hâlâ
kanım donar damarlarımda.

85 Libya artık çölleriyle övünmesin;
chelydrid, cenchres, amphisbaena ya da
jaculi yılanlarıyla böbürlenmesin,

88 çünkü Habeşistan'la Kızıldeniz'in üstünü de
eklese topraklarına, böyle
zehirli, korkunç bir sürüyü getiremez bir araya.

91 Ürkü salan bu gözü kara sürünün orta yerinde,
çırılçıplak insanlar koşuyordu korku içinde,
ne bir sığınak, ne de siğilotu bulma umutları vardı;

94 elleri yılanlarca arkalarına bağlanmıştı,
yılanlar onlara kuyruklarını, kafalarını
vuruyor, önlerinde çörekleniyordu.

97 Yanımızda bulunan birine birden saldıran
bir yılan, adamın vücudunu delip geçti,
boyunla omuzların birleştiği noktadan.

86/ Chelydrid = Latin ozan Lucanus'
un (İ.Ö I. yy) *Pharsalia* adlı uzun
şiiirinde değindiği ve başından buhar
tüttüğünü belirttiği Libya yılanı.

86/ Cenchres = Lucanus'un değin-
diği bir Libya yılanı.

86/ Amphisbaena = Lucanus'a göre
kuyruğunda ikinci bir baş bulunan
Libya yılanı.

87/ Jaculi = Lucanus'a göre uçabilen
Libya yılanı.

88/ Kızıldeniz'in üstü = Arabistan.

92/ Siğilotu = insanları görünmez
kıldığına inanılan bir ot.

100 O ya da I harfi yazacak zaman dolmadan,
adam tutuşup cayır cayır yandı,
külleri etrafa dağıldı;

103 böylece yok olduktan sonra yerde,
küller kendiliğinden toplandı,
yeniden aynı görüntü ortaya çıktı.

106 Büyük bilgeler, zümrüdüanka
beş yüz yaşına yaklaştığında
ölür, sonra yeniden doğar derler;

109 bu kuş yaşamı boyunca ne ot, ne tohum yer,
kakule ile günlükle beslenir,
geyik otuyla dikenler ise kefenidir.

112 Kendisini yere çeken iblisin etkisiyle
ya da elini kolunu bağlayan bir inmeyle,
nasıl olduğunu bilmeden yere yığılan biri,

115 ayağa kalkıp da çevresine baktığında
nasıl şaşkın şaşkın içini çekerse
çektiği büyük acının etkisiyle:

118 öyleydi yerden doğrulan günahkâr da.
Ey Tanrı'nın gücü, ne sertsin sen,
öcünü böyle darbelerle alırken!

105/ Aynı görüntü ortaya çıktı = yeniden insan biçimine dönüştüler.

106/ Büyük bilgeler = Dante burada Latin ozan Ovidius'a (İÖ I. yy) gönderme yapıyor; zümrüdüanka ile ilgili

bilgiler Ovidius'un *Metamorphoseis*
adlı yapıtından alınmadır.

121 Rehberim kim olduğunu sordu ona;
yanıt geldi: “Kısa bir süre önce
Toscana’dan düştüm bu korkunç çukura.

124 insan gibi değil, hayvan gibi yaşadım,
çünkü katırdım, adım hayvan Vanni Fucci,
Pistoia’yı bir in gibi kullandım.”

127 Ustama dedim ki: “Söyle de bir yere gitmesin,
buraya atılmasına yol açan suçu neymiş söylesin,
ben onu katil, hırsız olarak tanımıştım.”

130 Dediklerimi duyan günahkâr hiçbir şey
gizlemedi;
ruhunu, yüzünü bana çevirdi
acılı bir utanç yayılmıştı yüzüne;

133 dedi ki: “Bu iğrenç durumda senin önünde
duyduğum acı, öteki yaşamdan koptuğumda
duyduğum acıdan daha fazla.

136 Geri çeviremem isteğini;
böyle aşağılara atılışımın nedeni
kutsal eşya dolabındaki güzel süslemeleri

121/ Rehberim = Vergilius.

125/ Katırdım = piçtim.

125/ Vanni Fucci = Pistoia’lı Fucci
de’ Lazzeri’nin evlilik dışı oğlu; **1293**
yılında Pistoia’da bir kilisenin kutsal
eşya dolabını soymuş, ama yerine

başkaları suçlanmış, gerçek ortaya
çıkınca Vanni Fucci kaçmıştır.

127/Ustama = Vergilius'a.

139 çalmam ve yanlış yere başkasının suçlanması.
Ama bu karanlık diyardan kurtarırsan paçanı
gördüklerine sevinmeyesin diye,
142 kulaklarını aç, söyleyeceklerimi iyi dinle:
ilkin Pistoia'da Karalar azalacak;
sonra Floransa yenileyecek halkını, yasalarını.
145 Mars, Val de Magra'dan kara bulutlara sarılı
bir şimşek çaktıracak;
azılı, azgın bir fırtınada
148 Campo Picen'de bir savaş olacak;
tam o sırada şimşek sisi yaracak,
Akların her biri yaralanacak.
151 Üzülmen için, söyledim bunları sana!”

140/ Bu karanlık diyardan = Cehennem'den.

143/ Karalar azalacak = Vanni Fucci
gelecekteki olayları haber veriyor;
gerçekten de **1301** yılı mayıs ayında
Pistoia'lı Aklar (krallık yandaşları)
Karaları (papalık yandaşları) kentten
kovar; ama aynı yıl Karaların başı
Corso Donati, Floransa'yı ele geçirir,
kurduğu hükümet yasaları yeniler,
Akları (bu arada Dante'yi) kentten
kovar (halkı değiştirir); **1302** yılında
Malaspina Markisi Moroello'nun
komutasındaki Pistoia'lı Karalar,
Floransalı Karaların da desteğiyle,

Akların elindeki Serravalle kalesini ele geçirir; bu savaş Akların kesin yenilgisini oluşturur.

145/ Mars = Roma mitolojisinde savaş tanrısı (Yunan mitolojisinde Ares.)

Yirmi Beşinci Kanto

1 Sözü biten hırsız ellerini kaldırdı,
o ayıp işareti yaptı:
“Al Tanrı, bu da yüzüne karşı!” diye bağırdı.
4 O günden sonra dost bildim yılanları,
çünkü yılanın biri,
adamın boynuna dolandı “kes sesini” der gibi;
7 bir başkası kollarına sarıldı,
öyle bir düğümlendi ki,
adamı kıpırdanamaz kıldı.
10 Ey Pistoia, Pistoia, madem ki
atana bile rahmet okutuyorsun,
niçin kül olup yok olmuyorsun?
13 Cehennemnin karanlık dairelerinde, senin gibi
Tanrı’ya karşı çıkan ruh görülmedi,
Thebai surlarından düşen bile böyle değildi.

1/ Hırsız = Vanni Fucci.

2/ Ayıp işaret = başparmağı, işaret parmağıyla orta parmak arasına sokarak yapılan işaret.

10/ Pistoia = İtalya’nın Toscana bölgesinde bir kent.

11/ Atana bile rahmet okutuyorsun = kötülük yapmakta atandan bile ileri gidiyorsun (Pistoia’nın kurucusu

sayılan Catilina, Senatoyu devir-
meye kalkışmıştı.)

15/ Thebai surlarından düşen = Ka-
paneus; Bkz Cehennem X1V(51).

16 O, tek söz etmeden kaçıp gitti;

öfkeli bir Kentaur çıkageldi,

“Nereye gitti o saygısız?” diye kükredi.

19 İnsan yüzünün başladığı

yere dek sırtında taşıdığı yılan sayısı,

sanırım Maremma’daki yılanlardan fazlaydı.

22 Omuzlarında, ensesinin gerisinde

kanatları açık bir ejderha vardı,

ejderha birini görünce ateşler saçıyordu.

25 Ustam: “Bu gördüğün Cacus” dedi,

“Aventino dağının eteğini

kaç kez kan gölüne çevirdi.

28 Kardeşlerinin yolundan gitmedi,

çünkü yanbaşındaki

büyük sürüyü hileyle ele geçirdi.

31 Herkül’ün gürzü karanlık işlerini

sona erdirdi, belki yüz gürz yedi,

ama onunu bile hissetmedi.”

17/ Kentaur = Bkz Cehennem XII(56)

20/ Maremma = İtalya’nın güney Toscana kıyıları; Dante'nin döneminde ıssız bir bölgeydi.

25/ Ustam = Vergilius.

25/ Cacus = ağzı ateş saçan üç başlı dev; Roma'daki Aventino (Aventinum) tepesinin altındaki mağarada otururdu; Tevere (Tiber) ırmağı kıyısında sürüsünü otlatırken uyuya kalan Herkül’ün sığırlarını çalar; hay-

vanları, ayak izi bırakmamak için kuyruklarından çekip gerisin geri yürüterek mağarasına götürür; uyanan Herkül mağaraya gidip Cacus'u boğar; Dante öyküyü Vergilius'tan (Aeneis) aktarıyor, ancak Cacus'u gürzle öldürtüyor.

31/ Herkül = Roma mitolojisinde insanın doğaya karşı yenilmezliğini simgeleyen kahraman; Yunan mitolojisindeki Herakles'in karşılığı.

34 Ustam bunları derken, öteki çoktan gitmişti,
bu sırada altımıza üç ruh gelmişti,

ama “Kimsiniz siz?” diye bize seslenmeden önce,

37 geldiklerini anlamamıştık ustam da, ben de.

Konuşmamız kesilmişti,

olanca dikkatimiz onlara yönelmişti.

40 Tanımıyordum hiçbirini, ama sık sık olduğu gibi,

rastlantı sonucu, içlerinden biri

bir başkasının adını söyledi,

43 “Cianfa da nerede kaldı?” dedi.

Bunun üzerine, ustamı uyarmak istedim,

parmağımı çenemden burnuma yönelttim.

46 Ey okur, şimdi diyeceklerime inanmakta

zorluk çekersen şaşmam buna,

ben bile zor inanıyorum gördüklerime.

49 Dikkatle bakarken ben onlara,

altı ayaklı bir yılan atladı birinin üstüne,

dolanıverdi gövdesine.

52 Orta ayaklarıyla karnını sardı,

ön ayaklarıyla kollarını kavradı,

sonra, dişlerini geçirdi iki yanağına.

34/ Ustam = Vergilius.

35/ Üç ruh = Floransalı üç hırsız: Agnello Brunelleschi, Buoso degli Abati (kimilerine göre de Buoso dei Donati) ve Puccio Sciancato.

37/ Ustam = Vergilius

43/ Cianfa = **1280**'de öldüğü bilinen Floransalı hayvan hırsızını Cianfa dei Donati.

44/ Ustasını uyarmak istedim = sesini çıkarmaması için.

50/ Altı ayaklı bir yılan = Francesco Cavalcanti.

50/ Birinin üstüne = Buoso degli Abati'nin üzerine.

55 Arka ayaklarını kalçalara uzattı,
kuyruğunu bacak arasından geçirip, yukarıya,
bele doğru kaldırdı.

58 Hiçbir sarmaşık bir ağaca,
bu korkunç hayvanın bu organlara
sarıldığı gibi sarılamazdı.

61 Birbirlerine karıştılar, renkleri içiçe geçti,
sıcak balmumundan yapılmışlardı sanki,
artık ikisi de eskisi gibi değildi:

64 kâğıt yanarken önce esmere dönüşür ya,
beyaz ölmekteyken kara değildir daha,
onların rengi de öyleydi işte.

67 Onlara bakıyordu öteki ikisi,
“Nasıl da değiştin Agnel!” diye bağıırıyordu her biri,
“artık ne birsin, ne de iki!”

70 İki baş çoktan teke inmişti,
iki yüz birbirine geçmişti,
ikisinden izler içeren bir görüntü belirmişti.

73 Dört parçadan iki kol gelişti;
karınla göğüs, kalçalarla bacaklar,
görülmemiş organlar oluşturdular.

68/ Agnel = Floransalı Agnolo dei Brunelleschi olduğu sanılıyor.

76 İlk görünüşleri silinip gitmişti,
ikisine de benzemeyen, ama ikisinin de benzeri
bu garip görüntü, ağır ağır uzaklaştı.

79 Yaz ortasında, güneşin kızgın ışınları
altında çalılık değiştiren bir kertenkele,
yoldan nasıl yıldırım hızıyla geçerse,

82 biber tanesi gibi kurşuni kara,
ateşler püsküren bir küçük yılan da,
o ikisinin karınlarına saldırdı.

85 Bunlardan birini, ilk besinimizi
aldığımız yerden ısırıldı;
ardından onun önünde yere uzandı.

88 yaralı ona baktı, hiçbir şey demedi;
ayakları yere çakılı, esnedi
sıtması tutmuş, uykusu gelmiş gibi.

91 O yılan, yılan ona bakıyordu,
birinin yarası, ötekinin ağızı duman tütüyordu,
dumanlar birbirine karışıyordu.

94 Lucanus sussun artık, bahtsız Sabellus'la
Nassidius'tan söz etmeyi kessin,
anlatacaklarıma kulak versin.

79/ Yaz ortasında = 22 Temmuz 23
Ağustos arası.

85/ İlk besinimizi aldığımız yerden =
göbeğinden.

94/ Lucanus = Romalı şair. *Pharsalia* adlı yapıtında, Libya çöllerinde yılanların saldırısına uğrayan, Caton'un iki erinin (Sabellus ile Nasidius) öyküsünü anlatır.

97 Ovidius, Kadmos'tan, Arethusa'dan söz etmesin;
birini yılan, ötekini pınara çevirse de şiiri,
kıskandıramıyor beni:

100 çünkü bu iki varlığı,
özleri birbirine karışacak biçimde
birleştirmeyi asla başaramadı.

103 Yılan, kuyruğunu çatal gibi
ikiye ayırdı, yaralı ise
ayaklarını yanyana getirdi.

106 Bacaklarla kalçalar öyle birleşti ki,
çok geçmeden, ek yerlerini bile
belli edecek bir iz kalmadı geriye.

109 ikiye ayrılan kuyruk ötekinin yitirdiği
biçimi alıyordu; birinin derisi yumuşarken,
sertleşiyordu birininki.

112 Kollar koltuk altlarına girmişti,
hayvanın kısa ayakları uzarken,
kollar kısalıp çekilmişti.

115 Sonra arka ayaklar büzüldü,
erkeklerin gizledikleri organa dönüştü:
öteki zavallının organından iki ayak çıktı.

97/ Ovidius = Romalı şair; *Meta-*
morphoseis adlı yapıtında Kadmos'un
yılan, Arethusa'nın pınara dönüş-
mesini anlatır.

118 Duman ikisini de yeni bir renge büründürdü,
birinde kıllar çıkarken, ötekinin kılları döküldü,
biri ayağa kalkarken, öteki yere devrildi,
121 ve böylece değişirken yüzleri,
birbirlerinden ayrılmadı lanetli gözleri.
Ayakta duran gerince şakaklarını,
124 maddenin artakalanı,
düzleşmiş yanaklardan kulaklar çıkarttı;
maddenin arkaya gitmeyip yerinde kalanı
127 suratın ortasında bir burna dönüştü
ve yeterince kalınlaştırdı dudakları.
Yerde yatan, yüzünü öne uzattı
130 boynuzlarını içeri çeken bir salyangoz gibi,
kulaklarını kafasının içine çekti;
konuşmaya hazır yekpare dili
133 ikiye ayrılırken, ötekinin çatal dili
bütünleşti, duman da artık kesildi.
Hayvana dönüşen ruh, ıslık çala çala
136 vadiye doğru yürüdü gitti,
yere tükürüp konuştu geride kalan öteki.
Yeni omuzlarını ona döndürüp dedi ki:

130/ Boynuzlarını = duyargalarını.

139 “Buoso’nun da benim gibi,
bu yoldan dört ayak üzerinde gitmesini
istiyorum.” Böylece yedinci dairedeki
142 pisliklerin dönüşümünü, değişimini
görmüş oldum; eğer kalemim sürçtüyse,
bu hata gördüklerimin yeniliğine verile.
145 Gözlerim biraz bulanmıştı,
kafam da karışmıştı,
ama yine de kaçanlar gizlenemedi yeterince,
148 Puccio Sciancato’yu tanıdım içlerinde,
az önce gelen üç arkadaş içinde
bir tek o değişmemişti.
151 Öteki ise, Gaville’yi ağlatan kişiydi.

139/ Buoso = Buoso degli Abati.

148/ Paccio Sciancato = **1280**’de
öldüğü bilinen Floransalı hırsız;
topaldı.

151/ Gaville = İtalya’nın Val d’Arno
bölgesinde bir kasaba; kasaba halkı
Dante’nin “öteki” diye tanımladığı
Francesco Cavalcanti’yi öldürmüş,
Cavalcanti’nin adamları kasabayı
yağmalayarak karşılık vermişlerdir.

Yirmi Altıncı Kanto

1 Sevin Floransa sevin, öyle büyüksün ki,
karaları denizleri tutmuş şanın,
Cehennem'e bile ulaşmış adın!

4 Hırsızlar arasında beş yurttaşına rastladım,
kendi payıma utandım,
sana da onur katmaz bu sanırım.

7 Sabah düşlerinin çıktığı doğruysa,
öğreneceksin kısa bir süre sonra
Prato ile başkalarının senin için düşündüklerini.

10 Olması gereken olduysa, erken değildi.
Olmadıysa, olsun ne olacaksa,
daha çok yanacak içim, başım kocadıkça.

13 Yola koyulduk, inerken yüreğimizi ağzımıza
getiren merdivenden çıkarken,
rehberim beni çekti; ıssız yolda ilerlerken

1/ Sevin Floransa sevin = alaycı bir sesleniş; çünkü Dante dördüncü dizede Floransa'dan utandığını belirtecektir.

9/ Prato = Floransa dolaylarında bir kasaba; başka kentlerle birlikte Floransa'nın egemenliğine başkaldırmıştı; bu dizedeki "başkaları" sözcüğü kimi yorumculara göre, **1304**'te Floransa'da çatışan tarafları barıştırmak

isteyen, ancak bunu başaramayınca
kentten ayrılan kardinal Niccolo da
Prato'yu belirtmektedir.

16 taşlarla köprünün kayaları arasında,
ellerimiz yardım etmeden
gidemiyorduk ileriye.

19 Üzüntüye kapılmışım o sırada, gördüklerim
aklıma geldikçe üzülrüm yine,
aklımı her zamankinden daha dizginlerim,
22 erdemin peşinden gitmezlik etmesin de,
güzel yıldız ya da daha iyi bir nesne
bana bir şey verirse, boşa gitmesin diye.

25 Dünyayı aydınlatanın yüzünü
bizden en az sakladığı,

sineğin yerini sivrisineğin aldığı

28 dönemde, bir tepede dinlenen köylü,
belki de üzüm toplayıp toprağı sürdüğü
aşağıdaki vadide nasıl ateşböcekleri görürse;

31 dibinin seçildiği yere geldiğimde,
sekizinci hendeğin de, alevlerle
öyle ışıdığını gördüm ben de.

34 Beygirler şahlanıp da İlyas'ın arabası gökyüzüne
yükseldiğinde, öcünü ayıların aldıkları kişi
gözleriyle izleyince,

23/ Güzel yıldız = Dante'nin burcu İkizler; bu burç Dante'ye şiir yazma yeteneğini vermiştir ama, "daha iyi bir nesne" (Tanrı'nın desteği) yardım etmeyecek olursa bu yetenek yetersiz kalabilecektir.

25/ Dünyayı aydınlatan = güneş.

28/ Dönemde = yaz aylarında.

34/ İlyas'ın arabası = *Kitabı Mukaddes'in Krallar Kitabına (II/II)* göre, atları ateşten bir araba İlyas ile Elize'yi birbirlerinden ayırır ve İlyas arabayla birlikte gökyüzüne yükselir.

35/ Öcünü ayıların aldıkları kişi = *Kitabı Mukaddes'te* adı geçen peygamber Elize; yolda yürürken, saçları dökülmüş olduğu için kendisiyle alay eden çocukları, ormandan çıkan iki ayı parçalar; Bkz *Kitabı Mukaddes, Krallar Kitabı II (23-24)*

37 nasıl küçük bir bulut gibi

yükselen bir alevden başka

bir şey göremediyse havada:

40 hendeğin dibindekiler de öyle ilerliyordu,

hiçbir alev gizlediğini göstermiyordu,

her alev bir günahkâr içeriyordu.

43 Aşağıya bakmak için ayakta duruyordum köprüde,

kayanın çıkıntısını tutmasaydım ellerimle,

aşağı düşebilirdim, itmeden kimse.

46 Bunca dikkatle baktığımı görünce,

rehberim dedi ki: “Ruhlar bu alevlerin içinde,

her ruh kendini yakan aleve sarılı iyice.”

49 “Usta, sözlerin kanımı pekiştirdi” dedim,

“böyle olduğunu ben de sezmiştim,

sana bir şey sormak istiyorum:

52 Eteokles’le kardeşinin ateşe verildiği

odun yığınınından yükseliyormuş gibi

gelen, çatallı alevin içindeki kim, bilmek istiyorum.”

47/ Rehberim = Vergilius.

49/ Usta = Vergilius.

52/ Eteokles’le kardeşi = Thebai’li iki

kardeş olan Eteokles ile Polyneikes

iktidar kavgası yapar, birbirlerini

öldürürler; cesetleri aynı odun yığı-

nında yakılırken, alevler kardeşler

arasındaki uyumsuzluğı vurgulayarak
ikiye ayrılır.

55 Yanıt verdi: “Ulikses ile Diomedes ceza çekmekte
bu alevin içinde; öfkede olduğu gibi,
cezada da birlikteler;

58 at hilesine gözyaşı dökmekteler,
Romalıların soylu tohumunun filiz verdiği
kapıyı açmıştı at hilesi.

61 Deidamia’nın, öldükten sonra bile
Akhilleus’tan şikâyet etmesine yol açan hileye
dövünüyor, Palladion için de ceza çekiyorlar.”

64 Dedim ki: “Bu alevlerin içinde konuşabiliyorlarsa,
senden bir değil bin kez istiyorum usta,
tepesi çatallı alev buraya

67 gelinceye dek bir yere gitmememizi,
yerimizde beklememizi;
bak, nasıl istekle eğiliyorum onlardan yana.”

55/Ulikses ile Diomedes = ilki (Ulikses = Yunancada Odysseus) Homeros destanlarının kahramanı Ithaka kralı; ikincisi Argos kralı.

58/ At hilesi = Troya’nın savaşıla ele geçemeyeceğini anlayan Ulikses “tahta at” hilesini bulur; Troya surlarının karşısında tahta bir at yaptırır; Troyalıları atın Tanrı’nın bir armağanı olduğuna inandırır; Troyalılar atı kente sokunca, atın içinde saklı askerler dışarı çıkarak, kentin düşmesini sağlarlar; Homeros, Troya savaşını *Ilyada* adlı yapıtında anlatır.

59/ Romalıların soylu tohumu =Troya’dan kaçan Aineias, arkadaşlarıyla birlikte İtalya’ya giderek, Latium’da (bugünkü Lazio) Roma’nın ilk yerleşim birimlerini kurar.

61/ Deidamia = Skyros adasının kralı Lykomedes'in kızı; Thetis, oğlu Akhilleus'un Troya savaşına katılmasını önlemek için onu, kadın giysileri giydirerek Lykomedes'in kızları arasında saklar; Deidamia ile sevişen (ya da evlenen) Akhilleus Troya'ya gidince Deidamia üzüntüden ölür.

63/ Palladion = Troya'yı koruyan heykel (Palladium); Ulikses ile Diomedes bu heykeli hileyle alıp götürünce, Troya savaşı yitirmiştir.

65/ Usta = Vergilius.

70 Yanıt verdi: “İsteğin bana da
övgüye değer geldi, kabul ettim gitti,
dilini tutmasını bil yeter ki.

73 Bırak ben konuşayım, ne istediğini
anladım çünkü; Yunan oldukları için
hor görebilirler senin söyleyeceklerini.”

76 Alev rehberimin konuşmaya elverişli saydığı yere
gelince, onun aşağıdaki gibi
konuştuğunu duydum uygun görünce:

79 “Ey, aynı ateş içindeki iki kişi,
eğer yaşamım övgünüzü kazanabildiyse,
az çok sevginizi kazanabildimse

82 soylu dizelerimi yazarken yeryüzünde,
gitmeyin bir yere; içinizden biri, kaybolduktan sonra
nerede öldüğünü söylesin bana.”

85 Eski alevin daha yüksek çatalı,
rüzgârda savrulan bir ateş gibi,
mırıldanarak sallanmaya başladı;

88 ucunu sağa sola oynattı,
sesler çıkardı konuşan bir dil gibi, dedi ki:
“Aineias ona bu adı vermeden önce

75/ Hor görebilirler senin söyleye-
ceklerini = Dante İtalyanca konu-
şacağı için Yunanlar bu dili anlamay-
acaklar, üstelik Troya yenilgisini
çağrıştıran Aineias’ın soyundan gel-
diği için onu küçümseyebileceklerdi.

76/ Rehberimin = Vergilius’un.

82/ Soylu dizelerim = *Aeneis* destanı.

83/ İçinizden biri = Ulikses

85/ Eski alevin daha yüksek atalı =
Ulikses'in ruhu.

90/ Aineias = Bkz Cehennem **11(31)**

91 beni Gaeta'da bir yıl süreyle
ağırlayan Kirke'den ayrıldığımda,
yaşlı babama duyduğum acıma da,

94 çocuk sevgisi de,
Penelope'yi mutlu kılan sevgim de
içimde yanan dünyayı öğrenmek,
97 insanların erdemlerini,
kötülüklerini, değerlerini bilmek
isteğini yenememişti;

100 açık denizlere yelken açtım
bir tekneyle, yanımda
benden ayrılmayan üç beş arkadaşım.

103 İspanya'dan Fas'a iki kıyayı da aştım,
Sardinya'yı da, bu denizin çevrelediği
öbür adaları da dolaştım.

106 İnsanlar öteye geçmesinler diye
Herkül'ün direkler diktiği dar geçide
geldiğimizde, yaşlanmış, hantallaşmıştık

91/ Gaeta = güney İtalya'da bir kasaba; Vergilius'a göre kasabaya bu adı, Caieta adındaki sütünesi burada öldüğü için, Aineias vermiştir.

92/ Kirke = Ulikses ile arkadaşlarını domuza dönüştürerek bir yıl süreyle yanında tutan büyücü kadın.

95/ Penelope = Ulikses'in karısı.

100/ Açık denizlere = Akdeniz.

107/ Herkül'ün direkler diktiği dar geçit = Cebelitarık boğazı; Cebelitarık sınır sayılır, oradan öteye geçilmezdi; Herkül'ün direkleri bu sınırı belirlerdi.

109 arkadaşlarım da, ben de;
Sevilla sağımızda kalmıştı,
Ceuta'ya solda bırakmıştm daha önce.

112 'Kardeşlerim' dedim, 'yüz bin tehlikeye
göğüs gerip batıya eriştiniz madem ki,
geri kalan kısa ömrümüzde, güneşi

115 izleyerek kimsenin oturmadığı bölgeleri
tanıma deneyiminden
yoksun kılmayın kendinizi.

118 Aslınızı düşünün isterseniz;
hayvanlar gibi yaşamak için dünyaya gelmediniz,
erdem ve bilgi peşinde koşmak göreviniz.'

121 Bu kısa sözler arkadaşlarımı
sabırsızlandırdı yola devam konusunda,
istesem de tutamazdım artık onları;

124 doğuya çevirdik pupamızı,
küreklerimizi bu çılgın uçuşa kanat yaptık,
durmadan sola doğru yol aldık.

110/ Sevilla = Dante döneminde İspanya'nın güneyindeki bölgeye verilen ad; Sevilla sağda, Ceuta solda kaldığına göre, Dante ile arkadaşları Cebelitarık'tan çıkmış Atlas Okyanusu'na girmişlerdir.

111/ Ceuta = Cebelitarık'ın karşısında Afrika kasabası.

113/ Batıya eriştiniz = bilinen dünyanın sınırına eriştiniz.

126/ Durmadan sola doğru yol aldık
= Ekvatora gelirler.

127 Gece öteki kutbun yıldızlarını
görüydüm, bizim kutup çok alçaktı,
artık kalkmıyordu deniz düzeyinden yukarı.

130 Biz bu korkulu yolculuğa çıkalı,
ayın alt yüzü beş kez aydınlanmıştı,
beş kez de kararmıştı ki,

133 kara bir dağ belirdi uzakta,
öyle yüksek göründü ki gözüme,
bir benzerini görmemiştim daha önce.

136 Sevindik ilkin, ama sevinç gözyaşına bıraktı
yerini,
bu yeni karadan doğan bir kasırga
gelip teknemizin önüne bindirdi.

139 Tekneyi üç kez döndürdü sularla birlikte;
pupayı havaya kaldırdı dördüncüsünde,
sanki birinin isteği üzerine, pruva dibe battı,

142 sonunda deniz üstümüze kapandı.”

127/ Öteki kutbun = güney yarı-
kürenin.

131/ Beş kez aydınlanmıştı = aradan
beş ay geçmişti.

133/ Kara bir dağ = Araf; Dante'nin
coğrafya bilgisine göre kuzey yarıküre
karalardan, güney yarıküre ise deniz-
lerden oluşur; ancak güney deniz-
lerinde Kudüs'ün tam karşılığı olan
noktada Araf dağı vardır.

Yirmi Yedinci Kanto

1 Alev artık doğrulmuş, konuşmaz olmuş,
tatlı ozandan izin almış,
bizden uzaklaşmıştı ki, bu sırada
4 peşinden gelen bir başka
alevin ucundan yükselen belli belirsiz
bir çıtırdıya yöneldi gözlerimiz.
7 İlk kez, kendisini törpüsüyle
yaratanın iniltisiyle
haklı olarak böğüren,
10 tunçtan yapılmış olsa da
acı çektiği izlenimi veren,
kurbanın sesiyle böğüren Sicilya öküzü gibi;
13 alevin içinden çıkacak delik de,
geçit de bulamayan acılı sözcükler,
karışıyordu alevin sesine.

4/ Bir başka alev = Guido da Montefeltro (1223-1298); Romagna'lı krallık yandaşlarının ileri gelenlerinden, usta savaşçı ve politikacı.

12/ Sicilya öküzü = İÖ VI. yy.'da Atinalı Perillus'un, Agrigento (Sicilya) hükümdarı zalim Phalaris için yaptığı işkence aleti; ölüm cezasına çarptırılanlar tunçtan öküzün karnı-

na yerleştirilirdi; öküzün altında ateş yakılıp da tunç kızınca, içindeki kurban sıcaktan kavrularak öldü; at-tığı çığlıklar ise, öküzün böğürmesi olarak yorumlanırdı; Phalaris tunç öküzü ilk kez Perillus üzerinde denemişti.

16 Çok geçmedi sözcükler
alevin tepesine ulaştı,
titreşmesine yol açtı,

19 ş u sözleri işittik: “Ey sesimin seslendiği,
az önce Lombardia diliyle

‘Başka sorum kalmadı, git artık’ diyen kişi,
22 gelmekte geciktim gerçi,

ama biraz daha kal benimle konuşmak için,
gördüğün gibi, yanıp tutuşuyorum bunun için!

25 Bu kör dünyaya yeni düştünse,
bütün günahlarımı getirdiğim

o güzel Latin ülkesinden, ne olur bana söyle,

28 barış mı, yoksa savaş mı var Romagna’da,
Urbino ile Tevere’nin çıktığı tepenin arasında
kalan dağların insanıyım ben de.”

31 Eğilmiş can kulağıyla dinliyordum ki,
rehberim dürttü beni,

“Bu adam Latin, sen konuş” dedi.

34 Vereceğim yanıtı çoktan hazırlamıştım,
vakit geçirmeden konuşmaya başladım:

“Ey orada saklı ruh, senin Romagna,

25/ Bu kör dünyaya = Cehennem’e.

25/ Yeni düştünse = karşısındakinin
ölü olmadığını anlamamıştır.

28/ Romagna = orta İtalya’da bir
bölge.

30/ Dağların insanıym = konuşan
Guido da Montefeltro'nun doğduğu

Montefeltro kasabası, Urbino ile
Tevere (Tıber) ırmağının doğduğu
dağların arasındadır.

33/ Latin = İtalyan; daha önce Dan-
te'nin Yunanlarla konuşmasını en-
gellleyen Vergilius, bu kez bir İtalyan-
la konuşmasını destekliyor.

37 zorbaların gönlünde hiç savaşız kalmadı,
savaşız kalmayacak da,
ama savaş yoktu daha, ben ayrıldığımda:

40 Ravenna yıllardır nasılsa yine öyle:
Polenta kartalı kuluçkaya yattı üstüne,
Cervia'ya dek uzattı kanatlarını.

43 Çetin bir sınav veren,
Fransızları kan gölünde dize getiren
belde, yeşil pençeler altında yine;

46 Montagna'yı canından eden
yaşlı Verruchio itiyle eniği,
avlarını dişlemekte aynı yerde.

49 Lamone kentiyle Santerno kenti,
yaz kış demeden dost değiştiren, ak inli
yavru aslanın egemenliğinde.

37/ Zorbaların = yöneticilerin.

41/ Polenta kartalı = Adriyatik kıyısındaki Ravenna'yı **1275** yılından beri Polenta ailesi yönetiyordu; **1300** yılında Ravenna'nın başında Guido Vecchio da Polenta vardı; Ravenna'nın güneyindeki Cervia kasabası da ona bağlıydı; Polenta ailesinin arması kartaldı.

45/ Belde = Forli; **1282** yılında Guido da Montefeltro burada Fransızları büyük bir bozguna uğratmıştı; kent daha sonra, arması yeşil bir aslan olan Sinibaldo degli Ordelaffi'nin baskıcı yönetimi altına geçmiştir.

46/ Montagna = krallık yandaşlarının başı Montagna dei Parciati; **1295**'de yenilgiye uğrayarak Rimini yöneticisi Malatesta Verrucchio'nun eline tutsak düşmüş, bunun oğlu Malatestino Verrucchio tarafından öldürülmüştür.

49/ Lamone kentiyle Santerno kenti = bu iki ırmağın kıyısında kurulu Faenza ve Imola kentleri.

50/ Ak inli yavru aslan = üstte adı geçen iki kentin yöneticisi Maghi-nardo Pagani; arması ak bir taban üzerinde mavi bir aslandı; sık sık görüş değiştirir, kuzeyde krallık yandaşı, güneyde (Floransa) papa yan-daşı gibi davranırdı.

52 Savio'nun yanından geçtiği kente gelince,
ovayla dağ arasında yer aldığı için,
zorbalıkla özgürlük arasında yaşam sürmekte.

55 Ne olursun, şimdi kim olduğunu söyle:
bir başkası gibi aksilik etme de,
adın zamana yenik düşmeye.”

58 Alev bir süre homurdandı kendine göre,
sivri ucunu yöneltti öteye beriye,
sonra şu soluğu üfledi:

61 “Eğer yanımda yeryüzüne
dönecek birine verildiğine
inansaydım, sesi soluğu kesilirdi bu alevin;

64 duyduklarım doğruysa, kimse
canlı çıkamamış buradan, bu nedenle
ihanet tasası taşımadan yanıt veriyorum işte.

67 Silah kuşanırken, Francesco keşişi oldum
bu giysilerin günahlarımı bağışlatacağını umdum;
umduğum gerçekleşecekti elbette,

70 kahrolası başpapaz karışmasaydı işe,
o papaz beni yeniden günaha soktu;
dinle bak, niçin, nasıl oldu.

52/ Savio'nun yanından geçtiği kent
= Cesena; 1300'de bağımsız bir kent-
ken 1314'te Malatestino tarafından
ele geçirildi.

66/ İhanet tasası taşımadan = Ce-
hennem'de olduğu haberinin yer-
yüzüne iletilmesi olanağının bulun-

maması (Dante'nin ölü olmadığını anlamamıştır hâlâ.)

67/ Francesco keşişi oldum = Guido da Montefeltro **1296'** da Francesco tarikatına girer.

70/ Başpapaz = papa Bonifazio VIII.

73 Anamın verdiği etten kemikten biçimi

taşıdığım sürece, aslan gibi
değil, hep tilki gibi davranmıştım

76 Her türlü hileyi düzeni kavramıştım;
öyle ustalaşmıştım ki,
dünyanın öbür ucuna ulaşmıştı sanım.

79 Her insanın yelkenleri
indirip, halatları derlemesi
gereken yaşa erişince,

82 sevmez oldum eskiden sevdiğim şeyleri:
pişmanlık duydum, keşişlere katıldım;
kurtulacağımı sandım, oysa yanılmıştım!

85 Yeni Ferisilerin önderi
o sırada Lateraano dolaylarında savaşıyordu
ne Müslümanlara, ne de Yahudilere karşı,
88 çünkü bütün düşmanları Hıristiyandı,
ne Akkâ'da yengi kazanmışlardı,
ne de Sultan'ın topraklarında ticaret yapmışlardı;

85/ Ferisilerin önderi = yine papa Bonifazio VIII.(İÖ I. ile II. yy.'da etkin.'
lik gösteren Ferisileri, İsa ikiyüzlülük'
le suçlamıştı.)

86/ Laterano dolaylarında savaşıyordu = Papa Bonifazio VIII. Laterano (Roma'daki papalık sarayı) yakınındaki Penestrino'da (bugün Palestrina) bir şatoda oturan Colonna ailesiyle savaşmıştı (1297).

89/ Akkâ'da yeni kazanmışlardı =
Akkâ **1291** 'de Müslümanların eline
geçmişti.

90/ Ticaret yapmışlardı = Kilise, Müs-
lümanlarla ticaret yapılmasını yasak-
lamıştı.

91 o, ne kutsal konumunu, ne yüce görevini,
ne de bir zamanlar kuşananları
incelten kemerimi önemsemi.

94 Constantinus'un, cüzamdan kurtulmak için
Siratti dağından Silvestro'yu getirtmesi gibi,
kendini üstünlük hummasından kurtarmam için,

97 hekimi kıldı beni;

akıl danıştı, yanıt vermedim,
çünkü sözleri sarhoş sözleriydi.

100 Bunun üzerine dedi ki: 'Ferah tut yüreğini,
şimdiden bağışladım ne suçun varsa,
sen de Penestrino'yu yere sermenin yolunu öğret bana.

103 Gökyüzünü açıp kapatmak benim elimde,
sen de bilirsin; ama benden öncekinin önem vermediği
anahtarlar iki tane.'

106 Bu önemli kanıtlar, susmanın daha iyi
olmayacağını düşünmeye yöneltti beni,
dedim ki: 'Şimdi işlediğim günahıtan, madem ki

92/ Kuşananları incelten kemerimi = Francesco tarikatına girenler fazla yiyip
içmedikleri için zayıf olurdu.

94/ Constantinus = efsaneye göre Roma imparatoru Constantinus cüzama
tutulur; daha önce zulmünden kaçarak Roma yakınındaki Siratti dağında
(bugün Santo Oreste) bir mağaraya sığınmış olan papa Silvestro'yu çağırır,
kendisini iyileştirmesini ister.

102/ Penestrino = Colonna ailesinin şatosunun bulunduğu yer (Palestrina) .

104/ Benden önceki = 1294'te kendi isteğiyle papalığı bırakan Celestino V.

109 arındırılıyorsun beni, bil ki
çok söz vermek, az yerine getirmek,
sağlam kılar yerini.'

112 Sonra ben ölünce Francesco geldi buldu beni;
ama kara meleklerden biri ona dedi ki:
'Götürme onu; hakkımdan etme beni.

115 O da, benimkilerle birlikte aşağıya inmeli,
hileli öğüt verdi vereli,
ensesinden çekmedim ellerimi;

118 pişman olmayanın bağışlanmaz işledikleri,
pişmanlık getiren ise günah işlemez,
iki kavram arasındaki çelişki buna izin vermez.'

121 Zavallı ben! Öyle bir sarsıldım ki,
tutup da beni, şöyle deyince:
'Mantıkçı olduğumu bilmiyorsun belli ki!'

124 Minos'a götürdü beni; o da kuyruğunu
sekiz kez sert sırtına doladı;
sonra kuyruğu öfkeyle ısırıldı:

110/ Çok söz vermek, a: yerine getirmek = Bonifazio'nun Colonna ailesini tuzağa düşürmesini sağlayan ilke; Bonifazio barış sözleşmesi yapmayı kabul ederek karşı tarafa silah bıraktırmış, ardından şatoyu yerle bir etmiştir.

112/ Francesco = Assisi'li ermiş Francesco.

113/ Kara meleklerden biri = bir şeytan.

124/ Minos = Cehennem yargıcı; Bkz Cehennem V(4).

127 'Bunun da yeri, hırsızların ateşi' dedi;
bu nedenle bu cezayı çekmekteyim gördüğün gibi,
söylene söylene gidiyorum, sırtımda bu giysi.”

130 Sözleri biten alev, sivri
tepesini eğdi, titretti,
inildeye inildeye uzaklaşıp gitti.

133 Rehberimle ben oradan ayrıldık,
uyuşmazlık tohumu ekenlerin, bunun bedelini
ödedikleri hendeği örten, öteki

136 kemerin tepesine vardık.

133/ Rehberimle = Vergilius'la

135/ Öteki kemer = toplumda bölünmelere yol açanların buldukları
dokuzuncu hendeğin üstündeki kemer.

Yirmi Sekizinci Kanto

1 Şimdi gördüğüm kanları yaraları,
zincirsiz sözcüklerle dese, üst üste yinelese de,
anlatacak biri var mı?

4 Kuşkusuz hiçbir dil bunu başaramaz,
düşüncemiz de, sözlerimiz de,
gördüklerimi kavrayamaz.

7 Yanılmaz Livius'un aktardığı gibi,
vaktiyle talihli Puglia beldesinde
Troyalılar için ya da yüzüklerin ele geçirildiği

10 uzun savaş için gözyaşı dökenleri,
Robert Guiscard'a karşı çıkınca
yaralanıp da acı çekenleri,

2/ Zincirsiz sözcüklerle = düzyazıyla.

7/ Yanılmaz Livius = Romalı tarihçi
(İÖ. 1. yy)

8/ Puglia beldesi = İtalya'nın güney
doğu bölgesi (Napoli Krallığı)- Dan-
te'nin bu bölümde değindiği olay-
ların tümü bu bölgede geçer.

8/ Troyalılar = Romalılar; (Aineias
Troyalı olduğu için Dante Romalı-
lara Troyalı diyor).

9/ Yüzüklerin ele geçirildiği uzun savaş = Kartaca ile Roma arasındaki savaş (İkinci Pön Savaşı, **10 219-202**); Kartacalıların, savaş meydanında ölen Romalıların parmaklarındaki altın yüzükleri topladıkları söylenir.

11/ Robert Guiscard = XI. yy.'da Napoli'yi ele geçiren Norman savaşçı.

13 Puglia'luların yalan söyledikleri Ceperan'da
bugün kemikleri ortada sürünenleri,
yaşlı Alard'ın silahsız üstün geldiği
16 Tagliacozza'dakileri bir araya
getirseler ve içlerinden biri
parçalanmış dizini, öteki kopmuş elini
19 gösterse, bunların hiçbiri,
dokuzuncu hendeğin tüyler ürpertici
görüntüsü gibi etkileyemez kimseyi.
22 Dibi delik, tahtası eksik hiçbir fıçı,
benim gördüğüm, tepesinden tırnağına bağı
deşik biri gibi parçalanmış olamazdı.
25 Bacakları arasından sarkıyordu bağırsakları;
iç organları ortadaydı,
yenilenlerden bok yapan murdar keseyle birlikte.
28 Onu görmek için olanca dikkatimi verince,
bana baktı, göğsünü açtı elleriyle,
“Bak nasıl paralıyorum kendimi” dedi,

13/ Ceperan = Ceperano; Puglia'lı
baronlar ihanet edince Napoli kralı
Charles d'Anjou Ceperano'daki ge-
çidi kolayca aşmıştır.

15/ Yaşlı Alard = Charles d'Anjou'nun
Tagliacozza savaşındaki (**1268**)
danışmanı Erard de Valéry.

27/ Murdar kese = mide.

31 “Bak Muhammed de nasıl sakat edildi!

Önümde ağlayarak giden de Ali,
çenesinden tepesine yüzü kesili.

34 Burada gördüğün öteki kişiler
yeryüzünde bölücülük, bozgunculuk tohumu ektiler,
bu nedenle ikiye bölündüler.

37 Arkamızdaki zebani bizi denetler,
bu acılı yolu her döndüğümüzde,
bu sürüdeki herkesi

40 gözünü kırpmadan kılıcıyla bir daha şişler;
çünkü yaralarımız kapanmıştır yine,
yeniden onun önüne geldiğimizde.

43 Sen kimsin peki,
yoksa günahına biçilen diyeti geciktirmek için mi,
oyalanmaktasın bu köprüde?”

31/ Muhammed = Hz. Muhammed; o dönemde Müslümanlıkla Hıristiyanlık arasında yaşanan çatışmaların etkisiyle, Dante, İslam dininin peygamberi Hz Muhammed’i, Hıristiyanlık varken yeni bir din kurduğu için bölücü olarak değerlendiriyor; oysa Hz Muhammed Hira dağında Cebrail’in getirdiği “vahiylerle” peygamber olmuştur. İslam büyüklerine karşı saygılı davranan Dante’nin buradaki fanatik tutumuna, Abdülhak Hamid Tarhan, *Tayflar Geçiti*’nde şu karşılığı verir: “Vay Dante! Sen misin? Koca dahi-i müfteri / Hâki siyahı tıynet hakister-i cahim!” (müfteri = iftira eden; hâk = toprak; tıynet = yaratılış; hakister = kül; cahim = cehennem); Dante’ye de şunları söyletir: “Zâhilmişim neşideyi nazmettiğim zaman / Ben sonra anladım ki hata etmişim yaman.” (zahil= ihmal eden, unutan; neşi-de=şiir; nazmetmek= şiir yazmak)

32/ Ali = Hz Ali.

46 Ustam: “Ölüm çökmedi daha üstüne”
yanıtını verdi, “günahlarının bedelini ödemeye
de gitmiyor; deneyim kazansın diye,

49 ölü olan ben gezdiriyorum onu Cehennem’de
daire daire; seninle konuşmam nasıl gerçekse,
öyle gerçek, söylediklerim de.”

52 Yüzden fazla ruh, bu sözleri işitince
hendekte durup bana baktı,
şaşkınlıktan unutmuşlardı acılarını.

55 “Sen ki, güneşi görebileceksin
yakında, keşiş Dolcin’e söyle de,
yanıma gelmek istemiyorsa kısa sürede,

58 karın Novara’lıları üstün kılmaması için,
bol yiyecek istif etsin,
yoksa zor getirir onun sırtını yere.”

61 Bu sözleri bana Muhammed söyledi,
daha önce kaldırmış olduğu ayağını indirdi,
yere bastı, uzaklaşıp gitti.

64 Boğazı parçalanmış,
burnu kirpik altına dek budanmış,
tek kulağı kalmış bir başkası,

46/ Ustam = Vergilius.

56/ Keşiş Dolcin = Novara’lı Fra
Dolcino Tornielli; Papa’ya karşı çıka-
rak bir tarikat kuran ve yandaşlarıyla
birlikte kuzey İtalya’daki Novara
dolaylarında dağa çıkan Tornielli,

kışın bastırması üzerine papanın
güçlerine teslim olmak zorunda kalır (1307).

61 ötekilerle birlikte durup bana baktı

şaşkın şaşkın, dört bir yanı kanlı
gırtlığını ötekilerden önce açtı,

70 dedi ki: “Ey hiçbir suçun yüklenmediği,
eğer gözüm aldanmıyorsa,

yeryüzünde Latin ülkesinde gördüğüm kişi,

73 Vercelli’den Marcabo’ya inen tatlı ovaya
gidebilecek olursan bir kez daha,

Pier da Medicina’yı anımsa.

76 Ve Fano’nun en iyi iki kişisi

messer Guido ile Angiolello’ya de ki,

doğruysa buradaki öngörüler, bir zorbanın ihaneti

79 sonucunda gemilerinden atılacaklar,

boyunlarında taş Cattolica dolaylarında

denizde boğulacaklar.

82 Kıbrıs’la Mayorka adası arasında,

korsanlar ya da Argoslularca

işlenmiş böyle bir cinayet görmemiştir Neptunus.

72/ Latin ülkesinde = İtalya’da.

73/ Vercelli = Lombardia bölgesinde
bir kent.

73/ Marcabo = Po ırmağının ağzına yakın bir kent.

73/ Tatlı ova = Padova ovası.

75/ Pier da Medicina = Bologna’lıları birbirlerine düşürdüğü ileri sürülen
kimliği konusunda fazla bilgi olmayan bir kişi.

76/ Fano'nun en iyi iki kişisi =Adriyatik kıyısındaki Fano'nun önde gelenlerinden Guido del Cassero ile Angiolello da Carignano, Malatestino'nun isteği üzerine Cattolica (Adriyatik kıyısında kent) dolaylarında birer çuval içinde denize atılırlar.

82/ Kıbrıs'la Mayorka arasında =Akdeniz'in iki karşıt ucundaki adalar.

83/ Argoslular = Yunanlar (Yunan korsanlar).

84/ Neptunus = deniz tanrısı.

85 Burada benimle birlikte olan birinin,
görüp göreceğine pişman olduğu beldenin
egemeni tek gözlü hain,
88 onları çağırarak görüşmek için;
öyle bir oyun oynayacak ki, dualar da,
adaklar da koruyamayacak onları Focara rüzgârından.”
91 Dedim ki: “Senden haber götürmemi istiyorsan
yukarıya, bu acı beldeyi göreni göster bana,
kimliğini açıkla.” Bunun üzerine,
94 elini bir arkadaşının çenesine uzattı,
adamın ağzını açtı,
şöyle dedi yüksek sesle:
97 “İşte bu adam, konuşamaz ama. Sürgün edilince,
hazırlıklı kişi zarar eder beklerse
dedi, Caesar’ın kuşkusunu giderdi.”
100 Boğazından kesilmiş diliyle,
öyle korku içinde göründü ki gözüme
Curio, oysa konuşmayı ne çok severdi!
103 İki eli de kesik biri,
ellerinin arta kalan kesimini
karanlık havaya kaldırıncaya, yüzü kan içinde kaldı,

85/ Benimle birlikte olan biri =Curio.

86/ Beldenin = Curio’nun günah işlediği Rimini.

87/ Tek gözlü hain = Rimini senyörü
Malatestino; Malatestino’nun bir
gözü kördü.

90/ Koruyamayacak onları Focara rüzgârından = çünkü Focara'ya varmadan ölmüş olacaklar.

102/ Curio = Gaius Curio. Iulius Caesar'a Rimini dolaylarındaki Rubicone ırmağından geçmeyi önererek iç savaş çıkmasına yol açmıştır (İÖ 47); Caesar'a "hazırlıklı kişi zarar eder beklerse" dediğini yazar Lucretius.

106 “Mosca’yı da unutma” dedi,
“Eden bulur, diyen benim ne yazık ki,
bu sözlerim Toscana’ya kötülük tohumu serpti.”

109 Şunları ekledim ben: “Senin soyunu da tüketti”;
o ise, acısına acılar ekledi,
çıldırılmış biri gibi yürüdü gitti.

112 Durup kalabalığa baktım,
başka kanıt olmasa tek başıma anlatmaya
çekineceğim bir şeyle karşılaştım:

115 bereket, insanı arılık zırhına büründüren,
özgürlüğümüzü veren
sadık dost vicdan yetiştirdi imdadıma.

118 Bu acıklı kalabalığın içinde,
ötekiler gibi yürüyen başsız bir gövde
gördüm, hâlâ da görür gibiyim gerçekten.

121 Kesik başını saçlarından tutuyordu,
bir fener gibi elinde sallıyordu:
bize bakıyor “Yazıklar olsun!” diyordu.

106/ Mosca = Mosca dei Lamberti;
“eden bulur” diyerek, Oddo Arrighi’nin yeğeniyle nişanını bozan
Buondelmonti’nin öldürülmesine yol
açmıştır; bu cinayetin Floransa’nın
krallık ve papa yandaşları olmak
üzere ikiye bölünmesinin kaynağı
olduğu ileri sürülür.

109/ Senin soyunu da tüketti = Mosca’nın ailesi Floransa’dan sürüldü (1258)

- 124** Kendi kendini aydınlatıyordu;
bir bedende iki, iki bedende tekti,
nasıl olabildiğini ancak yaradan bilirdi.
- 127** Köprünün tam ayağına geldiğinde
eliyle başı havaya kaldırdı
sözleri daha iyi duyulsun diye,
- 130** dedi ki: “Sen ki, ölüleri görmeye
gelmişsin canlı canlı:
bak bakalım benden çok acı çeken var mı.
- 133** Benden de haber götürdesin diye,
bil ki, Bertrand de Born benim adım,
genç kralı ben yoldan çıkarttım.
- 136** Baba ile oğlu birbirlerine karşı kışkırttım:
Achitofel bile Davud’u Absalon’a karşı
böyle insafsızca kışkırtmamıştı.
- 139** Birbirine yakın iki kişiyi
ayırdığım için, beynimi bu gövdedeki
kökünden ayrı taşıyorum ne yazık ki.
- 142** Bana uyguladıkları, kısas ilkesi.”

125/ Bir bedende iki, iki bedende
tekti = gövdeyle başın ayrılmasına
karşın konuşurken, görürken tek bir
insan gibiydi.

134/ Bertrand de Born = Fransa’nın Périgord bölgesindeki Hautefort
şatosunun senyörü ünlü saz şairi (XII.yy); İngiltere veliahtı Genç Henry'yi
babası kral Henry II’ye başkaldırması

için desteklemişti, tıpkı Achitopel'in, babası Davud'a başkaldırması için Absalon'u desteklemesi gibi; Bkz *Kitabı Mukaddes, II. Samuel 15(3)*.

Yirmi Dokuzuncu Kanto

1 O büyük kalabalık, o korkunç yaralar,
öyle etkilemişti ki gözlerimi
ağlamak istiyordum sanki;

4 Ama Vergilius dedi ki: “Nereye bakıyorsun?
gözlerin niçin hâlâ, aşağıdaki
sakat gölgelere çevrili?”

7 Öbür hendeklerde böyle yapmıyordun:
belki onları saymak istiyorsun,
bil ki, yirmi iki mil vadinin çevresi.

10 Ay şimdiden ayaklarımızın dibinde,
az kaldı süremizin bitimine,
görmen gereken çok şey var oysa.”

13 “Niçin böyle baktığıma dikkat etseydin”
diye yanıt verdim hemen, “belki izin verirdin
biraz daha kalmama.”

10/ Ay = ay ayaklarının dibinde ol-
duğuna göre, yeryüzünde güneş tam
tepededir, Dante'nin Cehennem ge-
zisine başladığı geceyi izleyen günün
öğle sularıdır.

11/ Sürenin bitimine = Dante'nin
Cehennem gezisi 24 saat içinde son-
lanacaktır.

16 Rehberim yola koyulmuştu bu arada,
peşinden giderken dedim ki:

“Gözlerimi diktiğim o çukurda

19 sanırım benim soyumdan gelen
bir ruh, çok ağır ceza biçilen
bir günahın cezasını çekmekteydi.”

22 Bunun üzerine ustam dedi ki:

“Düşünceni artık ona yöneltme:
başka şeyler düşün, bırak onu yerinde;

25 çünkü küçük köprünün dibinde
seni gösterip, gözdağı verdiğine tanık oldum,
‘Geri del Bello’ diye seslendiğini duydum.

28 O sırada sen, kendini öyle vermiştin ki
Hautefort’un eski senyörünü izlemeye,
bakmadın bile yüzüne, o da çekildi gitti.”

31 “Ustam” dedim, “öfkесinin nedeni,
kurban gittiği
cinayetin öcünün, yakınlarınca

34 alınmamış olması hâlâ:
sanırım bu yüzden konuşmadı benimle,
daha da acıdım ona bu nedenle.”

16/ Rehberim = Vergilius.

20/ Bir ruh = Geri del Bello.

22/ Ustam = Vergilius.

27/ Geri del Bello = Dante’nin baba tarafından akrabası Geri del Bello
Alighieri; Sacchetti ailesi tarafından öldürtülmüştür; o dönemde kan da-

vası toplumca kabul gördüğü için, Dante bu cinayetin öcünün alınması olmasını aşağıdaki dizelerde kınıyor.

29/ Hautefort'un eski senyörü = Bertrand de Born; Bkz Cehennem XXVIII(134).

31/ Ustam = Vergilius

37 Konuşa konuşa böylece,
kayanın ucunda öyle bir yere geldik ki,
biraz aydınlık olsa, öteki vadi görünecekti.

40 Malebolge'nin son manastırına gelip de,
kendi gözlerimizle
gördüğümüzde keşişleri,

43 değişik iniltieler yüreğimi deldi ok gibi,
okların ucunda acıma vardı demir yerine;
kulaklarımı tıkadım ellerimle.

46 Temmuzla eylül arasında,
Valdichiana, Maremma, Sardinya
hastanelerinde inim inim inleyenleri

49 bir araya getirip, bir çukura atsalar ne olursa,
burası da öyleydi, öyle bir koku yükseliyordu ki,
eller ayaklar kangren olmuştu sanki.

52 Bu uzun köprüden son kıyıya indik,
yine sol yöne doğru gittik;
gözlerim keskinleşmişti şimdi,

55 iyice görüyordum dibi,
yüce yaradanın şaşmaz adaleti
cezalandırıyordu defterindeki sahtecileri.

40/ Malabolge = Bkz Cehennem
XVIII(1)

40/ Manastır = Dante bu hendeği
manastıra, buradaki günahkârları da
keşişlere benzetiyor, alaycı bir dille.

47/ Valdichiana, Maremma, Sardin-
ya = o dönemde sıtmanın yaygın
olduğu bölgeler.

58 Herkesin salgından yatağa düştüğü,
havanın leş gibi koktuğu,
hayvanların, börtü böceklere dek öldüğü,
61 ve ozanların da doğruladıkları gibi,
karınca tohumundan yeniden eski halkların türediği
Aigina'nın görüntüsü, sanmam ki
64 bu karanlık vadide öbekler halinde
işkence gören ruhların görüntüsünden
daha korkunç görünsün gözlere.
67 Kimisi yüzükoyun yere,
kimisi bir başkasının sırtına yatmıştı,
o korkunç yolda sürünenler de vardı.
70 Biz, bir şey demeden ağır adımlarla yürüyorduk,
vücutlarını doğrultamayan bu hastalara
bakıyor, onları dinliyorduk.
73 Oturan iki kişi gördüm, ısınsın diye yanyana
konan iki kap gibi birbirlerine yaslanmışlardı,
tepeden tırnağa kabuk bağlamışlardı;
76 efendi bekleyen hiçbir uşak,
ya da uykusu kaçan hiç kimse kaşağıyı,
büyük bir öfkeyle kendilerini kaşıyan

61/ Ozanların = Ovidius ile Luc-
retius'un.

63/ Aigina = Atina dolaylarında
küçük bir ada; Jüpiter'in peri Aigi-
na'yı sevmesini kıskanan Iuno, adada
veba salgını başlatır; ölü sayısı çoğa-

lnca, Jüpiter karıncaları insana dönüştürerek nüfusu yeniden dengeler.

79 ama kaşıntılarını yatıştıramayan
bu iki ruhtan

daha hızlı kullanamazdı;

82 sazanın ya da daha büyük bir balığın pullarını
nasıl kazırsa bıçak, onlar da yaraların kabuklarını
tırnaklarıyla öyle kopartıyorlardı.

85 Rehberim şunları dedi birine:

“Ey parmaklarıyla derisini yüzen,
kimi kez onları kerpeten yerine

88 kullanan ruh, buradakiler içinde
hiç Latin var mı söylesene,

umarım tırnakların sonsuza dek yarar işine.”

91 “İkimiz de Latiniz, halimiz gördüğün gibi”
diye ağlayarak yanıt verdi iki kişiden biri,
“bizden bilgi isteyen sen kimsin peki?”

94 Rehberim dedi ki: “Bu canlı ile birlikte
kayadan kayaya gitmekteyim,
ona Cehennem’i gezdirmekle görevliyim.”

97 Bunun üzerine, yaslanmaya son verdiler,
titreye titreye bana döndüler,
konuşmaları duyan başkaları da geldi.

85/ Rehberim = Vergilius.

89/ Latin = İtalyan.

94/ Rehberim = Vergilius.

100 İyî yürekli ustam daha da sokuldu bana,
“Ne istiyorsan söyle onlara” dedi;
söze girdim, onun istediği gibi:

103 “Adlarınız yeryüzünde
insanların belleklerinden silinmesin,
nice güneşler altında sürüp gitsin,

106 bana kim olduğunuzu, nereli olduğunuzu
söyleyin,
çektiginiz korkunç işkence
yreğinizi açmanızı engellemesin.”

109 “Arezzo’luyum ben, Siena’lı Albero beni
ateşe attırdı” diye yanıt verdi biri,
“ama lmme yol açan olay değil, burada oluşumun nedeni.

112 Doğrusu, bir gün iş olsun diye
‘Havada uçabilirim’ demiştim ona;
merakı çok, akılı biraz kıt biriydi,

115 ona da ğretmemi istedi bu hüneri;
Daidalos gibi kılamadığım için kendisini,
oğlu gibi sevdiği birine yaktırdı beni.

118 Ama yanılmaz Minos, on hendeğin sonuncusuna
gönderdi beni, çünkü simya
ile uğraşmıştım dünyada.”

100/ iyi yürekli ustam = Vergilius.

105/ Nice güneşler altında = uzun yıllar.

109/ Arezzo'luyum ben = simyacı ve kalpazan Griffolino; Siena'lı Albero tarafından yakılarak öldürtülmüştür.

116/ Daidalos = kapatıldığı Labyrinthos'tan, kanat yaparak oğlu İkaros'la birlikte kaçıp Sicilya'ya kadar uçan Atinalı sanatçı; (İkaros babasının uyarısını dinlemeyip güneşe yaklaşınca, kanatlarını tutan balmumu eridiği için denize düşer.)

117/ Oğlu gibi sevdiği biri = Siena piskoposu.

118/ Minos = Bkz Cehennem V(4).

121 Ozana dedim ki: “Siena’lılar gibi
budala insanlar olabilir mi?
Fransızlar bile böyle değildir.”

124 Söзlerimi işiten öteki cüzamlı
yanıt verdi: “Ama ayrı tutmalı
giderleri düşüren Stricca’yı,
127 bu tohumun yetiştiği
bahçede, yemeklere pahalı karanfil ekmeyi
akıl eden Niccolo’yu; uğrunda
130 Caccia d’Asciano’nun, bağlarını korularını
elinden çıkardığı, Abbagliato’nun da
aklını kullandığı çeteyi de ayrı tutmalı.
133 Siena’lılara karşı seni destekleyenin
kim olduğunu öğrenmek için
gözlerini bana çevirirsen, madenlerin
136 arılığını bozan simyacı
Capocchio’nun izdüşümünü göreceksin;
gözlerim yanıltmıyorsa beni,
139 hep anımsayacaksın doğayı nasıl alt ettiğimi.”

121/ Ozana = Vergilius’a.

126/ Stricca = Stricca de’ Salimbeni;
parasını har vurup harman savur-
muştur; (Dante “giderleri düşüren”
diyerek alay ediyor); kardeşi Niccolo
ise Siena mutfağına, o dönemde çok
pahalı olan karanfili getirmiştir.

130/ Caccia d’Asciano = çok varlıklı Scialenghi ailesinden.

131/ Abbagliato = Bartolomeo de' Folcacchieri (Dante "aklını kullandığı" diyerek adı geğenin akılsızlıklarıyla alay ediyor.)

137/ Capocchio = **1293**'te Siena'da diri diri yakılan Floransalı simyacı; Dante'nin arkadaşı.

Otuzuncu Kanto

1 Iuno'nun Semele yüzünden
Thebai soyuna diş bileliğini
üstüste belli ettiği günlerde,
4 Athamas'ın gözü öyle dönmüştü ki,
kucağında iki çocuğuyla birlikte
karısının geldiğini görünce,
7 “Ağları gerelim, diş aslanla yavrularını
tuzağa düşürelim” diye bağırdı;
sonra aman vermez pençelerini açtı,
10 adı Learco olan çocuğu yakaladı,
bir kayaya fırlatıp parçaladı;
kadın öbür çocukla suda boğuldu.
13 Ve talih, astığı astık kestiği kestik
Troyalıların burnunu sürtüp de,
krallık kralla birlikte göçtüğünde,

1/ Iuno = Hera ile bir tutulan Romalı tanrıça; Jüpiter'in karısı; kadınların koruyucusu sayılır; Jüpiter Thebai kralı Kadmos'un kızı Semele ile onu aldatır.

4/ Athamas = Tanrı Aiolos'un oğlu, Semele'nin kayını; Iuno tarafından çıldırıtılır; karısı İno'yu diş aslan sanıp, oğlu Learco'yu taşlara çarparak öldürür; karısı ve öbür oğlu Melicerta ise denizde boğulur.

16 kederli, bitkin, tutsak Hekabe,
Polyksene'nin öldüğünü, oğlu Polydoros'un da
denizin kıyısında

19 cansız yattığını görünce,
köpekler gibi ulumuştı,
çünkü acıdan kudurmuştu.

22 Ama ne Thebai'nin, ne Troya'nın öfkesi,
hayvanlara, insanlara eziyet etmede,
önüne çıkanları ahırdan salınan

25 bir domuz gibi koşarak ısırın,
solgun ve çıplak iki gölge gibi
acımasız değildi.

28 Gölgelerden biri Capocchio'nun yanına geldi,
dişlerini onun ense köküne geçirdi,
yüzüstü yerde sürükledi.

16/ Hekabe = Troya kralı Priamos'un
karısı; Polyksene ile Polydoros'un
anaları; Troya yenilince Yunanların
eline tutsak düşer; kızının Akhil-
leus'un (Akhilleus kızı sevmiştir)
mezarı üstünde kurban edilmesine
tanık olur, oğlunun ölüsünü görür ve
çıldırır; Ovidius Metamorphoseis adlı
yapıtında bu olayı anlatır.

26/ İki gölge = Gianni Schicchi ile Myrrha.

28/ Capocchio = Bkz Cehennem XXIX(137).

31 Tir tir titreyen Arezzo'lu dedi ki:

“Bu çılgının adı Gianni Schicchi,
herkesin ensesinde boza pişirir.”

34 “Bakarsın öteki de, dişlerini sana geçirir”

dedim, “o buradan gitmeden önce,
bana onun kim olduğunu söyle.”

37 Dedi ki:“Sevda yasalarını çiğneyen,

babasının koynuna giren

ahlaksız Myrrha'nın eski ruhu bu.

40 Başka birinin kimliğine girdi,

babasıyla öyle günah işledi,

şurada koşan da,

43 sürünün en iyi dişisini

elde etmek için, tıpkı onun gibi

kılık değiştirdi, Buoso Donati kılığına girdi,

46 yasaya uygun vasiyet düzenledi.”

Gözlerimi diktiğim bu iki öfkeli

gidince, kalan soyu bozuklara bakmak için döndüm.

31/ Arezzo'lu = Griffolino d'Arezzo;

Bkz Cehennem XXIX(109).

32/ Gianni Schicchi = Floransalı Cavalcanti ailesinden; Buoso dei

Donati ölünce, oğlu Simone ölüyü yataktan kaldırır, Gianni Schicchi'yi

babasıymış gibi yatağa yatırır, noter getirip kendi çıkarına bir vasiyetname

düzenletir; Bkz Cehennem XXV(35).

39/ Myrrha = Kıbrıs kralı Kinyras'ın

kızı; babasına âşık olur, başka bir

kadının kılığına girerek onunla yatar;
bu ensest ilişkidenden Adonis doğar.

42/ Koşan= Gianni Schicchi.

43/ Sürünün en iyi dişisi = Buoso Donati'nin en güzel atı.

49 Lavtaya benzeyen birini gördüm,
bedenin çatallaştığı yerden
bacakları kesilmişti sanki.

52 Vücudu su toplamıştı,
organlar arasında orantı kalmamıştı,
o yüz sanki o karnın değildi,

55 susuzluktan dudaklarından biri
burnuna, öbürü çenesine yönelen bir hasta gibi,
dudakları açıldı.

58 Dedi ki bize: “Sizler ki
bu acılar ülkesinde, nasıl oluyorsa
ceza çekmiyorsunuz, bakın da

61 görün Adamo ustanın başına gelenleri;
yaşarken ne istedimse elde ettim,
ama şimdi bir damla su peşindeyim.

64 Casentino'nun yeşil tepelerinden,
Arno'ya doğru süzülürken,
kıyılarına serinlik ve nem getiren

67 dereleler, hiç gitmiyor gözlerimin önünden,
ve bunların özlemi, avurtlarımı çökerten
illetten daha çok kurutuyor içimi.

61/ Adamo = büyük olasılıkla İngiliz kökenli kalpazan; yirmi dört ayar altın yerine yirmi bir ayar altın kullanarak Floransa florini basması ekonomik bunalıma yol açmış, yakılarak öldürülmüştür (**1281**).

**64/ Casentino = Arno ırmağının yu-
karı vadisi.**

70 Şaşmaz adalet cezalandırırken beni,
günah işlediğim yerden
yararlanıyor, artırmak için çektiklerimi.

73 Oradaki Romena'da öğrendim, Battista'nın
resmini
taşıyan sikkeyi taklit etmeyi;
bu nedenle dünyada bıraktım kül olmuş bedenimi.

76 Ama Guido'nun, Alessandro'nun ya da
kardeşlerinin alçak ruhlarını görebilsem burada,
Fonte Branda'yı bile değişmem buna.

79 Çevrede koşuşan öfkeli ruhlar doğru söylüyorsa,
bunlardan biri çoktan gelmiş buraya;
ama neye yarar, elim kolum bağlıysa?

82 Yüz yılda bir adım gidecek
gücüm olduğunu bilseydim,
çukurun çevresi on bir mil,
85 eni de yarım mil demezdim,
çoktan yola çıkardım,
bu iğrenç adamlar arasında onu arardım.

73/ Romena = Guidi kontlarının
(Guido, Alessandro, Aghinolfo kar-
deşler) şatosu; Adamo'yu düşük ayar-
lı para basmaya bunların zorladıkları
söylenir.

73/ Battista'nın resmi = Floransa'nın
koruyucusu ermiş Giovanni Battis-
ta'nın resminin bulunduğu sikke.

77/ Kardeşlerinin = Aghinolfo'nun.

78/ Fonte Branda = Siena'daki ünlü çeşme; ancak Adamo kendi memleketinden söz ettiğine göre, Romena dolaylarındaki Branda pınarını belirttiğini düşünmek daha doğru olur.

80/ Bunlardan biri = Guidi kardeşlerinden birinin ruhu; Guido **1300**'den önce ölmüştü

88 Onların yüzünden bu murdarların yanına atıldım,
onlar yöneltti beni üç ayar
eksik florin basmaya.”

91 Dedim ki ona: ‘Sağ yanında
birbirine sarılı yatanlar,
kışın ıslak elden çıkan buhar gibi tütenler kim?’”

94 “Buraya atıldığımda buradaydılar”
diye yanıt verdi, “hiç kıpırdamadılar,
sanırım sonsuza dek de kıpırdamazlar.

97 Biri, Yusuf’u haksız yere suçlayan kadın;
öteki de Troyalı üçkâğıtçı, Yunan Sinon:
için için yanıyorlar, leş kokulu duman salıyorlar.”

100 İçlerinden biri, belki de
bu aşağılayıcı sözlere alındı,
onun kösele gibi göbeğine bir yumruk attı.

103 Göbek davul gibi ses çıkardı;
Adamo usta da, adamın suratına kolunu indirdi,
bu vuruş da yumruktan hafif değildi,

106 sonra dedi ki: “Gerçi gövdem ağırlaştı,
kıpırdayacak gücüm kalmadı,
ama kolum bu işe yeterli hafiflikte.”

97/ Yusuf'u haksız yere suçlayan ka-
dın = Yakup peygamberin oğlu Yu-
suf'tan yüz bulamayınca, sarkıntılık
ettiği gerekçesiyle onu kocasına
şikâyet eden kadın; (Mısırlı Potip-
har'ın karısı); Bkz *Kitabı Mukaddes*,
Tekvin 39.

98/ Sinon = Troyalıları kandırarak, içi asker dolu tahta atın kente alınmasını sağlayan kişi.

100/ İçlerinden biri = Sinon.

102/ Kösele gibi = kösele gibi sert ve gergin.

109 Beriki yanıt verdi: “Hiç de böyle
değildi yakılmaya giderken,
ama yerinde duramıyordu para basarken.”

112 Şiş karınlı konuştu: “Doğru diyorsun bu konuda;
ama Troya’da gerçeği sorduklarında,
hiç de doğru tanıklık yapmadın.”

115 ‘Ben yalan söyledimse, sen de sahte sikke bastın’
dedi Sinon, “tek günah işledim ben,
ama sen, iblisten büyük günahkâr olmalısın!”

118 “Hain, tahta atı anımsa”
diye yanıt verdi şiş karınlı,
“herkes öğrensin de, ders olsun sana.”

121 ‘Susuzluktan dilin kuruyorsa’ dedi Yunanlı,
“hak ettin bunu, irinli su da şişirip karnını
gözlerinin önüne perde olmalı.”

124 Kalpazan dedi ki: “Her zaman olduğu gibi
ağzından inciler dökülüyor;
evet susuz kaldım ben, karnım da su topladı,

127 ama senin de ateşin var, başın ağrıdan çatlıyor,
yalaman için Narkissos’un aynasını,
sanmam ki bekleyesin sana yalvarmalarını.”

128/ Narkissos’un aynası = Narkis-
sos’un kendisine baktığı su; Narkissos
suya vuran kendi görüntüsüne sev-
dalanır

130 Onları dinlerken olanca dikkatimle,
ustam dedi ki: “Bakmayı sürdürürsen böyle,
aramız bozulacak seninle!”

133 Onun öfkeli sesini duyunca,
öyle bir utançla döndüm ki ondan yana,
o an, bugün bile aklımda.

136 Hani insan kötü bir düş görür de,
düşteki olayı özler,
ama bunun düş olmasını ister ya;

139 o durumdaydım ben de, özür dilemek
istiyordum,
ama ağzımı açamıyordum,
ve özür dilemeden, dilemiş oluyordum.

142 Ustam dedi ki: “Daha az utanç bile
yeter, daha ağır bir kusuru temizlemeye;
her türlü üzüntüden sıyrıl bu nedenle,

145 rastlantı karşına yine böyle
kavga eden insanlar çıkarırsa,
yanında benim olduğumu unutma:

148 onları dinlemek yakışmaz sana.”

131/ Ustam = Vergilius.

141/ Özür dilemeden dilemiş oluyordum = Dante ağzını açmamakla suçluluğunu kabullenmekte, aynı zamanda da özür dilemiş olmaktadır.

142/ Ustam = Vergilius.

Otuz Birinci Kanto

1 Aynı dil önce utandırdı beni

iki yanağım kıpkırmızı kesti,

ama sonra çaresini verdi;

4 derler ki, Akhilleus'un babasının mızrağı da

öyle bir yara açardı ki,

iyileştirmek için bir daha vurmak gerekirdi.

7 Vadiyi çeviren yamacın tepesinde

acılar vadisine sırtımızı döndük,

hiçbir şey söylemeden yürüdük.

10 Gecedен aydınlık, gündüzden karanlıktı ortalık,

gözlerim uzağı seçemiyordu;

birden bir boru sesi duyuldu,

13 öyle güçlüydü ki,

gök gürlése işitilmezdi;

sesin geldiğı yöne çevirdim gözlerimi.

1/ Aynı dil = aynı kişi, Vergilius.

4/ Akhillus'un babasının mızrağı =

Akhilleus'a babasından kalan mız-

rak, açtığı yaralara değdirilince bu

yaraları iyileştirirdi; Bkz Cehennem

V(66).

8/ Acılar vadisi = sekizinci daire.

12/ Boru sesi = Nemrud'un borusu.

16 Şarlman'ın ordusundan olduğu
o büyük bozgunun sonra bile,
Roland daha güçlü çalmamıştır borusunu.

19 Başımı o yöne çevirince
bir sürü yüksek kule görür gibi oldum;
“Burası neresi?” diye ustama sordum.

22 Yanıt verdi: “Bu karanlıkta uzağa bakmaya
kalkışınca, düş gücün oyun oynadı sana.

Uzaklığın insanı

25 ne denli yanılttığını

kendin de göreceksin, oraya varınca;
biraz acele et şimdi.”

28 Sonra sevgiyle elimi tutup dedi ki:

“Daha ileri gitmeden önce,
göreceklerin seni şaşırtmasın diye

31 bil ki, kule değil hiçbiri,
hepsi birer dev, göbeklerinden
ayaklarına dek gömülüler kuyuya.”

17/ Büyük bozgun = Frank kralı Şarlman'ın (Charlemagne) **778**'de Roncevaux'da Endülüs Emevileri karşısında uğradığı bozgun; Şarlman'ın yeğeni Roland da bu savaşta ölür; artçılara komuta eden Roland, düşman saldırısı karşısında boru çalarak Şarlman'dan yardım ister; sekiz mil ötedeki Şarlman boru sesini duyar ama Roland'ı kurtaramaz; Roland, **1200**'de yazılan ünlü Fransız destanı

La Chanson de Roland ile, İtalyan yazar Ariosto'nun (XV.yy) *Orlando Furioso* adlı destanının kahramanıdır.

21/Ustama = Vergilius'a.

34 Sis dağılınca, havada biriken
buharın gizlediği nesnelere
göz nasıl yavaş yavaş seçmeye başlarsa,
37 ben de yaklaştıkça,
gözlerim yoğun karanlığı deliyordu,
yanılgım azalırken, korkum çoğalıyordu.
40 Çünkü, Montereccion kalesinin daire biçimi
surlarında yükselen kuleler gibi,
kuyunun çevresinde de, kule benzeri
43 yarım gövdeli korkunç devler sıralanıyordu,
Jüpiter her gürleyişinde,
göklerden onlara tehditler savuruyordu.
46 Şimdiden bunlardan birinin yüzünü,
omuzlarını, göğsünü, karnının bir bölümünü,
yana sarkmış iki kolunu görüyordum.
49 Bu hayvanları yaratmaya son veren doğa,
Mars'ı onlardan yoksun kılmakla
hiç kuşkusuz doğru bir iş yaptı;
52 balinalarla fillere dokunmadığına göre,
aklı başında biri, bunun ne yerinde,
ne doğru bir karar olduğunu hemen anlamalı:

40/ Montereccion = Montereccione;
Siena dolaylarında surlarla çevrili
kasaba.

44/ Jüpiter = Bkz Cehennem XIV
(58).

**50/ Mars = Bkz Cehennem XXIV
(145).**

**51/ Doğru bir iş yaptı = çünkü savaş-
larda devlere yer olmayacaktı artık.**

55 çünkü akıl, kötü niyetle
kaba kuvvetle birleşirse,
kimse karşı koyamaz bu güce.

58 Devlin suratı dolgun, uzundu,
Roma'daki San Pietro kozalağına benziyordu;
öteki kemikler de buna göreydi;

61 belinden aşağısını gizleyen kuyu
öyle iri bir gövdeyi açıkta bırakıyordu ki,
üç Frison bile başaramazdı

64 saçlarına ulaşmayı:
çünkü giysinin düğmelendiği
noktadan aşağıya, en az otuz karış vardı.

67 Daha tatlı sözlerin yakışmadığı
bu ağız: "*Raphael may amech zabi almi*"
diye bağırmaya başlamıştı.

70 Rehberim dedi ki ona: "Ey budala, borunu kavra da,
içini öfke ya da başka bir tutku kapladığında,
kendini onunla oyala!

59/ San Pietro kozalağı = Dante döneminde Roma'daki San Pietro kilisesinin önünde bulunan bronz kozalak (bugün Vatikan'dadır); bir çeşme süslemesi olarak yapılan kozalağın yüksekliği dört metreydi.

63/ Frison = Hollanda'nın Frisia bölgesinde oturanlar, ortaçağda dünyanın en uzun boylu insanları sayılıyordu.

66/ Otuz karış = yaklaşık yedi metre;
bu durumda Nemrud'un boyu **27**
metre oluyor.

68/ *Raphael may amech zabi almi* -
anlamsız sözcükler; Nemrud'un ağ-
zından çıkan, Arapça ve Yahudice'yi
çağrıştıran bu anlamsız sözcüklerle
Dante, Babil'deki dil karmaşasını
vurguluyor.

70/ Rehberim = Vergilius.

73 Boynunu yokla, boynuna bağlı
kayışı göreceksin orada,
ey şaşkın ruh, boru iri göğsünde asılı durmakta.”

76 Sonra bana dedi ki: “Nemrud bunun adı,
kendi kendini suçluyor, çılgın düşüncesi
yeryüzünü aynı dili konuşmaz kıldı.

79 Boşver ona, boşuna tüketme nefesini,
çünkü anlamaz hiçbir dili,
kimsenin anlamadığı gibi onun konuştuğu dili.”

82 Sola doğru yürüdük bunun üzerine,
bir ok atımı gidince,
öteki dev göründü, daha korkunç, daha iriydi.

85 Hangi usta onu böyle zincirlemişti
bilemem, ama sağ kolu geriye,
öteki kolu öne bağlıydı bir zincirle,

88 zincir boyundan aşağıya sarkıyordu,
bedenin görünen bölümüne
tam beş kez dolanıyordu.

91 “Bu kendini bilmez, yüce Jüpiter’le
boy ölçüşmeye kalktı,
ağzının payını da gördüğün gibi aldı”

76/ Nemrud = Babil’in ilk kralı;
Babil Kulesini yaptırdığı söylenir; bu
yüzden Tanrı tarafından cezalan-
dırılır; Babil Kulesi değişik dillerin
ortaya çıkmasına yol açar; *Kitabı
Mukaddes*’te Nemrud’un böyle iri yarı
olduğuna ilişkin bir bilgi yoktur.

94 dedi rehberim. “Ephialtes’tir adı,
devler tanrılara başkaldırınca ortaya atıldı,
ama oynatamıyor şimdi, o zaman kullandığı kollarını.”

97 Dedim ki: “Eğer olabilirse,
gözlerimle görmek isterdim, Briareus adlı
devlerin devini.”

100 Yanıt verdi: “Antheus’u göreceksin az ötede,
hem konuşuyor, hem zincirli değil,
günahların en dibine indirecek bizi.

103 Senin görmek istediğin, çok daha ileride,
onun da her yeri bağlı bunun gibi,
yüzü daha korkunç olmasa, tıpkı bunun benzeri.”

106 Hiçbir deprem hiçbir kuleyi,
sanmam ki, debelenen Ephialtes gibi
sallamış olsun. Her zamankinden

109 çok ürktüm o an ölümden,
zincirli olduğunu görmesem
kuşkusuz ölürdüm ödleklkten.

94/ Rehberim = Vergilius

94/ Ephialtes = Jüpiter’e karşı çıkan
devlerden; Olimpos’un doruğuna
tırmanmaya kalkmıştır.

98/ Briareus = devlerin en irisi, en
korkuncu; elli başı, yüz eli vardı, elli
kılıç, elli kalkan taşır, alev kusardı.

100/ Antheus = Neptunus’la Yer’in oğlu, Jüpiter’e başkaldırmayan tek
dev; anasına (Yer’e) dokundukça gücü arttığı için, Herakles tarafından

boğularak öldürölür.

107/ Ephialtes = kardeşiyle birlikte Olympos dağının üstüne iki dağ ekleyip göğe tırmanmaya kalkınca Jüpiter tarafından öldürölün dev.

112 Yolumuzu sürdürüp Antheus'un yanına geldik,
kuyunun üstünde kalan kesimi tam beş aile idi,
başı bu uzunluğun içinde değildi.

115 "Sen ki vaktiyle, Annibal'in,
şanlar kazanan Scipion'un önünden askerleriyle
birlikte kaçtığı mutlu vadide,

118 tam bin aslan ele geçirmiştin;
sen ki, kardeşlerinin katıldıkları büyük savaşa
katılabilseydin, yeryüzü çocuklarına

121 savaşı kazandırırdın herkesin inandığı gibi;
haydi utanma da aşağıya,
Kokytos'un buz tutmuş sularına indir bizi.

124 Tityos'a ya da Typhoeus'a gönderme bizi:
haydi suratını asma da, biraz eğil şimdi,
yanımdaki, burada özleneni verebilecek bir kişi.

127 Önüne ün katabilir yeryüzünde,
çünkü canlı, uzun bir ömür var önünde
yüce Tanrı aksine karar vermedikçe."

113/ Aile = Felemenklerin kullandıkları yaklaşık yedi metrelik bir ölçü.

117/ Mutlu vadi = Zama vadisi; ikinci Kartaca-Roma savaşında Scipion bu vadide Annibal'i yenilgiye uğratmıştı.

118/ Bin aslan ele geçirmiştin = Antheus aslanla besleniyordu.

119/ Kardeşlerinin katıldıkları savaşa = devlerle tanrılar savaşı; Antheus bu savaş sırasında daha doğmamıştı.

120/ Yeryüzü çocuklarına = devlere.

123/ Kokytos = Bkz Cehennem XIV
(119).

1241 Tityos, Typhoeus = iki dev; ilkini Apollon okla, İkincisini Jüpiter yıldırımla öldürmüştür.

126/Yanımdaki = Dante.

126/ Burada özlenen = ün.

130 Ustam bunları dedi, öteki de, vaktiyle
Herkül'ü sıkan ellerini uzattı
hızla, ustamı yakaladı.

133 Vergilius yakalandığını
anlayınca: “Yaklaş da sana tutunayım” dedi,
beni kollarına aldı, tek vücut kıldı ikimizi.

136 Bir bulut geçerken, eğik olduğu yönden
Garisenda'ya bakan biri,
nasıl ters yöne eğilmiş görürse kuleyi,

139 öne eğilmesini beklerken,
Antheus da öyle göründü gözüme,
başka bir yola sapmak geçti içimden.

142 Ama o, Lucifer'le Yahuda'yı yutan uçurumun
dibine

indirdi bizi özenle;
uzun süre eğik kalmadı,

145 bir gemi direği gibi yeniden yukarı kalktı.

130/Ustam = Vergilius.

137/ Garisenda = Bologna'daki ünlü
eğri kule. Dante'nin döneminde
bugünkünden daha yüksekti.

142/ Lucifer = şeytan.

142/ Yâhuda = Bkzç Cehennem IX (127).

Otuz İkinci Kanto

1 Dizelerim, öteki kayaların üzerine bindiği
bu korkunç deliğin gerektirdiği gibi
sert ve acı olabilseydi,

4 daha eksiksiz dile gelirdi
düşüncemin özü; ama böyle dizelerden yoksunum
ve çekine çekine konuşuyorum:

7 çünkü evrenin tümünün dibini
anlatmak, ne hafife alınmalı,
ne de, ana baba diyen bir dilin işi olmalı.

10 Thebai'nin surlarını yapan Amphion'a yardım eden
kadınlar, beni de destekleseler,
sözlerim gerçeklere uygun düşse.

13 Ey anlatılması zor bu yerde
oturan en büyük lanetliler,
koyun ya da keçi olsaydınız keşke!

7/ Evrenin tümünün dibini = dünya evrenin merkezi sayılıyordu.

9/ Ana baba diyen bir dilin işi olmalı = çoluk çocuk işi olmamalı.

10/ Amphion'a yardım eden kadınlar = Jüpiter'in oğlu olan Amphion,
Thebai'nin surları yapılırken lirini
çalmış, taşlar çalgının sesine kapılarak kendi kendilerine istenilen sıraya
girmişlerdi; Amphion'a esin perileri (Musa'lar) arka çıkmıştı; Bkz Cehennem
11(7).

16 Devin ayaklarının altındaki
kuyunun karanlık dibine geldiğimizde,
gözlerim hâlâ yüksek duvarda gezinirken,
19 bir ses duydum, dedi ki: “Dikkat et yürürken!
Yoksa acılı kardeşlerinin
başlarını çiğnersin.”
22 Başımı çevirdim bunun üzerine,
bir göl gördüm önümde, ayaklarımın dibinde,
donmuştu, sudan çok camı andırıyordu.
25 Avusturya’daki Tuna da, uzaklarda
buz gibi gökler altındaki Tanai da, kış aylarında
asla böyle kalın bir buzla kaplanmazdı,
28 eğer Tambernacchi ya da Pietrapana
üstüne düşecek olsa,
bu buzun kenarı bile çatlamazdı.
31 Köylü kızı ekin biçmeyi düşlediğinde, kurbağa
nasıl başını sudan çıkartırsa
ötmek için, acı çeken soluk benizli
34 bu gölgeler de, utancın kendini belli ettiği
noktaya dek buza gömülmüşlerdi,
dişleri vuruyordu leylek gagası gibi.

23/ Bir göl = Kokytos; Bkz Cehennem XIV(**119**).

26/ Tanai = Don ırmağı.

28/ Tambernacchi = Apuana Alplerinde bir tepe olabilir.

28/ Pietrapana = İtalya'nın Toscana bölgesinde bugünkü Pania della Croce tepesi.

31/ Köylü kıızı ekin biçmeyi düşlediğinde = yaz aylarında.

34/ Utancın kendini belli ettiği nokta = yüz.

37 Her birinin yüzü aşağıya bakıyordu;
ağızları korkunun, gözleri yüreklerindeki
derdin ürkünç izlerine tanıklık ediyordu.

40 Yeterince süzünce çevremi, ayaklarımın dibine
baktım, birbirine sarılmış, saçları birbirine
karışmış iki günahkâr gördüm.

43 “Siz ki, göğüs göğüse vermişsiniz”
dedim, “söyleyin kimsiniz?”

Boyunlarını çevirdiler, yüzlerini kaldırıncaya,
46 gözlerinin içini ıslatan yaşlar dudaklarına
döküldü; gözyaşları soğuktan dondu
ve gözleri yumuldu.

49 Mengene bile iki tahtayı böyle üst üste
bindiremezdi; büyük bir öfkeyle,
tekeler gibi tos vurdular birbirlerine.

52 Soğuktan iki kulağı da düşmüş,
yüzünü ötekiler gibi yere eğmiş biri:
“Niçin böyle bakıyorsun bize?” dedi.

55 “Merak ediyorsan bu iki kişinin kimliğini,
bil ki, Bisenzo’nun indiği vadi
babaları Alberto ile bunların.

55/ Bu iki kişi = Mangano kontu Napoleone ve Alessandro kardeşler; 1286
yılında birbirlerini öldürmüşlerdir.

56/ Bisenzo = Toscana bölgesinde bir ırmak.

58 Anaları aynı, altını üstüne getirsen Kaina'nın,
buza batmayı bunlardan çok hak eden
tek bir gölge bulamazsın;

61 ne Arthur'un bir vuruşta göğsünü ve gölgesini
deldiği kişi; ne Focaccia; ne de kafası ileriye
görmemi engelleyen ve Toscana'lı isen,

64 kimliğini senin de bilmen gereken
Sassol Mascheroni adlı kişi,
tutabilir bunların yerini.

67 Daha fazla söyletme beni,
adım Camicion de' Pazzi,
suçumu hafifletecek Carlin'i beklemekteyim.”

70 Soğuktan mora çalan bin yüz daha gördüm;
o günden beri ne zaman donmuş su görsem ürperirim,
bundan böyle de ürpereceğim.

58/ Kaina = Bkz Cehennem V(107).

61/ Arthur'un bir vuruşta göğsünü ve gölgesini deldiği kişi = kral Arthur'un yeğeni (kimi kaynaklara göre evlilik dışı oğlu) Mordrec; amcasını öldürmeye kalkışınca, Arthur bir kılıçta onu öldürür ve tam o sırada bir güneş ışını yaradan geçer.

62/ Focaccia = Pistoia'lı Vanni dei Cancellieri'nin takma adı; birçok kez elini kana bulamıştır.

65/ Sassol Mascheroni = Floransalı Torchi ailesinden; mirasını ele geçirmek için gözetimi altına verilen yeğenini öldürmüştür.

68/ Camicion de' Pazzi = bir akraba katili.

69/ Carlin = Carlino de' Pazzi; Floransalı krallık yandaşlarına ihanet ederek, Piantravigne şatosunun papa yandaşlarının eline geçmesine neden olmuştur; suçu Camicion'un suçundan daha ağırdır.

73 Ağırılığı olan nesnelere yöneldiği merkeze
yaklaştıkça, bu sonsuz soğukta
tir tir titriyordum ben de;

76 isteyerek mi, rastlantı mı, yazgı mı
bilemiyeceğim; başların arasında
giderken, ayağım birinin yüzüne çarptı.

79 Ağlayarak bağırdı: “Niçin çiğnedin başımı?
Montaperti’nin öcünü artırmak amacıyla
gelmedinse, niçin eziyorsun beni?”

82 Dedim ki: “Usta burada bekle beni,
bu kişiyle ilgili bir kuşkuyu gidermeliyim;
sonra istediğin gibi acele ederim.”

85 Rehberim durdu, bana ağzına geleni
söylemeyi sürdürene dedim ki:

“Başkalarına söven sen, kim oluyorsun?”

88 O da: “Antenora’da başkalarının suratını
çiğneyen sen kimsin peki?” dedi,
“canlı bile olsan haddini aşıyorsun.”

73/ Merkeze = Dante’ye göre Cehennem’in merkezi dünyanın merke-
zindedir; dünya ise evrenin merkezidir, Aristoteles fiziğine göre, bu
merkez ağırlığı olan nesnelere kendine çeker; günah işleyenleri de
Cehennem’in merkezindeki şeytan buraya çeker.

80/ Montaperti = Floransalıların 2
Eylül 1260’da Sienalılar karşısında
uğradıkları büyük bozgun.

82/ Usta = Vergilius.

85/ Rehberim = Vergilius.

88/ Antenora = vatanlarına ya da partilerine ihanet edenlerin cezalandırıldıkları bölüm; sözcük Antenor'dan türetilmiştir; Antenor'un, tahta atın Troya'ya alınmasına yardım ederek vatanına ihanet ettiği söylenir.

91 “Canlıyım, işine de yarayabilirim,
ünse istediğin” diye yanıt verdim,
“adını gözlemlerim arasına katabilirim.”

94 Dedi ki: “İçimden geçen, dediğinin tam tersi;
çekil git buradan, daha fazla yorma beni,
buraya uygun söz etmeyi bilmiyorsun!”

97 Ense kökünden kavrayıp onu dedim ki:
“Adını söylersen iyi edersin,
yoksa bir tutam saç bırakmam başında.”

100 Dedi ki: “Saçlarımı yolsan da,
başıma bin tekme atsan da,
ne adımları söylerim, ne yüzümü gösteririm sana.”

103 Ellerimi saçlarına dolamıştım,
perçemlerini koparmıştım,
o da gözlerini öne eğmiş uluyordu ki,

106 “Neyin var Bocca?” diye bir başkası seslendi,
“dişlerinin vurması yetmedi de, havlıyor musun şimdi?
Yoksa iblis mi soktu bir yerini?”

109 “Artık konuşmana gerek kalmadı, hain lanetli”
dedim; “utancına yeni haberler
ekleyeceğim yeryüzünde.”

106/ Bocca = Floransalı Bocca degli
Ahati; Montaperti savaşında, Floran-
sa sancağının taşımakta olan Jacopo
Nocca dei Pazzi'nin elini kesmiştir.

112 “Defol git, anlat ne istersen”
diye yanıt verdi, “ama buradan gidebilirsen
deminki gevezeden de söz etmeyi unutma.

115 Fransızların paralarına ağlıyor burada:
‘Günahkârların buz kestikleri yerde
Duera’lıyı da gördüm’ dersin.

118 ‘Başka kim vardı?’ diye sorarlarsa,
Floransa’nın boğazladığı
Beccheria’lı yanı başında.

121 Gianni de’ Soldanier ise, sanırım az ötede,
Ganellone ve herkes uyurken Faenza’nın kapılarını
açan Tebaldello ile birlikte.”

124 Buradan uzaklaşmıştık ki,
aynı çukurda donmuş iki ruh gördüm,
birinin başı ötekinin başına şapka olmuştu sanki;

117/ Duera’lı = Buosa da Duera;

1265 yılında, para karşılığında Charles d’Anjou’nun askerlerinin geçmesine karşı koymayarak Lombard iyalı krallık yandaşlarına ihanet etmiştir; Bkz Cehennem XIX (**98**).

120/ Beccheria’lı = krallık yandaşlarıyla işbirliği yapmakla suçlanarak idam edilen (**1258**) Vallombrosa rahibi Tesauo.

121/ Gianni de' Soldanier = Floran-salı krallık yandaşı; daha sonra papa yandaşlarına katılmıştır; Dante onu da Antenora'ya yerleştirerek, ilkelere ihaneti de vatana ihanet gibi değerlendiriyor.

122/ Ganellone = Roncevaux'da Roland'ın yenilmesinde etkili olan ünlü haydut; Bkz Cehennem XXXI (17).

123/ Tebaldello = gece kent kapılarını açarak Faenza'yı Bologna'lılara teslim eden Tebaldello degli Zamb-rasi.

127 acıkınca nasıl ekmek yenirse, üstteki,
beyinle ensenin birleştigi
yerden, dişlerini ötekine geçirdi:

130 Tydeus nasıl dişlediyse
Menalippos'un şakaklarını,
o da öyle kemirdi kafayla birlikte her şeyi:

133 "Sen ki" dedim, "öfkeni bir hayvan gibi
kusuyorsun yediğin kişiye,
niçin böyle davrandığını söyle,

136 haklıysan ondan şikâyet etmede
kim olduğunuzu, onun suçunu öğrenirsem,
karşılıksız bırakmam bunu yeryüzünde

139 dilim hâlâ konuşuyorsa elbette."

130/ Tydeus = Thebai'ye karşı yapılan yediler seferi sırasında, kendisini yaralayan Melanippos'u öldürür ve düşmanının kesik kafasını kemirir.

139/ Dilim hâlâ konuşuyorsa = sağ kalırsam.

Otuz Üçüncü Kanto

1 Günahkâr, o iğrenç yemekten başını
kaldırdı, ensesinden kemirdiği
kellenin saçlarıyla sildi ağzını.

4 Sonra dedi ki: “Konuşmadan önce, düşüncesi
bile yüreğimi ezen umarsız acıyı
dile getirmemi istiyorsun belli ki.

7 Sözlerim, kemirdiğim hainin
yüz karasını artıracaksa,
konuşurken ağladığımı da göreceksin.

10 Kimsin, buraya nasıl geldin
bilmiyorum; ama konuşmana bakılırsa
belli ki Floransa’dan gelmişsin.

13 Bil ki, Ugolino kontuydum ben,
bu da başpiskopos Ruggieri,
niçin böyle davrandığımı öğreneceksin şimdi.

13/ Ugolino kontuyum = Ugolino
della Gherardesca; krallık yandaşı bir
ailedendi; Pisa’yı kurtarmak için
Floransalı ve Lucca’lı papa yandaş-
larına bazı kaleleri verdi; Cenevizli-
lerle barış imzaladı; ama krallık
yandaşları ayaklandılar ve başpisko-
pos Ruggieri, Ugolino’yu, çocuk-
larını (Gaddo ile Uguiccione) torun-
larını (Anselmuccio ile Brigata sanlı

Nino) bir kuleye kapattı, aç bırakarak öldürdü (**1289**).

16 Güvenmiştim ona, oyun oynadı bana,
hapse düştüm, ardından öldürüldüm,
bilmeyen yok bunları;

19 ama bir şey var ki bilemezsin,
nasıl öldüğümü şimdi öğreneceksin,
bana işkence yapıp yapmadığına karar vereceksin.

22 Benim yüzümden, Açlık Kulesi
adı verilen, benden sonra daha bir sürü kişiyi
konuk eden zindanın deliğinden

25 kaç kez ayın doğuşuna tanık olmuştum ki,
bir gece kötü bir düş görünce,
aralandı geleceğı örten perde.

28 Bu adam, kurtla yavrularını, Lucca'yı
Pisa'lıların görmelerini engelleyen tepeye
süren avın düzenleyicisi oldu düşümde.

31 En öne yerleştirmişti Gualandi'leri,
Sismondi'leri, Lanfranchi'leri,
yanlarına incecik, çevik dişi köpekler vermişti.

34 Kısa bir kovalamadan sonra, pes etti
baba da, çocuklar da, böğürlerine sivri
dişlerin saplandığını gördüm sanki.

23/ Bir sürü kişiyi konuk eden =
Açlık Kulesi **1318** yılına dek zindan
olarak kullanılmıştır.

25/ Kaç kez ayın doğuşuna tanık ol-
muştum = aylar geçmişti; Ugolino
1288 yılı Temmuz'unda tutuklanır,
1289'da ölür.

28/ Bu adam = başpiskopos Ruggieri.

29/ Tepeye = Lucca ile Pisa arasındaki S. Giuliano tepesi.

31/ Gualandi'ler, Sismondi'ler, Lanfranchi'ler = başpiskopos Ruggieri ile işbirliği yapan Pisa'nın önde gelen aileleri.

37 Gün doğmadan uyandığımda,
çocuklarım ağlıyordu uykularında,
ekmek istiyorlardı benden.

40 İçime doğanı düşünüp de üzülmezsen,
acıma nedir bilmiyorsun sen;
neye ağlayacaksın, buna gözyaşı dökmezsen?

43 Çocuklar artık uyanmıştı,
bize azık getirdikleri saat yaklaşmıştı,
herkes gördüğü düşün etkisinde kalmıştı;

46 o sırada korkunç kulenin alt kapısını
çivilediklerini duydum;
hiçbir şey demeden çocuklarımın yüzüne baktım.

49 Ağlamıyordum, içim taş kesmişti:
onlar ağlaşıyordu; Anselmuccio: ‘Neyin var baba,
niçin bize böyle bakıyorsun?’ dedi.

52 Yanıt da vermedim, ağlamadım da,
ne o gün, ne de ertesi gece
güneş yeniden yükselinceye dek dünyanın üzerinde.

55 Bu acılar zindanının içine
biraz güneş ışığı süzülüp de,
dördünün de yüzünde kendi görüntümü görünce,

45/ Herkes gördüğü düşün etkisinde
kalmıştı = hepsi düşünde öleceğini
görmüştü.

58 acıdan iki elimi de ısırđım;
onlar bunu açlıktan yaptığımı sandılar,
hemen yerlerinden fırladılar,

61 ‘Baba bizi yersen, acımız azalır,
bu bedeni sen vermiştin bize,
geri al şimdi’ dediler.

64 Kendimi yatıştırdım, üzmemek için onları;
o gün de ertesi gün de açmadık ağızlarımızı;
ey kara toprak niçin açmıyorsun kapılarını?

67 Dördüncü güne geldiğimizde
Gaddo ayaklarımın dibine uzandı,
‘Baba yardım etmeyecek misin bana?’ dedi.

70 Ardından öldü; nasıl görüyorsan şimdi beni,
tanık oldum üçünün de peşpeşe ölümüne,
beşinci günle altıncı gün içinde;

73 körelmişti gözlerim, her birini elledim,
ölümlerinin ardından iki gün onlara seslendim.
Acının yapamadığını açlık başardı sonunda.”

76 Bunları dedikten sonra gözlerini
kaydırdı, kemik ısırın bir köpek gibi
dişledi o talihsiz kelleyi.

73/ Körelmişti gözlerim = açlıktan
gözlerim görmez olmuştu.

73/ Her birini = çocuklarını ve
torunlarını.

75/ Açlık başardı sonunda = açlıktan öldüm; (kimi yorumcular da, Ugolino'nun Ruggieri'nin kafatasını kemirmesinden yola çıkarak, bu dizinin çocuklarını ve torunlarını yediği anlamına geldiğini ileri sürerler.)

79 Ey Pisa, si'nin yankılandığı
o güzel yöre halkının yüz karası,
madem ki komşuların seni cezalandırmada
82 ağır davranmakta, bari Capraia ile Gorgona
gelip Arno'nun ağzını tıkasa da,
içinde yaşayanlar boğulsa sularda!
85 Çünkü, Ugolino kontu senin kalelerine
ihamet etmekle suçlansa bile,
çocuklarına etmeyecektin bunca işkence.
88 Ey yeni Thebai, yaşları suçsuz kılıyordu
Brigata'yı da, Uguiccione'yi de
şiiirimin daha önce değindiği öteki ikisini de.
91 Biraz daha ilerledik,
buzun başka insanları örttüğü bir yere geldik,
bunların aşağıya değil, yukarıya dönüktü yüzleri.
94 Gözyaşları ağlamalarına engel oluyordu,
gözlerden boşalmayan acı içe dönüyor,
yüreklerin sıkıntısını daha da artırıyor;
97 çünkü ilk yaşlar katılaşıyordu,
kirpiklerin altındaki çukuru dolduruyor,
sanki billur bir siper oluşuyordu.

79/ Si'nin yankılandığı o güzel yöre
= İtalya (İtalyancada si = evet.)

82/ Capraia ile Gorgona = Arno
ırmağının ağzına yakın iki küçük ada.

100 Soğuğun etkisiyle
yüzüm buz kesmişti, bir nasır gibi
duyarlığı yitmişti,

103 ama yine de bir rüzgâr estiğini sezince,
dedim ki: “Usta, nereden geliyor bu esinti?
burada buhar yoktu hani?”

106 O dedi ki: “Birazdan varacağımız yerde
gözlerinle göreceksin esintinin kaynağını,
gözlerin verecek sorduğun sorunun yanıtını.”

109 Buzun içine gömülü zavallılardan biri,
şöyle seslendi: “Ey Cehennem’in dibine
gönderilen acımasız ruhlar,

112 şu katı perdeyi kaldırın da yüzümden,
gözyaşlarına donmadan yeniden,
yüreğimin sıkıntısı azalsın biraz.”

115 Dedim ki: “Kim olduğunu söyle
yardımcı olmam için sana, açmazsam gözlerini
buzların dibine ineyim ben de!”

104/ Usta = Vergilius.

105/ Buhar yoktu = rüzgârın toprağın
buharlaşması sonucunda oluştuğuna
inanılıyordu; Cehennem’de güneş
olmadığına göre bu buharlaşma nasıl
gerçekleşebilirdi?

111/ Acımasız ruhlar = keşiş Alberi-
go, Dante ile Vergilius’u, cezalarını

çekmek için Cehennem'in dibine
gönderilen iki günahkâr sanıyor.

118 Yanıt verdi: “Keşiş Alberigo benim,
zehirli meyve bahçesinin sahibiyim,
burada incir yerine hurma yemekteyim.”

121 “Nasıl olur, ne zaman öldün sen?” dedim.
“Yeryüzünde kalan bedenim
ne durumda bilemem” diye yanıt verdi.

124 “Tolomea’nın ayrıcalığı şu ki,
çoğu kez bir ruh, Atropos onu yola
çıkartmadan önce düşer buraya.

127 Yüzümdeki buzlu gözyaşlarını daha
büyük bir istekle kazıyasın diye,
bil ki, bir ruh benim gibi ihanet ettiğinde,

130 bir şeytan gelip alır bedenini,
artık şeytan yönetir onu
doluncaya dek vadesi.

133 Bu durumda ruh, bu mahzene düşer
ve arkamda donmakta olan gölgenin bedeni,
hâlâ yeryüzünde görünüyordur belki.

118/ Keşiş Alberigo = Floransalı papalık yandaşlarının başı, eğlence düşkünü Alberigo de’ Manfredi; kendisine hakaret eden yeğeni Alberghetto ile babası Manfredi’yi yemeğe çağır-mış, uşaklarına meyve getirin dediğinde, cellatlar içeri girerek Alberghetto ile babasını öldürmüşlerdir.

120/ İncir yerine hurma yemekteyim = cezamı kat kat çekmekteyim.

124/ Tolomea = konuklarına ihanet edenlerin bulunduğu, dokuzuncu dairenin üçüncü bölümü; Tolomea sözcüğü, kendisine sığınan Romalı general Pompeius'u öldüren Mısır kralı Ptolemaeus'tan türetilmiş olabilir.

125/ Atropos = ömür ipliğini kesen tanrıça.

136 Yeni geldinse tanırsın sen de:

Ser Brança d’Oria’dır adı,
yıllar oldu buraya atılalı.”

139 “Sanırım beni aldatıyorsun” dedim ben de,
“Brança d’Oria ölmedi ki, yiyip içiyor,
yatıp uyuyor, giyinip kuşanıyor.”

142 O dedi ki: “Yukarıda yapışkan ziftin kaynadığı
Malebranche çukuruna

Michel Zanche gelmemişken daha, Brança

145 bedeninde bir iblis bıraktı kendi yerine,
aynı şeyi yaptı, onunla birlikte
ihanet eden akrabası da.

148 Haydi artık uzat da ellerini,
açıver gözlerimi.” Gözlerini açmadım,
saygı sayılmalıydı bu kaba davranışım.

151 Ey Cenevizliler, yol yordam bilmez
kötülük yüklü kişiler,
hâlâ ne işiniz var yeryüzünde?

154 Sizlerden birini gördüm, suçları nedeniyle
Kokytos’a batmıştı ruhu

Romagna’nın en kötü ruhuyla birlikte,

157 oysa bedeni canlı dolaşıyordu yeryüzünde.

136/ Yeni geldinse = hâlâ Dante’nin bir günahkâr olduğunu sanıyor.

137/ Ser Brança d’Oria = malvarlığını ele geçirmek için, kayınbabası
Michel Zanche’yi bir yemek sırasında öldürten (1275) Cenovalı senyör.

150/ Saygı sayılmıydu bu kaba davranışım = Tanrı'nın cezaya arpırdığı günahkârın isteğini yerine getirmek Tanrı'ya saygısızlık olurdu.

156/ Romagna'nın en kötü ruhu =keşiş Alberigo.

Otuz Dördüncü Kanto

1 “*Vexilla regis prodeunt inferni*
bize doğru” dedi ustam; “gözlerini ileri
çevir, görürsün belki gelenleri.”
4 Yoğun bir sis bastırduğunda,
ya da yarıküremizde gece olduğunda
bir yel değirmeni nasıl görünürse göze,
7 buna benzer bir yapı görür gibi oldum ben de;
sindim rehberimin gerisine
rüzgârdan korunmak için, başka sığınak yoktu çünkü.
10 Gölgelelerin baştanbaşa örtüldüğü,
cam içinde bir saman çöpü gibi görüldüğü
bir yere gelmişim, elvermiyor bunu yazmaya şiirim.

1/ *Vexilla regis prodeunt inferni* =
Cehennem hükümdarının sancakları
ilerliyor (Latince); Cehennem hü-
kümdarı Lucifer, sancaklar ise kanat-
larıdır; Dante bu dizeyi Venatius
Fortunatus’un (1. yy) bir ilahisinden
almıştır.

2/ Ustam = Vergilius.

5/ Yarıküremizde = insanların otur-
duğu kuzey yarı kürede.

8 / Rehberimin = Vergilius’un.

12/ Bir yere = dokuzuncu dairenin dördüncü ve sonuncu bölümü; burada kendilerine iyilik edenlere ihanet edenler bulunur.

13 Kimi ayaktaydı, kim yerdeydi,
kimi başının, kimi tabanlarının üstündeydi;
yay gibi kıvrılıp ayaklarına bakanlar da vardı.

16 Bir zamanlar güzeller güzeli
olan yaratığa, onu bana gösterecek gibi
yaklaştığımızda, ustam önümden çekildi,

19 durdurdu beni:

“İşte Dite” dedi, “cesaretini
toplaman gereken yere geldik şimdi.”

22 Nasıl buz kestiğimi, güçten kesildiğimi
sorma bana ey okur, bunu yazamam,
çünkü yeterli sözcükleri bulamam.

25 Ölmemiştim, ama diri de değildim;
bir nebze aklın varsa kendin tasarla
ne hale geldiğimi, yaşamla ölümden yoksun kalınca.

28 Acılar ülkesi hükümdarının yarı gövdesi
buzlardan dışarı yükseliyordu;
benim boyum bir devin boyuna daha yakın olurdu

31 onun kollarına oranla:

buna bakarak, gövdesinin nasıl olduğunu
artık sen hesapla.

17/ Yaratığa = Lucifer’e; Lucifer Cen-
net’ten kovulmadan önce meleklerin
en güzeliydi. Bkz Cehennem **111(7)**.

18/ Ustam = Vergilius.

**20/ Dite = Lucifer; Bkz Cehennem
VI(69).**

34 Ne denli güzelse vaktiyle, o denli çirkin
olduğuna,

yaratıcısına başkaldırdığına
göre, her türlü kötülüğün kaynağı o olmalıydı.

37 Şaşırdım kaldım,
başında üç yüzü olduğunu görünce.

Kırmızı renkliydi yüzlerden öndeki,
40 omuzlardan eklenmekteydi

öbür ikisi bu yüze

ve tepede birleşiyordu yüzlerin hepsi;

43 beyazla sarı arasındaydı sağ yandaki;

sol yandaki, Nil'in geçtiği

yerlerden gelenlerin rengindeydi.

46 Her yüzün altında iki kanat vardı,

her kanat dev bir kuş kanadıydı

böyle yelken bile görmemiştim denizlerde.

49 Kanatlar tüyden yoksundu,

yarasa kanadına benziyordu;

çırıptıkça kanatlar, üç rüzgâr esiyordu:

52 Kokytos bir baştan bir başa buz kesiyordu.

O altı gözüyle birlikte ağlıyordu,

üç çeneye gözyaşlarıyla kanlı salyalar akıyordu.

35/ Yaratıcısına = Tanrı'ya.

38/ Üç yüzü = Dante, Hıristiyanlığın

üçlem ilkesine gönderme yapıyor.

Bkz Cehennem III(5).

39/ Kırmızı = kini simgeler.

**43/ Beyazla sarı arası = güçsüzlüğü
simgeler.**

44/ Nil'in geçtiği yerlerden gelenlerin rengi = kara; bilgisizliği simgeler.

55 Her ağızda dişler bir günahkâr öğütüyordu
bir değirmen gibi, böylece aynı anda
üç günahkâr birden işkence görüyordu.

58 Öndeki günahkârı öyle tırmalıyordu ki,
kimi kez sırtında hiç deri kalmıyordu,
ısıрма, solda sıfır kalırdı bunun yanında.

61 “En büyük cezaya çarptırılan,
şu yukarıdaki ruh” dedi ustam, “İskaryot Yahuda;
başı ağzın içinde, çırpınan ayakları boşlukta.

64 Baş aşağı duran iki ruhtan,
kara yüzden sarkanı Brutus,
gördüğün gibi, kıvranmakta hiç ağzını açmadan!

67 İri kıyım öteki de Cassius.
Gece oluyor artık, gitme zamanı geldi,
gördük sayılır her şeyi.”

70 İsteğine uydum, boynuna doladım ellerimi,
o, en uygun zamanı, yeri seçti;
kanatlar baştan başa açılınca

73 tutundu tüylü kaburgalara,
tüyden tüye kaya kaya,
indi gür tüylerle buzların arasına.

62/ Ustam = Vergilius.

62/ İskaryot Yahuda = Bkz Cehennem 1X(27).

65/ Brırus = Iulius Caesar'ın evlatlığı; Cassius'la birlikte Caesar'ı
öldürmüştür (İ.Ö 1. yy); Bk: Cehennem
IV(127).

68/ Gece oluyor = Dante ile Vergilius'un yolculuklarının başlangıcından bu yana neredeyse 24 saat geçmiştir; Bkz Cehennem 11(142).

76 Uyluğun kalça çıkıntısıyla

birleştigi noktaya ulaştığımızda,

rehberim bin bir zorlukla, korkuyla

79 başını ayakların olduğu yöne çevirdi

ve tüylere yapıştı yukarı çıkmak ister gibi,

öyle ki, Cehennem'e geri dönüyorduk sanki.

82 "İyi tutun" dedi ustam, yorgun biri gibi

soluk soluğa, "kurtulmak için bu kötülüklerden,

böyle merdivenlerden inmek gerek."

85 Sonra bir kaya yarığından dışarı çıktı,

kayanın kenarına oturttu beni,

dikkatli adımlarla yanıma geldi.

88 Gözlerimi yukarı kaldırdım,

Lucifer'i bıraktığım gibi bulacağımı sanmıştım;

oysa havaya kaldırmıştı bacaklarını.

91 Şaşırıp şaşırmadığıma cahiller,

geçtiğim noktayı bilmeyenler

karar versinler.

94 "Doğrul" dedi ustam, "ayağa kalk:

yolumuz irak, üstelik engebeli,

saat dersin yedi buçuğu geçti."

78/ Rehberim = Vergilius

78/ Bin bir zorlukla = Vergilius'ta ilk kez yorgunluk belirtileri görülüyor.

92/ Geçtiğim nokta = dünyanın merkezi.

94/ Ustam = Vergilius.

97 Bulduğumuz yer saray odası değildi,
yeraltında doğal bir indi,
hiç ışık almıyordu, tabanı delik deşikti.

100 Ayağa kalkınca dedim ki:
“Bu çukurdan uzaklaşmadan önce,
nerede yanıldığımı bana söyle: Buz nerede?”

103 Lucifer nasıl baş aşağı duruyor böyle?
Güneş nasıl geçti geceden gündüze,
birkaç saat içinde?”

106 Dedi ki: “Sen kendini hâlâ, dünyayı kemiren
lanetli kurdun tüyelerine tutduğum yerde,
merkezin ötesinde sanıyorsun.

109 Oradaydın ben aşağıya indikçe; ama ben
dönünce,
dört bir yandan ağırlıkların yöneldiği
noktayı geçtin sen de.

112 Şimdi, günahsız doğup ölen kişinin
öldürüldüğü toprakları içeren yarıkürenin
karşısında yer alan yarıkürenin

107/ Kurdun = Lucifer’ in.

108/ Merkezin ötesinde = dünyanın
merkezinin ötesinde (Cehennem’de).

111/ Nokta = dünyanın merkezi; yer
çekimi nedeniyle ağırlıklar bu nok-
taya yönelir.

112/ Günahsız doğup ölen kişinin = İsa’nın.

115 dibine vardın:
ayaklarının bastığı küçük daire,
öteki yüzü Giudecca'nın.

118 Burası sabahtır, orada gün batarken:
bizi tüylerinden merdiven gibi indiren,
yerinde dikili eskisi gibi.

121 Bu yana düşmüştü gökyüzünden
buralarda uzanan toprak
ondan korkup denizin dibine gizlenmiş,

124 bizim yarıküremize gelmişti;
üstümüzde görünen toprak,
belli ki ondan kaçıp ardında bu boşluğu bıraktı.”

127 Belzebuth'un ötesinde
bu mezar sona ermeden önce
bir yer vardır, görünmez çıplak gözle

130 ama oyduğu bir kayadan hafif bir eğimle
akan bir suyun şırıltısı
belli eder varlığını.

117/ Giudecca = dokuzuncu dairenin
en dar bölümü olan dördüncü bölüm;
Giudecca sözcüğü İsa'ya ihanet eden
Yahuda'nın adından (Giuda) türetil-
miştir.

119/ İndiren = Lucifer.

121/ Bu yana düşmüştü = Lucifer
gökyüzünden güney yarıküreye düşer.

124/ Bizim yarıküremize = kuzey yarıküre.

125/ Üstümüzde görünen toprak = Âraf.

127/ Belzebuth = şeytanların başına verilen ad; Dante bu adı Lucifer için kullanıyor.

128/ Bu mezar = Cehennem.

131/ Akan bir suyun = büyük bir olasılıkla Araf'tan gelen Lethe ırmağı.

133 Aydınlıklar dünyasına dönmek için, rehberimle
bu yeraltı geçidine daldık,
mola vermeyi aklımızdan bile geçirmeden,

136 o önde ben peşinde yukarılara tırmandık
sonunda yuvarlak bir delikten
gökyüzünün taşıdığı güzel nesnelere baktık;

139 buradan dışarı çıktık, görmek için yıldızları.

*(Explicit prima pars Comedia Dantis Alaghieri in qua
tractatum est de Inferis)*

(Dante Alighieri'nin Komedya'sının Cehennem'den
söz edilen birinci bölümü burada sona erdi)

133/ Aydınlıklar dünyasına = güneşin ışıdığı dünyaya.

133/ Rehberimle = Vergilius'la.

138/ Güzel nesnelere = yıldızlara.

139/ Yıldızları = Araf ve Cennet de yıldızlar sözcüğüyle sona erer.

Âraf

Birinci kanto

1 Azgın denizi ardında bırakan
düş gücümün küçük teknesi,
dingin sulara girince şişirdi yelkenini:
4 insan ruhunun arınıp da
Cennet'e çıkmayı hak ettiği
ikinci beldeyi anlatacağım şimdi.
7 Ey kutsal esin perileri, değil mi ki
sizinim, ölü şiir burada dirilsin;
Kalliope de buraya gelsin,
10 bahtsız Pieridesler de
bağışlanma umudu bırakmayan sesiyle
türküme eşlik etsin.
13 Duru havada ilk daireye bile
yayılan doğu kökenli güzelim yakut rengi,
gözlerimle yüreğimi

1/ Azgın deniz = Cehennem

6/ ikinci belde = Araf

8/ Ölü şiir = ölüler ülkesi Cehennem' i anlatan şiir.

9/ Kalliope = dokuz Musa'dan biri; adı, güzel sesli anlamına gelir; Bkz Cehennem II(7).

10/ Pieridesler = Teselya Kralı Pierius'un dokuz kızı; Kalliope ile şarkı yarışması yaparlar, yenik düşünce saksağana dönüştürülürler.

13/ ilk daireye bile = ufka (kimi yorumculara göre de, gökyüzünün ayın bulunduğu kesimine) bile.

16 karartan ölü havadan çıkınca,
yeniden yaşama
sevinci doldurdu bakışlarıma.

19 Sevdayı körükleyen güzel gezegen
gülümsetiyordu doğuyu bir baştan bir başa,
kendine eşlik eden Balıkları gizlerken.

22 Sağ yana dönüp de öbür kutba bakınca
dört yıldız gördüm, kimse görmemişti
bunları ilk insanlar dışında.

25 Keyfini sürüyordu gök, bunların alevlerinin:
ey kuzey toprakları, dul say kendini
görmediğin için bu alevleri!

28 Özlerimi bunlardan ayırıp da
Araba'nın gözden yittiği öbür kutba
dönünce biraz, yanımda tek başına

31 yaşlı birini gördüm, öyle saygıdeğerti ki,
hiçbir çocuğun babasına
bunca saygı göstermesi beklenmezdi.

16/ Ölü havadan = Cehennem'den.

19/ Güzel gezegen = Venüs; Venüs'ün ışığı Balıklar takımyıldızının
görülmesini engellemektedir.

22/ Sağ yana dönüp de = Araf'ta hep sağ yandan gidilir.

22/ Öbür kutup = güney kutbu

23/ Dört yıldız = bu noktada Güney-haçı takımyıldızı bulunmakla birlikte,
Dante'nin bu yıldızları bilmesi söz konusu değildir; yorumcuların çoğuna

göre dört yıldız dört ana erdemi (adalet, güçlülük, ılımlılık, sakınım) simgeliyor.

24/ İlk insanlar = Adem ile Havva; Cennet'ten kovulmadan önce dört ana erdemi tanımışlardır.

29/ Araba = Büyük Ayı.

29/ Öbür kutba = kuzey kutbuna.

31/ Yaşlı biri = Marcus Porcius Cato Uticensis (İÖ 95-46); Caesar'la Pompeius'un politikalarına karşı çıkarak cumhuriyeti savunmuş, Caesar'ın eline düşmemek için kuzey Afrika' da, Utica'da canına kıymıştır; bu nedenle Uticensis (Utica'lı) diye anılır.

37/ Dört kutsal ışık = dört ana erdemi simgeleyen dört yıldız.

34 Ak teller karışmıştı uzun sakalına,
göğsüne iki örgü gibi
inen saçları da öyleydi.

37 Dört kutsal ışığın ışınları
yüzünü öyle aydınlatıyordu ki,

sanki güneş vurmuş gibi görüyordum onu

40 “Karanlıklar ırmağı boyunca giderek, öncesiz
sonrasız zindandan kaçan sizler kimsiniz?” dedi,
saygın sakalını sallarken.

43 “Kim yol gösterdi size, Cehennem vadisini
sürekli karanlık kılan derin geceden çıkarken
kim oldu feneriniz?”

46 Aşağıda yasalar mı kalktı?

Yoksa, lanetlilerin mağaralarım gelmelerine
izin veren yeni bir karar mı alındı?”

49 Bunun üzerine rehberim beni tuttu, saygılı
bir konuma getirdi gözlerimi dizlerimi,
sözleriyle, elleriyle, işaretleriyle.

52 Sonra yanıt verdi: “Kendiliğimden gelmedim:
gökten bir kadın indi, onun isteği üzerine
bu kişiye eşlik ettim, yol gösterdim.

40/ Karanlıklar ırmağı = Lethe; Bkz Cehennem XXX1V(131).

47/ Mağaralarım = Araf’a.

49/ Rehberim = Vergilius.

53/ Bir kadın = Beatrice; Bkz. Cehennem 11(70).

55 Gerçek kimliğimizi
açıklamamı istiyorsun belli ki,
karşı gelmem düşünülemez bu isteğine.

58 Bu kişi hiç görmedi son gecesini;
ama çılgınlığı yüzünden öyle yaklaştı ki,
neredeyse tüketecekti günlerini.

61 Dediğim gibi, onu kurtarmak için
gönderdiler beni;
yoktu başka yol girdiğim yoldan başka.

64 Ne kadar suçlu varsa gösterdim ona,
şimdi de, gözetimin altında
arınan ruhları göstermek istiyorum.

67 Onu nasıl getirdiğimi anlatmak uzun sürer;
yukarıdan inen bir güç yardım etti de,
seni görüp işitmesi için yol gösterdim ona.

70 Buraya gelişini ne olur hoş karşıla:
özgürlüğü arıyor o, özgürlüğün değerini
uğrunda can verenler bilir en iyi.

73 Sen de bilirsin, çünkü ölümden acı duymadın
Utica'da, orada bıraktın
büyük gün gelince ışıyacak giysini.

58/ Son gecesini = ölümü; Vergilius
Dante'nin ölü olmadığını anlatmaya
çalışıyor.

68/ Yukarıdan inen bir güç = Tanrı'nın yardımı.

75/ Giysini = bedenini; büyük gün
(kıyamet günü) gelince Cato bed-

nine bürünüp Cennet'e gidecektir;
Cato özgürlük uğruna canına kıydığı
için Dante bu davranışı hoşgörüyle
karşılar.

76 Yasalara karşı çıkmadık biz, bu kişi
canlı ve Minos bağlamadı beni;
ey kutsal ruh, saf gözleri, sahip çıkman
79 için hâlâ sana yalvaran
Marzia'nın bulunduğu dairedenim ben de:
onun sevgisi adına izin ver bize.

82 Bırak da girelim yedi ülkene,
aşağıda adının geçmesine üzülmezsen,
selam götürürüm ona senden.”

85 “Gözlerim Marzia'yı çok severdi
öbür taraftayken ben” dedi,
“yerine getirirdim her isteğini.

88 İblisin ırmağının karşı kıyısında
kaldığı için, ben ayrıldıktan sonra çıkan bir yasa
gereğince, etkileyemez oldu artık beni.

91 Ama dediğin gibi, seni gökteki
bir kadın gönderdiyse, gerek yok bunca söze,
onun adına istemen yeterli.

94 Hadi yürü, önce bir saz dola şu adamın beline
sonra da yüzünü yıka iyice,
temizlensin kirleri;

77/ Minos = Bkz Cehennem V(4).

80/ Marzia = Cato'nun karısı; Vergilius'la birlikte aynı dairededir (Limbus'ta).

82/ Yedi ülkene = Araf'ın yedi dairesine.

88/ İblisin ırmağı = Akheron; Bkz Cehennem III(77)

89/ Bir yasa = Limbus'tan ayrılan ruhların orada kalanlara sevgi beslemelerini yasaklayan yasa.

94/ Saz = alçakgönüllülük simgesi; günahlardan arınmak için ruhun alçakgönüllü olması gerekir.

- 97** İlk cennet görevlisinin önüne
bulanık gözlerle
çıkması doğru olmaz.
- 100** Bu küçük adanın sahillerinde
dalgaların dövdüğü nemli toprak üstünde
sazlar biter;
- 103** yapraklı bitki, gövdeli bitki de
burada yaşayamaz,
çünkü dalgalara karşı koyamaz.
- 106** Buradan geri dönmeniz doğru olmaz;
yükselmeye başlayan güneş, tırmanmaya elverişli
yamacı gösterir şimdi.”
- 109** Bunları dedi, çekilip gitti;
bir şey demeden kalkıp rehberime sarıldım,
gözlerinin içine baktım.
- 112** Dedi ki: “Oğul peşimden yürü,
geri dönelim, bu ova
buradan iniyor kıyıya.”
- 115** Ağaran gün, önünden kaçan
karanlığın son saatlerini kovalıyordu,
uzaktan denizin hışıltısı geliyordu.

97/ Cennet görevlisi = melek.

100/ Küçük ada = üzerinde Araf dağı-
nın bulunduğu ada.

107/ Güneş = Tanrı'nın yol gösterici
ışığının simgesi.

110/ Rehberime = Vergilius'a.

118 Yitirdiği yola kavuşan,
ve o zamana dek boşuna dolaştığını anlayan
biri gibi yürüyorduk ıssız vadide.

121 Çiyin güneşe dayandığı,
serinlik nedeniyle ağır buharlaştığı
bir yere geldiğimizde,

124 ustam iki elini açtı,
ince otların üstünde dolaştırdı,
bunu niçin yaptığını anlamıştım,

127 gözyaşlarımla ıslanmış yanaklarımı uzattım;
Cehennem'in saklamış olduğu rengimi
açığa çıkardı o da.

130 Issız kıyıya vardık sonra,
bu sulardan açılıp da
geri dönmeyi başaran kimse olmamıştı daha.

133 Başkasının dediği gibi, belime saz doladı burada,
öyle bir saz seçti ki, inanmayacaksınız ama,
o boynu bükük bitkiyi derleyince,

136 hemen bir yenisi bitti yerinde.

124/ Ustam = Vergilius.

127/ Islanmış yanaklarımı = Dante
heyecandan ağlamıştır.

128/ Saklamış olduğu rengimi =dumanlar Dante'nin yüzünü karartmıştır.

132/ Geri dönmeyi başaran olmadı =Ulikses ile arkadaşlarına gönderme
yapılıyor; Bkz Cehennem XXVI (133).

İkinci kanto

1 Meridyen dairesinin doruk noktası
Kudüs'ün üstünü örttüğünde
ufka ulaşmıştı güneş de;
4 karşı dairede yol alan geceyse
uzayınca elinden düşen Terazile birlikte
Ganj'dan çıkmaktaydı,
7 ve bulunduğum yerde
güzel Aurora'nın pembe beyaz yanakları
turuncuya çalıyordu yaşı ilerledikçe.
10 Deniz kıy ısındaydık biz yine,
gideceği yol aklından çıkmayan
yüreğiyle yürüyüp, bedeniyle duran
13 bir yolcu gibi. Gün ağarırken batıda,
denizden yükselen yoğun sisin arkasında
Mars nasıl kızıla çalarsa,

2/ Kudüs'ün üstünü örttüğünde =
Dante'nin coğrafya kavramında dört
ana yön vardır: Kudüs (kuzey), Araf
(güney), Ganj (doğu), Ebro (batı).
Kudüs'te akşam olurken, Araf'ta gün
doğar; İspanya'da vakit öğle, Hin-
distan'da ise gece yarısıdır; dünyanın

toprakları kuzey yarıkürededir, güney
yarıkürede yalnızca Araf vardır.

5/ Uzayınca = geceler uzayınca

5/ Elinden düşen = görünmez olan.

5/ Terazi = Terazi takımıyıldızı.

8/ Aurora = şafak tanrıçası.

9/ Yaşı ilerledikçe = zaman geçtikçe.

16 o sırada, erişilmez bir hızla
denizden öyle bir ışığın geldiğini gördüm,
şimdi de görebilsem keşke.

19 Soru sormak için rehberime, gözlerimi çevirip de,
sonra yeniden bakınca,
daha parlak, daha büyük göründü gözüme.

22 Ardından ışığın çevresinde
ne olduğunu bilmediğim bir beyazlık belirdi,
altından da bir başka beyaz geldi.

25 İlk beyazlar kanada dönüştüğünde
rehberim bir şey dememişti daha;
ama kayıkçıyı tanıyınca:

28 “Diz çök, çabuk diz çök” diye seslendi.
“Kavuştur ellerini, gelen Tanrı’nın meleği,
böyle görevliler göreceksin bundan sonra.

31 Gördüğün gibi, insan yapısı gereçleri küçümsüyor,
kürek de, yelken de kullanmıyor,
bunca irak kıyılar arasında kanatlarıyla yol alıyor.

34 Bak, kanatlarını nasıl gökyüzüne kaldırıyor,
ölümlü tüyler gibi dökülmeyen
ölümsüz tüyleriyle havayı nasıl dövüyor.”

37 Kutsal kuş bizden yana yaklaştıkça
parlaklığı arttı, sonunda
ışığa dayanamaz oldum, gözlerimi yumdum,

19/ Rehberime = Vergilius’a.

26/ Rehberim = Vergilius.

27/ Kayıkçı = melek

33/ İrak kıyıları arasında = Tevere ırmağının ağzıyla Araf arasında.

37/ Kutsal kuş = melek.

40 o da, kıyıya yanaştırdı
neredeysse suya değmeyen
ince yapılı hızlı kayığı.

43 Göklerden gelen kayıkçı kıçta duruyordu,
çevresine nurlar saçıyordu,
kayıkta yüzü aşkın ruh oturuyordu.

46 “*in exitu Israel de Aegypto*” diye başlayan
mezmuru söylüyorlardı
hep bir ağızdan.

49 Sonra kayıkçı istavroz çıkardı;
herkes kendini kıyıya attı,
o da hızla dönüp gitti, geldiği gibi.

52 Burada kalanlar belli ki yörenin yabancısıydı,
ilk kez görülen bir yere bakar gibi
çevrelerine bakıyorlardı.

55 Güneş, ışığını her yere saçıyordu,
çünkü gökyüzünden çoktan kovalamıştı
Oğlak burcunu soylu okları

58 ve yeni gelenler bizden yana döndüler:
“Dağa giden yolu biliyorsanız eğer,
bize de gösterin” dediler.

43/ Kayıkçı = melek.

46/ *in exitu Israel de Aegypto* - İsrail
Mısır’dan gidince; **114.** mezmurun
başlangıcı; ruhun günahlardan arın-
ması anlamında kullanılıyor.

47/ Mezmur = makamla okunan Zebur (Tanrı tarafından Davut Peygambere gönderildiğine inanılan *Kitabı Mukaddes*) sureleri.

49/ Kayıkçı = melek.

59/ Dağa giden yolu = Araf'a giden yolu.

61 Vergilius yanıt verdi: “Belki buraları
tanıdığımızı sanıyorsunuz;
oysa biz de yolcuyuz sizin gibi.

64 Az önce bir başka yoldan buraya vardık,
öyle çetin öyle sarptı ki, yokuş çıkmak
bizim için çocuk oyuncağı artık”

67 Ruhlar soluk aldığımı, hâlâ yaşadığımı
görünce sapsarı kesildiler,
şaşırmış göründüler.

70 Zeytin dalı tutan ulağın çevresini
haber almak isteyenlerin sarıp da
itişip kakışması gibi,

73 bu talihli ruhlar da
yüzüme bakmaya koyuldular,
güzelleşmeye gitmeyi unuttular.

76 İçlerinden biri öne çıktı
boynuma sarıldı büyük bir sevgiyle,
aynı şeyi yapmak zorunda kaldım ben de.

79 Ama, içi boştu gölgenin!
Tam üç kez ellerimi gövdesine doladım,
üçünde de ellerimle havayı kucakladım.

70/ Zeytin dalı tutan ulak = ulağın
elinde zeytin dalı bulunması iyi ha-
ber getirdiği anlamına gelirdi.

75/ Güzelleşmeye gitmek = günah-
lardan arınmak.

76/ İçlerinden biri = Floransalı ya da
Pistoia'lı besteci Casella.

82 Şaşkınlık kaplamış olmalı ki benliğimi,
gölge gülümseyip geri çekildi,
ona doğru bir adım attım ben de.

85 Durmamı söyledi yumuşacık bir sesle,
o zaman kim olduğunu anladım,
biraz kalmasını istedim, benimle konuşsun diye.

88 “Ölümlü bedenimle nasıl sevdimse seni,
bedensiz de seviyorum, peki
sen ne arıyorsun burada?” diye yanıt verdi.

91 “Sevgili Casella, bu gezimin nedeni,
buraya dönebilmek isteği,
sen niye buradasın hâlâ?” dedim ben de.

94 Dedi ki: “Bana kimse haksızlık etmedi,
ama, istediğini istediği zaman götüren kişi
geçitten geçmemi kaç kez engelledi:

97 kararı haklı bir gerekçeye dayanıyor,
doğrusu, üç aydır her isteyen
nazlanmadan kayığına alıyor.

100 Tevere'nin tuzunun arttığı
kıyıya geldiğimde
yine öyle davrandı, beni de aldı.

93/ Niye buradasın hâlâ = çünkü öleli çok olmuştur.

97/ Haklı bir gerekçeye = Tanrı'nın
kararına.

98/ Üç aydır = **1299** Noel'inden bu yana; papa Bonifazio **1300** yılını jübile yılı ilan ettiğinden, bu yıl boyunca öngörülen günahların bağışlanması, öteki dünyada da geçerlidir. Bkz Cehennem I(I).

100/ Tevere = Roma'nın ortasından geçen ırmak (Tiber).

100/ Tuzunun arttığı = denize döküldüğü.

103 Şimdi ırmağın ağzına yöneltti kanatlarını,
çünkü hep oradan alır
Akheron'a gitmeyecek ruhları.”

106 Dedim ki: “Yeni bir yasa yasak getirmediyse,
belleğinden de silmediyse,
bütün kaygılarımı gideren

109 sevda ezgisini söyleyen de,
cismimle buraya gelirken
yorgun düşen ruhum dinlense!”

112 “Aklımdan çıkmayan sevda”
şarkısını öyle tatlı bir sesle söylemeye
koyuldu ki, kulaklarımda çınlıyor hâlâ.

115 Ustam da, ben de, oradakilerle birlikte
onu dinledik kendimizden geçmiş gibi,
hiçbir şey düşünmez olmuştuk sanki.

118 Dikkat kesilmiş şarkıyı dinliyorduk ki,
birden saygın yaşlı seslendi:
“Tembel ruhlar, bu ne hal böyle?”

121 Bu ne aymazlık, bu ne umursamazlık?
Hemen dağa çıkın, Tanrı'nın size görünmesine
engel olan kabuğunuzu bırakın!”

105/ Akheron = Bkz Cehennem III (77)

112/ Aklımdan çıkmayan sevda =
Dante'nin Convivio adlı yapıtındaki
ikinci şiirin ilk dizesi; Casella'nın bu
şiiri bestelediği sanılıyor.

119/ Saygın yaşlı = Cato.

123/ Kabuğunuzu bırakın = gñnahlarınızdan arının.

- 124** Yem zamanı gelince böbürlenmeyi
unutup, topladıkları arpa, buğday tanelerini
bir arada sessizce yiyen güvercinler,
127 kendilerini ürkütecek bir şey olursa,
bu tehlike karşısında
nasıl bırakırsa yemlerini,
130 bu acemi ruhlar da hemen kesti şarkı söylemeyi,
nereye gittiğini bilmeyenler
gibi yamaca yöneldiler;
133 bizim gidişimiz de, daha yavaş değildi.

130/ Acemi ruhlar = yeni gelmiş olan ruhlar.

Üçüncü kanto

1 Ruhlar birden kaçııp da,
adaletin ceza dağıttığı
dağa doğru dağılınca,
4 daha da sokuldum güvenilir dostuma.
O olmasa nasıl gelirdim buralara?
Kim çıkartırdı beni dağa?
7 Ustam sanki kendisiyle hesaplaşıyordu,
ufacık bir hata, bu onurlu temiz ruhta
büyük üzüntüye yol açıyordu!
10 Her davranışın saygınlığını
azaltan telaştan uzaklaşınca ayakları,
aklımın daha önce sınırlı ilgi alanı
13 genişledi, istekle doldu sanki,
sulardan çıkıp göklere yükselen tepeye
çevirdim bakışlarımı.
16 Arkamda ışıyan güneşin kızıl ışınları
gövdemin önüne gelince kırılıyordu,
gövdem ışınları engelliyordu.

4/ Dostuma = Vergilius'a.

14/ Tepeye = Araf'a.

- 19 Görünce önüme düşen gölgemi,
tek başıma kalmış gibi
korkuyla başımı yana çevirdim.
- 22 “Yoksa korktun mu?” dedi destekçim
benden yana dönerek, “yanında olduğumu,
yol gösterdiğimi unuttun mu?”
- 25 Gölge veren bedenimin gömülü olduğu
yerde çoktan akşam oldu,
Napoli’deki bedenim Brandizio’dan alındı.
- 28 Seni şaşırtmasın önümde gölge olmayışı,
göklerin birbirlerinin ışınlarını
kesmeyişine de şaşırayım deme.
- 31 Tattırmak için soğuğu, sıcaklığı, acıyı,
kutsal Güç böyle bedenler yaratıyor,
ama gizini bize açıklamıyor.
- 34 Üç kişilikli bir özün izlediği sonsuz yoldan,
bizim aklımızın da geçebileceğini
sananın, zoru olmalı aklından.
- 37 İnsanlar *quia* ile yetinmeyi bilmeli;
her şeyi görebilmeleri söz konusu olsaydı,
Meryem’in doğurmasına gerek kalmazdı;

20/ Tek başıma kalmış gibi = Vergilius ruh olduğu için gölgesi yoktur;
Vergilius’un gölgesini görmeyen Dante onun gittiğini sanır.

22/ Destekçim = Vergilius.

27/ Brandizio = Brindisi; Vergilius **10**

19 yılında Brindisi'de öldü; daha sonra Augustus'un isteği üzerine ölüsü Napoli'ye götürüldü.

34/ Üç kişilikli bir öz = Tanrı (üçlem ilkesi); Bkz Cehennem **111(5)**.

37/ *Quia* = çünkü; insanlar var olanla yetinmeyi bilmeli.

40 böyle istekler peşinde koşanların
sonuç elde edemediklerini,
sonsuz bir acıya gömüldüklerini gördünüz,
43 sözünü ettiklerim Aristo, Platon ve daha niceleri.”
Bunları dedi başını öne eğdi,
sustu canı sıkılmış gibi.
46 Dağın eteğine varmıştık bu arada;
öyle dikti ki önümüzdeki kaya
hiçbir ayak tırmanamazdı buraya.
49 Turbia ile Lerici arasındaki dağlarda
en bozuk en ıssız yol bile,
geniş, rahat bir merdiven sayılırdı bunun yanında.
52 Ustam: “Kanadı olmayanların çıkmasına elverişli
yamaç kim bilir hangi yönde?” dedi,
yürümeye ara verdi.
55 O başını öne eğmiş, gideceğimiz yolu
aklında tasarlıyor;
ben de kayanın tepesine bakıyordum ki,
58 sol kolda bize doğru gelen bir dizi ruh belirdi,
öyle yavaş yürüyorlardı ki,
belli bile olmuyordu yürüdükleri.
61 “Usta” dedim, “kaldır gözlerini,
karar veremiyorsan tek başına,
gelenler yardım edebilir sana.”

49/ Turbia ile Lerici = Monaco dolaylarındaki Turhia ile La Spezia dolaylarındaki Lerici arasındaki dağlar çok sarpdır.

52/ Ustam = Vergilius.

61/ Usta = Vergilius.

64 Onlara baktı, kendine güveni geldi,
“Yavaş yürüyorlar, biz gidelim yanlarına,
sen de ferah tut yüreğini oğul” dedi.

67 Biz bin adım atmıştık, ama onlar
hâlâ usta bir elin attığı bir taşın
aşabileceği uzaklıktaydılar

70 ve yüksek yarın yalçın yamaçlarına kaçıştılar,
kuşkulu bir şey görüp de durup bakanlar gibi
kıpırdamadan durdular.

73 “Ey Tanrı’nın bağışladığı cennetlik ruhlar”
diye Vergilius söze girdi,
“hepinizin dört gözle beklediği

76 erinç adına söyleyin bize,
dağa çıkmaya elverişli yol nerede,
zaman yitirmek değer bilenler için çok kötü de.”

79 Ağıldan nasıl önce bir, sonra iki,
sonra üç koyun çıkar da, ötekiler içerde kalırsa
ürkek, gözleriyle başları öne eğili;

82 ilk koyunun yaptığıını ötekiler de yaparsa,
öndeki durunca, ötekiler de bilmeden nedenini
sessizce onun yanında toplanırsa;

85 tıpkı bunun gibi, talihli kalabalığın başı da
bize doğru yürüdü, onurluydu yürüyüşü
utangaçtı yüzü.

78/ Değer bilenler = zamanın değerini bilenler.

88 Sağ yanımda ışığın kırıldığını,
gölgeyin kayaya yansıdığını
görünce, önde yürüyenler durakladı,
91 sonra biraz gerilediler,
onları izleyenler de aynı şeyi yaptı
bilmeden nedenini.

94 “Bu gördüğünüz bir insan bedeni,
bu yüzden gölgesi vuruyor yere,
siz sormadan açıklıyorum size.

97 Şaşırma kalkmayın, bu duvarı
göklerin desteğiyle aşmaya çalıştığını
aklınızdan çıkartmayın.”

100 Ustam bunları dedi, o saygın kişiler de,
ellerinin tersiyle işmar ettiler,
“Geri dönün, önümüzden yürüyün” dediler.

103 Sonra söze girdi içlerinden biri:
“Kim olursan ol yürürken bana çevir gözlerini
ve düşün yeryüzünde beni görüp görmediğini.”

106 Dönüp dikkatle baktım: yakışıklıydı,
sarışındı, soylu bir görünüşü vardı,
kaşlarından biri ortadan yarılmıştı.

109 Sıkılarak, onu görmediğimi söyleyince,
“Gör şimdi” dedi, göğsünün üstündeki
bir yarayı gösterdi. “Adım Manfredi,

111/ Manfredi = Sicilya kralı II. Federico'nun evlilik dışı oğlu; babasının ölümünden sonra onun papalık karşıtı politikasını sürdürmüş, aforoz edilmiş ve ,**1266**'da Benevento'da, papanın desteklediği Charles d'Anjou karşısında yenilgiye uğramış, çarpışmalar sırasında ölmüştür.

112 imparatoriçe Costanza babamın anası,
Aragon'la Sicilya'ya
onur katanların anası

115 güzel kızıma git geri dönünce,
gerçeği anlat ona,
başka şeyler söyleyen varsa.

118 Ölümcül iki vuruş vücudumu deşince,
hoşgörüsünü kimseden esirgemeyene
teslim ettim kendimi gözyaşları içinde.

121 Günahlarım korkunçtu;
ama sonsuz bağışlayıcının kolları uzundu,
başvuran herkesi bağrına basıyordu.

124 Clemente'nin peşime taktığı Cosenza papazı
eğer iyi okumuş olsaydı
Tanrı'nın kitabını,

127 gövdemin kemikleri hâlâ,
Benevento yakınındaki köprünün sonunda
ağır taşların altında olacaktı.

112/ Costanza babamın anası =
babasının adı yerine babaannesinin
adını anarak, evlilik dışı kökenini
gizlemek istiyor.

113/ Onur katanlar = Manfredi'nin
torunları Aragon'da ve Sicilya'da
tahta çıkmışlardır.

119/ Esirgemeyene = Tanrı'ya.

122/ Sonsuz bağışlayıcı = Tanrı.

124/Clemente = Papa Clemente IV.

124/ Cosenza papazı = Cosenza pis-
koposu Bartolomeo Pignatelli; papa
Clemente'nin isteği üzerine Manfre-
di'nin kemiklerini Napoli sınırları
dışına çıkartıp, Verde ırmağına (Ga-
rigliano) attırmıştır.

130 Oysa sönmüş mumlarla götürüldükleri
krallık toprakları dışında, tâ Verde kıyısında
yağmurda ıslanıyor, rüzgârda savruluyor şimdi.

133 Umut çiçeği açtığı sürece,
onların ahı yok etmez sonsuz sevgiyi,
geri dönmeyecek biçimde.

136 Kutsal Kiliseye karşı çıkıp da
ölen biri, pişmanlık getirse bile sonunda,
hata ettiği sürenin otuz katına

139 eşit bir süre boyunca,
bu kıyının dışında kalmak zorundadır,
bu süreyi ancak iyi dualar azaltır.

142 İyi yürekli Costanza'ya bu engeli
ve beni nasıl gördüğünü söylersen
mutlu edersin beni, çünkü onların yardımıyla

145 çok yol alınıyor burada.”

130/ Sönmüş mumlarla = aforoz edilenlerin cenazesinde mum yakılmazdı.

141/ İyi dualar = yaşayanların duaları

142/ Bu engeli = süre dolmadan Araf'a girme yasağı.

144/ Yardımıyla = dualarıyla.

Dördüncü kanto

1 Duyularımızdan birine

acı ya da zevk egemen olursa,
öyle kaptırır ki ruhumuz kendini bu duyguya

4 artık öteki duyuları tanımaz bile

ve bu olgu, birden çok ruhumuz olduğuna
inananların görüşünü çürütür.

7 Ruhu büyük bir güçle kendine çeken

bir şey görülürse duyulursa,

zaman bir çırpıda akıp gider,

10 çünkü zamanı algılayan yeti başka,

ruhu içeren yeti başkadır,

biri bağımsız, öteki bağımlıdır.

13 Saygıyla dinlerken o ruhu, kendi üstümde de

sınadım bunu; çünkü o ruhların hep birlikte

“İşte aradığınız şey bu” diye

5/ Birden çok ruhumuz = Platon'un
görüşüne göre insanın (karaciğerde,
kalpte ve beyinde yerleşmiş) üç ruhu

vardı; daha önce *Vita Nuova*'da

Platonun görüşünü benimsemiş olan

Dante, artık tek ruhu savunmaktadır.

6/ Çürütür = birden çok ruh olsaydı,

hepsi aynı konuda yoğunlaşamazdı.

13/ O ruhu = Manfredi'yi.

16 bağırdıkları yere geldiğimizde,
ben hiçbir şey gözlemeden
güneş tam elli derece yükselmişti.

19 Ruhlar topluluğu bizi bırakıp gitmişti,
önde rehberim, peşinde ben
tırmanmaya koyulduk bir geçitten,

22 üzümler olgunlaşınca asmaların dibine
bağcının çatalla açtığı delik bile,
daha geniş olurdu bu geçitten.

25 Sanleo'ya gidebilir, Noli'ye inebilir,
Bismantova'nın doruğuna tırmanabilir
insan ayaklarıyla; ama burada uçmak gerekiyordu,

28 bana umut aşılaman, yolumu
aydınlatan rehberimin peşinde,
büyük tutkunun kanatları ve hızlı telekleriyle,

31 Kayanın yarığında yukarı çıkarken
yarığın iki yanı üstümüze geliyordu,
ayaklar ellerden yardım istiyordu.

34 Sarp yamacın ucundaki açıklığa
ulaşınca dedim ki: “Usta,
hangi yoldan gideceğiz?”

18/ Elli derece = güneş saatte on beş derece yükseldiğine göre, Dante'nin Tanrı'nın meleğini görmesinden bu yana üç saat yirmi dakika geçmiştir; Bkz Araf **11(29)**.

25/ Sanleo = Urbino dolaylarında sarp bir tepenin üstünde kurulu San Leo kasabası.

25/ Noli = Liguria bölgesinde dağlarla çevrili bir kasaba.

26/ Bismantova = Reggio Emilia bölgesinde bir dağ.

29/ Rehberimin = Vergilius'un.

35/ Usta = Vergilius.

37 Dedi ki: “İyi bir kılavuza rastlayıncaya dek,
peşimden tırmanman gerek,
sakın geri adım atayım deme.”

40 Öyle yüksekti ki doruk, görünmüyordu gözle,
yokuşa gelince, dairenin dörtte birini
merkeze bağlayan doğrudan dikti.

43 Yorulmuştum artık, dedim ki:
“Güzel babam, dön de geri,
gör nasıl geride kaldığımı, beklemezsen beni.”

46 O, tepeyi çepeçevre kuşatan
üstümüzdeki bir çıkıntıyı gösterdi:
“Oğul oraya tırmanmaya bak” dedi.

49 Bu sözler kamçılardı beni,
peşinden tırmanmaya koyuldum ben de
ve ulaştım çıkıntının üstüne.

52 İkimiz de oraya çöktük,
yüzümüzü geldiğimiz doğu yönüne döndük,
aştığımız yola bakmak, güç kaynağı oldu bize.

55 Gözlerimi aşağıya çevirdim önce;
sonra güneşe doğru kaldırdım,
bize soldan vurduğunu görünce şaşırdım.

58 Ozan, ışık selinin bizimle
kuzey arasından geçtiğini görünce
şaşırdığımı anlamıştı.

42/ Doğrudan dikti = 45 dereceden daha dikti.

57/ Şaşırdım = Dante dünyada olsaydı güneş sağdan gelecekti.

61 “Castor’la Pollux” dedi,
“ışığı yukarıya, aşağıya yansıtan
bu aynaya eşlik etseydi

64 kızıla çalan burçlar kuşağı
Ayılar’ın daha da yakınında dönerdi,
eski yörüngesinden sapmadıkça.

67 Bunun nedenini anlamak için, kendini toparla,
Sion’u da, bu dağı da
yeryüzünde tasarla,

70 ufukları bir olsun, yarıküreleri ayrı;
Phaeton’un arabasını
sürmeyi beceremediği yolun

73 bir yerde dağdan, bir yerde kuzeyden yana
gittiğine tanık olursun bu durumda,
iyi kullanırsan aklını.”

76 Dedim ki: “Haklısın usta,
aklımın ermediği bu noktayı
hiç böyle kavramamıştım daha önce,

79 bilimin Ekvator adını verdiği,
hep güneşle kış arasında kalan,
üst gökteki orta daire,

61/ Castor’la Pollux = ikizler takım-
yıldızının iki yıldızı.

63/ Aynaya = güneşe.

68/ Sion = Kudüs; Güneş Kudüs’te soldan sağa gittiği için sağdan doğar,
Araf’ta ise bunun tersi olur.

68/ Bu dağı = Âraf'ı.

71/ Phaeton = Bkz Cehennem XVII (110).

76/ Usta = Vergilius.

79/ Bilimin = gökbilimin.

80/ Güneşle kış arasında kalan = bir yarıküre yaz, öbür yarıküre kış olduğu için, ekvator hep yazla (güneşle) kış arasında kalır.

81/ Orta daire = iki kutbun arasından geçen daire.

82 bu dediğin nedenle buradan
kuzeye doğru uzaklaşıyor,
oysa Yahudiler onu sıcak bölgede görüyor.

85 Ama ne olur, bana söyle,
daha ne kadar yolumuz kaldı geriye,
çünkü dağın yüksekliğine gözlerim erişemiyor.”

88 Dedi ki: “Bu dağ öyle bir dağdır ki,
başlangıcı çok sarptır,
ama yükseklik arttıkça zorluk azalır.

91 Bu nedenle, dağa tırmanış,
akıntıya kapılmış
bir gemi gibi kolayladığında,

94 yolun sonuna varmış olacaksın;
bekle, yorgunluğunu orada çıkartırsın.
Başka şey demiyorum, dediğim doğru, biliyorum.”

97 Sözlerini yeni bitirmişti ki,
yanı başımızda bir ses işitildi:
“Belki daha önce oturma gereksinimi duyarsın!”

100 Bu sesi duyunca ikimiz de geri döndük,
solumuzda koca bir taş gördük,
daha önce dikkatimizi çekmemişti.

103 Oraya doğru yürüdük;
taşın gerisindeki gölgede insanlar vardı,
sere serpe uzanmışlardı.

98/ Bir ses = Belacqua'nın sesi; asıl adı Duccio di Bonavia olan tembelliğiyle
ünlü Floransalı lavtacı; ancak yemek masasına ve yatağına gitmek için
iskemlesinden kalktığı söylenirdi.

106 İçlerinden yorgun görünen biri,
oturmuş, ellerini dolamıştı dizlerine,
başını iki dizinin arasına eğmişti.

109 “Güzel efendim benim,
şu miskine bak, tembellikle
kardeş sanki” dedim.

112 Bunun üzerine adam bize döndü,
yüzünü kaldırıp bizi süzdü:

“Er kişiye benzersin, durma yukarı git!” dedi.

115 O zaman anladım kim olduğunu,
sıkıntı hâlâ soluğumu zorluyordu,
ama yine de yanına gitmeme engel olmadı;

118 yanına vardığımda başını kaldırdı,
“Güneşin arabasını soldan sürdüğünü
gördün değil mi?” dedi.

121 Ağır davranışları, kırık dökük sözleri
gülümsetmişti beni; dedim ki:

“Artık merak etmiyorum başına gelecekleri;

124 ama burada niçin oturduğunu söyle bana,
birini mi bekliyorsun, Belacqua?

Yoksa eski huyların mı tepti?”

127 Dedi ki: “Kardeş, yukarı çıkmak neye yarar ki?
Tanrı’nın kapıda duran meleği,
cezamı çekmeme izin vermez ki.

130 Pişmanlık getirmede geciktiğim için,
Tanrı'nın bağışladığı bir kişi
hayır dua etmedikçe benim için,

133 yaşadığım sürece güneş kaç kez döndüyse
bir o kadar dönmesi gerekiyor çevremde.

Bağışlanmamış kişinin duası kabul edilir mi?"

136 Ozan önümde yürümeye koyulmuştu,

"Haydi yürü" diyordu,

"güneş meridyene değdi değişiyor,

139 kıyıda gece Fas'ın üstünü örtüyor."

136/ Ozan = Vergilius.

137/ Güneş meridyene değdi değişiyor= vakit öğle uluyor.

Beşinci kanto

1 Gölgelerden uzaklaşmış,
rehberimi izlemeye başlamıştım ki,
arkamdan biri parmağını kaldırıp seslendi:

4 “Şuraya bakın, aşağıdaki adamın
sol yanında güneş ışımlıyor,
üstelik canlıymış gibi yürüyor!”

7 Başımı bu sesin geldiği yöne döndüm,
şaşkın şaşkın bana baktıklarını gördüm,
bana, bir de kırılan ışığa bakıyorlardı.

10 “Niçin için bunca sıkıldı?”
dedi ustam, “adımların ağırlaştı.
Burada söylenenlerden sana ne?”

13 Peşimden gel, aldırma denilenlere.
Rüzgârda doruğu bel vermeyen
sağlam bir kule gibi ol sen;

16 çünkü düşüncesinin üstüne düşünce yeşerten,
uzaklaşmış olur ereğinden,
ikinci düşünce güçsüz kılar ilkini.”

2/ Rehberimi = Vergilius'u.

3/ Biri = gölgelerden biri.

5/ Güneş ışımlıyor = Dante'nin vücudu güneşin ışınlarının geçmesini engelleyerek gölge oluşturuyor.

- 19** “Geldim” demenin dışında ne diyebilirdim ki?
Öyle dedim, kişiyi kimi kez bağışlatan
o renge bürünen yüzümle.
- 22** Bu sırada az ötede, yamaç yönünde
gelenler vardı, bir âyetten bir âyete
Miserere okuyorlardı.
- 25** Bedenimin ışınları engellediğini
görünce, uzun, boğuk
bir “Oo!”ya dönüştü ilahiler;
- 28** içlerinden ikisi sanki birer ulak gibi
bize doğru geldi,
“Durumunuz nedir, bilgi verin” dediler.
- 31** Ustam dedi ki: “Geri dönebilirsiniz,
sizi gönderenlere, bunun bedeninin
etten kemikten olduğunu söyleyebilirsiniz.
- 34** Sanırım gölgesini görmek için durdular,
öyleyse, gereken yanıtı almış oldular;
saygı gösterirlerse ona, kazançlı çıkarlar.”
- 37** Gece başlangıcının tutuşmuş buharlarından,
gün batımında dingin havayı yaran
ağustos bulutlarından
- 40** daha hızlı geri döndü, haber almaya gelenler;
oraya varınca, ötekilerle birlikte
dizginden boşanmış gibi bize yöneldiler.

21/O renge bürünen = kızaran.

23/ Miserere = Mezmurlar’dan biri

37/ Tutuşmuş buharlar = akan-yıldızlar;

43 “Çok kalabalık, üstümüze gelenler”
dedi ozan, “sana bir şey diyecekler,
bir yandan yürü, bir yandan kulak ver.”

46 “Ey içinde doğduğu bedenle
mutluluğa yürüyen ruh” diye seslendiler,
“ağır at biraz adımlarını.

49 Bak bakalım, öbür dünyaya haberini götürebileceğin
tanıdığın biri var mı içimizde?

Hey, niçin durmuyorsun? Niçin gitmektesin?

52 Hepimizin yaşamına şiddet son verdi,
hepimiz son dakikamıza dek günah işledik;
ama göklerin ışığı aydınlatınca bizi,

55 pişmanlık getirdik, affa eriştik,
yaşamı, içimizde onu görme isteği
tutuşturan Tanrı’yla barışık terk ettik”

58 Dedim ki: “Ne denli baksam yüzünüze
tanımıyorum hiçbirinizi; ama elimden,
sizi hoşnut edecek bir şey gelebilirse,

61 ey temiz yürekli ruhlar, söyleyin bana
yerine getireyim, böyle bir rehberin ardında
dünya dünya gezerek aradığım erinç adına.”

64 Biri söze girdi: “Gerek yok ant içmene,
araya aşılmaz bir engel girmedikçe,
sözünü tutacağına inanıyoruz.

62/ Böyle bir rehberin = böyle yetkin
bir rehberin.

63/ Dünya dünya = Cehennem'i,
Araf'ı, Cennet'i dolaşarak.

67 Ötekilerden önce konuşan ben,
bir istekte bulunacağım senden,

Romagna ile Charles'ın toprakları arasındaki
70 beldeye gidersen, iyiliğini esirgeme benden,
Fano halkına söyle dua etsinler benim için,
büyük günahlarımdan arınabilmem için.

73 Oralıyım, ama içinde yaşadığım kanın aktığı
derin yaralar, Antenor'un topraklarında
açıldı, oysa kendimi

76 güvencede sanıyordum orada.
Canıma kıyan, bana gereğinden fazla
kin besleyen bir Este'li.

79 Ama Oriaco'da kısırdığında beni
Mira'ya doğru kaçabilseydim,
soluk alınan yerde olurum hâlâ.

82 Bataklığa doğru koştum oysa,
sazlar, çamurlar engel oldu kaçmama,
yere düştüm; damarlarımdaki kan göl oldu toprakta.”

67/ Ben = konuşan, Fano'nun önemli ailelerinden birinden gelen Jacopo Ugucione del Cassero'dur; Bologna'yı yönetirken 1298'de Milano yöneticiliğine atanmış, Venedik'e giderken Este markisi Azzo'nun adam-larınca öldürülmüştür.

68/ Romagna = Orta İtalya'da bir bölge.

68/ Chartes'in toprakları = Charles d'Anjou'nun yönetimindeki Marche bölgesi.

73/ İçinde yaşadığım kan = ruhun kanda oturduğuna inanılırdı.

74/ Antenor = Troyalı savaşçı; Trakya yoluyla İtalya'ya göçmüş, Padova kentini kurmuştur.

78/ Este'li = 1293 ile 1308 arasında Ferrara senyörü olan Azzo VIII.

79/ Oriaco = Padova dolaylarında kasaba.

80/ Mira = Padova dolaylarında kasaba.

81/ Soluk alınan yer = yeryüzü.

85 Bir başkası dedi ki: “Seni bu yüksek dağa
tırmandıran tutku dilerim gerçekleşir,
benimki de gerçekleşsin, yardımcı ol da bana!

88 Montefeltro’luyum, adım Bonconte;

ne Giovanna, ne başkası ilgileniyor benimle,
bu yüzden alnım önümde yürüyorum bunlarla birlikte.”

91 Dedim ki: “Hangi güç, hangi yazgı
Campaldino’nun onca uzağına attı da seni,
kimse bilmedi mezarının yerini?”

94 “Casentino’nun eteğinde” diye yanıt verdi,
“bir ırmak akar, Archiano’dur adı;
Apenninlerde, Ermo’dan daha yukarıdadır kaynağı.

97 Bu suyun adını yitirdiği yere,
delinmiş boğazımla yürüye yürüye geldiğimde,
kana bulamıştım ovayı.

100 Orada gözlerim görmez oldu,
Meryem’in adı, ağızımdan çıkan son söz oldu,
yere yığıldım, bedenim yalnız kaldı.

103 Doğruyu söyleyeceğim, canlılara söyle sen de:
Tanrı’nın meleği alınca beni, Cehennem’inki
‘Niçin beni ondan yoksun kıldın?’ diye kükredi.

88/ Bonconte = **1289**’da Campaldino savaşında Floransalılara karşı dövüşürken ölen Bonconte da Montefeltro; Guido'nun oğlu; Bkz Cehennem XXVII(19).

89/Giovanna = Bonconte’nin karısı.

94/ Casentino = Toscana bölgesinde,yukarıda değinilen savaşın yapıldığı yer.

96/ Ermo = Apenninlerde bir akarsu; kaynağında ünlü Camaldoli manastırı yer alır.

97/ Adını yitirdiği yer = Archiano ırmağının Arno ile birleştiği yer.

101/ Meryem = İsa'nın anası.

102/ Yalnızca bedenim kaldı = öldüm.

104/ Cehennem'inki = iblis.

106 'Bir damla gözyaşı uğruna, bunun sonsuz yanını alıp götürüyorsun, ama geri kalanını bilirim ben ne yapacağımı!'

109 Havada biriken nemli buharın, yükselip de soğukla karşılaşınca yağmura dönüştüğünü bilirsin elbette.

112 İşte o da, kötülük peşinde koşan isteğine aklını ekleyince, yapısından kaynaklanan güçle, rüzgârla sisi yerlerinden oynattı.

115 Gün batınca Pratomagno'dan yüce doruğa, vadinin her yerini sisler kapladı; öyle yoğunlaştı ki göğün üst katı

118 suya dönüştü hava katmanı; yağmur yağdı, çukurlar suyla doldu, toprak bu suyu ememez oldu;

121 ırmaklara ulaşan sular hiçbir şeyin durduramayacağı bir hızla ırmakların kralına boşaldı.

124 Kabarmış Archiano, ağzında buldu buz kesmiş gövdemi, Arno'ya atarken onu, acıya yenik düştüğümde

106/ Sonsuz yanını = ruhunu.

107/ Geri kalanını = vücudunu.

115/ Pratomagno = bugünkü Pratovecchio.

115/ Yüce doruk = Apenin dağı.

123/ Irmakların kralı = Arno.

127 göğsümde birleştirdiğim ellerimi çözdü;
kıyılarında, dibinde sürükledi beni,
sonra çakılla çamurla örttü üstümü.”

130 İkinci ruhtan sonra, üçüncü ruh dedi ki:

“Yeryüzüne dönüp de
bu uzun gezinin yorgunluğunu giderince

133 anımsa beni de, adım Pia;

Siena can vermişti bana,

Maremma aldı canımı;

136 parmağıma nikâh yüzüğü takan, iyi bilir
bunları.”

133/ Pia = Siena’lı Pia dei Tolomei;

Maremma’da bir şatoda kocası tara-
fından öldürtülmüştür.

136/ Parmağıma nikâh yüzüğü takan = kocam.

Altıncı kanto

1 Zar oyunu sona erince
yenilenin içine sıkıntı çöker,
zarlara sarılır yeniden, bilensin diye;
4 herkes yenenin peşinden gider;
kimi önde yürür, kimi onu arkasından çeker,
kimi varlığını yanında belli eder;
7 yenen, durmayıp yürürken herkesi dinler,
elini uzattığı, çekilip gider;
böylece kurtarmış olur kendini.
10 Bu büyük kalabalıkta benim de durumum böyleydi,
bir o yana, bir bu yana bakıyordum,
sözler vererek kendimi kurtarıyordum.
13 Ghino di Tacco'nun hain elinden
ölüm şerbetini içen Arezzo'lu buradaydı,
kaçarken boğulan öteki de vardı.

4/ Herkes yenenin peşinden gider =kazancından para kopartabilmek için.

8/ Elini uzattığı = para verdiği.

12/ Sözler vererek = kendileri için
dua edilmesini sağlama sözü.

14/ Arezzo'lu = yargıç Benincasa da Laterina; bir yakınıni ölüm cezasına
çarptırdığı Ghino di Tacco tarafından öldürülmüştür; Boccaccio da
Ghino Tacco'dan söz eder; Bkz Giovanni Boccaccio, *Decameron* (Onun-

cu gün, ikinci yk) Türkçesi: Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları, Birinci Baskı **1996**.

15/ teki = Guccio dei Tartari; papalık yandaşlarına karşı savaşırken Arno'ya düşerek boğulur.

16 Ellerini uzatmış yalvarıyorlardı,
Federigo Novello ile baba Marzucco'nun
sarsılmazlığını kanıtlayan Pisa'lı.

19 Orso kontunu gördüm, bir de, suçu yüzünden
değil, dediği gibi, kinle haset yüzünden
ruhu bedeninden ayrılan Pier della Broccia'yı;

22 daha yeryüzüdeyken,
Brabant'lı kadın bir çaresine bakmalı,
yoksa daha da beter bir sürüye verirler onu.

25 Daha çabuk kutsanmak amacıyla,
kendileri için dualar okunmasını isteyen
bu gölgelerden kurtulunca

28 söze girdim: "Ey ruhumun ışığı,
duaların Tanrı'nın kararını
değiştirmediyini yazıyorsun sen;

16/ Federigo Novello = Guido Novello'nun oğlu, Casentino kontu;
1289'da öldürülmüştür.

17/ Pisa'lı = Gano degli Scornigiani; **1287'**de öldürülünce, babası Marzucco ölüm haberini soğukkanlılıkla karşılamıştır.

19/ Orso kontu = Orso degli Alberti; yeğeni Alberto tarafından öldürülmüştür.

21/ Pier della Broccia = Fransa kralı Louis XI ile Philippe III'ün cerrahı Pierre de la Brosse; Philippe'in ikinci karısı Marie de Brabant'ı, tahtın kendi oğluna kalması için Philippe'in

büyük oğlunu öldürtmekle suçlar; Marie de Brabant'ın Őikâyeti üzerine, düşmanla işbirliği yaptığı gerekçesiyle **1278**'de ölüm cezasına çarptırılır.

23/ Çaresine bakmalı = pişmanlık getirmeli.

28/ Ruhumun ışığı = Vergilius.

30/ Yazıyorsun sen = Vergilius'un *Aeneis* destanında Sibylla şöyle der:
Dualarınla Tanrı'nın kararını değiştireceğini sanma.

31 oysa bu ruhlar dua ediyor;
boşuna mı umut besliyorlar,
yoksa dediğini iyi anlamadım mı ben?”

34 Dedi ki: “Benim yazdığım ortada:
eğer sağlıklı düşünürsen,
bunların umudu da yerinde.

37 Yargının doruğu bel vermez elbette,
çünkü aşk ateşi bir çırpıda
borcunu ödetir buraya gelenlere.

40 Benim o yazıyı yazdığım yerde,
dua kusuru bağışlatmıyordu,
çünkü Tanrı’ya ulaşmıyordu.

43 Bu türden bir kuşkuya düşme,
böyle demedikçe, gerçekle
usun arasında ışık olacak kişi.

46 Belki anlamışsındır: Beatrice bu kişi;
yukarıda onu göreceksin, mutluluklar içinde
gülerken bu dağın tepesinde.”

49 Dedim ki: “Usta, daha hızlı gidelim mi,
eskisi gibi yorgun değilim şimdi,
bak uzamaya başladı dağın gölgesi.”

34/ Benim yazdığım ortada = Vergilius’un dizesi çok tanrılı dinler dönemine ilişkin olduğundan, bir çelişki söz konusu değildir.

49/ Usta = Vergilius.

50/ Yorgun değilim şimdi = Beatrice’nin adını duyunca Dante’nin yorgunluğu geçmiştir.

52 “Gün ışıdıkça, elimizden geldiğince
yol alacağız” diye yanıt verdi;
“ama durum sandığın gibi değil.

55 Doruğa varmadan önce, yamacın gizlediği,
senin de artık ışıklarını kırmadığın
nesneyi karşında bulacaksın.

58 Bak şurada bir ruh var, tek başına duruyor,
bize doğru bakıyor:
en kısa yolu o gösterecek bize.”

61 Ona doğru gittik: ey Lombardiyalı ruh, ne yüce,
ne küçümseyiciydin,
ne ağır, ne saygın bakıyordu gözlerin!

64 Ağzından tek sözcük çıkmıyordu,
dinlenen bir aslan gibi bize bakıyordu,
yaklaşmamıza aldırmıyordu.

67 Vergilius onun yanına gitti,
tırmanması en kolay yolu göstermesini istedi,
ama o sorulana yanıt vermedi,

70 nereden geldiğimizi,
kim olduğumuzu sordu; ustam dedi ki:
“Mantua...”, düşüncelere dalmış ruh, bunun üzerine

57/ Nesneyi = güneşi.

61/ Lombardiyalı ruh = 1273'ten önce öldüğü bilinen, Verona ve Pro-
vence saraylarının ünlü saz ozanı
Sordello.

72/ Mantua = Mantova; Dante kentin adının Latincesini kullanıyor.

73 bulduğu yerden ona doğru yöneldi,
“Ey Mantovalı, Sordello’yum ben” dedi,
“senin oralı!”; sarıldılar birbirlerine.

76 Ey köle İtalya, acılar ülkesi,
fırtınada kaptansız gemi,
taşranın değil, kerhanenin ecesi!

79 O soylu ruh duyar duymaz toprağının adını,
büyük bir aceleyle atıldı
burada, yurttaşının boynuna;

82 oysa, aynı hendeğin, aynı surun kuşattığı
senin halkın şu ara savaşmakta,
kardeş kardeşi boğazlamakta.

85 Ey bahtsız, denizlerini, kıyılarını tara,
bak bakalım bağrında
barış içinde bir yer var mı?

88 Iustinianus’un dizginleri onarması
ne işe yarar, eyer boş olduktan sonra.
Utancın daha az olurdu, dizginler olmasaydı.

91 Ey, Tanrı’nın dediklerini duyması,
bu sözlere uyması,
Caesar’ın atına binmesine izin vermesi

74/ Sordello = Mantova’lı saz şairi ;
Verona ve Provence saraylarında ya-
şamıştır; **1273**’ten önce öldüğü sanı-
lıyor

82/ Aynı hendeğin, aynı surun kuşattığı = aynı kentte yaşayan.

88/ Iustinianus'un dizginleri onarması = Iustinianus devleti yeniden düzenleyip, yasaları bir araya getirerek devleti (dizginleri) onarmış, İtalya'nın birleşmesi için gerekli koşulları hazırlamış, ama çabası sonuç vermemişti.

89/ Eyer boş olduktan sonra = güçlü bir hükümet olmazsa.

93/ Casear'ın atına binmesine izin vermesi = imparatorun görevini yapmasına izin vermesi.

94 gereken insanlar, bakın siz dizginleri
ele aldıktan sonra, artık mahmuzlanmayan
hayvan nasıl da huysuzlaştı.

97 Ey Alman Albert, yüzüstü bıraktın
eyerine binmen gereken hayvanı,
yabanileşti hayvan, başıboş kaldı,

100 yıldızlardan kanının üstüne
duyulmadık, görülmedik, haklı bir karar inse de,
gözü korksa ardılının bile!

103 Açıgözlüydünüz baban da, sen de,
uzaklara yöneldiniz,
imparatorluk bahçesini küçümsediniz.

106 Gel de, Montecchi'leri, Cappelletti'leri,
Monaldi'leri, Filippeschi'leri gör, sorumsuz kişi:
kimisi üzgün, kuşkular içinde kimisi!

109 Gel taş yürekli, gel de soylularının
nasıl inlediğini gör, yaralarını sar onların,
Santafior'un nasıl güvencede olduğunu gör!

96/ Huysuzlaştı = Kilisenin İtalya'yı iyi yönetemediği vurgulanıyor.

97/ Alman Albert = **1298** ile **1308** arasında imparatorluk yapan Habs-
burg hanedanından Albert; Kutsal Roma İmparatorluğunun kuzey böl-
gesiyle ilgilenmiş İtalya'ya adım bile atmamıştır.

101/ Bir karar = bir ceza.

103/ Baban = Habsburg hanedanından Rudolph.

105/ imparatorluk bahçesi = İtalya.

106/ Montecchi'ler, Cappelletti'ler = birbirine düşman Verona'lı iki aile.

107/ Monaldi'ler, Filippeschi'ler = birbirine düşman Orvieto'lu iki aile.

111/ Nasıl güvencede olduğunu gör= Dante alaycı bir dille Santafior kontlarının topraklarını Siena'lılara bırakmak zorunda kaldıklarını vurguluyor.

- 112** “Sevgili Caesar niye bıraktın beni?”
diye gece gündüz inleyen,
tek başına gözyaşı döken öksüz Roma’yı gör.
- 115** Gel de insanların nasıl sevgide birleştğini gör!
Hiçbirimiz acıma uyandırmıyorsa sende,
gel de, kendi ünün seni yerin dibine geçirsin.
- 118** Ey yüce Jüpiter, sen ki çarmıha gerildin
yeryüzünde bizim için, sormama izin ver,
başka yere mi çevrildi doğrucu gözlerin?
- 121** Ya da düşüncenin derininde
aklımızın ermediği
bir iyilik mi düşünmektesin?
- 124** Çünkü İtalya’nın kentleri
zalimlerle doldu, partiye giren
her serseri Marcel kesildi hemen.
- 127** Ey Floransam benim, konu dışı bu sözleri
üstüne almayıp, sevinebilirsin sen,
çünkü halkın iyi bilir gemisini yürütmeyi.
- 130** Yürekleri habkibilir birçok kişi,
geç karar verir, yayı acele germeyenler gibi;
oysa adalet ağzından düşmüyor senin halkının.

112/ Caesar = imparator.

118/ Ey yüce Jüpiter = Tanrı.

126/ Marcel = Claudius Marcellus;
herkes politikacı kesildi.

132/ Adalet ađzından dűŝmüyor senin
halkının = Floransalılar durmadan
adaletten söz ederler ama uygulamazlar.

133 Devlet katında görev istemez çoğu kişi;
ama çağrılmadan çılgınlık atar halkın
“Ben hazırım!” diye.

136 Keyfine bak, her şeyin yerli yerinde,
para sende, barış sende, akıl sende!

Doğru söyleyip söylemediğimi olaylar göstermekte.

139 Eski yasaları koyan, uygarlıklar kuran
Atina ile Lacedemona senin yanında
hiç kalır, çünkü öyle incelikli

142 kararlar alıyorsun ki,
ekimde büktüğün iplik,
ulaşmıyor kasımın ortasına.

145 Kendini bildin bileli
kim bilir kaç kez paranı, yasalarını, yöntemini,
geleneklerini değiştirdin, yapını yeniledin!

148 Anımsıyorsa belleğin, görüyorsa gözlerin,
kuştüyünde bile rahat edemeyen,
oradan oraya dönerek acısıyla pençeleşen

151 bir hasta gibi olduğunu kabul etmelisin.

140/ Lacedemona = Sparta.

Yedinci kanto

1 Saygılı bir sevinç gösterisi
üç dört kez yinelendikten sonra Sordello geri çekildi:
“Peki siz kimsiniz?” dedi.

4 “Tanrı katına yükselmeye
değer ruhlar bu dağa yönelmeden önce,
Octavianus gömmüştü kemiklerimi.

7 Vergilius’um ben; Cennet’i yitirmemin nedeni
iman etmeyişim, başka suçum yok yoksa.”
Ustam böyle yanıt verdi ona.

10 Hani insan şaşkıncu bir şey karşısında
inanmakla inanmamak arasında bocalar da,
“Evet o...hayır o değil” der ya,

13 Sordello da öyleydi; sonra gözlerini indirdi,
saygıyla ona doğru gitti,
küçüğün büyüğe sarıldığı yerden sarıldı ona

1/ Saygılı bir sevinç gösterisi = Vergilius ile Sordello birbirlerine sanılır.

4/ Tanrı katına yükselmeye değer ruhlar = 33 yılında İsa’nın Cehennem’e inerek Limbus’taki kimi ruhları kurtarması; Bkz Cehennem IV.

6/ Octavianus = Brindisi’de ölen

Vergilius’un kemiklerini Napoli’ye getiren Caesar Octavianus Augustus.

9/ Ustam = Vergilius.

15/ Küçüğün büyüğe sarıldığı yer = ayaklar.

16 “Ey Latin halkının yüz akı” dedi,
“dilimizin gücünü kanıtlayan öncü,
ey doğduğum yerin ölümsüz övüncü,
19 hangi değer, hangi bağış seni bana gösterdi?
Sözlerini duymayı hak ettimse, söyle
Cehennem’in hangi bölümünden geldiğini.”

22 “Acılar ülkesinin bütün dairelerini
aşım da buraya geldim” diye yanıt verdi;

“göklerin gücü yola çıkarttı beni, bu güçle geldim.

25 Senin peşinde koştuğun, benim ne yazık ki
çok geç tanıdığım yüce Güneş’i,
yaptıklarım için değil, yapmadıklarım için yitirdim.

28 Aşağıda, acı çekenlerin değil, yalnızca
karanlığın hüznünlü kıldığı bir yer var, orada
çılgılık değil, iç çekişidir yakınmalar.

31 Ben de oradayım, yeryüzü kusurlarından
arınmadan ölümün dişlerini geçirdiği
masum çocuklarla bir aradayım;

34 üç kutsal erdemi sırtına geçirmeyen,
ama hiç hata etmeden öteki erdemleri
benimseyip izinden gidenlerle yanyanayım.

18/ Doğduğum yer = Mantova.

21/ Hangi bölümünden = hangi dai-
resinden.

22/ Acılar ülkesi = Cehennem.

26/ Çok geç tanıdığım = ancak öldükten sonra tanıdığım.

26/ Güneş = Tanrı.

29/ Bir yer = Limbus; Bkz Cehennem IV.

34/ Ü kutsal erdem = Hıristiyanlığın öngördüğü üç erdem: inanç, umut, sevgi.

37 Biliyorsan ve sakıncası yoksa eğer,
Araf'ın asıl girişinin bulunduğu yere
bir an önce nasıl gidebileceğimizi söyle.”

40 Yanıt verdi: “Belirli bir yer verilmedi bize,
dağa çıkabilir, çevrede dolaşabilirim;
elimden geldiğince sana eşlik ederim.

43 Ama bak, güneş batıyor neredeyse,
dağa tırmanamayız, bastırınca gece;
bir sığınak bulmamız gerekli

46 Sağ tarafta ruhlar var, az ötede;
izin ver, onlara götürüyüm seni,
pişman olmazsın onları tanıdığına.”

49 “Anlamadım” dedi usta.

“Gece çıkmak isteyen biri mi
engeller, yoksa gece çıkmayı beceremez mi?”

52 İyi yürekli Sordello parmağıyla bir çizgi çizdi
yere ve “Dinliyor musun?” dedi,

“güneş batınca bu çizgiyi bile geçemezsin;

55 gecenin karanlığından başka bir şey
engellemez yukarı doğru gitmeni;
ama karanlık yok eder insanın tırmanma isteğini.

44/ Dağa tırmanamayız bastırınca
gece = İsa şöyle der: Karanlıkta yürü-
yen nereye gittiğini bilmez; Bkz Kita-
bı *Mukaddes, Yuhannaya göre İncil*
XII(35).

49/ Usta = Vergilius

58   Ufuk, günü tutsak kıldığı sürece,
aşağıya inebilirsin,
çevrede gezinebilirsin elbette.”

61   Ustam şaşırılmış gibiydi, dedi ki:
“Söylediğin yere götür bizi öyleyse,
dinlenelim biz de, dediğin gibi.”

64 Bulduğumuz yerden az uzaklaşmıştık ki,
dağın tıpkı buradaki koyaklar gibi
oyulu olduğunu gördüm,

67   “Şuraya gideceğiz” dedi gölge,
“yamacın geçit verdiği yere,
orada yeni günü bekleyeceğiz birlikte.”

70 inişler çıkışlar arasında
kivrıla kivrıla giden bir patika
yamacın yarıya alçalan yakasına varıyordu.

73 Bu vadideki otların çiçeklerin yanında
altın da, beyaz da,-
cılalı pırıl pırıl tahta da,

76 çivit mavisıyla ince gümüş de,
yeni parçalanmış zümrüt de
sönük kalırdı, artının eksiye üstün gelmesi gibi.

58/ Günü tutsak kıldığı sürece = gece
boyunca.

61/ Ustam = Vergilius.

77/ Yeni parçalanmış zümrüt = zümrütün kırılan yerleri daha parlak olur.

79 Doğa burayı rengârenk kılmakla kalmamıştı,
bin bir koku da katmıştı,
bilinmedik, görülmedik bir bütün yaratmıştı.

82 Yeşil otların çiçeklerin üstünde
Salve Regina okuyan ruhlar vardı,
vadinin dışından görünmüyorlardı.

85 “Yuvasına girmeden güneşin geri kalanı”
dedi, bizi oraya götüren Mantova’lı,
“onların yanına götüremem sizi.

88 Bu yükseltiden daha iyi seçersiniz
her birinin yüzünü, yaptığını ettiğini,
vadiye indiğinizde böyle göremezsiniz.

91 En yüksekte oturan, yapması gerekeni
yapmadığı anlaşılan, ötekiler ilahi
söylerken ağzını bile açmayan,

94 imparator Rudolph, sarabilmek elindeydi
İtalya’nın canını alan yaraları,
artık olanaksız bir başkasının sarması bunları.

97 Bakışlarıyla onu yüreklendiren kişi
Moldau’yu Elbe’ye, Elbe’yi de denize
ulaştıran suların çıktığı topraklarda krallık etti:

83/ *Salve Regina* = selam Tanrı’nın
Anası’na; her akşam Meryem için
okunan bir ilahi; XII. yy’da beste-
lenmiştir; bestecisi bilinmiyor.

86/ Mantova’lı = Sordello.

94/ İmparator Rudolph = Habsburg hanedanından imparator Rudolph; 1273'te tahta çıkmış 1291'de ölmüştür; Alpleri aşp bir kez olsun İtalya'ya gitmemiştir.

- 100** adı Ottokar, kundaktayken bile,
tembellikle, hovardalıkla beslenen
sakallı oğlu Venceslaus'tan daha değerliydi.
- 103** Babacan görünüşlü kişiyle senli benli
şu burnu kemerli ise,
kaçıp zambağı lekelerken öldü;
- 106** bakın nasıl dövüyor elleriyle göğsünü!
Öteki de, yanağı avucunun içinde,
içini çekmekte gördüğünüz gibi.
- 109** Fransa'daki hastalığın babası, kayınbabası bunlar,
onun kirli, yoz yaşamını biliyorlar,
bundan kaynaklanıyor üzüntüleri
- 112** Erkek burunlu biriyle birlikte
şarkı söyleyen iri yarı kişi de,
erdemleri kemer gibi sarmıştı beline;
- 115** gerisinde oturan genç ise
ondan sonra kral olabilseydi,
değerler kaptan kaba geçerdi,

100/ Ottokar = Bohemya kralı Ottokar II; **1253-1278** arasında krallık yapmış, Rudolph'la savaşırken ölmüştür; Araf'ta ikisi de dosttur şimdi.

102/ Venceslaus = **1278-1305** arasında krallık yapan Venceslaus II.

103/ Babacan görünüşlü kişi =Navarre kralı Henri I.

104/ Burnu kemerli = Fransa kralı Philippe III.

105/ Zambağı lekelerken = Sicilya'da amiral Ruggero di Lauria'nın donanması karşısında, bozguna uğrayınca kaçan Philippe III zambağı (Fransa krallarının simgesi) lekelemiştir.

106/ Öteki = Navarre kralı Henri I. **109/** Fransa'daki hastalık = Philippe le Bel (Güzel Philippe); babası Philippe III, kaymbabası Navarre kralı Henri I'dir.

112/ Erkek burunlu biri = Charles d'Anjou.

113/ İri yarı kişi = Aragon kralı Pierre III.

115/ Gerisinde oturan genç = Aragon kralı Pierre III'ün oğlu Alphonse III.

117/ Kaptan kaba = babadan oğula.

- 118** öteki mirasçılar için söyleyemem aynı şeyi:
Giacomo da, Federico da tahtta şimdi,
ama babalarının iyi yönlerini almamış hiçbiri.
- 121** İnsanın erdemlerinin çocuklarına geçmesine
az rastlanır; erdemleri ancak istenince
veren böyle istediği için durum böyle.
- 124** Sözlerim hem iri burunluya, hem de
onunla birlikte şarkı söyleyen Pierre'e,
Puglia ile Provence yaka silkiyor ondan.
- 127** Bitki öyle düşük ki tohumdan
Beatrice ile Marguerite değil ama,
Costanza övünebilir kocasıyla.
- 130** Şurada tek başına duran, gösterişsiz yaşayan
İngiltere kralı Henry;
çocuklarından yana o daha talihli.
- 133** Daha aşağıda yerde oturan
havaya bakan, marki Guiglielmo,
Alessandria'ya savaş ilan edince
- 136** gözyaşına boğuldu Canavese ile Monferrato.”

119/ Giacomo da, Federigo da = Pierre III'ün çocukları.

122/ İstenince veren = Tanrı; erdemler babadan oğula geçmez, Tanrı ancak isteyene verir.

128/ Beatrice ile Marguerite = Charles d'Anjou'nun karıları.

128/ Costanza = Aragon kralı Pierre III'ün karısı; kocasıyla övünebilir çünkü kocası, oğlu Charles d'Anjou'dan daha erdemlidir.

134/ Guiglielmo = Monferrato markisi; kendisine başkaldıran Alessandria kentine savaş açar, yakalanır, bir demir kafese kapatılarak öldürülür.

136/ Canavese ile Monferrato = Guiglielmo'ya bağlı iki kasaba; işgale uğrayınca halkları gözyaşına boğulur.

Sekizinci kanto

1 Gemiyle denize açılanların,
sevgili dostlarından ayrıldıkları günü anımsayıp
yüreklerinin ezildiği saatlerdi;
4 yurdundan ilk kez ayrılanların,
uzaklardan gelen, ölen güne ağlar gibi bir çan sesi
duyunca yüreklerinin burkulduğu saatlerdi;
7 artık sesler kesilip de,
ruhlardan biri ayağa kalkıp, elini uzatıp,
sesine kulak verilmesini istediğinde.
10 Elleri havada birleşmişti,
doğuya bakıyordu gözleriyle,
“Tek düşüncem sensin” diyordu Tanrı’ya sanki.
13 Dudaklarından dökülen “*Te lucis ante*”
öyle içten, öyle yumuşaktı ki,
kendimden geçirdi beni;

3/ Saatlerdi = güneş batıyordu.

7/ Sesler kesilip de = ruhlar susmuştur.

13/ *Te lucis ante* = gece şeytanın insanın aklını çelmesini önlemek amacıyla ikindide okunan bir ilahinin ilk sözcükleri; (*Te lucis ante terminum* = gün bitmeden önce sen.)

16 gözleri gökyüzüne çevrili ötekiler de,
inanç yüklü yumuşacık sesleriyle
sonuna dek okudu ilahiyi onunla birlikte.

19 Ey okur, burada iyice çevir gözlerini gerçeğe
çünkü şimdi perde ince mi ince,
ardını görmek zor değil hiç de.

22 Daha sonra o soylu topluluğun sessizce
gökyüzüne baktığını gördüm,
saygın ve solgundular, bir şey bekler gibiydiler,
25 ve gökyüzünden iki meleğin indiğini gördüm,
ellerinde alevler saçan iki kılıç vardı,
kılıçlar budanmıştı, uçları kalmamıştı.

28 Yeni açmış yapraklar gibi yeşil giysileri,
yeşil kanatların çırtıkça oluşturduğu rüzgârda
dalgalanıyordu arkalarında.

31 Biri, az üstümüze geldi,
öteki karşı yakaya indi
ruhlar iki arada kaldı.

34 Açıkça seçiliyordu sarışın başları;
ama göremiyordum yüzlerini,
aşırı ışık köreltmişti gözlerimi.

20/ Perde = gerçeğin içerdiği anlam.

25/ İki meleğin = şeytanın oyununu
bozmak için Tanrı'nın gönderdiği
melekler.

27/ Kılıç = Tanrı'nın adaletinin sim-
gesi.

28/ Yeşil = umudu simgeleyen renk;

Araf'taki ruhlar Cennet'e çıkabilmek umudunu taşırlar; Cehennem'in kapısındaki yazı ise "dışarıda bırakın her umudu" der; Bkz Cehennem III(9).

36/ Aşırı ışık = meleklerin yüzleri çok parlaktı.

37 “Meryem’in yanından geliyor, bu ikili” dedi Sordello, “birazdan gelecek yılandan vadiyi korumak görevleri.”

40 Yılanın nerden geleceğini bilmeyen ben buz kestim korkudan, çevreme bakındım, rehberimin güvenli omuzlarına yaslandım.

43 Sordello dedi ki: “Gelin şimdi, büyük gölgelerin yanına varalım, biraz konuşuruz; sevinirler görünce sizi.”

46 Sanırım üç adım inmiştim ki, aşağıda buldum kendimi, gölgelerden biri bana bakıyordu, tanımak ister gibi.

49 Havanın kararına saati gelmişti, ama daha önce gizlediği şeyi seçmemi engelleyecek denli karanlık değildi.

52 O bana doğru geldi, ben ona doğru gittim: saygıdeğer yargıç Nino, bilsen nasıl sevindim lanetliler arasında olmadığını görünce.

55 Karşılıklı selamlaşma sona erince yargıç sordu: “Uzak suları geçip de ne zaman geldin bu dağın eteğine?”

38/ Sordello = Bkz Âraf VI(74)

38/ Yılandan = şeytandan.

42/ Rehberimin = Vergilius’un.

50/ Gizlediği şeyi = yargıcı; daha önce aralarındaki uzaklık Dante’nin

yargıcı görmesini engellemişti.

53/ Yargıç Nino = Ugolino Visconti. Gallura'da (Sardinya) yargıçlık yapmış, yardımcısı Gomita'yı cezalandırmıştır; sık sık Floransa'ya gittiği için Dante'yi tanımış olabilir; Bkz Cehennem XXII(**81**).

54/ Lanetliler arasında = Cehennem'de.

56/ Uzak suları = denizi.

58 “Acılar ülkesini aşım, bu sabah geldim,
daha ilk yaşamımdayım, ama bu geziyle
İkincisini de kazanmaktayım” diye yanıt verdim.

61 Verdiğim yanıtı işitince,
Sordello da, o da şaşırıp kaldı,
bir adım geri attılar,

64 Biri Vergilius’a döndü, yerde oturan birine
seslendi öteki: “Currado çabuk gel!
Tanrı’nın işini gör, gel de.”

67 Sonra bana döndü: “Aklından geçenleri
bizlerden saklamasını bilene
duyman gereken saygı adına dinle sözlerimi,
70 büyük dalgaların ötesine geçtiğinde,
Giovanna’ma benim için dua etmesini söyle
masumların dileklerine kulak veren yere.

73 Anası beyaz çatkıyı çıkardı çıkaralı,
sanırım sevmiyor artık beni,
bu gidişle çok arayacak çatkıyı.

58/ Acılar ülkesini = Cehennem’i.

59/ İlk yaşamımdayım = canlıyım.

60/ İkincisini de kazanmaktayım =Cennet'e gidebilecek durumdayım.

62/ Şaşırıp kaldı = Dante’nin canlı olduğunu anlamışlardır.

65/ Currado = Villafranca markisi Corrado Malaspina.

68/ Saklamasını bilene = Tanrı’ya.

70/ Büyük dalgaların ötesine geçtiğinde = Araf’ı çevreleyen denizi
geçtiğinde.

71/ Giovanna = yargıcın kızı.

72/ Kulak veren yere = Tanrı'ya.

73/ Beyaz çatkı = dulluk simgesi.

73/ Çıkardı çıkaralı = Nino Visconti'nin karısı Beatrice, kocasının ölümünden sonra Galeazzo Visconti ile evlenir.

75/ Çok arayacak çatkıyı = Beatrice'nin ikinci kocası Milano'dan sürülür, karısıyla birlikte Ferrara'ya sığınmak zorunda kalır.

76 Bakışlar, dokunuşlar körüklemeden de,
kadında aşk ateşinin yandığını
gösterir başa çatılan çatkı.

79 Milanoluların engereği,
Gallura horozu gibi
yakışmayacak gömüldüğü yere.”

82 Bu sözleri söylerken, gönlünde
için için yanan haklı tutku
yüzüne vuruyordu.

85 Merak dolu gözlerimle göğe bakıyordum,
dingile daha yakın tekerlek gibi
daha ağır yol alan yıldızları izliyordum.

88 Rehberim dedi ki: “Oğul, nereye bakıyorsun öyle?”
Dedim ki: “Burada kutbu tutuşturan
şu üç meşaleye bakıyorum.”

91 Bunun üzerine dedi ki:
“Sabah gördüğün dört parlak yıldız aşağıya indi,
onların yerini bunlar aldı şimdi.”

94 Bu sırada Sordello onu kendine doğru çekti,
“Bakın düşmanımız orada!” dedi,
ve ustamın bakması için parmağını uzattı.

76/ Bakışlar dokunuşlar = seven kişinin bakışları dokunuşları.

79/ Milanoluların engereği = Visconti (Galeazzo) ailesinin arması.

80/ Gallura horozu = Gallura’lı Viscontilerin (Nino) arması.

87/ Daha ağır yol alan yıldızlar = kutuptaki yıldızlar.

88/ Rehberim = Vergilius.

90/ Üç meşale = üç tanrıbilimsel erdem; Bkz Araf VII(34).

92/ Dört parlak yıldız = dört ana erdem. Bkz Âraf I (23).

96/ Ustamın = Vergilius'un.

- 97** Küçük vadinin önü açık kesiminde
bir yılan vardı, Havva'ya acı meyveyi
veren, belki de bu yilandı.
- 100** Otların çiçeklerin arasında sürünüyordu,
arada başını geri çeviriyor
perdahlar gibi sırtını yalıyordu.
- 103** Atmacaların gökten nasıl havalandıklarını
görmedim, atıyorum bu konuyu;
onları gördüğümde havada uçuyorlardı.
- 106** Duyunca yeşil kanatların havayı yarışını
yılan kaçtı; ve melekler yukarıya, yerlerine
döndüler geldikleri gibi.
- 109** Yargıç çağırınca yanına gitmiş olan gölge
bütün bu saldırı süresince,
ayırmamıştı benden gözlerini.
- 112** “Dilerim, seni yukarılara götüren meşale
Cennet'e erişmene yeterli
iyi niyet bulur sende” diye girdi söze,
- 115** “Val di Magra'ya ya da o yöreye
ilişkin doğru bilgilerin varsa söyle,
çünkü oranın ileri gelenlerindenim ben de.

98/ Bir yılan = şeytan

98/ Acı meyve = Adem ile Havva'nın
Cennet'ten kovulmalarına yol açan
yasak meyve.

103/ Atmacaların = meleklerin.

115/ Val di magra = Malaspina ailesinin topraklarının bulunduğu Lunigiana'da Magra vadisi.

- 118** Adım Currado Malaspina, ailenin büyüğü değil soyundan geleniyim, aileme büyük sevgi besledim, şimdi burada arınmakta sevgim.”
- 121** “Ne yazık ki” dedim, “hiç gitmedim sizin oralara; ama ününüzün erişmediği yer mi var Avrupa’nın içinde?”
- 124** Evinizin saygın ünü öyle onur katıyor ki senyörlere de ülkeye de, herkes biliyor orayı adım atmasa bile:
- 127** yukarılara çıkma tutkum adına ant içerim ki, saygın ardıllarınız keselerine de, kılıçlarına da sahip eskisi gibi.
- 130** Kötü bir yönetici dünyayı yönünden çevirdiğinde alışkanlıkları, yapıları yanlış yoldan uzak tutuyor onları.”
- 133** O dedi ki: “Gidebilirsin şimdi, çünkü yukarının kararı değişmezse, Koç’un dört ayağıyla kavrayıp sardığı
- 136** yatakta güneş yedi kez yatmadan önce, bu karar başının orta yerine perçinlenecek, başkalarının sözlerinden
- 139** daha güçlü çivilerle.”

118/ Currado Malaspina = Corrado Malaspina’run, **1294**’te ölen aynı adlı (Currado Malaspina) torunu.

130/ Yönetici = papa.

134/ Yukarının = Tanrı'nın.

136/ Yedi kez yatmadan önce = yedi yıl geçmeden.

138/ Perçinlenecek = Malaspina ailesinin Dante'ye göstereceği konukseverliğe gönderme yapılıyor.

Dokuzuncu kanto

1 Yaşlı Tithonos'un sevgilisi,
güzel dostunun kollarından ayrılmış,
doğunun balkonunda ağarmaya başlamıştı;
4 alnında takılar ışıldıyordu
kuyruğuyla insanları sokan
soğuk hayvanı çağırıyordu;
7 gece ise bulunduğumuz yerde
iki adım atmıştı yükselişinde,
üçüncü adım için kanatlarını indiriyordu;
10 bu sırada ben uykuya dayanamadım,
sırtımda Adem'den kalma yük, beşimizin de
oturduğumuz otların üstüne uzandım.
13 Belki de ilk derdinin etkisiyle
kırlangıcın acı acı ötmeye başladığı,
aklımızın bedenden uzaklaştığı,

1/ Tithonos = Troya kralı Laomedon'un oğlu; Tanrıça Aurora (Şafak) tarafından kaçırılmış, onunla evlenmiştir; Jüpiter Aurora'ya sonsuz gençliği verdiği için Aurora yaşlanmaz ama sevgilisi Tithonos yaşlanır.

1/ Sevgilisi = şafak.

4/ Takılar = Akrep takımyıldızının yıldızları.

5/ Kuyruğuyla insanları sokan = akrep.

7/ Bulunduğumuz yerde = Araf'ta.

8/ İki adım atmıştı = iki saat geğmişti

11/ Yükle = bedenimle; bedenin uykuya gereksinimi vardır.

11/ Beşimizin = Dante, Vergilius, Sordello, Nino, Corrado.

13/ İlk derdinin etkisiyle = Jüpiter'in Prokne'yi kırlangıca dönüştürme söylencesine gönderme yapılıyor.

16 tasalardan arındığı,
gördüklerinin neredeyse kehanete vardığı,
sabaha yakın saatlerdi,
19 bir kartal görüyordum düşümde,
boşlukta duruyordu sanki, altın sarısıydı tüyleri,
kanatları açıktı, inişe geçmeye hazırdı;
22 yüce kurulun kaçırttığı Ganymedes'in
arkadaşlarını bıraktığı yerde
olduğunu sanıyordum kendimin.
25 İçimden diyordum ki: "Belki de,
burada avlanıyor, başka bir yerde
av düşürmek istemiyor pençesine."
28 Sonra kartal havada biraz dönüyordu,
yıldırım gibi ürkü saçarak yere iniyordu,
kaptığı gibi beni üstteki ateşe götürüyordu.
31 Orada yanıyorduk sanki ikimiz de;
düşümdeki yangın öyle yakıyordu ki beni,
uykum ister istemez sona erdi.

17/ Kehanete vardığı = sabaha karşı
görülen düşlerin gerçekleştiğine ina-
nılırdı; Bkz Cehennem XXVI (J).

19/ Düşümde = Dante'nin Araf'ta
geçirdiği üç gece de sabaha doğru
görülen bir düşünle sonuçlanır.

22/Yüce kurulun = tanrılarının.

22/ Ganymedes = Jüpiter'in İda
dağında sürüsünü otlatırken görüp,

tanrılara içki sunması için, kartalı aracılığıyla Olimpos'a kaçırdığı delikanlı.

30/ Ateşe = dönemin inancına göre atmosferle ay yuvarı arasında var olduğuna inanılan ateş yuvarı.

34 Anası, onu Kheiron'dan kurtarıp da, Skyros'ta,
daha sonra Yunanların kaçıracakları yere
kolları arasında uyurken getirdiğinde,
37 Akhilleus gözlerini açıp da
çevrede gezdirince, nerede
olduğunu nasıl anlamadıysa;
40 uyku gözlerimden dağıldığında
korkup da buz kesen biri gibi
sapsarı kestim ben de.
43 Yanımda yalnızca desteğim vardı,
iki saati geçmişti güneş doğalı,
yüzümü denizden yana çevirmiştim.
46 “Sakin korkayım deme” dedi efendim;
“doğru yoldayız için rahat etsin,
gücünü boğma, bırak genişlesin.
49 çünkü artık Araf'a geldin;
Araf'ı kuşatan yalılar karşında,
giriş kapısı yarın karnında.
52 Az önce, günden önce şafak sökerken
ruhun bedeninde hâlâ uyurken
vadiyi süsleyen çiçeklerin içinden,

34/ Kheiron = Kentaurların (at adam-
lar) en ünlüsü, en bilgilisi. Akhil-
leus'u yetiştirmiştir; Akhilleus'un
anası Thetis, oğlunun Troya savaşına
katılmasını engellemek için onu
Kheiron'dan kaçırarak Skyros
adasına getirip kadın kılığına sokar; ama yine de Ulikses'le Diomedes onu
bulup kaçıırırlar.

34/ Skyros = Ege denizinde bir ada.

35/ Yunanlar = Ulikses ile Diomedes.

43/ Destegim = Vergilius.

46/ Efendim = Vergilius.

55 bir kadın geldi, “Adım Lucia” dedi,
“izin verin de alayım şu uyuyan kişiyi,
kolaylaştırmak istiyorum gidişini.”

58 Sordello ile soylu ruhlar orada
kaldı; o seni kucakladı, gün ağardığında
yukarı çıkarttı; onu izledim ben de.

61 Buraya bıraktı seni, ama gitmeden önce
açık kapıyı gösterdi güzel gözleriyle;
sonra gitti, uykun da gitti onunla birlikte.”

64 Nasıl kuşkusu sona ererse,
korkusu güvene dönüşürse,
gerçeğe ulaşan kişinin, öyle değişmişim ben de;

67 rehberim korkumun dağıldığını görünce
yola koyuldu yamaca doğru,
ben de peşinden gittim yukarı doğru.

70 Ey okur, konuyu ne denli yükselttiğimi
görüyorsun, şaşırma öyleyse, görünce
biçemimin de yükseldiğini.

73 Yaklaştık, kayanın daha önce
bir duvar çatlağı gibi kırık
izlenimi veren gediğine vardık;

55/ Lucia = Bkz Cehennem II(97);
burada kutsal ışık anlamına.

67/ Rehberim = Vergilius.

70/ Yükselttiğimi = artık Araf’a ge-
linmiştir.

72/ Biçemimi de yükselttiğimi = Cennet'e giden yolun başına geldiği için, Dante bundan böyle biçemini de daha yetkin kılması gerekeceğini vurguluyor.

76 bir kapı gördüm, dibindeki rengârenk
üç basamakla çıkılıyordu kapıya
bir de, tek söz söylemeyen bir kapıcı vardı.

79 Daha çok açınca gözlerimi, onun en üst basamakta
oturduğunu gördüm, yüzü ışıltı ışıltı,
öyle ki, gözlerim kamaşmıştı;

82 elinde yalın bir kılıç vardı,
öyle güçlü yansıtıyordu ki ışınları
kaç kez bakmaya kalktım, bir işe yaramadı.

85 “Oradan yanıt verin” diye söze girdi,
“ne istiyorsunuz, kim getirdi sizi?
Dikkat edin, yukarı çıkmak üzebilir sizi.”

88 Ustam: “Bu işleri iyi bilen, yeri Cennet’te
bir kadın şuradan gidin, kapı o yönde,
dedi az önce” yanıtını verdi.

91 “Adımlarınızı güzelliğe doğru götürsün öyleyse,
durmayın, basamaklara doğru gelin!” diye
sözünü sürdürdü saygılı kapıcı.

94 İlerledik; ilk basamak mermerdi,
temiz mi temiz, kaygan mı kaygandı,
bir aynada gibi gördüm onda kendimi.

76/ Bir kapı = Araf’ın kapısı; kapı çok dar olduğu için Dante ilkin kayanın çatlağı sanmıştır; çünkü hayata götüren kapı dar ve yol sıkışıktır ve onu bulanlar azdır ; Bkz *Kitabı Mukaddes, Matta'ya göre İncil 7 (13)*.

78/ Kapıcı = melek.

82/ Kılıç = Tanrı’nın adaletinin simgesi.

84/ Bir işe yaramadı = gözleri kamaştığı için göremez.

88/ Ustam = Vergilius.

89/ Bir kadın = Lucia.

94/ İlk basamak = pişmanlık basamağı; pişmanlık getiren kişinin yüreğine ayna tutması, günahlarını teker teker aklından geçirmesi gerekir; basamak beyaz mermerdir.

- 97** İkinci basamak karaya çalıyordu,
enine boyuna çatlaklarla dolu
kireçli sert bir taştan oluşmuştu.
- 100** En üstte yükselen üçüncü basamak,
sanki tutuşmuş somakiydi,
damardan fışkıran kan gibiydi.
- 103** Tanrı'nın meleğinin iki ayağı da
bu basamakta duruyordu,
melek, elmas taşı sandığım eşikte oturuyordu.
- 106** Bu üç basamağı çıktım seve seve
rehberimin peşinde, rehberim dedi ki:
“Kilidi açmasını iste, saygılı bir biçimde.”
- 109** İnançla, kutsal ayaklarına attım kendimi;
hoşgörü göstermesini, kapıyı açmasını istedim,
ama üç kez göğsümü dövdüm daha önce.
- 112** O, kılıcının ucuyla alnıma yedi P çizdi,
“İçeri girince bu yaraları temizlemeyi
sakın unutma” dedi.

97/ İkinci basamak = itiraf basamağı; günahlarının bilincindeki kişinin bunları din adamına itiraf etmesi gerekir; basamağın rengi karaya (utanç rengi) çalar.

100/ Üçüncü basamak = kıvanç basamağı; günahlarını itiraf eden kişinin bunların cezasını çekmek istemesi.

101/ Tutuşmuş somaki = kırmızı; pişmanlık getiren kişinin günahlarının cezasını çekme isteğinin simgesi.

105/ Elmas = kararlılık simgesi.

106/ Seve seve = günahlarından arınmak isteyen kişinin bunu isteyerek yapması gerekir.

107/ Rehberim = Vergilius.

111/ Üç kez = pişmanlık getirdiğini vurgulamak için.

112/ P = Latince *peccatum* (günah) sözcüğünün ilk harfi; yedi ana günah (böbürlenme, kıskançlık, cimrilik, öfke, oburluk, şehvet, tembellik) olduğu için yedi kez P çizilmiştir.

113/ İçeri = Âraf'a.

115 Üstündeki giysinin rengi
kül ya da kuru toprak rengiydi;
giysinin altından iki anahtar çekti çıkardı.

118 Biri altından, biri gümüşlendi;
ilkin beyazla sonra sarıyla
kapıyı açtı, sevindirdi beni.

121 “Anahtarlardan biri yerine oturmayıp da,
kilidin içinde dönmezse gerektiği gibi,
kapı açılmaz” dedi.

124 Biri daha değerlidir; ama öteki
açmadan önce çok bilgi beceri ister,
çünkü düğümü asıl o çözer.

127 Petrus’un anahtarları bunlar; kapıyı kapayıp da
yanılmaktansa, açıp da yanılmayı yeğle, demişti bana,
yeter ki ayaklarıma kapansın günahkârlar.”

130 Sonra, kutsal kapıyı açıp dedi ki:
“Buyurun girin; ama bilin ki,
dönüp de arkasına bakan, dışarıda bulur kendini.”

116/ Kül rengi = alçakgönüllülük simgesi.

117/ İki anahtar = İsa’nın Petrus’a
verdiği anahtarlar; göklerin anah-
tarlarını sana vereceğim ; Bkz *Kitabı*
Mukaddes, Matta’ya göre İncil 16 (19).

118/ Altından = altın anahtar, gü-
nahları bağışlama yetkisini simgeler.

118/ Gümüşlendi = gümüş anahtar
din adamının günahları bağışlarken

doğru karar vermesi gerektiğini simgeler.

124/ Daha değerlidir = çünkü Tanrı'nın yetkesini simgeler.

127/ Petrus = Bkz Cehennem **1(1.34)**.

127/ Kapayıp da yanılmaktansa = sert davranılmaktansa.

128/ Açıp da yanılmayı = yumuşak davranmayı.

- 133** Kutsal kapının kanatları dönünce
topuk demirleri üzerinde,
öyle tiz bir ses çıktı ki,
- 136** mert Metellus götürülüp de,
elinden alındığında hâzinesi,
Tarpeia bile böyle kızıp kükrememişti.
- 139** Bu ilk sese verdim kendimi,
bu tatlı sese “*Te Deum laudamus*” ilahisi
eşlik ediyordu sanki.
- 142** Duyduklarım, org eşliğinde
söylenen, kimi sözleri anlaşılan
kimi sözleri anlaşılmayan
- 145** şarkıların etkisini uyandırmıştı bende.

136/ Metellus = Caesar’ın, Tarpeia
kayalığında saklanan hâzineye el
koymasına karşı çıkan Metellus, zorla
oradan uzaklaştırılır.

139/ ilk ses = içerden gelen sesler.

140/ *Te Deum laudamus* = Tanrı’yı
öven bir ilahi.

Onuncu kanto

1 Eğri yolu doğru gösteren çarpık sevginin,
ruhları uzak kıldığı bu kapının eşiğinden
geçince kulağıma gelen sestem,

4 kapının yeniden kapandığını sezmiştim;

dönüp gözlerimi kapıya yöneltseydim,
bu hataya haklı bir gerekçe bulabilir miydim?

7 Bir yaklaşıp bir uzaklaşan dalgalar gibi,
bir o yana bir bu yana kıvrılan bir kaya
yarığından tırmanıyorduk yukarıya.

10 “Biraz becerikli olmak gerekir şimdi”
diye, ustam söze girdi, “hep girintileri
izlemeli, o yöne yönelmeli.”

13 Bu yöntem ağırlaştırınca gidişimizi,
inişe geçmiş olan ay bile
yeniden yatağına girdi

1/ Çarpık sevgi = yalnızca dünya
nimetlerine yönelik sevgi; bu sevgi
Araf’ın kapısının açılmaması sonu-
cunu doğurur; Dante’ye göre insanın
eylemlerini sevgi yönetir; iyi sevgi iyi
eylemlere, kötü sevgi kötü eylemlere
yol açar.

6/ Bu hataya = dönüp arkasına bak-
maması söylenmiştir kendisine; Bkz
Âraf 1X(132).

11/ Ustam = Vergilius.

15/ Yatağına girdi = ufukta görünmez oldu; saat on buçuk olmuştur.

16 biz yarıktan çıkmadan önce;

ama dağın geriye çekildiği yerde
açık havada yeniden özgürlükle

19 birleştiğimizde yorulmuştum ben, ikimiz de
bilmiyorduk yolu, bir çöl yolundan bile
ıssız bir düzlüğe gelmiştik.

22 Düzlüğün boşluğa bakan kenarıyla
yükselen yamacın tabanı arasında
üç insan boyu uzaklık vardı;

25 ve genişlik hep aynıydı,
gözlerimi sağda solda göz alabildiğine
uzanan düzlükte gezdirdiğimde.

28 Ayaklarımız daha bir adım atmamıştı,
bizi çevreleyen, geçit vermeyen
dimdik kaya duvarın ak mermerden olduğunu,

31 bırakın Polykleitos'u,
doğayı bile imrendirecek
yontularla süslü olduğunu gördüğümde.

34 Yıllardır gözlerde yaşla özlenen
barış kararını yeryüzüne getiren,
kaç zamandır kapalı Cennet yolunu açan

24/ Üç insan boyu = beş, altı metre.

31/ Polykteitos = İÖ V. yüzyılın
sonlarında yaşayan Yunan yontucu;
ortaçağda, en önemli sanatçı sayılırdı.

35/ Barış = Tanrı ile kulları arasında
barış.

36/ Kapalı = Adem'in Cennet'ten kovulmasından bu yana Cennet insanlara yasaklanmıştı.

37 melek karşımızda duruyordu,
öyle gerçekçi, öyle ustalıkla yontulmuştu ki,
konuşmadığına inanmak zordu.

40 “ Ave” diyordu sanki,
yanında, yüce sevginin anahtarını
çevirenin görüntüsü de vardı,

43 duruşuyla “*Ecce ancilla Dei*” der gibiydi,
balmumuna çizilen görüntünün aslını
tıpatıp yansıtması gibi.

46 “Aklını tek bir noktaya takma” dedi,
beni yüreğinin bulunduğu yanda
tutmakta olan sevecen usta.

49 Bunun üzerine başka yöne döndüm,
Meryem’in gerisinde,
rehberimin bulunduğu yerin ötesinde

52 kayaya kazılı bir başka sahne gördüm;
Vergilius’un önüne geçtim,
daha iyi görebilmek için o yöne gittim.

55 Burada aynı mermere, yapılması istenmeyen
bir işin yapılmasını engelleyen
kutsal sandığı çeken arabayla öküzler kazılmıştı.

37/ Melek = Meryem’in İsa’ya gebe kaldığını bildirmek için yeryüzüne
inen Cebrail.

39/ Konuşmadığına inanmak zordu = canlı gibiydi.

40/ Ave = selam (Latince).

41/ Anahtarını çevirenin = Meryem'in.

43/ *Ecce ancille Dei*= işte Tanrı'nın kulu (Latince).

47/ Yüreğinin bulunduğu yanda = solunda.

48/ Usta = Vergilius.

50/ Rehberimin = Vergilius'un.

57/ Kutsal sandık = içinde Musa'nın buyruklarının bulunduğu sandık; Davut tarafından Kudüs'e götürülmüş, bu sırada Davut sandığın önünde raks etmiştir. Bkz *Kitabı Mukaddes, Samuel 6 ve 7.*

58 Önde insanlar vardı; yedi bölüğe ayrılmışlardı,
gözlerim evet bunlar şarkı söylüyor diyordu,
ama kulaklarım hayır söylemiyor diyordu.

61 Burada yer alan tütsü dumanı da,
burnumla gözlerim arasında
evet hayır tartışması doğuruyordu.

64 Alçakgönüllü mezmurcu, eteği toplu,
kutsal sandığın önünde raks ediyordu,
hem kral gibiydi, hem değildi bu haliyle.

67 Karşıdaki büyük sarayın penceresinde
Mikal vardı, ona bakıyordu
kederli, küçümseyici kadın yüzüyle.

70 Durduğum yerden uzaklaştım,
daha yakından bakmak için, Mikal'ın gerisinde
ışıyan bir-başka öyküye.

73 Burada, erdemiyle Gregorio'yu
büyük utkuya ulaştıran Romalı prensin
şanlı eylemi anlatılıyordu;

59/ Şarkı söylüyor diyordu = ka-
bartmalar öyle canlıydı ki, insan ger-
çekten şarkı söyledikleri izlenimine
kapılıyordu.

64/ Alçakgönüllü mezmurcu = mez-
murları yazan Davut peygamber.

64/ Eteği toplu = çünkü üstünde din
adamı cüppesi vardır.

68/ Mikal = Davut'un karısı; raks etmeyi kocasına yakıştırmadığı için üzgündür; oysa alçakgönüllü davranarak raks ettiği için Davut, Tanrı'nın gözünde büyümektedir.

73/ Gregorio = Papa Gregorio I; söylenceye göre, imparator Traianus'un dürüst yönetimini ödüllendirmek isteyen Gregorio, onun diriltilerek dünyaya dönmesini, vaftiz olduktan sonra ikinci kez ölüp Cennet'e gitmesini sağlamıştır.

76 imparator Traianus sözünü ettiğim:

atının dizginlerini gözü yaşlı,
acılı dul bir kadın tutuyordu.

79 Atlılar sarmıştı dört bir yanını,
tepelerindeki altın kartallar
rüzgârda dalgalanıyordu.

82 Kalabalığın orta yerindeki kadın sanki:

“Senyör, yüreğim yanıyor, oğlumun kanını
yerde bırakma” diyordu.

85 O da kadına yanıt veriyordu:

“Dönmemi bekle”; kadın: “Senyör” diyordu
sabrı tükenmiş gibi, “geri dönmezsen peki?”;

88 o: “Benim yerimi alan, yerine getirir dileğini”;

kadın: “Sen yapmazsan üzerine düşeni,
başkasının iyiliğinden sana ne?”;

91 o: “Yüreğin rahat etsin, buradan gitmeden önce
yerine getirmem gerekiyor görevimi:

adalet böyle istiyor, merhamet engelliyor beni.”

94 Yeni hiçbir şey görmeyen yaratmıştı,

bizim için yepyeni, bizim için yabancı
bu görsel söyleşiyi.

80/ Altın kartallar = bayraklardaki
Roma simgeleri.

94/ Görmeyen = Tanrı; Tanrı için
hiçbir şey yeni olmadığından, yeni
hiçbir şey görmez.

97 Yaratıcısının bunca değerli kıldığı
bu alçakgönüllü görüntüleri
izlerken ben büyük bir keyifle,

100 “Bak şuradan ağır ağır” diye mırıldandı
ozan, “büyük bir kalabalık gelmekte,
onlar götürecekt bizi daha üst derecelere.”

103 Görmeye doyamadığı yeni şeyleri
gördükçe sevinen gözlerimi,
vakit geçirmeden ondan yana çevirdim.

106 Ey okur, Tanrı'nın borcun nasıl ödenmesini
istediğini öğrenince,
sakın umutsuzluğa düşeyim deme.

109 Çekilenin biçimini önemseme:
sonrasını düşün; düşün ki, cezanın en ağırlı bile
sona erecek mahşer gününün ertesinde.

112 Söze girdim: “Usta bize doğru gelenleri
insana benzetemedim, ne olduklarını seçemedim,
öyle bulanık ki gördüklerim.”

115 O dedi ki: “Çektikleri acının ağırlığı
yere kapaklamış bunları,
kuşkuya düştü ilkin benim de gözlerim.

97/ Yaratıcısının = Tanrı'nın.

101/ Ozan = Vergilius.

102/ Üst derecelere = yukarıya.

105/ Ondan yana = Vergilius'tan yana.

106/ Borcun = günahların cezası.

112/ Usta = Vergilius.

- 118** Ama iyice bak karşıya, taşların dibinde
ilerleyeni iyice seç gözlerinle;
nasıl göğüslerini dövdüklerini göreiceksin.”
- 121** Ey akıl gözleri körelmiş,
gerisin geri giden, kendini beğenmiş,
bahtsız, zavallı Hıristiyanlar,
- 124** hiçbir şeye bürünmeden adalete kanat çırpın
melek kelebeğini oluşturmak için kozadan çıkan
tırtıllar olduğumuzu görmüyor musunuz?
- 127** Niye yükseklerde uçuyor ruhunuz,
gelişmesi bitmemiş tırtıllar gibi
kusurlu böcekler olduğunuzu bilmiyor musunuz?
- 130** Bir tavanı ya da damı taşısın diye
kimi kez göğüsleri dizkapaklarına inen
yontu sütunlar kullanılır ve
- 133** gerçek olmayan bu acıyı gören
büyük bir üzüntüye kapılır ya; bunların da o durumda
olduğunu gördüm dikkatle bakınca.
- 136** Sırtlarındaki yükün hafif ya da ağır oluşuna
göre, az ya da çok bükülmüştü belleri:
ve duruşundan daha sabırlı olduğu belli biri,
- 139** ağlaya ağlaya: “Dayanamıyorum artık” der
gibiydi.

124/ Bürünmeden = erdem, güç, var-
sıllık vb gibi yeryüzüne özgü nitelik-
lerden sıyrılmış olarak.

125/ Melek kelebeği = ruh.

134/ Bunların = kendini beğenmiş-
lerin, kibirlilerin.

On birinci kanto

1 “Ey, zorunlu olduğu için değil,
ilk yaratılarını daha sevdiği için
göklerde oturan Babamız,

4 her canlı saygıyla anmalı
adını, şanını, ayrıca
gönül borcu duymalı tatlı buharına.

7 Ülkenin esenliği bize de ulaşmalı,
ulaşmayacak olursa, olanca çabamıza
karşın erişemeyiz biz ona.

10 Meleklerin *Hosanna* söyleyerek isteklerini
sana sunmaları gibi,
insanlar da sunmalı isteklerini.

13 Bugün de bize günlük ekmeğimizi ver,
vermezsen eğer, geriye giderler
bu çetin çölde ilerlemek isteyenler.

2/ İlk yaratılarını = göklerle melekleri.

3/ Babamız = Tanrı.

6/ Buharına = kutsal ruh; bu dize-
lerde Hıristiyanlığın üçlem (teslis)
ilkesine değiniliyor: şanını (baba), adını (oğul), buharını (kutsal ruh).

10/ Hosanna = koru bizi (İbranice);
bir ilahinin ilk sözcüğü; Bkz Araf
XXIX(51).

13/ Günlük ekmeğimizi ver = ruhumuzu doyr.

16 Nasıl bağışlıyorsak biz, bize kötülük yapan herkesi, sen de iyiliğinle bağışla bizi, bakmadan değerimize.

19 Kolayca boyun eğen erdemimizi sınamaya kalkma eski düşmanımıza karşı, ama aklımızı çelen o düşmandan kurtar bizi.

22 Sevgili efendimiz, kendimiz için etmiyoruz bu duayı, çünkü duaya gereksinme duymuyoruz, bu dua arkada kalanlar için.”

25 Kendileri ve bizler için böyle iyi dilekler dile getiren bu gölgeler, ancak düşlerde görülen yükler

28 altında ezilerek yürüyorlardı, döne döne ilk çıkıntı boyunca, bezgin ve bitkin, dünya pisliklerinden arınmak için.

31 Eğer orada hep dua ediliyorsa bizim için, istekleri iyi bir kökten gelenler burada neler demeli, etmeli onlar için?

34 Buraya getirdikleri lekeleri yıkamalarına yardımcı olmalı, yıldızlı yuvarlara, arınıp, hafifleyip de çıkmaları için.

20/ Eski düşmanımıza karşı = şeytana karşı.

22/ Sevgili efendimiz = Tanrı.

23/ Gereksinme duymuyoruz = artık şeytana uymaları söz konusu değildir.

24/ Arkada kalanlar = canlılar.

25/ Bizler = insanlar.

31/ Orada = Araf'ta.

32/ İyi bir kökten gelenler = Tanrı'nın bağışladıkları.

34/ Buraya getirdikleri = dünyadan.

35/ Yıldızlı yuvarlara = yıldızlara.

37 “Umarım, adalet ve sevgi hafifletir de birazdan sırtınızı, çırparsınız sizi gönlünüzce yükseltecek kanatlarınızı;

40 merdivene giden en kısa yol hangisiyse gösterin bize; geçit sayısı birle sınırlı değilse, hangisi dik değil, söyleyin bize;

43 çünkü benimle birlikte gelen, ne denli istese, yine de zorlanıyor yokuş yukarı gitmede büründüğü Âdem eti nedeniyle.”

46 Peşinden gittiğim kişinin söylediği bu sözlere yanıt veren sözcükleri, kimin söylediği belli değildi;

49 ama şöyle diyordu biri: “Sağ kenara gelin bizimle, bir canlının geçebileceği geçiti bulacaksınız orada.

52 Gururlu boynumu ezen ve beni yüzümü yere eğmeye zorlayan taş engellemeseydi eğer, hâlâ yaşayan,

55 ama adını vermeyen şu adama bakardım, tanıyor muyum diye, bir de, sırtımdaki yüke acısın diye.

45/ Âdem eti nedeniyle = ağırlığı nedeniyle.

46/ Peşinden gittiğim kişinin = Vergilius'un.

58 Latinim ben, babam ünlü bir Toscana'lı:
Guiglielmo Aldobrandesco babamın adı;
bilmem duymuş muydunuz bu adı?

61 Atalarımın soylu kanı, şanlı başarıları
öyle kurumlu kıldı ki beni,
ortak anamızı düşünmeden, küçük gördüm

64 insanları, Siena'luların bildiği,
Campagnatico'lu çocukların bile bildiği
gibi bu yüzden oldu ölümüm.

67 Adım Omberto: bana zarar vermekle yetinmedi
kurum, bütün yakınlarım da aynı çileyi
çekti aynı neden yüzünden.

70 Bu nedenle taşıyorum burada bu yükü, yaşarken
hoşnut edemediğim Tanrı'yı hoşnut edinceye dek
ölüler ülkesinde, bu eziyet sürecek.”

73 Başımı öne eğmiştim onu dinlerken,
içlerinden biri, konuşan değil başka biri,
taşıdığı yükün etkisiyle sendeledi,

76 beni görüp tanıdı, bana seslendi,
iki büklüm onlara eşlik etmekte olan benden
ayırmıyordu hiç gözlerini.

58/ Latinim ben = İtalyanım.

59/ Guiglielmo Aldobrandesco =
Toscana'nın en güçlü senyörlerinden
(Siena) biri ve burada konuşan
Omberto'nun babası.

60/ Duymuş muydunuz bu adı = al-
çakgöniillük göstergesi bir soru, çün-
kü Aldobrandesco çok ünlü bir ki-
şiydi.

67/ Omberto = Omberto Aldobran-
desco; **1259**'da Campagnatico'da
Siena'lılarca öldürülmüştür.

79 Dedim ki: “Agobbio’ya onur getiren,
Parislielerin minyatür dedikleri sanata onur veren
Oderisi değil misin sen?”

82 “Kardeş, Franco Bolognesi’nin fırçasının değdiği
kâğıtlar daha güler yüzlü şimdi" dedi;
“artık onurun çoğu onun, azı benim.

85 Yaşarken böyle saygılı olmayı bilemedim,
çünkü büyük bir üstünlük hırsı
olanca benliğimi sarmıştı.

88 Burada ödeniyor bu tutkunun cezası,
günah işlenen yerde Tanrı’ya dönmese ydim,
inan buraya bile gelemezdim.

91 Ey insan yeteneğinin gelgeç başarısı!
Ne kısa süreli, doruklarınızın yeşili,
peşinden gelmezse eğer fırtınalı günler!

79/ Agobbio = Umbria’daki Gubbio
kasabası; Romalılar Eugubium derdi.

81/Oderisi = XIII. yüzyıl sonlarının,
en önemli minyatür sanatçılarından
biri; Bologna okulundandır; onun da,
Franco Bolognesi'nin de yapıtları
günümüze ulaşmamıştır.

82/ Franco Bolognesi = Oderisi’nin
öğrencisi minyatür sanatçısı; Dan-
te’nin küçük bir sanat dalı sayılan
minyatürü ele alarak, çok ünlü ol-
mayan sanatçıları örnek vermesi
ilginçtir; küçük sanatçıyla büyük

tutku arasındaki bağlantıyı vurgulamak istemiş olabilir.

89/ Günah işlenilen yerde = yaşarken.

90/ Buraya bile gelemedim = Cehennem'de olurdum.

93/ Fırtınalı günler = gerileme dönemi; gerileme dönemi bir önceki dönemin değerini ortaya çıkartır.

94 Cimabue resmin ustası bilirdi kendini,
oysa artık ünü karardı
Giotto aldı şimdi onun yerini.

97 Guido diye biri de, dilin onurunu aldı
adaşının elinden; ama ikisini de yerinden edecek kişi
şimdiden dünyaya gelmiştir belki.

100 Dünyada ün denilen, tıpkı bir esinti,
bir o yandan eser, bir bu yandan gelir,
yönü değiştikçe adı da değişir.

103 Ana baba demeyi öğrenmeden ölecek yerde,
yaşlanıp da ayrılırsan bedeninden,
ünün daha mı büyük olur bin yıl geçmeden?

106 Bin yıl dediğin, sonsuzluk ölçeğinde,
eşittir gökyüzünün en ağır dairesinde
göz açıp kapayıncaya dek geçen süreye.

109 Önümde ağır adımlar atanın,
dillerden düşmezdi adı Toscana'da,
şimdi adını mırıldanan yok Siena'da;

94/ Cimabue = XIII. yüzyılın en önemli ressamlarından (1240-1302).

96/ Giotto = XIII. yüzyılın en önemli ressamlarından (1267-1337); Dante'nin de portresini yapmıştır.

97/ Guido = şair Guido Cavalcanti; Dante'nin arkadaşı; Bkz Cehennem X(63).

98/ Adaşının = şair Guido Guinizelli.

98/ Yerinden edecek kişi = Dante kendisini vurguluyor olabilir.

107/ Gökyüzünün en ağır dairesi = yıldızların bulunduğu daire; yüz yılda bir derece döndüğüne inanılıyordu.

109/ Önümde ağır adımlar atan = Provenzano Salvani; **1260'**da yapılan Montaperti savaşında Siena'lılartn başındaydı; daha sonra Colle di Val d'Elsa savaşında (**1269**) Fioransalıların eline düşmüş, başı kesilerek öldürülmüştür; Bkz Cehennem X (**88**).

112 senyörüydü oranın, bugün ne denli alçaksa,
o günlerde o denli görkemli Floransa'nın
öfkesi üstüne boşaldığında.

115 Sizin ününüzün rengi tıpkı ot rengi,
bir koyulaşır, bir açılır, topraktan çıkararak kişi
soldurur yine bu rengi.”

118 Dedim ki: “Doğru sözlerin yüreğimi
rahatlattı, içindeki irini boşalttı,
peki, az önce sözünü ettiğin kimdi?”

121 “Adı Provenzan Salvani” diye yanıt verdi;
“burada bulunmasının nedeni
Siena'yı avucunun içine almayı düşlemesi.

124 Dinlenmeden böyle yürümekte, öldü öleli;
yeryüzünde kendini çok beğenenler
bedelini burada böyle ödemekteler.”

127 Dedim ki: “Yaşamının sonunda
pişmanlık duyan bir ruh, dua edenler
kendisine yardımcı olmadıkça,

113/ Floransa'nın öfkesi = Montaperti savaşı.

116/ Bir koyulaşır bir açılır = güneşin
otları sarartması gibi, insanın ünü de
azalır; Dante sık sık Tanrı ile güneş
arasında koşutluk kurar.

119/ İçindeki irini = kurumluluğu.

123/ Avucunun içine almayı düş-
lemesi = tek başına egemen olmak
istememesi.

- 130** yaşadığı süreye eşit bir süre
aşağıda beklemek zorundaysa,
kim izin verdi onun buraya gelmesine?”
- 133** Dedi ki: “Saygın bir yaşam sürerken keyfince,
bir yana bıraktı utanmayı,
Campo di Siena’da kendini ortaya attı,
- 136** Charles’ın zindanında çürüyen arkadaşını
kurtarmak için, hiç gocunmadı,
dilencilik yapmayı göze aldı.
- 139** Artık susuyorum; sözlerimin üstü kapalı,
ama çok geçmeden, yanındakiler
sağlayacak anlamını.
- 142** Ona sınırlarımızı, bu davranışı açtı.”

131/ Aşağıda = Araf’ın giriş bölümünde.

132/ Buraya gelmesine = Salvani
1269’da öldüğüne göre, ölümünden
bu yana **31** yıl geçmiştir, yaşadığı süre
boyunca aşağıda beklemeden buraya
gelmiştir.

136/ Charles = Charles d’Anjou.

138/ Dilencilik yapmayı göze aldı =
Salvani’nin Vineia (ya da Mino dai
Mini) adlı arkadaşı Tagliacozzo sava-
şında Charles d’Anjou’nun eline dü-
şünce, Salvani arkadaşının kurtul-

ması için Siena meydanında halktan kurtarmalık parası toplar.

141/ Sağlayacaklar anlamını = yanındakiler (Floransalılar) seni sürgün edince, Salvani'nin çektiklerini sen de yaşayacaksın.

142/ Bu davranışı = alçakgönüllü davranarak para toplaması.

On ikinci kanto

1 Sırtı yüklü bu ruhla birlikte
boyunduruk vurulu öküzler gibi yürüdüm ben de,
güzel eğitmenim izin verdiği sürece.

4 Ama: “Bırak onu ilerle; çünkü yelkenleriyle,
kürekleriyle, herkesin elinden geldiğince
kayığını yürütmesi gerekir bu yerde” dediğinde;

7 hâlâ düşünceli olsa bile kafamın içi,
doğrulttum bedenimi,
yürümeye elverişli konuma geldim.

10 Ustamın adımlarını izledim
büyük bir istekle peşinden gittim,
uçar gibi yürüyorduk artık ikimiz de;

13 ustam dedi ki: “Aşağıya çevir gözlerini,
görürsen ayaklarının nerede gittiğini,
güvencede bilirsin kendini.”

1/ Sırtı yüklü bu ruh = Oderisi.

3/ Güzel eğitmenim = Vergilius.

6/ Kayığını yürütmesi = arınması.

7/ Düşünceli olsa bile = gelecekte sıkıntılı günler yaşayacağını öğrenen Dante düşüncelidir; Bkz Araf XI (140).

10/ Ustamın = Vergilius'un.

13/Ustam = Vergilius.

16 Toprağa gömülü ölülerin üstündeki
mezar taşlarına nasıl yeryüzündeki
kimlikleri kazınırsa

19 yaşasın diye anıları, canlanan anılar
nasıl yeniden gözyaşına boğarsa

duyarlı ruhları, ben de dağın dışına
22 uzanan yolun bir baştan bir başa,
gözleri daha da okşayan yontularla
kaplı olduğunu gördüm.

25 Her yaratıktan daha soylu yaratılanın,
bir kenardan şimşekler saça saça
gökyüzünden indiğini gördüm.

28 Sirtına yediği okla, olanca ağırlığıyla
bir kenarda yatan, ölümün soğukluğunda
Briareus'u gördüm.

31 Thymbraios'u gördüm, ellerinde silahları
babalarının çevresinde, devlerin organlarını
gözleyen Pallas ile Mars'ı gördüm.

16/ Toprağa gömülü ölüler = toprağa gömülmeyip yakılan, kilise duvarına
gömülen ölüler de vardı.

25/ Her yaratıktan daha soylu = Lucifer (şeytan). Bkz CehennemIII (7).

30/ Briareus = devlerin en irisi; Bkz. Cehennem XXX1(9S).

31/ Thymbraios = tanrı Apollon'un bir başka adı; (Thymbra'daki Apol-
lon tapınağından türetilmiştir.)

32/ Bahalarının = Jüpiter'in.

32/ Devlerin organlarını = tanrılara karşı savaşıp, Jüpiter'in yıldırımlarına yenik düşen devlerin (Titanların) organlarını.

33/ Pallas = tanrıça Athena (Latincesi = Minerva).

33/ Mars = savaş tanrısı; Yunan mitolojisindeki Ares'in karşılığı.

34 Büyük kulenin dibinde, Şenar'da kendisiyle birlikte aynı onuru paylaşanlara şaşkın şaşkın bakan Nemrud'u gördüm.

37 Ey Niobe, yolun kenarında, öldürülen yedi kız yedi oğlan çocuğunla seni, bilsen ne büyük üzüntüyle gördüm.

40 Ey Saul, seni orada, bir daha ne yağmur ne de çiy yüzü gören Gilboa'da kendi kılıcının üstünde ölü gördüm!

43 Ey çılgın Arakhne, kötülüğün için dokunan kumaşın kıvrımlarında, seni üzgün ve artık yarı örümcek gibi gördüm.

46 Ey Rehoboam, kimseyi tehdit etmiyorsun burada, ama peşine kimsenin düşmediği bir arabada, korku içinde gidiyorsun.

34/ Büyük kulenin -- Babil kulesinin.

34/ Şenar = Babil kulesinin yapıldığı yer; *Kitabı Mukaddes*, Dicle ile Fırat arasında olduğunu belirtir. Bkz *Kitabı Mukaddes*, *Tekvin 11(8-9)*.

35/ Aynı onuru paylaşanlara = gökyüzüne erişecek bir kule yaptırmak isteyenlere.

36/ Nemrud = Babil'in ilk kralı; şaşkın şaşkın bakmaktadır çünkü kulesi yıkılmıştır; Bkz *Cehennem XXXI (76)*.

37/ Niobe = Thebai kraliçesi; yedi oğlu yedi kızı, anaları Latana'nın isteğine uyan Apollon ile Diana tarafından öldürülmüştür.

40/ Saul = İsrail oğullarının ilk kralı; Gilboa dağında Filistilere yenilir, kendi kılıcının üzerine düşerek ölür. Bkz *Kitabı Mukaddes, I. Samuel (31)*; Saul'un ölümü üzerine Davud "Ey Gilboa dağları üzerinizde ne yağmur ne çiy olsun" der; Bkz *Kitabı Mukaddes, 2. Samuel 1(21)*.

43/ Arakhne = Minerva'ya karşı geldiği için örümceğe dönüştürülen Lydia'lı dokumacı, nakışçı kız; Bkz *Cehennem XVII(17)*.

46/ Rehoboam = Süleyman peygamberin oğlu; vergi toplamaya gönderdiği Adoram'ın taşlandığını öğrenince korkuya kapılıp, cenk arabasına binerek kaçır; Bkz *Kitabı Mukaddes, I. Krallar 12(1-18)*.

49 Sert döşeme tanıklık etmekte,
Alkmaion'un o uğursuz mücevher için
anasına ödettiği bedele.

52 Sanherib'in çocuklarının, tapınakta ona
nasıl saldırdıklarını ve ölüsünü orada
bıraktıklarını da gösteriyordu döşeme.

55 Tomyris'in: "Kana susamışsın madem ki,
kana boğuyorum ben de seni"
diyerek Kuraş'tan aldığı öcü gösteriyordu.

58 Holofernes'in ölüm haberini
alan Asurların kaçıp gidişini,
bir de ölüyü gösteriyordu.

61 Troya yıkıntılar, küller içindeydi:
ey İlion, öyle bitkin, öyle çirkindi ki
burada yer alan görüntün!

50/ Alkmaion = Argoslu Amphiaraios ile Eriphyle'nin oğlu; öleceğini bildiği Thebai savaşına katılmamak için saklanan kocasını bir mücevher karşılığında ele veren anasını öldürür; Bkz Cehennem XX(34).

52/ Sanherib = Asur kralı; tapınakta dua ederken oğulları Adrammelek ile Şaratser tarafından öldürülür. Bkz *Kitabı Mukaddes, İşaya 37(37-38)*.

55/ Tomyris = İskit kraliçesi; oğlunu öldüren Pers imparatoru Kuraş'ı (İÖ **560-529**) bozguna uğrattıktan sonra, kesik başını kan dolu bir kaba batırdığı söylenir.

58/ Holofernes = Bethulia'yı kuşatan Asur ordusunun komutanı; kent dü-
şeceği sırada, geceyi birlikte geçirdiği
dul bir kadın tarafından başı kesilince Asur ordusu dağılır.

61/ Troya = Truva.

62/ İlion = Troya'nın bir başka adı.

- 64** Hangi fırça, hangi kalem ustasının eli yaratmış olabilirdi, seçkin bir kişiyi bile şaşırtan bu çizgileri?
- 67** Ölüler ölü gibiydi, canlılar canlı gibi: iki büklüm giderken gördüklerimi, gözleriyle görenler benden iyi görmemişlerdi.
- 70** Ey Havva'nın yavruları, kurumlanın, başınız göklerde gidin şimdi, gittiğiniz kötü yolu görmek için yere bakmayın!
- 73** Dağın çevresini dolanmıştık ve güneş dalgın ruhumun sandığından daha da fazla yol almıştı ki,
- 76** benim önümde hep büyük bir dikkatle yürüyen kişi söze girdi:
“Başını kaldır: böyle dalgın yürüme,
- 79** sırası değil. Bak şuradaki meleğe, bize doğru gelmeye hazırlanıyor; bak, günün hizmetinden dönüyor altıncı hizmetçi.
- 82** Yüzünü davranışını saygı ile beze ki, izin versin daha yukarıya gitmemize; düşün ki, bu gün bir daha gelmeyecek geri!”

77/ Yürüyen kişi = Vergilius.

79/ Meleğe = her dairede günah izlerini silen bir melek vardır.

81/ Hizmetçi = saat; gün saat altıda ışıdığına, aradan altı saat geçtiğine

(dönüyor altıncı hizmetçi) göre öğle
olmuştur.

85 Onun zaman yitirmemem için beni uyarmasına
artık alışmıştım, bu konuda
üstü kapalı konuşmamıştı hiç benimle.

88 Beyazlar giyinmiş güzeller güzeli
bize doğru ilerliyordu,
yüzü titreşen sabah yıldızına benziyordu.

91 Önce kollarını açtı, sonra kanatlarını
ve dedi ki: “Buraya gelin, merdiven şurada,
kolayca çıkacaksınız bundan sonra.

94 Uyanların sayısı çok az oluyor bu çağrıya:
ey gökyüzüne uçmak için yaratılan insan,
niçin düşüyorsun en ufak bir rüzgârda?”

97 Kayanın yontulmuş olduğu yere götürmüştü bizi;
orada kanatlarını alnımda çırpıtı;
yolun güvenilir olduğunu söyledi.

100 Rubaconte'nin az ötesinde
iyi yöneticiler elindeki kente
kuşbakışı bakan kilisenin bulunduğu tepeye

103 çıkan yokuş gibi, sağdaki yokuşun eğimi de,
ölçülere, ölçeklere hilenin karışmadığı dönemde
yapılmış basamaklarla azaltılmıştı;

88/ Güzeller güzeli = melek.

89/ Sabah yıldızı = Venüs.

100/ Rubaconte = Arno ırmağı üzerinde bir köprü; bugünkü adı Ponte

delle Grazie.

101/ İyi yöneticiler elindeki kent = Floransa; Dante, iyi yöneticiler diyerek

Floransa'yı yönetenlerle alay ediyor.

102/ Kilise = San Miniato kilisesi.

104/ Hilenin karışmadığı dönemde = Dante, Floransa'da çok yaygın olan sahtecilik olaylarına gönderme yapıyor.

106 üstteki daireden inen yamaç burada
yumuşuyordu,
ama sarp kaya hem sağdan hem soldan
bulduğumuz yeri yalıyordu.

109 Adımlarımızı o yöne yönelttiğimizde,
“*Beati pauperes spiritu*” sesleri işitildi,
öyle güzeldi ki, anlatmaya sözcük yetmezdi.

112 Ah bu geçitler nasıl da değişikti
Cehennem’dekilerden; iniltiyle girilirdi
oradakilere, şarkılarla girdik buradakine.

115 Kutsal basamaklardan çıkmaya başlamıştık bile,
düz yolda yürürken daha önce
böyle tüy gibi duyumsamamıştım kendimi.

118 Bu nedenle olmalı, dedim ki:
“Usta, yorulmuyorum artık yürürken,
bir ağırlık mı kalktı üstümden?”

121 Yanıt verdi: “Yüzünde hâlâ görülen
belli belirsiz P’ler, silinip
gidince ilki gibi tümüyle,

124 ayakların yenik düşecek iyi niyetine
artık yorulmamakla yetinmeyip,
keyif de alacaksın tırmanmaktan.”

110/ *Beati pauperes spiritu* = ne mutlu
ruhta yoksul olanlara (Latince); İsa’nın
dağda söylediği sözlerden; Bkz *Kitabı
Mukaddes, Matta’ya göre İncil 5(3)*.

119/ Usta = Vergilius.

122/ P'ler = Bkz Âraf IX(**112**).

122/ Silinip gidince ilki gibi = melek kanatlarını çırpınca ilk P (kurumlanma, kendini beğenme günahı) silinmiştir.

127 Bunun üzerine, haberi olmadan
başında bir şey taşıyan, ancak başkası uyarınca
kuşku duyanlar, el yordamıyla
130 başını yoklayıp aradığını bulanlar,
gözün işlevini ellerine
yaptıranlar gibi yaptım ben de;
133 sağ elimin açık parmakları
anahtarlı meleğin alnıma kazıdığı
harflerden yalnızca altısına değebildi:
136 ne yaptığımı gören rehberim gülümsedi.

134/ Anahtarlı meleğin = Araf'ın kapıcılığını yapan meleğin; Bkz Araf IX(
103).

136/ Rehberim = Vergilius

On üçüncü kanto

1 Merdivenin tepesine varmıştık,
yukarı çıktıkça, günahı arındıran dağın
ikinci kez bölündüğü yere ulaşmıştık.

4 Burada da bir kemer vardı,
çepeçevre dolanıyordu dağı,
yayının dar olmasıydı, öncekinden ayrıldığı.

7 Burada ne resim, ne de işaret vardı,
soluk taş rengine bürünmüş
yamaç da, yol da çıplaktı.

10 Ozan dedi ki: “Birinin gelmesini
beklersek danışmak için, çok uzun süre
bekleriz belki.”

13 Sonra güneşe çevirdi gözlerini
birden; sola döndü gövdesini
sağ yanına abanıp dedi ki:

16 “Ey güzel ışık, sana güvendik de
bu yola girdik, yol göster bize,
burada nasıl gitmek gerek, öğret bize.

3/ İkinci kez bölündüğü yer = ikinci
katın oluştuğu yer.

6/ Yayının dar olmasıydı = Araf dağı
huni biçimindedir; yukarı çıktıkça dairelerin çapı daralır.

10/ Ozan = Vergilius.

16/ Güzel ışık = güneş.

18/ Burada = Araf'ta.

19 dünyayı ısıtıyor, üstünde ışığıyorsun;
başka bir gerekçe engellemedikçe,
ışığın hep yol göstereceğine bize."

22 Yeryüzünde bir mil tutan bir mesafeyi
içimizdeki isteğin dürtüsüyle
kısacık bir sürede almıştık ki,

25 bize doğru, göremediğimiz ruhların geldiğini
sezdik, saygılı sözlerle
sevgi sofrasına çağırıyorlardı bizi.

28 Uçarak geçen ruhlardan ilki
"Vinum non habent" dedi yüksek sesle,
aynı sözleri yineledi arkamızdan giderken de.

31 Uzaklaşıp da sesi duyulmaz olmadan önce,
"Orestes'im ben" diye bağırarak bir başka ruh geçti,
o da yanımızda durmayıp gitti.

34 "Babam, ne diyor bu sesler?" demiştim ki,
üçüncü bir ruh çıkageldi,
"Sevin, size kötülük edenleri" dedi.

27/ Sevgi sofrası = kıskançlığın, imrenmenin karşıtı.

29/ Vinum non habent = şarapları yok
(Latince); Galile'nin Kana ken-
tinde yapılan bir düğünde Meryem,
İsa'ya bu sözleri söyleyince (şarapları
yok), İsa küplerdeki suyu şaraba dö-
nüştürür; Bkz *Kitabı Mukaddes*,
Yuhanna'ya göre Incil 2(1-10).

32/ Orestes = Agamemnon'un oğlu; babasının öcünü almak için arkadaşı Pylades'le birlikte Argos'a gelen Orestes tutuklanır; Pylades, krala kendisinin Orestes olduğunu söyleyerek arkadaşını kurtarmak, onun yerine cezaya çarptırılmak ister.

36/ Sevin size kötülük edenleri =İncil'den alınma sözler; Bkz *Kitabı Mukaddes*, Matta'ya göre *İncil 5(44)* ve Luka'ya göre *İncil 6(27)*.

37 İyi yürekli usta yanıt verdi:

“İmrenme günahı kamçılanır bu dairede,
bu nedenle sevgiyle örülmüştür kırbacın ipleri.

40 Kırbacın tam karşıtıdır dizginin sesi;
bağışlama yerinin eşiğine gelmeden önce
sanırım duyacaksın o sesi de.

43 Gözlerinle havaya bak dikkatle,
oturan insanlar göreceksin önümüzde,
tümünün de sırtı kayaya dayalı.”

46 Bunun üzerine gözlerimi dört açtım,
önüme baktım, taş rengi harmaniyelere
bürünmüş gölgeler seçtim

49 Biraz daha gidince “Meryem dua et bizim için!”,
“Mikail sen de”, “Petrus sen de!”,
“Ermişler siz de!” diyen sesler işittim.

52 Sanmam ki günümüzde, yüreği
orada gördüklerimden etkilenmeyecek denli
katı bir insan olsun yeryüzünde;

55 açık seçik görebilecek gibi
yaklaşınca görüntülerine,
acıdan yaşlar doldu gözlerime.

37/ İyi yürekli usta = Vergilius.

39/ Kırbacın ipleri = günahkârlara
gösterilecek erdem ve iyilik örnekleri

40/ Dizgin = insanın günah işlemekten kaçınma isteği.

41/ Bağıslama yeri = imrenme günahlarının bağıslandığı yer; üçüncü kata çıkılan yer.

**50/ Mikail = Bkz Cehennem VII
(11).**

50/ Petrus = Bkz Cehennem 1(134).

51/ Diyen sesler işittim = Meryem'e ve ermişlere dua eden sesler.

58 Kaba bir telise bürünmüşlerdi,
her biri bir arkadaşının omzuna dayanmıştı,
hepsi birlikte kayaya yaslanmışlardı.
61 Bağışlama günleri kilise önlerinde
başlarını birbirlerine eğip de dilenen,
yalnızca sözcüklerin sesiyle değil,
64 ses denli etkili görünüşleriyle de
acıma uyandırmayı deneyen,
aç susuz körlere benziyorlardı.
67 Güneşin körlere ulaşmaması gibi,
burada da göklerin ışığı
bu gölgelere göstermiyordu kendini;
70 çünkü demir bir iplikle delinip dikilmişti
gözkapakları, tıpkı yerinde durmayan
yabani atmacaların dikili gözleri gibi.
73 Beni görmeyenleri görerek yürümek, bence
onları aşağılamak demektir;
bilge danışmanıma döndüm bu nedenle.
76 Sessizliğin anlamını iyi bilen bilge,
soru sormamı beklemedi, şunları dedi:
“Konuş ama az söyle, öz söyle.”

61/ Bağışlama günleri = günahların
bağışlanması için kilise önünde dua
edilen günler.

72/ Yabani atmacaların = daha eğitil-
memiş atmacaların; atmacaları ko-
layca eğitebilmek için gözkapakları

dikilir, geçici bir süre görmeleri engellenirdi.

75/ Bilge danışmanıma = Vergilius'a.

76/ Bilge = Vergilius.

79 Vergilius yanımda, çıkıntının aşağıya
düşülebilir yanından yürüyordu,
hiçbir korkuluk yoktu o yanda;
82 dini bütün gölgeler öteki yandaydı,
gözyaşları büyük basınç yapıyordu
korkunç dikişlere, sırlıklam olmuştu yanakları.
85 Onlara doğru: “Ey, yöneldikleri ışığı
göreceklerinden kuşku duymayan ruhlar”
diye söze girdim, “dilerim yüce bağışlayıcı
88 vicdanınızın köpüğünü götürür de birazdan,
bellek ırmağınız
artık tertemiz akar oradan,
91 içinizde Latin varsa adını bağışlarsanız,
beni sevindirir, hoşnut kılarırsınız;
bunu bilmem, onun için de yararlı olur bakarsınız.”
94 “Kardeş, buradakilerin her biri
gerçek bir kentin kentlisi,
İtalya’da sürgün yaşamış birini arıyorsun sen belli ki.”

81/O yanda = Dante’nin sağı.

82/ Öteki yanda = solda.

83/ Büyük basınç yapıyordu = göz-
yaşları o kadar boldu ki, dikili göz-
kapaklarının arasından sızarak ya-
naklara akıyordu.

85/ Yöneldikleri ışığı = Tanrı’nın
ışığı.

87/ Yüce bağışlayıcı = Tanrı.

88/ Vicdanınızın köpüğünü = günah izlerini; köpük suyun temiz olmadığını gösterdiğine göre, vicdandaki köpük de vicdanın günah izleri içerdiğini gösterir.

91/ Latin = İtalyan.

95/ Gerçek bir kent = Tanrı'nın kenti.

- 97** Bu yanıt, bulunduğum yerin
az ötesinden gelmişti;
sesimi duyurabilmek için o yöne ilerledim.
- 100** Ruhların arasında, konuşmamı bekler gibi
bir ruh vardı, körler gibi çenesini kaldırmıştı
“Nasıl?” demek ister gibi.
- 103** “Yukarı çıkmak için günahtan arınan ruh”
dedim,
“bana sen yanıt verdinse
memleketinle adını da söyle.”
- 106** “Siena’lıyım” diye yanıt verdi, “bunlarla
birlikte
günahlarımdan arınıyorum, bizi bağışlaması gerekene
gözyaşı döküp yakarıyorum.
- 109** Sapia olsa da adım, akıllı olamadım
kendi mutluluğumdan çok başkasının
yıkımından tat aldım.
- 112** Seni kandırığımı sanma sakın,
dinlersen dediklerimi, ne çılgın olduğumu anlarsın
ömrümün eğrisi inişe geçtiğinde.
- 115** Bizimkiler düşmanla savaşıyordu Colle’de,
Tanrı’ya dua ediyordum ben de,
yapmak istediğini yapsın diye.

103/ Yukarı = üst kata.

109/ Sapia = Ghinbaldo Saracini’nin karısı, Provenzan Salvani’nin (Araf XI/109) halası.

109/ Sapia olsa da adım = Sapia adının Latinca *sapiens* (akıllı, bilgili) sözcüğünden türediğı vurgulanıyor.

114/ Ömrümün eğrisi inişe geçtiğinde = otuz beş yaşını geçince; Bkz Cehennem I(I); olgunluk çağında yapılan hatalar bağışlanamaz (ne çılgın olduğumu anlarsın).

115/ Bizimkiler düşmanla savaşıyordu Colle'de = Sienalılar Colle Vald'Elsa'da Floransalılarla çarpışır ve yenilgiye uğrarlar (**1269**).

117/ Yapmak istediğini yapsın = yenilgiye uğratsın.

118 Bizimkiler bozguna uğradılar,
kaçmak zorunda kaldılar; kaçtıklarını görünce
daha önce bilmediğim bir mutluluk yaşadım;

121 küstah yüzümü göklere doğru kaldırdım,
'Senden korkmuyorum artık!' diye Tanrı'ya bağırdım,
tıpkı hava açınca, böyle yapan karatavuk gibi.

124 Tanrı ile aram düzelsin istedim,
yaşamımın son döneminde;

eğer Pier Pettinaio anımsayıp da beni

127 büyüklük göstermeseydi,
kutsal dualarında adıma yer vermeseydi,
ceza borcum sona ermemiş olurdu daha.

130 Peki, sen kimsin? Durumumuzu sora sora
bizimle yürüyorsun, soluk alıp veriyorsun
konuşurken, üstelik görüyorsun."

133 "Benim gözlerim de" dedim, "kapanacak
burada,
ama uzun süre değil, çünkü imrenerek bakıp da
işledikleri günah ağır değil.

136 Alt dairede çekilenlerin doğurduğu korku
daha çok ürkütüyor ruhumu,
şimdiden ezilir gibiyim o yükün altında."

123/ Hava açınca = kışın hava açınca; İtalya'nın Toscana ve Lombardia bölgelerinde kışın güneşli günlerine karatavuk günleri denir; güneş açınca karatavuk salına salına dolaşır.

126/ Pier Pettinaio = Pettinaio (tarakçı) sanıyla tanınan, iyilikseverliğiyle ünlü Pietro da Campi.

129/ Sona ermemiş olurdu daha = buraya gelemezdim.

135/ Günah ağır değil = Dante kendisinin de imrenme günahı işlediğini kabul ediyor.

- 139** Dedi ki: “Yine ineceksen aşağıya,
kim getirdi seni buraya, bizlerin arasına?”
Dedim ki: “Yanımda duran, ağzını açmayan kişi.
- 142** Canlıyım ben; ey seçilmiş ruh, yeryüzünde
ölümlü adımlarımı senin için de
atmamı istersen çekinme, ne istiyorsan söyle.”
- 145** “Bu duyduklarım benim için yepyeni” dedi,
“Tanrı’nın seni sevdiğinin göstergesi!
Ara sıra dualarınla yardımcı ol bana.
- 148** Toscana topraklarına adım attığında,
en büyük isteğin adına
senden dileğim, beni anımsatman ardıllarıma.
- 151** Umudunu Talamone’ye bağlayan beyinsizler
arasında
göreceksin onları, Diana’yı bulma
uğrunda umut tüketmekte;
- 154** ama bu işten en çok zarar göreceksin, amiraller.”

141/ Ağzını açmayan kişi = Vergilius.

142/ Seçilmiş ruh= Araf’a kabul edilmiş ruh.

149/ En büyük isteğin adına = ruhunun kurtuluşu adına.

151/ Talamone = bir kıyı kasabası;
Sienalılar, Tiren denizinde bir liman
kurmak amacıyla, **1303** yılında sekiz
bin altın karşılığında burayı satın alır.

151/ Beyinsizler = Siena'lular.

152/ Diana'yı bulma = Siena'nın altından geçtiği sanılan Diana adlı ırmağa ulaşmak için kazılar yapılmış. ancak sonuç elde edilememiştir.

154/ Zarar görecek amiraller = liman kurulup da, denizcilik gelişirse amiral olmayı düşleyenler.

On dördüncü kanto

1 “Ölüm uçuşunu öğrenmeden önce
dağımızda dolaşan, canı isteyince
gözlerini açıp kapatan bu insan da kim?”

4 “Bilmiyorum, bildiğim yalnız gelmediği;
sen daha yakınsın, sen sor kimliğini,
güleryüzlü davran ki, yanıtlasın isteğimizi.”

7 Sağımda başbaşa vermiş iki ruh
böyle diyordu benimle ilgili;

başlarını doğrulttular, konuşmak için benimle,

10 şunları dedi biri: “Ey, gökyüzüne

hâlâ bedenine gömülü giden ruh,
acıyıp da halimize, ne olur kimliğini söyle

13 bize, nereden geldiğini de;

sana tanınan bu ayrıcalık şaşırttı bizi,
daha önce görülmemişti hiç örneği.”

1/ Ölüm uçuşunu öğrenmeden önce
= ruh bedeninin ağırlığından kurtul-
madan önce.

7/ İki ruh = ruhlardan biri Romagna
bölgesindeki Bertinoro'nun senyörü
Guido del Duca, öteki ise Calboli
senyörü Rinieri dei Paolucci'dir; ilki
krallık yandaşı, İkincisi papalık
yandaşıdır.

16 Dedim ki: “Toscana’nın orta yerinden,
Falterona’dan doğan bir akarsu geçer,
yüz milden daha uzun akıp gider.

19 Bu bedeni onun kıyılarından getirdim:
kim olduğumu söylemem boşa gider;
çünkü yeterince ünlü değil kimliğim.”

22 “Eğer doğru anladımса dediğini,
sözünü ettiğin, Arno nehri”
diye yanıt verdi az önce konuşan ruh.

25 Şunları dedi öteki ruh:
“Suyun adını niçin gizledi, sanki
ürkünç bir şeyden söz eder gibi?”

28 Bu sorunun sorulduğu gölge yanıt verdi:
“Bilmiyorum, ama keşke
yerin dibine batsa bu vadi;

31 Peloro’nun koptuğu dağların göğe yükseldiği,
bütün tepelere tepeden bakan tepedeki
kaynağından, gökyüzünün

17/ Falterona = Floransa’nın kuzey
doğusunda, Toscana Apenninlerinin
en yüksek tepelerinden biri; Arno ile
Tevere (Tiber) ırmaklarının kaynak-
ları buradadır.

17/ Bir akarsu = Dante’nin kenti Floransa’dan da geçen Arno.

18/ Yüz milden daha uzun = Arno’nun uzunluğu yüz elli mili bulur.

19/ Onun kıyılarından = Floran-

sa'dan.

21/ Yeterince ünlü değil kimliğim = bu gezinin yapıldığı **1300** yılında Dante yeterince ünlü değildir; *İlahi Komedya*'yı yazmamıştır daha.

24/ Az önce konuşan ruh = Guido del Duca.

25/ Öteki ruh = Rinieri dei Paolucci.

31/ Peloro'nun koptuğu dağlar = Sicilya'daki Peloro dağının koptuğu (İtalya'daki) Apeninler; Dante, Sicilya'nın İtalya'dan kopmuş olduğu görüşüne katılıyor.

34 denizden aldığını dengelemek,
ırmakların taşıdıklarına erişmek
için ulaştığı kıyıya dek
37 herkes, kötü gelenekler ya da yöreye çöken
uğursuzluk nedeniyle düşman bilir erdemi,
kaçar ondan yılandan kaçar gibi:
40 bu vadinin mutsuz insanları,
öyle değiştirdi ki özelliklerini,
sanırsınız Kirke olatmış onları.
43 İnsan besini yerine palamut tanesi
yemesi gereken pis domuzların içinden
geçer, ırmağın cılız başlangıcı.
46 Sonra aşağılara inerken,
güçlerinden çok havlayan encikler görür,
küçümser onları, yüzünü döndürür.
49 Aşağılara süzülür; büyüdükçe
kurda dönüşmüş köpekler görür
bu lanetli, bahtsız ırmak.

33/ Gökyüzünün denizden aldığını
dengelemek = güneşin etkisiyle bu-
harlaşan deniz suyunu dengelemek.

42/Kirke = insanları hayvana dönüş-
türen büyücü tanrıça; Bkz Cehen-
nem XXVI(92).

44/ Pis domuzların içinden = Casen-
tino halkı; Guido del Duca Amo va-
disinde oturanları aşağılıyor konu-
şmasında.

47/ Encikler = Arezzo halkı.

50/ Kurda dönüşmüş köpekler =
Floransa halkı.

52 Daha derin boğazlara indiğinde
kurnaz mı kurnaz tilkiler bulur önünde,
olanaksızdır bunları faka bastırmak.

55 Duyanlar olsa da konuşacağım; gerçekçi
bir ruhun bana söylediğini, buradaki
anımsarsa ilerde, yararı olur onun için de.

58 Azgın ırmağın kıyısında gözlerimin önünde
torunun beliriyor, bu kurtları avlıyor,
herkese korku salıyor.

61 Etlerini canlı canlı satıyor,
sonra usta bir hayvan gibi onları boğazlıyor;
çok cana kıyıyor, kendi de onurundan oluyor.

64 Hüzünlü ormandan kanlar içinde çıkıyor:
öyle durumda bırakıyor ki ormanı, bin yıl da geçse
dönmeyecek artık eski haline.”

67 Büyük bir yıkım haberi alan kişinin,
tehlike hangi yönden gelirse gelsin
nasıl altüst olursa yüzü,

70 dönüp de öteki ruhu dinleyenin
böyle bir acıya gömüldüğünü gördüm,
işitince söylenenleri.

53/ Tilkiler = Pisa halkı.

56/ Buradaki = Dante.

59/ Torunun = Floransa'nın yöneticisi Fulcieri da Calboli; krallık
yandaşlarına göz açtırmamıştır.

59/ Kurtları = Floransalıları.

64/ Hüzünlü ormandan = Floransa'dan.

70/ Öteki ruh = Rinieri da Calboli.

73 Birinin görüntüsü, birinin dedikleri,
adlarını öğrenme isteği doğurdu bende,
adlarını bağışlamalarını istedim ikisinden de;

76 benimle ilk konuşan ruh girdi söze:
“Senin bana yapmak istemediğin şeyi,
benim sana yapmamı istiyorsun demek ki.

79 Tanrı'nın sevgili kulu olduğuna göre,
nekes davranmayacağım ben de;
adımın Guido del Duca olduğunu bil şimdi.

82 Kanım öyle tutuşmuştu ki haset ateşiyle,
betim benzim atardı,
sevinen birini görünce.

85 Ne ektimse onu biçiyorum şimdi;
ey insan soyu, niçin bağlıyorsun yüreğini
başkalarının dışlandığı yere?

88 Bu gördüğün Rinier; Calboli ailesinin
onuru, övüncü; bu aileden hiç kimseye
miras kalmadı değerleri.

76/ İlk ruh = Guido del Duca.

77/ Senin bana yapmak istemediğin
şeyi = adını söylemedin bana.

81/ Guido del Duca = Bkz Âraf XIV (7).

87/ Başkalarının dışlandığı yere = niçin başkalarının da dünya nimetle-
rini tatmasını istemiyorsun?

88/ Rinier = Rinieri dei Paolucci; Bkz Âraf XIV(7).

91 Po ile dağ, denizle Reno arasındaki yörede,
yalnızca onun soyunda eksilmedi
gerçekle mutluluk için gerekli iyilik;

94 çünkü bu sınırlar içinde
zehirli bitkiler sardı her yanı,
toprağı işlemek için artık geç kalındı.

97 Nerede o temiz Lizio, Arrigo Mainardi nerede?
Pier Traversaro, Guido di Carpigna nerede?

Ey Romagna'lılar, ey soysuzlar!

100 Cılız tohum ne zaman soylu ağaç verecek,
Bologna'da bir Fabbro, Faenza'da Bernardino di Fosco
ne zaman yeniden dünyaya gelecek?

103 Ağladığımı görürsen şaşırma Toscana'lı,
anımsayınca bizimle birlikte yaşayan
Ugolin d'Azzo ile Guido da Prata'yı,

91/ Yörede = Romagna'da.

92/ Yalnızca onun soyunda eksilmedi = Rinieri'nin çocukları, gerçek ile mutluluk için gerekli iyilik ilkesini benimsediler.

95/ Zehirli bitkiler = eski Romagna senyörlerinin kötü yürekli ardılları.

97/ Lizio = Lizio da Valbona; Rinieri ile birlikte Forli savunmasına katıldığı biliniyor.

97/ Arrigo Mainardi = Guido del Duca'nın arkadaşı; Bertinoro senyörü.

98/ Pier Traversaro = kökeni Bizans'a dayanan Ravenna'lı ünlü Traversaro ailesinden; **1218-1225** arasında Ravenna senyörü olmuştur.

98/ Guido di Carpigna = Montefeltro'lu, iyilikseverliğiyle ünlü; **1280**'den sonra ölmüştür.

101/ Fabbro = Fabbro de' Lambertazzi; Romagna'da krallık yandaşlarının başı.

101/ Bernardino di Fosco = önemsiz bir aileden (cılız tohum) gelmekle birlikte toplum içinde yükselmiş (soylu ağaç), **1240** savaşında Federigo II'nin ordusuna karşı Faenza'yı savunmuştur; Pisa ve Siena yöneticiliği yapmıştır.

105/ Ugolin d'Azzo = ömrünü Romagna'da geçiren, **1293**'te ölen Toscana'lı soylu.

105/ Guido da Prata = Ugolin d'Azzo'nun dostu.

- 106** Federigo Tignoso ile arkadaşlarını,
Traversara ailesini, Anastagi'leri
(ikisinin de kurudu dölleri),
- 109** kadınlarla şövalyeleri,
bugün yüreklerin kötüleştiği yerde,
sevginin, saygının verdiği acıyı, keyfi.
- 112** Ey Brettinoro, ailen de, bir sürü kişi de
suçlu olmamak için çıkıp gittiğine göre,
niçin kaçmıyorsun sen de?
- 115** Bagnacaval iyi ediyor dünyaya çocuk
getirmemekle,
Castrocaro hatalı, Conio daha da hatalı
dünyaya rezil kontlar getirmede acele etmekle.
- 118** İyi oldu Pagan'ların iblisten kurtulmaları,
ama yine de onlardan geriye
kalmayacak lekesiz tek bir anı.

106/ Federigo Tignoso = altın sarısı saçlarıyla ünlü, kel (*tignoso*) sanlı Rimini'li Federigo.

107/ Traversara ailesi = yukarıda **98.** dizede adı geçen Pier Traversara'nın ailesi.

107/ Anastagi'ler = Ravenna'nın soylu ailelerinden biri.

112/ Brettinoro = Romagna'nın orta kesiminde bir şato (Bertinoro).

113/ Suçlu olmamak için = günah işlememek, kirli işlere bulaşmamak için.

115/ Bagnacaval = Ravenna dolaylarında, Malvicini ailesinin yönetiminde bir kasaba.

116/ Castrocaro = Montone vadisinde oturan Castrocaro kontları.

116/ Conio = Imola bölgesindeki Conio şatosunun kontları.'

118/ Pagan'ların iblisten kurtulmaları = Faenza'lı Pagani ailesinin kötü yürekli oğullan Maghinardo Pagani'nin (iblis) ölmesi.

121 Ey Ugolin de'Fantolin, senin adının korkusu yok, çünkü ardıllarının adını lekelemesini beklemiyorsun.

124 Artık git buradan Toscana'lı; anlattıklarım içimi kararttı, konuşmaktan çok ağlamak geliyor içimden.”

127 Bu sevgili ruhların ayak seslerimizi duyduklarını biliyorduk; susmaları doğru yolda olduğumuzun göstergesiydi.

130 ilerleyip de yalnız kalmıştık ki, karşıdan, havayı yaran bir yıldırım gibi gelen bir ses, şunları dedi:

133 “Hemen öldürecek, her kim bulursa beni” ve bulutları yarıp da uzaklaşması gibi gök gürlemesinin, uzaklaşıp gitti.

136 Kulaklarımız bu sestен kurtulmuştu ki, göğün üst üste gürlemesi gibi, yeni bir gürültü işitildi.

121/ Ugolin de' Fantolin = **1278'**de ölen Faenza'lı soylu; iki kızı olmuş, kızlar erkek çocuk doğurmadan ölmüştür.

123/ Adını lekelemesini beklemiyorsun = çünkü erkek ardılın yok.

133/ Hemen öldürecek, her kim bulursa beni = Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürdükten sonra söylediği tümce; Bkz *Kitabı Mukaddes, Tekvin 4(14)*.

139 “Taş kesilen Aglauros’um ben”;
bu sesi işitince, öne atacak yerde,
sağa bir adım attım, ozana sokuldum.

142 Hava dinginleşmişti her yerde;
Vergilius dedi ki: “Bu sesler, birer dizgindi,
amacı insanı sınırları içine çekmekti.

145 Ama zokayı yemişsiniz, kendine sürüklemekte sizi
eski düşmanınızın oltası;
bu nedenle dizginin de, uyarının da olmuyor yararı.

148 Gök sizi çağırıp, çevrenizde dönmekte,
ölümsüz güzelliklerini göstermekte,
ama yere bakıyor gözleriniz yine de;

151 işte bu yüzden, her şeyi gören, ceza veriyor
size.”

139/ Aglauros = Atina kralı Kekrops’un üç kızından biri; Mercurius’un, kızkardeşi Herse’yi sevmesini kıskanınca taşa dönüşür. Bkz. Ovidius *Metamorphoseis* **11(708)**.

141/ Ozana = Vergilius’a.

144/ Sınırları içine = imrenmenin etkisiyle dışına çıktığı, kendisine tanınan sınırların içine.

146/ Eski düşmanınızın = iblisin.

149/ Ölümsüz güzelliklerini = yıldızları-

151/ Her Şeyi gören = Tanrı.

On beşinci kanto

1 Çocuklar gibi yerinde durmayan gökküre,
üçüncü saatin bitimiyle
günün başlangıcı arasında ne yol giderse,
4 akşam olması için güneşin de
o kadar yolu kalmıştı;
orada akşamdı, burada gece yarısı.
7 Burnumuza vuruyordu güneşin ışınları,
çünkü yeterince dolanıp dağı
batıya doğru yol almıştık,
10 gözlerimi daha da kamaştırmıştı
eskisinden de güçlü ışık,
bu durum beni çok şaşırtmıştı;
13 bunun üzerine kaşlarımın üstüne
götürdüm parmaklarımı
azaltmak için aşırı ışığı

1/ Gökküre = burçlar kuşağı.

2/ Üçüncü saat = günün üçüncü saati
(sabahın dokuzu).

5/ O kadar yolu kalmıştı = günün başlangıcı (saat altı) ile üçüncü saat
(saat dokuz) arasında üç saat olduğuna göre, güneşin üç saatlik yolu kalmıştı.

6/ Orada = Araf'ta.

6/ Burada = Dante'nin bu satırları yazdığı İtalya'da.

11/ Eskisinden de güçlü ışık = batıya gittikleri için güneş tam önden vurmaktadır.

16 Sudan ya da aynadan yansıyan güneş ışını,
nasıl yükselirse karşı yönde
tıpkı aşağıya indiği biçimde
19 ve aynı uzaklıktan izlerse
bir taşın düşme eğrisini,
deneyle bilimin doğruladığı gibi;
22 ben de önden gelen kırılmış bir ışığın
bana çarptığını sandım;
hemen gözlerimi başka yöne kaçırdım.
25 “Güzel babam” dedim,
“bize doğru gelen, gözlerimi
korumamı engelleyen bu adam da kim?”
28 “Cennetten gelenlerin gözlerini
kamaştırmasına şaşırma” diye yanıt verdi,
“gelen, bizi yukarıya davet eden bir elçi.
31 Yakında, böyle şeyler görmek
yük olmaktan çıkıp, sana keyif verecek,
duyguların yavaş yavaş buna uyum gösterecek.”
34 Yanına vardığımızda kutsal melek
tatlı bir sesle dedi ki: “Buradan girin içeri,
buradaki çıkışın daha azdır eğimi.”

19/ Aynı uzaklıktan izlerse = geliş
açısı ile yansıma açısının eşit olduğu-
nu vurguluyor Dante.

20/ Düşme eğrisini = düşey çizgiyi.
25/ Güzel haham = Vergilius.

28/ Cennetten gelenlerin = meleklerin.

31/ Yakında = Dante günahlarından arınınca.

37 İçeri girip tırmanmaya başlamıştık ki,
ardımızdan “*Beati misericordes!*” sesleri yükseldi,
bunu “Günahı yendin, öyleyse sevin” izledi.

40 Ustamla birlikte, tek başımıza
yukarıya doğru çıkarken
yararlanmak istedim onun sözlerinden;

43 ona doğru dönüp şunları dedim:
“Ne demek istedi Romagna’lı ruh sence,
‘başkalarının dışlandığı yere’ demekle?”

46 “Büyük günahının sonucunu bildiğine göre”
diye yanıt verdi, “daha az acı çekmeleri için
insanları uyarmasına şaşmamalı.

49 Bölüştükçe azalan şeylere yöneldiği için
isteklerinizin ereği
çekememezlik kabartmakta yüreklerinizi.

52 Ama en yüce dairenin sevgisi
yukarıya doğru yöneltseydi isteklerinizi,
içinizde bu tasadan eser bile kalmazdı;

55 çünkü ‘bizim’ diyenlerin sayısı
ne denli çok olursa, o denli zengin kılar herkesi,
daha çok Tanrı sevgisi tutuşturur o manastırı.”

38/ *Beati misericordes* = ne mutlu
merhametli olanlara; Bkz Kitabı Mu-
kaddes, Matta’ya göre İncil 5(12).

39/ Günahı yendin, öyleyse sevin =
meleğin Dante için söylediği övgü
sözleri.

40/ Ustamla = Vergilius'la.

44/ Romagna'lı ruh = Guido del Duca; Bkz ÂrafXIV(**81**).

52/ En yüce dairenin = Tanrı katının.

56/ O denli zengin kılar herkesi =
Tanrı'yı sevenlerin sayısı arttıkça bu
paylaşım (dünya nimetlerinin ter-
sine) Tanrı sevgisinin azalmasına
değil, çoğalmasına yol açar.

57/O manastırı = Cennet'i.

- 58** “Soru sormadan önce daha rahattım” dedim,
“daha kaygılıyım şimdi,
zihnimde daha çok kuşku birikti.
- 61** Birkaç kişinin bölüştüğü bir değeri,
çok sayıda kişi bölüşürse, o kişilerin
daha varsıl olmaları düşünülebilir mi?”
- 64** Dedi ki: “Aklın hâlâ dünya işlerinde senin,
bu nedenle olmalı, gerçek ışıktan
karanlıklar derlemektesin.
- 67** O sonsuz, o anlatılmaz güzellik
parlak bir nesneye giden bir ışın gibi
koşarak gider sevgiye;
- 70** ateş ne denli çoksa, o denli çok verir kendini,
böylece ne denli yayılırsa sevgi
o denli çoğalır sonsuz erdem, üzerinde.
- 73** Ne denli çok yürek tutuşursa yukarıda,
o denli çok olur sevginin ereği,
bir ayna gibi yansır erdemler karşıdaki ruha.
- 76** Eğer dediklerim doyurucu gelmediyse sana,
Beatrice’yi göreceksin; bu isteğinin de
başka isteklerinin de dindiğini göreceksin.

65/ Gerçek ışıktan = gerçekleri yansıtan sözlerimden.

69/ Koşarak gider sevgiye = Tanrı kendisini seveni sever.

79 Yeter ki çaba göster de,
acı çekince kapanan her yara gibi
kapansın beş yaran da, kapanan iki yaran gibi.”

82 Tam “Mutlu ettin beni” diyecektim ki,
öteki daireye geldiğimi gördüm,
gözlerim konuşmamı engelledi.

85 Burada, birden benliğimi
sanki bir sanrı kapladı sandım,
bir tapınakta birçok insanla karşılaştım,

88 kapıda bir kadın duruyordu,
sevecen bir ana gibi şunları diyordu:
“Oğul, niçin böyle ettin bize?”

91 Acılar içinde seni arıyoruz baban da, ben de.”
Kadın bunları dedi, sustu,
görüntü de gözlerimin önünden yok oldu.

94 Sonra onun yerini bir başka kadın aldı,
yanakları büyük bir öfkeden doğan
bir acının akıttığı yaşlarla sırılsıklamdı,

81/ Yaran da = Dante'nin alnına yazılan P harfleri.

81/ Kapanan iki yaran gibi = Dante'nin alnındaki iki P harfi silinmiş,
geriye beş P harfi kalmıştır.

83/ Öteki daireye = Araf'ın üçüncü katına.

84/ Gözlerim konuşmamı engelledi = çünkü, gözlerim hep yeni şeyler
görmek istiyordu.

87/ Bir tapınakta birçok insanla karşılaştım = Meryem ile Yusuf'un, İsa'yı kaybedip, Kudüs'te bir tapınakta bulmaları olayına gönderme yapılıyor.

88/ Bir kadın = Meryem.

90/ Oğul niçin böyle ettin bize =Meryem'in söylediği bu sözler (*Fili, quid fecisti nobis sic?*) İncil'den alınmıştır; Bkz *Kitabı Mukaddes, Luka'ya göre İncil 2(48)*.

94/ Başka bir kadın = Pisistratus'un karısı.

97 dedi ki: “Eğer bilime ışıklar saçan,
adı tanrılar katında onca tartışmaya yol açan
kentin egemeni sensen,

100 sıkılmadan kızımızı kucaklayan
o ellerden öç al ey Pisistratus.”

Bende iyi yürekli, sevecen bir izlenim bırakan
103 senyör, şu yanıtı verdi sakın bir yüzle:
“Ceza verirsek iyiliğimizi isteyenlere,
ne yaparız kötülüğümüzü isteyenlere?”

106 Sonra öfke ateşiyle yanan insanlar gördüm
bir delikanlıyı taşıyorlardı öldüresiye,
“Geber, geber!” diye bağırıyorlardı, olanca güçleriyle.

109 Delikanlı öne eğilmişti,
ölümün soluğunu duymaya başlamıştı ensesinde
ama yine de, gökyüzüne çevriliydi gözleri,

112 böylesine çetin bir savaşta bile,
kendisine eziyet edenleri bağışlasın diye
yüce Tanrı’ya dua ediyordu, acıma uyandıran yüzüyle.

99/ Kentin = Atina’nın; kent kurulurken tanrı Poseidon’la tanrıça Athena arasında bir yarışma yapılır, Poseidon bir tuz gölü, Athena ise bir zeytin ağacı meydana getirir, yargıcılar zeytin ağacını daha yararlı bularak kente Athena (Atina) adını verirler; Bkz Ovidius, *Metamorphoseis* VI(78).

101/ Pisistratus = Atina kralı; bir delikanlı sokakta kızını kucaklayıp öpünce, karısının kışkırtmasına karşın, delikanlıyı cezalandırmaz, karısına aşağıdaki (104. dize) yanıtı verir.

107/ Bir delikanlıyı taşıyorlardı =Yahudilerin geber diye bağıarak taşıdıkları ermiş Stefano'ya (Etienne) gönderme yapılıyor; Bkz *Kitabı Mukaddes, Resullerin İşleri 7(58)*.

115 Ruhum esrimeden silkinip de,
çevresindeki gerçek nesnelere görünce,
hatamın beni yanıltmadığını anladım.

118 Çünkü uykudan uyanan biri gibi
davrandığımı gören rehberim dedi ki:

“Ayakta duracak halin yok, yarım milden beri

121 adımların sarsak, gözlerin perdeli,
şarap içmiş, uykusu gelmiş biri gibi
yürümektesin, neyin var, iyi değil misin?”

124 “Güzel babam” dedim, “eğer dinlersen beni
bacaklarımın yerinde yeller esince gördüklerimi,
sana da anlatabilirim.”

127 O dedi ki: “Yüz maske bile taksan yüzüne,
aklından geçen en küçük düşünce bile,
bilgim dışında kalmaz benim.

130 Gördüklerin, sonsuzluk pınarından
akan erinç sularına yüreğini açmaktan
kaçınmanı önlemek içindi.

133 Sana ‘Neyin var?’ sorusunu, yerde
cansız yatan bir ölüye, görmeyen gözlerle
bakan biri gibi sormadım;

117/ Hatamın beni yanıltmadığını anladım = esrime halinde gördüğüm
şeylerin gerçeğe uygun olduğunu anladım.

119/ Rehberim = Vergilius.

124/ Güzel babam = Vergilius

130/ Sonsuzluk pınarı = Tanrı'dan kaynaklanan sevgi pınarı; Bkz Kitabı *Mukaddes, Yeremya 17(13)*.

134/ Görmeyen gözlerle = yalnızca yeryüzünde olanları görebilen gözler; yaşayanların gözleri.

136 ayaklarına güç gelsin diye sordum:
uyku sersemliğini atmada tembellik edenleri,
zaman zaman böyle dürtmeli.”

139 Alacakaranlıkta yürüyorduk,
pırıl pırıl gün batımı ışınları arasından
gözlerimiz görebildiğince bakıyorduk.

142 Derken kara bir duman, gece gibi,
ağır ağır bize doğru ilerledi;
sığınacak tek yer yoktu.

145 Temiz hava yok olmuştu, gözlerimiz
görmüyordu.

139/ Alacakaranlıkta = saat **18**'e gelmektedir artık.

140/ Gün batımı = Dante ile Vergilius batı yönünde gitmektedirler.

142/ Duman = insanı sağlıklı düşünceden uzaklaştıran öfkenin simgesi.

On altıncı kanto

1 Ne Cehennem'in zifiri karanlığı,
ne alabildiğine bulut kaplı,
gezegensiz, yoksul bir gökyüzü,
4 gözlerime böyle kalın bir örtü örtmüştü,
ne de duyularımı köreltmüştü,
üstümüze çöken bu duman gibi, öyle ki,
7 insan açık tutamıyordu gözlerini;
hem bilge hem dost rehberim, bunun üzerine
yanıma yaklaştı, omzunu uzattı.
10 Yolunu şaşırılmamak, yaralanmasına, belki de
ölmesine yol açacak bir nesneye
çarpılmamak için rehberinden ayrılmayan biri gibi,
13 leş gibi kokan bu havada ben de, sürekli:
"Sakın yanımdan ayrılayım deme" diyen rehberimi
dinleye dinleye yürüyordum.

3/ Gezegensiz = Dante ayı ve güneşi
birer gezegen sanıyordu.

8/ Rehberim = Vergilius.

14/ Rehberim = Vergilius; insanın
aklını simgelemekte olan Vergilius
"sakın yanımdan ayrılayım deme"
diyerek, Dante'yi akıl yolundan ay-
rılmamaya, öfkeye kapılmamaya
çağırır.

16 Sesler işitiyordum,
erinç ve bağışlanma diliyordu her biri
günahları silen Tanrı'nın Kuzusu'ndan,
19 dillerinden hiç düşmüyordu *Agnus Dei*;

aynı sözler aynı biçimde çıkıyordu ağızlarından,
hepsi tam bir uyum içindeydi belli ki.

22 “Usta, duyduklarım ruh sesi mi?”
dedim. “İyi bildin” diye yanıt verdi,
“öfke düğümünü çözmekteler.”

25 “Dumanımızın içinden geçen,
bizden söz ederken zamanı hâlâ aylara bölen
sen kim oluyorsun peki?”

28 Bir sesti bunları diyen;
bunun üzerine ustam: “Yanıt ver” dedi,
“sor bakalım, buradan mı çıkılıyor yukarıya.”

31 Dedim ki: “Seni yaratanın yanına
güzelleşip de dönmek için arınan yaratık,
şaşırtıcı şeyler öğrenirsin, peşimden gelersen”

34 “Elimden geldiğince gideceğim peşinden”
diye yanıt verdi, “duman engellerse görmemizi,
kulaklarımız birleştirir bizi.”

18/ Tanrı'nın Kuzusu = (*Agnus Dei*) İsa.

22/ Usta = Vergilius.

24/ Öfke düğümünü çözmekteler =
öfke günahından arınmaktalar.

26/ Zamanı hâlâ aylara bölen = canlı bir insan gibi; zamanı ancak canlılar böler, ölüler için yıllar, aylar, günler söz konusu değildir.

28/ Bir sestî = konuşan Marco Lombardo'dur; Marco Lombardo'nun kimliği konusunda bilgi yoktur.

29/ Ustam = Vergilius.

36/ Kulaklarımız birleştirir bizi = birbirimize göremezsek, konuşarak bağlantı kurarız.

37 Söze başladım: “Ölümün eriteceği üstümdeki bu giysiyle yukarıya gitmekteyim; Cehennem cenderesinden geçip de buraya geldim.
40 Madem ki Tanrı, sarayını görmeme izin verecek denli iyiliğinden yararlandırdı beni günümüzde görülmedik bir biçimde,
43 ölmeden önce kim olduğunu benden gizleme, doğru yolda olup olmadığımızı da söyle, sözlerin rehberlik etsin bize.”
46 “Lombardia’lıydım, Marco adım, dünyayı tanıdım, bugün kimsenin yayını germediği erdeme çok bağlandım.
49 Yukarı çıkmak için, doğru yolu izlemektesin.” Bu yanıtı verdi, sonra ekledi: “Umarım yukarı varınca, benim için dua edersin.”
52 Ben de dedim ki: “İstedliğini yaparım, namus sözü sana; ama bir kuşku düştü içime, çözülmezse boğulacağım.

38/ Üstümdeki bu giysiyle = vücudumla.

40/ Sarayını = Cennet’i.

47/ Kimsenin yayını germediği = kimsenin amaçlamadığı.

49/ Yukarı çıkmak = Cennet’e çıkmak.

55 İlkin sıradandı, ama hem başka yerde,
hem burada geçerli sözlerini işitince
tam iki katına çıktı.

58 Senin de dediğin gibi,
dünyada erdemin zerresi kalmadı,
kötülükler sardı her yeri,

61 ne olur bunun nedenini söyle,
öğrenip başkalarına söylerim ben de,
kimisi yıldızlara, kimisi buraya bağlıyor nedeni.”

64 İlkin derin bir iç çekti “Of!” dedi
inler gibi, sonra “Kardeş” diye söze girdi,
“dünya kördür, senin de oradan geldiğin belli.

67 Gökte buluyorsunuz her şeyin nedenini
siz canlılar, her şey sanki
onunla sürükleniyormuş gibi.

70 Böyle olsaydı, hiçbir şey elinizde olmazdı,
iyiliğe sevinmenin, kötülüğe üzülmenin
bir anlamı kalmazdı.

73 Evet, gök başlatır davranışlarınızı,
ama her davranışı değil, öyle bile
olsa, iyi ile kötüyü ayırt edin diye

55/ Hem başka yerde hem burada
geçerli = senin dediklerinle (burada)
Guido del Duca'nın (başka yerde)
dedikleri (Bkz Âraf XIV/37) insan-
ların yozlaşmasını doğruluyor.

63/ Kimisi yıldızlara kimisi buraya bağlıyor nedeni = insanların yozlaşmasının nedenini kimisi tanrısal bir istence (yıldızlara) kimisi de insanlara (buraya) bağlıyor.

74/ Ama her davranışı değil = bireyin özgürce karar verme olanağı vurgulanıyor.

76 ışıkla istenç verildi size,
gökle ilk çatışması zor gelse de istence,
sonunda hep üstün gelir, eğer iyi beslenirse.

79 Özgürsünüz, daha yüce, daha değerli bir güce
bağlı olsanız bile; aklınızı bu güç verir size,
gökler karışmaz aklın işine.

82 Öyleyse, dünya şaşırmissa bugün yolunu
sizsiniz nedeni, kendinizde arayın nedeni,
göstereceğim şimdi sana, nasıl olduğunu.

85 Mutlu bir yaradanın elinden çıktığından
başka bilgisi olmayan,
bir çocuk gibi güle ağlaya oynayan

88 ruh, onu daha var olmadan
önce sevenin elinden çıktıktan
sonra, sevdiği şeye doğru gider.

91 İlkin küçük zevklerin tadını alır; ama aldanır,
bir yol gösterici ya da bir gem engellemezse
sevgisini, bu zevklerin peşine takılır.

76/ Işıkla istenç verildi size = iyi ile
kötüyü ayırt etmeniz için akla (ışık),
istence (irade) sahipsiniz.

78/ İyi beslenirse = iyiden yana tavır
alır.

79/ Daha yüce, daha değerli bir güce
= Tanrı'nın gücüne.

81/ Gökler karışmaz aklın işine =
insanın istenci bağımsızdır.

89/ Sevenin = Tanrı'nın.

90/ Sevdiği şeye doğru gider = Tanrı'nın yarattığı ruh, Tanrı'nın sonsuz mutluluğundan ayrılır ayrılmaz, kendini mutlu edecek (sevdiği) şeylere yönelir (Aquino'lu San Tommaso'nun öğretisi.)

94 İŖte bu nedenle, engelleyici yasa gerekir,
hiç olmazsa gerçek kentin kulesini
seçecek bir kral gerekir.

97 Yasalar çıkarıldı, ama yasaya uyan var mı?

Uyan yok, çünkü geviŖ getirse de
önde giden oban, yarık değil tırnakları;

100 bu nedenle, rehberin de dünya nimetleri peŖinde
koŖtuęunu gören halk, bunlarla doyuruyor karnını,
baŖka bir Ŗey istemiyor.

103 Dünyanın kötüleŖmesinin nedeni
sütünüzün bozukluğu değil demek ki,
neden, dünyanın kötü yönetilmesi.

106 Vaktiyle Roma güzel kılmıŖtı dünyayı,
Çünkü iki güneŖi vardı, biri dünyanın yolunu,
biri Tanrı'nın yolunu aydınlatırdı.

109 Ama güneŖler söndürdü birbirini;
kılıç asayla birleŖince,
zoraki birleŖme yalnızca kötülük getirdi;

95/ Gerçek kentin kulesini seçecek bir kral gerekir = Tanrı'nın ülkesinin
(gerçek kentin) kulesini (adaletini) seçecek (uygulayacak) bir kral gerekir.

98/ GeviŖ getirse de önde giden oban, yarık değil tırnakları = papa (önde
giden oban) *Kitabı Mukaddes*'i yorumlamayı bilse de (geviŖ getirse de)
halkların mutluluğu için gerekli kuvvetler ayrılığı (papa + kral) ilkesini
benimsememektedir (yarık değil tırnakları); **1300** yılında VIII. Bonifazio
papadır ve Dante'ye göre bütün kötülüklerin kaynağıdır.

100/ Rehberin = papanın.

107/ İki güneşi vardı = papa ile imparator (iki erk = kuvvetler ayrılığı).

107/ Biri dünyanın yolunu, biri Tanrı'nın yolunu aydınlatırdı = iki yolu (sivil erkle dinsel erki) gösterirlerdi.

109/ Ama güneşler söndürdü birbirini = papa imparatorun yetkisini kaldırdı ve kılıçla (sivil erkin simgesi) asa (dinsel erkin simgesi) birleşti.

- 112** bir araya gelince, umursamaz oldular
birbirlerini;
inanmıyorsan dediğime başağa bak iyice,
çünkü tohumundan belli eder kendini bitki.
- 115** Adige ile Po'nun suladığı yörede,
Federigo'ya karşı çıkılmadan önce
görgü ile saygı egemendi; ama şimdi,
- 118** dürüst biriyle karşılaşıp konuşmaktan
utanan herkes, hiç gocunmadan
geçebilir buradan.
- 121** Üç yaşlı var hâlâ orada, eskiye özlem duyan,
şimdiyi kınayan Tanrı, acele etmiyor onları
daha iyi bir yaşamla ödüllendirmede:
- 124** Currado da Palazzo, iyi yürekli Gherardo ve
Fransızların namuslu Lombardiyalı
dedikleri Guido da Castel.

115/ Adige ile Po'nun suladığı yörede = Lombardia bölgesi.

116/ Federigo'ya karşı çıkılmadan önce = kuzey İtalya kentleri Federigo'ya başkaldırmadan önce.

119/ Hiç gocunmadan geçebilir buradan = bölge öyle yozlaşmıştır ki, kötülük yapacak biri dürüst bir kişiyle karşılaşma olasılığı olmadan geçebilir buradan.

122/ Daha iyi bir yaşamla ödüllendirmede = canlarını alıp, ruhlarını Cennet'e göndermede.

124/ Currado da Palazzo = Brescia'nın Palazzo ailesinden, Piacenza yöneticiliği de yapan Currado III; liberal görüşleriyle tanınır; **1306**'da

ölmüştür.

124/ Gherardo = Treviso senyörü Gherardo da Camino; yazarları, sanatçıları korumuş, Dante'yi de ağırlamıştır; **1306** da ölmüştür.

125/ Lombardiyalı = Fransızlar İtalyanlara Lombardiyalı derlerdi; ayrıca İtalyanları tefecilikle suçladıkları için buradaki namuslu sıfatı alaycı bir anlam içeriyor.

126/ Guido da Castel = Reggio Emilia'nın Roberti ailesinden.

127 Şu sonuca var ki, bugün Roma Kilisesi çamura bulanıyor, kendinde toplamak için iki erki, hem yükünü kirletiyor, hem de kendini”

130 “Sevgili Marco” dedim, “doğru diyorsun; şimdi anlıyorum Levi’nin çocuklarını niçin mirastan yoksun bıraktıklarını.

133 Ama bu yabancı yüzyıla örnek olsun diye soyu tükenen kuşaktan günümüze kaldığını söylediğin bu Gherardo da kim?”

136 “Dediklerinle beni aldatıyor ya da sınıyorsun” diye yanıt verdi; “çünkü hem Toscana dili konuşuyorsun, hem de iyi yürekli Gherardo’yu tanımıyorsun.

139 Bilmiyorum başka sanı olup olmadığını, tek ekleyebileceğim, Gaia, kızının adı.

Tanrı’ya emanet olun, artık eşlik edemem size.

142 Bak aydınlık dumanı delmeye başladı bile, ortalık ağarıyor, gitme vaktim geldi, (melek burada), beni görmemeli.”

145 Dönüp geri gitti, artık dinlemedi beni.

131/ Levi’nin çocukları = hahamlar; miras hakları ve evlerinin dışında malları yoktu, kendilerine verilen sadakalarla geçinirlerdi; “ve Rab Harun’a dedi: Onların diyarında senin mirasın olmayacak.” *Kitabı Mukaddes, Sayılar 18(20)*

137/ Toscana dili = İtalyanca.

140/ Gaia = Gherardo da Camino'nun kızı; yaşamıyla ilgili tek bilgi bir akrabasıyla evlenmiş olmasındır.

141/ Artık eşlik edemem size = çünkü, Marco Lombardo çilesi doluncaya dek, öfke günahı işlemiş olanları cezalandıran dumanın dışına çıkmaz.

144/ Melek = üçüncü katın meleği.

On yedinci kanto

1 Ey okur, dağda sise yakalanıp da,
çevreyi gözlerinin üstündeki
perdenin gerisinden gören köstebekler gibi

4 gördünse sen de dünyayı,
anımsa nemli, yoğun buhar dağılmaya
başlayınca süzülen güneşin cılız ışığını;
7 gözlerinde canlandırırsan bu olayı,
düş gücün kavrar benim de batmakta
olan güneşi nasıl algıladığımı.

10 Böylece uydurdum adımlarımı ustamın adımlarına,
buluttan çıktım, güneşin aşağı kıyıda
artık ölgün ışığına ulaştım.

13 Ey kimi kez bizi, yanı başımızda
bin boru çalsa duymayacak biçimde
kendimizden geçiren düş gücü,

3/ Köstebekler gibi = o dönemde kös-
tebeğin gözlerinin önündeki zarın hay-
vanın görüşünü engellediğine, kös-
tebeğin zarın gerisinden yalnızca ışığın
varlığını algılayabildiğine inanılırdı.

10/ Ustamın = Vergilius'un

11/ Aşağı kıyıda artık ölgün = dağın
dibini artık aydınlatmayan; güneş

dağın dibini aydınlatmaz, ama Dante ile Vergilius'un buldukları yükseklik aydınlıktır daha; güneş saat altıda battığına göre saat altıyı biraz geçmiştir.

16 duyular değilse nedir seni dürten?

Kendiliğinden ya da aşağıya gönderenin isteğiyle
gökte oluşan bir ışık, sana can veren.

19 Şakımayı en çok seven kuşa dönüşen
dinsiz kadının görüntüsü geldi
gözlerimin önüne birden;

22 ve aklım öyle kapandı ki
kendi içine, dıştan gelen hiçbir nesne
giremez oldu içine.

25 Daha sonra zengin düş gücümde
çarmıha gerili kızgın, öfkeli
biri belirdi, bu biçimde can vermekteydi;

28 yanında büyük Ahşüyerüş'le karısı Ester, bir de
dediğiyle ettiği birbirini tutan
doğrucu Mordohay beklemekteydi.

31 Kendisini oluşturan sudan
yoksun kalınca sönen bir kabarcık gibi
yok olunca bu görüntü kendi kendine,

17/ Aşağıya gönderenin = Tanrı'nın.

19/ Şakımayı en çok seven kuş = bülbül.

20/ Dinsiz kadın = Prokne (Yunan mitolojisinde = Aedon = bülbül); A-
tina kralının kızı Prokne, Trakya kralı Tereus'la evlenir ve Itys adlı bir
oğlu olur; Tereus, baldızı Philomena ile de sevişip, olayı Prokne'ye
anlatmasın diye onun dilini keser; iki kız kardeş Itys'i kesip babasına
yedirerek öç alır; tanrılar Prokne'yi bülbüle, Philomena'yı kırlangıca,
Tereus'u hüthüt kuşuna dönüştürür; Bkz Aristophanes *Kuşlar*.

27/ Biri = Pers kralı Ahşüyerüş'ün nazırı Haman; kraliçe Ester'in amcası Mordohay'ı ve bütün Yahudileri öldürtmek ister ama Ester'in Ahşüyerüş'ü uyarması üzerine Mordohay için hazırlattığı çarmıha gerilir.

28/ Ahşüyerüş = Pers kralı

30/ Mordohay = amcası.

34 bir genç kız belirdi gözlerimin önünde,
hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu, şunları diyordu:

“Ey melike, niçin hiçliğin seçtin öfkelenip de?”

37 Lavinia’yı yitirmemek için canına kıydın
ama yine yitirdin beni! Senin ölümüne başkalarının
ölümünden önce ağlayan benim, anne.”

40 Yumulu gözlere birdenbire
vuran yeni bir ışık uykuyu nasıl keserse,
kesilen uyku nasıl direnirse tümüyle ölmeden önce,

43 bildiğimiz ışıktan daha güçlü
bir ışık vurunca gözlerime,
görüntü de yok olup gitti öyle.

46 Nerede olduğumu görmek için başımı çevirdim
“Buradan çıkılır yukarı” diyen bir ses işittim
ve yok oldu her türlü başka isteğim;

49 konuşanın kim olduğunu bilmek için
büyük bir istek doğdu içimde,
öyle bir istek ki, ancak konuşanı görürsem dinerdi.

52 Ama elim ayağım kesilmişti,
gözleri kör eden, kendi ışığını bile
perdeleyen bir güneş vuruyordu sanki.

34/ Bir genç kız = Latium kralı Latinus’un kızı Lavinia; Rutul kralı Turnus’la nişanlanırsa da, babası onu, İtalya’ya gelmiş olan Aineias ile evlendirir; Latium’un karısı kraliçe Amata da öfkeye kapılıp canına kıyar.

43/ Bildiğimiz ışıktan = güneş ışığından.

47/ Bir ses = meleğin sesi.

55 “Bu kutsal ruh bizi yönlendiriyor
kimse istemeden yukarıya götürüyor,
kendini de ışığın gerisinde gizliyor.

58 Nasıl davranırsa insan kendine, o da bize
öyle davranıyor, bir gereksinimi görüp de
yardım işareti bekleyen, yardım etmeyecek demektir.

61 Haydi bu çağrıya ayak uyduralım,
gece bastırmadan yukarı çıkalım,
yoksa gün ağarmadan çıkamayız yukarı.”

64 Rehberim böyle dedi ve ikimiz birlikte
bir merdivene yönelttik adımlarımızı;
ilk basamağa atar atmaz adımımı

67 yanı başımda bir çift kanat çırpı sanki,
yüzümü bir soluk yaladı: “*Beati pacifici*”
dedi, “onlar ki bilmezler kötü öfkeyi!”

70 Öyle yükselmişti ki, gecenin habercisi
son ışınlar üstümüzde,
yıldızlar görünür olmuştu her köşede.

56/ Kimse istemeden = kimse ondan böyle bir şey yapmasını istemeden.

63/ Yoksa gün ağarmadan çıkamayız yukarı = çünkü gece bastırınca
Araf'ta yolculuk yapılamaz; Bkz Araf VII(44).

68/ Yüzümü bir soluk yaladı = melek Dante'nin alnındaki üçüncü P'yi
(öfkenin simgesi) de siler.

68/ *Beciti pacifici* = ne mutlu barışseverlere (Latince).

69/ Kötü öfkeyi = öfkenin kötü olmayanı da vardır; “*Ira non semper est mala*” (öfke her zaman kötü değildir); Bkz. Aquino’lu Tommaso, *Summa Theologica* II/II(CLVIII).

73 “Ey gücüm, ne olur bırakma beni”
diyordum kendi kendime,
bacaklarımda derman kalmamıştı artık,
76 merdivenin bittiği yere varmıştık,
kıyıya yanaşmış bir gemi gibi
yerimizde çakılıp kalmıştık.

79 Bir süre bekledim yeni dairede
kulağıma bir şeyler gelir mi diye;
sonra ustama dönüp dedim ki:

82 “Güzel babam, ne olur söyle,
hangi günahtan arınıyorlar bulunduğumuz dairede?
Ayaklarımız dursa da, sen konuşmayı kesme.”

85 Dedi ki: “Yetersiz iyilik sevgisi
onarılıyor şimdi, tembel kürekçi
daha hızlı çekiyor kürekleri.

88 Daha iyi anlayabilmek için her şeyi,
iyice kulak ver dediklerime,
senin için yararlı olabilir bu dinlenme.”

91 Şöyle sürdürdü sözlerini: “Oğul, bilirsin ki,
yaratmanın da yaratılanın da hiç eksik olmamıştır
doğal ya da akılcı sevgisi.

73/ Ey gücüm = yürümeyi sürdürme gücüm.

79/ Yeni dairede = dördüncü dairede.

81/ Ustama = Vergilius’a.

86/ Onarılıyor = günahlarından arındırılıyor, hem de yitirilen zamanı
dengelemek için hızlı davranılıyor (tembel kürekçi daha hızlı çekiyor

kürekleri).

92/ Eksik olmamıştır sevgisi = evrende sevgisiz hiçbir varlık yoktur, Tanrı sevginin özü olup, her canlı eylemlerini bir sevginin dürtüsüyle gerçekleştirir; Araf'taki ruhların sınıflandırılması işledikleri günahlara göre değil, eğilimlerine göre yapılır ve her erdemin, her kusurun kökeni olan sevgi kavramının incelenmesiyle başlar.

94 Doğal sevgi hep hatadan arınmıştır,
ama öteki hata edebilir, değersiz bir nesne seçerek,
gereğinden fazla ya da gereğinden az severek.

97 Yüce Tanrı'ya yöneldikçe,
dünya nimetlerinde ölçü nedir bildikçe
sevginin verdiği keyif erişmez günah derecesine.

100 Ama yönünü kötüye çevirirse,
yeterli çaba göstermezse güzele,
yaratılan karşı gelmiş olur kendine can verene.

103 Sevginin, içimizdeki her erdemin
ve ceza gerektiren her eylemin
tohumu olduğunu anlamalısın sen de.

106 Sevgi içinde doğup yeşerdiği
güzellikten çevirmeyeceği için gözlerini,
her nesne korunmuş olur kendi kininden;

109 Öte yandan hiçbir varlık kökeninden
bağımsız ve ayrı olmadığına göre
kin beslemez kendisine can verene.

94/ Doğal sevgi = Tanrı sevgisi.

95/ Öteki hata edebilir = akılcı sevgi
(öteki) üç türlü hata edebilir: kötüye
yönelerek (değersiz bir nesne seçe-
rek), aşırı severek, yetersiz severek.

97/ Yüce Tanrı'ya yöneldikçe = Tanrı
sevgisi günah olmadığı gibi, dünya

nimetlerine gösterilen ölçülü bir ilgi
de günah sayılmaz.

111/ Kin beslemez kendisine can
verene = hiçbir varlık Tanrı'dan
bağımsız olamayacağına göre, hiçbir
sevgi de Tanrı'ya karşı olamaz.

- 112** Öyleyse, yaptığım ayırım yanlış değilse,
yanı başımızdakine yönelir kötülük sevgisi;
ve bu sevgi üç biçimde doğar sizin balçığınızda.
- 115** Kimisi, komşusunun alçalmasında
görür yükselmenin yolunu, işte bu nedenle
onun büyüklüğünü yitirmekten ürker,
- 118** Bir başkası yükselirse, gücünü, saygınlığını,
şanını, onurunu yitirmekten ürker,
kimisi de, öyle üzülür ki, bunların karşıtını sever;
- 121** aşağılanan biri de öyle utanç duyar ki,
öç doldurur yüreğini,
önlenemez başkalarına kötülük etmesi.
- 124** Aşağıda gözyaşı döken işte bu üç tür sevgi:
şimdi de, düzensiz bir biçimde
güzele koşan sevgiyi tanımanı istiyorum senin de.
- 127** Ruhunun dinleneceği bir iyilik tasarlar
her insan ve onun peşinde koşar;
ona erişmek için çaba harcar.
- 130** Onu öğrenmeye ya da elde etmeye
sizi dürten sevgi gevşek bir sevgiyse,
pişmanlığın ardından bu daire sizi cezalandırır.

113/ Yanı başımızdakine yönelir
kötülük sevgisi = insan kendisinin ya
da Tanrı'nın kötülüğünü isteyeme-
yeceğine göre, ancak öteki insanların
(yanı başımızdaki) kötülüğünü
isteyebilir.

133 Mutluluk getirmeyen bir iyilik daha vardır;
ne mutluluktur o, ne de her iyiliğin meyvesi
ve kökü olan özün kendisi.

136 Buna kendini aşırı kaptıran sevgi
üstümüzdeki üç dairede gözyaşı dökmekte;
söylemeyeceğim nasıl bölündüğünü üçe,
139 kendin arayıp bulasın diye.”

135/ Özün = Tanrı'nın

137/ Gözyaşı dökmekte = günahlarından arınmakta.

On sekizinci kanto

1 Yüce bilge konuşmasını bitirmişti,
dikkat kesilmiş yüzüme bakıyordu
hoşnut kalıp kalmadığımı anlamak istiyordu;
4 benimse yeni bir susuzluk sarmıştı içimi,
dışım susuyor ama içim diyordu ki:
“Sorduğum onca soru yormuş olmasın onu.”
7 Bereket bu gerçek baba sezince içimi
dökmeye çekindiğimi, kendisi
konuşmuş, beni de yüreklendirmişti.
10 Dedim ki: “Usta, görüşüm öyle keskinleşiyor ki
ışığında, aklının anlatıp açıkladığı her şeyi
açıkça kavriyorum ben de.
13 Senden bu nedenle, her iyi eylemle tersinin
kaynağı olarak değerlendirdiğin sevginin
ne olduğunu açıklamamı istiyorum sevgili babam.”

1/Yüce bilge = Vergilius.

4/ Yeni bir susuzluk = sevginin ne
anlama geldiğini öğrenmek isteği.

7/ Gerçek baba = Vergilius.

13/ Tersinin = kötü eylemin.

15/ Sevgili babam = Vergilius.

16 “Aklının keskin gözlerini bana çevirirsen”
dedi o, “yol göstermeye kalkan körlerin
düşükleri hatayı görürsün hemen.

19 Ruh sevmek için yaratılmıştır,
hoşlandığı şey onu dürtünce,
hoşuna giden her şeye yaklaşır.

22 Algınız bir görüntü yaratır
gerçek bir nesneden, bunu içinize yansıtır
ruhunuz böylece yüzünü çevirir o yöne;

25 o yöne dönen ruh nesneye eğilirse
sevgi denilir bu çekime, bu doğal sevgi
keyif verip bağlar sizi kendine.

28 Ve ateş havada nasıl yükselirse
özünün daha uzun sürdüğü yere,
doğarken aldığı biçim gereği,

31 işte sevgiye kapılan ruh da böyle
bir istek duyar ve ruhsal bir eylem olan
bu istek, dinmez sevdiği şeyi elde etmedikçe.

34 Her sevginin özünde saygın olduğunu
düşünenlere
gerçeğin ne denli uzak olduğunu
görmüş olmalısın şimdi.

17/O = Vergilius.

17/ Yol göstermeye kalkan körler = akıl vermeye kalkan bilgisizler; Dan-
te, Epikür felsefesini savunanları körlükle suçluyor.

19/ Ruh sevmek için yaratılmıştır = sevgi ruhun içinde gizlidir, açığa çıkması için bir dış etkenin (hoşlandığı şey) etkisi (dürtünce) gerekir.

26/ Doğal sevgi = Dante sevgiyi yine doğal ve akılcı olarak ikiye ayırıyor. Bkz Âraf XVII(94).

28/ Ateş havada nasıl yükselirse = ateş (alevler) daha uzun süre yanabilmek için yukarıya yönelir.

34/ Saygın olduğunu düşünenlere = Epikürcülere; Dante dış görünüşün kişiyi yanlış bir sevgiye yöneltebileceği kanısındadır; Epikürcüler ise zevk veren hiçbir şeyin kötü olamayacağını savunur.

37 Her zaman iyi olabilir belki de nesne;
ne var ki mum ne denli iyi olsa bile
her zaman iyi çıkmaz mührün izi.”

40 “Sözlerini dinleyince, dikkatle seni izleyince”
diye yanıt verdim, “sevgiyi öğrendim, öğrenmesine,
kuşkularım çoğaldı ne var ki;

43 sevgi bize dışımızdan geldiğine,
ruh da onun etkisine girdiğine göre, eğri de gitse,
doğru da gitse, ruhun bir seçimi olmuyor bu işte.”

46 Dedi ki: “Ben sana aklımın erdiğini
söyleyebilirim ancak; bunun ötesini
Beatrice anlatacak; çünkü inanç eylemi bunun ötesi.

49 Maddeden ayrı ama onunla iç içe
her özsel biçim kendine özgü bir erdem içerir,
bu erdem ancak eylemiyle sezilebilir,

52 ancak etkisiyle görülebilir,
tıpkı bitkilerdeki yaşamı
yeşil yaprakların belli etmesi gibi.

55 Bu nedenle insan ilk bilgileri
ve hoşlandığı nesnelere duyduğu sevgiyi
nasıl edindiğini bilmez,

38/ Nesne = sevilen.

43/ Dışımızdan geldiğine göre = içimizde olsa bile, dışımızdan gelen bir dürtünün sonucu olduğuna göre.

50/ Özsel biçim = değişenlerin özünde değişmeden kaldığı varsayılan kavram; töz(cevher); bu kavramı Aquino’lu San Tommaso öne sürer (*forma subsstantialis*).

50/ Bir erdem = bilmek ve sevmek yetisi.

57/ Nasıl edindiğini bilmez = çünkü bunlara doğuştan sahiptir.

58 arı nasıl içgüdüleriyle bal yaparsa
bunlar da içgüdüselidir insanda;
bu ilk istek ne övgü hak eder, ne de yergi.

61 Ötekilerin de eklenmesi için ilk isteğe,
doğuştan gelen, akıl öğreten, kapıyı bekleyen
bir erdem vardır hepinizde.

64 Bu erdemin iyi sevgilere, kötü sevgilere
kucak açışına göre övgü kazanmanızın nedeni
bu ilkede yatar işte.

67 Sorunun derinine inenler,
bu doğuştan özgürlüğü belirlediler
ve dünyaya ahlâkı getirdiler.

70 Demek ki, içinizde doğan bir sevgiyi
bir gereksinimin ateşlediğini kabul etsek bile,
dizginleri sizin elinizdedir yine de.

73 Beatrice'nin özgür istenç dediği,
işte bu erdem, sana bundan söz ederse
aklından çıkartma bu dediklerimi.”

76 Ay gecikmiş, gecenin yarısında doğmuştu,
bir bakraç gibi sürekli ışıyordu,
yıldızları daha az görünür kılıyordu;

63/ Bir erdem = akılla mantık.

67/ Sorunun derinine inenler =
felsefeciler; Dante, Aristoteles ile
Platon'a gönderme yapıyor.

72/ Dizginleri sizin elinizdedir = iyi ve kötü sevgiyi ayırt edebilirsiniz.

73/ Özgür istenç = irade; insan sevgiyi doğuran dürtüye karşılık verip vermemekte özgürdür.

74/ Sana bundan söz ederse = Beatrice bu konuya değinecektir; Bkz Cennet V(19)

78/ Daha az görünür kılıyordu = ay çok parlak olduğu için az sayıda yıldız görülebiliyordu.

79 gün batımında Romalıların Sardinya ile
Korsika arasında tuttuğunu
gördükleri yolu ters yönde alıyordu gökyüzünde.

82 Pietola'yı Mantova bölgesinin en ünlü
kenti kılan o soylu gölge

kuşkularımın yükünden kurtarmıştı beni; öyle ki,

85 sorularına açık seçik yanıtlar alan ben,

uykusunda düş gören

biri gibiydim şimdi.

88 Ama bu uyku dağılıverdi

çok geçmeden çünkü gerimizden

gelenler olmuştu birden.

91 Vaktiyle Thebai'liler Bacchus'tan yardım isteyince

Ismenus ile Asopos ırmakları nasıl gördülerse

kıyıları boyunca halkın kaynaştığını, gelenler de

94 iyi bir dileğin, doğru bir sevginin dürtüsüyle

koca adımlar ata ata

bize yaklaşıyordu bu dairede.

97 Çok geçmedi yanımıza vardılar,

çünkü koca kalabalık koşar gibi geliyordu

en önde ağlayan iki kişi şöyle haykırıyordu:

81/ Ters yönde = batıdan; o dönem haritalarında Sardinya ile Korsika daha güneyde gösterilirdi, Romalıların bu adaların arasını görebilmeleri söz konusu değildi.

82/ Pietola = Vergilius'un doğduğu kasaba; Mantova bölgesinde yer alır.

83/ Soylu gölge = Vergilius.

92/ Ismenus ile Asopos ırmakları = Peloponez'de iki ırmak; Thebai halkı bu iki ırmağın kıyısında yağmur duasına çıkarak şarap tanrısı Bacchus'tan (Dionysos) bağlarına yağmur yağdırmasını isterdi.

100 “Meryem acele dağa koşmuştu.
Caesar boyun eğdirmek için Ilerda’ya
Marsilya’yı vurmuş, hemen İspanya’ya koşmuştu.”

103 Ötekiler de: “Acele edin, acele edin yetersiz
sevgi
nedeniyle gecikmeyin, çünkü iyi olmak isteği
artırır Tanrı’nın desteğini” diye bağıyordu.

106 “Siz ki umursamazlığınızla, gevşekliğinizle
iyi davranma konusunda geç kaldınız,
şimdi bu yoğun coşkuyla belki bağışlanacaksınız,

109 geçidin nerede olduğunu söyleyin bize,
bu canlı kişi, inanın kandırmıyorum sizi,
yukarı gitmek istiyor gün doğar doğmaz yine.”

112 Bu sözleri söyleyen rehberimdi;
ruhlardan biri yanıt verdi: “İzle bizi,
geçide götürelim sizi.

115 Öyle yüklüüz ki yürümek isteğiyle,
duramayız sizinle; bağışla bizi
saygısızlığa yorma gidişimizi.

100/ Meryem acele dağa koşmuştu =
Meryem, Cebrail’den İsa’ya gebe kal-
dığını öğrenince Elizabete’e haber
vermek için dağa koşar; Bkz *Kitabı
Mukaddes, Luka’ya göre İncil 1(38)*.

102/ İspanya’ya koşmuştu = Caesar
Marsilya isyanını bastırma işini

Brutus'a bırakıp llerda'yı (Lerida)
kuşatmak için İspanya'ya koşmuştu.
110/ Kandırmıyorum sizi = yanım-
daki kişinin canlı olduğu konusunda
kandırmıyorum sizi.

112/ Rehberimdi = Vergilius.

118 Milano'nun bugün bile acıyla andığı
iyi yürekli Barbarossa'nın imparatorluğunda
papazlık yapmışım Verona'daki San Zeno'da.

121 Bir ayağı çukurda olan kişi
çok geçmeden o manastır yüzünden gözyaşı dökcek,
oraya el koyduğuna üzülecek;

124 çünkü oranın gerçek papazının yerine
ruhu bedeninden de bereli,
doğumu bile lekeli öz oğlunu geçirecek.”

127 Bilmiyorum başka şeyler dedi mi,
yoksa konuşmayı kesti mi, öyle uzaklaşmıştı ki bizden;
ama dediklerini anlamıştım, belleğime kazımıştım.

130 Zorda kalınca yardımına koşan dedi ki:
“Dön de bak! Şu gelen iki kişi
ısıra ısıra gelmekte tembelliği.”

119/ Barbarossa = **1152-1190** yılları
arasında tahtta kalan ve kendisine
başkaldıran Milano'yu yaktıran Fre-
derick II (barbarossa = kızıl sakal);
Frederick, imparatorluğun iyiliğini
istediği için Dante onun için iyi
yürekli diyor.

120/ San Zeno'da = Verona'da San
Zeno adını taşıyan üç kilise vardır;
konuşanın, bu kiliselerden birinin
yakınındaki aynı adlı manastırın
Frederick dönemindeki başkeşişi

Gherardo II olduğu sanılıyor.

121/ Bir ayağı çukurda olan kişi =
Verona senyörü Alberto della Scala;
oğlu Giuseppe'yi San Zeno'ya papaz
yapmıştır; **10** Eylöl **1301**'de ölmüştür.

125/ Ruhü bedeninden de bereli,
doğumu bile lekeli = Giuseppe della
Scala'nın bir ayağı aksaktı, ahlak
düşkünüydü ve Alberto della Sca-
la'nın evlilik dışı çocuğuydu.

130/ Yardımıma koşan = Vergilius.

- 133** Şöyle diyordu ötekilerin peşinden giden ikili:
“Önünde denizin yarıldığı kavim yok oldu,
Şeria, mirasçılarını görmeden önce.
- 136** Büyük sıkıntıya Ankhises’in oğluyla birlikte
sonuna dek dayanamayanlar ise,
onursuz bir yaşam seçmiş oldular kendilerine.”
- 139** Bu gölgeler, kendilerini göremeyeceğimiz denli
uzaklaşınca bizden, zihnimde
yeni bir düşünce belirdi,
- 142** bu düşünce başka düşüncelere can verdi;
birinden birine gidip geldikçe
gözlerimi yumdum büyük bir keyifle,
- 145** ve düşe dönüştü düşünce.

134/ Önünde denizin yarıldığı kavim
= Musa’nın önderliğinde Mısır’dan
kaçarak Kızıldeniz’i aşan kavim.

134/ Şeria, mirasçılarını görmeden
önce = Şeria ırmağı yasal halkı olan
İsrailoğullarına (mirasçıları) kavuş-
madan önce.

136/ Ankhises’in oğlu = Aineias.

137/ Sonuna dek dayanamayanlar =
Aineias’la birlikte yola çıkıp Si-
cilya’da ondan ayrılarak İtalya’ya git-
meyen ve Roma’nın kuruluşuna ka-
tılmayan Troyalılar.

On dokuzuncu kanto

1 Dünya'ya, kimi kez de Venüs'e

yenik düşen gün sıcağının

ayın ayazını kırmadığı saatlerde,

4 -bilicilerin şafak sökmeden önce doğudan

hâlâ karanlık bir yoldan büyük talihin

geldiğini gördükleri saatlerde-

7 kekeme bir kadın gördüm düşümde,

bacakları çarpıktı, gözleri şaşlı,

elleri kesikti, benzi sapsarı.

10 Bakıyordum kadına; gecenin büzdüğü

buz kesmiş ayaklara ellere güneş nasıl can verirse,

bakışlarım da kadının dilini çözdü,

13 ayağa kaldırdı onu kısa sürede

ve sevginin istediği renkleri verdi

o solgun yüzüne.

3 / Ayın ayazını kıramadığı saatlerde

= o dönemde, dünyadan yansıyan

güneş ışınlarının ayı ısıttığına, aydan

dünyaya yansıyan güneş ışınlarının

ise dünyayı soğuttuğuna inanılıyor-

du; bunun gibi, zaman zaman ufukta

görülen Venüs'ün de soğuk getirdiği-

ne inanılırdı.

4/ Biliciler = falcılar, kâhinler.

5/ Büyük talih = Kova takımyıldızının son yıldızları ile Balık takımyıldızının ilk yıldızlarının birlikte görülmesini biliciler böyle adlandırdı.

7/ Bir kadın = bu kadın Araf'ın son üç katında cezalandırılan cimrilik, pisboğazlık, şehvet günahlarını simgeler.

16 Kadının böylece dili çözülnce,
öyle güzel şarkılar söylemeye koyuldu ki,
istesem de artık alamaz oldum ondan gözlerimi.

19 “Ben” diyordu şarkı, “güzel bir deniz kızıyım,
denizin ortasında gemicileri şaşırıyorum,-
öyle etkilidir ki şarkılarım!

22 Ulikses’i şarkılarım çevirdi serüvenli seferinden;
beni kolay kolay terk edemez yanıma gelen,
öyle büyülerim ki herkesi!”

25 Ağzı daha kapanamamıştı ki,
yanımda kutsal ve aceleci bir kadın belirdi
utandırmak amacıyla onu.

28 “Ey Vergilius, Vergilius, kim bu kadın?” diye sordu,
dudak bükerek; Vergilius gözlerini
dürüst kadından ayırmıyordu.

31 Birden öteki kadını kavradı, üstünü parçaladı,
önünü açtı, karnını ortaya çıkarttı,
karından leş gibi bir koku yayıldı, uyandım.

19/ Deniz kızı = güzelliği, etkileyici
sesiyle denizcilerin gönüllerini çele-
rek, onları ölüme sürükleyen, yarı ba-
lık yarı insan mitoloji kişisi (siren).

22/ Ulikses’i şarkılarım çevirdi =
Homeros’un *Odyseia* destanında
Ulikses (Odysseus) tayfaların
kulaklarını balmumuyla tıkayıp,
kendini de direğe bağlatarak deniz
kızlarından kurtulur; Dante ya
destanın başka bir yorumuna

dayanıyor, ya da deniz kızına yalan söyletiyor.

26/ Bir kadın = eski yorumcular, kimliği açıklanmayan bu kadının mantığın ve aklın simgesi olduğu görüşünde birleşir; ermiş Lucia, Beatrice, Meryem olabileceğini öne sürenler de vardır.

34 Gözlerimi açtım, güzel ustama baktım.
“En az üç kez sana seslendim!” dedi. “Hadi bakalım,
gidip, gireceğin kapıyı bulalım.”

37 Ayağa kalktım, kutsal dağın daireleri
çoktan ışıl ışıl olmuştu, yeni doğan güne
sırtımızı verip, başladık yürümeye.

40 Onun peşinde giderken, düşünceli mi düşünceli,
bedeni köprü kemeri benzeri biri gibi,
benim de alnım öne eğikti;

43 tam o sırada: “Gelin; geçit burada”
diyene bir ses duydum, bu ölümler diyarında
böyle tatlı, böyle sevecen ses duymamıştım daha önce.

46 Kuğu kanadı gibi kanatlarını açarak bize
seslenen, yalçın kayadan iki
duvarın arasından yukarı çıkardı bizi.

49 Sonra kanatlarını çırpıp bizi yelpazeledi,
ardından: “Ne mutlu gözyaşı dökenlere,
ruhlarına erinç dolmakta çünkü” dedi.

52 Meleğin bulunduğu yerin önüne geçtiğimizde:
“Niye gözlerin hep önünde?”
diye, sordu rehberim. Dedim ki:

34/ Güzel ustama = Vergilius’a.

41/ Köprü kemeri benzeri = öne eğik.

43/ Bir ses = meleğin sesi.

49/ Bizi yelpazeledi = Dante’nin
alnından bir P harfi siler.

50/ Ne mutlu gözyaşı dökenlere =
Bkz *Kitabı Mukaddes, Matta'ya göre*
İncil 5(5) (Beati qui lugent.)

54/ Rehberim = Vergilius.

- 55 “Yeni gördüğüm bir düş çok etkiledi beni,
sarsıldım, kendime gelemiyorum,
durmadan bu düşü düşünüyorum.”
- 58 Dedi ki: “Yaşlı büyücü kadını görmüşsündür
düşünde,
bir tek o, gözyaşı döktürüyor üstümüzde;
ondan nasıl kurtulduğunu da anlamışsındır insanın.
- 61 Bu sana yeter, ayaklarını yere çak;
hadi gözlerini gökyüzüne kaldır, ölümsüz hükümdarın
koca tekerlerle döndürdüğü görüntüye bak.”
- 64 Şahin nasıl ilkin ayaklarına bakar da,
sonra sesin geldiği yana dönüp,
kokusunu aldığı ava doğru uçarsa,
- 67 öyle olmuşum ben de; kayadan çıkanlara
yol vermek için açılmış yarığı aştım,
bir dönemece ulaştım.
- 70 Beşinci daireye vardığımızda,
ağlaşan insanlar gördüm burada,
yere uzanmış, yüzükoyun yatmışlardı.

58/ Yaşlı büyücü kadın = dünya yaratıldığında erkeği baştan çıkartan kadın (XIV. yy yorumcusu Benvenuto'ya göre); cimriliği, pisboğazlığı, şehveti simgeler.

61/ Bu sana yeter = gördüklerinden, duyduklarından edindiğin deneyim sana yeter.

61/ Ayaklarını yere çak = Hızlı yürü anlamına.

63/ Görüntüye bak = Tanrı'nın seni kendine çekmek için yarattığı gökyüzüne bak.

73 “*Adhaesit pavimento anima mea*”
dediklerini duydum, soluya soluya,
öyle hızlı soluyorlardı ki, zor anlaşılıyordu sözleri.

76 “Ey Tanrı’nın sevgili kulları, siz ki,
acıları adaletle, umutla hafiflemiş ruhlarsınız,
gösterin bize büyük merdivenin yerini.”

79 “Yerde sürünme cezanız sona erdiyse
ve yolunuzu bulmak istiyorsanız bir an önce,
hep dışınızda olsun sağ köşe,”

82 Ozan isteğini iletmişti,
az önümüzden yukardaki yanıt gelmişti;
sözlerin gizlediği gölgeyi ayırt etmiştim ben de,

85 ustama çevirdim gözlerimi,
o da güler yüzle izin verdi
istek yüklü bakışıma.

88 İstedğim gibi davranma özgürlüğüne kavuşunca,
sözleriyle dikkatimi çekmiş olan yaratığın
yanına gittim, dedim ki:

73/ *Adhaesit pavimento anima mea* = ruhum toprağa yapıştı; bir mezmur dizesi; Bkz *Kitabı Mukaddes, Mezmurlar 119(25)*.

79/ Yerde sürünme cezanız sona erdiyse = konuşan papa Adriano V, Dante’nin canlı olduğunu bilmediği için, buraya ceza çekmeye geldiğini sanıyor; asıl adı Ottobuono de’ Fieschi olan bu papa **12 Temmuz 1276** ile ölüm tarihi olan **18 Ağustos 1276** arasında **38 gün** papalık yapmıştır.

81/ Hep dışınızda olsun sağ köşe = yürürken boşluk sağınızda, yamaç solunuzda kalsın.

84/ Sözlere gizlediği gölgeyi = konuşanı.

85/ Ustama çevirdim gözlerimi = konuşan ruhla konuşmak istediğini gözlerinden okusun diye Vergilius'a bakar.

87/ İstek yüklü = konuşma isteği yüklü.

91 “Ey ruh, sen ki ağladıkça olgunlaşmaktasın,
ve bu çileyi çekmeden Tanrı’ya kavuşamazsın,
hatırım için biraz ara ver çektiğin çileye.

94 Kim olduğunu söyle bana,
niçin sırtınızı gökyüzüne döndüğünüzü de,
canlı olarak geldiğim yerden bir isteğin varsa onu da.”

97 “Gerimizi niçin gökyüzüne döndüğümüzü
öğreneceksin” dedi, “ama daha önce bil ki,
scias quod ego fui successor Petri.

100 Siestri ile Chiavari arasında
güzel bir ırmak vardır,
soyum adını bu ırmaktan alır.

103 Büyük cüppenin, çamurdan korumak isteyene ne
denli
ağır olduğunu üstümde sınıdım bir ayı aşkın zamandır,
bu yükün yanında her yük, tüy gibi kalır.

106 Doğru yolu bulmam geç oldu ne yazık ki!
Ama çoban olunca Roma’ya,
öğrendim yalanın ne anlama geldiğini.

109 Kalbimin durulmayacağını anladım orada,
yaşamda daha yukarı çıkılamayacağını da;
böylece doğdu içimde bir başka sevgi.

99/ *Scias quod ego fui successor Petri* = Petrus’un ardılı (papa) olduğumu
bil.

100/ Siestri ile Chiavari = Liguria’daki Sestri ile Chiavari kasabaları;
aralarından Lavagna ırmağı geçer; Fieschi ailesinin (Adriano V’in
ailesi) bireyleri Lavagna Kontu sanını taşıyorlardı.

107/ oban = papa.

110/ Yaşamda = yeryüzü yaşamında.

111/ Bir başka sevgi = sonu olmayan
yaşam (ölümden sonra yaşam) sevgisi.

112 O zamana dek cimri mi cimri,
Tanrı'dan uzak düşmüş soysuz bir ruhtum;
gördüğün gibi cezamı çekiyorum şimdi.

115 Doğru yolu bulan ruhların çarpıldıkları ceza
cimriliğin ne olduğunu gösteriyor açıkça,
cezanın daha büyüğü yok bu dağda.

118 Yeryüzü nesnelere bağlı gözlerimiz
hiç yönelmediği için yukarıya,
adalet yere çeviriyor onları burada.

121 Cimrilik söndürdüğü için iyiliğe yönelik
sevgimizi, iyilik yapmayı öğrenememiştik,
bu nedenle adalet, ellerimiz ayaklarımız bağlı

124 tutmakta burada bizi;
kıpırdamadan yerde yatacağız böyle,
adalet dağıtan uygun gördüğü sürece.”

127 Onunla konuşmak için yere eğilmiştim;
ben konuşur, o da dinlerken beni
saygılı duruşumu görünce dedi ki:

130 “Niçin böyle eğiliyorsun ki?”
Dedim ki: “Öyle saygıdeğersiniz ki,
ayakta durmak rahatsız ediyor beni.

135/ Aynı gücün = Tanrı'nın.

- 133** “Ayaklarını doğrult, ayağa kalk kardeş!” dedi;
“yanılgıya dűřme, ben de senin gibi,
aynı gűcűn kuluyum.
- 136** İncil’deki kutsal *Neque nubent* deyimini
iyi anladınsa eğer, kavraman gerekir
bűyle konuřmamın nedenini.
- 139** Daha fazla kalmanı istemiyorum, git şimdi;
çűnkű burada bulunman, sűylediđin řeyi
olgunlařtıran gűzyařlarımı engellemekte.
- 142** Alagia adında bir yeęenim var yeryűzűnde,
iyi kızdır, dilerim bizimkiler benzetmez kendilerine;
tek varlıđım o, yeryűzűnde.”

136/ *Neque nubent* = kocaya veril-
mezler; yedi erkek kardeşle sırayla
evlenmiş olan bir kadının kıyamette
durumunun ne olacağı sorusuna İsa:
kıyamette onlar ne evlenirler ne de
kocaya verilirler, ancak gűkte olan
melekler gibidirler yanıtını verir
(*Kitabı Mukaddes, Matta'ya gűre İncil,*
22/30); Kilise ile papa (= kilisenin
kocası) arasındaki birleşme de,
papanın ۆlűműyle sona erer.

140/ Sűylediđin řeyi = çekmesi
gereken çile.

142/ Alagia = Adriano V’in yeğeni,
Niccolo dei Fieschi’nin kızı ve Mo-

roello Malaspina'nın karısı; iyilik-severliğiyle ünlüdür.

144/ Tek varlığım o, yeryüzünde = benim için ancak o dua edebilir.

Yirminci kanto

1 Bir arzu karşı koyamaz kendinden güçlü arzuya;
daha doygunluğa ulaşmamış süngeri
çekip sudan çıkardım, hoş görünmek için ona.

4 Bir adım attım; rehberim daracık bir surda
mazgallar boyunca ilerler gibi
yürüdü kayanın geçit veren yanında;

7 çünkü, dünyayı kaplayan kötülüğü damla damla
gözlerinden akıtan bu insanlar
yığılmıştı geçidin öbür yanına.

10 Doymak bilmeyen açlığını bastırmada
öteki hayvanlardan daha becerikli
kocamış kurt, lanet olsun sana!

13 Ey, döndükçe yeryüzündeki her şeyi
düzenlediğine inandığım gökyüzü, bu kurdu sürecek,
ne zaman yeryüzüne gelecek?

3/ Çekip sudan çıkardım = Adriano
V'in isteğine karşı gelemeyip (arzu
karşı koyamaz kendinden güçlü ar-
zuya), istemeyerek de olsa (doygun-
luğa ulaşmamış süngeri) oradan ayrıl-
dım (çekip sudan çıkardım).

4/ Rehberim = Vergilius.

7/ Dünyayı kaplayan kötülüğü = cimriliği.

12/ Kocamış kurt = cimrilik simgesi
dişi kurt; Bkz Cehennem I(51).

13/ Döndükçe yeryüzündeki her şeyi
düzenlediğine = gökteki nesnelere
deviniminin yeryüzündeki olayları da
düzenlediğine inanılıyordu.

14/ Bu kurdu sürececek = tazı; Bkz Cehennem 1(101).

16 Ölçülü, ağır adımlarla yürüyorduk ikimiz de,
yakınıp gözyaşı döken gölgelere

bakıyordum ben, yüreğim ezile ezile;

19 önden gelen bir ses çarptı kulağıma,
doğum sancısı çeken kadın sesi gibi iniltiliydi,
“Sevgili Meryem!” demektedir;

22 şöyle sürdürdü sözlerini: “Kutsal emanetini
bıraktığın barınağın da doğruladığı gibi,
çok yoksulsun sen, belli ki.”

25 Daha sonra kulağıma şu ses geldi:
“Ey yiğit Fabrizio, yoksul ama erdemli
olmayı yeğledin haram varsılığa.”

28 Bu sözler öyle hoşuma gitmişti ki,
hangi görüntüden geldiğini
öğrenmek için öne doğru gittim.

31 Namuslarına gölge düşmesin diye,
Niccolo'nun kızlara gösterdiği cömertlikten de
söz ettiğini işittim.

34 “Ey bu güzel sözleri söyleyen ruh” dedim,
“bana kim olduğunu söyle, bir de
bu övgüleri niçin tek başına yinelediğini.

22/ Kutsal emanetini = karnında
taşıdığı İsa'yı.

23/ Bıraktığın barınağın = Meryem'in İsa'yı doğurduğu ahır.

26/ Fabrizio = dürüstlüğüyle ünlü Romalı konsül (İÖ 282); yoksulluk
içinde ölmüş, cenaze parası olmadığı
için cenazesini devlet kaldırmıştır.

32/ Niccolo = Katolik ve Ortodoks kiliselerinin ermiş saydığı Barili din adamı; yoksul olduğu için evlendiremediği üç kızını satmaya kalkışan bir babanın penceresinden üst üste üç gece birer kese altın atarak, kızlara çeyiz düzülmesini sağladığına inanılır.

37 Sonuna yaklaşan o yaşamın kalan yolunu tamamlamak için dönebilirim geri, karşılıksız bırakmam sözlerini.”

40 “Oradan yardım beklediğimi sanma” dedi, “ama daha ölmeden yüzünde ışığı güzellik adına yanıt vereceğim sorduğun soruya.

43 Hıristiyan dünyasına hüznü getiren, kırk yılda bir iyi meyve veren ağacın kökü oldum ben.

46 Douai, Lille, Gand ve Bruges becerbilselerdi çoktan alınmış olurdu öçleri; her şeyi yargılayandan bunu bekliyorum şimdi.

49 orada bana Hugues Capet derlerdi; şu ara Fransa'yı yöneten Philippe'ler, Louis'ler, hep benden dünyaya geldi.

52 Paris'te kasaptı babam, kül rengi giysiye bürünen biri dışında eski krallar kalmayınca ortada,

37/ O yaşamın = yeryüzü yaşamının.

38/ Geri = yeryüzüne.

39/ Karşılıksız bırakmam = senin için dua ederim.

45/ Ağacın kökü oldum ben = Fransa'daki Capétiens hanedanının kurucusu Hugues Capet konuşuyor.

46/ Douai, Lille, Gand ve Bruges =Güzel Philippe ile Charles de Valois'nın uğrunda yıllarca savaştıkları Flaman kentleri.

48/ Her şeyi yargılayandan = Tanrı'dan.

50/ Philippe'ler, Louis'ler = Capet'nin soyundan gelen dört Philippe ve beş Louis **1108** ile **1316** arasında Fransa kralı olmuştur.

52/ Kasaptı babam = Hugues Capet soylu bir aileden gelmekle birlikte, Dante o sırada yaygın bir söylentiye benimseyerek bir kasabın oğlu yapıyor onu.

53/ Kül rengi giysiye bürünen = manastıra kapanıp, din adamı olan; bu kişinin Louis V'in amcası Charles olduğu sanılıyor.

54/ Eski krallar kalmayınca ortada = Karolenj hanedanı Louis V'in ölümüyle sona erip, amcası Charles da tutuklanınca (Dante, Charles'ın manastıra kapandığını sanıyor) taht sahipsiz kaldı.

55 yönetimin dizginleri elime geçti,

bu güce dostlar da eklenince

oğlumun başı seçildi

58 sahipsiz kalan taca, öyle ki,

oğlumla başlamış oldu

kemikleri kutsananlar dizisi.

61 Provence'ın büyük drahoması

utançtan yoksun kılmadan önce onları,

ardıllarım değerli olmasa da, kötülükleri yoktu,

64 Bu olaydan sonra yalana, kaba güce başvurular

haydutluğa başladılar; sonra da cereme diye

Ponthieu, Normandiya ve Gaskonya'yı aldılar.

67 Charles İtalya'ya geldi, Curradino'yu kurban etti,

ardından ceza verdi,

Tommaso'yu göklere gönderdi.

60/ Kemikleri kutsananlar dizisi = Reims piskoposunun taç giyme töreni sırasında yaptığı kutsamaya gönderme.

61/ Provence'ın büyük drahoması = büyük servet sahibi Provence kontu Raymond Beranger'nin ölümünden sonra Louis IX kontun dört kızının en büyüğü ile, kardeşi Charles B'Anjou da kontun bir başka kızıyla evlenir; böylece iki kardeş Provence eyaletine sahip olur.

66/ Ponthieu, Normandiya ve Gaskonya = Philippe II 1202'de İngiltere'den Gaskonya'yı Güzel Philippe ise 1295'de Ponthieu ve Normandiya'yı ele geçirdi.

67/ Charles = Louis IX'un kardeşi Charles d'Anjou; İtalya'ya gelip Sicilya kralı oldu; Tagliacazzo savaşında İsveç kralı Curradino'yu yenilgiye uğratıp tutsak aldı ve boynunu vurdurttu.

69/ Tommaso'yu göklere gönderdi = Aquino'lu San Tommaso'yu **1274**'te Charles d'Anjou'nun zehirlediğine ilişkin söylentiye gönderme yapılıyor.

70 Çok geçmeden, görmekteyim bunu,
Fransa'dan başka bir Charles çıkacak,
hem kendini, hem soyunu daha iyi tanıtacak.

73 Oradan silahsız ayrılacak,
elinde yalnız Yahuda'nın cirit oynadığı mızrak olacak,
saplanıp Floransa'nın karnını deşecek bu mızrak.

76 Ama bu yoldan eline toprak geçmeyecek,
yalnızca utanca, günaha bürünecek,
verdiği zararı azımsadıkça, büründükleri ağır çekecek.

79 Gemisinde tutsak düşen ötekine gelince,
görüyorum işte, tutsak satan korsanlar gibi,
öz kızını pazarlayıp çıkar elde edecek.

82 Ey cimrilik, öyle tutsak ettin ki soyumu kendine,
sevmez oldular kendi çocuklarını bile,
elinden daha ne kötülük gelir ki?

85 Yapılanlar, yapılacaklar küçümsenmesin diye,
zambağın Alagna'ya girdiğini,
İsa'nın vekilinin tutsak edildiğini görüyorum.

71/ Başka bir Charles = Güzel Philippe'in kardeşi Charles de Valois;
barış elçisi olarak (silahsız) geldiği Floransa'da hileyle (Yahuda'nın cirit
oynadığı mızrak) Papa yandaşlarının üstün gelmesini sağlamıştır (**1301**).

78/ Verdiği zararı azımsadıkça = işlediği günahı önemsemediği oranda
büyük cezaya çarptırılacak.

79/ Öteki = Napoli açıklarında Aragon donanması karşısında yenil-
giye uğrayarak tutsak düşen Charles d'Anjou II; Charles d'Anjou'nun
oğludur.

86/ Zambağın Alagna'ya girdiğini = Fransa kralı Güzel Philippe 7 Eylül
1303'de adamlarını (zambak Fransa krallarının simgesi) Alagna'ya
(bugünkü Anagni) göndererek papa Bonifazio VIII'i tutuklatmıştı.

87/ İsa'nın vekili = papa.

88 Yeni Pilatus'u da görüyorum,
öyle acımasız ki doymak bilmiyor,
yetkisi olmadan aç teknesini Tapınak'a götürüyor.

94 Ey efendim benim,
öfkeni yumuşatan gizli öcün gerçekleştiğini
görme sevincine ne zaman erişeceğim?

97 Bilgi edinmen için seni bana gönderen
Kutsal Ruh'un biricik eşiyle ilgili sözlerim
gün boyunca ettiğim

100 duaların karşılığı; ama bastırınca gece,
bunun tam karşıtı sesler
gelir gündemimize.

103 O zaman, doymak bilmez altın hırsı yüzünden,
ihanet eden, hırsız olan, babasını öldüren
Pygmalion'u anarız hep birlikte;

106 duyanları güldüren
aç gözlü isteği yüzünden
cimri Midas'ın başına gelenleri anarız.

88/ Yeni Pilatus = Güzel Philippe.

88/ Pilatus = İsa'yı ölüme çarptıran Romalı prokurator Pontius Pilatus.

90/ Aç teknesini Tapınak'a götürüyor = Güzel Philippe'in yargı kararı olmadan Templier (Temple = tapınak) şövalyelerinin kurdukları tarikati kapatıp hâzinelerine el koymasına (1314) gönderme yapılıyor.

98/ Kutsal Ruh'un biricik eşi = Meryem.

105/ Pygmalion = servetini ele geçirmek için kızkardeşinin kocasını öldürten Tyr kralı.

108/ Midas = Frigya kralı; Bakkhos'dan, dokunduğu her nesnenin altına dönüşmesi iznini almış ama bu kez de yiyeceksiz kalmıştır; Bkz Ovidius, *Metamorphoseis* XI(85).

- 109** Ganimeti yürüten, bu yüzden
burada da Yeşua'nın öfkesini çeken
Akan çılgınına da anımsarız,
- 112** Sonra Safira ile kocasını suçlarız;
Heliodorus'un yediği tekmeleri alkışlarız;
Polydorus'u öldüren Polymnestor da
- 115** utanç içinde dolaşüyor bu dağda;
bir de 'Crassus söyle: altının tadı nasıl geliyor ağza?'
diye haykırırız.
- 118** Kimi kez bağırır, kimi kez mırıldanırız
bizi mahmuzlayan dürtünün hızlı ya da
ağır adım attırmasına göre:
- 121** az önceki gündüz övgüsünde
tek başıma değildim; ama bu çevrede
benden başka sesini yükselten yoktu."
- 124** Onun yanından ayrılmıştık,
gücümüz elverdiğince
yürümeye koyulmuştuk ki,

111/ Akan = Jericho'yu alan Yahudilerin ele geçirdikleri ganimetin bir bölümüne el koymaya kalktığı için Yeşua'nın taşa tutturarak öldürttüğü kişi.

112/ Safira ile kocası = havarilerin topraklarını satıp, paranın bir bölümünü kendilerine ayıran, Petrus olayı yüzlerine vurunca düşüp ölen karı koca (Hananya ile Safira); Bkz *Kitabı Mukaddes, Resullerin işleri 5(1)*.

113/ Heliodorus = Kudüs tapınağını soymaya gitmiş, birden ortaya çıkan bir atlı tarafından kovalanmıştır.

114/ Polydoros = Priamos'un oğlu; Trakya kralı Polymnestor tarafından öldürölmüştür; Bkz Euripide, *Hekabe*.

116/ Crassus = çok varlıklı, ama cimriliğiyle ünlü Romalı yönetici Marcus Licinius Crassus; Part kralı Hyrodes'le yaptığı savaşta ölmüş, Hyrodes, ölüsünün ağzından erimiş altın akıtmıştır.

127 dağın devrilir gibi
sallandığını duydum; her yerim buz kesti,
sanki ölmeye götürüyorlardı beni.

130 Hiç kuşku yok, Delos böyle titrememişti
Latona buraya yuvalanıp da
göğün iki gözünü doğurduğunda.

133 Sonra dört bir yandan bir uğultu yükseldi,
öyle güçlüydü ki, ustam yanıma geldi,
“Ben rehberlik ettikçe, sakın korkayım deme” dedi.

136 Bize yakın olanların sesleri seçiliyordu,
anlayabildiğime göre hepsi
“*Gloria in excelsis Deo*” diyordu.

139 Kıpırdamadan, boşlukta salınır gibi,
sallantının ve ilahinin bitimine dek durduk,
tıpkı bu ilahiyi ilk duyan çobanlar gibi.

142 Sonra kutsal yolumuza koyulduk,
bir yandan da, yeniden gözyaşı dökmeye başlayan
gölgelere bakıyorduk.

130/ Delos = Ege denizinde küçük bir ada.

131/ Latona = Jüpiter’den gebe kalan
Latona, Jüpiter’in bir deprem
sonucunda yarattığı Delos adasına
sığınarak ikizleri (göğün iki gözü)
Diana (ay tanrıçası) ile Apollon’u
(güneş tanrısı) burada dünyaya ge-
tirir.

134/ Ustam = Vergilius;

138/ *Gloria in excelsis Deo* = meleklerin İsa'nın doğuşunu muştularken söyledikleri ilahi: şükürler olsun en yücelerdeki Tanrı'ya.

141/ İlk duyan çobanlar = melekler doğum haberini çobanlara haber vermişlerdi; Bkz *Kitabı Mukaddes, Luka'ya göre Incil 2(9)*

145 Belleğim yanılmıyorsa beni,
hiçbir bilgisizlik daha önce
bunca öğrenme isteği uyandırmamıştı bende,
148 daha iyi anlıyorum bunu, düşündükçe şimdi;
o telaşta soru sormaya kalkamıyordum,
tek başıma da hiçbir şey göremiyordum:
151 çekingen, düşünceli yürüyüp gidiyordum.

Yirmibirinci kanto

1 Samiriyeli saf kadının istediği
suyun dışında hiçbir şeyin dindiremeyeceği
doğal susuzluğum kemiriyordu yüreğimi,
4 ruhların biriktiği yolda izlerken rehberimi,
işlenen günahların bedeli
acıyla dolduruyordu yüreğimi.
7 Luka, mezardan yeni çıkan İsa'nın iki kişiye
göründüğünü yazar ya,
işte birden bir gölge çıktı, bizim de karşımıza,
10 arkamızdan geliyordu, ayaklarının dibinde
yatan gölgelere bakıyordu;
biz onu görmemiştik, ancak "Tanrı erinç versin size!"

1/ Samiriyeli saf kadın = İsa, Yakup'un kuyusundan su çeken bir kadından su isteyince, Yahudilerin Samiriyelilerle iş yapmadığını bilen kadın: "Sen Yahudi, ben Samiriyeli bir kadını nasıl benden su istiyorsun?" der; İsa da "Ver bana içeyim diyenin kim olduğunu bilseydin, sen ondan isterdin, o da sana diri su (bir daha susatmayan su) verirdi" der; Bkz *Kitabı Mukaddes, Yuhanna'ya göre Incil 4(6)*.

3/ Doğal susuzluğum = gerçeği öğrenme isteğim.

4/ Rehberimi = Vergilius'u.

5/ İşlenen günahların bedeli = çekilmekte olan çile.

7/ İsa'nın iki kişiye göründüğünü = ölüp dirildikten sonra (mezardan yeni çıkan) İsa'nın Emmaus köyünün yolunda kendilerine görüldüğü iki kişi; Bkz.

Kitabı Mukaddes, Luka'ya göre İncil 24(13).

13 diye seslenince varlığını sezmiştik.
Hemen başımızı çevirdik,
Vergilius gerektiği gibi selam verdi ona.

16 Sonra dedi ki: “Beni sonsuz sürgüne
gönderen haklı mahkeme
umarım seni gönderir Cennet’e!”

19 “Nasıl olur!” dedi o, biz hızlı yürümekteydik:
“Tanrı’nın istemediği gölgelerseniz
bu merdivenlerden nasıl çıkabildiniz?”

22 Ustam dedi ki: “Yanımdakinin yüzüne
meleğin çizdiği işaretlere
bakarsan onun da cennetlik olduğunu anlarsın.

25 Ama Klotho’nun her birimiz için
ördüğü örgünün ipliğini
gece gündüz büken kız, biteremediği için örekeyi

28 senin ruhunun da, benim ruhumun da kardeşi
onun ruhu, yukarıya tek başına gelemezdi,
çünkü bizim gibi göremiyor gözleri.

17/ Haklı mahkeme = Tanrı’nın
yanılmaz yargısı.

22/ Ustam = Vergilius.

22/ Yanımdakinin = Dante’nin.

23/ Meleğin çizdiği işaretler = Dan-
te’nin alnında kalan üç P harfi.

25/ Klotho = Zeus'la Themis'in yaşamı düzenleyen kızları Moira'lardan biri; Moira'lardan Klotho örekeyi tutar, Lakheesis yaşam ipliğini büker, Atropos ise bu ipliği keserek ölümü sağlar.

30/ Bizim gibi göremiyor gözleri = ölü olmadığı için, çevresini bizim gibi göremiyor.

31 Bu nedenle, ona yol göstereyim diye
Cehennem'in kocaman ağzından saldılar beni,
yol göstermeyi sürdüreceğim elimden geldiğince.

34 Eğer biliyorsan dağın niçin böyle sarsıldığını,
nemli eteklerinin niçin böyle haykırdığını,
söyleyiver bu nedeni bize.”

37 Bu soru arzumun ipliğini
sanki iğneye geçirmişti,
umut susuzluğumu biraz olsun dindirmişti.

40 Gölge söze girdi: “Bu dağın düzenini
bozan, sıra dışı bir şey
söz konusu değildi.

43 Beklenmedik bir değişiklik olmaz burada:
ne olursa, nedeni yine göğün kendisidir,
başka hiçbir şey değildir.

46 Bu nedenle, küçük merdivenin yukarısında
ne yağmur, ne dolu, ne kar yağar,
burada ne şimşek çakar,

49 burayı ne kırağı, ne çiy kaplar,
ne ince, ne kalın bulut sarar,
ne de yeryüzünde hep ülke değiştiren Thaumas'ın kızı:

32/ Cehennem'in kocaman ağzı = Limbus.

33/ Elimden geldiğince = Vergilius,
sırası geldiğinde rehberliği Beatri-
ce'ye bırakacaktır.

38/ Sanki iğneye geçirmişti = Vergi-
lius tam istediğim gibi bir soru sormuştu.

40/ Bu dağın = Araf'ın.

44/ Nedeni yine göğün kendisidir =
Araf'ta doğa olayları yoktur, ancak
göksel olaylar meydana gelir.

46/ Küçük merdiven = Araf ın giri-
şindeki üç basamak; Bkz Araf IX (77).

51/ Thaumas'ın kızı = tanrıların, gökkuşağı aracılığıyla inip çıkan elçisi (İris);
Thaumas ile Elektra'nın kızı olan İris gökkuşağını simgeler.

52 sözünü ettiğim ve Petrus'un adamının ayaklarının bastığı üç basamağın üstüne kuru buhar da erişmez.

55 Daha aşağıda, dağ az çok titrer belki; ama burada, nedendir bilinmez, yer içinde gizli rüzgârın etkisiyle hiç titremez.

58 Ancak bir ruh arınıp da göklere yükselmeye hazır duruma gelince titrer; bir de çılgılık eklenir bu titremeye:

61 Arınan ruh özgür bulunca kendini, yer değiştirmek ister kendi isteğiyle, bu istektir arınmanın tek belirtisi.

64 Kuşkusuz ruh daha önce de özgürleşmek ister, ama ona günah işleten, Tanrı'nın adaletinin şimdi çile çektiği istek, bunu engeller.

67 İşte beş yüz yılı aşkın bir süredir bu çileyi böyle yatarak çeken ben, şimdi içimde daha iyi bir yer isteği duyumsadım özgürce:

52/ Petrus'un adamının = meleğin.

54/ Kuru buhar = Aristoteles fiziğine göre yağmur, şimşek, deprem gibi doğa olaylarına yerin saldıdığı bir buhar yol açar.

57/ Yer içinde gizli rüzgâr = deprem.

60/ Çılgılık = ilahi.

66/ Bunu engeller = Dante'ye göre insanın asal isteği Tanrı'ya kavuş-

maktır (ruh daha önce de özgürleşmek ister), ne var ki insana yeryüzünde günah işletmiş olan geçici isteklerin çekmesi gereken ceza bunu engeller.

69/ Daha iyi bir yer = Cennet.

70 işte bu nedenle, depreme ve
inançlı ruhların kendilerini yanına aldırması için
Tanrı'ya yakarmalarına tanık oldun sen de.”

73 Böyle bitirdi sözlerini, insanın susadığı ölçüde
içtiği sudan tat alması gibi,
bu sözlerden aldığım keyfi anlatamam size.

76 Bilge rehberim dedi ki: “Sizi saran ağrı,
bu ağrıdan nasıl çıkıldığını, dağın niçin sarsıldığını,
niçin ilahi söylendiğini anlıyorum şimdi.

79 Ne olur artık kim olduğunu söyle,
yüzyıllar boyunca niçin böyle yerde
yattığını açıkla sözcüklerinle.”

82 “Yiğit Titus'un, ulu yöneticinin desteğiyle,
Yahuda'nın sattığı kanın aktığı
yaraların öcünü aldığı dönemde

85 oradaydım ben de” diye, ruh yanıt verdi,

“en kalıcı, en onurlu adı taşıyordum,
çok ün kazanmıştım, ama daha inanca ulaşmamıştım,

88 öyle tatlıydı ki türkümün sesi,
Toulouse'lu olmama bakmayıp, Roma çağırdı beni,
mersin dallarıyla donattı alnımı.

76/ Bilge rehberim = Vergilius.

82/ Titus = Roma imparatoru; İS 70
yılında Kudüs'ü ele geçirerek, Yahu-
dilerden İsa'nın öldürülmesinin (Ya-
huda'nın sattığı kanın) öcünü almış
olur.

82/ Ulu yöneticinin = Tanrı'nın.

86/ En kalıcı, en onurlu adı taşıyordum = şairdim.

87/ İnanca ulaşmamıştım = Hıristiyanlığı kabul etmemiştim.

89/ Toulouse'lu olmama = Dante hataya düşüyor, Napolili şair Publius Papinius Statius'un doğum yerini, dilbilimci Statius'un doğum yeri (Toulouse) ile karıştırıyor.

91 Statius derler insanlar orada hâlâ bana:
Thebai'ye, ardından Akhilleus'a övgüler düzdüm,
ama ikinci yükü taşıırken yenik düştüm.

94 Benim tutkumu da, binlerce ozanı
tutuşturan kutsal alevin kıvılcımları
ateşlemişti; *Aeneis*'ten söz ediyorum,

97 şiirimin anası, süt anası bu destan:
olmasaydı bu destan,
şiirimin olmazdı hiçbir ağırlığı.

100 Ve Vergilius'un yaşadığı dönemde
yaşayabilmek için yeryüzünde,
seve seve bin yıl daha kalırdım bu sürgünde.”

103 Bana döndü Vergilius bu sözler üzerine,
“Sus!” der gibiydi yüzüyle sessizce;
ne yazık ki insan yerine getiremiyor her istediğini;

106 kahkaha ile gözyaşı öyle yakından izler ki
ikisinin de kaynaklandığı duyguyu,
dürüst bir kişi kullanamaz istencini.

109 İşte ben de gülümsedim, göz kırpar gibi;
bunun üzerine gölge sustu, düşünceyi en iyi
yansıtan gözlerimin içine baktı;

91/ Statius = birinci yüzyılda yaşayan Napolili şair Publius Papinius Statius; Thebai'yi konu alan uzun şiirinin ardından Akhilleus'a öven *Achilleid*'i bitiremeden ölmüştür (ikinci yükü taşıırken yenik düştüm).

102/ Bu sürgünde = Araf'ta.

108/ istencini = iradesini.

112 ve: “Umarım, çaban mutlu sona erişir” dedi,
“ama söylesene, yüzün az önce
niçin gülümsedi bana öyle?”

115 İki ateş arasında kalmıştım şimdi:
biri susmamı istiyordu, öteki söylememi;
iç çektiğimi gören ustam hemen anladı beni,

118 “Çekinme konuş” dedi,
“konuş, bunca ısrarla sorduğu şeyi
söyleyiver ona.”

121 Dedim ki: “Ey yaşlı ruh, şaşırıydın belli ki,
gülümsediğimi görünce;
ama bitmedi, daha da şaşırtacağım seni.

124 Gözlerimi yükseklere götüren kişi
sana insanların, tanrıların türküsünü söyleten
Vergilius’un ta kendisi.

127 Başka şeye bağladınsa gülümseyişimin nedenini,
yanılmaktasın bil ki,
tek neden, onunla ilgili sözlerindi.”

130 Ustamın ayaklarına kapanmak için eğilmişti ki,
ustam şunları dedi: “Kardeş eğilme,
karşında gördüğün de, senin gibi bir gölge.”

133 Ruh doğrulup yanıt verdi:
“Unutup içimizin boş olduğunu

katı sandığıma göre gölgelerimizi

136 anla içimde senin için yanan ateşi.”

131/ Ustam = Vergilius.

130/ Ustamın = Vergilius’un.

Yirmi ikinci kanto

1 Alnımdaki bir izi daha silen
bizi altıncı daireye getiren
melek artık geride kalmıştı;

4 ne mutlu adalete susamış olanlara demiş,
başka bir şey eklememiş,
“*sitiunt*” ile sona erdirmişti sözlerini.

7 Bana gelince, öbür geçitlere göre hafiflemiştim,
hızlı yürüyen ruhların peşinde
zorlanmadan yukarıya gitmekteydim.

10 Vergilius Söze girdi: “Erdemle tutuşan bir sevgi,
tutuşturur hep başka bir sevgiyi,
yeter ki dışarı vursun alevi;

13 Juvenal, Cehennem’in Limbus’una
inip de, senin bana sevgini iletir iletmez
öyle bir sevgiyle bağlandım ki sana,

1/ Bir izi = P harfini.

6/ *Sitiunt* = susamış olanlar; İsa’nın
ne mutlu adalete susamış olanlara,
çünkü onlar doyurulacaklar sözle-
rinden alıntı; Bkz *Kitabı Mukaddes*,
Matta’ya göre Incil 5(6).

7/ Hafiflemiştim = çünkü alnındaki
günah işaretlerinden biri daha silin-
mişti.

13/ Juvenal = Statius'un çağdaşı
Latin taşlama şairi Decius Junius
Juvenal (**47-130**).

16 hiç kimse görmediği bir kişiyi
böyle bir sevgiyle sevemez,
bu nedenle bu merdiven çok kısa gelecek bana.

19 Aşırı özgürlük dizginimi gevşetiyorsa,
bir dost olarak beni bağışla,
dostum gibi davran söyle bana:

22 çabanla eriştiğin bunca bilgeliğin yanı sıra,
nasıl oldu da yüreğinin içinde
cimrilik de yer bulabildi kendine?”

25 Bu sözlere Statius önce gülümsedi,
ardından şu yanıtı verdi:

“Söylediklerin, bana sevginin göstergesi.

28 Gerçekten de, kimi kez insan haksız yere
kuşkuya düşer gördüklerinden, bunun nedeni
saklı kalmasıdır asıl gerçeklerin.

31 Sorundan anlıyorum ki, belki de
bu dairede gördüğün için beni
cimri olduğumu sandın öbür yaşamda.

34 Oysa bil ki, cimrilik yanımdan bile geçmedi,
binlerce ay cezaya çarptıran beni,
cimriliğin tam tersi.

37 Senin, insan soyunu azarlar gibi
kaleme aldığın: ‘Ey kutsal altın hırsı,
niçin ölümlülerin iştahını

25/ Statius = Bkz Âraf XXI(90)

38/ Ey kutsal altın hırsı = Ver-
gilius’un Aeneis’de altın hırsını
aşağılamak için yazdığı dizeler.

40 yönlendirmiyorsun?’ dizelerini
okuyup da, düzeltmeseydim kendimi,
Cehennem’de olurum ben de şimdi.

43 Böylece ellerimizin gereğinden fazla açılabilmesini
para harcayabildiğimizi öğrendim, tövbe dedim,
öbür kötülöklere dediğim gibi.

46 Kafası kazılı dirilecek kim bilir kaç kişi,
yaşamının sonunda bile
bu günahdan pişman olmadığı için!

49 Bil ki, bir günahın tam tersi
bir günah, onunla bir arada
kendi kökünü de kurutur burada;

52 ben burada cimrilerle bir arada
arındım ama, çektiğim cezanın nedeni
cimriliğin tam tersi.”

55 “Peki ama, İokaste’ye çifte acı
tattıran amansız savaşı anlattığında”
dedi çobanlı şiirlerin ozanı,

46/ Kafası kazılı dirilecek = savur-
ganların kıyamet günü mezarların-
dan kafaları kazılı olarak çıkacak-
larını vurguluyor; Bkz Cehennem VII(57).

49/ Tam tersi = savurganlık.

55/ İokaste’ye çifte acı tattıran
amansız savaş = Oedipus’un öz anası
İokaste’den dünyaya gelen ikiz oğul-

ları Polyneikes ile Eteokles arasındaki savaş.

57/ obanlı Şiirlerin ozanı = Vergilius; Vergilius'un *Bucolica* (Çobanlı Şiirler) adlı yapıtına gönderme yapıyor.

58 “Klio’nun sazının telleri,
daha inanca ulaşmadığını doğrulamakta,
onsuz yapılan iyilikler eksik kalır oysa.
61 Eğer böyleyse, hangi güneş, hangi meşale
aydınlattı da seni, daha sonra kalkıp da
yelken açtın Balıkçı’nın yoluna?”
64 Dedi ki: “İlk sen götürdün beni
Parnassus’a, pınarından içeyim diye,
Tanrı’dan sonra ilk sen aydınlattın beni.
67 Gece yürürken arkasında taşıdığı meşale
kendisi yerine peşindekileri
aydınlatan biri gibiydin sen:
70 ‘yüzyıl değişiyor, adalet geri geliyor,
insanlık çağı başlıyor,
yeni bir kuşak iniyor göklerden’ dediğinde.
73 Senin yüzünden şair oldum, Hıristiyan oldum:
çizdiğim resmi daha iyi göresin diye
boyuyorum onu ellerimle.

58/ Klio = tarih yazarlarına esin veren peri (Musa).

58/ Sazının telleri = Statius'un şiirleri

59/ Daha inanca ulaşmadığını = Hıristiyan olmadığını.

60/ Onsuz yapılan iyilikler eksik kalır yoksa = Vergilius Katolik Kilisesi dışında kurtuluş olmadığı görüşünü vurguluyor.

61/Güneş = tanrısal esin.

61/ Meşale = insan aklı.

63/ Balıkçı = İsa'nın havarilerinden (ruh avcısı) Petrus.

65/ Parnassus = şiir tanrısı Apollon ile Musa'lara (esin perileri) adanmış dağ.

65/ Pınarımdan içeyim diye = şair olayım diye.

70/ Yüzyıl değişiyor = Vergilius'un Augustus dönemini öven şiirinden alıntı; ortaçağda bu dizeler İsa'nın doğumunun habercisi olarak yorumlanmıştı.

74/ Daha iyi göresin diye = Hıristiyan olduğuma inanman için.

76 Yeryüzü, sonsuzluk ülkesinin elçilerinin
yaydıkları gerçek inançla
kaplanmıştı bir baştan bir başa;
79 senin az önce değindiğim sözlerin
uyuyordu yeni dini öğütleyenlerin dediklerine;
onları görme alışkanlığı edindim ben de.
82 Öyle kutsal görünmeye başladılar ki gözlerime,
Domitianus onlara zulüm edince
gözyaşlarım karıştı onlarınkine;
85 dünyada yaşadığım sürece
destek verdim kendilerine, dürüst davranışları
küçümsememe yol açtı öbür tarikatları.
88 Yunanları Thebai ırmaklarına götürmeden önce
şiiirimle, vaftiz oldum;
ama korkudan Hıristiyanlığımı gizli tuttum,
91 pagan gibi davrandım uzun süre;
bu gevşeklik dördüncü dairede
tam dört yüz yıl dönmemi gerektirdi.
94 Sen ki, sözünü ettiğim güzellikleri
benden gizleyen perdeyi kaldırdın,
çıkacağımız yol uzun olduğuna göre

76/ Elçilerinin = İsa'nın havarilerininin.

83/ Domitianus = **81-96** yılları
arasında Roma imparatoru.

88/ Thebai ırmaklarına götürmeden
önce = *Thebais* adlı yapıtımı bitir-
meden önce; bu yapıtın dokuzuncu

kitabında Yunanların Thebai'deki
Ismenus ve Asopus ırmaklarının
kıyısına gelişleri anlatılır.

97 eski ozanımız Terentius nerede,
Caecilius, Plautus, Vario lanetlendi mi söyle:
ceza çektikleri yer nerede?”

100 Rehberim: “Saydıkların, Persius ve ben” dedi,
“bir de esin perilerinin herkesten çok emzirdiği
Yunanlı ve daha nice kişi,

103 karanlık zindanın birinci dairesindeyiz;
ikide bir, bizi emzirenleri
barındıran dağdan söz etmekteyiz.

106 Euripides bizimle birlikte, Antiphon da,
Simonides, Agathon ve defne dallarıyla
alınları süslü bir sürü Yunan da.

109 Senin kahramanların da benimle,
Antigone, Deiphyle, Argia,
eksilmeyen hüznüyle Ismene.

97/ Terentius = Latin oyun yazarı Publius Terentius Afer (10 185-159).

98/ Caecilius = Latin oyun yazarı Caius Caecilius Statius (İÖ 230-166).

98/ Plautus = Latin oyun yazarı Titus Maccius Plautus (10 250-184).

98/ Vario = Latin şair Lucius Varius Rufus (İÖ 1. yy); Vergilius’un
ölümünden sonra Aeneis’i yayımlamıştır.

100/ Rehberim = Vergilius.

100/ Persius = Romalı şair (34-62).

102/ Yunanlı = Homeros; Bkz Cehennem 1V(88).

103/ Birinci dairesindeyiz = Limbus'tayız; Bkz Cehennem IV.

103/ Bizi emzirenleri = Musa'ları (esin perilerini).

106/ Euripides = Yunan tragedya yazarı (İÖ 1. yy).

106/ Antiphon = Yunan şair (öl. İÖ 411).

107/ Simonides = Yunan şair (öl. İÖ 467).

107/ Agathon = Yunan tragedya yazarı (öl. İÖ 400).

110/ Antigone = Oidipus ile İokaste'nin kızı; Sofokles onun adına bir tragedya yazmıştır.

110/ Deiphyle = Tydeus'un karısı;Bkz Cehennem XXXIK130).

110/ Argia = Deiphyle'nin kızkardeşi.

111/ Ismene = Oidipus ile İokaste'nin kızı, Antigone'nin kızkardeşi.

112 Langia'yı gösteren de orada,
Teiresias'ın kızı orada, Thetis orada,
Deidamia ile kızkardeşleri de orada."

115 Ozanların ikisi de susmuştu şimdi,
çevrelerine bakıyorlardı,

artık yokuştan da yamaçtan da kurtulmuşlardı;

118 günün dört hizmetçisi geride kalmıştı;
dümene geçen beşinci hizmetçi
alevden okunu havaya kaldırmıştı ki,

121 rehberim şöyle dedi: "Derim ki,
dağı dolanırken sağ omzumuzu dışa verelim,
her zaman yaptığımız gibi."

124 Böylece alışkanlık yol gösterdi adımlarımıza,
daha az kuşkuyla koyulduk yola,
bu seçkin ruhun da onayıyla.

112/ Langia'yı gösteren = Thebai'ye
karşı savaşıyan yedi krala susadıkları
bir sırada Langia pınarını gösteren
Hypsipyle; Lemnos kralı Thoas'ın kızı.

113/ Teiresias'ın kızı = bilici Teiresi-
as'ın üç kızı vardı: Manto, Dafne ve
İstoriade; Manto'nun daha önce
büyücüler ve bilicilerle bir arada
olduğu belirtildiğine göre burada kar-
deşlerinden biri söz konusu olmalı;
Bkz Cehennem XX(55).

114/ Deidamia = Skyros adasının kralı Lykomedes'in, Akhilleus tarafından sevilip terk edilen kızı; Bkz Cehennem XXVI(61).

118/ Günün dört hizmetçisi = günün ilk dört saati; saat sabahın onu olmuştur.

119/ Beşinci hizmetçi = günün beşinci saati.

121/ Rehberim = Vergilius.

126/ Seçkin ruh = Staius.

127 Onlar önden gidiyordu, ben de tek başıma onları izliyordum, kulak veriyordum konuştuklarına, aklımı zenginleştiriyordu şiirle ilgili sözleri.

130 Ne var ki bu güzel söyleşi, karşımıza dalları mis kokulu, albenili meyvelerle yüklü bir ağacın çıkmasıyla kesildi;

133 çam ağacının dalları nasıl tepeye çıktıkça azalır, bu ağaç da dibine doğru inceliyordu, sanırım kimse tırmansın istenmiyordu.

136 Yolumuzun kapalı olduğu yandan berrak bir su akıyordu yüksek yamaçtan, yaprakların üstüne yayılıyordu.

139 İki ozan ağaca yaklaştı, yaprakların arasından bir ses duyuldu: “Bu besine aş ereceksiniz.”

142 Şöyle diyordu ses: “Sizin için şimdi dua eden Meryem, kendi boğazını düşünmüyordu, düğünün saygın ve zengin olmasını istiyordu.

127/ Onlar = Vergilius ile Statius.

140/ Bir ses duyuldu = ses ceza çekenlere sesleniyor.

143/ Meryem kendi boğazını düşünmüyordu = Galile'nin Kana kentinde yapılan düğüne gönderme yapılıyor; Bkz Âraf XIII(29).

- 145** Eski Romalı analar su ile yetinmişlerdi
içki yerine; Daniel ise geri çevirmişti
verileni, bilgi edinmeyi yeğlemişti.
- 148** İlk yüzyıl altın gibi güzeldi,
açlık meşe palamutlarını lezzetli kılmıştı,
susuzluk kevsere çevirmişti ırmakları.
- 151** Balla, çekirgeyle sınırlıydı
Yahya'nın çölde yedikleri,
işte bu nedenle ululuğa, onurlara erişti,
- 154** İncil'in de belirttiği gibi.”

145/ Eski Romalı analar = Cumhuriyet döneminde Romalı kadınlar şarap içmezdi.

146/ Daniel = kral Nabukadnetsar'ın verdiği yemekle şarabı almayı sebze ve suyla karnını doyurmayı yeğleyen peygamber; Bkz *Kitabı Mukaddes, Eski Ahit, Daniel*.

152/ Yahya = İsa'nın akrabası vaftizci Yahya; “Yahya'nın yediği çekirge ve yaban balı idi”; Bkz *Kitabı Mukaddes, Matta'ya göre İncil, 3(4)*.

Yirmi üçüncü kanto

1 Ömrünü kuş avlamakla geçirenler gibi gözlerimi yeşil yapraklara çevirmiş sesin kaynağını arıyordum ki,

4 babamdan da yakın kişi şunları dedi:

“Oğul, yürü haydi, bize ayrılan vakti daha yararlı kullanmamız gerekli.”

7 Yüzümü de, adımlarımı da hemen bilgelere yönelttim, öyle güzel konuşuyorlardı ki, hiç zorlanmadan gidiyordum peşlerinden.

10 Birden “*Labia mea Domine*” ilahisi yükseldi hıçkırıklar içinde,

hem mutluluk, hem hüznü doldurdu inanın ki içime.

13 “Ey sevgili babam, bu işittiğim ne?”

dedim; o yanıt verdi: “Borçlarını ödeye ödeye giden gölgeler olmalı” dedi.

4/ Bahamdan da yakın kişi = Vergilius

10/ *Labia mea Domine* = Tanrım dudaklarımı aç diye başlayan mezmur; Bkz *Kitabı Mukaddes, Mezmurlar* 51(15).

13/ Sevgili babam = Vergilius.

14/ Borçlarını ödeye ödeye = günahlarının cezasını çekerek.

16 Dalgın yolcular nasıl yolda rastladıkları
kişilere bakıp da geçerlerse,
bizim de arkamızdan adımları bizden hızlı,
19 sessiz ve inançlı
bir sürü ruh geliyordu,
yanımızdan geçerken şaşırıp bize bakıyorlardı.
22 Yorgun gözleri çökmüş, yüzleri sararmıştı
öyle zayıflamışlardı ki,
bir deri bir kemik kalmışlardı.
25 Sanırım Erisikhthon bile
açlıktan gözü hiçbir şey görmediğinde
bunca kurumuş değildi.
28 Onları düşünerek kendi kendime
dedim ki: “Maria çocuğunu midesine indirdiğinde
Kudüs’ü yitirenler bunlar belli ki.”
31 Göz çukurları taşsız yüzükler gibiydi:
insanların yüzünde “omo” okuyan biri
m harfini hemen görebilirdi.

19/ Sessiz = ruhların ağaca dek sessiz
kalıp, ağacın önünde ilahi söyledikleri
anlaşıyor.

25/ Erisikhthon = Teselya kralı Trio-
pas'ın oğlu; bereket tanrıçası Ce-
res'in (Demeter) ağacını kesince,
doymak bilmez bir açlık duygusuyla
cezalandırılmış, sonunda kendisini
yemiştir.,

29/ Maria = (ya da Miriam) Tıtus'un Kudüs'ü kuşatması sırasında (İS 70) açlıktan öz çocuğunu yiyen Yahudi kadın.

32/ "Omo" okuyan = ortaçağda din adamları Tanrı'nın insan yüzüne *Omo Dei* (Tanrı'nın insanı) yazdığını, gözlerin O harfini, burunla yanak kemiklerinin M harfini, kulakların D harfini, burun deliklerinin E harfini, ağzın da I harfini oluşturduğunu öne sürerlerdi:

34 Bir meyvenin, bir suyun özlemi
insanı nasıl bu duruma getirirdi,
nedenini bilmeden insan buna nasıl inanabilirdi?
37 Bunları neyin acıktırdığını soruyordum kendime,
sıskalıklarının, derilerindeki pulların nedeni
anlaşılır gibi değildi,
40 gölgelerden biri gözlerini bana dikti
başının derininden, bir süre öyle baktı,
sonra: “Neye borçluyum bu onuru?” diye bağırdı.
43 Yüzünden tanıyamazdım onu;
ama sesinin tınısı
silinmiş yüzünü bana anımsattı.
46 Bu kıvılcım, bu hale gelmiş yüzün anısını
belleğimde canlandırdı,
karşımda Forese’nin yüzü durmaktaydı.
49 “Sakın derimi solduran kabuklara,
etten yoksun sıskalığıma aldırma”
diye yakarmaktaydı;
52 “kendinle ilgili bilgi ver bana,
yanındaki iki ruhun kimliklerini açıkla,
ne olursun konuş, sakın susayım deme!”

42/ Bu onuru = Dante’yi yeniden görmek onuru.

48/ Forese = **28 Temmuz 1296’da**
öldüğü bilinen Forese Donati; Corso
Donati’nin kardeşi olan Forese, siya-
sal görüşlerinin çatışmasına karşın
Dante’nin dostuydu.

53/ Yanındaki iki ruh = Vergilius ile Statius.

55 “Öldüğünde gözyaşı döktüren yüzün
yine yaş doldurdu gözlerime
bu halini görünce” diye yanıt verdim sözlerine.
58 “Tanrı adına söyle, sizi böyle etsiz kılan ne?
Merak içinde konuşturma beni,
kişi düzgün konuşamaz aklı başka yerdeyse.”
61 Dedi ki: “Tanrı’nın isteğiyle
arkamızdaki ağaca, suya bir güç
iner, beni böyle kemiren, işte bu güç.
64 Ağlayarak ilahi söyleyen bu kişiler
boğazlarına aşırı düşkünlüğün cezasını
burada aç susuz kalarak çekmekte.
67 Yemişlerden, yaprakları örten nemden
yükselen koku, yeme içme isteğini körükler
hepimizin içinde.
70 Bu daireyi yürüye yürüye dönerken
çilemiz yinelenir peşpeşe:
çile dedim, sevinç demem doğru olurdu,
73 çünkü bizi ağaca götüren arzu,
damarlarındaki kanla bizi kurtardığında
İsa’ya sevinçle ‘Eli’ dedirten arzu.”

71/ Yinelenir peşpeşe = her ağacın
altından geçtikçe.

75/ İsa’ya ‘Eli’ dedirten arzu =
çarmıha gerilişinin dokuzuncu
saatinde İsa şöyle der: Tanrım, Tan-
rım beni niçin susuz bıraktın? (Eli,

Eti, lama sabaktani') Bkz *Kitabı Mukaddes, Matta'ya göre İncil, 27(46).*

76 Dedim ki: “Ey Forese,
beş yıl bile geçmedi, yeryüzünü daha iyi
bir yaşam için terk ettiğinden beri.

79 Bizi Tanrı’ya kavuşturan o güzel acıdan önce
sona ermiş olduğuna göre
günah işleme isteğin,

82 nasıl şimdiden buraya gelebildin?
Zamanın zamanla ödeştiği yerde,
aşağıda olman gerekirdi senin.”

85 Dedi ki: “Acının tatlı iksirini bana
erken içiren güzel Nella
oldu, sıcak gözyaşlarıyla.

88 Hayır dualarıyla, yakarılarıyla
beni bekleme yamacından aldı,
öteki dairelerden kurtardı.

91 Onca sevdiğim dul kadınımı
Tanrı da seviyor, kendine yakın tutuyor,
çünkü, iyilik yapan bir tek o kaldı,

82/ Nasıl şimdiden buraya gelebildin

=beş yıl önce ölen Forese, ancak
ömrünün sonunda pişmanlık getir-
diğine göre, Araf’a gelmesini sağla-
yacak çileyi beş yıl içinde doldurmuş
olamazdı.

83/ Zamanın zamanla ödeştiği yerde Araf önünde.

85/ Acının tatlı iksiri = pişmanlık.

86/ Nella = Forese'nin karısı
Giovanella'nın adının kısaltılmışı;
kadınların da yozlaşmış oldukları
Floransa'da, Dante Nella'yı örnek bir
Hıristiyan kadın olarak değerlen-
diriyor.

89/ Bekleme yamacı = Araf'ın önü.

- 94** Sardinya'daki Barbagia'nın kadınları,
benim onu bıraktığım Barbagia'dakilere göre
namuslarına çok daha bağlı.
- 97** Güzel kardeş, ne dememi istersin bilmem ki?
Bugüne çok uzak görünmeyen
yakın bir gelecekte,
- 100** Floransalı yüz­süz kadınların göğüslerini,
memelerini göstermelerine
yasak gelecek kürsüden.
- 103** Barbar ya da Afrikalı bir kadının örtünmesi
için tinsel ya da benzeri
cezalar koyulduğunu var mı hiç gören?
- 106** Ne var ki, bu utanmazlar şu ara göklerde
kendileri için neler hazırlandığını
bilselerdi, şimdiden bozarlardı ağızlarını;
- 109** çünkü edindiğim bilgiler yanıltmıyorsa beni,
büyük bir üzüntüye gömülecekler, şimdi
beşikte sallanan bebelerin tüyü bitmeden önce.
- 112** Kardeş, artık hiçbir şeyi benden gizleme!
Bak, yalnız değilim ben, bütün bu insanlar
güneşi perdelediğin yere bakmaktalar.”

94/ Barbagia = Sardinya adasında,
Barbacini çetesinin egemenliği altın-
daki bölge.

95/ Onu bıraktığım Barbagia = Floransa.

109/ Edindiğim bilgiler yanıltmıyorsa
beni = Dante'nin öngörüsü doğru

çıkacak, **1301** yılında Charles de Valois, Floransa'yı ele geçirecektir. **114/** Güneşi perdelediğin = Dante canlı olduğu için vücudu ışık ışınlarını geçirmemekte, gölgesi yere vurmaktadır.

115 Dedim ki: “Eğer gözlerinin önüne getirirsen benim sana, senin bana yaptıklarımızı, daha da duyumsarız anılarımızın ağırlığını.

118 Geçen gün o yaşamdan beni kurtardı şu önümde yürüyen, sizlere yusyuvarkak görüdüğünde şunun bacısı”

121 güneş gösterdim ona; “karanlık gecesinde gerçek ölülerin, yürüttü beni peşinde etimle kemiğimle.

124 Sonra yine onun desteğiyle, dünyanın eğriittiği sizleri düzelten dağa ulaştım ve buraya dek tırmandım.

127 Beatrice’nin olduğu yere dek bana eşlik etmeyi sürdürecekt; orada onsuz kalmam gerekecek

130 Vergilius’tur bana bunları söyleyenin adı” parmağımla onu gösterdim; “öteki de, özgürlüğe kavuşması nedeniyle az önce

133 her yamacın sarsıldığı gölge.”

117/ Anılarımızın ağırlığı = Dante ile Forese’nin sonradan pişman oldukları davranışları.

118/ Şu önümde yürüyen = Vergilius.

120/ Şunun bacısı = güneşin bacısı ay.

121/ Gerçek ölülerin = cehennemliklerin

125/ Eğriittiği = gŭnah işlettiği.

125/ Dağa = Âraf'a.

133/ Gölge = Staius.

Yirmi dördüncü kanto

1 Ne yürümemiz söyleşimizi,
ne söyleşimiz yürümemizi ağırlaştırıyordu,
yürüyorduk, pupa yelken giden bir tekne gibi;

4 iki kez ölmüş izlenimi veren ölülerin,
şaşkınlık belirliyordu gözlerinin dibinde
benim canlı olduğumu görünce.

7 Sözümü sürdürdüm, dedim ki:

“Bu ruhun yavaş tırmanmasının nedeni,
yanında yürüyen öteki;

10 biliyorsan söyler misin Piccarda nerede;
bana bakanların içinde
önemli biri varsa, onu da söyle.”

13 “İyiliği, güzelliği dillere destan
kızkardeşim, mutluluklar içinde,
başında tacıyla bize bakmakta yüce Olimpos’tan.”

7/ Dedim ki = Forese’ye.

8/ Bu ruhun = Staius’un.

9/ Öteki = Vergilius.

10/ Piccarda = Forese Donati’nin
kızkardeşi; rahibe olmuş, ama öbür
kardeşi Corso'nun dayatması sonu-
cunda siyasal bir evlilik yapmak
zorunda kalmıştır; Dante, Piccarda
ile Cennet’te karşılaşacaktır; Bkz
Cennet III(49)

**15/ Olimpos = tanrıların oturduğu
dağ (burada Cennet'i vurguluyor.)**

16 Önce bunları dedi, ardından ekledi:

“Öyle tanınmaz kıldı ki açlık yüzlerimizi,
adlarımızı söylemek yasak sayılmamalı.”

19 Bana birini gösterdi: “Şu gördüğün Bonaginta;
“Lucca’lı Bonaginta; şurada suratı en çopur olan da,
Kutsal Kiliseyi sardı kollarıyla:

22 Tours’da doğmuştu, şimdi açlıkla
ödemekte, Bolsena yılanbalıklarıyla
Vernaccia şarabının günahını.

25 Teker teker daha bir sürü ad saydı;
hepsi sevindi adının anılmasına
hiçbiri suratını asmadı.

28 Ubaldin della Pila’yı, bir sürü insanı
asasıyle besleyen Bonifazio’yu gördüm,
açlıktan dişlerini takırdatıyorlardı.

18/ Yasak sayılmamalı = açlık öyle
tanınmaz kılmıştır ki yüzlerini, ancak
adları söylenerek kimlikleri belirtile-
bilir.

19/ Bonaginta = **1297’**de ölen Luc-
ca’lı şair.

21/Sardı kollarıyla = **1281-1285** arasında papalık yapan Martino IV; asıl
adı Simon de Brie olup, Fransa’nın Tours kentinde doğmuştur; boğazına
düşkün olduğu söylenir.

23/ Bolsena = Viterbo dolaylarında bir göl.

24/ Vernaccia şarabı = Cenova dolaylarındaki dağlık kesimde yapılan tatlı bir şarap.

28/ Ubaldin della Pila = Ubaldini ailesinden bir şövalye; Cehennem'de adı geçen (X/120) kardinal Ottaviano'nun kardeşı ve yine Cehennem'de adı geçen (XXXII/13) piskopos Ruggieri'nin babası.

29/ Bonifazio = Ravenna piskoposu (1274-1294) Bonifazio de' Fieschi.

31 Messer Marchese'yi gördüm,
isteği azalmış gibiydi,
oysa ölmeden önce içkiye doymak bilmezdi.

34 Her gördüğünü öncekine yeğleyen biri gibi,
beni gördüğüne en fazla sevindiği izlenimini veren
Lucca'lıya doğru yürüdüm.

37 Bir şeyler mırıldanıyordu,
adaletin canını en çok yaktığı yerden
“Gentucca” benzeri bir sözcük duyuluyordu.

40 “Ey ruh” dedim, “benimle konuşmaya
can atar gibi duruyorsun, konuş da
ikimizin de isteğini karşıla.”

43 “Bir kadın dünyaya geldi, daha koca evine gitmedi”
diye söze girdi, “sevdirecek sana,
adı kötüye çıkan kentimi.

46 Bu öngörüyle buradan gideceksin:
dediklerim hataya düşürürse seni,
gerçekler doğru yolu gösterecek.

49 Ne olur söylesene, gördüğüm kişi
‘Ey sevdayı bilen kadınlar’ dizesiyle
başlayan yeni akımı yaratan mı?”

31/ Messer Marchese = içkiye düş-
künlüğü ile tanınan Faenza yöne-
ticisi Marchese degli Argogliosi di
Forli.

36/ Lucca'lı = Bonaginta.

38/ Canını en çok yaktığı yerden = ağzından (susuzluğun ve açlığın etkisini en çok duyumsadığı organı).

39/ Gentucca = büyük bir olasılıkla (daha sonra Bonaccorso Fondara ile evlenecek olan) Gentucca Maria adındaki genç kız.

50/ Ey sevdayı bilen kadınlar = Dante'nin *Vita nuova* adlı yapıtından bir dize.

52 Dedim ki: “Ben o kişiyim ki,
sevda esin verince kaleme sarılırım,
onun yüreğime yazdıklarını aktarırım.”

55 “Kardeş şimdi anladım” dedi,
“Noter’i, Guittone’yi, beni
yeni yumuşak biçemden uzak tutan nedeni!

58 Kalemlerinizin, sevdanın dediklerini
nasıl yerine getirdiklerini anladım,
bizim kalemlerimizin yok böyle bir hüneri;

61 sorunu derinlemesine inceleyen biri,
iki biçem arasında bir başka ayırım göremez”;
sonra sustu, hoşnut olmuştu sanki.

64 Kışın Nil boyunca konaklayan kuşların
kimi kez havada bir araya gelmeleri,
sıralar oluşturup daha hızlı uçmaları gibi,

67 oradakiler de gözlerini benden uzaklaştırdılar,
sıskalığın ve isteğin hafiflettiği
adımlarını daha da sıklaştırdılar.

70 Koşmaktan yorulan bir kişi nasıl yavaşlar da,
arkadaşlarının gerisinde kalırsa,
göğüs kafesini sıkıştıran soluğu düzelsin diye,

56/Noter = noterlik de yapmış olan,
Sicilya okulunun önde gelen şairle-
rinden Jacopo da Lentino.

56/Guittone - Toscana şiir okulu-
nun önemli şairlerinden Guittone
del Viva d’Arezzo.

57/Yeni yumuşak biçem = Guido

Guinizelli'nin başlattığı, daha sonra Toscana'da Guido Cavalcanti'nin geliştirdiği ve Dante'nin de benimse-diği Őir anlayışı (*dolce stil novo*); Dante'nin 52-54- dizelerde dedikleri bu biçemin ilkelerini özetler.

64/ Kuşların = leyleklerin.

73 Forese de bu kutlu sürünün gerisinde
kaldı, benim yanıma geldi,

“Seni bir daha ne zaman görürüm?” dedi.

76 “Ne ömrüm kaldığını bilemem ki”

dedim; “ama dönüşüm sanmam ki

bu kıyıya gelmek için duyduğum istekten tez olsun;

79 çünkü yaşamak zorunda kaldığım yöre
soyunmakta erdemlerinden gün geçtikçe,
acı bir yıkıma yönelmekte.”

82 “Olsun” dedi; “en büyük suçluyu

bir hayvanın kuyruğuna bağladılar,

günahların bağışlanmadığı vadiye yolladılar.

85 Hayvan her adımda hızını çoğaltıyordu,

durmadan hızlanıyordu, sonunda parçaladı onu

ve oraya bıraktı utanca bürünen vücudu.

88 Söylediklerimin yeterince açıklamadığını”

sözün burasında gözlerini gökyüzüne kaldırdı,

“bu yuvarlar çok dönmeden anlayacaksın.

91 Ayrılalım şimdi; bu beldede zaman çok değerli,

gereğinden çok zamanım yitti

seninle birlikte yürüyeyim derken.”

75/ Seni bir daha ne zaman görürüm

= ne zaman öleceksin anlamına.

77/ Dönüşüm = ölüp de Araf’a geli-
şim.

79/ Yöre = Floransa.

82/ En büyük suçlu = Forese'nin ağabeyi Corso Donati; ihanetle suçlanmış, Floransa'dan atla kaçarken düşmüş, ayağı üzengiye takılı kaldığı için sürüklenerek ölmüştür (130S).

90/ Bu yuvarlar çok dönmeden = uzun süre geçmeden.

- 94** Savaşa giden bir süvari birliğinden
kimi kez bir atlı fırlar ya ileri,
çarpışmayı başlatmak onuruna erişmek için,
- 97** o da, adımlarını öyle açarak uzaklaştı bizden;
yeryüzünde büyük ustalığa erişen
o iki kişiyle yolda kaldım ben.
- 100** Aklımın dediklerini izlemekte zorlanması gibi
gözlerimin de onu seçmekte zorlandığı denli
önümüzde uzaklaşmıştı ki,
- 103** az ötede, dalları meyve, yaprak yüklü
ikinci bir ağaç gözüme ilişti,
o yöne dönmüştük çünkü.
- 106** Ağacın dibinde bir sürü insan
ellerini kaldırmış yapraklara bakıyordu,
bir şey isteyen, ama karşılık alamayan,
- 109** ne var ki isteğini daha da bilemek için,
ne istediğini gizlemeyip yüksekte tutan,
telaşlı, çaresiz çocukları andırıyorlardı.
- 112** Sonra düş kırıklığı içinde uzaklaştılar oradan
bunca yakarıya gözyaşına kulak tıkayan
koca ağacın altına vardık az sonra.
- 115** “Geçip gidin yaklaşmadan,
Havva’nın ısırıldığı ağaç çok daha yukarıda,
ondan türedi bu ağaç da.”

99/ İki kişiyle = Vergilius ile Statius.

116/ Havva’nın ısırıldığı ağaç = iyi ile
kötüyü bilme ağacı.

118 Bilmiyorum kimdi bunları diyen yaprakların
ardından;

Vergilius, Statius ve ben birbirimize yaklaştık,
yamaç boyunca ağaçtan uzaklaştık.

121 “Sarhoş olup, Theseus’la savaşılan
bulutların çifte göğüslü çocuklarını anımsa”
diyordu ses; “bir de dağlardan

124 geçip Midyan’a ulaşan
Gideon’un, su içmek için oyalanan
İbranileri yanına almadığını anımsa.”

127 Olumsuz sonuçlara ulaşan
bu oburluk günahlarını dinleye dinleye,
iki kıyının birinde yol aldık.

130 Sonra tenhalaşan yolun boşluğunda
binden çok adım attık,
düşünceye dalmıştık, hiç konuşmadık.

133 “Nereye gidiyorsunuz içinüz de düşünün düşünün?”
dedi bir ses; birdenbire sarsıldım,
ürkmüş, korkmuş bir hayvan gibi.

136 Kim olduğunu görmek için başımı kaldırdım;
bize: “Yukarının çıkışı burada;
erince erişmek isteyenler

121/ Theseus = Bkz Cehennem 1X(54).

122/ Bulutların çocukları = İksion ile
bulut (Hera) görünüşündeki Nefe-
le’nin çocukları olan Kentaurlar (at
adamlar); Bkz Cehennem XII; konuk

oldukları bir düğünde sarhoş olup kadınlara saldırdıklarında, Theseus bunların birçoğunu öldürür.

124/ Midyan'a ulaşan Gideon = Yoaş'ın oğlu Gideon, Midyanilere karşı savaşırken, susuzluklarını gidermek için Arad çeşmesinde oyalananları yanına almaz; Bkz *Kitabı Mukaddes, Hâkimler 6(11) ve7(25)*.

134/ Bir ses = meleğin sesi.

139 buradan geçerler” diyen bu kişi gibi
ışıl ışıl, kıpkırmızı bir madene, bir cama
rastlamamıştım hiçbir fırında.

142 Görünüü, görmez kılmıştı gözlerimi;
ustalarımaya doğru dönmüşüm ben de,
kulak yordamıyla yürüyen biri gibi.

145 Otların, çiçeklerin kokularına bürünen,
günün doğuşunu haber veren
mayıs meltemi benzeri

148 bir rüzgârın alnımı yaladığını duyumsadım,
bir de havaya ıtır kokuları saçan
kanadın esintisini duyumsadım.

151 “Ne mutlu onlara ki, damak keyifleri
yol açmaz aşırı isteklere, ölçülü bir acıkma
duymakla yetinirler” sözleri

154 ulaştı kulaklarıma.

143/ Ustalarımaya = Vergilius ile Statius’a.

144/ Kulak yordamıyla = gözleri ka-
maştığı için kulaklarına gelen seslere
göre yürüyen.

148/ Alnımı yaladığını = Dante'nin
alnından bir P harfi daha silinmiştir.

152/ Ölçülü bir acıkma = Tanrı'nın adaletine özlem.

Yirmi beşinci kanto

1 Bir an önce yukarı çıkmak zamanı gelmişti,
çünkü güneş Boğa'ya bırakmıştı meridyeni,
gece de Akrep'e bırakmıştı yerini:

4 karşısına ne çıkarsa çıksın boş veren,
aldırmayıp, yürüyüp geçen,
acelesi aklından gitmeyen biri gibi

7 dar geçide girdik biz de,
dar olduğu için çıkanları ayıran merdivene
yöneldik, birbirimizin peşinde.

10 Yavru leylek kanatlarını açar
uçmaya kalkar, sonra yuvasından ayrılmayı
göze alamayıp indirir ya kanatlarını;

13 benim de içimdeki soru sorma isteği
bir kabarıp bir diniyordu,
kimi kez dudaklarım kıpırdıyordu.

1/ Bir an önce = hava kararmadan önce.

2/ Güneş Boğa'ya bırakmıştı = Dante'nin çizdiği gökyüzü haritası
vaktin öğleden sonra iki olduğunu gösteriyor.

9/ Birbirimizin peşinde = büyük bir
olasılıkla önde Vergilius, ortada
Statius, arkada Dante.

16 Ne denli hızlı yürüsek de
güzel babam susmadı: “Sözlerinin okunu
tutma yayda gerili, bırak gitsin ileri” dedi.

19 Bunun üzerine hiç çekinmeden söze girdim:
“Beslenmenin gerekli olmadığı yerde” dedim,
“insan nasıl zayıflar?” Yanıt verdi:

22 “Ateşte yanan kütükle birlikte
Meleagros’un da nasıl tükendiğini
aklına getirirsen, buna şaşırırmazsın;

25 siz kımıldadıkça görüntünüzün de
kımıldadığını düşünürsen,
zor saydığın şeyin kolay olduğunu anlarsın.

28 Ama kafana takılanı gidermek Statius’un
elinde,
onu çağırıyorum, ondan istiyorum şimdi
yararı iyileştirmesini.”

31 Statius yanıt verdi: “Eğer senin önünde
öncesiz sonrasız gizleri açıklamam gerekse,
karşı gelemem bu isteğine.”

34 Sonra şunları ekledi: “Oğul, söyleyeceklerimi
iyice yerleştirirsen belleğine
yanıt almış olursun öğrenmek istediğine.

17/ Güzel babam = Vergilius.

23/ Meleagros = Kalydon bölgesi
kralı Oineus’la karısı Althaia’nın
oğulları; doğumunda, ölüm tanrı-
çaları Parka’lar bir kütük tutuştur-
muş, bu kütüğün yanması sona erince

çocuğun ölmesini kararlaştırmışlardır; anası kütüğü söndürmüş, ancak Meleagros'un elini kana boyaması üzerine kütüğü yeniden ateşe atmış, kütüğün kül olması Meleagros'un da ölümüne yol açmıştır.

37 Susamış damarların içmediği,
sofradan kaldırılmış yemek artığı benzeri
kusursuz kan, insan organlarını
40 oluşturma yetisini alır kalbimizden,
damarlarda akan kanın da aynı yerden
organlara biçim verme yetisini alması gibi.
43 Bu kan incelir incelmez, adını anmamanın daha
doğru olacağı bir yere iner: sonra doğal bir kapta
birleşir başka bir kanla.
46 Bir olur ikisi burada
ve geldikleri yerin kusursuzluğu nedeniyle
biri boyun eğmeye hazırdır, öbürü eğdirmeye;
49 ötekiyle birleşen kan pıhtılaşarak önce
etkimeye başlar, ardından can verir
maddesinin katılaştırdığı şeye.
52 Etkin güç, bir bitkinin ruhu benzeri
bir ruha dönüşür, aradaki ayrım, birisi
kıyıya demirlemiştir, öteki yolculuk etmektedir,
55 öyle güzel çalışır ki, bir deniz süngeri gibi
kıpırdar, duyumsar artık; sonra da üretir
tohumunu taşıdığı duyu organlarını.

39/ Kusursuz kan = kimi yorumculara
göre ersuyu.

44/ Bir yere = erbezlerine.

44/ Bir kapta = dölyatağında.

45/ Başka bir kanla = kadın kanıyla.

47/ Geldikleri yerin = kalbin.

52/ Etkin güç = erkeğin tohumunun gücü.

54/ Kıyıya demirlemiştir, öteki yolculuk etmektedir = bitki gelişimini tamamlamıştır, insan ruhu ise sürekli gelişir.

58 Oğul, can verenin kalbinden gelen güç şimdi,
doğanın istediği gibi
dağılır, yayılır organların içine.

61 Ama bir hayvanın nasıl olup da konuşabildiğini
anlayamazsın daha: senden daha bilgili biri
bile anlayamamıştı bunu vaktiyle,

64 öyle ki, geliştirdiği görüşte
ruhtan akli dışlamıştı,
çünkü hiçbir organa bağlayamamıştı.

67 Kulak kesil de dinle şimdi;
ve şunu bil ki, dölüt beyni
eksiği olmayan bir beyindir,

70 ilk devinimin sahibi sevinçle
bakar doğanın bu becerisine ve
içine güçlü mü güçlü bir ruh gönderir,

73 bu ruh orada bulduğu her etkin şeyi
kendisine çeker, yaşayan, duyumsayan,
düşünen tek bir ruh ortaya getirir.

76 Bu sözlerin seni daha az şaşırtması için
asmadan akan özsuyla birleşen güneşin
ürettiği şarabı aklına getir.

62/ Daha bilgili biri = İbni Rüşt.

65/ Ruhtan akli dışlamıştı = İbni
Rüşt'e göre ölümle insanın akli da
sona eriyordu; bu görüş özgür istenci
ve ruhun öbür dünyada cezalan-
dırılması ya da ödüllendirilmesi ola-

sılığını kaldırđıđı için, Kilise'nin görüŖüyle çeliŖiyordu.

70/ İlk devinimin sahihi = Tanrı.

73/ Orada = dölütte.

77/ Asmadan akan özsü = üzüm suyu.

79 Lakheſis'in ipliği tükennnce
ruh bedeni bırakır, hem insansı,
hem kutsal yetileri götürür kendisiyle birlikte:
82 öbür yetilerin sesleri kesilir;
bellek, akıl ve istenç ise
eskisinden de etkin kesilir.
85 Zaman yitirmeyen ruh iki kıyıda birine
düşer, şaşılacak bir biçimde,
hangi yola gideceğini öğrenir.
88 Ve uzamla çevrilir çevrilmez çevresi,
biçimlendirici ruh her yana ışık verir,
canlı organlarda yaptığı gibi.
91 Yağmur yüklü havanın, üstüne
vuran güneş ışınlarının etkisiyle
çeşitli renklere bürünmesi gibi;
94 buradaki hava da, içerdiği biçime göre
birikir ruhun çevresinde
ve etkir onun üstüne;
97 ve alevin, nereye giderse
ateşi izlemesi gibi,
ruh da izler yeni biçimini,

79/ Lakheſis = Bkz Âraf XXI (25).

82/ Öbür yetilerin sesleri kesilir =
ruhun bedenden ayrılmasıyla bellek,
akıl ve istenç daha etkin olur,
bedende kalan organlar ise artık işe
yaramaz (sesleri kesilir).

85/ İki kıyıdan birine = Tevere (Tebet) ya da Akheron ırmağının kıyısına; Cennet'e gidecek ruhlar Araf'a ulaşmak için Tevere ırmağının, Cehennem'e gidecek ruhlar ise Akheron'un kıyısında toplanırlar.

87/ Hangi yola nereye (Cehennem'e mi, Cennet'e mi).

93/ Çeşitli renklere bürünmesi = gökkuşağı.

99/ Yeni biçimini = saydam biçim.

100 Aldığı yeni biçim nedeniyle
görülebilir olan ruha gölge adı verilir
ve çevreyi görür, duyu organları gelişir.

103 Böylece biz de konuşur, güleriz;
iç çeker, gözyaşı dökeriz,
bu dağda tanık olduğun gibi.

106 Gölgeye değişik biçimler veririz,
isteklerimize, duygularımıza göre,
seni de şaşırtan bu işte.”

109 Yolun sonuna varmıştık artık,
sağımıza sapmıştık,
bambaşka düşüncelere dalmıştık.

112 Burada yamaç alev püskürüyordu,
kayalardan yükselen bir rüzgâr
alevleri itip uzaklaştırıyordu;

115 bu nedenle açık taraftan gitmemiz gerekiyordu
peşpeşe; hem ateşten korkuyordum,
hem de içimi, aşağıya düşme korkusu dolduruyordu.

118 Rehberim dedi ki: “Bu yörede dikkat kesilmeliyiz,
kolayca yanlış adım atabiliriz,
hataya düşebiliriz.”

111/ Bambaşka düşüncelere dalmıştık = can kaygısına düşmüştük
(alevler nedeniyle).

112/ Alev = şehveti simgeliyor; rüz-
gâr ise şehvetten uzaklaşıp çile çek-
me isteğini, Tanrı sevgisini simge-
liyor.

118/ Rehberim = Vergilius.

- 121** Tam o sırada alevlerin içinden
“*Summae Deus clementiae*” ilahisi yükseldi,
içimden dönüp bakmak geldi;
- 124** alevlerin içinde yürüyen ruhlar gördüm;
bir onlara, bir kendi adımlarıma baktım,
bakışlarımı aralarında paylaştırdım.
- 127** İlahinin sona ermesinden sonra
“*Virum non cognosco!*” diye bağırdılar,
sonra alçak sesle yeniden ilahi okumaya koyuldular.
- 130** İlahi sona erince: “Diana ormanda bekledi, '
Venüs’ün zehrini tadan Helike’yi
kovdu” diye bağırdılar.
- 133** Sonra yeniden ilahi okudular;
sonra erdemin ve evliliğin gerektirdiği
dürüstlükte karı koca adları saydılar.
- 136** Ateşin onları yaktığı süre içinde
sanırım hep böyle davrandılar;
böyle bir özenle, böyle bir besinle
- 139** yaralarını sardılar.

122/ *Summae Deus clementiae* =cumartesi sabahları okunan bir ilahinin ilk dizesi: Yüce bağışlayıcı Tanrı.

124/ Alevlerin içinde yürüyen ruhlar = şehvet düşkünleri.

128/ *Virum non cognosco* = ben erkek tanımadım; Meryem’in, gebe kaldığını öğrendiğinde Cebrail’e verdiği yanıt; Bkz *Kitabı Mukaddes, Luka’ya göre İncil,1(34)-131/* Helike = tanrıça Diana’nın

arkadaşı bir nympa(kır perisi); Venüs'ün zehrini tattığı (Jüpiter'le seviştiği) için Diana tarafından kovulur, ayıya dönüştürülür, daha sonra Jüpiter'ce ödüllendirilerek gökyüzüne gönderilince Büyük Ayı'yı oluşturur.

138/ Böyle bir özenle, böyle bir besinle = ateşle sağaltımla, ruhsal beslenmeyle.

Yirmi altıncı kanto

1 Yolun kenarından yürüyorduk peşpeşe,
“Dediklerimi kulak ardı edeyim deme”
diyordu güzel ustam sık sık;'

4 güneş sağ omzuma vuruyordu,
saldığı ışıklar batının ufkunu
gök mavisinden beyaza dönüştürüyordu;
7 gölgem alevleri daha kızıl kılıyordu,
bu değişiklik, yürüyen ruhların
çoğunun dikkatini çekiyordu.

10 Bu olgu benden söz etmelerine
yol açtı; “Gölgeye benzemiyor bunun bedeni”
dediler birbirlerine; bunun üzerine

13 bir bölümü yakınımaya geldi,
ama hepsi özen gösterdi
kendilerini yakan alevlerin dışına çıkmamaya.

16 “Sen ki ağır yürüdüğün için değil, belli ki
saygı duyduğun için ötekilerin peşinden gitmekteisin,
susuzluktan, ateşten kavrulan bana yanıt vermelisin.

3/ Güzel ustam = Vergilius.

6/ Beyaza dönüştürüyordu = saat
öğleden sonra dört sularıdır.

19 Yalnız ben beklemiyorum yanıtını, bu gördüklerin
Hintlilerden, Habeşlerden bile
daha çok çekmekte hasretini soğuk bir içeceğin.

22 Söylesene bize, nasıl oluyor da güneşe
engel oluyorsun bedenle,
ölümün ağına düşmemiş gibi sanki.”

25 Bunları demişti içlerinden biri:

o sırada gördüğüm bir şey çekmeseydi dikkatimi,
çoktan açıklayacaktım kimliğimi;

28 çünkü alev alev yolun içinden, ama bu kez karşı yönden
başka bir kalabalık gelmekteydi,
bakışlarım onlara yönelmişti.

31 Her gölge kucaklıyordu karşılaştığı gölgeyi,
gölgeler öpüşüyordu birbirleriyle,
seviniyorlardı bu kısa ömürlü şenliğe;

34 kara diziler oluşturan karıncalar da
böyle burun burna gelir birbirleriyle,
belki de yol sormak, fal açmak amacıyla.

37 Dostluk gösterisi sona erince,
daha ilk adımlarını atmadan önce
her biri bağıırıyordu olanca gücüyle:

23/ Engel oluyorsun bedenle =
Dante ölü olmadığı için güneşi en-
gellemekte, gölgesi yere vurmaktadır.

24/ Ölümün ağına düşmemiş gibi =
canlı gibi.

25/ İçlerinden biri = konuşan, şair

Guido Guinizelli'dir.

28/ Karşı yönden = şehvet günahı işleyenler iki dizi halinde yürürler, ilk dizide doğal davranışlı şehvet düşkünleri yer alır, karşı yönden gelenler ise sapkın şehvet düşkünleridir.

40 yeni gelenler: “Sodom ile Gomorra”
ötekiler de: “Şehvete kavuşsun diye boğa,
ineğe girdi Pasiphae” diye bağırıyorlardı.

43 Sonra, kimisi güneşten kaçıp Rife tepelerine,
kimisi soğuktan kaçıp çöllere
giden turnalar gibi, kalabalığın biri

46 uzaklaştı, öteki yakına geldi,
en uygun çılgınlarda, ilk ezgilerde
gözyaşı döke döke yaklaştılar;

49 bana soru sormuş olanlar,
az önce yaptıkları gibi

yanıma yaklaştılar, dinlemeye hazırdılar.

52 İki kez tanık olmuşum isteklerine,
söze girdim: “Ey günün birinde
erince kavuşacak ruhlar,

55 organlarım, genç ya da ihtiyar,
yeryüzünde kalmadılar,
kanlarıyla, kaslarıyla yanımdalar.

40/ Sodom ile Gomorra = ahlak
düşkünlüğü nedeniyle Tanrı'nın ateş
yağdırarak yok ettiği iki kent; Bkz
Cehennem XI(50).

42/ Pasiphae = Girit kralı Minos'un
karısı; bir boğayla çiftleşerek insan
bedenli boğa başlı canavar Mino-
tauros'u dünyaya getirmişti; Bkz
Cehennem XII (12).

43/ Rife tepeleri = ortaçağ coğrafyacılarına göre Avrupa'nın kuzeyinde yer alan yükseltiler.

44/ çöllere = Afrika çöllere; turnaların bir bölümünün soğuk bölgelere, bir bölümünün sıcak bölgelere göç ettiklerine inanılıyordu.

55/ Genç ya da ihtiyar = ne genç yaşta, ne de yaşlandıktan sonra ölmüş değilim.

58 Artık kör olmamak için yukarıya gitmekteyim,
oradaki bir kadın elde etti,
sizin dünyanızdan ölümlü bedenimle geçme iznini.

61 Dilerim en büyük isteğiniz
bir an önce gerçekleşir
sevgi dolu engin göklere kabul edilirsiniz;

64 ne olur bana söyler misiniz, siz
ve gerinizde size sırtı dönük gidenler kimlersiniz,
yazıya dökmek isterim bu dediklerinizi de.”

67 Yontulmamış dağlı kente inip de,
nasıl şaşkınlıklar içinde bakarsa çevresine,
dili tutulmuş gibi,

70 aynı şeyi yaptı bu görüntüler de;
ama çok geçmeden soylu yürekleri
şaşkınlıktan kurtulunca,

73 az önce soru soran ruh dedi ki bana:
“Ne mutlu sana ki, daha iyi
ölebilmek için deneyim kazanmaktasın!

76 Bizimle ters yönde gidenler,
yengi kazanan Caesar’ın yüzüne ‘Kraliçe’ diye
bağırılmasına yol açan günahı işlediler:

58/ Artık kör olmamak için = gerçeği
öğrenmek için.

59/ Bir kadın — Meryem ya da Beatrice.

61/ En büyük isteğiniz = Cennet’e
gidebilmek isteği.

77/ Caesar'ın yüzüne = yenilgiye uğrattığı Bithynia kralı N ikomedes'le eşcinsel ilişkisini yüzüne vurmak için, askerlerinin, Caesar'ın yüzüne “kraliçe” diye bağırdıkları söylenir.

79 ‘Sodom’ diye bağırarak gitmekte,
duyduğun gibi kendilerini yermekte,
ateşin etkisine utancı eklemekte.

82 Bizim günahımız erdişilikti;
insanların yasalarını boşlayıp da,
tutkularımıza tutsak olduğumuz için hayvanlar gibi,

85 ayıbımızı yüzümüze vurmak amacıyla,
birbirimizden ayrılırken, tahtadan hayvanın içinde
hayvan kesilenin adını anıyoruz hep birlikte.

88 İşlediğimiz suçları biliyorsun şimdi:
adlarımızı da öğrenmek istersin belki,
ne var ki, hem vakit yok, hem de tanımıyorum herkesi.

91 Ama yerine getireceğim benimle ilgili isteğini,
benim adım Guido Guinizelli,
geç kalmadan pişman olduğum için, arınmaktayım
şimdi.”

94 Lykurgus’un öfkesi burnundan tüttüğünde,
iki delikanlının analarını görünce
duyduklarını duydum ben de, ama aynı yürekliliği
97 gösteremedim, dokunaklı aşk şiirleri
yazan, benim ve benden de iyi şairlerin
babasının adının söylendiğini işitince;

82/ Erdişilikti = hem erkeklere, hem
kadınlara ilgi duyuyorduk.

87/ Adını = Pasiphae’nin adını.

92/ Guido Guinizelli = on üçüncü
yüzyılın ortalarında yaşayan ve yeni

yumuşak biçemin kurucuları arasında yer alan Bologna'lı şair.

94/ Lykurgus = Nemea kralı; oğlu Opheltes'i yılan sokması üzerine, çocuğun dadısı Hypspyle'yi ölüm cezasına çarptırmış, ama analarını darağacında görüp tanıyan oğulları kadının boynuna sarılmış, bağışlanmasını sağlamışlardır.

100 artık düşünceler içinde yüzüyordum,
hiçbir şey demiyor, duymuyor, ona bakıyordum,
ateş nedeniyle yanına yaklaşmıyordum.

103 Bakmaya doyunca gözlerim,
hizmetinde olduğumu söyledim,
ant içip sözümü pekiştirdim.

106 O dedi ki: “Söylediğin bu sözlerle
öyle parlak bir iz bırakıyorsun ki bende,
Lethe bile silip karartamaz bu izi.

109 Eğer sözlerin gerçeği belirttiyse,
sözlerinin, bakışlarının içerdiği
sevginin nedenini bana söyle.”

112 Dedim ki: “Yeni dil yaşadığı sürece,
güzel dizeleriniz, yazıldıkları mürekkebi bile
sevdirecek bizlere.”

115 “Ey kardeş” dedi, “parmağımla gösterdiğim kişi”
önündeki bir ruhu işaret etti,
“ana dilinin en usta işçisi.

118 Düzyazılarıyla, sevda şiirleriyle
herkesin önüne geçti; ama kimi budalalar
Limoges’luyu ona üstün sayarlar.

108/ Lethe = suyunu içenlere geç-
mişlerini unutturan ırmak; Bkz Ce-
hennem XXXIV(131).

112/ Yeni dil = İtalyanca; daha önce
şairler, yazarlar Latince yazıyorlardı.

115/ Gösterdiğim kişi = on ikinci

yüzyılın ikinci yarısında yaşayan saz şairi Arnaut Daniel.

120/ Limoges'lu = on üçüncü yüzyılda yaşayan saz şairi Giraut de Bornelh.

- 121** Bunlar gerçeklerden çok, güne uyarlar,
sanatı, akli bir yana bırakarak
yargıya varmaya kalkarlar.
- 124** Eskiden Guittone de aynı biçimde
ağızdan ağıza değerlendirilmişti,
ama sonunda, birçok şair gerçeği kabul ettirmişti.
- 127** Madem ki İsa'nın başpapazlık ettiği
manastıra gitme iznini
vermişler sana, bu beldede
- 130** günah İşleyemeyeceğimize göre
Pater noster 'in bizim için gerekli
bölümünü oku benim için, onun önünde.”
- 133** Sonra, belki de yanındaki başka birine
vermek için yerini, ateşin içinde
gözlerden yitti, suya dalan bir balık gibi.
- 136** Gösterdiği gölgenin yanına gittim
tutkumun onu konuk etmeye
hazır olduğunu söyledim.

124/ Guittone = Âraf XXIV(56).

128/ Manastıra = Cennet'e.

130/ Bizim için gerekli bölümü =
günah işleyecek durumdan çıktıkları
için *Pater noster* duasının “bizi şey-
tana uymaktan koru” bölümü gereksizdir.

136/ Gösterdiği gölgenin = Arnaut Daniel'in.

138/ Hazır olduğunu söyledim =

Dante de, Provence'lı saz şairleri gibi
süslü bir dil kullanıyor.

- 139** Nazlanmadan söze girdi:
“*Tan m'abellis votre cortes deman
qu'io non me puesc ni voill a vos cobrire.*
- 142** *leu sui Arnaut, que plor e vau cantan;
consiros vei la passada folor,
e vei jausen la joi qu'esper, denan.*
- 145** *Ara vos prec, per aquella valor
que vos guida al som de l'escalina,
sovenha vos a temps de ma dolor! ”*
- 148** Sonra arındıkları ateşin içine gizlendi.

140/ Tan... = 140. dizeden haşlayarak **8** dize süren Daniel'in yanıtı, İtalyanca olmayıp, Provence bölgesinde kullanılan “oc” diliyle yazılmıştır; Nazik sorunuz öyle hoşuma gitti ki, / istesem de sizden gizleyemem kimliğimi. / Adım Arnaud, gözyaşı döküp, şiir söyleyerek gidiyorum; / geçmiş çılgınlıklarına üzülüyorum, / sevinç içinde, Cennet'e kavuşmayı umuyorum. / Şimdi sizden, bu merdivenin tepesine / sizi yönelten değerler adına, sırası geldiğinde / benim acımı da anımsamanızı istiyorum.

Yirmi yedinci kanto

1 Güneşin ilk ışınları vuruyordu
yaratıcısının kanının aktığı yere, .
Ebro, yüksek Terazi'nin altında akıyordu,
4 öğle sıcağı Ganj sularını ısıtıyordu,
böyleydi güneşin konumu; gün batımı yaklaşıyordu
Tanrı'nın güleç meleği bize görüldüğünde.
7 Alevlerin dışında, kenarda duruyordu,
bizimkinden değişik bir sesle
“*Beati mundo corde*” ilahisini söylüyordu.
10 Yanına vardığımızda dedi ki bize:
“Ey kutsal ruhlar, alevlerden geçmedikçe
ileri gidemezsiniz: girin alevlerin içine
13 ve kulaklarınızı tıkamayın söylenen ilahilere.”
Toprağa gömülen ölü gibi oldum
bu sözleri işitince.

2/ Yaratıcısının kanını akıttığı yere = Kudüs'e.

3/ Ebro = İspanya'da Akdeniz'e dö-
külen bir ırmak; Kudüs'te güneş
doğarken, Ganj kıyılarında öğle
üzeri, İspanya'da ise gece yarısıdır.

9/ *Beati mundo corde* = ne mutlu
yüreği saf olanlara; İsa'nın sözleri Bkz
Kitabı Mukaddes, Maua'ya göre Incil
5(8).

14/ Bir ölü gibi oldum = sapsarı kesildim.

16 Ellerimi öne uzattım, ateşe baktım,
diri diri yanan insanları gözlerimde canlandırdım
ve ileriye doğru uzandım.

19 Sevecen rehberlerim bana doğru dönmüşlerdi,
Vergilius dedi ki: “Oğul, burada belki
canın yanar, ama ölmezsin.

22 İyi düşün, anımsa! Geryon’un sırtından bile
kurtarmıştım seni,

Tanrı’ya bunca yakinken neler yapmam ki?

25 Hiç kuşkun olmasın, bu alevlerin içinde
bin yıl kalsan bile

zarar gelmez saçının tek bir teline.

28 Eğer kandırdığımı sanıyorsan seni,
yaklaştır ateşe giysinin eteğini,
kendi ellerinle sına dediğimi.

31 Bırak korkuyu, bırak şimdi;
dön şöyle, çekinmeden gir içeri.”

Çakılıp kalmıştım, vicdanımla çelişki içinde.

34 Rehberim, benim kıpırdamadığımı görünce
üzülmüştü belli ki, “Bak oğul” dedi,
“Beatrice ile aranda tek engel bu” şimdi.

17/ Diri diri yanan insanları gözümde
canlandırdım = Dante’nin, halkın
gözü önünde uygulanan diri diri
yakılma cezalarına tanık olduğu
anlaşıyor.

19/ Rehberlerim = Vergilius ile Statius.

22/ Goryon'un sırtından bile = Bkz Cehennem XVII(97).

33/ Vicdanımla çelişki içinde = vicdanı Vergilius'un dediğini yapmayı önermektedir.

34/ Rehberim = Vergilius.

37 Dut ağacı kızıla çalarken,
Thisbe'nin adını duyunca, can çekişen
Pyramus'un gözlerini açması gibi,

40 benim de katılığım gevşeyiverdi,
bilge rehberime baktım, düşüncemden
çıkmayan adın söylendiğini işitince.

43 Rehberim başını salladı: “Olduğun yerde mi
kalıyorsun yoksa?” dedi; ardından gülümsedi,
bir elmaya gönlü edilen bir çocuğa gülümser gibi.

46 Sonra önüme geçti, ateşin içine girdi,
Statius'a da geriden yürümesini söyledi,
oysa Statius uzun süre ikimizin arasında gitmişti.

49 Ateşin içine girdiğimde, öyle ölçüsüzdü ki
alevlerin sıcaklığı, serinleyeyim diye
erimiş camın içine bile atabilirdim kendimi.

52 Sevgili babam, yüreklendirmek için beni
yürürken hep Beatrice'den söz ediyordu,
“Gözlerini görür gibiyim şimdiden” diyordu.

55 Öbür yakadan yükselen bir ses, yol gösteriyordu
bize; bu sesi izleye izleye
dışarı çıkıp, bir yokuşun başında bulduk kendimizi.

39/ Pyramus = birbirlerini seven
Babilî Pyramus ile Thisbe, ailele-
rinin baskısından kurtulmak için
kaçmaya karar verir, bir dut ağacının
altında sözleşirler; ağacın altına er-
ken gelen Thisbe bir aslanın saldırı-
sına uğrayınca kaçır; sevgilisinin
öldüğünü sanan Pyramus ağacın di-
binde kılıcını göğsüne saplar; Thisbe

geri gelip seslendiğinde, son kez gözlerini açar; Pyramus'un kanını emen ağaç da artık kırmızı dut verir.

41/Rehberime = Vergilius'a.

43/ Rehberim = Vergilius.

52/ Sevgili babam = Vergilius.

55/ Bir ses = bir meleğin sesi.

58 “ *Venite, benedicti Patris mei*”

sözleri yükseldi oradaki bir ışıktan,
öyle güçlüydü ki, yumdum gözlerimi,

61 “Güneş batıyor, akşam oluyor” dedi,
“durayım demeyin, hızlandırın adımlarınızı
kararmadan önce batı.”

64 Yol kayanın içinde dimdik yükseliyordu,
bu yolu izledikçe, güneşin artık alçalmış ışıkları
önümde kırılıyordu.

67 Daha birkaç basamak çıkmıştık ki,
gölgemin yok olması, bana ve yanımdaki iki bilgeye
güneşin arkamızda battığını belli etti.

70 Ve ufkun engin genişliği
tek renge bürünmeden ve gece
gökyüzünü kaplamadan önce,

73 herbirimiz bir basamağı yatak yaptık kendimize;
çünkü dağın yapısı hiçbirimizde
bırakmamıştı tırmanma gücü, tırmanma isteği.

76 Karınlarını doyurmadan önce
tepeden tepeye seken gözüpek keçiler
güneş bastırınca nasıl geviş getirirse

58/ *Venite, benedicti Patris mei* = gelin, babamın kutsanmışları; İsa'nın
sözleri Bkz *Kitabı Mukaddes, Matta'ya göre İncil* 25(34).

66/ Önümde kırılıyordu = Dante'nin gölgesi önüne düşmektedir.

68/ iki bilge = Vergilius ile Statius.

79 bir gölgede sessizce ve sopasına
dayanan çoban nasıl onları beklerse,
tehlikeleri gözlerse;

82 sığırtmaç, yıldızlı geceleri sürüsüyle birlikte
nasıl yürek rahatlığı içinde dışarıda geçirirse,
sürüyü yırtıcı hayvanlardan korursa:

85 bu durumdaydık biz üçümüz de,
ben keçi gibiydim, onlar çoban gibi,
iki yanımız kayalarla çevrili.

88 Buradan dışarısı çok az görünüyordu;
ama yine de yıldızlar seçiliyordu,
daha büyük, daha parlaktılar her zamankinden.

91 Gördüklerimi düşünür, yıldızlara bakarken,
uyku bastırdı birden; o uyku ki,
daha olmadan önce bilir çok şeyi.

94 Sevda ateşiyle sürekli yanan Citera,
doğu yönünde, dağın tepesinde
ışımaya başladığında,

97 genç, güzel bir kadın gördüm düşümde,
kırlarda dolaşüyor, çiçekler derliyordu;
şarkı söyleyerek şunları diyordu:

100 “Adımı öğrenmek isteyen varsa bilsin ki,
adım Lia, çevrede güzel ellerimi
dolaştırmamın nedeni, bir taç yapmak kendime.

94/ Citera = Venüs gezegeni; ışınla-
rını Araf dağına göndermektedir
(sevda ateşiyle sürekli yanan).

101/ Lia = Yakup peygamberin ilk karısı; etkinliği, iyi Şeyler yapmayı simgeler.

- 103** Aynada kendimi beğenmek için
süslenmekteyim;
ama kızkardeşim Rachele aynadan ayrılmıyor,
bütün gün önünde oturuyor.
- 106** Güzel gözlerine bakmaktan hoşlanıyor,
benim hoşlandığım ise ellerimle süslenmek;
onun keyfi bakmak, benimki iş görmek.”
- 109** Evlerine daha yakın geceledikçe,
yolcuların daha da sevdikleri
şafağın ilk ışıkları önünde
- 112** karanlıklar dört bir yana kaçıyordu,
benim de uykum dağılıyordu;
ustalarımı ayakta görünce, kalktım ben de.
- 115** “Ölümlülerin bunca dal arasında
aradıkları o tatlı elma,
bugün açlığını giderecek senin de.”
- 118** Vergilius böyle dedi bana;
hiçbir armağan, daha önce
böyle bir sevinç vermemişti bana.
- 121** Yukarıya ulaşma isteğim öyle
artmıştı ki, artık her adımda
kanatlanmış uçuyordum sanki.

104/ Rachele = Yakup peygamberin
ikinci karısı; insanın iç dünyasını
simgeler; Lia da, Rachele de Laban’
ın kızlarıdır.

114/ Ustalarımı = Vergilius ile Sta-
tius’u.

- 124** Merdiveni koşa koşa çıkıp da.
en üst basamağa vardıığımızda,
Vergilius gözlerini bana dikti:
- 127** “Oğul” dedi, “ateşin geçicisini,
süreklisini gördün: ama şimdi
geldiğimiz yerde, ben de göremiyorum ileriye.
- 130** Buraya akılla, sanatla getirdim seni;
bundan böyle, kendi isteğin rehber olacak kendine;
sarp çetin yolların dışındasın artık.
- 133** Karşında ışılan güneşe bak;
toprağın burada ürettiği
otlara, çiçeklere, fidanlara bak.
- 136** Döktükleri yaşla beni sana getiren
o mutlu güzel gözler gelinceye dek,
istersen yerde otur, istersen çiçek derle.
- 139** Benden tek söz, tek işaret bekleme;
aklın özgür şimdi, doğru ve sağlıklı da,
hata edersin uymazsan ona:
- 142** artık tacını da, külahını da bırakıyorum sana."

127/ Ateşin geçicisini, süreklisini = Araf'ı, Cehennem'i.

137/ Güzel gözler = Beatrice'nin gözleri.

142/ Bırakıyorum sana = seni istencinle başbaşa bırakıyorum.

Yirmi sekizinci kanto

1 Doğan günü gözlerden gizleyen
yemyeşil ağaçlı kutsal ormanın içini,
çevresini görmek isteğiyle doluydu içim,
4 daha fazla bekleyemezdim, yoldan ayrıldım,
dört bir yandan mis gibi kokuların yükseldiği
toprakta ağır adımlarla yürümeye başladım.
7 Hiç değişmeyen bir esinti
alnımı okşuyordu,
hafif bir meltem gibi yüzüme vuruyordu;
10 uysal dallar titreşiyor,
kutsal dağın ilk gölgesinin düştüğü yöne
bel veriyordu hep birlikte;
13 ama yine de, tepelerinde
küçük kuşların hünerlerini göstermelerini
engelleyecek denli eğilmiyorlardı;
16 yaprakların arasında sevinç içinde
öten kuşlar, ezgilerine eşlik eden
sabahın ilk saatlerini karşılıyordu;

7/ Hiç değişmeyen = yönü, yoğunluğu hep aynı kalan.

11/ Kutsal dağ = Âraf.

11/ İlk gölgesinin düştüğü yöne = batı yönüne.

19 Aeolus, Chiassi sahillerinde
rüzgârı salıverdiğinde de,
böyle bir ses gelir çamlığın içinden.

22 Ağır olsa da adımlarım,
yaşlı ormanın içinde hayli yol almıştım,
ormana girdiğim yer görünmez olmuştu;
25 karşıma çıkan bir ırmak yolumu kesiyordu,
kıyısında biten otları
küçük dalgalar sola eğiyordu.

28 Güneşin de, ayın da ışınlarını
engelleyen sonsuz gölgenin altında
kopkoyu, esmer aksa da

31 hiçbir şey gizlemeyen bu ırmağın yanında,
yeryüzünün en temiz suları
oldukça bulanık kalırdı.

34 Ayaklarım durmuştu, gözlerimle
ırmağın karşı yakasına atladım,
dallarda yeni açmış çiçekleri taradım;

37 ve orada, insanı aklını başından alırcasına
şaşırtan bir nesnenin belirmesi gibi,
tek başına bir kadın göründü gözlerime,

19/ Aeolus = rüzgârlar kralı; rüzgârları bir mağarada saklı tutar, canı istediğinde salar.

19/ Chiassi = o dönemde Ravenna dolaylarında bir liman.

25/ Bir ırmak = Lethe ırmağı.

39/ Bir kadın = adı Araf'ın XXXIII kantosunda açıklanacak olan Matelda.

40 türkü söyleyerek, yolunu baştan başa
süsleyen çiçekleri derleye derleye
yürüyordu. Dedim ki ona:

43 “ Ey güzel kadın,
her zaman kalbe tanıklık eden
dış görünüşe inanmak gerekirse,
46 sevda ışınlarıyla ısınmaktasın,
söylediğin türküyü dinleyeyim diye,
biraz ırmağa yaklaşmaz mısın.

49 Prosperina’yı anımsattın bana,
anasının onu, onun da ilkyazı
yitirdiği yerde ve zamanda.”

52 Raks eden bir kadın nasıl dönerse,
bitişik ayakları yerde sürüklenir gibi
adımları birbirini izlerse,

55 kızıl çiçeklerin, sarı çiçeklerin üstünden
o da bana yöneldi,
utangaç gözlerini indiren bir bakire gibi;

58 isteğimi yerine getirdi,
öyle yaklaştı ki, artık ezgiyle birlikte
sözler de anlaşılıyordu iyice.

46/ Sevda ışınları = Tanrı sevgisi.

49/ Proserpina = bereket tanrıçası
Demeter’in (Latin mitolojisinde
Ceres) kızı; kırdaki çiçek toplarken
Cehennem tanrısı Pluto tarafından
kaçırılır.

50/ Anasının = Demeter'in.

61 Güzel ırmağın sularıyla nemli
otların yanına gelince,
gözlerini kaldırıp beni ödüllendirdi.

64 Venüs, oğlunun eliyle yaralandığında,
sanmam ki kirpiklerinin altında
bunca parlak bir ışık yanmış olsun.

67 Karşı kıyıdaydı, ayakta gülümsüyordu,
bu yüksek toprakta ekilmeden çıkan
çiçekler, ellerinde çelenge dönüşüyordu.

70 Üç adımlık bir ırmaktı bizi ayıran,
ama Leandros bile, Kserkses'in de geçtiği,
Sastos'la Abydos arasında akan,

73 böbürleneni bugün de durduran
Hellespont'u, geçit vermiyor diye lanetlememişti
benim bu ırmağa öfkelendiğim gibi.

64/ Venüs = aşk tanrıçası; oğlu Cupid'le (Yunan mitolojisinde Eros) şakalaşırken oğlunun okuyla yaralanmıştır.

71/Leandros = Çanakkale Boğazının Anadolu yakasındaki Abydos kasabasında oturan Leandros, karşı kıyıdaki Sastos kasabasında oturan sevgilisi Hero'yu görebilmek için her gece boğazı yüzerek geçer, ama bir gece boğulur.

71/ Kserkses - Pers kralı; Darius'un oğlu olup, İ.Ö **480** yılında Çanakkale Boğazı'nı geçerek Atina'ya sefer düzenler ama yenilgiye uğrayarak geri döner.

73/ Bökürlenenleri = Kserkses gibileri.

74/ Hellespont = Çanakkale Boğazı.

76 “Buraya yeni geldiniz” dedi,
“insan türüne beşik seçilen bu yörede
gülümsediğimi görünce, belki de

79 bir kuşku doğmuştur içinizde;
ama ‘*Delectasti*’ mezmurunun saçtığı ışık
dağıtacak aklınızı kaplayan sisi.

82 Ve sen, bana soru soran önde giden kişi,
öğrenmek istediğin ne varsa sor; her soruna
yanıt vermek amacıyla geldim buraya.”

85 “Suyun şırıltısı, ormanın fısıltısı” dedim,
“az önce öğrendiklerimle
çelişen bir duygu uyandırdı bende.”

88 Dedi ki: “Seni hayrete düşüren
olayın sırrını söyleyeceğim,
aklını çelen sisi gidereceğim.

91 O yüce güç ki, ancak kendini beğenir,
insanı hem iyi hem de iyiliğe yatkın yarattı
ve burayı erince giden ilk adım kıldı.

77/ İnsan türüne beşik seçilen = ilk
insan (Âdem) burada yaratılmıştı.

78/ Gülümsediğimi görünce = Adem
ile Havva’nın ilk günahı işledikleri
yerde Matelda’nın gülümsediğini
görmek şaşırtıcı olabilir; ama Ma-
telda Tanrı’nın yarattıklarını öven
Delectasti mezmurunu anımsadığı
için gülmektedir.

87/ Çelişen bir duygu = Staius,
Araf'ta doğa olayları olmadığını söy-
lediğine göre suyun şırıltısı, orma-
nın fısıltısı bu bilgiyle çelişiyordu;
Bkz Âraf XXI (43).

90/ Sisi = bilgisizliği.

91/ Yüce güç = Tanrı.

91/ Ancak kendini beğenir = yal-
nızca Tanrı kusursuzdur.

- 94** Ne var ki, insan burada çok az kaldı;
saf gülüşleri, tatlı oyunları,
gözyaşı, acı yaptı, neden kendi hatasıydı.
- 97** Aşağılarda sulardan, topraktan yayılan,
çıkabildikleri kadar yükseklerle ulaşan
buharlar, oluşumlar
- 100** insana zarar vermesin diye,
bu dağ göklere doğru yükseldi,
kapısının ardında dumana yer vermedi.
- 103** Çevrim hiçbir yerde kesilmedikçe,
hava artık ilk devinimin etkisiyle
yol alıp döndüğüne göre,
- 106** tümüyle özgür olur bu yükseltide,
sık ağaçlı ormanla kesişince
ormanın titreşmesine yol açar;
- 109** havanın sardığı her bitki
özelliklerini ona aşılar,
geri dönen hava bunları çevreye yayar;

96/ Kendi hatasıydı = ilk günahı işlemesiydi.

97/ Aşağılarda = dünyada.

98/ Çıkabildikleri kadar = Âraf'a kadar.

99/ Buharlar = Dante'ye göre topraktan ve sulardan yükselen buharların

ısıyla karşılaşması fırtınalara yol açıyordu.

104/ İlk devinimin etkisiyle = Dante'nin de benimsediği Ptolemaios görüşüne göre evrenin merkezinde dünya vardır; dünya yerinde durur, atmosfer ise, ilk devinimin etkisiyle, içindeki cisimlerle birlikte doğudan batıya doğru yol alır.

- 112** öteki toprak da, yapısına,
iklimine göre çeşitli meyveler,
çeşitli bitkiler verir.
- 115** Bunları bilince, sizin orada
kimi bitkilerin ekilmeden de
boy vermelerine şaşmamak gerekir.
- 118** Şunu da bil ki, üstüne
bastığın kutsal topraklar, başka yerlerde
görülmeyen tohumdan, meyveden yana çok zengindir.
- 121** Gördüğün su, suları çoğalıp, eksilen
ırmaklar gibi, soğukta dönüşen buharla beslenen
bir kaynaktan çıkmıyor;
- 124** hiç azalmayan, hep aynı akan, iki yöne
boşalttığı suyu, yalnızca Tanrı'nın isteğiyle
yenileyen bir pınardan çıkıyor.
- 127** Burada akarken, günah izlerini siler
belleklerden; öbür tarafta ise,
yapılan iyilikleri akla ekler.
- 130** Burada adı Lethe'dir; öbür tarafta
Eunoe olur adı; önce burada, sonra
orada tadana etkisini gösterir:

112/ Öteki toprak = dünya.

119/ Başka yerlerde = dünyada.

122/ Soğukta dönüşen buhar = yağmur suyu.

130/ Burada = bizim bulunduğumuz
yerde.

130/ Lethe = ölümler ülkesi tanrısı

Hades'in ırmaklarından biri; suyundan içen ruhlar dünyada işledikleri günahları unuturlar. Bkz Cehennem XXIV(**131**)

131/ Eunoë = Dante'nin Lethe'nin

karşıtı bir işlev yüklemek için

uydurduğu ırmak (sözcük anlamı = iyi bellek).

133 tadı her tadın üstündedir.

Susuzluğun azalmış da olsa,
başka bir şey sormanı beklemeden,

136 bir şey daha açıklayacağım sana;
sanmam ki, verdiğim sözün ötesine geçmenin
bir sakıncası olsun senin için.

139 Altın çağın mutlu günlerine
övgüler düzen ozanlar, belki de
Parnassus'ta düşlemişlerdi burayı.

142 İnsanın kökeni burada arıydı,
sürekli ilkyazdır burası, sürekli meyvedir;
bu su, dillerden düşmeyen kevserdir.”

145 Bunun üzerine, arkaya, ozanlara döndüm
ve onların bu sözlere
gülümsediklerini gördüm;

148 yüzümü güzel kadından yana döndürdüm.

134/ Susuzluğun azalmış da olsa =
bilgilenmiş de olsan.

140/ Ozanlar = Ovidius ile arkadaşları.

142/ insanın kökeni = ilk insanlar.

145/ Ozanlara= Vergilius ile Statius'a;

Yirmi dokuzuncu

1 Sevdalı bir kadın gibi bitirdi
türküsünü, şunlar oldu son sözleri:

“*Beati quorum tecta sunt peccata!*”

4 Ve balta girmemiş ormanlarda

kimisi güneşe koşan, kimisi güneşten kaçan
kır perileri gibi, ırmak boyunca

7 yukarıya doğru gitti;

ben de peşinden gittim,

tıpkı onun gibi ağır adımlarla.

10 İkimiz birlikte yüz adım gitmemiştik ki,

iki kıyı da birden kıvrılıverdi,

doğu yönünde buldum kendimi,

13 Yolumuz yine üzün sürmedi,

kadın bir ara benden yana döndü,

“Kardeş bak ve dinle” dedi

2/ Türküsünü = türkü söyleyen Matelda’dır.

3/ *Beati quorum tecta sunt peccata* =

ne mutlu günahları bağışlanmış olan-

lara; Bk: *Kitabı Mukaddes, Mezmur-*

lar 32(1).

10/ İkimiz birlikte yüz adım gitme
miştik ki = ikimizin attığımız adım
ların toplamı yüz adımı bulmamıştı.

16 Tam o sırada bir ışık belirdi,
koca ormanı yarıp geçti,
“Şimşek olmalı” dedim kendi kendime.

19 Ne var ki, şimşek çakar çakmaz sona ererdi,
oysa bu ışık gitmiyor, daha da ışıyordu:
“Bu da ne?” dedim kendi kendime.

22 Tatlı bir ezgi duyuluyordu
aydınlık havada; haklı bir öfke kapladı içimi,
Havva'nın davranışını kınadım, çünkü yerin de,
25 göğün de boyun eğdikleri bir yerde,
yeni yaratılmış yapayalnız bir dişi
bir tüle bürünmek istememişti;

28 eğer tüle bürünseydi
bu anlatılmaz güzellikleri
çok daha önce, daha uzun süre tanımış olacaktım.

31 Sonsuz mutluluğun bu ilk belirtileri
arasında giderken,
daha büyük mutluluklar özlerken,

34 önümüzdeki hava, yeşil dalların arasında
tutuşmuş bir ateşe benziyordu
kulaklara sanki tatlı ezgiler geliyordu.

37 Ey kutsal bakireler, soğuktan titredimse uğrunuzda,
aç, susuz, uykusuz kaldımsa,
karşılığını istemenin sırası geldi şimdi.

27/ Tüle bürünmek istememişti =
kurallara uymak istememişti.

37/ Kutsal bakireler = esin perileri
(Musalar).

40 Helikon sularını benim için akıtsın,
korosuyla birlikte Urania
güçlü dizeler yazmama arka çıksın.

43 Az ötede altından yedi ağaç belirmişti,
aramızdaki uzaklık yüzünden
görünüşleri değişmişti,

46 ama, duyuları yanlışa sürükleyen
toplu algılamanın, uzaklığın etkisinden
kurtulacağı denli yaklaşınca onlara,

49 aklı besleyen erdem
bunların şamdan olduğunu öğretti bana,
sesler de *Hosanna* ilahisi okuyordu.

52 Ayın on beşinde, gece yarısı
bulutsuz bir gökte ışayan aydan bile
parlaktı yukarıda ışayan bu güzel avize.

55 Hayranlık kaplamıştı içimi,
iyi yürekli Vergilius'a çevirdim gözlerimi
o da şaşkın bakışlarla baktı bana.

40/ Helikon = esin perilerinin otur-
dukları dağ.

41/ Urania = gökbilim esin perisi.

41/ Korosuyla birlikte = arkadaşlarıyla birlikte.

43/ Altından yedi ağaç = uzaklık nedeniyle ağaç izlenimi uyandıran ve
Kutsal Ruh'u simgeleyen yedi şam-
dan; Bkz. *Kitabı Mukaddes, Çıkış*
25(31).

49/ Akli besleyen erdem = seçme, ayırt etme yetisi.

51/ *Hosanna* = koru bizi; İsa Kudüs'e girerken önündeki ve ardındaki kalabalığın söylediği söz; Bk: *Kitabı Mukaddes, Matta'ya göre Incil 21 (9)*.

54/ Avize = yedi şamdan.

57/ O da şaşkın bakışlarla = artık Vergilius'un da bilmediği olaylar söz konusudur.

58 Sonra, bir yeni gelinden bile
daha ağır adımlarla bize doğru gelmekte
olan gizemli nesnelere yönelttim gözlerimi.

61 Kadın azarladı beni: “Parlak ışıkları görmeye
can atıyorsun da, arkalarından gelene
niçin bakmıyorsun?” dedi. Bunun üzerine,

64 bir rehberin peşinden gider gibi giden beyaz
giysili
insanlar gördüm ışıkların gerisinde,
böyle bir beyazlık görülmemiştir yeryüzünde.

67 Solumda sular ışıyordu,
bakacak olursam sol yanıma yansıtıyordu
tıpkı bir ayna gibi.

70 Gelenlerle aramızda yalnızca
ırmağın kaldığı bir noktaya vardığımda
durdum, daha iyi görmek amacıyla

73 ve gerilerinde rengârenk bir hava
bırakarak ilerleyen, fırça
izlerini andıran alevleri gördüm,

76 üstlerindeki havada güneşin kendisine
yay, Delia'nın da kemer yaptığı
renklerden oluşan yedi şerit seçiliyordu.

61/Kadın = Matelda.

76/ Güneşin kendisine yay yaptığı =
gökkuşağı.

77/ Delia = ay tanrıçası Diana'nın bir
başka adı.

77/ Kemer = ayın çevresindeki ayla.

79 Bu bayraklar geriye doğru
görüş alanımın dışına uzanıyordu,
dış şerit sanırım on adım açıktaydı.

82 Anlattığım bu güzel göğün altında
yirmi dört yaşlı kişi, ikişer ikişer yürüyordu,
başlarında zambaktan taçlar vardı.

85 Hep bir ağızdan şu şarkıyı söylüyorlardı:
“Adem’in kızları içinde en kutlu sensin,
sonsuz dek sürsün güzelliklerin!”

88 Bu seçkinler alayı, karşı kıyıdaki
taze otlarla çiçekleri
artık çiğnemez olduğunda,

91 ışıkların birbirini izlemesi gibi
gökyüzünde, dört hayvan geldi yanlarına
hepsinin başında yeşil yapraklardan taçlar vardı.

94 Hepsi de altı kanatlıydı,
kanatların üstünde gözler yer almaktaydı;
böyle olurdu onun da gözleri, Argos yaşasaydı.

97 Nasıl olduklarını anlatmak için daha fazla
dize harcamıyorum, ey okur; çünkü şu ara
başka bir soru var aklımda;

83/ Yirmi dört yaşlı kişi = *Kitabı
Mukaddes'in Eski Ahit* bölümünün
cüzlerini simgeliyorlar.

86/ Sensin = Beatrice.

92/ Dört hayvan = İncil yazarları
Matta, Markos, Luka ile Yuhanna'yı
simgeliyorlar.

94/ Altı kanatlıydı = kanatlar Hiris-
tiyanlığın büyük bir hızla yayılmasını
simgeliyor, gözler de Tanrı'nın her
şeyi gördüğünü vurguluyor.

96/ Argos = Hermes'in öldürdüğü yüz
gözlü dev.

- 100** daha fazla bilgi istersen,
onların rüzgâr, ateş, ve bulutlarla soğuk yörelerden
nasıl geldiklerini anlatan Hezekiel’i oku;
- 103** onun yazdığı gibiydiler burada da,
ama kanatları konusunda Yuhanna ondan ayrılmakta,
benim gördüğümü paylaşmakta.
- 106** Dördünün arasındaki boşluğu
boynundan bağlı bir Grifon’un çektiği
iki tekerlekli bir zafer arabası dolduruyordu.
- 109** Hayvan, kanatlarını havaya, orta şeritle
üçerli şeritlerin arasından kaldırıyordu,
havayı yarararken hiçbir şeridi kırmıyordu.
- 112** Yukarı kalkan kanatlar görülmüyordu;
kuş organları altın rengiydi,
öbür organlar, beyaza bulanmış lâl renkliydi.
- 115** Roma, ne Africanus’u, ne Augustus’u
böyle güzel bir arabayla onurlandırmıştı,
bunun yanında güneşin arabası bile sönük kalırdı;

102/ Hezekiel = İÖ VI. Yüzyılda yaşayan Yahudi peygamber; Bkz *Kitabı Mukaddes, Hezekiel 1(4)*

103/ Onun yazdığı gibiydiler = *Kitabı Mukaddes*’te yazdığı gibi.

104/ Yuhanna ondan ayrılmakta = Yuhanna’ya göre gelenlerin altı değil, dört kanadı vardır.

107/ Grifon = kartal başlı, kanatlı aslan; İsa’yı simgeliyor.

108/ Zafer arabası = araba kiliseyi, tekerleklerinden biri *Kitabı Mukad-des'in Eski Ahit*, öteki ise Yeni Ahit bölümlerini simgeliyor.

115/ Africanus = Hannibal'i yenilgiye uğratan Africanus (Afrikalı) sa-nıyla anılan Romalı siyaset adamı Publius Cornelius Scipio.

115/ Augustus = Roma imparatoru.

118 o araba ki, yerin inançlı
duası üzerine yolundan çıkıp yanmıştı
Jüpiter gizlice doğru bir karar aldığıında.

121 Üç kadın vardı sağ tekerin yanında,
raks ederek yürüyorlardı; birisi öyle kırmızıydı ki
ateşe atılsa zor seçilirdi

124 ötekinin eti kemiği
zümrüttendi sanki;
üçüncüsü bembeyazdı taze kar gibi;

127 kimi kez hepsini sanki beyaz yönetiyordu,
kimi kez de kırmızı, kırmızının şarkısına göre
adımları ağır ya da hızlı oluyordu.

130 Sol tekerlekte lâl giysiler içinde
dört kadın dans ediyordu,
içlerinden üç gözlü olan onları yönetiyordu.

133 Bu anlattıklarımın gerisinden
değişik giysili iki yaşlı geliyordu,
onların da görünüşü ağırbaşlı, saygındı.

120/ Gizlice doğru bir karar aldığıında
= Bkz Cehennem XVII(**110**).

121/ Üç kadın = üç dinsel erdemin
(Tanrı sevgisi/kırmızılı kadın; inanç
/zümrüt yeşili giysili kadın; umut/
beyaz giysili kadın) simgeleri.

131/ Dört kadın = dört ana erdemin (adalet, güçlülük, ölçülülük, sakı-
nım) simgeleri.

132/ Üç gözlü olan = sakınım; daha iyi görebilmek için üç gözü vardır.

134/ İki yaşlı = *Acca apostolorum* yazarı Luka ile *Epistulae* yazarı ermiş Paulus.

- 136** Doğanın en sevdiği yaratıkları için yarattığı
yüce Hippokrates'in bir yakınına benziyordu
içlerinden biri;
- 139** değişik duruşlu öteki ise,
parlak ve keskin kılıcıyla
ırmağın karşı yakasından bile korkutmuştu beni.
- 142** Sonra, sıradan görünüşlü dört kişi
daha gördüm; peşlerinden yüzü diri,
ama uykulu bir yaşlı gelmekteydi.
- 145** Bu yedi kişi de, ilk topluluktakiler gibi
giyinmişlerdi, ama başlarının çevresinde
zambaktan taçlar eksikti,
- 148** güllerle, kırmızı çiçeklerle süslenmişlerdi;
uzaktan onları gören, tümünün de
kaşlarının altına dek yandığına ant içebilirdi
- 151** Araba tam karşıma gelince,
bir gürültü koptu ve bu saygın kişiler
yürümelerinin engellendiği izlenimini edindiler,
- 154** ellerinde ilk bayrakları, artık yürümediler.

136/ Doğanın en sevdiği yaratıklar =
İnsanlar

137/ Hippokrates = İÖ. V. yüzyılda
yaşayan, tıp biliminin kurucusu
sayılan hekim.

141/ Korkutmuştu beni = Paulus

Hıristiyanlığı kabul etmeden önce
Hıristiyanlara eziyet etmişti.

142/ Dört kişi = İsa'nın dört havarisi.

144/ Bir yaşlı = *İncil'in* yazarlarından
Yuhanna.

154/ İlk bayraklar = şamdanlar.

Otuzuncu kanto

1 Ne doğmayı, ne de batmayı bilen,
yüzüne günahahtan başka sis perdesi inmeyen
aşağıdakinin dümenciye limanı göstermesi gibi,
4 burada herkese görev bilinci veren
ilk göğün Septentrion’u kıpırdamadan durunca,
onunla Grifon arasında
7 yürümekte olan doğrucu kişiler,
erince erercesine zafer arabasına
doğru döndüler;
10 içlerinden, gökten gönderildiği belli
biri üç kez “*Veni sponsa da Libano*” diye
bağırды, aynı şeyi yaptı ötekiler de.
13 Son çağrıya uyup da, birden mezarlarından
çıkıp, yeniden kavuştukları sesleriyle
alleluia söyleyecek mutlular gibi,

5/ Septentrion = Büyük Ayı’nın yedi
yıldızı (*Septem Triones*); Dante bu
sözcükle yedi şamdanı vurguluyor;
Büyük Ayı nasıl gemicilere limanın
yolunu gösterirse, Araf’ta da yedi
şamdan görev bilinci aşılabilir; bu şam-
danlar Büyük Ayı gibi doğup bat-
mazlar.

6/Grifon = Bkz Âraf XXIX(107).

7/ Doğrucu kişiler = yirmi dört yaşlı kişi.

11/ *Veni sponsa da Libano* = gel sevgilim Lübnan'dan; Bkz *Kitabı Mukaddes, Neşideler Neşidesi 4(8)*.

13/ Çağrıya uyup da = kıyamet günü meleklerin çağrısına uyup da.

16 *kutsal arabadan “ad vocem tand senis”*

sesine, sonsuz yaşamın yüz elçisi,
habercisi fırladı.

19 *Hep bir ağızdan: “Benedictus qui venis”*

diyorlardı, havaya, çevreye çiçekler atıyorlardı,
“*Manibus, oh, date lilia plenis!*”

22 Güneş doğarken doğu bölgesinin
pespembe olduğunu, geri kalan kesimin
tatlı bir dinginliğe büründüğünü gördüm;

25 yüzü pusluydu doğan güneşin,
buharlar güneşi perdeliyor, gözlerin
uzun süre dayanmasını sağlıyordu:

28 işte bunun gibi, meleklerin ellerinden yükselen
ve yeniden arabanın içine, çevresine inen
bir çiçek bulutu içinde,

31 başında zeytin dalları, yüzünde beyaz tülü,
bir kadın göründü gözlerime,
yeşil bir kaftan giymiş, alev rengine bürünmüştü.

15/ *Alleluia* = Bkz Cehennem XII (89).

16/ *Ad vocem tanti senis* = böyle soylu
kişilerin çağrısı üzerine (Latince);
aşağıdaki dizelerde yer alan yine
Latince sözcüklerle uyak sağlamak
amacıyla kullanılmıştır.

17/ Yüz elçi = yüz melek.

19/ *Benedictus qui venis* = gelen kutlu olsun; İsa Kudüs'e girerken

Yahudilerin söyledikleri sözler: Bkz *Kitabı Mukaddes, Matta'ya göre İncil 21(9)*.

21/ *Manibus, oh, date lilia plenis* = avuç avuç zambak verin; Vergilius'un *Aeneis*'inden alınan bir dize.

32/ Bir kadın = Beatrice; inanç (beyaz), umut (yeşil) ve acımayı (kırmızı) simgeleyen renklere bürünmüştür.

34 Kaç zamandır onun varlığından yoksun
ruhum, titreye titreye
ve şaşkınlıklar içinde,
37 gözler daha onu algılamadan önce,
    ondan ulaşan gizemli bir etkiyle
eski sevdasının büyük gücünü duyumsadı yine.
40 Daha çocukluktan kurtulmadan önce
gönlümü ele geçiren erdemi
görür görmez gözlerimle,
43 sola doğru döndüm, üzülen
ya da canı yanan bir çocuğun güvenle
annesine koşması gibi,
46 ve dedim ki Vergilius'a: "Titreşmekte
kanımın her damlası, eski
ateşin belirtilerini duyuyorum içimde."
49 Ama Vergilius yoksun bırakmıştı beni
kendisinden, sevgili babam Vergilius,
kendimi emanet ettiğim Vergilius;
52 ve ilk anamızın yitirdikleri,
çiyin nemlendirdiği yanaklarıma
gözyaşlarının inmesini engelleyemedi.

34/ Kaç zamandır onun varlığından yoksun ruhum = Beatrice 1290'da öldüğüne göre aradan on yıl geçmiştir.

40/ Çocukluktan kurtulmadan önce = Dante Beatrice'yi ilk kez, dokuz yaşında iken görmüştür.

52/ İlk anamızın = Havva'nın.

55 “Vergilius gitti diye,
ağlama, ağlama Dante;
gözyaşlarını bir başka yaraya sakla!”

58 Zorunlu olarak andığım adımın
söylendiğini duyunca arabanın
sol yanından, başımı çevirdim,

61 az önce meleklerin çiçekleriyle
örtülü gördüğüm kadının,
öteki gemileri yöneten denizcileri

64 kâh pupadan, kâh bordadan denetleyen,
onları yüreklendiren bir amiral gibi,
ırmağın karşısından bana baktığını gördüm.

67 Başından inen Minerva yapraklarıyla
bezeli tül, engel olsa da
yüzünü açıkça görmeme,

70 küçümseyici bir tutum içinde,
en önemli bölümü sona bırakan biri
gibi sürdürdü sözlerini:

73 “ İyi bak! Beatrice’nin ta kendisi karşında.
Nasıl gelebildin bu dağa?
İnsanın mutlu olduğunu bilmiyor musun burada?”

56/ Dante = ilk ve son kez Dante
kendi adını anıyor.

59/ Zorunlu olarak = Beatrice’nin
sözlerini değiştirmemek için.

**63/ Öteki gemileri = donanmanın
amiral gemisi dışındaki gemilerini.**

67/ Minerva yapraklarıyla = zeytin yapraklarıyla.

76 Gözlerim arı pınara yöneldi;
ama kendimi görünce suda, gözlerimi
otlara çevirdim, alnımda utancım.

79 Bir ana nasıl acımasız davranırsa çocuğuna,
öyle göründü o da bana; çünkü ana
sevgisinin tadı acıdır kimi zaman.

82 Susmuştu o; melekler o an
“*in te, Domine speravi*” ilahisini söylediler;
ama “*pedes meos*”tan ileri gitmediler.

85 Kuzeydoğu rüzgârı vurunca
sertleşen kar, nasıl İtalya’nın sırtında,
ağaçların arasında donar, sonra da

88 gölgenin yittiği ülkeden gelen rüzgârla
nasıl eriyip de kendiliğinden akarsa
alevin erittiği bir mum gibi,

91 gözyaşlarım kurudu, soluğum tutuldu benim de,
sonsuzluk tekerlerinin uyumunu sürekli
izleyenler başlamadan önce ilahiye;

94 ama onların tatlı ezgilerinde
sanki: “Niçin azarlıyorsun onu kadın?” der gibi
bir acıma bulunduğunu sezince,

83/ *In te, Domine speravi* = sensin
Tanrım, umudum; Bkz *Kitabı Mukaddes, Mezmurlar 31(1)*.

84/ *Pedes meos* = ayaklarım; yukarıdaki mezmurun devamında yer alan

sözcükler; Bk: *Kitabı Mukaddes*,
Mezmurlar **31** (S).

86/ İtalya'nın sırtında = Apenin
dağlarında.

88/ Gölgenin yittiği ülkeden = Afri-
ka'dan; ekvator bölgesinde güneş,
yılda iki kez tam düşey konumda
olduğunda nesnelere gölge vermezler.

93/ İzleyenler = melekler.

- 97** yüreğimin çevresini saran buz, soluğa dönüştü
ve göğsümün sıkıntısı
ağzımdan, gözlerimden döküldü.
- 100** O, kıpırdamadan durmaktaydı
arabanın aynı yanında, sonra şunları
dedi merhametli meleklerle:
- 103** “Siz ki, uyanık durmaktasınız bitimsiz günde,
sizden ne gece, ne de uyku gizlemekte
dünyanın attığı tek bir adımı bile;
- 106** yanıtlım bu nedenle
orada ağlayan kişi bilsin diye
pişmanlığın suçla orantılı olduğunu.
- 109** Kendisine eşlik eden yıldızlara göre
her ölümlüyü belirli bir sona ulaştıran
büyük kürelerin etkisiyle birlikte,
- 112** gözlerimizin erişemeyeceği yükseklikte
buharlardan yağın
kutsal cömertliğin etkisiyle
- 115** bu kişi öyle yetenekliydi ki gençliğinde,
şaşılacak ürünler verebilirdi
yeteneğini kullanmayı bilseydi,
- 118** Ama toprak, iyi ekilmez de
bakımsız kalırsa, daha kötü, daha yabani
olur, güçlü olduğu ölçüde.
- 121** Yüzümle destekledim onu bir süre:
yeniyetme gözlerimle
doğru yolda tuttum onu kendimle birlikte.

- 124** Ama ikinci çağımın eşiğine gelip de,
yaşamımı değiştirdiğimde,
benden ayrıldı, kötü yollara saptı.
- 127** Etim kemiğim ruha dönüşüp de,
güzellikler erdemler çoğalınca içimde,
ilgisi azaldı, değerim düştü gözünde;
- 130** ve adımlarını gerçek olmayan bir yola yöneltti,
verdiği sözleri tutmayan geçici
hevesleri izledi.
- 133** Düşünde ya da uyanıkken etkilemeye
çalıştım onu, göklerden sağladığım esinle,
ama kulak vermedi hiçbirine.
- 136** Öyle aşağıya düşmüştü ki,
her ilaç etkisizdi,
tek çare ona cehennemlikleri göstermekti.
- 139** Ölülerin kapısına gittim bu nedenle,
ağlayarak yalvarmak için
onu buraya getirene.
- 142** Eğer gözyaşları boşaltan
gerçek bir pişmanlık duymadan
Lethe'den geçilip de, tadılsaydı kutsal suyu,
- 145** Tanrı'nın yüce buyruğuna karşı gelinmiş olurdu.”

124/ İkinci çağımın = gençliğimin.

125/ Yaşamımı değiştirdiğimde = öldüğümde.

141/ Onu buraya getirene = Vergilius'a.

143/ Lethe = Bkz Âraf XXVIII(130).

Otuz birinci kanto

1 “Ey kutsal ırmağın karşı kıyısındaki kişi”

bir kılıç gibi keskin dilini
bana yöneltmişti, hiç ara vermeden

4 sürdürdü sözlerini:

“dediklerim doğru mu söyle: böyle
bir suçlamaya, senin itirafın da eklenmeli.”

7 İçim öyle altüst olmuştu ki,
konuşmak istedim, ama sesim kesildi
ağızımdan çıkmadan önce.

10 Bir süre sustu; sonra dedi ki:

“Ne düşünüyorsun? Yanıt versene,
sular daha kötü anılarını silmedi.”

13 Korkuyla şaşkınlık öyle içiçe
geçmişti ki, ağızımdan çıkan eveti
duymak için gözlerin katkısı gerekliydi.

1/ Kutsal ırmak = Lethe ırmağı; Bkz Âraf XXVIII(130).

2/ Keskin dilini = artık Beatrice sözlerini doğrudan doğruya Dante’ye
yönelttiği için, eleştirileri daha fazla incitmektedir onu.

13/ Korkuyla şaşkınlık = işlenen
günahların şaşkınlığı ve verilecek
cezanın korkusu.

14/ Gözlerin katkısı gerekliydi =
Dante’nin sesi öyle yavaş çıkmıştı ki,

ne dediğini anlamak için dudak-
larına da bakmak gerekmişti.

16 Kundakla yay aşırı gerilince,
nasıl yay da kiriş de kırılır,
ok hedefe daha yavaş giderse,

19 bu ağır yükün altında ezildim ben de,
gözyaşlarım hıçkırıklarıma karıştı,
sesim dudaklarıma takıldı kaldı.

22 Dedi ki: “Seni, ötesinde
insanın isteyeceği hiçbir şey olmayan iyiliğe
yönelten sevgimin orta yerinde,
25 hangi hendeklerle, zincirlerle
karşılaştın da, daha yukarılara
gitmek isteğini bir kenara bıraktın?”

28 Nasıl bir yarar, nasıl bir çıkar buldun da
ötekilerde, böyle peşlerine
takıldın onların?”

31 Acı acı iç çektikten sonra,
yanıt verecek gücü buldum kendimde,
sözcükler dudaklarımdan zorla döküldü.

34 Ağlayarak dedim ki: “Yüzünüz gizlenince
dünya nimetlerinin sahte zevkleri
adımlarımı çeldi.”

37 Dedi ki: “Şimdi söylediklerini
söylemeyip inkâr etseydin, yine de suçun bilinirdi:
hiçbir şey gizlenemez o yargıçtan!

19/ Bu ağır yükün = utancın.

29/ Ötekilerde = dünya zevklerinde

38/ O yargıçtan = Tanrı’dan.

40 Ama suçlunun kendi ağzından çıkarsa günah suçlaması, bileği taşı törpülemeye başlar keskin ucu, bizim mahkememizde.

43 Her neyse, bir başka kez sirenlere direnebilmen ve suçundan utanman için,

46 gözyaşlarını dindir de, beni dinle: gömülü bedenimin seni karşıt bir yöne götürmesi gerektiğini öğreneceksin.

49 Doğa da, sanat da gözlerinin önüne toprağa gömülü bedenimin güzelliklerinden üstün bir şey sunmadı;

52 ben ölüp de bu yüce zevkten yoksun kalınca, hangi ölümlü nesne seni çekmeliydi kendine?

55 Aldatıcı nesnelerin uğrattığı düş kırıklığının ardından, yükseklere çıkmalıydın artık aldatıcı olmayan benimle birlikte.

58 Bir genç kızın ya da gelgeç bir yeniliğin uğrunda ikinci bir tokat yemek için, kanatlarını indirmemeliydin.

34/ Yüzünüz gizlenince = siz ölünce.

41/ Törpülemeye başlar = Cennet'te bileği taşının işlevi keskin kılmak değil, köreltmektir.

42/ Bizim mahkememizde = Cennet'te.

43/ Sirenlere = Bkz Âraf XIX(19);

burada dünya zevkleri vurgulanıyor.

47/ Karşıt bir yöne = iyiliklere doğru.

52/ Yüce zevkten = beni görebilmek
zevkinden.

57/ Artık aldatıcı olmayan benimle

= ben öldüğüm için artık aldatıcı
olamazdım.

61 Yeni doğmuş kuş yavrusu önemsemez
saldırıyı iki, üç kez,
oysa tüylü kuşa ok atmak, ağ kurmak sonuç vermez.”

64 Kabahatini anlayıp, başı önünde
söylenenleri pişmanlık içinde, sessizce
dinleyen çocuklara dönmüştüm.

67 O dedi ki: “Madem ki seni üzmemekte
sözlerim, sakalını kaldırıp da bakarsan
daha da artacak tasan.”

70 Bizim buraların ya da İarbas ülkesinin
rüzgârları bile koca bir meşeyi,
benim çenemi kaldırmamdan daha

73 kolayca kökünden sökebilirdi;
gözlerini demeyip, “sakalını” demesi
hemen anlatmıştı bana bu sözcüğün zehrini.

76 Başımı yukarı kaldırınca
ilk yaratılanların artık dört bir yana
çiçek serpmediklerini gördüm;

79 hâlâ kararsız gözlerim, aynı vücutta
iki yapıyı birleştiren hayvana
dönmüş olduğunu gördüler Beatrice'nin.

68/ Bakarsan = yüzünü kaldırıp da
yüzüme bakarsan.

70/ iarbas ülkesi = Libya; Kanaca
kraliçesi Dido'ya aşık olan komşu
kral İarbas'ın adından.

75/ Bu sözcüğün zehrini = kuş
örneğini vererek Dante'yi çocuk gibi
davranmakla eleştiren Beatrice, sa-
kalını sözcüğüyle onun çocuk olma-
yıp yetişkin olduğunu vurguluyor.

77/ İlk yaratılanlar = melekler.

79/ Aynı vücutta iki yapıyı birleştiren hayvan = Grifon; Grifon, iki yapısıyla İsa'yı (insan ve Tanrı) simgeliyor.

82 Tülün arkasında, ırmağın karşı yakasında,
yeryüzünde olduğundan daha da güzeldi,
öbür kadınların tümünden.

85 Pişmanlık ısırganı öyle dalamıştı ki içimi,
beni onun sevgisinden
ayıran her şeye düşman kesildim birden.

88 Vicdan azabı kemirdi yüreğimi,
yenilip yere serildim; ne hale geldiğimi
bunlara neden olan o bilebilirdi.

91 Sonra, yüreğim gücümü geri verince,
tek başına gördüğüm kadını başımın üstünde
buldum: “Tutun bana, tutun bana!” demektedir.

94 Boğazıma dek ırmağa batırmıştı beni,
suları yaran bir tekne gibi gitmekteydi
peşinden çeke çeke beni.

97 Mutlu kıyının yanına yaklaşınca
öyle tatlı bir “*Asperges me*” işittim ki,
ne anımsayabilir, ne de yazabilirim o ezgiyi.

100 Güzel kadın kollarını açtı;
başıma dolayıp suya batırdı,
su yutmak zorunda kaldım.

91/ Gücümü geri verince = kendime gelince.

92/ Kadını = Matelda; Bkz Âraf
XXVIII(39).

94/ İрмаğa = Lethe ırmağına.

98/ *Asperges me* = yıka beni; kilisede kutsal suyla kutsama sırasında okunan mezmurdan; Bkz *Kitabı Mukaddes, Mezmurlar 51(7)*.

- 103**   Sonra sudan sırlıslıkam çıkardı beni,
dans eden dört güzelin arasına kattı;
kollarını belime sardı kızların her biri.
- 106**   “Burada kır perisiyiz, yıldızdık gökyüzünde,
Beatrice yeryüzüne inmeden önce
ona hizmet için seçildik.
- 109**   Onun gözlerine götüreceğiz seni; ama o gözlerdeki
sevinçli parıltıyı algılayasın diye, şu üç kişi
gözlerini keskin kılacak daha önce.”
- 112**   Bunları şarkı gibi söylediler,
sonra beni Grifon’un yanına götürdüler,
orada bize bakmaktaydı Beatrice.
- 115**   “Bakabildiğin kadar bak” dediler;
“bir zamanlar Sevda’nın sana oklarını gönderdiği
zümrütlerin önüne getirdik seni.”
- 118**   Alevden bile sıcak bir istek,
onun Grifon’a dikili,
ışıklar saçan gözlerine bağladı gözlerimi.
- 121**   Aynaya vuran güneş gibi,
çifte bedenli hayvan kâh bir biçimiyle,
kâh ötekisiyle yansıyordu gözlere.

104/ Dört güzel = dört ana erdemi
simgeleyen dört kadın; Bkz Araf
XXIX(131).

110/ Üç kişi = üç dinsel erdemi sim-
geleyen kadınlar; Bkz Âraf XXIX
(121).

111/ Keskin kılacak = Beatrice'nin gözlerindeki ışığı daha iyi görmeni sağlayacaklar.

117/ Zümrütlerin = Beatrice'nin zümrüt gihi ışılan gözleri.

122/ Çifte bedenli hayvan = Grifon;
Bkz Âraf XXXI(79).

- 124 Ey okur, kendin karar ver, bedenin değişmeyeip
de
görüntünün değiştiğini görünce
hayrete düşüp düşmediğime.
- 127 şaşkın ruhum, hem besleyen,
hem açlık veren bu besini
sevinçler içinde tadarken,
- 130 davranışlarıyla daha yüce bir yerden
geldiklerini belli eden üçler,
meleklerle özgü şarkılarla dans ederek yürüdüler.
- 133 “Bak Beatrice, bak kutsal gözlerinle
seni görmek için bunca yoldan gelen kölene!”
diyordu şarkıları.
- 136 “Kerem eyle, kerem eyle de
yüzünü örten tülü aç, o da görebilsin diye
gizlediğin ikinci güzelliği.”
- 139 Ey sonsuz ışığın canlı parıltısı,
Parnassus’un gölgesinde solmuş ya da
pınarından içmiş biri,
- 142 gökyüzünün seni sardığı noktada,
açık havada yüzündeki tülü açtığında
göründüğün gibi görürse seni
- 145 aklının karışmasını engelleyebilir mi?

138/ İkinci güzelliği = Beatrice’nin gülümsemesi (= Tanrı sevgisi).

140/ Parnassus’un gölgesinde solmuş = şiirle uğraşmış (Parnassus = esin perilerinin oturdukları dağ.)

142/ Gökyüzünün seni sardığı nokta = Yeryüzü Cenneti.

Otuz ikinci kanto

1 Kıpırtısız gözlerim dikkat kesilmişti
gidermek için on yıllık özlemi,
öbür duyularım körelmişti.
4 Kutsal gülümseme öyle çekiyordu ki,
eski ağlarıyla onları bağına,
görmez olmuşlardı ondan başka bir şeyi;
7 tam o sırada, istemeden de olsa
başımı sola çevirdim; “Çok bakma!”
diye seslenen tanrıçaları duyunca;
10 ve güneşin çarptığı gözlerde
oluşan karmaşanın etkisiyle
gözlerim görmez oldu bir süre.
13 Ama hafif ışığa alışıp da,
(hafif dememin nedeni,
zorla uzaklaştığım o gülümsemenin görkemi)

2/ On yıllık özlemi = Beatrice **1290**
yılında öldüğüne göre, Dante on yıl-
dır onu görememişti; Dante'nin
belleğinde hâlâ yeryüzünden bildiği
Beatrice'nin çizgileri vardır, Cen-
net'teki Beatrice'yi tam olarak
XXXIII. kantoda algılayacaktır.

4/ Kutsal gülümseme = Beatrice'nin
gülümseyen ağzı.

5/ Eski ağlarıyla = eski sevdasıyla.

9/ Tanrıçalar = üç dinsel erdemi simgeleyen kadınlar; Bkz Âraf XXIX (121)

13/ Hafif ışığa = gün ışığına.

16 Şanlı ordunun sağa yöneldiğini,
yüzlerinde yedi alev ve güneşle birlikte
geri döndüğünü gördüm.

19 Püskürtülen bir birlik, geri dönmeden önce,
kalkanların siperinde
nasıl yerinde çark ederse bayraklar nde,
22 bu yüce krallığın ilerleyen askerleri de,
arabanın oku kıvrılmadan önce,
geçip geride bıraktılar bizi.

25 Sonra, kadınlar tekerlerin yanına geldi
ve Grifon kutsal arabayı itti,
tek bir tüyü titremeden. Beni ırmaktan geçiren

28 güzel kadın, Statius ve ben
daha küçük bir yay çizen
tekerleğin peşinden gidiyorduk.

31 Yılana kanan kadın yüzünden
bomboŐ kalan yüksek ormandan geçerken
meleklerin ezgisine ayak uyduruyorduk.

34 Gittiğimiz yol en fazla
Üç ok atımını bulmuŐtu ki,
Beatrice arabadan indi.

16/ Şanlı ordu = dinsel alay.

17/ Yedi alev = yedi Şamdan.

28/ Güzel kadın = Matelda.

29/ Daha küçük bir yay çizen tekerleğin = sağ tekerleğin; araba sağa döndüğü için sağ tekerlek daha küçük bir yay çizer.

31/ Yılana kanan kadın = Havva.

36/ Beatrice arabadan indi = Kiliseyi simgeleyen arabadan inen Beatrice, Kutsal Roma İmparatorluğunun erkini simgeleyen ağaca doğru yaya yürümekle, Kilisenin devlet karşısındaki alçakgönüllü davranışını vurguluyor.

37 “Âdem” diye mırıldanıyordu hepsi;
sonra halka oldular yaprağı, çiçeği
kalmamış bir ağacın çevresinde.

40 Öyle genişliyordu ki gövde, ağaç yükseldikçe,
büyük ağaçlara alışık Hintliler bile
şaşırabilirdi bu ağacı görünce.

43 “Ne mutlu sana Grifon, bu ağacın tatlı gövdesinden
bir şey koparmıyorsun gaganla
acılar içinde kıvranırdı karnın yoksa.”

46 Böyle bağırıyordu herkes dev ağacın etrafında;
şöyle diyordu iki yapılı hayvan da:
“Böyle korunur adaletin tohumu.”

49 Çektiği arabaya döndü sonra,
yaprakları dökülmüş ağacın dibine getirdi onu,
bir dalla bağladı oraya.

52 İlkyaz gelip de büyük ışık, gökyüzündeki
Balıkların gerisinden gelen ışıkla birlikte
aşağıya indiğinde

55 bitkilerimize nasıl özsu yürürse
ve güneş atlarını bir başka yıldızla bağlamadan önce
nasıl renkleri yenilenirse;

39/ Ağacın çevresinde = iyiliği ve kötülüğü bilme ağacı; çevresindekiler
bu nedenle Âdem diye mırıldanıyorlar; Bk; *Kitabı Mukaddes, Tekvin,*
2(16); ağaç ayrıca Kutsal Roma İmparatorluğunu da simgeliyor.

47/ iki yapılı hayvan = Grifon; Bkz
Âraf XXIX(107).

48/ Böyle korunur adaletin tohumu = Grifon'un sözleri; “adaletin temeli tanrısal adalete saygıdır” anlamına.

51/ Bir dalla bağladı oraya = imparatorluk erkinin, özerk olsa da, dinsel erke bağlı olduğu vurgulanıyor.

52/ Büyük ışık = güneş.

53/ Balıkların = Balık takımyıldızı.

56/ Bir başka yıldız = Boğa takımyıldızına.

58 dalları yapraksız ağaç da, öyle yenilendi,
güllerden daha solgun, menekşelerden koyu
renklerle şenlendi.

61 Bu sırada arabadakilerin söylediği ilahiyi
anlamadım, yeryüzünde duymamıştım benzerini,
sonuna dek izleyemedim ezgiyi.

64 Syrinks'in serüvenlerini dinleyen
zalim gözlerin, başlarına geleceği bilmeden
nasıl kapandığını çizecek yeteneğim olsaydı;

67 modelin resmini çizen bir ressam gibi,
nasıl uyuyakaldığımın resmini çizerdim;
ama bu resmi kim çizebilir ki?

70 Bu nedenle, nasıl uyandığımı geçiyorum
ve uykumun perdesini bir ışımaya birlikte
“Ayağa kalk: ne yapıyorsun?” sözleri yırttı diyorum.

73 Meyveleri meleklerin iştahını kabartan,
gökyüzünde sürekli düğün yapan
elma ağacının çiçeklerini gördüklerinde

76 Petrus, Yahya ve Yakup'un kendilerinden geçmeleri
ve derin uykularını bölen sözü
duyup da kendilerine gelmeleri,

64/ Syrinks = kır perisi; Jüpiter'in
kışkandığı kral kızı Io, ineğe dönüş-
türülüp yüz gözlü dev Argos'un
gözetimine verilir; Jüpiter tarafın-
dan kızı kurtarmakla görevlendirilen
Mercurius (Hermes) kır perisi Syrinks
ile tanrı Pan'ın gönül ilişkisini anla-
tarak devi uyutup, öldürür.

65/ Zalim gözlerin = Argos'un gözleri.

75/ *Elma ağacı = İsa; Bkz Kitabı Mukaddes, Neşideler Neşidesi 2(3).*

76/ Kendilerinden geçmeleri = İsa'nın ölümünden sonra üç havarisine Tabor dağında görünmesine gönderme yapılıyor; havariler kendilerine geldiklerinde İsa ile birlikte gördükleri Musa ile İlyas'ı görmezler; Bkz *Kitabı Mukaddes, Matta'va göre İncil 17(3).*

79 sayılarının azalmış olduğunu,

Musa ile İlyas'ın gittiğini,
ustalarının giysisinin değiştiğini

82 görmeleri gibi, kendime geldim ben de,
ırmak boyunca yol gösteren iyi kadını
ayakta, üstüme eğilmiş buldum.

85 “Beatrice nerede?” diye kuşkuyla sordum.

Dedi ki: “Yeni yaprakların altında,
kökün üstünde oturmakta, gördüğün gibi.

88 İyi bak, çevresini saranlara da:

ötekiler Grifon'un peşinden yukarı gitmekte,
daha tatlı, daha derin bir ilahi söylemekte.”

91 Bilmiyorum başka şeyler dedi mi,
çünkü gözlerimin önüne gelmişti
beynimden silen her düşünceyi.

94 İki biçimli hayvanın bağladığını
gördüğüm arabayı bekler gibi,
tek başına gerçek toprağa oturmuştu.

97 Yedi kır perisi çevresinde halka olmuştu,
ellerinde lodostan da, poyrazdan da
etkilenmeyen meşaleler vardı.

81/ Giysisinin değişmiş olduğunu =
İsa yeniden yeryüzü giysilerine bü-
rünmüştür.

83/ İyi kadın = Matelda.

93/ Beynimden silen her düşünceyi =
Beatrice.

94/ iki biçimli hayvan = Grifon.

96/ Gerçek = çıplak anlamına.

97/ Yedi kır perisi = yedi erdem.

- 100** “Bu ormanda uzun süre kalmayacaksın;
benimle birlikte sonsuza dek, İsa’nın Romalı
olduğu Roma’nın yurttaşı olacaksın.
- 103** Bu nedenle, kötü yaşam süren dünyanın iyiliği
için arabaya çevir gözlerini,
dünyaya dönünce yazıya dök gördüklerini.”
- 106** Böyle dedi Beatrice: isteklerini
yerine getirmeye hazır ben de, onun istediği
yere çevirdim düşüncemi, gözlerimi.
- 109** Gökyüzünün en ırak kıyısında
yağmur yağdığında, kalın bulutlardan inen ateşin,
kabuğu parçalayıp, çiçeklerin
- 112** taze yaprakların kopmasına yol açarak ağaca
inen Jüpiter’in kuşu gibi
hızla yere indiği görülmemiştir;
- 115** kuş olanca gücüyle arabaya bindirdi;
araba, dalgaların sancağı iskeleyi kapladığı
fırtınaya tutulmuş bir gemi gibi sarsıldı.
- 118** Daha sonra, kursağından lokma geçmediği
izlenimi veren bir tilki
zafer arabasının içine girdi;

102/ Roma’nın = Cennet’in.

110/ Ateşin = yıldırımın.

113/ Jüpiter’in kuşu = kartal; Hıristiyanlığın ilk döneminde Roma imparatorlarının Kilise’ye (araba) ve

Tanrı'nın adaletine (ağaç) yönelttik-
leri baskıyı simgeliyor.

119/ Tilki = Hıristiyanlığın ilk döne-
minde görülen sapkın mezhepleri
simgeliyor.

121 ama kadınıam korkuunç suçlarını
yüzüne vurunca, etten yoksun kemikleri
elverdiğince kaçıp gitti.

124 Sonra kartalın, daha önce geldiği
yerden arabanın içine girdiğini
ve tüylerini döktüğünü gözledim;

127 ardından, yakınan bir yürekten çıkmış gibi
bir sesin gökyüzünden indiğini işittim:
“Ne kötü bir yük taşıyorsun, güzel gemim!”

130 Sonra yer yarıldı sanki
iki teker arasında, bir ejderha belirdi,
kalkık kuyruğunu arabaya bindirdi;

133 ve iğnesini geri çeken bir yaban arısı gibi
hain kuyruğu kendine doğru çekti,
arabasının bir parçasını koparıp sevinçler içinde gitti.

136 Bereketli toprağın otlarla kaplanması gibi,
arabasının kalan bölümü, belli ki
iyi, temiz bir niyetle sunulan tüylere

139 büründü, arabasının oku, tekerleğin ikisi de,
bir iç çekişinden kısa süre içinde
örtüldü tüylerle.

121/ Kadınıam = Beatrice.

124/ Kartalın = Roma İmparatorluğunun.

125/ Arabasının = Kilise'nin.

1261 Tüyelerini döktüğünü = Constantinus'un Kilise'ye yaptığı bağışa gönderme; Bkz Cehennem XIX(**116**)
129/ Güzel gemim = Petrus'un kayığı; Bkz Cennet XI(**119**).

131/Ejderha = şeytan.

- 142** Kutsal araba böyle değişince,
dört bir yanında başlar oluştu,
okun üstünden üç, köşelerden birer baş çıktı.
- 145** Üç baş, öküz başı gibi boynuzluydu,
köşelerdeki dört başın alınlarında tek boynuz vardı:
böyle bir canavarı gören olmamıştı.
- 148** Arsız bir orospu bitti gözlerimin önünde,
bir dağın doruğunda bir kalede
oturur gibi, çevreyi süzüyordu güven içinde;
- 151** yanında, sanki onu elinden almasınlar diye
ayakta bir dev bekliyordu;
ikisi zaman zaman öpüşüyordu.
- 154** Ama kadın aç, oynak gözlerini
bana döndürünce, yabani sevgilisi
tepeden tırnağa kamçılardı onu;
- 157** sonra, içi kıskançlık, öfke dolu,
canavarı çözdü ve öyle uzağa götürdü ki
ormanda, orospuyu da, o garip hayvanı da
- 160** göremez oldum bir süre sonra.

141/ Örtüldü tüylerle = varsıllaşan
Kilise yozlaştı.

143/ Başlar oluştu = yozlaşan Kilise
yedi taşlı bir canavara dönüştü; kimi
yorumculara göre yedi baş yedi ana
günahı simgelemektedir.

148/ Arsız bir orospu = papalık.

152/ Bir dev = Roma'daki din adamlarını yönlendiren Fransa kralı Güzel Philippe.

155/ Yabani sevgilisi = Güzel Philippe.

158/ Öyle uzağa götürdü ki = Güzel Philippe papalık merkezini Roma'dan Avignon'a (Fransa) götürmüştü.

Otuz üçüncü kanto

1 Gözyaşları içindeki kadınlar

üçlü, dörtlü korolor oluşturmuş

“*Deus venerunt gentes*” okumaya başlamışlardı;

4 öyle üzgündü ki, onları dinleyen Beatrice,

ondan üzgün olamazdı

çarmıhın dibindeki Meryem bile.

7 Ama öteki bakireler sessizliğe bürünüp de

konuşma olanağı verince ona, yerinden kalktı,

yanakları alev alev, onları yanıtladı:

10 “*Modicum, et non videbitis me;*

et iterum, sevgili kardeşlerim,

modicum, et vos videbitis me.”

1/ Kadınlar = yedi erdem

3/ *Deus, venerunt gentes* = Tanrım,

insanlar geliyor (tapınağını kirlet-
meye); Kudüs’teki tapınağın Kaldeli-

lerce yıkılmasını konu edinen mez-

mur; Bkz *Kitabı Mukaddes,*

Mezmurlar, 79(1).

6/ Çarmıhın = İsa’nın gerildiği çarmıhın.

7/ Öteki bakireler = yedi erdem.

10/ *Modicum et non videbitis me et*

iterum modicum et vos videbitis me =

biraz zaman ve beni görmeye-

ceksiniz ve yine biraz zaman ve beni
göreceksiniz; İsa'nın havarilerine
söylediği ve ölüp yeniden dirileceğini
belirttiği sözler; Bkz *Kitabı Mukaddes*,
Yuhanna'ya göre İncil 16(16); kimi
yorumcular bu dizeleri papalığın
Avignon'a taşınmasının öngörüsü
olarak değerlendirirler.

13 Sonra önüne dizdi yedisini de,
arkaya geçti kendisi, kadını beni,
durmuş olan bilgeyi yürüttü bir işaretle.

16 Böyle giderken, sanırım on kez bile
adım atmadan yerde, gözleri
buluştu gözlerimle; dingin bir yüzle:

19 “Daha hızlı yürü” dedi,
“sana diyeceklerim var,
iyi dinle söyleyeceklerimi.”

22 İsteğine uyup da yanına gidince, dedi ki:
“Kardeş, benimle birlikte yürüyorsun,
peki niçin soru sormaya kalkmıyorsun?”

25 Kendinden büyük biriyle
konuşurken duyduğu saygı nedeniyle
insanın sesi dişlerinin arasında boğulur ya,

28 öyle olmuştu benim sesim de,
şunları diyebildim: “Ne istediğimi, bana
neyin iyi geldiğini siz biliyorsunuz Madonna.”

31 Dedi ki: “Korkudan da, utançtan da
artık kurtulmalısın;
düş gören biri gibi konuşmamalısın.

14/ Kadını = Matelda’yı.

15/ Bilgeyi = Staius’u.

34 Bil ki, yılanın kırdığı araba
eskiden vardı, artık yok; suçlu da bilsin ki,
Tanrı'nın öcü çorbadan korkmaz.

37 Önce canavar, sonra av olan arabada
tüylerini bırakan kartal
hep mirasçısız kalmaz;

40 çünkü açıkça görüyor ve duyuruyorum ki,
hırsız kadını ve onunla yatan devi
öldürecek beş yüz, on ve beşlik Tanrı elçisi

43 için yeterli süreyi verecek yıldızlar
her türlü engeli aşılar,
bize yaklaşıyorlar şimdi.

46 Sözlerim karanlık gelecek sana belki,
Themis'in, Sphinks'in sözleri gibi,
inandırmayıp aklını karıştıracak;

34/ Yılanın kırdığı araba = Kilise.

35/ Eskiden vardı artık yok = yozlaşan, özgürlüğünden olan (Fransa kralının buyruğuna girmiştir) Kilise artık etkisizdir.

35/ Suçlu = Kilise ileri gelenleri.

36/ Tanrı'nın öcü çorbadan korkmaz = Tanrı'nın adaleti hiçbir şeyden korkmaz; eski bir inanışa göre, öldürdüğü adamın mezarı başında dokuz gün çorba içen katil, ölenin akrabalarının öcünden kurtulmuş olurdu, bunu engellemek için ölünün mezarı başında dokuz gün süreyle nöbet tutulurdu.

38/ Kartal hep mirasçısız kalmaz =imparatorluk başsız kalmaz.

42/ Beş yüz, on ve beş = Romen rakamlarıyla beş yüz (D), on (X) ve beş (V) yazıp da, onla beşin yerini değiştirince oluşan DVX Latince önder anlamına geliyor, ama Dante'nin bu sözcükle kime gönderme yaptığı bilinmiyor.

47/ Themis = Gaia (dünya) ile Uranüs'ün kızı, adalet tanrıçası; Ovidius'un aktardığına göre, tufandan sonra Deukalion ile Pyrra'nın sorularını belirsiz bir biçimde yanıtlar.

47/ Sphinks = sorduğu sorulara yanıt veremeyenleri parçalayan, kadın yüz-lü, aslan ayaklı kuyruklu dişi cana var; Oidipus sorulara doğru yanıt verince tünediği kayadan kendini uçuruma atarak ölmüş, Thebai halkı da bu canavardan kurtulmuştur.

- 49** ama yakında çözülecek bu çetin bilmece,
ne koyunlar zarar görecek, ne buğdaylar
Naiades'e dönüşecek olaylar.”
- 52** İyi belle dediklerimi; söylediğim gibi aktar
öbür canlılara, o canlılar ki
yaşarken ölüme koşmaktalar.
- 55** Bunları yazarken iyice anımsa
nasıl gördüğünü burada
iki kez yapraklarından olan ağacı, bir şey saklama.
- 58** Kim ki bu ağacın meyvesini çalar, dalını kırarsa
küfretmiş, karşı çıkmış olur Tanrı'ya,
çünkü kendisi için yarattı Tanrı bu kutsal ağacı.
- 61** Meyvesini ısırın ilk ruh, beş bin yılı
aşkın bir süre özlem içinde bekledi
ısırışın bedelini bedeniyle ödeyeni.
- 64** Ağacın tepeye doğru genişlemesini,
bunca yüksek olmasını özel bir gerekçeye
bağlamıyorsa eğer, uyuyor demektir beynin.

51/ Naiades = su perileri; Dante
Ovidius'un *Metamorphoseis* adlı yapı-
tındaki Laiades (Laios'un oğlu = Oi-
dipus) sözcüğünü, büyük bir olasılıkla
elyazmasındaki yanlışlık nedeniyle
Naiades olarak okuyor; vurgulamak
istediği su perileri değil, Sphinks'in
sorularını yanıtlayan Oidipus.

57/ İki kez = ağaç ilkin Âdem'in,
sonra da kartalın saldırısına uğra-
mıştır.

61/ İlk ruh = Âdem.

61/ Beş bin yılı aşkın bir süre = Kitabı *Mukaddes'e* göre **930** yıl yaşayan Âdem'i Dante de, Limbus'ta **4302** yıl bekletir; Bkz *Kitabı Mukaddes, Tekvin, 5(5)* ve Cennet XXVI(**122**).

63/ Bedeniyle ödeyeni = Âdem'in günahını çarmıha gerilerek ödeyen İsa'yı.

67 Dünya işleri peşindeki düşüncelerin,

Elsa'nın suları gibi etkilemeseydi seni,
aldığın keyif, Pyramus'un duta yaptığı etkiyi
70 sende göstermeseydi, bu durum senin bile

Tanrı'nın ağaca dokunma yasağının
ahlaka uygun olduğunu anlamana yeterdi,

73 ama aklının taş kestiğini

üstelik karardığını, anlattıklarımın
ışıyla seni körelttiğini

76 gördüğüm için, sözlerimi yazılı olmasa bile,
hacıların sopalarını hurmayla süslemeleri gibi
beynine kazıyıp götürmeni istiyorum.”

79 Dedim ki: “Mührün altındaki
balmumu, nasıl değiştirmezse üstüne çizileni,
benim beynim de sizin etkinizde şimdi;

82 ama onca özlediğim sözleriniz

niçin aklımın ermeyeceği yükseklikte uçuyor,
ne denli çaba harcasam, o denli benden kaçıyor?”

85 “Çünkü” dedi, “hangi okulu izlediğini,
öğretisinin benim dediklerimle ne denli
bağdaştığını öğrenmesi gerekli;

68/ Elsa = Toscana bölgesinde Arno
ırmağına dökülen bir akarsu; suyu
çok kireçlidir.

69/ Pyramus = Bkz Araf, XXVII(39).

77/ Sopalarını hurmayla süslemeleri
gibi = hacıların Kutsal Topraklar'a
yaptıkları geziyi anımsamak için so-

palarına hurma asmaları gibi, Dante de Yeryüzü Cenneti'ne yaptığı gezinin anısı olarak Beatrice'nin sözlerini belleğine kazıyacaktı.

88 en yüksek, en hızlı gökyüzü ne denli
uzaksa dünyadan, sizin yolunuzun da o denli
Tanrı yolundan uzak olduğunu da öğrenmeli.”

91 Bunun üzerine dedim ki:

“Sizden uzaklaştığımı anımsamıyorum,
vicdanımda üzüntü duyumsamıyorum.”

94 Gülümseyerek yanıt verdi:

“Anımsamamakta haklı olabilirsin,
çünkü bugün Lethe'nin suyundan içtin;

97 duman nasıl ateşi belli ederse,
bu unutuş da isteğinin

başka yere yönelişinin göstergesi.

100 Sözlerim bundan böyle
açık seçik olacak ki, acemi görüşün
kolayca kavrayabilsin.”

103 Ve parlaklığı arttıkça adımlarını sürükleyen
güneş, bakana göre yer değiştiren
meridyenin üstüne gelmişti ki,

106 önünde gittiği kalabalığa yol gösteren
birinin, beklenmedik yeni bir şey görüp de
duraklaması gibi, yedi kadının yedisi de

96/ Lethe'nin suyundan içtin = Lethe kötü anıları siler.

105/ Meridyenin üstüne gelmişti ki = dünyanın herhangi bir yerinde mut-
laka öğle olur.

109 yeşil yaprakların, kara dalların Alplerdeki
soğuk sulara vuran gölgeleri gibi
donuk gölgeli bir yerin sınırında durdu.

112 Önlerinde Fırat'la Dicle vardı sanki,
aynı kaynaktan çıkıyor, sonra ayrılıyorlardı,
istemeye istemeye ayrılan dostlar gibi

115 “Ey insanlığın ışığı, onuru,
aynı kaynaktan çıkıp, kendinden uzaklaşan
bu su hangi akarsu?”

118 Soruma yanıt verildi o an:
“Matelda'ya sor söylesin.” Sanki bir suçtan
kaçınmak isteyen güzel kadından

121 yanıt geldi: “Bunu ve başka şeyleri
söylemiştim ona, sanmam ki
Lethe'nin suları silmiş olsun dediklerimi.”

124 Beatrice: “Belki de çoğu kez olduğu gibi,
daha önemli bir şeye duyduğu ilgi
gözlerine dek bulandırmıştır belleğini.

127 Bak şurada Euone akmakta:
oraya götür onu ve bildiğin gibi
güçlendir, yarı ölü belleğini.”

112/ Fırat'la Dicle = *Kitabı Mukad-*
des'e göre aynı kaynaktan çıkan dört
ırmaktan ikisini Dicle ile Fırat oluş-
turur; Bkz *Kitabı Mukaddes, Tekvin,*

2(10); Dante'nin Fırat'la Dicle'ye
benzettiği ırmaklar Lethe ile Eunoe'dir.

127/ Eunoe = Bkz Âraf XXVIII(131)

130 Hiç karşı gelmeden, başkasının isteğini,
bu istek açığa vurulunca, kendi isteği
gibi benimseyen soylu bir ruh gibi

133 davrandı güzel kadın ve beni
elimden tutup götürürken, Stace'ye
saygılı bir biçimde: "Sen de onunla gel" dedi.

136 Ey okur, anlatmak için yeterli
yerim olsaydı eğer, içimine doyum olmayan
o suyun övgüsünü yapmayı denerdim;

139 ama bu ikinci kitaba ayrılan
yapraklar dolduğu için, sanatın dizginleri
engelliyor daha ileri gitmemi.

142 Bu kutsal mı kutsal sudan, yeni yapraklara
bürünmüş taze bir fidan gibi canlanıp da,
arınmış olarak eski yerime vardığımda,

145 çıkmaya hazırdım artık yıldızlara.

*(Explicit secunda pars Comedia Dantis Alaghieri in qua
tractatum est de Purgatorio)*

(Dante Alighieri'nin Komedyası'nın Araf'tan söz edilen
ikinci bölümü burada sona erdi.)

133/ Güzel kadın = Matelda.

145/ Yıldızlara = Cehennem gibi Araf da yıldızlar sözcüğüyle sona eriyor.

Cennet

Birinci kanto

1 Her şeyi devindirenin şanı
evrenin her yerine ulaşır,
kimi yerde çok, kimi yerde az ışıır.

4 Onun ışığını en çok alan göğe gittim,
yukarıdan inen birinin bilemeyeceği,
söyleyemeyeceği şeyler gördüm, işittim;
7 çünkü isteğine yaklaştıkça akıl yetimiz,
öyle derinliklere dalar ki,
izleyemez olur onu belleğimiz.

10 Bu kutsal ülkeden ne biriktirdimse
benliğimin içinde,
şiirimin konusu olacak bundan böyle.

13 Ey güzel Apollon, bu çaba için bana
kendi yeteneğini aşıla ki, ozanlara
verdiğin defne yaprağına değer göresin beni de.

1/ Devindirenin = Tanrı'nın; Dante'nin de benimsediği Aquino'lu San Tommaso'nun görüşüne göre Tanrı her şeyi devindirir, ama kendisi devinmez.

3/ Kimi yerde çok, kimi yerde az ışıır = bir nesne ne denli kusursuzsa (insan) o denli Tanrı'yı yansıtır.

4/ En çok alan göğe = göklerin en yüksek katı; arşılâ.

7/ isteğine = Tanrı'ya.

13/ Apollon = Cehennem ile Araf'ta Musa'lara seslenen Dante, ilk kez Şiir tanrısı ve Musa'ların babası Apollon'dan yardım istiyor.

16 Şimdiye dek Parnassus'un tek tepesi
bana yetti, ama bundan böyle,
geri kalan bölge için iki tepe de gerekli.

19 içimde es, esinlendir beni,
Marsyas'ın derisi yüzüldüğünde
esinlendiğin gibi.

22 Ey kutsal erdem, beynimin içine
işleyen mutlu ülkenin gölgesini göstermeme
yetecek denli destekleyecek olursan beni,

25 göreceksin sevdiğin ağaca geldiğimi,
defnenin ve senin izninle
başıma o yapraklardan bir taç giydiğimi.

28 İnsanların utanılası hatası

nedeniyle, bir hükümdarı ya da bir ozanı
onurlandırmak için öyle az kopartılıyor ki

31 bu yapraklar güzel babam, defne yaprağı
birinin susuzluğunu giderdiğinde
sevince boğulmalı güler yüzlü Delphoi tanrısı.

16/ Parnassus'un tek tepesi = Parnas-
sus dağının iki tepesi vardı, bunlar-
dan Helikon'da Musa'lar, Cyrra'da
ise Apollon otururdu.

20/ Marsyas = kavalın yaratıcısı;
tanrı Apollon'un sazıyla (lir) yarış-
mayı göze alır; tersinden üfleyince
kaval ötmediğinden (lir tersinden de
ses verir) yarışmayı yitirir; Apollon
da Marsyas'ın derisini yüzer.

23/ Mutlu ülkenin gölgesini = Cennet'i; ama aslına tıpatıp uygun olarak değil (gölgesini).

25/ Sevdiğin ağaç = defne.

28/ İnsanların utanılası hatası = insanlar ne yazık ki utanç verecek şeyler peşinde koştukları için, iyi hükümdarlar iyi ozanlar yetişmiyor.

31/Güzel babam = Apolion'a söylüyor.

33/ Delphoi tanrısı = Apollon.

34 Büyük olur küçük kıvılcımın alevi;
yanıt versin diye Cyrrha

bakarsın daha güzel sesli biri yalvarır benden sonra.

37 Değişik yerlerden görünür ölümlülere
dünyanın meşalesi; ama dört daire ile
üç haçın kesiştiği yerde, en iyi mevsimde,

40 en iyi yıldızın altında belirir

ve yerin balmumunu kendi bildiğince
daha iyi yoğurup, daha iyi biçimlendirir.

43 İşte sabahtı orada, buraya akşam inmişti,
yarı yuvar bembeyazdı,
burası kapkaraydı ki,

46 Beatrice'yi gördüm, yüzünü sola çevirmişti,
güneşe bakıyordu; bir kartal bile
bunca dikkatle bakamazdı güneşe.

49 Bir ışıktan çıkan ikinci ışının
yukarı doğru gitmesi, bir hacının
yurduna dönmek istemesi gibi,

34/ Büyük olur küçük kıvılcımın alevi = kıvılcım kimi kez yangına yol açabilir.

35/ Cyrra = Parnassus'un iki tepesinden biri; burada Apollon anlamına.

36/ Daha güzel sesli biri = daha yetenekli bir ozan.

37/ Değişik yerlerden görünür dünyanın meşalesi = güneşin (dünyanın meşalesi) doğduğu yer, güne göre değişir.

38/ Dört daire = ufuk, ekinoks (günün eşitliği), ekliptik (tutulum), ekvator; dört dairenin, dört ana erdemi simgeledikleri düşünülebilir.

39/ Üç haç = ekinoks, ekliptik ve ekvatorun ufukla kesişme noktaları; üç haçın, üç dinsel erdemi simgeledikleri düşünülebilir.

40/ En iyi yıldızın altında = Koç burcunda.

43/ Sabahtı orada = Yeryüzü Cennetinde.

43/ Buraya = Araf'a.

52 onun duruşu da düş gücümü etkiledi
gözlerim aracılığıyla, ben de onun gibi
görülmedik biçimde, güneşe diktim gözlerimi.

55 İnsan soyu için hazırlanmış o yörede
burada yapamadığı birçok şeyi
yapabiliyor insan, oranın özelliği nedeniyle.

58 Dayanamamıştım uzun süre,
ama, ateşten çıkmış kızgın demir gibi
çevreye kıvılcımlar saçtığını görmüştüm yine de;

61 tam bu sırada güne yeni bir gün eklenmişti,
o büyük güç gökyüzünü sanki
ikinci bir güneşle süslemişti.

64 Beatrice dikkat kesilmişti,
gözlerini sonsuz tekerlere dikmişti,
bana gelince, başımı indirmiş ona çevirmiştim:

67 ona bakarken, tattığı otların etkisiyle
deniz tanrısına dönüşen
Glaukos'a benzemiştim ben de.

54/ Görülmedik biçimde = insanlar
güneşe bakmazlar genellikle.

55/ O yörede = Yeryüzü Cennetinde

56/ Burada = dünyada.

62/ Güç = Tanrı.

63/ İkinci bir güneş = Dante yukarıya
doğru yükseldiği için güneşin etkisi
artmıştır; yükseldiğini bilmeyen Dan-

te, bunu ikinci bir güneşin varlığına bağlıyor.

69/ Glaukos = deniz tanrısı; avladığı balıkları otların üzerine bırakan balıkçı Glaukos, balıkların canlandığını görünce, o otlardan yer ve deniz tanrısına dönüşür; Bkz Ovidius, *Metamorphoseis* XIII(**898**).

69/ Benzemiştim ben de = Dante yavaş yavaş ölümsüzleşmekte olduğunu sezmeye başlar.

70 İnsan ötesine geçiş, dile getirilemez sözcüklerle,
Tanrı'nın bu deneye değer bulacağı kişiler
şimdilik bu örnekle yetinsinler.

73 Daha sonra yaratılan ruhum muydu
ışığınla göklere yükselttiğin,
ey gökleri yöneten sevgi, ancak sen bilirsin bunu.

76 Sonsuza dek döndüreceğin,
sana kavuşmak özlemiyle yanan tekerin
sana borçlu olduğu düzeni, çekince dikkatimi,
79 göğün büyük bir bölümünü güneşin ateşi
tutuşturdu sandım, yağmur ya da akarsu
böyle büyük bir göl oluşturamazdı.

82 Işığın parlaklığı, sesin yeniliği,
nedenlerini bilmek isteği uyandırdı bende,
böyle yoğun bir istek duymamıştım daha önce.

85 Aklımdan geçeni benmiş gibi bilen Beatrice
ruhumdaki çalkantıyı dindirmek istedi ve
ben bir şey demeden söze girdi,

88 dedi ki: “Yanlış düşüncelere
kaptırmışsın kendini, bunları silkelemedikçe
göremezsün görmen gerekeni.

71/ Bu deneye değer bulacağı kişiler =
Cennet'e gidecek olanlar.

73/ Daha sonra yaratılan ruhum
muydu = ruh bedenden sonra
yaratılır; Dante yalnızca ruhunun
mu, yoksa bedeninin de mi yükseldi-
ğini bilemiyor.

75/ Gökleri yöneten sevgi = Tanrı.

82/ Sesin = uyumun, düzenin.

91 Sandığın gibi yeryüzünde değilsin;
yıldırım bile buradan düşerken, senin
yuvana dönüşünden ağır gider.”

94 Güler yüzlü bu kısa sözler

ilk kuşkumu giderdi,
ama bir başka kuşkunun ağına takıldım,

97 dedim ki: “Şaşkınlıktan kurtulup rahatladım;
ama şimdi de bu hafif nesnelere arasından
nasıl yükseldiğime ermiyor aklım.”

100 Acırcasına içini çekti önce, ardından
ateşler içinde çocuğuna bakan
bir ana gibi baktı bana ve şunları dedi:

103 “Nesnelerin arasında
bir düzen gelişmiştir;
evreni Tanrı’ya benzeten işte bu düzendir.

106 Yüksek yaratıklar, öncesiz sonrasız değerlerin
izini görürler burada, bu değer ana erektir
gördüğün düzen onun için geliştirilmiştir.

109 Her yaratık, dediğim düzende
içinde bulunduğu koşula göre
ilkesinin az ya da çok yakınında yer alır;

91/ Yeryüzünde değilsin = Dante’nin
kendini hâlâ yeryüzünde sandığını
vurguluyor.

98/ Hafif nesnelere = hava ile
ateşin.

106/ Yüksek yaratıklar = meleklerle
akıllı insanlar.

106/ Değerin = Tanrı'nın.

111/ İlkesinin = Tanrı'nın.

- 112** her birinin büyük varlık denizinde
kendisine verilen içgüdüyle
bir başka limana gitmesi bundandır.
- 115** Ateşi aya doğru bu içgüdü çıkarır,
ölümlü yürekleri o çarptırır,
toprağı bir araya getirip sıkıştırır;
- 118** yalnızca akıldan yoksun olanlara
yöneltmez bu yay oklarını,
akla sevgiye sahip olanları da hedef alır.
- 121** Her şeyi düzenleyen Tanrı,
en hızlı yuvarın döndüğü gökler bölümüne
sonsuz bir dinginlik getirir ışığıyla;
- 124** attığı oku mutlu hedefe eriştiren
o yayın gücü şimdi bizi de götürmekte
önceden belirlenen o yere.
- 127** Madde sağır kesilip yanıt vermeyince,
çoğu kez nasıl biçim de
sanatın amacına uygun düşmezse,
- 130** kimi kez kendi eğilimine kapılan
yaratık da, karşı yöne sapar bu yoldan
ve bulutlardan düşen bir ateş gibi

113/ Kendisine verilen içgüdüyle = Tanrı'nın verdiği içgüdüyle.

114/ Başka limana = başka amaca.

133 yere düşer, yanlış bir beğeni
yeryüzüne yöneltmişse ilk itkiyi.

Bu nedenle artık şaşırma

136 yukarıya doğru çıkışına,
dağdan vadiye inen bir ırmağa
şaşırmadığın gibi.

139 Asıl şaşılacak şey, engeller kalktıktan sonra
yeryüzünde kalman olurdu,
kıpırdamayan bir ateş gibi.”

142 Bunları dedi, yüzünü gökyüzüne çevirdi.

139/ Engeller kalktıktan sonra = günahlardan arınınca.

İkinci kanto

1 Türküler söyleyerek yol alan gemimi,
dinlemek için söylenenleri
küçük bir tekneyle izleyen sizler,
4 kıyılarınıza dönün yeniden,
açılmayın enginlere, çünkü gözden yitirince beni
yolunuzu şaşırırsınız belki.
7 Yol aldığım sulardan kimse geçmedi,
Minerva rüzgârım, Apollon kaptanım şimdi,
Ayılar'ı gösteren, dokuz esin perisi.
10 Yeryüzünde bizi doyurmadan besleyen
meleklerin ekmeğine erkenden bakmayı bilen
üç beş kişiye gelince,

1/ Gemimi = şiirimi

3/ Küçük bir tekneyle = yetersiz bilgiyle.

3/ Sizler = okurlar.

7/ Kimse = hiçbir şair.

8/ Minerva = Zeus'un kızı, bilgi
tanrıçası Athena'nın Latince adı.

8/ Apollon = Zeus'un oğlu.

9/ Ayılar = kutup yıldızları (Büyük
Ayı ile Küçük Ayı).

10/ Doyurmadan besleyen = yeryüzünde edinilen Tanrı'ya ilişkin bilgiler yetersizdir.

11/ Meleklerin ekmeği = tanrıbilim.

11/ Bakmayı bilen = ilgilenen.

13 teknelerinizle denize açılabilirsiniz siz,
peşimden gelebilirsiniz
sular yükselmeden önce.

16 Kolkhis'e yelken açan o yiğitler
İason'u rençber kılığında gördüklerinde
nasıl şaşırırlarsa, öyle şaşıracaksınız siz de.

19 Tanrı ülkesine doğuştan duyduğumuz sürekli
susuzluk, hızla yol aldırıyordu bize,
hızımız göklerin hızına eşitti sanki.

22 Beatrice yukarıya bakıyordu ben ona;
okun yaya takılıp atılmasından bile
kısa bir süre içinde

25 olağanüstü bir şeyin dikkatimi çektiği bir yere
ulaştığımı anladım; bunun üzerine
bana döndü olanca güzelliğiyle

28 düşüncelerimi okuyan kadın ve
“Tanrı'yı düşün, dua et” dedi,
“gökteki ilk yıldızla ulaştırdı bizi.”

15/ Yükselmeden önce = sular yük-
selip de izimi yok etmeden önce.

16/ Kolkhis'e yelken açan o yiğitler =
Argonaut'lar; Bkz Cehennem XVIII
(86).

17/ İason = Bkz Cehennem XVIII
(86).

17/ Rençber kılığında = Argonaut'lar
İason'u, burun deliklerinden alevler

fıfıkıran iki boęa ile topraęı sűrerken
gűrűrler.

19/ Tanrı űlkesi = Cennet.

21/ Gűklerin hızına = yıldızların
hızına.

30/ Gűkteki ilk yıldız = ay;
Ptolemaios (Bkz Cehennem IV/**142**)
sistemine gűre ay, dűnyaya en yakın
yıldızdır.

31 Üstümüzü bir bulut sarıyordu sanki
güneş vurmuş bir elmas gibi
parlak, yoğun, cilalı, kalındı.

34 Bu ölümsüz inci içine aldı bizi,
yarılmadan, bir ışını
içine alan su gibi.

37 Bir nesne bir başka nesnenin içine girdiğinde,
bir boyutun bir başka boyuta nasıl eklendiğini,
anlamak zor burada, bir nesneysem ben de,

40 bizim yapımızla Tanrı'nın nasıl birleştiğini
gösteren tözü görme isteği
daha da tutuşmalı içimde.

43 Doğrulanamaz inanç denilen,
ama insanın inandığı ilk gerçek gibi kendiliğinden
bilinen gerçek orada görünecek.

46 Yanıt verdim: “Madonna, elimden geldiğince
dua etmekteyim ölümlüler ülkesinden
beni buraya getirene.

49 Ne olur söyler misiniz: yeryüzünde
Kabil'le ilgili söylencelere
yol açan bu kara lekeler ne?”

34/ Ölümsüz inci = ay.

39/ Burada = dünyada.

41/Tözü = İsa'yı.

50/ Kabil'le ilgili söylencelere = Bkz
Cehennem XX(124).

52 İlk gülümsedi, sonra: “Kilidi döndürmeyince”
dedi “duyguların anahtarı, yanıldığına göre
ölümlülerin görüşü, vurmamalı
55 artık seni şaşkınlık okları,
gördüğün gibi aklın kanatları
kısa, izlese bile duyguları.

58 Sen ne düşünüyorsun söylesene.”

Dedim ki: “Burada gördüğümüz değişikliğin nedeni
bence nesnelere yoğunluğundan gelmeli.”

61 O dedi ki: “İleri süreceğim gerekçeleri
iyi dinlersen, görüşünün ne denli
yanlış olduğunu kabullenirsin sen de.

64 Sekizinci yuvar bir sürü ışık verir size,
bu ışıkların niteliği de, niceliği de
çok değişik olabilir.

67 Yoğunluğun azlığı, çokluğu olsaydı gerekçe,
yıldızların tümü aynı özelliğe sahip olurdu,
bu özelliğin niceliği değişse de.

70 Değişik özellikler değişik ilkelerin
ürünüdür, oysa senin görüşün bu ilkelerin
tümünü dışlıyor biri dışında.

60/ Yoğunluğundan = yoğunluklarının değişik olmasından.

64/ Sekizinci yuvar = göğün, dön-
meyip yerinde duran yıldızların

bulunduğu bölümü.

64/ Işıık = yıldız.

72/ Biri dışında = yoğunluk ilkesi.

73 Lekelerin nedeni yoğunluk azlığına bağlansaydı,
bu gezegen maddesinden yoksun kalırdı
bir baştan bir başa ya da bedeninin

76 şişman ve cılız katmanlara ayrışması gibi
onun yapısı da, kitabında
sayfaların yerini değiştirirdi.

79 İlk durum geçerli olsaydı
güneş tutulması bunu ortaya koyardı,
çünkü yoğunluğu az maddeyi ışık aşardı.

82 Durum böyle olmadığına göre, ikinci olasılığı
ele almalı; o da çürütülürse
iyice anlaşılır görüşünün yanlışlığı.

85 Düşük yoğunluk karşı tarafa geçmediğine göre
öyle bir sınır olması gerekir ki, yoğun madde
hiçbir şeyin geçmesine izin vermez bu sınırın ötesine;

88 ve buralara vuran güneş ışığı,
gerisinde kurşun olan bir camdan
dönen renkler gibi yansır geriye.

91 Diyeceksin ki, ışığını orada başka yerlere göre
daha karanlık görünmesinin nedeni
daha gerilerden gelmesi.

74/ Bu gezegen = ay.

79/ İlk durum geçerli olsaydı = ayın
yoğunluğu az olsaydı.

82/ İkinci olasılığı = yoğunluğu az
kesimlerle yoğunluğu çok kesimlerin
birbirini izlemesi.

89/ Gerisinde kurşun olan camdan =
aynadan.

- 94** Bu görüşten seni, eğer başvuracak olursan
bilim ırmaklarınızın kaynağı olan
deney kurtarabilir.
- 97** Üç ayna al; aynaların ikisini
kendinden aynı uzaklığa götür, üçüncüsü daha geride,
iki aynanın ortasında görünsün gözlerine.
- 100** Yüzünü aynalara dön, sırtından gelen bir ışık da
üç aynayı aydınlattıktan sonra
yansıyarak sana gelsin.
- 103** En uzak aynanın görüntüsü küçük de olsa
ötekilerden, onun da eşit oranda
parladığını göreceksin.
- 106** Artık yanlış bilgilerden arındığına göre,
sıcak ışıkların etkisiyle
toprağın karın renginden ve
- 109** soğuktan arınması gibi,
öyle canlı bir ışıkla aydınlatacağım ki seni,
kıvılcımlar saçacak önüne geldiğinde.
- 112** Kutsal erincin gökyüzünde
bir nesne döner ve içerdiği
her şeyin varlığını özünde gizler.

113/ Bir nesne =yıldızların dönmesini sağlayan İlk Devindirici.

114/ Varlığını = yaşamını.

115 Bir sonraki gök bol ışıklıdır,
bu varlığı, kendisinden ayrı ama kendi içindeki
birçok özün arasında paylaşırır.

118 Öteki gökler erdemlerine,
etkilerine göre, değişik derecelerde
özel güçler içerir.

121 Dünyanın öğeleri gördüğün gibi
böyle bir sıra izler,
yukarıdan alıp, aşağıya etkir.

124 Öğrenmek istediğin gerçeğe hangi
yoldan gideceğime iyi bak ki,
daha sonra kendiliğinden bulabilesin geçidi.

127 Kutsal dairelerin dönmesini, etkisini
kutlu devindiriciler sağlar,
tıpkı demircinin demiri dövmesi gibi;

130 ve bunca yıldızın güzelleştirdiği gökyüzü,
kendisine can veren derin akıldan alır görüntüsünü
ve sonra olur onun mührü.

115/ Bir sonraki gök = sekizinci gök.

115/ Işıklıdır = yıldızlıdır.

118/ Öteki gökler = geri kalan yedi gök.

123/ Yukarıdan alıp = gökler bir üst-
ten aldıkları etkiyi altlarındaki göğe
aktarırlar.

126/ Bulabilesin geçidi = araştırma-
larını tek başına yapabilesin.

127/ Kutsal dairelerin = göklerin.

128/ Kutlu devindiriciler = melekler,
ilkeler ve her daireye etkiyen akıl.

1.30/ Gökyüzü = dönmeyen yıldız-
ların bulunduğu bölüm.

131/ Derin akıldan = Tanrı'dan.

132/ Olur onun mührü = hemen
altındaki göğü etkiler.

- 133** Ruhun sizin vücudunuzda
işlevlerine uygun çeşitli organlara
yayılması gibi,
- 136** gökleri döndüren aklın etkisi
yıldızlarda çoğalır,
ama bütünlüğü hep aynı kalır.
- 139** Değişik erdemler, döndürdükleri değerli
nesneyle değişik biçimde kaynaşırlar,
tıpkı yaşamın sizinle kaynaşması gibi.
- 142** Nesneye karışan erdemin kutsal kökeni
nesnenin ışımmasını sağlar,
sevinçten ışıyan bir gözbebeği gibi.
- 145** Değişik görünmesi ışığın ışıktan,
yoğunluktan değil bundan ileri gelir.
Parlakla donuğu oluşturan,
- 148** işte biçime ilişkin bu ilkedir.”

145/ Işığın ışıktan = yıldızın yıldız-
dan.

147/ Parlakla donuğu = ayın üstün-
deki lekeleri.

Üçüncü kanto

1 Bir zamanlar kalbimi sevdasıyla
ışıtan o güneş, kanıtlayıp çürüterek,
güzel gerçeğin tatlı yüzünü göstermişti,
4 yanlışımı düzelttiğimi,
gerçeği öğrendiğimi
söylemek için başımı kaldırmıştım ki,
7 birden bir görüntü belirdi
ve öyle çekti ki beni kendine,
söyleyeceklerim aklımdan gitti.

10 Saydam, temiz bir camdan
ya da dibi görünmeyecek denli derin olmayan
duru, durgun bir sudan

13 yüzümüz nasıl ak bir alnın üstündeki
bir inci hafifliğiyle
yansırsa bize, ben de

16 konuşmaya hazır böyle yüzler gördüm;
insanla pınar arasında sevda doğuran
hatanın karşıtı bir hataya düştüm.

2/ Güneş = Beatrice.

17/ İnsanla pınar = Narkissos bir
pınara yansıyan kendi yüzünü bir
başkası sanarak kendi görüntüsüne
gönlünü kaptırır; Dante gerçek yüz-
leri yansıma sanarak, bu hatanın

karşıtı bir hataya düşer; Bkz Ovidius
Metamorphoseis **111(417)**.

19 Seçer seçmez o yüzleri, bir aynadan
yansydıklarını sandım,

kim olduklarını anlamak için gözlerimi çevirdim;

22 ama bir şey göremedim,
gülümseyen tatlı rehberimin
kutsal gözlerinin içine baktım.

25 “Ayakları hâlâ gerçeğe yönelmeyen,
seni boşluklarda gezdiren
çocuksu düşüncelerine gülmeme

28 şaşırma sakın” dedi;

“gördüklerin gerçek tözler,
sözlerini tutmadıkları için buraya sürüldüler.

31 Konuş onlarla, dinle onları, inan onlara
çünkü içlerini ısıtan gerçek ışık

izin vermez ayakların kendisinden uzaklaşmasına.”

34 Konuşmaya en hevesli gölgeye eğildim,
çok büyük bir isteğin şaşkınlığında
biri gibi söze girdim.

37 “Ey, sonsuz yaşamın ışıklarında
tadılmadıkça bilinmeyen erinçler duyan
güzel yaratılmış ruh, kimliğini

23/ Tatlı rehberimin = Beatrice'nin.

29/ Tözler = ruhlar.

30/ Sözlerini = dünyada verdikleri sözler.

32/ Gerçek ışık = Tanrı.

33/ Kendisinden = gerçekten.

40 ve yazgını bağışlarsan
sevindirirsin beni.”

Gülen gözlerle yanıt verdi o an:

43 “Sevgimiz kapatmaz kapılarını haklı bir isteğe,
tıpkı saraydakilerin kendisine
benzemesini isteyen sevgi gibi.

46 Bakire bir rahibeydim yeryüzünde;
özenle ararsan belleğinde
artmış olsa da güzelliğim tanıyacaksın beni,

49 adım Piccarda,
öteki kutlularla bir arada,
mutluluklar içindeyim bu en ağır yuvarda.

52 İsteklerimiz yalnızca Kutsal Ruh’a
yönelmekte, onun koyduğu kurallara
uymanın sevincini tatmakta.

55 Bize uygun görülen konumun yetersiz
görünmesi ise, kimi kez verdiğimiz
sözleri tutmayıp, bozmamızdan kaynaklanmakta.”

44/ Saraydakilerin = Cennet’tekilerin.

45/ Sevgi = Tanrı.

46/ Rahibeydim = konuşan, Simone Donati’nin kızı, Forese (Bkz Araf XXIII/48) ile Corso’nun (Araf XXIV /82) kızkardeşi Piccarda Donati olup, zorla manastırdan çıkartılıp, siyasal çıkar hesapları nedeniyle Rossellino della Tosa ile evlendirilmiştir.

51/ En ağır yuvar = ay; dünyaya yakın olduğu için ayın daha ağır döndüğüne inanılırdı.

55/ Yetersiz görünmesi = Cennet'in yukarı katlarına çıkıldıkça mutluluk da artar.

58 Dedim ki: “Olağanüstü görünüşünüzde
ne olduğunu bilmediğim kutsal bir ışığa,
yeryüzündeki görüntünüzü değiştirmekte:
61 anımsamakta zorlandım bu nedenle;
ama şimdi söylediklerinle
kolaylaştırdın tanımamı seni.
64 Ne olursun söylesene; mutluyken burada,
daha çok görmek, daha iyi sevmek için mi
daha yukarı gitmek istemektesiniz?”
67 Gülümsedi öbür görüntülerle birlikte;
sonra ilk sevdanın ateşiyle yanar gibi
yanıt verdi sevinçler içinde:
70 “Kardeş, sevginin erdemi dindirmekte
isteklerimizi, ne varsa elimizde
onunla yetinir, başka susuzluk çekmeyiz.
73 Daha yukarı gitmek isteseydik, bu isteğimiz
bize burayı uygun görenin isteğine
ters düşerdi; böyle
76 bir şey göremezsin bu dairelerde,
eğer burada sevgi geçerliyse
ve sevginin ne olduğunu anladıysa sen de.

68/ İlk sevda = Tanrı sevgisi.

74/ Uygun görenin = Tanrı'nın.

76/ Dairelerde = göklerde.

79 Buradaki mutlu varlıklar, tersine
ayak uydururlar kutsal isteğe,
özdeşleşmesi için isteklerinin onunki ile;
82 bizim burada başka başka göklere,
yerleştirilmemiz, herkesi olduğu gibi, isteklerimizi
isteğine uyduran hakani da hoşnut etmekte.
85 Erincimiz onun istenci içinde;
onun yarattıkları da, doğaninkiler de
o denize doğru gitmekte.”
88 Yüce Yaradan’ın sevgisi eşit ölçüde
inmese de her yere, göklerde
her yerin Cennet olduğunu anlamıştım artık.
91 Hani kimi kez insan bir yemekten bıkar,
ama bir başka yemeğe can atar,
birinden alırken, ötekini geri çevirir ya,
94 mekiği sonuna dek atmadığı kumaşın
ne olduğunu öğrenmek için, işaretle,
sözle öyle davrandım ben de.
97 “Kusursuz yaşam, yüce erdem göklerde
daha yükseğe çıkarır kadını” dedi, “kural gereği
giysi giyilir, tül takılır yeryüzünde,

84/ Hakani = Tanrı’yı.

94/ Mekiği sonuna dek atmadığı
kumaşın = tutmadığı sözün.

97/ Kusursuz yaşam = İsa'nın yaşamı gibi bir yaşam.

98/ Kadını = bu dizelerde, Assisi'li Francesco'nun yolundan giderek **1212** yılında bakireler için bir tarikat kuran kadın ermiş Assisi'li Chiara'ya (**1194-1253**) gönderme yapılıyor.

100 sevginin isteğine uygun kıldığı her ereği
kabul eden o eşle, ölünceye
dek beklensin ve uyunsun diye.

103 Onu izlemek için gençliğimde
dünyadan el etek çektim,
giysisine büründüm, kendimi onun yoluna verdim.

106 Ama iyilik yerine kötülüğe kucak açanlar
o güzel manastırdan beni kaçırdılar:
bir Tanrı bilir daha sonra çektiklerimi.

109 Sağımda sana görünen ve yuvarımızın olanca
ışıyla yanan şu parıltı da,
kendisi için söylenmiş saymakta

112 kendimle ilgili sözlerimi;
o da rahibeydi benim gibi,
onun da başından alındı kutsal örtülerin gölgesi.

115 Ama geleneklere değer vermeden, o istemeden
dünyaya döndürüldüğünde
gönlünün örtüsünü çıkarmadı yüzünden.

118 İkinci Swabia rüzgârından
üçüncü ve son hükümdarı doğuran
büyük Costanza'nın ışığı, bu ışıyan.”

101/ Eşle = İsa ile.

104/ Dünyadan el etek çektim = rahibe oldum.

117/ Gönlümün örtüsünü çıkarmadı yüzümden = rahibe olmak isteğimi
korudum.

118/ Swabia = Almanya.

119/ Üçüncü ve son hükümdar = Swabia hanedanından Frederick II.

120/ Costanza = 1185 yılında Milano'da Arrigo VI ile evlenen, Sicilya ve Napoli kraliçesi Costanza(**1154-1198**); gerçekte ilgisi olmayan bir söylentiye göre, rahibe olmuş, zorla manastırdan çıkartılarak evlendirilmiştir.

121 Bunları dedi, sonra *Ave Maria*
söyleye söyleye, derin bir suya
batan ağır bir nesne gibi yok oldu gözlerden.

124 Onu olabildiğince izleyen
gözlerim, yitirir yitirmez onu
daha büyük bir isteğin dürtüsüyle

127 Beatrice'ye döndü;
ama o, sanki şimşek çakıyordu,
gözlerim ışıktan etkilenince,

130 ertelemek zorunda kaldım soracağım soruyu.

126/ Daha büyük bir istek = Beatrice.

Dördüncü kanto

1 Aynı uzaklıkta duran ve iştah kabartan
iki aş arasında kalan özgür kişi,
ağzına lokma atmadan ölebilir açlıktan;
4 tıpkı bunun gibi, aynı ölçüde korku salan
iki kurt arasında kalan kuzu da şaşırır,
iki geyik arasında seçim yapamayan köpek gibi;
7 iki kuşku arasında bocalayıp suskun kaldığım
için kendimi ne yeriyor, ne övüyordum,
böyle davranmam gerektiğini düşünüyordum.
10 Susuyordum, ama yüzüme vuruyordu arzum,
sormak istediklerim de, sözcüklerden bile
açık seçik okunuyordu yüzümde.
13 Nabukatnetsar'ı haksız yere
acımasız kılan öfkeye ne yaptıysa
Daniel, aynı şeyi yaptı Beatrice de;

7/ Kaldığım = konuşan Dante'dir.

13/ Nabukatnetsar = Babil kralı (İÖ. V. yy); unuttuğu bir düşü yorumlayamayan bilicilerin öldürülmesi buyruğunu verir, Daniel peygamber düşü yorumlayarak kralın öfkesini dindirir; Bk: *Kitabı Mukaddes*, Daniel 2(1-45).

16 dedi ki: “İki isteğın de seni kendilerine çektiğini görmekteyim, bu nedenle öğrenme isteğının dışarı vurması engellenmekte.

19 Şöyle demektesin kendi kendine: ‘İyi niyet sürdüğüne göre, başkasının şiddeti nasıl olur da azaltır hak ettiğim erdemi?’

22 Platon’un görüşüne göre ruhların yıldızlara dönmeleri de bir başka kuşku doğuruyor sende.

25 İşte bu sorular istencin üzerinde eşit baskı yapmakta; en tehlikeli soruyu ele alacağım önce.

28 Tanrı’nın kendine en yakın melekleri, Musa, Samuel, iki Yuhanna’nın ikisi, dahası Meryem’in kendisi,

31 sana kendilerini gösteren ruhların göğünden başka bir yerde oturmazlar, değişik yaşlarda da olamazlar,

21/ Nasıl olur da azaltır = Piccarda ile Costanza’ya gönderme yapılıyor.

22/ Platon’un görüşüne göre =

Platon *Timaeus* adlı yapıtında, ruhların insan vücuduna bürünmeden önce yıldızlarda oturduklarını, ölümden sonra da yıldızlara döndüklerini ileri sürer.

26/ En tehlikeli soru = Platon’un görüşü; Platon’un görüşü, ruhun vücuttan önce yaratılmayıp ana karnın-

daki dölütle birlikte yaratıldığına
inanan Hıristiyanlık doğmasıyla çeli-
şiyordu.

29/ Musa = Musa peygamber.

29/ Samuel = Samuel peygamber.

29/ İki Yuhanna 'nın ikisi = Vaftizci
Yahya ile İncil yazarı Yuhanna.

33/ Değişik yaşlarda da olamazlar =
ruhun yaşı yoktur, sonsuza dek yaşar.

34 birinci daireyi güzel kılar tümü de,
ölümsüz ruhu az ya da çok duyumsamalarına göre
değişik biçimde geçer tatlı günleri.

37 Sana burada görünmelerinin nedeni
bu dairenin kendilerine ayrılmış olması değil,
göklerin en düşük derecesini gösterme isteğidir.

40 Sizin aklınıza böyle seslenmek gerekir,
çünkü aklınızın bilgiye çevirdiği,
önce duygularıyla öğrendiğidir.

43 Kutsal yazılarda işte bu nedenle
Tanrı'nın ellerinden ayaklarından söz edilir,
ama vurgulanmak istenen bambaşka bir şeydir;

46 yine aynı nedenle Kutsal Kilise
Cebrail'i, Mikail'i, Tobias'ı İyileştireni
insan biçiminde önerir.

49 Timaeus'un içtenlikle söylediği
ruhlara ilişkin sözleri,
uymaz burada gördüğün gerçeklere.

52 Ruh, onun demesine göre,
doğa ona biçim verdiğinde
ayrıldığı kendi yıldızına döner;

34/ Birinci daire = göklerin en üst katı (arşîâlâ).

35/ Ölümsüz ruhu = Tanrı'yı.

39/ En düşük derecesi = en düşük
mutluluk derecesi.

40/ Sizin = insanların.

47/ Cebrail, Mikail = baş melekler.

47/ Tobias'ı iyileştiren = baş melek

İsrafil; İsrail gözleri görmeyen

Tobias'ın gözlerini iyileştirir.

49/ Timaeus = Platon'un aynı adı taşıyan yapıtının kahramanı; Platon kendi görüşlerini bu kişinin ağzından söyler.

53/ Doğa ona biçim verdiğinde = skolastik öğretiyeye göre ruh bedenine biçimini oluşturur.

55 bu düşünce belki de sözcüklerin belirtmediği saklı bir anlam içerir, taşıdığı niyet de dikkate değerdir.

58 Etkinin değerini ya da değersizliğini bu yuvarlara bağlıyorsa eğer, okunun bir gerçeği vurduğu söylenebilir.

61 Yanlış yorumlanan bu görüş, vaktiyle dünyanın neredeyse tümünü şaşırtmıştı, yıldızlara Jüpiter, Merkür, Mars adları takılmıştı.

64 İçini kemiren öteki kuşkuya gelince daha az zehir içerir, çünkü kötülüğü seni götürmez benden ötelere.

67 Bizim adaletimizin ölümlülere doğru gelmemesi, inancın göstergesi sayılmalı, sapkınlık zehrine yol açmamalı.

70 Ama anlayışınız yeterli olduğuna göre bu gerçeği kavramaya, yerine getirmeye çalışacağım isteğini.

59/ Bu yuvarlara = yıldızlara.

60/ Bir gerçeği vurduğu söylenebilir = Dante yıldızların sınırlı oranda etkisini kabul ediyordu; Bkz Araf XVI(63-76).

61/ Bu görüş = yıldızların insanları etkilediği görüşü.

62/ Neredeyse tümünü = tümünü değil, çünkü Yahudiler bu görüşe katılmamışlardı.

63/ Adları takılmıştı = yıldızlara tanrı adları takılmış, yıldızlar kutsallaştırılmıştı.

64/ Öteki kuşku = Piccarda ile Costanza'ya uygulanan şiddet.

66/ Benden = Beatrice'den; Beatrice'nin gerçeği simgelediğini unutmamak gerekir.

73 Baskı altında kalan boyun eğmediğinde
baskı yapana, şiddet söz konusu ise,
bu ruhlar sığınamazlar bu gerekçeye:

76 çünkü istenç bel vermez istemedikçe,
bin kez zorlanan ateşe
doğa ne yaptırırsa onu yapar o da.

79 İstenç az ya da çok bel verirse,
şiddete boyun eğer; bu ruhlar da
öyle davrandılar, kutsal yere dönecek yerde.

82 Lorenzo'yu ızgarada tutan,
Mucius'u elinden eden istenç gibi
eksiksiz olsaydı istençleri, *

85 özgür kalır kalmaz dönerlerdi
zorla ayrıldıkları yere;
böyle güçlü istençler çok az günümüzde.

88 Bu sözleri gerektiği gibi anladınsa
kim bilir seni kaç kez üzecek gerekçe
bil ki, yok edildi.

91 Ama şimdi gözlerinin önüne
başka bir engel geliyor, kendi kendine
kurtulamazsın ondan, çünkü yorulursun daha önce.

75/ Bu ruhlar = Piccarda ile Costanza.

78/ Doğa ne yaptırırsa = doğa ateşi yukarıya doğru yöneltir.

81/ Kutsal yere = manastıra.

82/ Lorenzo = imparator Valerius döneminde kilisenin hâzinesini
yönetime teslim etmediği için ızgarada yakılan ermiş Lorenzo (IS 258).

83/ Mucius - Mucius Scaevola; Roma'nın dūřmanı Etruria kralı Porsenna'yı öldürmek isterken kralın yardımcısını öldürmüş, bunun üzerine elini ateşte yakarak kendini cezalandırmıştır.

94 Kutlu bir ruhun yalan söylemeyeceğini,
çünkü hep ilk gerçeğe iç içe geçtiğini
kazımıştım belleğine;

97 sonra Piccarda'dan, Costanza'nın aklının, tülünde
kaldığını öğrendin; bu sözleri
çelişik bulabilirsin benim dediklerimle.

100 Kardeş, bilirsin ki,
kaçınmak için bir tehlikeden, istemeden de
olsa, yapılmaması gereken şeyler yapılır,

103 örneğe, babası istedi diye anasını öldüren
Alkmaion, baba sözü dinlerken,
kana bulamıştı ellerini.

106 Bu noktada bilmeni isterim ki,
şiddetle istenç iç içe geçmiştir,
hatayı bağışlamak söz konusu değildir.

109 İstencin özü geçit vermez kötülüğe;
ama karşı çıkışı daha büyük bir tehlikeye
yol açacak ise boyun eğer.

112 Piccarda bunları derken değindiği
ödünsüz istençti, benimki ise öbür istençti;
ikimiz birlikte gerçeği getirdik dile.”

95/ İlk gerçek = Tanrı.

104/ Alkmaion = Bkz Âraf XII(50).

109/ İstencin özü = baskı altında olmayan istenç.

- 115** Her gerçeğin çıktığı kaynaktan çıkan
kutsal ırmak, işte böyle aktı
ve iki kuşkumu da böyle yatıştırdı.
- 118** “Ey sözleri içimi kaplayıp ısıtan,
canıma canlar katan,
ilk sevgilinin sevdiği kutlu kişi”
- 121** dedim, “size beslediğim köklü sevgi
yeterli değil yanıtlamaya yaptıklarınızı; her şeyi
gören, her şeye gücü yeten yanıt versin benim adıma.
- 124** Şunu anladım ki, ondan başka
hiçbir gerçeğin olmadığı gerçek aydınlatmadıkça,
doymak bilmiyor aklımız.
- 127** Ulaşır ulaşmaz gerçeğe, ininde
bir hayvan gibi duruluyor aklımız;
ulaşmalı o gerçeğe; yoksa işe yaramaz umutlarımız.
- 130** Bu istek, gerçeğin eteğinde
kuşkuyu doğurur bir fidan gibi; doğa da bizi
yukarı götürür tepeden tepeye.
- 133** Bu durum, ey ece,
karanlıkta kalan bir gerçeğe
ilişkin soru sormaya itiyor beni.

115/ Her gerçeğin çıktığı kaynak = Tanrı.

120/ İlk sevgilinin = Tanrı'nın.

136 Bilmek istediğim, tutulmayan sözleri,
terazinizin küçümsemeyeceği
başka iyiliklerin dengeleyip dengelemeyeceği.”

139 Bana baktı Beatrice, gözleri
öyle kutsal sevgi kıvılcımları saçıyordu ki,
yenik düştüm, gücüm tükendi,

142 gözlerimi indirdim, kendimden geçtim sanki.

Beşinci kanto

1 “Yeryüzündekinden daha yoğun biçimde
işitiyorsa beni sevda ateşi ve
bu ışımaya dayanamıyorsa gözlerinin direnci,
4 sakın şaşırma, bunun nedeni
Tanrı’nın verdiği hemen özümseyen
kusursuz görüşümün yetkinliği.
7 Görülür görülmez sevgiyi ateşleyen
sonsuz ışığın daha şimdiden
aklını nasıl ısıttığı belli;
10 bir başka şey alırsa bu sevginin yerini,
bil ki, onun içinde insanı yanılgıya düşüren
bir iz vardır o sevgiden.
13 Tutulmayan sözün diyetini
bir başka iyilik dengeleyebilir mi,
bunu öğrenmek istemektesin sen.”

2/ Sevda ateşi = Tanrı sevgisi.

6/ Kusursuz görüşüm = ruhumun
kusursuzluğu.

8/ Sonsuz ışığın = gerçeğin.

10/ Bir başka şey = gelip geçici bir
heves.

16 Bu kantoya böyle başladı Beatrice;
ve konuşmasını yarım bırakmayan biri gibi
şöyle sürdürdü kutsal sözlerini:

19 “Tanrı’nın yaratılış sırasında cömertçe
verdiği yetiler içinde en önemsedığı,
cömertliğine en uygun düşeni

22 seçme özgürlüğü adını taşır;
ancak akıllı yaratıklar, yalnızca onlar
bu yetiyle donatılır.

25 Böyle olunca, verilen sözün ne yüce
bir değer kazandığını anlarsın, hele
o sözü Tanrı da benimsemişse;

28 çünkü Tanrı ile kul arasındaki bu sözleşmede
etkisiz kılınır değerini belirttiğim hazine,
hem de yine özgür seçimle.

31 Böyle olunca, tutulmayan sözü neyle dengelersin?

Sunduğun şeyi kullanmak isteyebilirsin,
haksız elde edilmiş bir nesneyle iyilik etmek olur bu.

34 En önemli konuda artık bilgi sahibisin;
ne var ki Kutsal Kilise’nin kimi kez sözden dönmeyi
bağışlamasını çelişkili bulabilirsin söylediğim gerçeikle,

23/ Akıllı yaratıklar = insanlarla melekler.

29/ Hazine = özgür seçim; kul özgür isteğiyle Tanrı’ya karşı bir yüküm-
lülük altına girmişse, bunu yerine getirinceye dek iradesi sınırlanmış
olur.

31/ Tutulmayan sözle neyi dengelersin = Tanrı’ya verilen, ama yerine
getirilmeyen sözü, bir başka sözle bağışlatmak söz konusu olmaz.

32/ Sunduğun Şeyi = 6zg6r seçimi.

33/ Haksız elde edilmiş bir nesneyle = kişi s6z verdiğine g6re, 6zg6r seçim hakkı kalmamıştır, bu hakkı kullanmaya kalkıŐması haksız elde edilmiş bir nesneyi kullanmak olur.

37 bir süre daha sofrada kal bu nedenle,
çünkü yediğin çiğ yemeği
sindirmen için yardımım gerekecek yine.

40 Aklını aç iyice, söylediklerimi
kazı içine; çünkü belleğe yerleştirmedikçe
bilim denemez öğrenilene.

43 Bu özverinin püf noktasını iki öge
belirler; ilki verilen sözün içeriğidir,
İkincisi sözleşmedir.

46 Sözleşme, yerine getirilmedikçe
ortadan kalkmaz; bu konuya az önce
kesin açıklamalar getirildi;

49 İsrailoğullarına işte bu nedenle
kurban yükümlülüğü yüklendi, bildiğin gibi
kurban kimi kez değiştirilebilirdi.

52 Madde olduğunu söylediğim ötekine gelince,
hata işlemeyen de
değiştirilebilir bir başka şeyle.

37/ Bir süre daha sofrada kal =
yardımına gereksinmen var

38/ Yediğin çiğ yemeği = öğrendiğin görüşü.

42/ Bilim denemez öğrenilene = insan öğrendiklerini aklında tut-
madıkça, öğrenme yarar sağlamaz.

43/ Bu özverinin = verilen sözün; verilen söz özgür seçimi ortadan kal-
dırdığına göre, özveri söz konusudur.

50/ Kurban yükümlülüğü = Bkz *Kitabı Mukaddes, Levililer, 28(1)*.

55 Ama hiç kimse, beyaz anahtarla sarı anahtarı döndürmeden, kalkışmamalı sırtındaki yükü değiştirmeye;

58 şunu bil ki, yeni nesne, altının dördü içermesi gibi içermezse eskisini, anlamsızdır böyle bir değiştirme.

61 Demek ki, ağırlığına kefe dayanamayacak denli değerli bir nesnenin yerini tutamaz başka hiçbir nesne.

64 Ey ölümlüler, verdiğiniz sözü hafife almayın: tutun sözünüzü, ama yine de Yaftah'ın ilk sözünde davrandığı gibi gözü kara olmayın.

67 Sözünü tutmak için kötülük yapacak yerde daha iyi ederdi “Hata ettim” demekle;

Yunanların koca reisine de çılgın diyebilirsin,

70 onun yüzünden Iphigenia güzel yüzüne ağlamıştı, böyle bir kurbanı duyan çılgınlarla akıllılar da ağlamaklı olmuşlardı.

55/ Beyaz anahtarla sarı anahtarı döndürmeden = Kilisenin onayı olmadan; Bkz Âraf IX(117).

59/ İçermezse eskisini = eskisinden daha değerli olmazsa.

65/ Yaftah = İsrail kralı; Ammonoğulları ile savaşmış, savaşı kazanırsa evinin kapısından çıkacak ilk canlıyı Tanrı'ya kurban edeceğini söylemiş, kapıdan kızı çıkınca onu kurban etmiştir: Bkz *Kitabı Mukaddes, Hâkimler 11(39)*.

68/ Daha iyi ederdi = Aquino'lu San Tommaso, Yaftah'ın davranışını kınar, böyle bir sözden dönmenin daha doğru olacağını vurgular.

69/ Yunanların koca reisi = Agamemnon; Troya seferine çıkmak için Aulis'te uygun rüzgâr bekleyen Akhalara bilici Kalkhas'ın, Agamemnon'un kızı Iphigenia tanrı Artemis'e kurban edilecek olursa tanrının rüzgâr estireceğini söylemesi üzerine, Agamemnon kızını kurban eder; bir söylenceye göre de Artemis kıza acıyarak, kurban bıçağının altına bir geyik koyar, kızı yanına alıp rahibe yapar.

70/ Güzel yüzüne = ölümüne.

71/Çılgınlarla akıllılar = herkes.

73 Ey Hıristiyanlar, daha ağır davranın:
rüzgâra kapılmış tüy gibi olmayın,
her suyun da sizi arındırdığını sanmayın.

76 Eski Ahit ile Yeni Ahit var elinizde,
Kilise ile çobanı yol göstermekte size;
bunlar yetmeli temizlenmenize.

79 Kötü bir hırs sizi kötü bir yöne iterse,
içinizdeki Yahudinin alay etmemesi için sizinle,
aptal koyunlar gibi değil, insan gibi davranın.

82 Anasının sütünü bırakıp sağa sola koşuşan,
eğlenmek için kendi kendine tos vuran
kuzular gibi olmayın.”

85 Beatrice bana, bu yazdıklarımı anlattı;
sonra içi istek yüklü,
dünyanın daha ışıklı olduğu yöne döndü.

88 Suskunluğu ve değişen yüzü
beni de suskunluğa itti, oysa açgözlü
aklım yeni sorular hazırlamıştı;

73/ Daha ağır davranın = bir karar
verirken iyice düşünün.

75/ Her suyun = her adağın.

77/ Çoban = papa.

80/ İçinizdeki Yahudinin = bu konu-
daki kuralları çok katı olan Yahu-
dilerin düşüncesizliğinizle alay etme-
meleri için.

82/ Anasının sütünü bırakıp =
Kilisenin, kutsal kitapların dedikle-
rine uymayan kişi kendine zarar
verir.

87/ Dünyanın daha ışıklı olduğu
yöne = doğuya doğru; kimi yorumcu-
lara göre de Merkür gezegenine doğ-
ru.

91 ve daha kirişin titreşimi
bitmeden hedefi vuran bir ok gibi,
ikinci krallığa koştuk biz de.

94 Bu göğün ışığına erişince
kadınım daha da keyiflendi,
öyle ki, gezegen bile daha parlak kesildi.

97 Yıldız değişip gülümserse,
yapım gereği her biçime girmeye
elverişli ben, ne olmuşum kim bilir.

100 Durgun, dingin bir havuzdaki
balıklar, nasıl dışarıdan gelen her şeye
yönelirse yem niyetine,

103 binden çok ışığın üstümüze geldiğini
gördüm ben de, şöyle demektedir her biri:
“İşte sevgimizi çoğaltacak kişi.”

106 Ve her biri bize doğru geldikçe,
sevince boğuluyordu gölge
yayıdığı göz kamaştıran ışınların içinde.

109 Ey okur, eğer sonunu getirmezssem
anlatmaya başladığım öykünün,
nasıl merak edersin bu sonu, bir düşün;

93/ İkinci krallık = Merkür (Mer-
curius) göğü.

96/ Gezegen = Merkür.

97/ Yıldız = Dante gezegen yerine
yıldız sözcüğünü kullanıyor.

98/ Yapım gereği = yalnızca madde-
den oluşan yıldızın değişmesi söz
konusu değildir, oysa insan olan
Dante değişikliğe açıktır.

105/ Kişi = Dante.

112 görünür görünmez gözlerime,
durumlarını öğrenmek için, nasıl içimin içime
sığmadığını canlandır gözlerinde.

115 “Ey ölümden önce Tanrı’nın izniyle
sonsuz utkunun tahtlarını görme
olanağına erişen soylu kişi,

118 gökyüzüne yayılan bu ışık, bizi de
tutuşturmakta; bizimle ilgili bilgi
edinmek istersen, sorabilirsin çekinmeden.”

121 Bunları diyen, dini bütün ruhlardan biri idi,
Beatrice de şunları ekledi: “Konuş, çekinme,
inan onlara, tanrılara inanır gibi.”

124 “Kendi ışığının içine nasıl yerleştiğini,
güldükçe daha da ışıdıklarına göre
ışığın gözlerinden yayıldığını görüyorum;

127 ama saygın ruh, ne kimliğini biliyorum,
ne de başka ışınların ölümlülere perdelediği
bu yuvara niçin verildiğini.”

116/ Sonsuz utkunun tahtları = Cennet.

118/ Bu ışık = gerçeklik ışığı.

121/ Ruhlardan biri = imparator
Iustinianus; Bkz Cennet VI.

128/ Başka ışınların = güneş ışınlarının.

128/ Ölümlülere = insanlara.

129/ Bu yuvara = gezegene.

130 Benimle konuşan ışığa dönüp, bunları
dedim; bu sözler üzerine
büsbütün arttı parlaklığı.

133 Parlaklığını perdeleyen kalın dumanları
sıcaklık yok edince, güneş nasıl gizlenirse
aşırı ışığın etkisiyle,

136 kutsal görüntü de aşırı sevincin etkisiyle
kendini gizledi parıltısının içinde;
ve böyle kapalı, yanıt verdi

139 bir sonraki şiirin anlattığı gibi.

Altıncı kanto

1 “Lavinia’yı kaçırın eski yiğidi izleyen
kartalı, göğün yönünden çevirdikten
sonra Constantinus, Tanrı’nın kuşu yüz ve
4 yüz yıl boyunca, belki daha uzun süre,
Avrupa’nın dibinde,
çıktığı dağların oraya yerleşti;
7 ve kutsal tüylerin gölgesinde
geçerek elden ele, dünyayı yönetti,
sonunda benim ellerime geldi.
10 İmparatorum, Iustinianus’um şimdi,
içimi ısıtan ilk sevginin isteğiyle
yasalardan ayıkladım, yararsız, gereksiz.

1/ Lavinia = Latinlerin ilk kralı Latinus’un kızı; Bkz Cehennem IV(125).

1/ Kaçırın = evlenen.

1/ Eski yiğit = Aineias; Aineias Latium’a geldiğinde kral Latinus’un kızı Lavinia ile evlenir.

2/ Kartal = Roma İmparatorluğunun simgesi.

3/ Constantinus = Bizans imparatoru; Constantinus 330 yılında imparatorluğun merkezini Roma’dan Bizans’a taşıyarak güneşin izlediği yola (göğün yönü) karşıt bir yol (batıdan doğuya) izlemiştir; bu yol Tanrı’nın isteğine de ters düşer, çünkü Dante, Tanrı’nın Roma’yı Kilise’nin merkezi olarak seçtiğine inanır.

3/ Yüz ve yüz yıl. = iki yüz yıl.

6/ Çıktığı dağların oraya = Aineias'ın yola çıktığı dağların (Troya).

10/ İmparatorum = yeryüzünde imparatorum.

11/ İlk sevginin = Kutsal Ruh'un.

12/ Yasalardan ayıkladım = 527'de tahta çıkan İustinianus köklü bir hukuk reformu yapmıştır.

13 Bu işe girişmeden önce,
İsa'nın birden çok değil, tek bir yapısı olduğuna
inanıyordum ve hoşnuttum bu inançtan;

16 ne var ki, Agapetus, kutlu çoban,
sözleriyle beni gerçek inanca
yönlendirdi. İnanırım ona;

19 her çelişkinin doğru da, yanlış da içerdiğini
görmen gibi senin, ben de şimdi
apaçık görmekteyim onun inancının içeriğini.

22 Kilisenin gidişine uydurdum gidişimi,
olanca benliğimi verdiğim görevi,
Tanrı bana esinlendirdi.

25 Belisarius'a bıraktım askerlerimi,
Tanrı öyle destek verdi ki ona,
soluk alma olanağı sağladı bana.

28 İlk sorduğuna yanıtım burada sona erdi;
ama sorunun yapısı gereği,
kutsal simgeye karşı çıkanların da,

14/ Tek bir yapısı = yalnızca tanrısal bir yapısı; (İsa'nın insancıl yapısını
kabul etmeyen sapkın görüş.)

16/ Agapetus = **533-536** yılları arasında papalık yapmış, Bizans'a
gittiğinde Iustinianus'un, Hıristiyan inancıyla çelişen yukardaki görüşten
vazgeçmesini sağlamıştır.

16/ Kutlu çoban = papa.

17/ Gerçek inanca = Katolikliğe.

23/ Görevi = yasal düzenlemeler yapma görevi.

25/ Belisarius = İustinianus'un Persleri, Vandalları, Gotları yenilgiye uğratan ünlü komutanı (505-565); İustinianus'un 562 yılında Belisarius'u hapse attırmasına Dante değinmiyor.

27/ Soluk alma olanağı = devlet işleri ile uğraşma olanağı.

28/ İlk sorduğuna = (kimlikle ilgili) ilk soruna; Bkz Cennet V(127).

30/ Karşı çıkanlar = Guelf'ler.

31 onu benimseyenlerin de, ne denli
haklı olduklarını anlamak için,
ek yapmam gerekiyor yanıma.

34 Bak, hangi erdem simgeyi saygın kıldı;
her şey, krallığı kurmak uğruna
Pallas'ın canını vermesiyle başladı.

37 Kutsal simgenin Alba'ya yerleştiğini bilirsin;
üç yüz yıldan fazla kaldı orada,
üçlere karşı üçler savaştı sonunda.

40 Yedi kral döneminde, kaçırılan Sabin
kadınlarından, Lucretia'nın acılarına,
komşu halklara, neler yapıldığını bilirsin.

43 Romalı yiğitlerin Brennus'a, Pyrrhos'a karşı,
başka krallara, devletlere karşı,
onunla zafer kazandıklarını bilirsin;

31/ Onu benimseyenler = Ghibellin'ler.

34/ Simgeyi = imparatorluğun simgesi kartalı.

36/ Pallas = Latium kralı Evander'in oğlu; babası tarafından Aineias'ın yardımına gönderilmiş, kral Turnus'a karşı savaşırken ölmüş, ancak Aineias da Turnus'u öldürmüştü, Lavinia ile evlenerek, Roma İmparatorluğuna dönüşecek devletin temelini atmıştır.

37/ Alba = Aineias'ın oğlu Ascanius tarafından kurulan ve üç yüzyıl yaşayan Alba Longa krallığı.

39/ Üçlere karşı üçler = Tevere ırmağı üzerindeki köprüde yapılan dövüşte, Curiatius'lar (Albalı üç kardeş), Horatius'lar (Romalı üç kardeş)

tarafından öldürölünce Roma Latium'un en güçlü sitesi oldu.

40/ Yedi kral = Roma'nın ilk kralı Romulus ile son kral Tarquinius Superbus arasında kalan dönem.

40/ Sabin kadınları = Romulus, komşu Sabin halkını bir şenliğe çağırır, şenlik sırasında Romalılar Sabin kadınlarını kaçıırır.

41/ Lucretia'nın acıları = Tarquinius Superbus'un oğlu Sextus tarafından ırzına geçilince canına kıyan Romalı kadın; bu olay üzerine halk ayaklanmış, krallık devrilerek yerine cumhuriyet kurulmuştur (İÖ 510).

43/ Brennus = Romalıların yenilgiye uğrattıkları Galya kralı.

43/ Pyrrhos = Bkz Cehennem XII 135.

46 onunla Torquatus, sanını dağınık saçlarından alan Quintius, sonra Decius'lar, Fabius'lar beni de gönendiren şanlar kazandılar.

49 Po'nun döküldüğü Alp kayalarından Annibal'in önderliğinde geçmeye kalkışan Arapların onurunu kıran da o oldu.

52 Scipion da, Pompeius da, onun desteğıyle genç yaşta başarılı oldu, eteğinde doğduğun tepeye ise zararı dokundu.

55 Sonra Tanrı dünyayı kendi erincine benzetmek istediğinde, Roma'nın isteğı üzerine Caesar onu eline aldı.

58 Onun Var'dan Rhin'e dek yaptıklarını Isère de gördü, Saône da gördü, Seine de, Rhone'u besleyen vadiler de.

46/ Torquatus = Galyalıları ve Latinleri yenilgiye uğratan (İÖ IV. yy) konsül.

47/ Quintius = tarlasında çalışırken diktatör seçildiğini öğrenen Quintius Cincinnatus (İÖ V. yy); Latince de cincinnus = kıvrıcık.

47/ Decius = İÖ **340** yılında Roma için savaşırken ölen Publius Decius, oğlu ve torunu.

47/ Fabius'lar = diktatör Fabius Maximus Cunctator ve savaşlarda üç yüze yakın ölü veren Fabius ailesinin bireyleri.

49/ Po = İtalya'daki Po ırmağı.

49/ Araplar = Kartacalılar; o dönemde Afrika'nın kuzeyinde oturan halkların tümüne Arap deniliyordu.

52/ Scipion = Annibal'i Afrika'da yenilgiye uğratan Scipio Africanus; Bkz Cehennem XXXI(117).

52/ Pompeius = Romalı general Gnaeus Pompeius (**10 106-48**).

54/ Eteğinde doğduğun tepe = Floransa dolaylarındaki Fiesole; Romalılara başkaldırınca yağmalanmıştır.

56/ Benzetmek istediğinde = İsa doğacağı sırada.**57/** Caesar = Bkz Cehennem 1(70).

58/ Onun = Caesar'ın.

58/ Var'dan Rhin'e = bu üç dizede Galya savaşlarının yapıldığı bölgedeki akarsular anılıyor.

61 Ravenna'dan çıkıp, Rubicon'u
geçtikten sonra yaptığı uçuş ise
öyle hızlıydı ki, söze getirilemez dille, kalemle.

64 İspanya'ya yöneltti ordusunu,
ardından Dıraç'a yürüdü, sonra öyle bir vurdu
ki Pharsalus'a, acısı kızgın Nil'den duyuldu.

67 Yola çıktığı, Hektor'un yattığı Antandros'u,
Simois'i bir kez daha gördü;
Ptolemaios'un dersini vermek için yeniden uçtu.

70 Oradan yıldırım gibi İuba'ya indi;
sonra sizin batınıza döndü,
Pompeius'un borularını işitti.

73 Onu sonra taşıyanla yaptıklarını Cehennem'de
uluyan Brutus'la Cassius göstermekte,
Modena ile Perugia'nın çektikleri bir de.

61/ Rubicon = Ravenna ile Rimini arasında ırmak; İtalya ile Galya arasında sınır oluştururdu.

63/ Öyle hızlıydı ki = Caesar, bir Konsül olarak, ordusuyla birlikte geçmesi yasak olan Rubicon ırmağını hızla geçerek Roma'ya girmişti.

65/ Dıraç = Arnavutluk'ta bir kent.

65/ Pharsalus = Tesalya'da bir kent; Caesar, Dıraç'ta sıkıştırdığı Pompeius'u burada kesin yenilgiye uğrattır (İÖ 48).

66/ Kızgın Nil'den duyuldu = yenilgiye uğrayan Pompeius Mısır'a kaçar, orada Ptolemaios tarafından öldürülür.

67/ Antandros = Troya yakınlarında bir kıyı kenti; Aineias ve arkadaşları buradan yola çıkmışlardı; Hektor'un burada gömülü olduğuna inanılır.

68/ Simois = Antandros dolaylarında bir akarsu.

69/ Ptolemaios'un dersini vermek için = Caesar daha sonra Mısır'a gidip, Ptolemaios'u yenilgiye uğratacak, ülkeyi Kleopatra'ya teslim edecektir.

70/ İuba = Caesar önce Numidia kralı İuba'yı yenilgiye uğratar (İÖ.46), ardından da İspanya'da (sizin batınıza döndü) yeni bir ordu oluşturan Pompeius'un iki oğlunu yener.

73/ Onu sonra taşıyan = Caesar'ın Cassius ve Brutus tarafından öldürülmesinden sonra yerini alan Octavianus Augustus; Augustus Modena yakınlarında Antonius'u bozguna uğratar (İÖ 43), sonra onunla işbirliği yaparak Cassius ile Brutus'u Filippi'de sıkıştırır, ilkinin çarpışmalarda ölmesine ötekinin canına kıymasına yol açar (İÖ 42), bir yıl sonra da Antonius'un kardeşi Lucius'u Perugia'da. yenilgiye uğratar; yenilginin ardından Antonius canına kıyar, bu haberi duyan Kleopatra da, kendini bir engereğe sokturarak ölür.

76 Onun önünden kaçarken engerek zehriyle,
acılar içinde aniden can veren Kleopatra bile
hâlâ gözyaşları dökmekte.

79 Onunla birlikte kızıl kıyıya ulaştı;
dünyada öyle bir barış sağladı
ki, Ianus'un tapınağı kapandı.

82 Ama beni konuşturan simgenin
kendisine boyun eğen ölümlüler ülkesinde
önce yaptıkları, sonra yapacakları,

85 üçüncü Caesar'ın elinde başardığı işlerin
yanında sönük, cılız kalır, keskin bir gözle,
arı bir sevgiyle değerlendirince.

88 çünkü bana esin veren kutsal adalet ona,
sözünü ettiğim kişinin aracılığıyla
öfkesini dindirme onurunu sağlamıştı.

79/ Onunla = Augustus ile.

79/ Kızıl kıyı = Kızıl Deniz.

81/ Ianus = Roma mitolojisinde
başlangıçlar tanrısı; yılın ilk ayı
(Ianuarius = ocak) da onun adından
türer.

81/ Tapınağı kapandı = savaş sırasında
Roma'daki Ianus tapınağının ka-

pıları açılır, savaş sona erince kapatılırdı.

85/ Üçüncü Caesar = üçüncü imparator Tiberius (İS 14-37).

89/ Sözüünü ettiğim kişinin = Tiberius'un.

90/ Öfkesini dindirme onurunu = Tiberius döneminde İsa'nın çarmıha gerilmesi Âdem'in işlediği ilk günahı bağışlatmış, böylece Cennet'in kapıları insanlara açılmıştır.

91 Şaşacaksın şimdi söyleyeceğime:
daha sonra Titus ile birlikte
öcünü almaya koştu eski günahın.

94 Ve Lombardlar dişlerini geçirince
Kutsal Kilise'ye, onun kanatları altında başarı
kazanan Şarlman yardım elini uzattı.

97 Yukarıda suçladığım, başınıza gelenlerin nedeni
bu kişileri ve yaptıkları yanlış işleri,
kendin değerlendirebilirsin şimdi.

100 Halkın simgesinin karşısına, sarı zambağı
dikiyor
biri, öteki partisine bayrak ediyor,
hangisi daha suçlu, bu bile belli olmuyor;

103 Ghibellin'ler varsın oyun bozanlık etsinler,
ama başka bir bayrak edinsinler,
çünkü kartalı adaletten ayırmak yakışık almıyor;

106 sonra yeni Charles da, Guelf'leriyle yere
çalmasın onu, tersine, daha güçlü aslan yelelerini
yolan pençelerden korusun kendini.

92/ Titus = dördüncü imparator;
Kudüs'ü kanlı bir biçimde ele geçir-
mesini Dante, İsa'nın öcünün alın-
ması olarak değerlendiriyor.

94/ Lombardlar dişlerini geçirince =
Lombar kralı Desiderius Kilise'ye baş
kaldırınca, Şarlman (Charlemagne)
tarafından tahtından edilir (774).

100/ Halkın simgesi = kartal.

100/ Sarı zambak = Fransa'nın simgesi; Guelf'ler Fransa ile işbirliği yapıyor.

101/ Partisine bayrak ediyor = Ghibellin'ler kartalı kendi çıkarları için kullanıyor.

106/ Yeni Charles = **1285**'te Napoli kralı olan Charles d'Anjou II; Guelf'lerin başı.

109 Babaların suçu nedeniyle
sık sık ağlar çocuklar, ama kimse beklememeli
Tanrı'nın kartalı zambakla değiştirmesini!

112 Bu küçük yıldız, peşlerinde
şanlar, onurlar bırakmak isteğiyle
çaba harcamış olan iyi ruhlarla bezemişti kendini:

115 ama istekler yön değiştirip de
yeryüzüne yönelince, gerçek sevgi
ışınları da daha ağır yükselir göklere.

118 Ödüllerimizin değerini ölçmek de,
mutluluk verir bizlere, ektiğimizle
biçtiğimiz eşittir çünkü birbirine.

121 Canlı adalet öyle yumuşatıyor ki
duygularımızı, bundan böyle
yönelmezler hastalıklı bir yöne.

124 Tatlı ezgiler değişik sesler içerir;
işte bizim yaşamımızda da, değişik dereceler
bu yuvarlarda tatlı bir uyum gerçekleştirir.

127 Ve bu incinin orta yerinde, yaptığı önemli
ve güzel işlerin değeri bilinmeyen
Romieu'nün ışığı ışıır yeneden.

112/ Bu küçük yıldız = Merkür (Mercurius); güneş sisteminin en küçük yıldızı; tustinianus şimdi Dante'nin ikinci sorusuna yanıt vermeye haşlıyor; Bkz Cennet V(129).

126/ Bu yuvarlarda = bu yıldızlarda.

129/ Romieu = Provence Kontu Ray-

mond Berenger'nin **1209-1245** yılları arasında nazırı; Provence'lı senyörler, başarısını kıskanıp yolsuzluk yaptığı söylentisini çıkartınca, parasız pulsuz olarak ülkeyi terk ettiği söylenir; Dante'nin, Romieu'nün uğradığı haksızlıkla kendi durumu arasında bir koşutluk kurduğu düşünülebilir.

- 130** Ona karşı çıkan Provence'lılar gülmediler;
yanlış yola girer,
başkasının başarısına diş bileyenler.
- 133** Raymond Berenger'nin dört kızı doğdu,
dördü de kraliçe oldu, bu sonucu sağlayan
çulsuz yabancı Romieu oldu.
- 136** Ne var ki, Raymond yalanlara kandı,
on alıp on iki veren bu doğrucudan
hesap sormaya kalktı,
- 139** o da, yaşlı ve yoksul, çekip gitti,
yaşamını kapı kapı dilenen bu kişinin yüreğini
bilseydi eğer dünya, onu şimdi
- 142** övenler daha çok överdi.”

136/ Raymond = **1245**'te ölen, dönemin en genç hükümdarlarından Provence Kontu Raymond Berenger.

137/ On alıp on iki veren = kontun varlığının artmasını sağlayan.

Yedinci kanto

1 “*Hosanna sanctus Deus sabaoth,
superillustrans claritate tua
felices ignes horum malacoth!*”

4 Üzerine çifte ışığın düştüğü o tözün,
kendi söylediği türkünün
ezgisiyle raks ettiğini gördüm;

7 sonra ötekiler de raksa katıldılar
ve hızlı mı hızlı kıvılcımlar
gibi uzaklaşıp görünmez oldular.

10 Kuşkular içinde kendi kendime,
“Söyle” diyordum, “söyle güzel kadınıma
susuzluğumu gidersin tatlı damlalarıyla.”

13 Ama *Be* ile *ice* hecelerini işitince
benliğimi kaplayan saygı, uykum gelmiş gibi
başımı eğdiriyordu öne.

1/ *Hosanna... malacoth* = buradaki
sözcüklerin üçü (*hosanna*, *sabaoth*,
malacoth) İbranice, geri kalanlar
Latince; anlamı: “Işığınla yukarı-
dan bu ülkelerin kutlu ateşlerini
(melekleri) aydınlatan, orduların
kutsal Tanrı’sı, selam olsun sana.”

4/ Çifte ışığın düştüğü o tözün =
Justinianus’un; çifte ışık nitelemesi,
Justinianus’un imparator ve yasa

koyucu özelliklerini vurgulayabilir.

12/ Damlalarıyla = gerçeklerle.

13/ Be ve *ice* = Beatrice'nin adının ilk ve son heceleri.

16 Uzun süre böyle bırakmadı beni Beatrice,
ateşte yanan birini bile mutlu edecek
bir gülümsemeyle söze girdi:

19 “Şaşmaz sezgim bana diyor ki,
haklı bir öce verilen haklı ceza
düşüncelerini alt üst etti;

22 kuşkunu gidereceğim şimdi;
iyi dinle sözlerimi,
çünkü sana öğretecekler büyük bir gerçeği.

25 Doğmadan dünyaya gelen o kişi,
sınırlamak istemediği için özgür istencini,
hem kendini lanetledi, hem ardından gelenleri;

28 bu nedenle insan soyu yüzyıllar boyunca
sakat kaldı, yanlışlar içinde yüzdü orada,
ama Tanrı'nın kelamı aşağıya indi sonunda,

31 insanın yaratıcısından uzaklaşan doğasını
birleştirdi kendisinde
sonsuz sevginin etkisiyle.

34 Şimdi söyleyeceklerimi iyi dinle,
yaratıcısıyla birleşen bu doğa
iyi ve içtenlikli idi yaratıldığında;

20/ Haklı bir öce verilen haklı bir
ceza = İsa'nın çarmıha gerilmesi ve
Kudüs'ün yıkılması; Bkz Araf VI (90/92).

25/ Doğmadan dünyaya gelen kişi =
Adem.

27/ Kendini lanetledi = ilk günahı işledi.

29/ Orada = yeryüzünde.

30/ Tanrı'nın kelimı = İsa.

32/ Birleştirdi kendisinde = İsa,
insana özgü niteliklerle Tanrı'ya özgü nitelikleri kendinde birleştirir.

37 ama kendi hatası yüzünden kovuldu Cennet'ten
uzaklaşınca hem gerçekten,
hem kendi yaşam çizgisinden.

40 Bu nedenle çarmıha germe cezası
cezaların en haklısı,
cezayı çekenin doğası dikkate alınır;

43 ama hiçbir ceza bunca haksız olamazdı
cezayı çekenin ödünç aldığı
kimlik dikkate alınır.

46 Böylece aynı eylem değişik sonuçlara yol açtı:
Yahudileri sevindiren bu ölümden Tanrı da hoşlandı;
yer sarsıldı, gökyüzü açıldı.

49 Haklı bir öcün daha sonra haklı
bir yargılamayla öcünün alınmış olması,
artık seni yadırgatmamalı.

52 Ama görüyorum ki, düşünceden düşünceye
geçtikçe, aklın bu düğümde kenetlenmekte,
bu düğümü çözmek için, için için yemekte.

37/ Kendi hatası yüzünden = ilk
günahı işleyince.

42/ Cezayı çekenin doğası dikkate
alınır = İsa, ilk insan olan Adem'in
suçunun cezasını çekiyordu, bu
nedenle ceza haklıydı.

44/ Cezayı çekenin ödünç aldığı kim-
lik = İsa, Tanrı niteliği de taşıdığı
için Adem'in suçunun cezasını

Tanrı'nın çekmesi haksızlıktı.

48/ Yer sarsıldı, gökyüzü açıldı =
İsa'nın ölümü üzerine "yer sarsılıp
kayalar yarıldı" ve Cennet'in kapıları
insanlara açıldı; Bkz *Kitabı Mukad-*
des, Matta'ya göre İncil 27(51).

50/ Haklı bir yargılamayla öcünün
alınmış olması = Titus'un Kudüs'ü
ele geçirmesi.

55 Diyorsun ki: 'İşittiklerimi iyice anlıyorum;
ama kurtuluşumuz için Tanrı
niçin bu yolu seçti, anlayamıyorum.'

58 Ey kardeş, bu kutsal kararın içeriğini,
aklı sevgi alevleriyle beslenmeyen biri
delemez gözleriyle.

61 Ama yine de, çok konuşulan bu gizi
kavrayan, az olduğu için bilgilendirmek için seni
söyleyeceğim niçin bu yolun seçildiğini.

64 Her türlü kıskançlığı kendinden uzaklaştıran
o kutsal güzellik öyle ışıır ki,
ölümsüz güzellikler saçar yanarken kendi kendine.

67 Aracısız yarattığı her nesne
sonsuz olur, çünkü mührünü basınca bir kez,
bıraktığı iz artık silinmez.

70 Ondan aracısız kaynaklanan her nesne
özgür mü özgür olur, hiçbir yeni nesne
etkileyemez bu nesneyi.

73 Ona ne denli benzerse, o denli hoşnut eder onu;
çünkü her nesneyi aydınlatan kutsal ışık
daha fazla ışıır kendisine benzeyen nesnede.

67/ Aracısız yarattığı = Tanrı'nın
kendisinin yarattığı; Tanrı'nın doğ-
rudan doğruya yarattıkları sonsuz ve
özgür olur.

71/ Yeni nesne = daha sonra yara-
tılan nesne.

73/ Ona = Tanrı'ya.

76 İşte bu bağışlardan yararlanır insan soyu,
bunların biri eksilirse
azalmış olur soyluluğu.

79 Yalnızca günah tutsak kılınca onu,
yüce güzelden ayırır onu,
yeterli ışık düşmez artık üstüne;

82 günahın yarattığı boşluğu
uygun bir ceza dengelemedikçe
kişi kazanamaz eski saygınlığını.

85 İşte soyunuzun tohumu
günah işlemekle hem saygınlığından oldu
hem Cennet'ten kovuldu,

88 yeniden elde edebilmek için eski konumunu,
önünde yalnızca iki yol olduğunu
göreceksin, iyice incelersen durumu:

91 ya gönlü yüce Tanrı bu günahı bağışlayacaktı
ya da insan kendiliğinden ödeyecekti
cılgınlığının karşılığını.

94 Şimdi söyleyeceklerime kulak ver ve
ölümsüz kararlar uçurumunun dibine
daldır gözlerini iyice.

76/ Bu bağışlardan = **68-75.** dizelerde
değinen sonsuzluk, özgürlük ve
Tanrı'ya benzeme.

79/ Onu = insanı.

80/ Yüce güzelden = Tanrı'dan.

85/ Soyunuzun tohumu = Adem.

- 97** İnsan kendi olanaklarıyla hatasını gideremezdi
çünkü gönlü elvermezdi
kurallara boyun eğmeye, kuralları çiğnerken de
- 100** Tanrı ile boy ölçüşmek istemişti;
işte bu nedenle insan, Tanrı'nın isteğini
yerine getiremezdi.
- 103** Demek ki, kendine özgü yollardan biri
ya da ikisi ile, Tanrı'nın insanı
kusursuz yaşama döndürmesi gerekti.
- 106** Ama ürün, içinden çıktığı yüreğin iyiliğini
ne denli yansıtırsa, o denli
mutlu ettiği için işçiyi,
- 109** dünyayı saran kutsal iyilik de
her yola başvurdu yola getirmek için bizi
ve bu davranış onu mutlu etti.
- 112** Son gece ile ilk gün arasında, iki yoldan biri ile
böyle ulu, böyle yüce bir eylem şimdiye dek
görülmedi, bundan böyle de görülmeyecek:
- 115** çünkü Tanrı insanı bağışlamak yerine
kendini vermeye karar verince,
çok daha eli açık davranmış oldu;

103/ Kendine özgü yollar = adalet ile merhamet.

111/ Onu = Tanrı'yı.

112/ Son gece = kıyamet günü.

112/ ilk gün = yaratılış günü.

118 ete kemiğe bürünecek denli
küçülmeseydi eğer Tanrı'nın Oğlu;
adalet yeterli saymayacaktı öbür yöntemlerin hiçbirini.

121 İsteklerinin tümünü karşılamak için
az önce değindiğim bir noktaya geliyorum,
senin de bu konuyu benim gibi görmeni istiyorum.

124 Diyorsun ki: 'Ateşin de, suyun da,
havanın da, toprağın da, bunların karışımının da
bozulduklarını, sonlu olduklarını görüyorum;

127 oysa bunlar da birer yaratı;
eğer dediklerin doğru olsaydı
bunlar da bozulmazdı?

130 Kardeş, denilebilir ki,
melekler de, bulunduğu ruhlar ülkesi de
böyle oldukları gibi yaratılmıştır;

133 az önce saydığın öğelere
ve onlardan kaynaklanan nesnelere gelince,
bunları yaratılmış bir güç yaratmıştır.

136 İçerdikleri madde yaratılmıştır;
çevrelerinde dönen yıldızların içerdikleri
belirleyici güç de, yaratılmıştır.

119/ Tanrı'nın oğlu = İsa.

131/ Ruhlar ülkesi = Cennet.

133/ Az önce saydığın öğeler = ateş, su, hava, toprak.

135/ Yaradılmış bir gc = Tanrı tarafından yaradılmış olan gökler.

- 139** Hayvanlarla ve bitkilerin ruhlarını,
kutsal ışıkların devinimi, ışması
yaratır, biçimlendirir maddeden;
- 142** sizin yaşamınıza gelince,
yüce Tanrı doğrudan üfler onu ve
sevgisini katar içine, hep sevilsin diye.
- 145** İlk anamızla babamız yaratılırken
insan bedeninin nasıl oluştuğunu düşünürsen
ölümden sonra niçin yeniden
- 148** dirileceğinizi anlarsın sen de.”

140/ Kutsal ışıkların devinimi =
yıldızların (kutsal ışıklar) devinimi
ve ışması, biçimlenebilir maddeden
yararlanarak hayvanlarla bitkilerin
ruhlarını oluşturur; hayvanlarla bit-
kileri Tanrı doğrudan doğruya yaratmadığı için bunlar bozular.

142/ Yaşamınıza = ruhunuza.

145/ İlk anamızla babamız = Adem
ile Havva; Adem'i doğrudan doğruya
Tanrı yarattığı için, hem Adem, hem
de insan soyu sonsuzdur (ölüm-
süzdür), bu nedenle insan ölümden
sonra dirilecektir.

Sekizinci kanto

1 Eskiden dünyada yanlış bir inanç vardı,
üçüncü ilmekte dönen Kıbrıslı
kızın, çılgın sevda ışınları yaydığı sanılırdı;

4 bu nedenle, yanılığın içindeki eskiler
ona dua edip kurban keserek
saygı göstermekle yetinmezler,

7 Dione'yi ana, Cupido'yu oğul bilerek
bunlara da saygı gösterirlerdi,

Cupido'nun Dido'nun dizlerine oturduğunu söylerlerdi;

10 ve bu şiirin başına aldığım adı da,
güneşin alnından önce ensesini
okşadığı yıldıza verirlerdi.

1/ Eskiden = Hıristiyanlıktan önce.

2/ Üçüncü ilmekte dönen Kıbrıslı kız
= Venüs; Dante döneminde yaygın
bir inanışa göre Venüs Kıbrıs'ta
dünyaya gelmişti; Ptolemaios siste-
mine göre, güneş dışındaki gezegen-
ler kendilerine özgü birer dairenin
çevresinde dönerlerdi (üçüncü il-
mekte dönen).

7/ Dione = Venüs'ün anası.

7/ Cupido = Dione'nin oğlu; Yunan
aşk tanrısı Eros'un Latince karşılığı.

**9/ Dido = Kartaca kraliçesi; Bkz
Cehennem V(61).**

12/ Yıldıza = Venüs'e; akşam Güneş'in arkasında olan Venüs, sabah olunca onun önüne geçer.

13 Bu yıldıza doğru yükseldiğimi anlamamıştım;
ama kadınının daha da güzelleştiğini
görünce, oraya ulaştığımı anladım.

16 Alevin içinde nasıl bir kıvılcım görülürse,
bir sesin içinde nasıl başka bir ses seçilirse,
sesin biri durur öteki gidip gelirse,

19 ben de bu yıldızın ışığının içinde,
sanırım iç görüşlerine göre
hızlı ya da ağır dönen başka parıltılar gördüm.

22 Bu kutsal ışıkların Tanrı'ya en yakın
meleklerin göklerinde başlayan döngülerini
bırakıp bize geldiklerini gören biri,

25 soğuk bir buluttan inen, görülür ya da
görülmez çok hızlı bir rüzgâra
bile ağır aksak derdi;

28 en öndekilerin içinden
öyle güzel bir "*Hosanna*" yükseliyordu ki, içimden
hiç eksilmedi bu ezgiyi yeniden duymak isteği.

31 Sonra içlerinden biri yanımıza geldi,
tek başına söze girdi: "Hepimiz isteğini
yerine getirmeye hazırız, yeter ki keyif al bizden.

13/ Bu yıldıza = Venüs'e.

14/ Kadınının = Beatrice'nin.

20/ İç görüşlerine göre = Tanrı'yı gö-
rüşlerine göre.

31/ İçlerinden biri = Charles d'Anjou (II) ile Macar prensesi Marie'nin oğlu, 1295'te Napoli'de len Charles Martel; ölümünden bir yıl önce Floransa'da kaldığı kısa süre içinde Dante ile de tanışmıştı.

34 Senin vaktiyle yeryüzünde:

‘Siz ki zekânınızla üçüncü göğü döndürmektesiniz!’
dediğin gökyüzü prensleri ile birlikte

37 aynı hız, aynı uyum, aynı istekle dönmekteyiz;
ve içimiz öyle dolu ki sevgi ile,

hoşnut etmek için seni duraklamak, keyif verecek bize.”

40 Gözlerim saygı ile kadınıma döndükten,
o da onları rahatlatıp güvence verdikten
sonra, bunca güzel şey öneren

43 ışığa yöneldiler ve büyük bir sevgi
ile yüklü sesim:

“Kimsiniz söyler misiniz?” dedi.

46 Ben bu sözleri söylerken,
onun, sevincine sevinçler ekleyen
parlaklığı artıp büyümüşü.

49 Bu hali ile dedi ki: “Kısa süre kaldım dünyada
daha uzun süre kalabilseydim,
ortaya çıkacak birçok kötülüğü önlerdim.

52 Sevincim beni senden saklıyor,
çevremde ışıyor ve ipeğine bürünmüş
bir hayvan gibi beni gizliyor.

35/ ‘Siz ki zekânınızla yedinci göğü
döndürmektesiniz!’ = Dante’nin
Convivio adlı yapıtında bir şiirin ilk
dizesi.

36/ Gökyüzü prensleri = Venüs’ü
döndüren melekler.

40/ Kadınıma = Beatrice'ye.

43/ Işığa = ruha.

49/ Kaldım = konuşan Charles Martel'dir.

54/ Bir hayvan = ipekböceği.

55 Çok sevdin beni, haklıydın sevmekte;
sevgimin yapraklarından başka şeyler de
gösterirdim sana, kalabilseydim yeryüzünde.

58 Suları Sorgue ile birleşen

Rhône ırmağının geçtiği o sol kıyı,
gün geldi, senyörü olmamı bekledi,

61 Tronto ile Verde'nin denize döküldükleri
ve Gaeta, Catona ve Bari

kentlerinin bulunduğu Ausonia'nın da beklediği gibi.

64 Tuna'nın Alman kıyılarından çıktıktan sonra
suladığı toprakların tacı
çoktan alnimda ışımaya başlamıştı.

67 Pachino ile Peloro arasında
Euros'un en çok estiği körfezin kıyısında,
Typhoeus'un değil, kükürtün

56/ Yapraklarından başka şeyler de =sevgimi yalnız sözle değil, eylemlerimle
de kanıtlardım.

59/ Sol kıyı = Provence; Napoli krallarının egemenliği altında idi.

63/ Ausonia = Napoli krallığı.

65/ Suladığı toprakların = Macaristan'ın; Macar kralı Ladislas IV, **1290**
yılında ölünce taht yeğeni Charles Martel'e kalmış, ama **1292**'de Aix'te
yapılan taç giyme töreninde Martel hazır bulunmamış, krallık yetkilerini
hiçbir zaman kullanmamıştır.

67/ Pachino = Sicilya'nın güneyinde Passaro burnu.

67/ Peloro = Sicilya'da Catania körfezi (kuzeyde) üzerindeki Faro burnu.

68/ Euros = Scirocco adı verilen ve doğudan esen rüzgâr.

68/ Körfezin = Catania körfezinin.

69/ Typhoeus = Jüpiter'in yıldırımını ile kömür olup Etna dağının altına gömülen dev; Etna yanardağının lav püskürmesi bu deve bağlanırdı; Bkz Cehennem XXXI(124).

70 kararttığı güzel Trinacria,
benim aracılığım ile Charles ile Rudolph'dan
doğan krallarını bekleyecekti hâlâ,

73 boyunduruğu altındaki halkları bunaltan
kötü yönetim, eğer insanları Palermo'da
'Ölüm, ölüm!' diye dökmeseydi sokaklara.

76 Kardeşim öngörü sahibi olsaydı,
Katalonya'nın açgözlü yoksulluğundan kaçınırdı,
dertler açmazdı başına;

79 yükünü almış teknenin daha da yüklenmesini,
onun ya da bir başkasının
engellemesi gerekirdi.

82 Onun, cömert bir yapıdan kaynaklanan
cimri yapısını, keselerini doldurmaktan
başka şey düşünmeyen görevlilerden arındırmak gerekli."

85 "Her iyiliğin başlayıp bittiği yeri
yanılmıyorsam sen de benim gibi gördüğün için
ey efendim, sözlerinin verdiği büyük sevinç

70/ Trinacria = Sicilya.

71/ Charles ile Rudolph = Charles d'Anjou ile Habsburg hanedanından

Rudolph; Bkz Âraf VII(94).

74/ Kötü yönetim = Charles d'Anjou'nun yönetimi.

75/ "Ölüm ölüm!" = Fransızlara ölüm; **30 Mart 1282** günü akşam duası
saatinde, bir Fransız erinin aşağılayıcı davranışı üzerine, Palermo halkı
sokağa dökülüp "Fransızlara ölüm" diye bağırarak Anjou hanedanına

başkaldırır; Sicilya'nın bağımsızlık hareketini başlatan bu eylem tarihte "Vespri Siciliani" (Sicilya İkindileri) olarak adlandırılır.

76/ Kardeşim = **1309'**da Napoli kralı olan Robert d'Anjou; **1288-1295** arasında rehine olarak kaldığı Katalonya'da edindiği açgözlü arkadaşlarına Napoli'de görevler vermiştir.

85/ "Her iyiliğin başlayıp bittiği yeri" = Tanrı'yı.

88 benim için daha da değerli;
söylediklerini Tanrı'ya bakarak söylemen,
daha da artırıyor gözümde değerini.

91 Sevinçler verdin bana, aydınlat şimdi beni,
çünkü tatlı tohumun acı meyve verdiğini
söylemen, kuşku doğurdu içimde.”

94 Bunları dedim; o yanıt verdi: “Sorunun
içerdiği
gerçeği anlatabilirim sana, şimdi
arkanı döndüğün gerçeği, bulursun gözlerinin önünde.

97 Yukarılara tırmandığın bu ülkeyi
devindiren, mutlu eden yüce Tanrı, iyiliğini
etkin güce dönüştürür bu büyük nesnelere.

100 Kendisi eksiksiz düşünce,
yetinmez yalnızca bu yapıları öngörmekle,
onların iyiliğini de ister:

103 bu nedenle, bu yaydan çıkan her nesne
hedefine giden bir ok gibi,
belirlenmiş amacın öngördüğü yere düşer.

106 Böyle olmasaydı eğer,
içinde yol aldığın gökler,
düzen yerine yıkım üretirlerdi etkileriyle;

92/ Tatlı tohumun acı meyve verdiğini = değerli ana babadan, değersiz
çocuk doğduğunu.

99/ Nesnelere = yıldızlarda.

100/ Kendisi eksiksiz düşünce = Tanrı.

109 bu yıldızları döndüren akılların kusurlu olması,
bu akılları yaratan ilk aklın da onları kusurlu yaratması gerekirdi böyle bir sonuç için.

112 Bu gerçeği açıklamamı ister misin?"
Dedim ki: "İstemem; çünkü görüyorsun ki, doğanın amacından sapması söz konusu değil."

115 Şunları ekledi: "Söylesene: insanın dünyada toplu yaşamaması, daha kötü olmaz mıydı?"
"Elbette" dedim, "apaçık ortada."

118 "insanlar değişik işlevler yüklenmezse, gerçekleşebilir mi bu, yeryüzünde?
Gerçekleşmez elbette, ustanızın yazdığı doğruysa."

121 Tümdengelimleri bu noktaya ulaşmıştı;
sonra şu sonuca vardı: "Demek ki, ayrı ayrı olmalı işlerinizin kökleri:

124 bunun içindir ki, kimi Solon, kimi Kserkses, kimi Melkisedek, kimi uçarken oğlunu yitiren olarak gelir dünyaya.

127 Ölüm balmumuna mührünü basan bu döner doğa,
işlevini iyi getirir yerine,
ama ayrım gözetmez bir evden bir eve.

110/ İlk aklın = Tanrı'nın.

120/Ustanızın = Aristoteles'in.

124/ Solon = Atinalı yasa koyucu
(İÖ 630-560).

125/ Kserkses = Pers kralı; Bkz Âraf XXVIII(71).

125/ Melkisedek = Yahudi din adamı; Bkz *Kitabı Mukaddes, Yaratılış*
14(18).

126/ Uçarken oğlunu yitiren =
Daidalos; Bkz Cehennem XXIX
(116).

129/ Ayrım gözetmez bir evden bir
eve = etkilerini göndereceği evi seçemez.

130 Bu nedenle, daha tohumu ekildiğinde, Esau, Yakup'tan ayrılmıştır; ve öyle alçak bir babadan gelmiştir ki Quirinus, Mars'ın oğlu sayılmıştır.

133 Hep babaların doğasını
izlerdi çocukların doğası,
eğer Tanrı'nın öngörüsü olmasaydı.

136 Arkanda olan şey önüne geldi şimdi:
senden ne denli hoşlandığımı bilesin diye,
son bir ek yapmak istiyorum sözlerime.

137 İnsan kendine uygun olmayan
bir yazgıyla karşılaşır, yerini bulamayan
her tohum gibi, ulaşamaz başarıya.

142 Doğanın önerdiği ilkelere
uyum gösterseydi eğer aşağıdaki dünya,
çok daha iyi bir toplum olurdu yeryüzünde.

145 Ama siz, kılıç kullanması gerekeni
dine yöneltiyor, vaaz vermesi gerekeni
kral yapıyorsunuz;

148 işte bu nedenle doğru yoldan sapıyorsunuz.”

131/ Esau = Yakup peygamberin kardeşi; Yakup'un uysal olmasına karşılık Esau çok hırçındı, iki kardeş daha anaları Rebeka'nın karnında itişmişlerdi. Bkz *Kitabı Mukaddes*, Yaratılış 25(22).

132/ Quirinus = Romulus.

**136/ Önüne geldi şimdi = sorun
aydınlandı.**

**146/ Dine yöneliyor = Charles
Martel, Toulouse piskoposu yapılan
küçük kardeşi Lodovico'ya gönderme
yapmış olabilir.**

**147/ Kral yapıyorsunuz = Charles
Martel'in, Napoli kralı olan kardeşi
Robert d'Anjou; krallık görevinde
yeterince titiz davranmadığı söylenir.**

Dokuzuncu kanto

1 Baban Charles kuşkularımı giderdikten sonra,
ardıllarının karşılaştıkları tuzakları
anlattı bana, güzel Clemenza.

4 “Sakın bir şey deme, yılların geçmesini bekle”
dedi; bir şey söyleyemem bu nedenle,
ama, haklı gözyaşları izleyecek göreceğiniz zararı.

7 Bu kutsal ışığın varlığı,
her şeye yeterli iyiliğe dönercesine,
içini dolduran güneşe dönmüştü bile.

10 Yazıklar olsun, gönüllerini böyle bir iyilikten
kaçırıp, akıllarını boş şeylere yönelten
aldatılmış ruhlara, inançsız varlıklara.

13 İşte bu parıltılardan biri daha
bana doğru geliyordu, ışığını saçıyor,
gönlümü etmek istediği belli oluyordu.

1/ Ardıllarının karşılaştıkları tuzak-
lar = Charles Martel'in ölümü
(**1295**) üzerine, Napoli tahtı oğlu
Caroberto'ya geçer, ancak **1309**
yılında Charles'ın küçük kardeşi
(Caroberto'nun amcası) Roberto
kendini kral ilan ederek yönetime el
koyar ve böylece Charles Martel'in
ardılları tahta çıkmak olanağından
yoksun kalırlar.

3/ Clemenza = Charles Martel'in
1290'da doğup, Fransa Kralı X. Louis
ile evlenen ve 1328'de ölen kızı.

7/ Kutsal ışığın = Charles Martel'in.
9/ Güneşe = Tanrı'ya.

11/ İyilikten = Tanrı'dan.

13/ Parıltılardan biri daha = acımasızlığıyla ünlü Padova Kralı
Ezzelino Romano'nun kızı Cunizza da Romano; üç kez evlenmiş, evlilik
dışı birçok ilişkisi olmuştur; Cunizza'ya Cennet'te yer vermekle, Dante
en büyük günahların bile bağışlanabileceğim vurgulamak istemiş ola-
bilir; Bkz Cehennem XII(110).

16 Beatrice'nin bana çevrili gözleri,
isteğimin yine desteklendiği
güvencesini veriyordu...

19 “İsteğime karşılık ver,
kutlu ruh” dedim, “sana düşündüklerimi
yansıtabileceğimin kanıtını göster.”

22 Bunun üzerine, kimliğini
bilmediğim ışık, iyilik etmekten hoşlanan biri
gibi, ilahi söylediği derinlikten seslendi:

25 “Brenta ve Piava'nın kaynakları ile
Rialto arasında uzanan
İtalya'nın o yozlaşmış bölgesinde,

28 çok yüksek olmayan
bir tepe yükselir, vaktiyle buradan
inen bir meşale büyük zarar vermişti yöreye.

31 Aynı kökten geliyorduk, o da, ben de:
Cunizza dediler adıma, burada ışımanın nedeni
yenik düşmem bu yıldızın ateşine;

17/ Yine = Dante, Charles Mattel ile
konuşmadan önce de, gözleriyle
Beatrice'den izin istemişti; Bkz Araf
VIII(40).

25/ Brenta ve Piava'nın kaynakları =
bu ırmakların kaynakları Floran-
sa'nın kuzey batısındaki dağlardadır.

26/ Rialto = Venedik'in üzerine
kurulu olduğu adalardan biri; en

önemli kenti Treviso olan Marca Trivigiana bölgesi vurgulanıyor.

29/ Bir tepe = Ezzelino'ların şatosunun bulunduğu Colle Romano.

30/ Meşale = bu çevreyi yakıp yıkan Ezzelino Romano.

31/ Aynı kökten geliyorduk = aynı anadan doğduk.

33/ Yenik düşmem bu yıldızın ateşine= yeryüzünde yaşarken (Venüs'ün etkilediği) aşk oyunlarına kapılmam.

34 yine de büyük bir sevinçle
kabullenip yazgımı, üzölmüyorum hiçbir şeye,
bunu anlamak zor gelebilir ölümlölere.

37 Göğümüzün bana en yakın, bu ışıl ışıl, değerli
mücevherinden büyük bir ün kaldı geriye;
o ölmeden önce, beş yüz kez yinelenmesi

40 gerekli son yılın: bundan anla ki,
İkincisinin izlemesi için ilk yaşamı
insanın kusursuz olması gerekli.

43 Ama Tagliamento ile Adige arasında
şu ara yaşayanlar düşünmüyorlar bunu,
başlarından eksik olmasa da bela;

46 ama yakında, bataklığa varıp Padova,
kızıla boyayacak Vicenza'yı sulayan suyu,
ödevini yapmadığı için halkı.

49 Sile ile Cagnan'ın birleştikleri
yerde, başı dimdik senyörlük eden biri var ki,
daralmakta çevresindeki ihanet çemberi.

37/ Değerli mücevher = saz şairi iken rahip olan, **1205** ile **1231** yılları
arasında Toulouse piskoposluğu yapan Marsilyalı Folquet.

40/ Son yılın = **1300** yılının.

43/ Tagliamento ile Adige arasında =bugünkü Venedik bölgesini sınırla-
yan iki ırmak.

47/ Kızıla boyayacak = Cangrande della Scala yönetimindeki Vicenzalı

Ghibellin'lerin, Padovalı Guelf'leri uğrattıkları büyük bozguna değiniliyor (1314).

47/ Vicenza'yı sulayan su = Bacchiglione ırmağı.

49/ Sile ile Cagnan'ın birleştikleri yerde = Treviso'da.

50/ Biri = Araf'ın XVI. Kantosuna adı geçen (124) Cherardo'nun oğlu Rizzardo da Cammino; satranç oynarken öldürülmüştür (1312).

52 Feltre de, dinsiz papazın ihanetine
gözyaşı dökcek, öyle korkunç bir ihanet ki,
bu yüzden kimse hapse düşmemiş olacak daha önce.

55 Bu saygın papazın, yanlı davranışını
belli etmek için dökceği Ferrara kanını
alacak fıçı çok büyük olmalı,

58 bu kanı damla damla ölçmeye
girişen bitkin düşecek;

ve bu davranış yörenin töresiyle örtüşecek.

61 Yukarıda aynalar vardır, Taht dersiniz onlara siz,
Tanrı'nın kararlarını yansıtır bunlar bize;
böylece benimseriz bu sözleri biz.”

64 Bunları dedi sustu; sonra, önceki
konumuna dönerek, düşüncelerini
başka konulara yönelttiği izlenimini verdi.

67 Güneşin ısıttığı bir yakut gibi
göründü gözlerime, değerini
öğrenmiş olduğum sevinçler içindeki öteki ruh.

70 Yeryüzünde güldüren sevinç, burada
ışımaya yol açar; aşağıda konuştuğça kararır ruh,
çünkü hüznün içerir dedikleri.

52/ Dinsiz papaz = Feltre piskoposu
Alessandro Novello; kendisine sığınan Ferrara'lı Ghibellin'leri, daha sonra (Temmuz **1314**'te) Napoli kralı Roberto'nun adamı Pino della Tosa'ya teslim etmiştir.

55/ Saygın = alaycı bir sıfat.

61/ Aynalar = Tanrı'nın kararlarını
yansıtan melekler.

69/ Öteki ruh = Folquet.

73 “Ey mutlu ruh” dedim, “Her şeyi görür Tanrı, senin bakışların da ulaşır ona, bu nedenle hiçbir istek kalmaz senden gizli.

76 Giysileri altı kanatlı bu dindar alevlerin şarkısına eşlik ettiği için gökleri mutlu eden sesin,

79 niçin yerine getirmiyor isteğimi?

Ruhumu okuduğun gibi senin, okuyabilseydim ben de senin ruhunu, soru sormanı beklemezdim.”

82 “Dünyayı kuşatan denizin dışında suların döküldüğü en büyük vadi” diye söze girdi, “öyle uzağa gider ki,

85 karşılıklı kıyılar arasında güneşe karşı, meridyen yapar daha önce ufuk çizgisi yaptığı yeri.

88 Ebro ile, kısa akışı boyunca Ceneviz’i Toscana’dan ayıran Macra arasındaki vadide dünyaya geldim ben.

76/ Giysileri altı kanatlı dindar alevler = Seraflar (yüksek dereceli melekler); Bkz *Kitabı Mukaddes, İşaya 6(2)*.

82/ Dünyayı kuşatan deniz = okyanus; karaların bir okyanusla kuşatıldığına inanılırdı.

83/ En büyük vadi = Akdeniz.

85/ Karşılıklı kıyılar = Avrupa ile Afrika.

86/ Güneşe karşı = güneşin yoluna karşı (batıdan doğuya).

86/ Meridyen yapar = batıda (Cebelitarık'ta) ufuk çizgisi olan, doğu için (Kudüs'te) meridyen olur; Dante, **42.** boylam dairesine dek uzanan Akdeniz'in **90.** boylam dairesine dek uzandığını sandığından bu yanlış görüşü ileri sürüyor.

88/ Ebro = İber yarmadasında ırmak.

89/ Macra = Cenova dolaylarındaki Magea ırmağı.

91 Bir ara limanı sıcak kanla örtülen
doğduğum toprakla, Buggea'da
aynı zamanda doğar ve batar güneş.

94 Adımı bilen yörenin insanları
Folquet derlerdi bana; ve bu gök şimdi
benimle ışıyor, eskiden benim onunla ışıldığım gibi;

97 Belus'un kızı, Sichaeus ile Kreusa'ya
acılar verirken yanmamıştı,
benim gençliğimde yandığım gibi;

100 Demophoon'un aldattığı
Rhodopeia da, yüreğine Iole'yi
kapatan Alkides de böyle yanmamışlardı.

103 Ne var ki, burada pişmanlık değil sevinç eser;
günahlar anımsanmadığı için değil,
her şeyi düzenleyip öngördüğü için o değer.

92/ Doğduğum toprak = Marsilya; Brutus'un Marsilya halkını kılıçtan geçirmesine de gönderme yapılıyor (limanı sıcak kanla örtülen).

92/ Buggea = Cezayir'de bir kent.

93/ Aynı zamanda doğar = Marsilya ile Buggea aynı meridyende oldukları için güneş aynı zamanda doğar ve batar.

95/ Folquet = Ceneviz kökenli bir aileden Marsilya'da doğan saz şairi;
1205 yılında Toulouse piskoposu olmuştur.

97/ Belus'un kızı = Dido; Bkz Cehennem V(**61**).

97/ Sichaesus = Bk: Cehennem V(61).

97/ Kreusa = Aineias'ın karısı.

100/ Demophoon'un aldattığı Rhodopeia = Trakya kralı Sithon'un kızı Phyllis (Rhodopeia = Rodoplu kadın); sevgilisi Demophoon kendisini terk edip Atina'ya gidince intihar eder.

102/ Alkides = Herakles (Herkül); Iole'ye gönlünü kaptırması, karısı Deianeira'nın kıskançlığına yol açmıştı; Bkz Cehennem XII(09).

104/ Günahlar ammsanmadığı için = Lethe ırmağının suları, arınmış ruhların isledikleri günahları unutmalarını sağlar; Bkz Araf XXVIII(1.30).

105/ O değer = Tanrı'nın gücü.

- 106** Burada, bu büyük yaratıyı güzelleştiren hüner değerlendirilir ve yukardaki dünyanın aşağıdaki dünyayı nasıl döndürdüğü öğrenilir.
- 109** Ama bu yuvarda doğan umutlarının tümünün karşılaması için, sözlerimi biraz daha sürdürmem gerekli.
- 112** Duru suya vurmuş güneş ışını gibi yanımda ışıyan şu ışığın içinde kimin olduğunu öğrenmek istiyorsun belli ki.
- 115** Rahab'ın erinç içinde olduğunu bil, onun içinde; o da katıldı bize, bu nedenle bunca ışık içinde.
- 118** Dünyanızdan gelen gölgenin sona erdiği bu göğe o, İsa'nın utkusunun getirdiği ruhların hepsinden önce kabul edildi.
- 121** İki eli ile elde ettiği o büyük utkunun nişanı olarak onu göklerden birine yerleştirmek gerekiyordu,
- 124** çünkü Yeşua'nın ilk başarısına destek vermişti, papanın unuttuğu Kutsal Topraklar'da.

109/ Bu yuvarda = Venüs'te.

115/ Rahab = Yaşu'nun casuslarını evinde saklayan ve Eriha'nın ele geçirilmesine yardımcı olan fahişe;
Bkz *Kitabı Mukaddes, Yeşu 2(1) ve 6(22)*.

118/ Gölgenin sona erdiği = dönemin gökbilginlerine göre, dünyanın gölgesi Venüs'ün ötesine ulaşamıyordu.

119/ O = Rahab.

121/ İki eli ile = Tanrı'ya yalvararak.

121/ Büyük utku = Eriha'nın ele geçirilmesi.

127 Yaradanına ilk sırt çevirenin kurduğu
ve hırsı yüzünden onca
gözyaşı akmasına yol açan senin kentin,
130 çobanı kurt yaptığı için,
koyunları kuzuları doğru yoldan saptıran
lanetli çiçeği yetiştirip, yaymakta.
133 Bu nedenle İncil de, Kilise Babaları da
bir tarafa atıldı, okunan yalnızca kilise hukuku,
yıpranmış sayfalar da doğruluyor bunu.
136 papanın kendisi de, kardinalleri de yalnızca bunu
düşünüyorlar; Cebrail'in uçtuğu
Nasıra'ya uzanmıyor düşünceleri,
139 ama hem Vatikan, hem Petrus'un yolundan
gidenleri gömdükleri
Roma'nın kutsal yerleri,
142 yakında kurtulacak bu zinadan.”

127/ Yaradanına ilk sırt çeviren = iblis.

129/ Kentin = Floransa.

130/ Çobanı = din adamını.

131 / Koyunları kuzuları = inananları.

132/ Lanetli çiçek = din adamlarını
da yoldan çıkartan florin (Floransa
parası).

134/ Okunan yalnızca kilise hukuku
= din adamlarının teoloji çalışma-

larını bir yana bırakarak, kendilerini
dünya işlerine verdikleri vurgulanıyor.

137/ Cebrail'in uçtuğu = Meryem'e
gebe kaldığını bildirmek için.

138/Nasıra'ya = İncil'e.

142/ Bu zinadan = bu sapmadan.

Onuncu kanto

1 Her ikisini de sonsuza dek esinlendiren
Sevgi ile, Oğluna dönen,
sözle dile getirilemeyen ilk Değer,
4 bölünmeden, görölerek devinen
her şeyi öyle bir düzen
içinde yaratmıştır ki, hayran olur her gören.
7 Ey okur, işte bu nedenle, benimle birlikte
iki eylemin kesiştiği, yüksekteki
yuvarlara çevir gözlerini;
10 yarattığını gözlerini ondan ayırmayacak denli
seven o ustanın sanatını
oradan izlemeye başla.
13 Kendilerini çağırın dünyayı hoşnut etmek için,
içinde gezegenlerin döndüğü eğik çemberin
o noktadan nasıl ayrıldığını anla.

1/ Her ikisi = baba (Tanrı) ile oğul (İsa).

2/ Sevgi = Kutsal Ruh.

3/ Değer = Tanrı.

4/ Bölünmeden = Hıristiyanlığın
üçlem ilkesine (Baba, Oğul ve Kutsal
Ruh) gönderme.

8/ İki eylemin kesiştiği = ekvatorla
Burçlar Kuşağının (zodyak) kesiştik-
leri nokta.

9/ Yuvarlara = gezegenlere.

11/ O ustanın = Tanrı'nın.

14/ Eğik çember = Burçlar Kuşığı.

- 16** Bu çember eğik olmasaydı
gökteki birçok güç işe yaramazdı
ve her güç ölürdü yeryüzünde;
- 19** doğru yoldan sapma payı
daha az da, daha çok da olsaydı,
aksardı aşağıdaki yaşam da, yukardaki yaşam da.
- 22** Ey okur, şimdi otur da masana,
düşün sana verdiğim ön bilgileri,
yorgunluktan önce tatmak istersen sevinci.
- 25** Önüne getirdim her şeyi; karnını doyur şimdi;
yazmaya başladığım bu konu, kendine vermemi
gerektiriyor olanca özenimi.
- 28** Dünyaya göklerin damgasını vuran,
ışığı ile zamanı ölçmemizi sağlayan
doğanın en büyük görevlisi,
- 31** yukarıda belirtilen noktaya erişmişti,
her gün biraz daha erken doğduğu
sarmallarda yol alıyordu;
- 34** onunla birlikte idim ben de; ne var ki,
yükseldiğimin bilincinde değildim, tıpkı düşünceyi
aklımıza gelmeden önce bilmeyişimiz gibi.

16/ Ölürdü yeryüzünde = Burçlar
Kuşağı eğik olmasaydı, güneş ışığının
eşit olarak dağılmaması, mevsimlerin
ortadan kalkması gibi sonuçlar orta-
ya çıkabilecekti.

21/ Aşağıdaki = yeryüzündeki.

21/ Yukardaki = gökyüzündeki.

25/ Karnını doyur şimdi = bu bilgileri öğren.

30/ Doğanın en büyük görevlisi = güneş.

31/ Yukarıda belirtilen nokta = Koç burcu; Bkz Cennet **1(40)**.

33/ Sarmallar = Dante'nin de benimsediği Ptolemaios'un görüşüne göre güneş sarmallar içinde dönüyordu.

37 Daha yüksek göklere Beatrice götürüyordu beni,
öyle hızlı gidiyorduk ki,
zaman hızımızı ölçmeye yeterli değildi.

40 İçine girdiğim güneşteki bir ruh, renkleri yerine
ışınları ile görüldüğüne göre,
kim bilir ne denli parlaktı.

43 Aklımı, sanatımı, bildiklerimi
kullansam da, anlatamam gördüklerimi;
ama inanıp, düşleyebilirsiniz dediklerimi.

46 Düş gücümüzün alçak kalması
bunca yüksekte, hiç kimseyi şaşırtmamalı:
çünkü güneşten üstün bir ışığı hiçbir göz görmedi.

49 Nasıl yarattığını, nasıl ruh verdiğini
göstererek onları doyuran yüce Baba'nın, buradaki
dördüncü ailesi işte böyle idi.

52 Beatrice söze girdi: “Şükret,
seni bu güneşe çıkartan
meleklerin Güneş'ine şükret.”

55 Bu sözleri işitince duyduğum kutsal esrimeyi,
olanca benliğimle kendimi Tanrı'ya verme isteğini
hiçbir ölümlünün yüreği

40/ Renkleri yerine = buradaki ruh-
lar güneşten ayrı bir renkle görün-
meyip, ışık yoğunlukları ile kendi-
lerini belli ederler; Dante, bilginlerin
ruhlarının bulunduğu dördüncü gök-
tedir (güneş göğü).

50/ Yüce Baba = Tanrı.

49/ Nasıl yarattığını, nasıl ruh verdiğini = Oğul'u nasıl yarattığını, Kutsal Ruh'u nasıl verdiğini.

51/ Dördüncü aile = dördüncü gökte bulunan bilginler topluluğu.

54/ Meleklerin Güneş'i = Tanrı.

58 duymamıştır daha önce;
sevgim ona öylesine yönelmişti ki,
Beatrice'nin sevgisi bile kararmıştı içimde.

61 Beatrice alınmadı, gülümsedi,
gülen gözlerinin parlaklığı,
değişik yönlere çevirdi tek noktaya takılı aklımı.

64 Bir sürü parlak ışık gördüm, güneşi bastırıyorlardı,
çevremizde halka olmuşlardı,

seslerinin uyumu, görüntülerinin parlaklığına baskındı:

67 kimi kez nemli havada

kemerini oluşturan ipi tuttuğunda

Latona'nın kızı da böyle kemer takmış görünür bize.

70 Geldiğim gökler sarayında öyle değerli,
öyle güzel mücevherler vardı ki,
bunlar ülke dışına götürülemezdi;

73 bu ışıkların şarkıları da böyle idi;
yukarılara uçmak için kanadı olmayan,
dilsizden haber bekler sanki.

76 Bu kızgın güneşler şarkılar söyleye söyleye
durağan kutuplara yakın yıldızlar gibi
üç kez dönünce çevremizde,

63/ Tek noktaya takılı = yalnızca

Tanrı'yı düşünen.

68/ İpi = ışınları.

69/ Latona'nın kızı = Diana (ay).

69/ Kemer = ayın çevresindeki ayla.

70/ Gökler sarayı = Cennet.

73/ Işıkların = ruhların.

74/ Yukarılara uçmak için kanadı olmayan = Cennet'e gitmeyi hak etmeyen.

75/ Dilsizden haber bekler sanki = olmayacak bir şeyi bekler (Cennet'e gidemez).

79 rakslarına son vermeden duraksayıp,
sessizlik içinde söyleyecekleri yeni dizeleri
bekleyen kadınlar gibi göründüler gözlerime.

82 İçlerinden biri dedi ki:

“Sevdikçe büyüyen gerçek sevgiyi
tutuşturan o bağışlayıcı ışık, öyle ışıyor ki

85 çoğaldıkça sende,

kimsenin çıkmadan aşağıya inemediği
bu merdivenden yukarı götürüyor seni;

88 susuzluğunu giderecek şarap testisini
senden esirgeyecek kişi, özgür olamaz
denize akması engellenen bir sudan.

91 Sana gökyüzüne çıkma gücü sağlayan
güzel kadını sevgiyle saran bu çiçekleri,
hangi bitkilerin verdiğini öğrenmek istiyorsun.

94 Domenico'nun kutsal sürüsünde
bir kuzuydum ben de, yoldan sapmadıkça
iyi beslenilir bu sürüde.

97 Sağımda bana en yakın kişi
kardeşim ustam oldu, adı Alberto, doğumu Cologne,
Aquino'lu Thomas benim adım da.

83/ Gerçek sevgi = Tanrı sevgisi.

87/ Bu merdivenden = Cennet'in merdiveni.

92/ Güzel kadın = Beatrice.

94/ Domenico'nun kutsal sürüsü = ermiş Domenico'nun kurmuş olduğu
Dominiken tarikatı.

96/ İyi beslenilir = tarikatın kural-
larına uyanlar Cennet'e giderler.

98/ Alberto = Aristoteles felsefesini batı düşüncesinde yeniden gündeme
getiren din bilgini Albertus Magnus (1200-1280).

98/ Cologna = Köln.

99/ Aquino'lu Thomas = Dante'nin başlıca başvuru kitabı *Summa theologica*
adlı yapıtın da yazarı, felsefeci
ve din bilgini Aquino'lu San Tommaso (1227-1274); Albertus Magnus'un
öğrencisidir.

100 Ötekilerin de öğrenmek istersen kimliklerini,
bakışlarını kutlu çiçeklerde
gezdire gezdire sözlerimi izle.

103 Şu gördüğün alevde,
iki hukuka katkısı nedeni ile, Cennet'te de
sevilen Grazian gülümsemekte.

106 Topluluğumuzu onun yanında süsleyen ise
Pietro, yoksul kadın gibi o da hâzinesini
Kutsal Kilise'ye verdi.

109 içimizde en güzel beşinci ışığa gelince,
öyle bir sevgi ile yanıyor ki, yeryüzünde
herkes onunla ilgili bilgi peşinde:

112 öyle derin bilgi yüklüdür ki
bu ulu ruhun içi, eğer gerçek gerçekse,
bir benzeri daha gelmemiştir yeryüzüne.

101/ Çiçeklerde = ruhlarda.

105/ Grazian = **1140** yılında Bologna'da yazdığı *Decretum o Concordia discordantium canonum* adlı yapıtında kilise hukuku ile medeni hukuk arasındaki uyumu savunan hukuk bilgini.

107/ Pietro = **1159**'da Paris piskoposu olup **1164**'te ölen Pietro Lombardo; yazdığı *Senuntiarum libri* adlı kitap nedeni ile Magister Sententiarum sanı ile anılır.

107/ Yoksul kadın = Pietro Lombardo bir önceki notta adı geçen yapıtında, kendisi ile cebindeki iki pulu İsa'ya veren dul kadın arasında benzerlik kurar; Bkz *Kitabı Mukaddes, Luka'ya göre İncil, 21(1)*.

109/ Beşinci ışık = beşinci ruh;
Süleyman peygamber.

113/ Gerçek gerçekse = kutsal metinlerde yazılanlar doğru ise (*Kitabı Mukaddes'in Neşideler Neşidesi* başlıklı bölümü Süleyman'ındır.)

115 Onun yanında gördüğün ışık ise,
aşağıda yaşarken, meleklerin yapısını, işlerini
incelemişti derinlemesine.

118 Ortadaki küçük ışıkta da, Latincesi
Augustin'i destekleyen,
Hıristiyanlık döneminin avukatı gülmekte.

121 Aklının gözleri övgülerimi izleye izleye
ışığından ışığa gitmekte ise,
sekizinci ışığı merak etmelisin şimdi,

124 Yüce güzelliği görmenin sevinci
içindeki bu kutlu ruh, yalan dünyayı
açığa vurur akli erenlere.

127 Kovulduğu bedeni, yeryüzünde
Cieldauro'da dinlenmekte;
işkenceden, sürgünden ulaştı buradaki erince.

114/ Onun yanında gördüğün ışık = Hıristiyanlığı ilk kabul edenlerden
ve *De coelesti hierarchia* adlı kitabında “meleklerin yapısını” inceleyen
Dionysus; Bkz *Kitabı Mukaddes, Resullerin İşleri 17(34)*.

120/ Hıristiyanlık döneminin avukatı = Augustin'in (Sant' Agostino)
önerisi üzerine yazdığı *Historiarum Adversus Paganos* adlı yapıtında Hı-
ristiyanlığın Roma İmparatorluğu üzerindeki olumlu katkılarına değ-
nen İspanyol papaz Paolo Orosio (V.yy.)

123/ Bu kutlu ruh = Ostrogot kralı Theodoric'in konsülü iken, kralın
gözünden düşerek idam edilen (524) Boethius; cezaevinde yazdığı *De
Consolatione Philosophiae* adlı yapıtında dünya nimetlerinin övgüsünü
yapar; pagan olmasına karşılık Dante ve kuşağını büyük ölçüde etkilemiştir.

128/ Cieldauro = Boethius'un gömülü olduğu Pavia'daki San Pietro kilisesi.

130 Daha ötede ışılanlar, Venerabilis'in,
İsidorus'un, iç dünyası herkesten zengin
Richard'ın ateşli ruhları.

133 Gözlerini ondan alıp bana çevirdiğin
solundaki ışık ise, düşüncelerinde
ölüm sırasının geç geldiğini sanan ruhun ateşi:

136 Fouarre sokağında verdiği derslerde
tasımlarının ulaştığı gerçeklerle
başına işler açan Sigier'nin ölümsüz ışığı.”

139 Sonra, Tanrı'nın eşi onun sevgisini
kazanmak için sabah duasına kalktığı saatlerde,
bir çarkın bir çarkı çekmesi, itmesi

142 sonucunda, yatkın bir ruhta sevgi
uyandıran tatlı tik takları ile bize
vakti haber veren bir saat gibi;

145 ben de şanlı çemberin böyle döndüğünü gördüm
ve ancak sevincin ölümsüzleştiği
yerde tadına varılabilen bir uyum içinde

148 yükselen ezgileri işittim.

130/ Venerabilis = İngiliz tarihçi ve din bilgini Bede Venerabilis (673-735).

131/ İsidorus = Sevilla piskoposu Isidorus Hispaniensis (560-636).

132/ Richard = Paris dolaylarındaki Saint-Victor manastırının **1173** tarihinde ölen baş keşişi; *De Contemplatione* adlı yapıtı ünlüdür.

136/ Fouarre sokağında = o dönemde, Paris'te felsefe okullarının bulun-

duğu sokak.

138/ Sigier = İbni Sina'nın görüşlerini savunduğu için sapkınlıkla suçlanıp Orvieto'da öldürölen Sigier de Brabant; Dante de İbni Sina'nın görüşlerinden etkilenmiştir.

139/ Tanrı'nın eşi = Kilise.

145/ Şanlı çemberin = ruhların.

147/ Yerde = Cennet'te.

On birinci kanto

1 Ey ölümlülerin anlamsız tasası,
kanatlarını böyle aşağıda çırptıran
düşünceler ne denli hatalı!

4 Kimi hukuk, kimi tıp peşinde koşar,
kimi umudunu papazlığa bağlar,
kimi zorbalıkla, yalan dolanla hüküm sürer,

7 kimi çalıp çırpar, kimi alıp satar,
kimi şehvet batağına saplanıp
vakit yitirir, kimi de miskinlik ederken,

10 bütün bunlardan arınmış ben,
Beatrice ile birlikte gökyüzünde idim
ve sevgi ile ağırlandımda idim.

13 Her ruh, çemberin daha önce
bulunduğu noktaya dönünce,
şamdandaki bir mum gibi duraksadı o da.

2/ Aşağıda = yeryüzünde.

3/ Düşünceler = insanların yeryüzü
nimetlerinden başka bir şey düşün-
memeleri.

5/ Umudunu papazlığa bağlar = para
pul sahibi olmak, saygınlık kazanmak
için din adamı olmak ister.

16 Benimle daha önce
konuşmuş olan ışığın gülümseyip, daha da
parıldayarak şunları dediğini işittim:

19 “Sonsuz ışığa bakarak, o ışıkla
parıldadığım için, senin hangi gerekçelerle
neler düşündüğünü de bilmekteyim.

22 Bir kuşku doğdu içinde,
‘İyi beslenir bu sürüde’ demekle,

‘Bir benzeri daha gelmemiştir yeryüzüne’ demekle,
25 ne anlatmak istediğimi açık seçik belirtmemi
istemektesin, anlama yetin kavrasın diye;
bir ayırım yapmak gerekir şimdi.

28 O yüce güç, yaratılmış her gözün, dibine
erişmeden yenik düştüğü bir bilgelikle
yönetirken dünyayı,

31 çığlıklar atarak, kan revan içinde
evlendiği karısı, kendine güvensin,
eşine bağlansın ve sevdiğine

17/ Işığın = Aquinn’lu ermiş Tommaso’nun ruhu.

19/ Sonsuz ışığa = Tanrı’ya.

23/ İyi beslenir bu sürüde = Bkz Cennet X(**96**).

24/ Bir benzeri daha yetmemiştir = Bkz Cennet X(**114**).

28/ Yüce güç = Tanrı.

28/ Yaratılmış her gözün = insanın.

29/ Yenik düştüğü = kavrayamadığı.

31/ Çılgınlık atarak kan revan içinde
= çarmıha gerilerek; Bkz *Kitabı Mukaddes, M.atta'ya göre İncil 28(50)*.

32/ Karısı = Kilise.

33/ Sevdiğine = İsa'ya.

34 doğru gitsin diye,
bu iki konuda yol gösterecek
iki prens gönderdi yeryüzüne;
37 melekler gibi iyilikseverdi bunlardan biri;
ötekine gelince, Kerubiler gibi
ışıldı yeryüzünde.
40 Yalnızca birinden söz etmem yeterli sayılmalı,
çünkü aynı olduğu için amaçları,
birini övünce, övmüş olursunuz ötekini de.
43 Tupino ile kutlu Ubaldo'nun yerleştiği
tepeden akan suyun arasındaki
yüksek dağdan, verimli bir yamaç iner ve Porta Sole
46 buradan soğuğu sıcaklığı ulaştırır Perugia'ya;
dağın gerisinde ise boyunduruğa
vurulu Nocera ile Gualdo gözyaşı döker.
49 Yamacın eğiminin azaldığı yerde,
kimi kez Ganj'dan doğan güneş benzeri
bir güneş doğdu dünyaya.

36/ İki prens = ermiş Domenico ile ermiş Francesco.

37/ Biri = ermiş Francesco.

38/ Öteki = ermiş Domenico.

38/ Kerubiler = bilyük melekler.

43/ Tupino = Assisi dolaylarında bir ırmak.

43/ Ubaldo = Gubbio piskoposluğu da yapmış olan Sant'Ubaldo Baldassini (1084-1160).

43/ Yerleştiği = dünyadan el etek çektiği.

44/ Akan su = Chiascio ırmağı.

45/ Porta Sola = Perugia kentinin bir kapısı.

48/ Nocera ile Gualdo = bu iki kasaba Perugia'nın baskıcı yönetimi altında idi.

51/ Bir güneş = Assisi'li ermiş Francesco.

52 Ascisi derse buradan söz eden biri,
yetersiz sözcük kullandığı için Kata eder,
çünkü Doğu sözcüğü daha uygun düşer.

55 Doğumunun üstünden daha çok geçmeden,
dünyaya büyük erdeminin etkilerini
duyurmaya başlamıştı bile;

58 çünkü genç yaşta arası açılmıştı babası ile,
ölüme olduğu gibi, ona da hiç kimsenin seve seve
kapısını açmadığı o kadın yüzünden;

61 ve kutsal mahkemenin önünde
onunla birleşti *coram patre*;
daha da çok sevdi onu gün geçtikçe.

64 Kadın bin yüz yılı aşkın süre
ilk eşinden yoksun kalmıştı,
küçümsenmiş, terk edilmiş, isteklisi çıkmamıştı;

67 dünyayı titreten kişinin sesini
Amyclas'ın yanında duyduğunda irkilmemesi,
bir işe yaramamıştı;

52/ Ascisi = Assisi.

60/ O kadın = yoksulluk; ermiş Francesco'nun babası, oğlunun yoksul bir yaşam sürmeye karar vermesine karşı çıkmıştı.

61/ Kutsal mahkemenin önünde = Assisi piskoposunun önünde;
Francesco babasının atlarından birini satıp, elde ettiği parayı bir kiliseye
bağışlayınca, babası piskoposa başvurarak hem parayı geri ister, hem de
Francesco'nun miras hakkından vazgeçmesini ister; Francesco giysilerini
çıkartıp babasına verdikten sonra şu yanıtı verir; “Şimdiye dek sana
yeryüzündeki babam diyordum, bundan böyle babam gökyüzünde.”

62/ Onunla = yoksullukla.

62/ *Coram patre* = babasının önünde
(Latince).

65/ İlk eşinden = İsa'dan.

67/ Dünyayı titreten kişi = Iulius Caesar.

68/ Amyclas = yoksul bir balıkçı; çok yoksul olduğu için gece uyurken kapısını kapatmaz, herkese korku salan Caesar'ın adamlarından korkmamış.

70 Meryem aşağıda dururken, İsa ile birlikte
çarmıhta ağlayacak denli tutarlı,
yürekli olması, bir işe yaramamıştı.

73 Dediklerimin daha az karanlık olması için,
sözünü ettiğim sevgililerin
Francesco ile Yoksulluk olduğunu artık bilmelisin.

76 Uyumları, sevinçli yüzleri,
tatlı bakışları, sıradışı sevgileri,
kutsal düşüncelere kaynak kılıyordu ikisini;

79 öyle ki, ilkin saygıdeğer Bernardo çıkardı
pabuçlarını ve bu büyük erincin
peşinden koştu, koşarken de geç kaldığını sandı.

82 Ey bilinmedik servetler! Ey bereketli erdemler!
Egidio ile Silvestro da çıkardılar pabuçlarını
kocanın ardından, çok sevmişlerdi çünkü kadını.

85 Bu baba, bu usta, bunun üzerine
artık bellerine ip bağlı karısı
ve ailesi ile birlikte yola çıktı.

70/ Meryem aşağıda dururken =
Meryem, İsa'nın çarmıhının dibinde
beklerken, Yoksulluk, İsa ile birlikte
çarmıha gerilmiştir.

75/ Francesco = Assisi'li ermiş Fran-
cesco.

79/ Bernardo = Bernardo di Quin-
tavallo; malvarlığını Assisi'li yok-

sullara bağışlayarak, ermiş Francesco'nun kurduğu tarikatın ilk üyesi olmuştur (pabuçlarını çıkardı); tarikat üyeleri yalın ayak dolaşırlardı.

83/ Egidio ile Silvestro = Francesco tarikatının üçüncü ve dördüncü üyeleri.

86/ İp bağlı = tarikat üyeleri giydikleri üstlüğün beline ip bağlıyorlardı.

86/ Karısı = yoksulluk.

87/ Ailesi = yandaşları.

88 Pietro Bernardone'nin oğlu olması da,
yoksulluğu, dökülen üstü başı da,
alçaltmadı yüreğini, kapatmadı gözkapaklarını;

91 tersine, ustaca açıkladı
Innocenzo'ya çetin amacını

ve ondan, mezhebi için ilk mührü aldı.

94 Örnek yaşamı gökler katında
daha iyi döküldü ezgilere,

peşindeki yoksullar sürüsü çoğalınca,

97 Honorius da, Kutsal Ruh adına
ikinci bir taçla kutsadı
bu çobanın kutsal amacını.

100 Ve çile çekmek özlemi ile
görkemli Sultan'ın önünde, İsa ile
havarileri konusunda vaaz verdiğinde,

103 Hıristiyanlığa açık olmadığını görünce
bu insanların, oyalanmadı boş yere,
İtalyan otunun meyvesine döndü yine,

88/ Pietro Bernardone = Francesco'nun babası; Assisi'nin varlıklı tacirlerindendi.

92/ Innocenzo = papa III. Innocenzo.

93/ İlk mührü aldı = mezhebini onaylattı (1210).

97/ Honorius = papa III. Honorius.

98/ İkinci bir taçla kutsadı = ikinci kez onayladı (1223).

101/ Sultan'ın = Mısır sultanı Melik el Kâmil; ermiş Francesco **1219** yılında on bir yandaşı ile birlikte Ortadoğuya gitmişti.

105/ İtalyan otunun meyvesine döndü = çalışmalarının olumlu sonuçlar verdiği İtalya'ya döndü.

- 106** Tevero ile Arno arasındaki sarp kayalıkta
bedeninin iki yıl boyunca taşıyacağı
son mührü, İsa'dan aldı.
- 109** Onu, kendisini yoksul kılmakla
görevlendiren, artık ona
hak ettiği ödülü vermeyi uygun görünce,
- 112** o da en sevdiği kadını, mirasçısı bildiği
kardeşlerine emanet etti,
onu inançla sevmelerini öğütledi;
- 115** ve göğsünden çıkmak istedi
ışıklar saçan ruhu, dönmek için ülkesine,
bedeni için başka tabut istemedi.
- 118** Petrus'un kayığını açık denizlerde
doğru yolda götüren değerli
yoldaşının nasıl biri olduğunu düşün şimdi;
- 121** önderimiz oldu o bizim,
peşinden gidenlerin
iyi mal taşıdıklarını görebilirsin.

106/ Tevero = Tevere (Tiber) ırmağı.

106/ Arno = Arno ırmağı.

106/ Sarp kayalık = Verna dağı; bu dağda İsa'nın Franecsco'ya görüldüğüne ve çarmıha gerildiği sırada vücudunda açılan yaraların yerlerini ermişin vücudunda işaretlediğine inanılır (1224).

107/ İki yıl boyunca = ölümünden (1226) önceki iki yıl boyunca.

110/Görevlendiren = Tanrı.

111/ Hak ettiği ödölü = sonsuza dek yaşama ödölü.

112/ En sevdiği kadını = yoksulluğu.

116/ Ülkesine = Cennet'e.

117/ Tabut istemedi = tabutla değil çıplak gömüldü.

118/ Petrus'un kayığı = Kilise.

121/ O = ermiş Domenico; konuşmakta olan Aquino'lu Tommaso da, Domenico tarikatındandı.

- 124** Ne var ki, sürü öyle büyük bir iştahla
saldırdı ki yeni yemlere, başka
otlklara yayılmamazlık edemedi;
- 127** koyunlar ondan uzaklaştıkça,
gezip dolaştıkça,
sütten yoksun dönüyorlar ağıla.
- 130** Aralarında zarardan korkanlar,
çobanın çevresinde toplananlar olsa da,
öyle az ki sayıları, azıcık kumaş yeter üstlüklerine.
- 133** Eğer sözlerim yetersiz değilse,
beni dikkatle dinledinse,
dediklerimi belleğine yerleştirdinse,
- 136** isteğinin bir bölümü yerine
gelmiş sayılır, çünkü ağacın nereden inceldiğini,
'iyi beslenilir'e 'yoldan sapmadıkça' eklemekle
- 139** ne demek istediğimi kavrayacaksın şimdi."

125/ Yeni yemlere = dünya nimetlerine.

127/ Ondan = Domenico'nun yolundan.

129/ Sütten yoksun = yozlaşmış
olarak.

132/ Üstlüklerine = hepsine üstlük
dikmeye.

137/ Ağacın = Domenico tarikatının.

On ikinci kanto

1 Kutlu alev bunları demiş, susmuştu;
son sözcüğü söyler söylemez,
kutsal çember yeniden dönmeye koyulmuştu;
4 daha ilk dönüşü tamamlamadan önce
ikinci bir çember içine aldı onu,
hızını hızına, ezgisini ezgisine uydurdu;
7 ışık nasıl bastırırsa gölgesini,
bu sazların ezgileri de, esin perilerimizi,
deniz kızlarımızı gölgeliyordu.
10 Iuno emir verdiği habercisine,
sanki saydam bir bulutun içinden
aynı renkte, iç içe iki yay çıkar da,
13 güneşin buharlan yok etmesi örneği,
sevdanın tükettiği o sevdalı ses gibi,
içteki yay nasıl dış yayı doğurursa,

1/ Kutlu alev = ermiş Tommaso.

3/ Kutsal çember = kutlu ruhlar çemberi.

5/ İkinci bir çember = ruhlardan oluşan ikinci bir çember.

8/ Sazların = ruhların.

10/ Iuno = Bkz Cehennem XXX(1).

10/ Habercisine = tanrıların habercisi sayılan İris, gökkuşağını köprü gibi kullanarak yere inerdi.

12/Yay = gökkuşağı.

14/ Sevdalı ses = Narkissos'a (Bkz Cehennem XXX/128) gönül veren su perisi Ekho, sevdasından erimiş, geriye kemikleri ve sesi kalmıştır.

15/ Dış yayı doğurursa = gökkuşağının dış bölümünün, iç bölümün yansıması olduğuna inanılırdı.

16 Tanrı'nın Nuh ile yaptığı anlaşma uyarınca artık dünyayı suların basmayacağını nasıl muştularsa insanlara,

19 bu ölümsüz güllerin çemberleri de dıştaki içteğine yanıt verecek biçimde dönüyordu çevremizde.

22 Dönüşlerin, şarkıların ve sevecenlik, sevinç yüklü karşılıklı parıltıların oluşturduğu şenlik,

25 beğendikleri bir şeyin karşısında gözlerin birlikte açılıp kapanmaları gibi, aynı kararın etkisi ile birlikte durunca;

28 bu yeni ışıkların birinin yüreğinden bir ses yükseldi ve yıldızla yönelen ibre gibi, kendine yöneltti beni; ve söze girdi:

31 “Beni güzel kılan sevda, öteki önderden söz etmemi gerekli kılıyor, onun yüzünden burada saygı ile söz ediliyor benimkinden.

34 Birinden söz ederken ötekini de anmak gerekir, birlikte savaştıklarına göre şanlarının birlikte ışıması gerekir.

18/ Muştularsa = Tanrı, bir daha tufan olmayacağını güvencesi olarak gökkuşağını yaratmıştı.

29/ Bir ses vermiş =Bonaventura'nın sesi.

30/ İbre gibi = pusulanın Kutup yıldızına yönelmesi gibi.

31/ Öteki önder = ermiş Domenico.

33/ Benimkinden = ermiş Francesco'dan.

35/ Birlikte = aynı amaç uğruna.

37 Silahlanması onca çaba isteyen
İsa'nın bir avuç ordusu, sancağın peşinde
ağır ağır ilerlerken kuşku içinde,
40 ordusunu tehlikede gören

sonsuzluklar hükümdarı yardım elini uzattı,
hak edildiği için değil, içinden geldiği için bunu yaptı,
43 daha önce denildiği gibi, iki savunucu yolladı
eşinin imdadına, bunlar sözleri, eylemleri ile
doğru yola soktu şaşkın halkı,

46 Avrupa'nın büründüğü yeni yaprakları
açtırmak için tatlı meltemin
estiği yörede, kimi kez gerisinde

49 uzun yolculuğunun ardından güneşin
insanlardan gizlendiği, dalgaların
dövdüğü yerin az ötesinde,

52 aslanın hem oturup, hem ayakta durduğu
büyük kalkanın koruduğu
bahtı açık Calaroga yer alır:

37/ Onca çaba isteyen = İsa'nın çar-
mıha gerilmesine mal olan.

38/ İsa'nın bir avuç ordusu = Hıristiyanlar..

38/ Sancağın = haçın.

41/ Hükümdarı = Tanrı.

43/ Daha önce = Dkz Cennet XI(**36**).

44/ Eşinin = Kilise'nin.

48/Yörede = İspanya'da.

51/ Yerin = Gaskonya körfezi.

52/ Hem ayakta durduğu = Kastilya krallarının armasının bir yüzünde bir şato ve üstünde bir aslan, öteki yüzünde ise bir şato ve altında bir aslan resmi vardı.

54/ Calaroga = Kastilya'da Calahorra kasabası; ermiş Domenico burada doğmuştur.

55 Hıristiyan inancının tutkunu,
yandaşlarına sevgi, düşmanlarına öfke dolu
bu kutlu koşucu orada doğdu;

58 yaratılır yaratılmaz ruhu,
öyle erdemlerle doldu ki,
karnında yattığı anası geleceği bilir oldu.

61 Kutsal suyun başında,
onunla inanç arasında nikâh kıyılıp da,
karşılıklı dayanışma sözü verildiğinde,

64 vaftiz analığı yapan kadın,
onun ve ardıllarının verecekleri
olağanüstü meyveyi gördü düşünde;

67 adının da eylemlerine uyması için
gökyüzünden bir esin indi, ona tümüyle sahip olanın
iyelik sıfatını verdiler ad diye.

70 Domenico dediler ona; bana gelince
İsa'nın, bahçesine yardım etsin diye
seçtiği bahçıvan gibi söz ediyorum ondan.

60/ Anası geleceği bilir oldu = anası,
ermiş Domenico'yu (**1170-1221**)
daha karnında taşırken düşünde, ak
ve kara renkli bir köpek doğur-
duğunu, bu köpeğin dişleri arasında
tuttuğu bir meşale ile dünyayı tutuş-
turduğunu görür.

62/ Nikâh kıyılıp da = vaftiz yapılıp
da (vaftiz inançla insan arasında
yapılan bir sözleşme sayılıyordu.)

66/ Düşünde = Domenico'nun vaftiz anası onu düşünde, alnındaki bir yıldızla dünyayı aydınlatırken görür.

69/ İyelik sıfatı = Domenico (Latince = Domenicus) Latince Dominus (Tanrı) sözcüğünün iyelik durumudur.

72/ Bahçıvan = Kilise.

73 Gerçekten de, habercisi, yakını oldu
İsa'nın, çünkü açığa vurduğu ilk sevgi,
İsa'nın verdiği ilk öğüte oldu.

76 Dadısı onu sık sık yerde yatarken buldu,
sessizce uzanıyordu,
sanki: 'Bunun için geldim ben' diyordu.

79 Gerçekten de Felice oldu babası!
Gerçekten de Giovanna oldu anası,
doğru ise bu sözcüğün kökeni.

82 Şu ara Ostiense ile Taddeo örneğini
benimseyip peşinde koşulan dünya nimetleri
uğruna değil, düşüncesini besleme

85 amacıyla kısa sürede büyük bilgin oldu;
böylece, kötü bağcının eline düşerse
kuruyan bağa göz kulak oldu.

88 Bir zamanlar yoksullara arka çıkarken,
kendi yüzünden değil,
üstünde oturanın yüzünden yozlaşan iskemleden,

91 altı yerine iki, üç verilmesini,
ya da ilk gelirin dağıtılmasını istemedi,
décimas quae sunt pauperum Dei demedi,

75/ İlk öğüt = ölümsüzlüğe erişmek
isteyen bir delikanlıya İsa her şeyden
önce zenginliğe sırt çevirmesini
önerir.

79/Felice = mutlu (İtalyancada).

80/ Giovanna = Tanrı'nın sevdiği (İbranice'de).

82/ Ostiense = **1262**'de Ostia kardinali olan hukukçu Enrico di Susa.

82/ Taddeo = **1215** dolaylarında doğan, Floransalı hekim Taddeo d'Al-
derotto olabilir.

87/ Bağa = Kilise'ye.

90/ İskemle = papalık.

93/ *Décimas quae sunt pauperum Dei* = Tanrı'nın yoksullarının hakkı olan
ondalık.

94 ama seni çevreleyen yirmi dört bitkiyi
doğuran tohum uğruna, hastalıklı
dünya ile savaş izni istedi.

97 Sonra, bilgi ile istekle, papanın verdiği
izinle, ileri atıldı,
yüksek bir kaynaktan fışkıran su gibi;

100 direncin daha güçlü olduğu yerlerde,
sapkın çalıları daha da büyük bir güçle
kopardı attı.

103 Daha sonra kol verdiği ırmaklar,
Katoliklik bahçesini suladılar,
fidanları güçlü kıldılar.

106 Kutsal Kilise'nin kendini
savunduğu ve iç savaşı kazandığı
arabanın bir tekeri böyle ise,

109 Tomma'nın ben gelmeden önce
onca övdüğü ötekinin eşsizliğini
kavramış olman gerekir şimdi.

94/ Bitkiyi = ruhu.

98/ İzinle = Papa III. Innocenzo **1215**

yılında Domenico'ya tarikatını kur-
ma izni vermiş, bir yıl sonra papa III.
Honorius döneminde ise Kilise tari-
katı resmen tanımıştır.

100/ Direncin daha güçlü okluğu yer-
lerde = Toulouse dolaylarında.

101/ Sapkın çalıları = dinden sapanları.

103/ Kol verdiği ırmaklar = Dominken tarikatının üç kolu.

105/ Fidanları = inananları.

107/ İç savaş = iyi Hıristiyanlarla sapkın Hıristiyanlar arasındaki savaş.

108/ Arabanın = Kilise'nin.

110/ Ötekinin = öbür tekerin (ermiş Francesco).

- 112** Ne var ki, çemberinin izlediği
yörüngenin üst noktası terk edildi,
tortunun yerini küf aldı şimdi.
- 115** Onun yolunu adımları ile izleyen ailesi
öyle saptı ki bu izden, onun topuğunu
bastığı yere, ayağının ucunu basar oldu;
- 118** karamuk, ambarın dışında bırakılmaktan
yakındığında, kötü ekimin vereceği
ürün yakında görülecek.
- 121** Demem o ki, kitabımızı sayfa sayfa
karıştıran biri 'Eskiden neysem öyleyim yine'
yazılı bir sayfa bulabilir yine;
- 124** ama Casal'dan ya da Acquasparta'dan
gelip, biri kurallarımızı sıkkan,
biri gevşeten olmayacak bulunan.
- 127** Yüksek görevlerinde dünya işlerini
hep daha önemsiz bilen,
Bonaventura da Bognoreggio'nun ruhuyum ben.

113/ Terk edildi = onun yolundan
sapıldı.

114/ Küf aldı şimdi = şarap fıçıla-
rında oluşan tortunun, şarabın bozul-
ması sonucunda küfe dönüşmesi.

117/ Ayağının ucunu basar oldu =
onun gittiği yönün tersine gider oldu.

124/ Casal'dan gelip = Casale'deki
Fransiskan manastırından gelen (ve

kuralları sıkan) Ubertino da Casale
(1259-1338).

124/ Acquasparta'dan gelip = Matteo Bentivegna d'Acquasparta (kuralları gevşeten).

129/ Bonaventura = teoloji konusunda yapıtlar veren, kardinallik de yapan Bonaventura da Bagnorea
(1221-1274).

130 Yalınayak ilk yoksullardan
Illuminato ile Augustin de buradalar,
dine sarılıp Tanrı'ya yaklaşmışlardı onlar.

133 Ugo da San Vittore de burada onlarla,
Pietro Mangiadore de, yeryüzünde on iki yapıtı
ışığı Pietro Spano da burada.

136 Peygamber Natan, metropolit Crisostömo,
ilk sanatla uğraşmayı küçüklük saymayan Donato,
bir de Anselmo burada.

139 Rabano da burada, peygamber sezişli
Calabria'lı keşiş Giovacchino
yanımda ışımakta.

130/ İlk yoksullardan = Fransisken tarikatına ilk katılanlardan.

131/ Illuminato = ermiş Francesco'nun ilk müritlerinden, onunla birlikte
Ortadoğuya da giden Illuminato da Rieti (öl. **1280**).

132/ Augustin = ermiş Francesco'nun ilk müritlerinden Agostino d'Assisi
(öl.1226).

133/ Ugo da San Vittore = din bilgini ve felsefeci (**1096?-1141**)-

134/ Pietro Mangiadore = din bilgini Petrus Comestor (**110-1179?**).

135/ Pietro Spano = papa XXI. Giovanni; on iki ciltlik *Summulae
logicae* adlı yapıtın yazarı.

136/ Natan = Yahudi peygamber; Uriya'yı kılıçla öldürüp, karısını
kendine karı alan Davud'u azarlar; Bkz *Kitabı Mukaddes, II Samuel 9*.

136/ Crisostomo = Bizans patriği (öl. **407**); güzel konuştuğu için "altın ağız" anlamına gelen bu sanla anılır.

137/ İlk sanat = dilbilgisi; dilbilgisi yedi sanatın ilki sayılıyordu.

137/ Donato = dil bilgini Elio Donato (IV. yy).

138/ Anselmo = Canterbury piskoposluğu da yapan din bilgini (**1033-1109**)

139/ Rabano = Rabanus Maurus (**776?-856**); *Kitabı Mukaddes'i* yorumlamış, din adamları için *De clericorum* institutions başlıklı bir kitap yazmıştı.

140/ Giovacchino = dinle ilgili kitaplar yazan, yeni bir tarikat kuran Gioacchino da Fiore (**1132 ?-1202**); sağlığında kendisine peygamber sanı yakıştırılmış.

142 Bu yüce yiğidi anmaya beni,
rahip Tommaso'nun ateşli inceliği,
açık sözleri yöneltti;
145 benimle birlikte, yanımdakileri
de harekete geçirdi.”

142/ Bu yüce yiğidi = Domenico'yu.

On üçüncü kanto

1 Şimdi ne gördüğümü bilmek isteyen varsa,
gökyüzünün çeşitli yerlerinde
havanın yoğunluğunu bozacak ölçüde
4 ışık saçan on beş yıldız getirsin gözlerinin önüne
-ve bu görüntüyü konuşmam boyunca
bir kaya gibi saklasın belleğinde-;
7 göğümüzün alanı kendisine gece de,
gündüz de yeten, okunu çevirdiğinde
bile gözden yitmeyen arabayı
10 getirsin gözlerinin önüne;
ilk tekerin çevresinde döndüğü eksenin
ucunda boy veren ve ölümün soğukluğunu duyduğunda,
13 Minos'un kızının çizdiği işarete
benzeyen iki işaret çizen bu boynuzun ağzını
getirsin gözlerinin önüne;

4/ On beş yıldız = Ptolemaios'un öngördüğü en büyük, en parlak on beş yıldız.

6/ Kaya gibi = yerinden kıpırdamayacak biçimde.

9/ Araba = yedi yıldızdan oluşan
Büyük Ayı; Büyük Ayı'nın yıldızları
ufkun üzerinde kaldıkları için hep
görünürler.

11/ İlk teker = İlk Devindirici.

13/ Minos'un kızı = Girit kralı Minos'un kızı Ariadne; Bacchus tarafından bir takımyıldıza dönüştürüldüğüne inanılır.

14/ İki işaret = Ariadne'nin başındaki çiçeklerin oluşturduğu tacı çağrıştıran iki yıldız kümesi.

16 birinin ışınlarını ötekine yansıttığını,
ikisinin aynı merkezin çevresinde ama ters yönde
döndüğünü getirsin gözlerinin önüne;

19 gerçek takımyıldızla, bulunduğum noktanın
çevresini sarmalayan çifte raksın
silik bir görüntüsüne ulaşabilir böylece;

22 çünkü Chiana'nın akış hızı
ne denli uzaksa en hızlı dönen gökten,
orası da öyle uzaktır bizden.

25 Orada ne Bacchus ne de Peana övülür,
ama kutsal töz içinde üç kişi ve bir kişide
hem Tanrı, hem insan övülür.

28 Şarkı ve dans sona erince
bu kutsal ışıklar bize döndüler,
bir işten bir işe geçmenin sevinci içinde.

31 Sonra, Tanrı'nın yoksulunun örnek yaşamını
bana anlatmış olan ışık, birbirleriyle
uyum içindeki bu ışıkların sessizliğini

14/ Boynuzun ağzı = Küçük Ayı'nın (boynuz) son iki yıldızı; Küçük
Ayı'nın en dar kesiminde ise Kutup Yıldızı yer alır.

20/ Çifte raks = her birini on iki bilgenin oluşturduğu iki çember.

22/ Chiana = Toscana'da bir ırmak; yarı bataklık olduğu için çok ağır
akardı.

25/ Peana = Apollon (için okunan ilahi).

26/ Kutsal töz içinde üç kişi = Hıristiyanlığın üçlem ilkesi.

29/ Kutsal ışıklar = ışık saçan ruhlar.

30/ Bir işten bir işe geçmenin zevki = şarkı söyleyip dans etmekten (bir işten) Dante'nin kuşkularını gidermeye (bir işe) geçiş.

31/ Tanrı'nın yoksulu = ermiş Francesco.

32/ Işık = ermiş Tommaso.

34 bozarak dedi ki: “Bir başak dövülüp de,
ambara atılınca tohumu, içimdeki tatlı sevgi
bir başka tohumu dövmeye yöneltir beni.

37 Damağı dünyaya onca pahalıya
patlayan o güzel yanağın yaratıldığı
kaburganın çıkartıldığı göğsün içine

40 ve mızrakla delinip, eski ve yeni borçları
ödeyerek, her günahın dengelenmesini
sağlayan öteki göğsün içine,

43 her ikisini de yaratan gücün
insanın doğasında ne varsa ışık adına
tümünü üflediğini sanıyorsun;

46 bu nedenle, beşinci ışığın içerdiği
iyiliğin bir İkincisi gelmemiştir dediğimde
şaşırp kalıyorsun.

49 Vereceğim yanıtı dikkatle dinle şimdi.
senin inancınla benim sözlerimin, daire ile merkezin
gerçekliği gibi uyuştüğunu göreceksin.

36/ Bir başka tohumu dövmeye = bir
başka gerçeği aydınlatmaya.

37/ Damağı = oburluk tutkusu; Hav-
va'nın yasak elmayı yemesine gön-
derme yapıyor.

38/ Güzel yanak = Havva.

39/ Kaburga = Havva'nın yaratıldığı
Adem'in kaburgası.

40/ Mızrakla delinip = çarmıha gerilip.

40/ Eski ve yeni borçlan ödeyerek =ilk günahla daha sonra işlenen günahların kefarecini ödeyerek.

42/ Öteki göğsün = İsa'nın göğsünün.

43/ Gücün = Âdem'i de, İsa'yı da yaratan Tanrı'nın.

46/ Beşinci ışık = Süleyman peygamber; Bkz Cennet X (109).

50/ Daire ile merkezin gerçekliği = dairenin her noktasının merkeze aynı uzaklıkta olması gerçeği.

52 Ölmeyen de, ölen de,
Efendimizin severek yarattığı bu düşüncenin
ışımından başka bir şey değildir;

55 çünkü bu ışımadan çıkan
ve ondan da, ikisiyle birlikte
üçlemi oluşturan sevgiden de ayrılmayan
58 bu parlak ışık, iyiliği ile dokuz nesnede
toplar ışınlarını bir ayna gibi,
sonsuz dek tek kalsa da kendisi.

61 Daha sonra gök katlarından ine iner
son güçlere ulaşır ve öyle değişime uğrar ki,
ancak kısa ömürlü varlıklar yaratır;'

64 varlıklar derken, göğün döne döne,
tohumlu ya da tohumuzuz olarak ürettiği
nesnelere belirtmek istiyorum.

67 Bunların balmumu ve biçimlendiricileri hep aynı
değildir; bu nedenle kutsal düşüncenin ışığı
az ya da çok ışıtır onları.

52/ Ölmeyen = melekler, insan ruhu, gökler.

53/ Efendimizin = Tanrı'nın.

55/ Bu ışımadan = her türlü ışığın
kaynağı olan Baba'dan.

57/ Sevgiden = Baba ve Oğul ile bir-
likte üçlemi oluşturan Kutsal Ruh'tan.

58/ Dokuz nesne = dokuz melek
topluluğu.

62/ Son güçler = yeryüzündeki canlılarla cansızlar.

63/ Kısa ömürlü = ölümlü ve bozulabilir.

65/ Tohumlu ürettiği = canlılar.

65/ Tohumsuz ürettiği = cansız doğa.

67/ Balmumu = yapıldıkları madde.

70 Bunun içindir ki aynı ağaç, türüne göre iyi ya da kötü meyve verir; sizler de değişik yeteneklerle dünyaya gelirsiniz.

73 Eğer balmumu kusursuz olsaydı, göğün etkisi de doruğa çıksaydı, çok daha belirgin olurdu mührün ışığı;

76 ne var ki, doğa hep kısıtlı verir ışığını, tıpkı işinin ustası, ama elleri titrek bir sanatçı gibi.

79 Ama, ilk erdemin keskin görüşünü sıcak sevgi etkileyip de, damgasını vurmayı kabul ettirirse, eksiksiz kusursuzluğa erişilir.

82 Böyle kusursuz yaratıldı canlılar için, yeryüzü vaktiyle; Meryem de böyle kaldı gebe;

85 insan yapısının bu iki kişide eriştiği kusursuzluğa kimsenin erişemediği ve erişemeyeceği görüşüne ben de katılıyorum.

88 Daha fazla açıklama getirmezsem, ‘Peki bu kişinin nasıl benzeri olmadı?’ sorusunu soracağını biliyorum.

75/ Mührün ışığı = Tanrı'nın izi.

79/ İlk erdemin = Tanrı'nın (Baba).

79/ Keskin görüşünü = Oğul'u.

79/ Sıcak sevgi = Kutsal Ruh.

81/ Eksiksiz kusursuzluğa = kutsal
üçlem, doğadan yararlanmadan (*ex
nihilo*) yarattığında, yaratılanın hiç
bir kusuru olmaz.

83/ Canlılar için = ruhu ve vücudu
olanların en gelişmişisi Adem için.

84/ Kaldı gebe = Meryem de, do-
ğanın katkısı olmadan, böyle gebe
kaldı.

85/ İki kişide = Adem ile İsa.

89/ Bu kişinin = Süleyman'ın.

91 Aydınlık olmayanın aydınlanması için, onun kim olduğunu ve ‘Sor’ denildiğinde, onu sormaya yönelten nedeni düşünmeni istiyorum.

94 Onun kral olduğunu ve yetkin kılmak için kendini bilgelik istediğini anlayamayacağın denli kapalı konuştuğumu sanmıyorum;

97 gökteki devindirici sayısını ya da bir önermeden bir gerekliliğe ulaşıp ulaşılamayacağını;

100 *si est dar e primum esse* ya da yarı daireden dik açısız üçgen yapmayı öğrenmek için istemiyordu bilgeliği.

103 Daha önce söylediklerimle şimdi dediklerimi dikkatle değerlendirirsen, sözlerimin içerdiği benzersiz bilgeliğin kralları vurguladığını anlarsın;

106 ‘İkincisi gelmemiştir’ dememi de incelersen dikkatle, yalnızca sayıları çok, ama iyileri az krallara yönelik olduğu sonucuna varırsın.

109 Böyle değerlendir sözlerimi; dediklerimle, ilk babamız ve Sevdiğimiz konusunda inançlarını ancak böyle bağdaştırırsın.

92/ Kim olduğunu = kral olduğunu.

93/ Sor denildiğinde = Tanrı sor dediğinde; düşünde Süleyman'a görünen Tanrı ona "sana ne vereyim?" diye sorunca Süleyman "iyi ile

kötüyü ayırt etmem için anlayışlı bir
yürek ver" der; Bkz *Kitabı Mukaddes*,
I.Krallar 3(9).

100/ *Si est dar e primum esse* = İlk
Devindirici olup olmadığını (burada
sayılanlar dönemin bilimsel çevre-
lerinde tartışılan konulardı.)

103/ Daha önce söylediklerim = Bkz
Cehennem X(**109**).

110/ ilk babamız = Âdem.

110/ Sevdiğimiziz = İsa.

112 Sözlerim kurşun olsun ayağına,
gözlerinle görmediğin evete ya da hayıra,
yorgun biri gibi yavaş yürütsün seni:

115 çünkü hiç düşünmeden bir şeyi
onaylayan ya da yadsıyan kişi,
en budalasıdır budalaların;

118 çünkü acele verilen karar,
çoğu kez Katalı yöne kayar
ve bu karara duyulan sevgi akli bağlar.

121 Beceri edinmeden avlanmak isteyen
gerçeklik denizinde, boşuna ayrılır sahilden,
çünkü gittiği gibi dönmez geri.

124 Nereye gittiklerini bilmeyen
Parmenides, Melissus, Bryson, daha niceleri
yeryüzünde bunun örnekleri:

127 kılıcın düzgün yüzleri çarpıtması gibi,
Sibellius, Arius ve öteki budalalar
kutsal yazıları bozdular.

120/ Akli bağlar = akıl da yanlış görmez.

121/ Beceri edinmeden = düşünsel birikimi olmadan.

122/ Gittiği gibi dönmez geri = bilgisiz gitmiş, hataya saplanarak dönmüştür.

125/ Parmenides = İÖ beşinci yüzyılda yaşayan Yunan filozof.

125/ Melissus = Parmenides' in öğrencisi filozof.

125/ Bryson = Euklides'in çalışma arkadaşı matematikçi; Aristoteles bu üç kişiyi eleştirir.

128/ Sibellius = lem ilkesine karşı çıktığı için **261** yılında İskenderiye'de cezalandırılan sapkın din adamı.

126/ Arius = İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğuna karşı çıkan İskenderiyeli sapkın din adamı (öl. **336**).

- 130** İnsanlar acele karara varmamak,
buğdaylar daha olgunlaşmadan
olgunlaştı sanmamalı;
- 133** çünkü kış boyunca kupkuru,
dikenli sapın, daha sonra tepesinde
gül bittiğini gördüm ben:
- 136** denizde büyük bir hızla, dosdoğru
yol alan geminin, limana girince
battığını gördüm ben.
- 139** Birinin çaldığını, birinin hayır işlediğini
gören Donna Berta ile Ser Martino, bildiklerini
sanmasınlar Tanrı'nın değerlendirmesini,
- 142** çünkü yükselirken bunlardan biri, düşebilir
öteki.”

140/ Donna Berta ile Ser Martino =küçümsemek amacıyla seçilmiş bir kadın, bir erkek adı.

142/ Yükselirken = günahları bağışlanabilir.

142/ Düşebilir = günah işleyebilir.

On dördüncü kanto

1 Yuvarlak bir tasın içindeki su,
merkezden çevreye ya da çevreden merkeze
gider, dıştan ya da içten dövuüdüğüne göre:

4 Tommaso'nun şanlı ruhu susup da,
ondan sonra konuşmaya

başlayan Beatrice'nin dedikleri

7 onun dediklerine uyunca,
aklıma birden yukarıda
söylediklerim geldi.

10 "Sesiyle ya da düşüncesiyle
aktarmaya çekinse de size,
bir başka gerçeğin özüne inmesi gerekli bunun.

13 Tözünüzü çevreleyen ışığın,
sonsuz dek, şimdiki gibi sizinle
kalıp kalmayacağını söyleyin ona;

1/ Tommaso = Aquino'lu San Tornmaso.

10/ Düşüncesiyle aktarmaya = Beatrice, Dante'nin düşüncelerini okuyabilmektedir.

12/ Bunun = Dante'nin (konuşan Beatrice'dir).

16 kalacaksa eğer, yeniden görünür olduğunuzda nasıl olup da görmenizi engellemeyeceğini söyleyin ona.”

19 Halka olup dans edenlerin kimi kez seslerini yükseltmeleri daha da coşmaları gibi,

22 kutlu halkalar da, yeni bir coşkuyla dans etmeye, güzel ezgiler okumaya koyuldular bu yeni isteği duyunca.

25 Yukarıda yaşamak için burada ölmekten yakınan, bilmez ki oradaki sonsuz yaşamın serinliğini.

28 Bu ruhlardan her biri, sınır tanımayan ama her şeyi sınırlayan, hep yaşayan bir, iki ve üç ile,

31 hep üç, iki ve bir olarak yöneteni üç kez, öyle güzel bir ezgi ile övüyordu ki, güzel bir ödül olurdu bu ezgi, ödül hak edene.

34 Küçük halkanın en kutsal ışığından Meryem'in meleğinin sesi gibi yumuşacık bir sesin yükseldiğini, şunları dediğini

16/ Görünür olduğunuzda = bedenlerinize büründüğünüzde.

22/ Halkalar = ruhlar.

25/ Yukarıda = Cennet'te.

25/ Burada = yeryüzünde.

30/ Bir, iki ve üç = Tanrı (Baba, Oğul,

Kutsal Ruh, = Hıristiyanlığın üçlem ilkesi.)

34/ En kutsal ışık = Süleyman peygamber.

35/ Meryem'in meleği = Meryem'e gebe kaldığını haber veren Cebrail.

37 ışıttım: “Cennet’te şenlik sürdükçe,
sevgimiz böyle bir giysi
ışıtacak çevremizde.

40 Bu ışığın parlaklığı sıcaklıkla orantılıdır;
sıcaklığı ise görüş yaratır,
görüş de, değere eklenen Tanrı bağıışı ile çoğalır.

43 Yeniden büründüğümüzde
şanlı ve kutlu tenimize,
kimliğimiz bütünleşip daha kusursuz olacak;

46 çünkü yüce iyiliğin bize karşılıksız verdiği
ve kendisini görmemizi
sağlayan ışık çoğalacak;

49 bu nedenle görüşümüz artacak,
ondan kaynaklanan sıcaklık artacak,
ondan gelen ışın artacak.

52 Ama kömürün, parlaklığını
doğurduğu alevi alt etmesi,
görünürlüğünü sürdürmesi gibi,

55 bizi çevreleyen bu ışımayı da
bugün toprağın örttüğü tenimizin
görüntüsü gölgeleyecek;

37/ Şenlik sürdükçe = Cennet var
oldukça.

41/ Görüş = Tanrı'yı görme.

46/ Yüce iyilik = Tanrı.

58 bunca ışık gözlerimizi etkilemeyecek;
çünkü vücudumuzun organları kol gelecek
bize sevinç veren her şeye.”

61 İki koro da öyle acele, öyle özenle
“Amin!” diyordu ki, ölü bedenlerini
özledikleri izlenimi doğdu bende:

64 bu özlem belki de kendileri için değildi,
anaları, babaları ve ölümsüz alevlere
dönüşmeden önce sevdikleri herkes içindi.

67 Ve birden ağaran bir ufuk benzeri,
çepeçevre tekdüze bir ışık belirdi,
var olan aydınlığın üstünde.

70 Akşam karanlığı çökerken, gökyüzünde
varlıkları belli belirsiz
yeni yıldızların seçilmesi gibi,

73 var olan iki halkanın çevresinde
dönen yeni nesnelere görmeye
başladığım sanısına kapıldım ben de.

76 Ey Kutsal Ruh’un gerçek parıltısı!
Aniden akkor kesilmesi,
yenik düşürdü, bakamaz kıldı gözlerimi!

65/ Ölümsüz alevlere dönüşmeden önce = ölmeden önce.

79 Ama öyle güzel, öyle gülümserdi ki
Beatrice, belleğimin getiremediği
görüntülere eklendi bu görüntü de.

82 Daha sonra gözlerimi açma gücü buldum
kendimde; daha yüce sevinçlere
götürüldüğümü gördüm, kadınımınla birlikte.

85 Her zamankinden daha kırmızı görünen
yıldızın alev alev gülümsemesinden,
yükselmiş olduğumu anlamıştım.

88 Olanca içtenliğimle ve herkese ortak dille,
kurban yerine kendimi sundum Tanrı'ya,
bu yeni onurlandırma nedeniyle.

91 Duamın kabul edildiğini anladığımda,
yüreğimdeki adama coşkusu
sona bile ermemişti daha;

94 iki ışık şeridinin içinde,
ışıyan kızıl güzellikler yayılmıştı çevreye,
“Ey güzellikler saçan Helios!” demiştim ben de.

97 Samanyolu'nun irili ufaklı
ışıklardan ayrı olarak dünyanın kutupları
arasında ışıyıp, bilgeleri şaşırtması gibi,

79/ Öyle güzel, öyle gülümserdi = önceki yükselişlerde olduğu gibi, Güneş'ten Mars'a yükselirken de, Beatrice daha güzel görünür Dante'ye.

80/ Getiremediği = dünyaya getiremediği.

83/ Kadınımlla = Beatrice ile.

86/ Yıldızın = Mars'ın (Merih); bu yıldız daha kırmızı bir ışık saçtığı için savaş tanrısı Mars'ın adını taşır.

88/ Ortak dille = içimden dua ederek.

96/ Helios = güneş (Tanrı anlamına).

99/ Bilgeleri = gökbilimcileri.

- 100** bu yıldızlı ışıklar da, Mars'ın derinliklerinde
bir çemberin kesişen iki çapı örneği
kutsal işareti çiziyorlardı.
- 103** Burada yeteneğim yenik düşüyor belleğime;
çünkü öyle ısıtıyordu ki o haç İsa'yı
anlatmaya uygun hiçbir örnek bulunamazdı;
- 106** ama haçını sırtlayıp da İsa'nın peşine
düşenler, beyazlar içinde ışıyan İsa'yı görünce,
bağışlayacaklardır suskunluğumu.
- 109** Bir koldan bir kola, tepeden dibe
ışıklar süzülüyordu ve kesiştikçe,
geçtiğimizde daha da güçlü ışıyorlardı:
- 112** tıpkı bunun gibi yeryüzünde de,
insanların korunmak için beceriyle, hünerle
yarattıkları bir gölgenin içine
- 115** düşen bir ışında, irili ufaklı,
uzunlu kısalı, minicik cisimlerin, kimi kez hızlı,
kimi kez ağır devindikleri görülür.
- 118** Akort edilmiş lavta ile harpın telleri
notadan anlamayanlarda bile,
nasıl tatlı duygular uyandırırorsa,

102/ Kutsal işaret = haç işareti.

106/ Peşine düşenler = Cennet'e
ulaşanlar.

109/ Bir koldan bir kola = haçın
yatay bölümünün bir ucundan öbür
ucuna.

109/ Tepeden dibe = haçın dikey bölümünün tepesinden dibine.

113/ Korunmak için = güneşten korunmak için.

115/ Işında = güneş ışığında.

- 121 burada bana görünen ışıklardan da
haçın üzerine, sözlerini anlamasam da,
beni benden alan bir ezgi dökülüyordu.
- 124 Bunun bir övgü olduğunu anlamıştım,
çünkü anlamadan dinlesem de, kulağıma
“Diriliyorsun”, “Kazanıyorsun” sözleri çalınmıştı.
- 127 Öyle sevmiştim ki bütün bunları,
beni böyle tatlı bağlarla kendisine
bağlayan hiçbir şey tanımamıştım daha önce.
- 130 Aklımı başımdan alan gözlerin
değerinin bile geride kaldığını
söylemem abartı sayılmamalı;
- 133 ama güzelliğin canlı mühürlerinin
yükseldikçe güzelleştiklerini
ve benim onlara bakmadığımı bilen biri,
- 136 kendimi bağışlatmak için yaptığım suçlamayı
bağışlayabilir ve doğruyu söylediğimi görebilir:
çünkü yukarı çıktıkça arındığına göre,
- 139 kutsal keyfi dışlamıyorum bu dizelerde.

126/ Diriliyorsun = İsa'nın öldükten
sonra dirilmesine gönderme.

126/ Kazanıyorsun = İsa'nın iblisi
yenilgiye uğratmasına gönderme.

130/ Gözlerin = Beatrice'nin göz-
lerinin.

133/ Güzelliğin canlı mühürleri =
Beatrice'nin gözleri.

139/ Kutsal keyfi = Beatrice'nin göz-
lerine bakmaktan aldığı.

On beşinci kanto

1 Doyumsuzluğun kötülüğe ulaşması gibi,
doğru hedefe yönelen sevgiye
ulaşan iyilik yapma isteği,

4 bu güzel ezgileri sona erdirdi,
göklerin elinin düzenleyip yönettiği
kutsal tellere sessizlik getirdi.

7 Soru sorabilmem için kendilerine
susmaya karar veren bu ruhlar, haklı isteklere
kulak tıkayabilir miydi?

10 Sonsuza dek sürmeyen nesnelere
bağlanıp, o sevgiye yüz çevirenin
sonsuza dek ceza çekmesi gerekir.

13 Bulutsuz, dingin bir gökyüzünde,
kimi kez birden beliren bir ateş
kıpırtısız gözleri devindirir,

2/ Doğru hedefe = Tanrı'ya.

5/ Göklerin eli = Tanrı'nın isteği.

6/ Kutsal tellere = ruhlara.

11/ O sevgiye = Tanrı sevgisine.

16 tutuğu yörede hiçbir Şey eksilmediği
ve ömrü de uzun sürmediği için,
yer değiştiren bir yıldız izlenimi verir;
19 tıpkı bunun gibi, haçın sağa uzayan kolundan,
dibe doğru bir yıldız indi,
orada ışıyan takımyıldızdan;
22 ama elmas, Őeridinden çıkmadan
beyaz gerisindeki bir ateş gibi,
parıldayan bölgeden geçti.
25 En büyük ozanımıza güvenmek gerekirse,
Ankhises'in ruhu da böyle seğirtmişti
Elysium'da oğlunu görünce.
28 "O sanguis meus, o süper infusa
gratia Dei, sicut tibi cui
bis unquam coeli janua reclusqa?"
31 Böyle dedi o ateş: iyice baktım ona:
gözlerimi kadınıma çevirdim sonra,
ikisi de Őařkına çevirmişti beni;

16/ Şey = yıldız.

20/ Bir yıldız = bir ruh.

21/ Takımyıldızdan = kutlu ruhlar topluluğundan.

26/ En büyük ozanımız = Vergilius.

26/ Ankhises = Aineias'ın babası.

27/ Elysium = paganlık döneminin cenneti; Vergilius, Aeneis'te (VI/684) Ankhises ile oğlunun Elysium'da karşılaşmalarını anlatır.

28/ "Ey benim kanım, ey yüksekte inen Tanrı'nın bağışı, göklerin kapısı senin (Dante) gibi kime iki kez açıldı?"

31/0 ateş = o ruh.

32/ Kadınıma = Beatrice'ye.

33/ İkisi de = ruhun söyledikleri ve Beatrice'nin artan güzelliği.

- 34** çünkü gözlerinde öyle bir gülümseme
ışığıydı ki, kutluluğun, Cennet'in doruğuna
ulaştığımı sandım kendi gözlerimle.
- 37** Yüzü güzel, sözü güzel ruh, ilk sözlerine
ekler yaptı daha sonra, ne var ki,
bir şey anlamadım, çok derindi söyledikleri;
- 40** kendini benden gizlemek istememişti,
anlamamam kaçınılmazdı; çünkü düşüncesi
ölümlülerin sınırlarının ötesindeydi.
- 43** Ama sıcak sevginin yayı gevşeyip de,
dedikleri bizim beynimizin
düzeyine inince,
- 46** anladığım ilk şey şu oldu:
“Sen ki hem üçsün, hem birsin,
şükürler olsun soyuma gösterdiğin sevgiye!”
- 49** Sonra dedi ki: “Akla karanın hiç değişmediği
o ulu kitabı okurken nicedir duyduğum özlemi
oğul sen dindirdin,
- 52** bu yüce uçuş için sana kanat takan
kadının izniyle
konuştuğum bu ışığın içinde.

34/ Gözlerinde = Beatrice'nin gözlerinde.

47/ Hem üçsün, hem birsin = Tanrı'nın (Hıristiyanlığın üçlem ilkesi).

48/ Soyuma = konuşan (Cacciaguida) Dante'nin büyük dedesinin dedesidir.

50/Ulu kitap = Tanrı'nın istenci.

50/ Özlemi = seni görme isteğimi.

53/ Kadının = Beatrice'nin.

55 Senin düşündüğünün, ilk varlık aracılığıyla
bana geçtiğini sanıyorsun, bir bilinince,
birden beşin, altının türemesi gibi;
58 bu nedenle ne kimliğimi,
ne de bu sevinçli topluluğun içinde
niçin herkesten sevinçli olduğumu soruyorsun.
61 Haklısın; bu yaşamdaki küçükler de,
büyükler de, sen düşünmeden önce
düşüncenin yansıdığı aynaya bakarlar;
64 sürekli peşinden gittiğim Ve beni
tatlı bir istekle susatan kutsal sevginin
daha iyi doyurulması için
67 güvenli, yürekli, sevinçli sesin
dileğini ilet sin, isteğini ilet sin,
çoktan hazır yanıtım benim!”
70 Dönüp, gözlerimi Beatrice’ye çevirdim,
ben bir şey demeden her şeyi anlamıştı,
isteğimi kanatlandıran bir işaret yaptı.
73 Söze girdim: “İlk eşitliği
gördüğünüzde, akıl da, sevgi de
aynı ağırlıkta olur her birinizde,

55/ İlk varlık = Tanrı.

61/ Bu yaşamdaki = Cennet'teki.

61/ Küçükler de büyükler de = kendilerine tanınan kutluluk derecesi ne olursa olsun, kutluların tümü.

63/ Aynaya = Tanrı'ya.

73/ İlk eşitlik = Tanrı.

76 çünkü ışığı ile, ısısı ile sizi
aydınlatan, ısıtan güneş öyle eşittir ki,
yetersiz kalır her benzetme.

79 Ama sizin de bildiğiniz nedenlerle
istekle aklın kanatları
değişik biçimde olur ölümlülerde;

82 ölümlü olduğum için, bu eşitsizliği duyuyorum
ben de ve bana gösterdiğin baba sevgisine
ancak yüreğimden teşekkür ediyorum.

85 Ey bu değerli mücevheri
süsleyen canlı yakut, adını bağışla ki,
dinsin artık susuzluğum."

88 "Ey, beklerken bile beni mutlu eden filizim
benim, senin kökün benim";
bu sözlerle yanıt verdi.

91 Sonra şunları ekledi: "Ailene adını veren
ve yüz yılı aşkın bir süre
dağın çevresindeki ilk dairede dönen

94 kişi benim oğlumdur, senin de büyük deden:
yapacağın iyiliklerle
onun uzun çilesini kısaltırsan iyi edersin.

77/Güneş = Tanrı.

85/ Değerli mücevher = kutluların oluşturduğu haç.

88/ Filizim = torunum.

89/ Kökün = büyük deden.

93/ Dağın =  raf ın.

94/ Oğlumdur = Alighiero I.

95/ Yapacağın = yeryüzünde yapacağın.

97 Eski surlarının içindeki saatin,
bugün de sabahı ve ikindiye çaldığı Floransa'da,
dirlik düzenlik içinde, dürüst bir yaşam vardı.

100 Ne gerdanlığı, ne tacı,
ne işlemeli etekleri, ne de
kuşanandan daha çok dikkati çeken kemerleri vardı.

103 Doğan kız evlat, babasını korkutmuyordu,
çünkü evlenme yaşı da, çeyiz de
ölçüyü aşmıyordu.

106 içinde aile olmayan ev yoktu;
odada yapılacaklara izin veren
Sardanapalus da daha ortada yoktu.

109 Yükselişte olduğu gibi, düşüşte de
geride kalan Montemalo'yu,
sizin Uccellatoio daha yenilgiye uğratmamıştı.

97/ Saatin = Fioransa'nın eski surları içindeki Bada kilisesinin saatine göre, çalışanlar işbaşı ve paydos yaparlardı.

98/ Dürüst bir yaşam vardı = Floransa şimdiki gibi yozlaşmamıştı.

105/ Ölçüyü aşmıyordu = kızlar erken evlenmedikleri gibi, drahomalar da yüksek değildi.

106/ Ev yoktu = gerektiğinden fazla odalı ev yapılmıyordu.

108/ Ortada yoktu = eğlenceye düşkünlüğü ile ünlü Asur kralı Sardanapalus'un (İÖ VII. yy) davranış biçimi benimsenmemişti daha.

110/ Montemalo = Roma dolaylarında bir tepe (bugün Montemario).

111/ Uccellatoio = Floransa dolaylarında bir tepe.

111/ Yenilgiye uğratmamıştı = Floransa görkemli yapıları ile Roma ile yarışmaya başlamamıştı daha; Floransa Roma'yı yükselişte olduğu gibi, yozlaşmada da yenilgiye uğratacaktı.

- 112** Bellincion Berti'yi belinde
meşinden, kemikten kemerle, karısını ise
yüzünü boyamadan aynayı bırakırken gördüm;
- 115** Nerli'lerin, Vecchio'ların kürksüz deriyle
yetindiklerini gördüm.
- 118** Mutlu kadınlardı onlar! Her biri
biliyordu nerede öleceğini, ve hiçbiri
yatağında yalnız kalmamıştı Fransa uğruna.
- 121** Kimisi beşik sallıyordu
ve avutmak için çocuğunu
ana babalan da eğlendiren dille konuşuyordu;
- 124** kimisi örekesinden yün çekiyor,
ailesine Troyalıların, Fiesole'nin, Roma'nın
öykülerini anlatıyordu.
- 127** Bugün Cincinnatus ya da Cornelia
nasıl şaşkınlık uyandırıyor, aynı duyguyu
uyandırıyor bir Lapo Saltarello, bir Cianghella.

112/ Bellincion Berti = Floransa'nın soylularından Bellincion Berti dei Ravignani.

115/ Nerli'ler = Floransa'nın varlıklı ailelerinden Nerli d'Oltrarno.

115/ Vecchio'lar = Floransa'nın varlıklı ailelerinden; Vecchietti olarak da bilinir.

119/ Bitiyordu nerede öleceğini = vatanlarında öleceklerini, sürgüne gönderilmeyeceklerini biliyorlardı.

120/ Yalnız kalmamıştı yatağında = kocası iş için Fransa'ya gidip de onu yalnız bırakmamıştı.

123/ Eğlendiren dille = çocuğun anlamasını sağlamak için kırık dökük sözcüklerle.

127/ Cincinnatus = dürüstlüğü ile ünlü Romalı dikatör; Bkz Cennet VI(47).

127/ Cornelia = Romalı Gracchus kardeşlerin annesi; örnek anne.

128/ Şaşkınlık uyandırıyorrsa = erdemleri yüzünden.

129/ Lapo Saltarello = düzenbazlığı ile ünlü Floransalı hukukçu ve şair.

129/ Cianghella = Lito degli Alidosia da Imola'nın, ahlak kurallarını hiçe saymakla ünlü karısı.

- 130** Çığlıklarla çağrılan Meryem,
böyle güzel, böyle dingin,
böyle rahat bir yurttaşlığı,
- 133** böyle güvenli bir topluluğu sağladı bana;
ve sizin eski vaftiz yerinizde
Hıristiyan oldum, Cacciaguida dendi adıma.
- 136** Morontö kardeşim oldu, Eliseo da;
karım Po vadisinden geldi bana;
böyle ortaya çıktı taşıdığın soyadı da.
- 139** Sonra imparator Currado'nun peşinden gittim;
görevimi çok iyi yerine getirdiğim
için şövalyeliğe yükseltildim.
- 142** Onun peşinden gitmekle, papaların hatası
yüzünden
sizin hakkınızı başka halka veren
yasanın adaletsizliğine karşı çıktım.
- 145** Orada, o hain insanlar tarafından,
tutkusu nice ruhu solduran
yalancı dünyadan kurtarıldım;
- 148** din uğruna can verip, bu erince ulaştım.”

130/ Çığlıklarla = doğum sancısının attırdığı çığlıklar.

138/ Soyadı = Cacciaguida'nın
karısı, Ferrara'lı Aldighieri ailesin-
dendi; oğluna bu adı koymuş, zaman-
la "d" harfi düşerek Alighieri adı
ortaya çıkmıştır.

139 Currado = Fransa kralı Louis VII

ile birlikte **1147**'de ikinci Haçlı

Sefere katılan Currado III.

143/ Sizin hakkınızı = Kutsal Toprakları.

On altıncı kanto

1 Ey değeri cılız soylu kanımız,
sevgimizin zayıfladığı yeryüzünde
insanların seninle övünmesinde
4 şaşılacak bir şey bulmuyorum;
çünkü isteklerin şaşmadığı yerde,
demem Cennet'te, övünç duydum seninle.
7 Hızla kısalan bir kaftansın sen,
her gün ek yapılmasına izin vermezsen
zamanın makası dört döner çevrende.
10 İlk kez Roma'da benimsenen
ama halkın gözünden düşen
“siz” diye başladım sözlerime:

1/ Soylu kanımız = Dante dedesine
şövalye sanı verilmesine gönderme
yapıyor; Bkz Cennet XV(**141**).

2/ Sevgimizin = iyi şeylere yönelik
sevgimizin.

5/ Şaşmadığı = kötüye yönelmediği.

7/ Sen = soyluluk.

8/ Ek yapılmasına = erdemler eklenmesine.

12/ Siz = siz adının ilk kez Roma'da
Caesar için kullanıldığı söylenir.

13 bu nedenle, az ötede duran Beatrice,
Genievre'in işlediği günahı gören
kadının öksürmesi gibi, gülümseyiverdi.

16 Dedim ki: "Babamsınız siz benim;
konuşmam için yüreklendiriyorsunuz beni;
öyle yüceltiyorsunuz ki, kendimi aşıyorum sanki.

19 Irmaklar sevinç akıtıyor içime,
parçalanmadan dayanabildiğim için,
içim sığmıyor içime.

22 Söyleyin bana sevgili atam,
kimlerdi dedeleriniz,
hangi yılda çocuktunuz siz;

25 San Giovanni'nin ağılından,
o zamanki nüfusundan, en büyük görevlere
getirilen ailelerden söz ediniz."

28 Alev alev yanan kömür nasıl canlanırsa
esen rüzgârın etkisiyle, bu ışığın da
ışıldığını gördüm sözlerim üzerine;

31 daha da güzel göründü gözlerime
ve daha tatlı, daha yumuşak bir sesle
ama burada konuşulmayan dille

14/ Günahı = kral Arhur'un karısı
Genievre'in, Yuvarlak Masa şöval-
yelerinden Lancelot ile öpüşmesi;
Bkz Cehennem V(**128**).

15/ Gülümseyiverdi = "sen" yerine
"siz" demekle, Dante'nin dedesi

Cacciaguida ile övündüğünü anladığını belli ediyor Beatrice.

24/ Hangi yılda çocuktunuz = hangi yılda doğdunuz.

25/ Ağlından = Floransa'da oturanlardan.

33/ Burada konuşulmayan dille = bugün Floransa'da kullanılmayan dille (eski dille).

34 dedi ki: “Ave denilen günden, şimdi
kutlu anamın, karnında taşıdığı beni
doğurduğu güne dek tam beş yüz elli

37 ve otuz kez bu ateş,
Aslan ile buluşmaya geldi,
tutuşmak için ayaklarının dibinde.

40 Sizin yıllık oyununuzda
koşanların ulaştıkları son mahallede
doğduk atalarım da, ben de.

43 Atalarım ile ilgili bu sözler yeterli;
kim olduklarını, buraya nereden geldiklerini
söylemektense söylememek daha doğru.

46 O dönemde Mars ile vaftiz yeri
arasında eli silah tutanların topu,
bugün orada yaşayanların beşte biri değildi.

49 Campi, Certaldo ve Fegghine'den gelenlerle
bugün yapısı bozulan kent halkı,
son işçisine dek safkandı.

34/ Ave denilen günden = Cebrail'in Meryem'e gebe kaldığını bildirdiği
günden; Cebrail'in Meryem'e söylediği ilk sözcük "ave" (selam) olur.

35/ Kutlu = Cennet'te.

36/ Beş yüz elli ve otuz = beş yüz seksen.

37/ Bu ateş = Mars gezegeni.

38/ Aslan = Aslan takımyıldızı.

39/ Tutuşmak için = ışık, ısı almak için.

40/ Oyununuz = at yarışı.

41/ Son mahallede = saygın ailelerin oturdukları Porta San Pietro.

46/ Mars = Ponte Vecchio zerindeki kırık Mars heykeli; Bkz Cehennem XIII(146).

48/ Yaşayanların = Dante döneminde Floransa'nın nüfusu yetmiş bin kadardı.

49/ Campi, Certaldo ve Fegghine = Floransa dolaylarında  kasaba.

51/ Safkandı = yabancılarda karışmamıştı

52 Keşke sözünü ettiğim bu kişilerle komşu
olsaydınız,
kentin içi yerine Galluzzo ile
Trespiano'dan geçseydi sınırlarınız,
55 Aguglion namussuzu ile akli dalaverede
Signa'lı uğursuzun pis kokularını
çekmek zorunda olmasaydınız.
58 Yoldan en çıkmış insanlar Caesar'a
üvey ana gibi davranmayıp da
sevecen bir ana gibi davransalardı,
61 Floransalı olup da, alım satım, bankerlik yapan kişi,
bir zamanlar dedelerinin dilendiği
Simifonti'ye dönerdi.
64 Montemurlo hâlâ kontlarının elinde olurdu;
Cerchi'ler Acone bölgesinde otururdu,
Buondelmonti'ler de Valdigriève'de.

52/ Komşu olsaydınız = bu kişiler Floransa'ya gelmeselerdi.

53/ Galluzzo = Floransa dolaylarında kasaba.

54/ Trespiano = Floransa dolaylarında kasaba.

55/ Aguglion = Baldo d'Aguglione; Val di Pesa'dan Floransa'ya gelmiş,
hukuk alanında yenilikler getirmiş, rüşvet almakla ünlenmiştir.

56/ Signa'lı uğursuz = Signa'dan Floransa'ya gelen hukukçu Fazio dei
Morubaldini; rüşvet aldığı bilinir.

58/ İnsanlar = din adamları.

58/ Caesar'a = imparatora.

61/ Kişi = Lippo Velluti olabilir.

63/ Simifonti = Valdelsa'daki Simifonti kalesi; **1202**'de Floransalılar tarafından yıkılmıştır.

64/ Montemurlo = Prato ile Pistoia arasındaki Montemurlo kalesi; Guido kontlarının yönetimindeki bu kale, Pistoia'luların saldırılarından korunmak amacıyla Floransa'ya bırakılmıştı.

65/ Cerchi'ler = Acone'den Floransa'ya gelip zengin olan bir aile.

66/ Buondelmofiti'ler = **1135**'te Valdigrive'den Floransa'ya gelen bir aile.

67 Tok karnına yenilen yemeğin mideyi
bozması gibi, kentin düzenini de
halkının karışması etkiler;

70 ve kör bir boğa, kör bir koyundan
daha hızlı düşer;

ve tek kılıç kimi kez beş kılıçtan iyi keser.

73 Luni ile Orbisaglia'nın sona erdiklerini,
Chiusi ile Sinigalia'nın onları izlediklerini
dikkate alırsan eğer,

76 ailelerin de tıpkı kentler gibi
yok olmalarını ne garipsersin,
ne de anlamakta zorluk çekersin.

79 Yeryüzünde her oluşum ölümlü olur
sizin gibi; ama kimisi uzun sürünce
gizlenir bu, çünkü yaşam kısa solukludur.

82 Ay'ın dönmesinin kıyıları sürekli
örtüp, yeniden açması gibi,
yazgı da aynı etkiyi yapar Floransa'ya:

72/ iyi keser =halkı karıştığı için Floransa'nın gücünün azaldığına
gönderme.

73/ Luni = Etrüskler dönemine ait bir kent.

73/ Orhisaglia = Marche bölgesinde eski bir kent.

74/ Chiusi = Etrüskler dönemine ait bir kent.

74/ Sinigalia = Marche bölgesinde eski bir kent.

81/ Kısa solukludur = insan yaşamı kısa olduğu için, uzun süreli oluşumların sona erişine tanık olamaz.

82/ Ay'ın dönmesi = dünya çevresinde dönmesi; Dante gelgit olayına değiniyor.

84/ Aynı etkiyi = bir yükseltir, bir alçaltır Floransa'yı.

85 bu nedenle, ünlerini zamanın gölgelediği büyük Floransalılara ilişkin sözlerim şaşırtmamalı seni.

88 Ughi, Catellini, Filippi, Greci, Ormanni ve Alberichi gibi

ünlü kentlilerin gerilediklerini gördüm;

91 Sannella'ları, Arca'ları, Soldanieri'leri, Ardinghi ve Bostichi gibi eski büyük aileleri de gördüm.

94 çok geçmeden devlet geminizi batıracak yeni ihanetle yüklü kapının üstüne,

97 kont Guido ile ondan sonra yüce Bellincione adını taşıyanların geldikleri Ravigniani ailesi yerleşmişti.

100 Pressa ailesi artık yönetmeyi öğrenmişti, Galigaio da evine yaldızlı kabza ile topuz getirmişti.

88/ Ughi = burada sayılan altı ailenin de soyu tükenmiştir.

91/ Sannella = burada sayılan beş aile de gerileme sürecine girmiştir.

96/ Kapının = San Pietro kapısı; kente kargaşa tohumları saçan Cerchi ailesinin evi burada bulunuyordu.

98/ Kont Guido = Guido Guerra; Bkz Cehennem XVI(38).

98/ Bellincione = Bellincione Berti;
Bkz Cennet XV(**112**).

99/ Ravigniani = San Pietro'da otu-
ran ünlü bir aile.

100/ Pressa'lar = Chiavaiuoli'de otu-
ran soylu bir aile.

101/ Galigaio = Floransa'nın soylu
bir ailesi.

103 Kürklü sütun çoktan güçlenmişti,
Sacchetti, Giuochi, Fifanti, Barucci ve Galli'ler,
ölçek yüzünden yüzü kızaranlar da öyleydiler.

106 Calfuci'lerin ataları güçlenmişti,
Sizii ile Arrigucci'ler
yüksek görevlere getirilmişti.

109 Onurlar içindeyken, böbürlenmeleri yüzünden
yok olup gidenleri gördüm! Altın yuvarlar ise
Floransa'yı geliştirdiler büyük işlerle.

112 Kiliseniz başsız kaldığında toplantı
yerine çöreklenip semirenlerin babaları
da öyle yapardı.

115 Canavar kesilip kaçanın peşine düşen,
dişini gösterene, kesesini açana kuzu kesilen,
kendini bir şey sanan o çete palazlanmıştı,

118 ama soylu değildi kökeni; öyle ki,
kayınbabasının onlarla kurduğu akrabalığı
Ubertin Donato hoş karşılamamıştı.

103/ Kürklü sütun = armalarında kürklü bir sütun bulunan Pigli ailesi.

105/ Ölçek yüzünden = hileli ölçü ve ölçek kullananlar; Bkz Araf XII (104).

106/ Ca'fuci'lerin ataları = Donati'ler.

107/ Sizii ile Arrigucci'ler = Porta del Duomo mahallesinde oturan Guelf yandaşı aileler.

110/ Altın yuvarlar = Lamberti'lerin arması; bu aile Floransa'dan kovulmuştur.

112/ Başsız kaldığında = piskopos ölüp de yerine bir yenisi seşilinceye dek geçen süre.

113/ Semirenlerin = Visdomini ile Tosinghi aileleri; yukardaki süre boyunca piskoposluk gelirlerini bu iki aile paylaşırdı.

117/ Çete = Adimari'ler.

119/ Akrabalığı = Ubertin Donato, kayınbabasının bir kızını Adimari'lerden biriyle evlendirmesini onaylamamıştı.

- 121** Caponsacco çoktan pazara inmişti
Fiesole'den, Giuda ile Infangato
çoktan saygın yurttaş olmuşlardı.
- 124** İnanılmaz bir gerçek söyleyeceğim:
küçük surlardan içeri,
adını Pera'lardan alan bir kapıdan girilirdi.
- 127** Tommaso yortusunda adı, şanı
anılan büyük baronun o güzel armasını
taşıyanların her biri,
- 130** armasını altınla işleyen kişi
bugün halkla birleşse bile,
ondan şövalyelik sam ve ayrıcalık almıştı;
- 133** Gualterotti'ler, Importuni'ler çoktan
palazlanmıştı;
yeni komşular edinmemiş olsaydı
Borgo da daha dingin olacaktı.
- 136** Sizi ölüme sürükleyen,
mutlu yaşamınıza son veren,
haklı öfke yüzünden gözyaşı döktüren

121/ Caponsacco = Fiesole'den gelen bu aile Floransa'nın pazar mahalle' sine yerleşmişti.

122/ Giuda ile Infangato = Giudi ve Infangati aileleri.

126/ Pera'lar = Floransa'nın kapılarından birine adını verdikten sonra gözden düşen Peruzzi ailesi.

128/ Büyük baron = Toscano markisi Büyük Ugo.

130/ Kişi = Giano della Bella; soylulara karşı halkla birleştiğini vurguluyor Dante.

133/ Gualterotti'ler, Importuni'ler =daha sonra yoksullaşan varlıklı aileler.

13^/ Yeni komşular = Borgo'ya sonradan gelen kavgacı Buondelmonti ailesi.

135/ Borgo = yukarda anılan ailelerin oturdukları Borgo Santi Apostoli.

138/ Gözyaşı döktüren = Amidei ailesi.

139 aile de, dostları da saygındı.

Ey Buondelmonte, başkalarının önerisiyle
nikâhtan kaçmakla ne kötü ettin!

142 Kente ilk geldiğinde
seni Ema'nın sularına bıraksaydı Tanrı,
bugün yas tutan kaç kişi sevinç içinde olacaktı.

145 Ama köprüyü bekleyen kırık taşa
Floransa'nın bir kurban sunması
gerekti, erinç günlerinin sonunda.

148 Bu insanlarla ve daha başkalarıyla
Floransa'yı öyle dingin gördüm ki,
ağlaması için hiçbir neden olamazdı.

151 Bu insanlarla orayı öyle şanlı,
öyle dürüst gördüm ki, hiç ters dönmemişti
zambak bayrak direğinde,

154 kızıla da boyanmamıştı bölücülük nedeniyle.

141/ Nikâhtan kaçmakla = Amidei
ailesinden bir kızla nişanlı Buondel-
monte, Gualdrada Donati'nin kızıyla
evlenince, nikâh günü Amidei'ler
tarafından öldürülür.

143/ Sularına bıraksaydı = Buondel-
monte Floransa'ya ilk geldiğinde Ema
ırmağında boğulma tehlikesi geçirir.

145/ Kırık taş = Ponte Vecchio üze-
rindeki kırık Mars heykeli.

146/ Kurban = Buondelmonte'nin bu
heykelin önünde öldürüldüğü söyle-

nir.

152/ Ters dönmemişti = yenilgiye uğramamıştı.

153/ Zambak = Floransa'nın arması.

154/ Kızıla da boyanmamıştı = papalık yandaşları beyaz zambağın rengini

1251 yılında kırmızıya çevirmişlerdi.

On yedinci kanto

1 Oğulların isteklerine babaların

isteksiz davranmalarına yol açan, duyduklarının doğruluğunu öğrenmek için Klymene'ye gider ya,

4 öyle idi benim durumum da, Beatrice olsun, benim için yer değiştiren kutsal meşale olsun, öyle değerlendiriyorlardı beni.

7 Öyle ki, kadını: “Dışarı gönder” dedi, “isteğinin ateşini, dışarı çıksın da, ne varsa içinde olduğu gibi yansıtın;

10 sözlerinle, bildiklerimiz artacak sanma, ama susuzluğunu söylemeye alış ki, içecek versinler sana.”

13 “Ey soyumun sevgili atası, öyle yükseklerle çıkıyorsun ki, insan aklının bir üçgende iki geniş açı olmayacağını

2/ Yol açan = Phaeton; babasının izniyle güneş arabasını sürerken araba denetiminden çıktığı için, babalar artık oğulların isteklerini yerine getirmede isteksiz davranmaktadır; Bkz Cehennem XVII(110).

3/ Klymene = Phaeton'un annesi;

Phaeton annesine gidip, babasının Apollon olup olmadığını sorar.

5/ Kutsal meşale = Cacciaguida.

11/ Susuzluğunu = bilgiye susuzluğunu.

12/ İçecek versinler = bilgilendirsinler seni.

16 bilmesi gibi, bütün zamanların
şimdiki zamana dönüştüğü noktaya bakıyorsun,
olabilecek şeyleri olmadan görüyorsun.

19 Vergilius ile birlikte,
ruhları sağaltan dağa tırmanırken,
ölüler diyarına inerken,

22 yazgının sillesine dayanıklı olsam da
beni ürküten sözler söylendi
gelecek yaşamım konusunda.

25 Bu nedenle, yazgının bana
neler hazırladığını öğrenirsem sevinirim:
çünkü, beklenen okun acısı daha az olur derim.”

28 Bu sözleri söyledim
daha önce benimle konuşan ışığa;
Beatrice'nin istediği gibi içimi açtım ona.

31 Sevincini dışa vuran ışığa gömülü,
içi sevgi dolu bu baba, günahları silen
Tanrı'nın Kuzusu öldürülmeden

17/ Noktaya = Tanrı'ya.

20/ Dağa = Âraf a.

21/ Ölüler diyarına = Cehennem'e.

23/ Ürküten sözler = Bk: Cehennem
X(123); XV(63); XX1V(140); Âraf
VI1K133); XI(139).

29/ Işığa = Cacciaguida'ya.

33/ Tanrı'nın Kuzusu = İsa; Bkz *Kitabı*

Mukaddes, Yuhanna'va göre İncil

1(29).

34 önce, inançsızların kullandıkları
çetrefil sözcükler yerine,
açık seçik, kesin bir dille verdi yanıtını.

37 “Madde dünyanızın sayfaları
dışına uzanmayan olasılıkların tümü de
önceden işlenmiştir sonsuz varlığın içine;

40 ne var ki, olasılık zorunluğa dönüşmez ille de,
tıpkı akıntı boyunca inen bir gemiyi,
yansıdığı gözün yürütmemesi gibi.

43 Bu nedenle, senin için hazırlanan
zaman da, gözüme gelmekte, kulağa ulaşan
tatlı bir org sesi gibi.

46 Acımasız, sinsi üvey ana yüzünden
Hyppolytos’un Atina’dan gitmesi gibi,
senin de gitmen gerekecek Floransa kentinden.

49 İstenen bu, özlenen bu şimdiden,
böyle düşünenler, İsa’nın her gün satıldığı yerde
gerçekleştirecekler bunu çok geçmeden.

52 Suç yenilene yüklenecek yine;
ama ceza, onu veren gerçeğin
haklı olduğunu gösterecek.

34/ İnançsızların = paganların.

36/ Bir dille = Latince.

39/ Sonsuz varlığın = Tanrı'nın.

40/ Zorunluğa dönüşmez = çünkü Tanrı insana özgür davranma yetisi de vermiştir.

47/ Hyppolytos = üvey anasının aşkına karşılık vermeyince, kadının attığı iftira üzerine, babası Theseus tarafından Atina'dan sürülür; Dante'nin de haksız yere suçlanarak Floransa'dan sürüleceği belirtiliyor.

50/ Yerde = papalığın bulunduğu Roma'da; papaların İsa'nın yolundan gitmedikleri vurgulanıyor.

53/ Gerçeğin = Tanrı'nın.

55 En sevdiğin ne varsa hepsini bırakacaksın;
bunun, gurbet yayının attığı
ilk ok olduğunu anlayacaksın.

58 Başkasının ekmeğinin ne denli tuzlu,
başkasının merdiveninden çıkmanın
ne denli zor olduğunu göreceksin.

61 Omuzlarına en büyük yükü de,
bu vadiye düşerken sana eşlik edecek
budala sürüsü bindirecek;

64 değer bilmez, inançsız bu kötü kişiler
sana kötülük edecekler; ama çok geçmeyecek
senin değil, onların yüzü/kıpkırmızı kesecek.

67 Onların yaptıkları, aptallıklarını gösterecek;
kendi başına davranışın
sana güzellikler verecek.

70 İlk sığınağın, ilk barınağın
merdivenin üstüne kutsal kuş konduran
büyük Lombardia'nının inceliği olacak;

73 öyle iyi davranacak ki sana,
yapmak, istemek konusunda ikiniz arasında,
başta gelecek, başka yerde sonda gelen.

55/ En sevdiğin ne varsa = ailen;
Dante'nin ailesine ilk ve son gön-
derme.

62/ Bu vadiye düşerken = gurbete
giderken.

71/ Kutsal kuş = Bartolomeo della Scala'nın armasında, bir merdiven üzerinde bir kartal (kutsal kuş) resmi vardı.

72/ Lombardia'lı = Bartolomeo della Scala.

75/ Başta gelecek = isteklerini daha sen söylemeden yerine getirecek..

76 Onunla birlikte iken, doğarken
bu yıldızın güçlü damgasını yediği için
yapacakları ile ünlenecek kişiyi de göreceksin.

79 İnsanların haberi yok daha kendisinden,
yaşı küçük çünkü, bu yuvarlar çevresinde
döneli beri yalnızca dokuz yıl geçti;

82 ama Gaskonyalı kandırmadan önce
büyük Henri'yi, erdemi kıvılcımlar saçacak,
parayı, yorgunluğu umursamadığını kanıtlayacak.

85 Büyüklüğü öyle ün salacak ki,
düşmanlarının bile dilleri
çözülecek övmek için onu.

88 Ona güven, iyiliklerini bekle;
birçok kişinin yazgısını değiştirecek,
varsılı yoksul, yoksulu varsıl edecek;

91 onunla ilgili sözlerimi belleğine
kazı, kimseye söyleme”; ve tanık olacakların bile
inanamayacakları şeyler söyledi.

94 Sonra şunları ekledi: “Oğul, bunlar
sana söylenenlerin açıklaması; yuvarlar
birkaç kez dönmeden seni bekleyen tuzaklar.

78/ Kişiyi = Dante'nin büyük dostu,
1311-1329 arasında Verona senyör-
lüğü yapan Francesco della Scala
(Can Grande); Bkz Cehennem I(**101**).

80/ Yuvarlar = gökler.

81/ Dokuz yıl geçti = daha dokuz
yaşında; Can Grande della Scala **9**

Mart **1300**'te dokuz yaşına basmıştı.

82/ Gaskonyalı = Gaskonya doğumlu
papa Clemente V.

83/ Büyük Henri = Lüksemburg kralı
Henri VII'yi Clemente V, İtalya'ya
davet ettiği Henri VII'i tutuklatır.

96/ Birkaç kez dönmeden = birkaç yıl
içinde.

- 97** Kent halkına öfke besleme sakın,
çünkü onların, ettiklerini bulduklarını
görecek denli uzun yaşayacaksın.”
- 100** Kutsal ruh sessizliğe bürünüp de,
önüne koyduğum tezgâhtaki bezi
dokuyup bitirdiğini belli edince,
- 103** içinde beliren kuşkuyu gidermek isteğiyle,
doğruyu gören ve kendini seven birine
danışan biri gibi, dedim ki ben de:
- 106** “Sillesini vurmak için zamanın
dört nala üstüme geldiğini görüyorum babam,
boyun eğersem, daha da sert olur sarsıntının etkisi;
- 109** en sevdiğim yerden olursam,
dizelerim yüzünden başka yerleri
yitirmemek için, önlem almam gerekir.
- 112** Bitimsiz acılar içeren aşağıdaki
dünyada, kadınının gözlerinin beni
aldıkları güzel doruklu dağda,

100/ Kutsal ruh = Cacciaguida.

102/ Dokuyup bitirdiğini = Dan-
te'nin geleceğine ilişkin bilgileri
verdiğini.

109/ En sevdiğim yerden = Floran-
sa'dan.

112/ Aşağıdaki= Cehennem'deki.

113/ Dağda = Ârafta.

- 115 ve sonra gökte giderken ışıktan ışığa,
öyle şeyler öğrendim ki, yinelemem bunları,
üzüntüye düşürür birçok insanı;
- 118 gerçeğin çekingen dostu olursam,
bugüne 'eski' adını verecekler arasında
sanırım yaşayamam.”
- 121 Orada bulduğum hâzinenin, içinde
ışığı ışık, güneş ışınları vurmuş
altın bir ayna gibi kıvılcımlar saçtı önce;
- 124 sonra yanıt verdi: “Kendisinin
ya da başka birinin utancı yüzünden
kararmış bir vicdan, elbette gocunur sözlerinden.
- 127 Ama yalanı bir yana bırak sen,
olduğu gibi anlat gördüklerini,
uyuzu olan varsa, bırak kaşısın kendini.
- 130 Çünkü ilk tadışta acı gelse de
sözlerin, bir kez sindirilince,
yaşamı besleyen besine dönüşecek.
- 133 Çılgılığın, yüksek tepeleri olanca gücüyle
döven rüzgâr etkisi gösterecek;
bu da sana az onur getirmeyecek.

115/ Gökte = Cennet'te.

119/ Eski adını verecekler = bizden
sonra gelecek kuşaklar.

136 Bu nedenle, bu yuvarlarda, dağda
ve acılar vadisinde sana yalnızca
ünlü ruhtar gösterildi,
139 dinleyen kişinin aklı, kökü gizli,
kökü bilinmeyen bir örneği dinlesin,
görünmeyen bir gerekçeye kulak versin,
142 inancı bunlarla beslensin istenmedi.”

136/ Bu yuvarlarda = Cennet'te.

136/ Dağda = Araf'ta.

137/ Acılar vadisinde = Cehennem'de.

On sekizinci kanto

1 O kutlu ayna düşüncesinin keyfini
çıkartırken sessizce, ben de tatlıya acı
katarak, tadıyordum kendi düşüncemi;
4 beni Tanrı'ya götüren kadın dedi ki:
“Düşünceni değiştir; benim, her hatayı
düzeltenin yanında bulunduğumu aklına getir.”
7 Yüreğime rahatlık verenin sevdalı
sesinden yana döndüm: kutlu gözlerinde
o an gördüğüm sevdayı, bırakıyorum olduğu yerde;
10 sözcüklerin yetersizliği değil bunun nedeni,
bir başkası yol göstermedikçe
belleğin kendi içinde bunca geriye gidememesi.
13 Bir tek şunu söyleyebilirim o anla ilgili,
baktıkça ona, sevgim özgürleşti,
arındı her türlü başka tutkudan,

1/ Kutlu ayna = Cacciaguida.

2/ Tatlıya acı katarak = suçluların
cezalandırılacağı ve Dante'nin ünle-
neceği (tatlı), Dante'nin sürgüne
gideceği (acı).

4/ Kadın = Beatrice.

5/ Her hatayı düzelten = Tanrı.

7/Verenin = Beatrice'nin.

11/ Bir başkası = üstün bir güç.

14/ Sevgim = ruhum.

16 öyle ki, Beatrice'ye doğrudan vuran
sonsuz mutluluk, o güzel yüzden yansıyan
ışımaya mutlu etti içimi.

19 Bir gülüşün aydınlığı ile yenik düşürüp beni,
dedi ki: “Dön de dinle, Cennet'i
hep benim gözlerimde izleme.”

22 Kimi kez yeryüzünde,
ruhu kaplayan bir sevgi
nasıl vurursa insanın gözlerine,

25 kendisine döndüğüm kutsal ateşin alevinde,
benimle biraz daha konuşmak isteği
bulduğunu anladım ben de.

28 Söze girdi: “Yaşama gücünü tepesinden
alan, hep meyve veren, hiç yaprak dökmeyen
bu ağacın beşinci eşiğinde,

31 göğe gelmeden önce yeryüzünde ünlenen,
esin perilerine kaynaklık eden
kutlu ruhlar bulunur.

34 Haçın kollarına bak:
adını anacaklarımın her biri
bulutları delen bir şimşek gibi çakacak.”

20/ Dön de = Cacciaguida'ya dön.

25/ Kutsal ateş = Cacciaguida.

28/ Tepesinden = Tanrı'dan.

29/ Meyve veren = yeni ruhlarla
zenginleşen (eskileri de yitirmeyen =
yaprak dökmeyen).

30/ Beşinci eşiğinde = göğün beşinci katında.

32/ Kaynaklık eden = şiirlere, övgülere konu olan.

37 Yeşua adı sese dönüşünce,
bir ışığın kıpırdadığını gördüm haçın üstünde,
ışık, sestem önce ulaşmadı gözlerime.

40 Yüce Makkabe'nin adı söylenince de,
bir başka ışığın geldiğini gördüm döne döne,
bu topacı döndüren kaytan, sevinçti.

43 Şarlman'ın, Roland'ın adları söylenince,
gözlerim onları dikkatle izledi,
uçan bir şahini izler gibi.

46 Sonra Guillaume ile Rainouard,
Godefroy dükü, bir de Robert Guiscard
gözüme çarptı bu haçın üstünde.

49 Sonra, benimle konuşan ruh, öteki
ışıklara karıştı, gökyüzü şarkıcıları
arasında ne denli usta olduğunu gösterdi.

37/ Yeşua = Musa'nın ardılı; Yahudileri Kutsal Topraklar'a götürmüştür; Bkz Cennet IX(124).

40/ Makkabe = Judas Maccabeus (öl.İÖ 160); kardeşleri ile birlikte Suriyelilere karşı savaşarak Yahudileri onların baskısından kurtarmıştır.

43/ Şarlman = Bkz Cehennem XXXI(17).

43/ Roland = Bkz Cehennem XXXI (17).

46/ Guillaume = Şarlman'ın danışmanı Guillaume d'Orange; bir manastır kurmuş, 812'de ölmüştür.

46/ Rainouard = paganlıktan Hıristiyanlığa geçen, Guillaume d'Orange' ın arkadaşı, destan kahramanı.

47/ Godefroy dükü = Godefroy de Bouillon; ilk Haçlı Sefere katmanlardan; Kudüs'te **1100**'de öldü (doğ. **1058**).

47/ Robert Guiscard = Normandıyalı şövalye (**1015-1085**); güney İtalya'da Araplara karşı savaşmıştır; Guiscard kurnaz anlamına gelir.

49/ Ruh = Caccaiguida'nın ruhu

51/ Gösterdi = şarkı söylemeye haşladı.

52 Sağ yanıma döndüm, Beatrice'nin
sözlerinden, işaretlerinden
ne yapmam gerektiğini öğrenmek için;
55 gözlerini öyle ışıklılı, öyle sevinçli
gördüm ki, her güzelliği, kendi güzelliğini
bile aşırıyordu güzelliği.
58 İyi şeyler yapmaktan sevinç duyan kişi,
nasıl günler geçtikçe
erdeminin arttığını sezerse,
61 daha da güzelleştini görünce
o mucizenin, gökle birlikte
döndüğüm yayın büyüdüğünü anladım ben de.
64 Utancın yükü sıyrılınca, kısa sürede
nasıl beyaza dönerse yine,
az önce kızaran kadının yüzü,
67 beni içine alan ılımlı altıncı yıldızın
solgunluğu da öyle göründü
gözlerime, ben o yana dönünce.
70 Bu sevinçli meşalenin içinde,
orada ışığıyan sevginin, dilimizdeki harfleri
çizdiğini gördüm gözlerimin önünde.

62/ O mucize = Beatrice.

63/ Yayın büyüdüğünü = daha yükseğe çıktığını.

67/ Altıncı yıldız = Jüpiter; Ptolemaios'a göre Mars gibi sıcak, Satürn gibi soğuk olmayan Jüpiter ılımandır.

70/ Meşale = Jüpiter.

73 İrmak kıyısından havalanan kuşların
karınlarını doyurmalarını kutlamak amacıyla
daire, tek sıra olmaları gibi,

76 bu ışıkların içindeki kutlu ruhlar da,
uçuşarak şarkı söylüyorlardı,

D harfine, I harfine, L harfine dönüşüyorlardı.

79 Önce şarkıya ayak uyduruyorlardı;
sonra bu harflerin birine dönüşüp,
duraksıyor, susuyorlardı.

82 Ey yetkinlere onurlar, uzun ömürler veren,
desteğiyle onların kentleri, ülkeleri
aydınlatmalarını sağlayan kutlu Pegasea,

85 ışığını ver ki bana,
çizebileyim yüzlerini aklımda kaldığı gibi:
damganı vur şu kısa dizelere.

88 Beş çarpı yedi kez, sessiz ve sesli
harf gördüdü; gözlerime
göründükleri gibi belledim bu harfleri.

91 Resmin ilk adı, ilk eylemi
“*DILIGITE IUSTITIAM*” oldu;
“*QUI IUDICATIS TERRAM*” da sonu.

82/ Yetkinlere = eli kalem tutanlara.

82/ Uzun ömürler veren = öldükten
sonra ünlerinin sürmesini sağlayan.

84/ Pegasea = sekiz esin perisi.

88/ Beş çarpı yedi kez = otuz beş kez.

91/ Resmin = yazının.

92/ *Diligite iustitiam* = adaleti sevin.

93/ *Qui iudicatis terram* = dünyayı yöneten sizler.

94 Sonra beşinci sözcüğün M harfinde
sıraya girdiler, öyle ki, o noktada
altın süslemeli gümüşe dönüştü Jüpiter.

97 M harfinin boşluğuna
başka ışıkların indiğini gördüm daha sonra,
oraya yerleştiler, gönül verdikleri güzelliği övdüler.

100 Tutuşmuş bir odunu sarsınca,
budalaların fal bakmaya kalktıkları
bir sürü kıvılcım saçılır ya,

103 binlerce ışık saçıldı burada da,
kimisi çok yükseğe, kimisi az yükseğe çıktı,
onları tutuşturan güneşin isteğine göre;

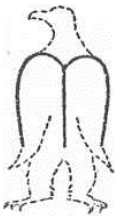
106 ve her biri kıpırtısız durunca yerinde,
bir kartalın başıyla boynunu oluşturduklarını
gördüm bu ateşlerin.

94/ M harfi = Dante için tek geçerli yönetim biçimi olan monarşiyi
simgeleyebilir.

99/ Güzelliği = Tanrı'yı.

105/ Tutuşturan güneş = Tanrı.

107/ Oluşturduklarını = M harfi uzatarak bir kartala (imparatorluk kartalı)

dönüşür:

- 109** Orada resim yapanın ustası yoktu;
kendisiydi ustası, yuvalara biçim veren
güç de aklından çıkarmaz onu.
- 112** İlkın M'yi zambağa dönüştürmekle
yetinen öteki kutlular ise,
hafif bir devinimle bitirdiler resmi.
- 115** Ey güzel yıldız, bu mücevherler,
bizim adaletimizin senin süslediğin göğün etkisine
bağımlı olduğunu bana gösterdiler!
- 118** Bu nedenle sana güç veren,
seni devindiren aklın, ışınlarını kirleten
dumanın çıktığı yere bakmasını diliyorum;
- 121** ki, mucizelerin, din uğruna can verenlerin
kurdukları tapınakta pazarlıklar yapılmasına
öfkelen sin bir daha.
- 124** Ey şaşkınlıkla izlediğim ruhlar, yeryüzünde
kötü örneğin doğru yoldan saptırdıkları
için dualar edin.

109/ Orada = Jüpiter'de.

109/ Resim yapan = Tanrı.

110/ Biçim veren erdem = her varlığın yaşamsal biçimini oluşturan özü
Tanrı yaratır.

113/ Öteki kutlular = M harfinin
tepesine oturarak bu harfi (ince bir

zambağa (Fransız monarşisinin simgesi) benzeten öteki ruhlar.

115/Yıldız = Jüpiter.

115/ Mücevherler = ruhlar.

119/ Aklın = Tanrı'nın.

120/ Çıktığı yer = adaletin çiğnendiği Roma'daki papalık sarayı.

122/Tapınak = Roma Kilisesi.

124/ Kötü örnek = din adamlarının verdikleri kötü örnekler.

127 Eskiden kılıçla savaşıldı;
ama günümüzde, Yaradan'ın kimseden esirgemediği
ekmeğe el koyulmakta şurada burada.

130 Sen ki, yalnızca silmek için yazmaktasın,
viraneye çevirdiğin bağ uğruna can veren
Petrus ile Paulus'un hâlâ yaşadıklarını unutma.

133 Şöyle diyorsun belki de: "Öyle burnumda
tütüyor ki, tek başına yaşamak isteyip de,
bir rakkase yüzünden can veren,

136 ne Paulus, ne de balıkçı bilirim ben."

129/ Ekmeğe el koyulmakta = insanlar sudan nedenlerle aforoz edilmek-
te.

130/ Sen ki = papa Giovanni XXII.

130/ Silmek için = papanın aforoz
ettiği kişileri, işine gelince bağışla-
masına gönderme yapıyor.

131/ Bağ = Kilise.

132/ Yaşadıklarını = ilkelerinin
yaşadığını.

135/ Can veren = rakkase Salome'nin, isteği üzerine kral Herod
tarafından başı kesilen Yahya; Flo-
ransa paralarının üstünde Yahya'nın
resmi olduğu için, papanın paraya
düşkünlüğü vurgulanıyor.

136/ Balıkçı = Petrus.

On dokuzuncu kanto

1 Yanyana gelen mutlu ruhların
büyük bir keyifle oluşturdukları,
kanatları açık güzel çizim, karşımda duruyordu;
4 her ruh sanki küçük bir yakuttu,
içinde güneş ışınları kaynaşıyordu,
ışınlar gözlerime vuruyordu.
7 Şimdi anlatmam gerekeni hiçbir ses söylememiş,
hiçbir mürekkep yazmamıştır,
hiçbir düş gücü tasarlamamıştır;
10 çünkü gaganın konuştuğunu gördüm, duydum,
“ben” ile “benim” sözcükleri tınladı sesinde,
oysa “biz” ile “bizim” vardı düşüncesinde.
13 Şöyle girdi söze: “Dürüst olduğum,
inandığım için, istemekle elde
edilemeyecek bu konuma yükseldim;

3/ Güzel çizim = imparatorluk simgesi kartal.

5/ Güneş ışınları = Tanrı'nın gönderdiği ışınlar.

10/ Gaganın = kartalın; ruhlar aynı anda konuştukları için "ben" ve "benim" derler, oysa birden çok ruh vardır.

13/ Olduğum = kartal ruhların tümü adına konuştuğundan, bu sözcüğü ço-

ğul (olduğumuz) algılamak gerekir.

16 öyle bir anı bıraktım ki yeryüzünde,
yolumdan gitmeseler de,
kötüler bile beni övmekte.”

19 Nasıl tek bir ısı çıkarsa, yanan bir yığın kömürden,
bir sürü sevginin oluşturduğu bu görüntüden
de, tek bir ses yükseliyordu.

22 Dedim ki: “Ey bin bir kokusunu
tek bir kokuya dönüştüren
sonsuz mutluluğun ölümsüz çiçekleri,

25 aş bulamadığım için yeryüzünde
uzun süre bana açlık çektiren
kıtlıktan kurtarın beni sözlerinizle.

28 Biliyorum ki, kutsal adalet göklerde
başka bir ülkenin aynasına baksa bile,
örtülü değildir sizin ülkenizde de.

31 Sizi can kulağı ile dinlemeye
hazır olduğumu biliyorsunuz;
içimi kemiren kuşkuyu da biliyorsunuz.

34 Külahı çıkarılan şahin,
başını oynatır, kanatlarını çırpar,
güzelleşmek, isteğini belli etmek için,

26/ Açlık çektiren kıtlık = merak
ettiren konu.

29/ Başka bir ülke = Venüs.

33/ Kuşku = Hıristiyan olmayıp da
dürüst bir yaşam sürenlerin Cennet'e
gidip gidemeyecekleri kuşkusu.

34/ Külahı ıkarılan = kuşbazlar av
başlamadan önce çevreyi görmemesi
için Őahinin başına külah takarlardı.

37 işte, ancak yukardakilerin bildikleri
ilahilerle kutsal adaleti
öven bu işaretin de, öyle titreştiğini gördüm.

40   Sonra o konuştu: “Pergeli ile
evrenin sınırlarını çizen ve içine
görülenle görülmeyeni yerleştiren,

43 evrenin tümüne kendi gücünü vermedi,
kendi düşüncesinin her şeyin üstünde
kalmasını istedi.

46 Buna kanıt dersin, kendini beğenmişlerin
ilkinin, yapısı kusursuz olsa bile,
ışığı beklemediği için olgunlaşmadan düşmesi;

49 daha da kusurlu bir yaratı, sonsuz olan
ve kendini ancak kendisiyle karşılaştıran
o varlık için çok küçük bir çanak olur, demek ki.

52 Bu nedenle, her nesnenin içerdiği
aklın ışınlarından yalnızca birini
alabilen görme yetinizin,

55   görünenin ötesini seçecek denli
güçlü olması söz konusu
olamaz yapısı gereği.

37/ Yukardakilerin = Cennet'tekilerin.

39/ İşaretin = kartalın.

41/ Çizen = Tanrı.

42/ Görülmeyeni = bizim göremediklerimizi.

46/ Kendini beğenmişlerin ilki = Lucifer; Bkz Cehennem III(7).

48/ Işığı = Tanrı'nın bağışlayacağı ışığı.

48/ Olgunlaşmadan düşmesi = ham olarak gökten düşmesi.

51/O varlık = Tanrı.

54/ Görme yetinizin = insanların görme yetisinin.

58 Bunun gibi, sonsuz adaletin
sizin dünyanızın görebildiği kesimi,
denizin dibine bakan gözün gördüğü kadardır.

61 Kıyıda denizin dibini gören göz, dibi
göremez açık denizde; oysa dip yine oradadır,
ama derinlik engeller görünmesini.

64 Hiç kararmayan duru gökten inen
ışık dışında ışık yoktur; onun dışı zindan gibidir,
her yer tenin zehri, gölgesidir.

67 Onca merak ettiğin canlı adaleti
senden gizleyen yerin kapıları
ardına dek açıldı şimdi;

70 diyorsun ki: 'İndus kıyılarında
bir insan gelir dünyaya,

İsa'yı bilen, onu okuyan, sözünü eden yoktur orada;

73 bu kişinin bütün düşünceleri, bütün eylemleri
iyi sayılır aklın süzgecine göre,
hiç günah işlemez sözleri, eylemleriyle.

76 Vaftiz olmamış, inanmamıştır öldüğünde:
adalet bunun neresinde?
inancı yoksa, günahı nerede?'

77/ Adalet bunun neresinde? = niçin Cennet'e gidemiyor bu kişi?

- 79** Sen kim oluyorsun da, burnunun dibini
göremezken, kürsüye kuruluyorsun,
binlerce mil ötenin hesabını soruyorsun?
- 82** Eğer yol gösteren Kutsal Metinler inmeseydi,
benimle tartışmaya giren,
haklı sayılabilirdi kuşkuya düşmekte.
- 85** Ey yeryüzüne bağlı hayvanlar! Ey akıllı kıt kafalar!
Özü iyi olan ilk istenç en yüce iyiliktir,
hiç uzaklaşmaz kendisinden.
- 88** Onunla uyumlu her şey doğrudur:
yaratılmış hiçbir şey çekemez onu yanına:
tersine, her şeyi o yaratır ışınlarıyla.”
- 91** Yavrularını doyuran leylek uçarken
yuvasının üstünde, karnı doyan yavru da
anasına bakar ya,
- 94** kanatlarını onca istencin dürtüsüyle
çırpan kutsal görüntü de,
öyle yaptı, ben de baktım ona.
- 97** Döne döne şarkı söylüyor, diyordu ki:
“Şarkınım değeri ne ise onu anlamayanın gözünde,
Tanrı'nın adaleti de öyledir ölümlülere.”

86/ İlk istenç = Tanrı'nın istenci.

94/ istencin = ruhun.

99/ Ölümlülere = ölümlüler de Tanrı'nın adaletini anlamazlar.

100 Kutsal gölgenin ışıl ışıl alevleri
Romalıları dünyaya saydırtan simgenin içinde
duraksayınca, yeniden girdi söze:

103 “İsa çarmıha gerilmeden önce de,
gerildikten sonra da, ona inanmayan hiç kimse
ayak basmadı bu ülkeye.

106 Ama şunu unutma: ‘İsa, İsa’
diyenlerin çoğu, kıyamet günü İsa’yı
tanımayanlardan bile uzak olacak ona;

109 sonsuza dek varsıl ya da yoksul kalacak
belirlenince, böyle Hıristiyanları,
Habeş cezaya çarptıracak.

112 Yaptıkları kötülüklerin yazılı
olduğu kitabın açıldığını görünce,
Persler ne diyecekler krallarınıza?

115 Prag krallığını yağmalayacak
Albert’in, yakında kaleme alınacak
eylemleri de o kitapta yer bulacak.

118 O kitapta, bir domuz yüzünden
ölenin, kalp para basarak
Seine kıyılarına verdiği acı da okunacak.

101/ Simgenin = kartalın.

105/ Bu (ilkeye = Cennet'e.

108/ Uzak alacak ona = İsa'yı yürek-
ten sevmedikleri için.

110/ Belirlenince = kıyamet günü
günah işlemiş ve işlememiş ruhlar
ayrılınca.

111/ Habeş = Hıristiyan olmayan.

114/ Persler = Hıristiyan olmayanlar.

116/ Albert = **1304**'te Bohemya'yı (Prag krallığını) istila eden Avusturya kralı
Albert I.

119/ Ölenin = bir av sırasında, bir domuzun atına çarpması sonucu attan
düşerek ölen (**1314**) Fransa kralı

Güzel Philippe; savaş giderlerini karşılayabilmek için maden değeri
düşük sikke bastırmıştır; Bkz Araf VII (**109**).

- 121** İngilizle İskoç'u, akıllarını çelip çıldırtan,
sınırları içinde duramaz kılan
böbürlenme de yer alacak.
- 124** Yiğitlik bilmeyen, yiğitlikten kaçan
İspanya ve Bohemya krallarının gevşekliği,
gösteriş merakı da yer alacak.
- 127** Aksak Kudüslü'nün iyiliğinin I ile,
iyiliğin tersinin de M ile
belirtildiği de yer alacak.
- 130** Ankhises'in uzun ömrünü sona erdirdiği
ateş adasını bekleyenin cimriliği,
alçaklığı da yer alacak;
- 133** onun ne denli önemsiz olduğunu
belirtmek için, kısa sözcüklerle yazılacak
yazısı, az yere çok söz sığdırılacak.

121/ İngilizle İskoç'u = İskoç ve İngi-
liz kralları arasındaki sınır savaşla-
rına gönderme yapılıyor.

125/ İspanya ve Bohemya kralları =
Kastilya kralı Ferdinando IV ve
Bohemya kralı Venceslaus; Bkz Araf
VII(102).

127/ Aksak Kudüslü = Napoli ve
Kudüs kralı Charles d'Anjou II.

127/ I ile = bir ile.

128/ M ile = bin ile; M, hem İtalyanca bin sözcüğünün (mille) ilk harfidir hem de romen rakamlarında bu sayıyı gösterir.

130/ Ankhises = Bkz Cennet XV (26).

131/ Ateş adası = Sicilya; Etna yarıardağı nedeniyle böyle adlandırılır.

131/ Bekleyenin = Sicilya kralı Federigo II.

136 Saygın bir halkın, iki tacın onurunu
çiğneyen amca ile kareleşin korkunç işleri
de açığa vurulacak.

139 Portekiz kralı da, Norveç kralı da
Venedik sikkesini taklit eden Sırp kralı da
orada ele alınacak.

142 Ey Macaristan, kötü yönetime dur dersen,
mutlu olursun sen! Ey Navarra, seni çevreleyen
dağlan savunursan, mutlu olursun sen!

145 Böyle bir yazgının şimdiden kanıtı,
Lefkoşa ile Magosa'nın, benzerlerinden
hiç ayrılmayan başlarındaki

148 hayvandan yakınıp, sızlanmaları.”

137/ Amca ile kardeş = Mayorka
kralı Giacomo ile Aıagon kralı Gia-
como II.

139/ Portekiz kralı = (Çifçi) Diony-
sus; öl. **1325**.

139/ Norveç kralı = Hakon VII; öl.
1319.

140/ Sırp kralı = Orosius II.

142/ Kötü yönetime = Arpad hane-
danının son temsilcisi (Venedikli)
Andrea III Macaristan'da kraldı.

144/ Dağları = Navarra ile Fransa
arasında sınırı oluşturan Pireneleri.

148/ Hayvandan = Henri II de
Lusignan; öl. **1324**.

Yirminci kanto

1 Bütün dünyayı aydınlatan,
gün ışığını tüketip de
yarı küremizden indiğinde,
4 önce yalnızca onunla ışıyan
gök, birden bir sürü ışıkla aydınlanır,
bunların içinde en çok biri ışır;
7 dünyayı ve yönetenleri
simgeleyen kutlu gaga susunca
gökteki bu değişiklik geldi aklıma;
10 çünkü bu canlı ışıklar hep birlikte
daha da canlanmışlar, belleğimde
kalmayan şarkılar söylemeye başlamışlardı.
13 Ey, gülümsemeye bürünen tatlı sevgi,
yalnızca kutlu düşünceler üfleyen bu flütlerde
nasıl da coşkulu görünüyordun gözlere!

1/ Aydınlatan = güneş.

2/ Tüketip de = batıp da.

5/ Işıkla = yıldızla.

6/ Biri = ay.

8/ Kutlu gaga = kartal.

10/ Canlı ışıklar = ışık saçan ruhlar.

16 Altıncı ışığı bezeyen bunca değerli,
bunca parlak mücevher son verince
meleklerle özgü ilahilere,

19 bir su şırıltısı duyar gibi oldum,
taşlardan atlaya atlaya aşağılara iniyordu,
sanki gür kaynağını belirtmek istiyordu.

22 Gitarın sesi nasıl boynunda
biçimlenirse, hava da
flütün deliğinden içeri sızarsa,

25 bu şırıltı da vakit yitirmedi,
kartalın boynundan yukarı yükseldi
boynun içi boşmuş gibi.

28 Orada sese dönüştü, yüreğimin özlediği
sözcükler oldu döküldü,
yüreğime yazdım onları.

31 “Ölümlü kartalarda güneşi gören bölümü”
diye başladı sözlerine,
“şimdi dikkatle izle bende,

34 çünkü yüzümü oluşturan ateşler içinde
başımda ışıyan göz ateşleri
derecesi en yüksek ateşlerdir.

16/ Altıncı ışık = Jüpiter.

31/ Bölümü = gözleri.

37 Ortada gözbebeği gibi ışıyan ise,
kutsal sandığın oradan oraya sürüklediği
Kutsal Ruh'un şarkıcısı idi:

40 içinden yükselen şarkının
değerini anlıyor şimdi,
kavuştuğu büyük ödülle.

43 Kaşımın yayını oluşturan beş ruha gelince,
dul kadının oğlunun acısını sardı
gagaya en yakın olanı:

46 İsa'yı izlememenin neye patladığını
şimdi çok iyi bilmekte, bu tatlı yaşamda ve
karşıtında edindiği deneyimle.

49 Sözünü ettiğim dairenin üst bölümünde
bir sonraki ise, ölümünü geciktirdi
gerçek cezayı çekince;

52 yerinde bir dua bugünün işini
yarına aktarsa bile,
yüce kararın değişmediğini biliyor şimdi.

38/ Kutsal sandık = Bkz Âraf X(57).

39/ Şarkıcısı = mezmurları yazan
Davut peygamber.

42/ Büyük ödül = Cennet'e kabul edilmesi.

45/ Gagaya en yakın olanı = impara-
tor Traianus; Bkz Araf X(73).

47/ Tatlı yaşam = Cennet.

48/ Karşıtında - Cehennem'de.

49/ Dairenin = kaşımın.

50/ Bir sonraki = Hezekiel; öleceğini öğrenince Tanrı'ya yalvararak, pişmanlık duymak için bir süre daha ömür bağışlanmasını ister ve on beş yıl daha yaşar; Bkz Âraf XXIX(**100**).

55 Ondan sonra gelen, kötü meyve
veren iyi niyetlerle, yasaları, beni aldı
Bizanslı oldu başa getirmek için çobanı;

58 iyilik yapayım derken, yaptığı
kötülüğün dünyayı yerle bir etse de,
kendine zarar vermediğini biliyor şimdi.

61 Yayın inen bölümünde gördüğün ise
Sicilya'nın ardından ağladığı Guiglielmo,
gözyaşı döküyor Carlo'nun, Federigo'nun pisliklerine:

64 dürüst bir kralı göklerin nasıl sevdiğini
biliyor ve ışıklar saçarak dört bir yana
bunu belli ediyor şimdi.

67 Yanlışın kol gezdiği aşağıdaki dünyada,
kim inanır Troyalı Ripheus'un bu yayda
kutsal ışıkların beşincisi olduğuna?

70 Görüşü dibe dek ulaşmasa da,
dünyanın çok az bildiği Tanrı'nın cömertliği
konusunda oldukça bilgi sahibi şimdi.”

73 Önce öte öte havayı yaran
tarlakuşu, nasıl susarsa içini dolduran
son ezginin etkisiyle,

55/ Gelen = Roma'yı papaya bırakıp
başkenti Bizans'a taşıyan imparator Constantinus.

55/ Meyve = Hıristiyanlık için kötü
sonuç.

57/Çobanı = papayı.

62/ Guiglielmo = Sicilya kralı

Guiglielmo II; öl. **1189**.

63/ Carlo, Federigo = Sicilya kralları.

68/ Ripheus = Aineias'ın arkadaşı.

76 her nesneyi o nesne kılan
sonsuz gücün izinin görüntüsü de
öyle göründü gözlerime.

79 Cam nasıl gerisindeki rengi gösterirse,
benim de kuşum vurmuştu yüzüme,
ve kuşum susup beklemeyi beceremeyip de

82 olanca ağırlığıyla yüklenince,
“Bunlar da ne?” sözleri döküldü ağızımdan
ve sevinç parıltıları ışıdı dört bir yandan.

85 Kutsal ışık beni merakta bırakmak
istemedi, hemen yanıt verdi
gözleri çakmak çakmak;

88 “Görüyorum ki, ben dedim diye bunlara inanıyorsun,
ama nasıl olduğunu anlamıyorsun;
inansan da, gizini kavramıyorsun.

91 Bir şeyin adını bilen
ama başkası açıklamadıkça ne olduğunu bilmeyen
birine benziyorsun.

94 *Regnum celorum* kutsal istenci
yenik düşüren yoğun sevginin, güçlü umudun
baskısıyla karşı karşıya gelir;

77/ Sonsuz güç = Tanrı.

77/ Görüntüsü = kartal.

94/ *Regnum celorum* = gökyüzü krallığı.

97 ama bu yenilgi insanın insanı yenmesine benzemez, o, yenilmek istediği için yenilir, onun yenilgisi, iyiliğin yengisi demektir.

100 Kaşın birinci ve beşinci ruhları şaşırıyor seni, çünkü melekler diyarı onlarla bezeli sanıyorsun.

103 Bedenlerinden ayrıldıklarında pagan değil Hıristiyandılar, çile çekmiş, çile çekecek ayaklara inanmıştılar.

106 Çünkü bunlardan biri, istemekle çıkılmayan Cehennem'den tenine döndü, ve sarsılmaz umudun ödülü oldu;

109 bu umut Tanrı'ya vargücüyle dua etti, diriltip de onu kararını değiştirsin diye.

112 Sözü edilen şanlı ruh, içinde kısa süre kalacağı bedenine dönünce, kendine yardım edecek olana inandı;

100/ Birinci = Traianuus.

100/ Beşinci = Rhipheus.

105/ Çile çekmiş ayaklara = İsa'ya; İsa'ya inanan Traianus'a gönderme yapılıyor.

105/ Çile çekecek ayaklara = İsa'dan önce yaşayan Rhipheus'a gönderme

yapılıyor.

106/ Biri = Traianus.

109/ Bu umut = papa Gregorio I;
yaygın bir inanışa göre bu papanın
duaları Traianus'un dirilip ikinci kez
ölmesini sağlamıştır; Bkz Araf X(73).

112/ Şanlı ruh = Traianus.

114/ Olana = Isa'ya.

- 115** inancı bu kez öyle bir sevgi
ateşi ile ıııdı ki, ikinci ölümünde
bu sevince katılmaya Kak kazandı.
- 118** Ötekine gelince, hiçbir canlının
gözlerinin erişemediği derinlikteki
kaynaktan fıııkıran iyilikle,
- 121** olanca sevgisini adalete verdi yeryüzünde;
böylece, Tanrı'nın sürekli desteği
gelecekteki kurtuluşumuza yöneltti
- 124** onun gözlerini; buna inanınca o,
paganlığın pis kokusuna artık dayanamadı,
yoldan çıkanları da kınadı.
- 127** Sağ tekerin yanında gördüğün üç kadın da,
vaftiz uygulamasından tam bin yıl önce
vaftiz anası oldular ona.
- 130** Ey alinyazısı, ilk nedeni olduğu gibi
göremeyen gözlerden ne denli
uzakta senin kökün!
- 133** Ve siz ölümlüler, karar vermekte
acele etmeyin; çünkü Tanrı'yı gören bizler bile
tanımıyoruz Cennet'e seçilenlerin tümünü;

117/ Bu sevince = Cennet'e.

118/ Öteki = Ripheus.

127/ Üç kadın = Bkz Âraf XXIX (121).

136 bu eksik bilgi bile bize yeterli,
çünkü iyiliğimiz o iyiliğe karışmakta,
biz de istemekteyiz Tanrı'nın istediğini."

139 Kısır görüşümü aydınlatmak için
bu kutsal görüntü bunca
tatlı bir ilaç verdi bana.

142 Nasıl iyi gitarıcı, gitarın tellerini
iyi şarkıcının sesine ayarlar da,
şarkının verdiği keyfi çoğaltırsa,

145 o konuşurken, iki kutlu ışığın da
açılıp kapanan gözler gibi
sözcüklere uydurup alevlerini

148 titreştiklerini anımsıyorum.

140/ Kutsal görüntü = kartal.

145/ İki kutlu ışık = Ripheus ile Traianus'un ruhları.

Yirmi birinci kanto

1 Gözlerim kadınımanın yüzüne çevrilmişti,
düşüncelerden arınan ruhum da
gözlerimi izlemişti.

4 Gülmüyordu o; “Eğer gülseydim” dedi,
“küle dönüşen Semele’ye
benzerdin sen de:

7 çünkü gördüğün gibi,
öncesiz sonrasız sarayın merdivenlerini
çıktıkça, öyle artıyor ki

10 güzelliğim, yıldırımın devirdiği
ağaçlara benzerdi senin ölümlü gücün,
ışıma perdelenmeseydi.

13 Yedinci göğe yükseldik şimdi,
alev alev Aslan’ın göğsünün dibinden
o da ışınlarını gönderiyor yeryüzüne.

1/ Kadınımanın = Beatrice'nin.

5/ Semele = Kadmos'un kızı; Iu-no'-
nun önerisi üzerine sevgilisi Jüpiter'e
bakınca, şimşek ve yıldırımlara daya-
namayarak kül olur; Bkz Cehennem
XXX(4).

13/ Yedinci gök = Satürn (Zühal;
Saturnus) göğü.

**14/ Göğsünün dibinden = Dante'nin
yolculuğu sırasında Satürn Aslan
burcundadır.**

16 Aklını gözlerinin gördüklerine çevir,
onları bu aynada sana görünen
görüntünün aynası durumuna getir.

19 Gözümü başka bir nesneye çevirince
o kutlu yüzün beni nasıl beslediğini
bilen bir kişi, iki isteği

22 birbirleri ile dengeleyip de,
gökler rehberimin isteğini yerine getirdiğimde
ne denli keyiflendiğimi anlar hemen.

25 Yönetimi altında kötülüklerin öldüğü
sevgili efendisinin adını taşıyan
ve dünyayı saran kristalin içinde

28 bir merdiven gördüm, güneş ışığı vurmuştu
altın renginin üstüne,
gözümün erişemediği yüksekliğe çıkıyordu.

31 Basamaklarından aşağıya doğru
binlerce ışık iniyordu,
gökteki ışıkların tümü sanki ondan ışıyordu.

34 Gün ışıırken kuzgunlar
üşüyen tüylerini ısıtmak için
içgüdüleriyle toplu olarak havalanınca,

17/ Bu aynada = Bu gezegende (Satürn'de).

20/ Kutlu yüz = Beatrice.

21/ İki isteği = Beatrice'ye bakmak
ve onun dediklerini yapmak.

23/ Gökler rehberim = Beatrice.

26/ Sevgili efendisinin = kral Saturnus; Bkz Cehennem XIV(**96**).

27/ Kristalin = ışılan gezegenin.

35/ Üşüyen tüyelerini = gecenin serinliğinin üşüttüğü tüyelerini.

37 bir bölümü geri dönmez bir daha,
bir bölümü uçtuğu yere konar,
bir bölümü de havada dönüp durur ya;

40 merdivenin bir noktasına varınca
hep birlikte gelen bu ışıkların da
böyle davrandıklarını sandım ben de.

43 Bize en yakın duran alev, öyle
parıldıyordu ki, şöyle dedim kendi kendime:
“Bana gösterdiğin sevgiyi görüyorum.

46 Ama ne zaman konuşmam, ne zaman susmam
gerektiğini söylemesi gereken, susmakta;
istesem de soru soramıyorum ona.”

49 Ama her şeyi görenin aracılığıyla
niçin sustuğumu anlayan o, dedi ki:
“Açıkla, içini yakan isteği.”

52 Söze girdim: “Bana yanıt vermene
değer biri olmasam da,
sana soru sormama izin verenin

55 hatırını say da,
böyle yakınıma gelmenin
gerekçesini açıkla;

58 aşağıdaki yuvarlarda inançla
çalın Cennet ezgilerinin,
niçin sustuğunu söyle bu yuvarda.”

43/ Alev = ruh.

45/ Gösterdiğin sevgi = ışığa sevgi
anlamına gelmektedir.

47/ Söylenmesi gereken = Beatrice.

49/ Görenin = Tanrı'nın.

54/ İzin verenin = Beatrice'nin.

61 “Senin işitmen de ölümlü, gözlerin gibi”
diye yanıt verdi; “burada şarkı söylenmiyorsa,
nedeni Beatrice’nin gütmeyişinin benzeri.

64 Kutsal merdivenin basamaklarından
bunca aşağıya inmemin gerekçesi,
sözlerimle ışığım la seni kutlamak isteği;

67 fazla sevgi değil acelemin nedeni,
ışımaların da kanıtladığı gibi,
yukardakilerin belki benimkinden de fazla sevgileri.

70 Ne var ki görevlerimizi, bizi
dünyayı yöneten istencin gönüllü erleri
kılan yüce erdem belirler, senin de gördüğün gibi.”

73 “Ey kutsal ışık” dedim, “görüyorum ki,
sonsuz erdemi izlemek için bu sarayda
yalnızca özgür sevgi yeterli;

76 ama anlamakta zorlandığım nokta,
arkadaşlarının arasında niçin yalnızca
senin bu göreve seçildiğin.”

79 Daha son sözcüğü söylememiştim ki,
ışık, hızla dönen bir değirmen taşı gibi
kendi ekseninde dönmeye başladı;

63/ Benzeri = şarkı söylenecek,
Beatrice gülümseyecek olursa, ortaya
çıkacak güzelliklere insanın yapısı
dayanamaz.

71/ İstencin = Tanrı'nın.

73/ Işık = ruh.

74/ Bu sarayda = Cennet'te.

82 sonra, yanıt verdi içindeki sevgi:

“Tanrı’nın ışığı, içine gömülü olduğum ışığı delerek içime etkir ve görüşüme

85 eklenen gücü, öyle kendimin üstüne yükseltir ki beni, onun da kaynaklandığı yüce özü görürüm ben de.

88 Beni ışıtan sevinç, bu görüşten kaynaklanır; çünkü görüşüm ne denli parlaksa, alevim o denli parlak ışıır.

91 Ama gökyüzünde en çok ışıyan ruh ya da gözleri Tanrı’dan ayrılmayan bir melek bile yanıt veremez senin sorduğun soruya,

94 çünkü sorduğun soru öyle dibine gömülüdür ki kutsal aklın, yaratılmış hiçbir göz erişemez o derinliğe.

97 Ölümlüler ülkesine döndüğünde anlat ki bunları, kimse kalkışmasın böyle bir hedefe yönelmeye.

100 Burada ışıyan insan aklı, kararır yeryüzünde; Cennet’e geldiğinde bile yapamadığını, yapabilir mi düşün, yeryüzünde.”

103 Sözleri öyle dizginlemişti ki isteğimi, soruyu bıraktım, kimliğini sormakla yetindim çekine çekine.

106 “İtalya’nın iki kıyısı arasında,
yurdunun oldukça yakınında
gök gürültülerini bile delen kayalar

109 Catria denilen bir sırt oluştururlar,
sırtın dibinde bir manastır vardır,
Tanrı’yı övmeye adanmıştır.”

112 Bu sözlerle başladı üçüncü konuşmasına;
şunları ekledi sonra: “Orada,
öyle vermiştim ki kendimi Tanrı’ya,

115 yalnızca zeytinyağı ile besleniyordum,
sıcağı, soğuğu zararsız atlatıyordum,
iç dünyama kapanıyordum.

118 O sıralar manastır bol ürün veriyordu
bu göklere; öyle verimsiz ki şu ara,
yakında sonuçları çıkacak ortaya.

121 Pietro Damiano oldum ben orada,
Adriyatik kıyısında Nosta Donna’da,
Pietro Peccator dediler bana.

106/ İtalya'nın iki kıyısı = Adriyatik
ve Tiren kıyıları.

107/ Yurdunun = Floransa'nın

108/ Delen = çok yükseklerle ulaşan.

109/ Catria = **1700** metre yükseklik-
teki Catria dağı.

110/ Manastır = Fonte Avellana
manastırı.

116/ Sıcağı soğuğu = yazı kışı.

118/ Bol ürün veriyordu = Cennet'e çok ruh gönderiyordu.

121/ *Pietro Damiano* = Fonte Avellano manastırının baş keşışı (1007-1072).

122/ Pietro Peccator = Günahkâr (peccatore) Pietro; Pietro Damiano'nun alçakgönüllülük göstergesi olarak kullandığı san.

- 124** Birbirinden beter kişilere
giydirilen o şapkayı giydiğimde,
ölümlü yaşamın sonuna gelmişim neredeyse.
- 127** Cefas vardı, Kutsal Ruh'un büyük çanağı vardı,
avurtları çökmüştü, ayakları çıplaktı,
zar zor doyuyordu karınları.
- 130** Oysa öyle göbekli ki şimdiki çobanlar
ayakta durmak için destek arıyorlar,
arkadan kaldırılmak istiyorlar.
- 133** Cüppeleri atlarını örtüyor,
aynı örtü altında iki hayvan gidiyor,
ey sabır, nasıl da hoş görüyorsun bunları!”
- 136** Son sözler üzerine bir sürü alev indi
merdivenden döne döne,
her dönüş daha da güzel kılıyordu onları.
- 139** Gelip ilk alevin çevresinde durdular,
benzeri duyulmadık, örneği
görülmedik bir çığlık attılar;
- 142** gürültüden, anlayamadım ne dediklerini.

125/ Şapkayı giydiğimde = kardinal
olduğumda.

127/ Cefas vardı = dünyaya ermiş
Petrus da gelmişti.

127/ Büyük çanağı vardı = dünyaya
ermiş Paulus da gelmişti.

130/ Çobanlar = papalar.

132/ Arkadan kaldırmak istiyorlar
= ata binerken.

Yirmi ikinci kanto

1 Şaşkınlığa yenik düştüm,
en güvendiği yere koşan çocuklar gibi
yüzümü rehberime döndüm;
4 benzi atmış, soluğu tıkanmış
çocuğunun yardımına koşan bir ana gibi,
güven veren sesiyle söze girdi:
7 “Gökte olduğunu unuttun mu?
Göğün baştan başa kutsal olduğunu,
ne yaparsa iyi olduğunu unuttun mu?
10 Çılgılık bunca etkilediğine göre seni,
şarkı söylenseydi, ben gülseydim
ne hale geleceğini kavramışsındır şimdi;
13 çılgılığın içerdiği duayı anlasaydın
ölmeden önce tanık olacağın
öcü de öğrenmiş olurdun.

2/ En güvendiği yere = annesine.

3/ Rehberime = Beatrice'ye.

7/ Unuttun mu = gökte korkulması gerektiğini unuttun mu.

14/ Tanık olacağın öcü = doğru yoldan sapan din adamlarının çarpılacakları cezayı.

16 Yukarının kılıcı ne erken iner, ne geç kalır,
ancak kılıcı bekleyen, kılıçtan çekinen
erken indi, geç kaldı sanır.

19 Öteki ruhlara bak şimdi;
dediğim yöne çevirirsen gözlerini,
çok ünlü ruhlar göreceksin.”

22 İsteğine uyup o yöne çevirince gözlerimi,
yüz küçük yuvar gördüm, birbirlerini
güzelleştiriyorlardı ışıklarıyla.

25 İsteğini iyice bastıran,
kusur etmemek için soru sormaktan
kaçınan biri gibi olmuştum;

28 bu incilerin en parlağı, en irisi
karşılıksız bırakmamak için isteğimi
bana doğru ilerledi.

31 Sonra içinden şu ses yükseldi:

“Sen de görseydin eğer, bizi tutuşturan sevgiyi
açığa vururdun hemen düşüncelerini.

34 Yine de, yüce ereğin gecikmesin diye
yanıt vermek istiyorum
açıklamaktan onca çekindiğin düşünceye.

16/ Yukarının kılıcı = Tanrı'nın adaleti.

22/ isteğine = Beatrice'nin isteğine.

28/ İrisi = Norcia'lı ermiş Benedetto;

genç yaşta dünyadan elini eteğini

çekip kendine din yoluna vermiş,

aralarında Montecassino manastı-

rının da bulunduğu birçok manastır

kurmuştur; öl. **543**.

34/ Yüce ereğin = Tanrı'yı görme
isteğin.

37 Yamacında Cassino'nun yer aldığı
o dağın tepesinde vaktiyle,
kandırılmış, kötü niyetli kişiler vardı;
40 bizi bu denli yükselten gerçeği
yeryüzüne getirenin adını
ilk kez ben götürdüm oraya;
43 öyle destek gördüm ki,
dünyayı etkileyen inançsız mezhepten
kurtardım yöredeki kentleri.
46 Buradaki öteki alevler de,
kutsal çiçekler, meyveler veren
ateşle yanan, esrime içinde kişilerdi.
49 Maccarius burada, Romualdus burada,
adımlarının yanı sıra yüreklerini de
manastıra kapatan kardeşlerim burada.”
52 Dedim ki: “Benimle konuşmakla
gösterdiğin sevgi ve ateşlerinizde
gözlediğim güzel duygular
55 duyduğum güveni artırdı,
güneşin ışığı arttıkça
gülün yapraklarını açması gibi.

38/ O dağın = Montecassino.

39/ Kandırılmış, kötü niyetli kişiler =
Hıristiyanlığın yayılmasına karşı
çıkan paganlar.

41/Getirenin = İsa'nın.

44/ İnançsız mezhepten = paganlıktan.

46/ Alevler = ruhlar.

49/ Maccarius = doğu ülkelerinde manastırlar kuran İskenderiyeli Maccarius; öl. **404**; kimi yorumculara göre de Libya çöllerinde yaşamış olan Mısırlı Maccarius; öl. **391**.

49/ Romualdus = Camaldolese tarikatının kurucusu; **956-1027**.

51/ Kardeşlerim = keşişler.

58 Ne olursun babam, -öğrensene
yüzünü açık görebilme
izni verirler mi bana.”

61 Dedi ki: “Kardeş, bu soylu isteğin,
her istekle birlikte benim isteğimin
yerine getirileceği en üst yuvarda gerçekleşecek.

64 Her istek olgun, kusursuz, eksiksizdir orada;
her nesne başlangıçtan bu yana
olduğu yerededir orada,

67 çünkü ne toprak, ne kutup vardır orada;
merdivenimiz oraya dek yükselir,
bu nedenle gözlerin erişmez oraya.

70 Yakup peygamber meleklerle
yükü gördüğünde merdiveni,
üst bölümün ulaştığı yeri de görmüştü.

59/ Açık görebilme = ışıklar kamaştırmadan.

66/ Olduğu yerededir = orada başlan-
gıç ve son yoktur, hiçbir değişiklik
olmaz.

70/ Meleklerle yükü gördüğünde
merdiveni = Yakup peygamber dü-
şünde başı göklere eren ve üzerinden
meleklerin inip çıktıkları bir merdi-
ven görür; Bkz *Kitabı Mukaddes, Tek-
vin, 28(12)*

73 Ama bugün kimse ayağını yerden kaldırmıyor,
çıkmaq için o merdivenden,
benim tarikatım da yalnızca kâğıt tüketiyor.

76 Bir zamanlar manastır olan duvarlar
mağaraya dönüştü şimdi, küflü
un taşıyor çuvala dönüşen kaftanlar.

79 Ama tefeciliğin en azgını bile,
keşişlerin yüreğini çıldırtan o meyve
gibi Tanrı'nın gücüne gitmez;

82 çünkü ne varsa Kilise'nin elinde,
Tanrı adına isteyenlerindir,
akrabaların, daha da beterlerin değildir.

85 Öyle zayıftır ki ölümlülerin bedeni,
güzel başlangıcın sonu gelmez,
iyi meşe iyi palamut vermez.

88 Petrus altınsız gümüşsüz başlamıştı,
dualarla oruçlarla yola çıktım ben,
alçakgönüllüydü Francesco'nun manastırı;

73/ Kimse ayağını yerden kaldırmıyor = kimse dünya nimetlerinden kopmak istemiyor.

75/ Tarikatım = Benedikten tarikatı.

75/ Kâğıt tüketiyor = tarikat kuralları yazılı kâğıtlarda kaldı..

80/ Meyve = kazanç anlamına.

83/ Tanrı adına isteyenlerindir =
yoksullarıdır.

84/ Daha da beterlerin = din adam-
larının evlilik dışı çocukları.

88/ Petrus = Bkz Cehennem I(**134**).

91 her birinin başlangıcını,
sonra vardığı noktayı alırsan ele,
görürsün akın nasıl karardığını.

94 Şeriya'nın tersine akması,
Tanrı isteyince denizin yarılması,
buraya uzanacak yardımdan şaşkırtıcı sayılmalı.”

97 Bunları dedi, arkadaşlarına katıldı,
safları sıkıştırdı arkadaşları;
sonra kasırga gibi yükseldiler yukarı.

100 Güzel kadını bir işaretle, beni de
onların peşinden yukarı itti merdivende,
erdemini etkisiz kılmıştı doğal yapımı;

103 doğal olarak inip çıkılan yeryüzünde,
kanatlarımla boy ölçüşecek bir sürate
kimse tanık olmamıştır daha önce.

93/ Akın nasıl karardığını = erdemini
nasıl yerini kötülüğe bıraktığını.

94/ Şeriya'nın tersine akması =
Yuşa'nın önderliğindeki Yahudiler
geçerken Şeriya ırmağının kaynağı
yönünde akması.

95/ Denizin yarılması = Musa'nın
karşısında Kızıldenizin yarılması; Bkz
Kitabı Mukaddes, Çıkış 14(29).

96/ Şaşkırtıcı sayılmalı = yukardaki
mucizeleri yaratan güç, buraya da

yardım elini uzatabilir.

100/ Güzel kadını = Beatrice.

102/ Doğal yapımı = vücudumun ağırlığını.

103/ Doğal olarak = doğanın sağladığı olanaklarla.

106 Ey okur, parmağını ateşe
sokup da geri çekmenden daha kısa sürede
Boğa'yı izleyen işareti görüp de içine girmedimse,
109 sık sık günahlarım için gözyaşı dökmeme,
dövünmeme yol açan o kutsal ereğe
bir daha erişmek haram olsun bana.
112 Ey şanlı yıldızlar, ey yüce güçlerle
dolu ışık, değeri ne olursa olsun, size
borçluyum yeteneğimi, ilk kez içime
115 Toscana havasını çektiğimde
sizinle doğuyordu, sizinle gizleniyordu
her ölümlü yaşamın babası;
118 sonra, sizi döndüren üst tekere
girmeme izin verilince,
sizin bölgenizde buldum kendimi.
121 Kendisini çelen çetin geçidi
geçebilmek için, desteğinizi
beklemekte ruhum şimdi.

106/ Ey okur = Dante'nin okura son kez seslenişi.

108/İşareti = İkizler.

110/ Kutsal ereğe = Cennet'e.

112/ Şanlı yıldızlar = İkizler.

114/ Yeteneğimi = İkizler burcunda
doğanların sanata yatkın olduklarına
inanılırdı.

115/ Havasını çektiğimde = Tosca-
na'da doğduğumda.

116/ Gizleniyordu = batıyordu.

117/ Babası = güneş.

118/ Üst tekere = göğün içinde
bulduğumuz katında.

121/ Geçidi = sınavı.

- 124 “Öyle yaklaştın ki, son esenliğe”
diye söze girdi Beatrice,
“gözlerin bilendi, keskinleşti şimdi;
127 bu nedenle, içeri girmeden önce
aşağıya bak da gör, dünyanın hangi bölümlerini
ayaklarının altından geçirdiğimi;
130 yüreğin ancak böyle, bu yuvardaki
havaya mutluluklar, kutlamalar
içinde gelenleri alabildiğine sevinçle karşılar.
133 Gözlerimi yedi yuvarın yedisine
çevirdim, öyle küçüktü ki biri,
kendisine güldürdü beni;
136 hak verdim onu küçümseyenlere;
gerçekten de bilge demeli
düşüncelerini başka yere çevirenlere.
139 Alevler içinde gördüm Latona'nın kızını,
yoğunluğunun azlığını, çokluğunu
düşünmeme yol açan gölgesinden yoksundu.
142 Hyperion, senin oğlunun yüzüne
dayandım orada, Maia ile Dione
dönüyordu çevresinde.

134/ Biri = dünya.

138/ Başka yere = göğün başka katlarına.

139/ Latona'nın kızı = ay.

141/ Düşünmeme = Bkz Cennet II
(67).

142/ Hyperion = güneşin babası.

143/ Maia = Mercurius'un anası.

143/ Dione = Venüs'ün anası; analarının adları verilerek Merkür ve Venüs gezegenlerinin güneşin çevresinde döndükleri belirtiliyor.

145   Sonra ılımlı Jüpiter gördüdü gözlerime,
babası ile oğlu arasında; nasıl değiştirdiklerini
anladım buldukları yeri;
148   ve yedisi de ne denli
büyük, ne denli hızlı olduklarını,
aralarındaki uzaklığı gösterdiler bana.
151   Ben ölümsüz İkizler'le dönerken,
hepimizi yabancı hayvana döndüren
küçük yuvarı gördüm tepelerinden kıyılarına;
154   güzel gözlere çevirdim gözlerimi sonra.

145/ Ilımlı Jüpiter = babası Satürn'ün soğuk, anası Mars'ın sıcak olmasına karşılık Jüpiter'in iklimi ılımandır.

153/ Küçük yuvar = dünya.

154/ Güzel göller = Beatrice'nin gözleri.

Yirmi üçüncü kanto

1 Sevgili yavrularının yuvasında,
sevdiği yapraklar arasında, her şeyi gizleyen
gece boyunca dinlendikten sonra,
4 yavrularının özlediği yüzlerini görmek için,
tatlı yorgunluklar pahasına
onlara yiyecek bulmak için
7 yüksek bir dalda sabahın olmasını,
güneşin doğmasını
büyük bir istekle bekleyen bir kuş gibi;
10 kadını da yanı başımda duruyordu,
güneşin en az acele ettiği kesimi
dikkatle gözlüyordu:
13 onun heyecanla beklediğini görünce,
elde etmek istediği şeye
kavuştuğunu sanan biri gibi yatışmışım ben de.

10/ Kadını = Beatrice.

11/ Kesimi = öğle üzeri güneş daha
ağır hareket ettiği izlenimini verir.

16 Ama ikisi arasında, demem, beklemekle
göğün ağarması arasında
çok zaman geçmedi;

19 Beatrice dedi ki: “İşte
İsa’nın şanlı ordusu ve
döner yuvarların ürünleri!”

22 Yüzü alev saçıyordu sanki,
gözleri öyle sevinçliydi ki,
bir şey demeden geçmem en iyisi.

25 Ay ışığında göğün her köşesini
donatan ölümsüz periler arasında
nasıl ışırsa Trivia,

28 binlerce meşalenin tepesinde,
bizimkinin üsttekileri aydınlatması gibi,
hepsini ısıtan bir güneş seçtim,

31 ve parlak ışığın arasından görülen
ışıklı töz, öyle parlaktı ki,
bakmaya dayanamadı gözlerim

34 Ey Beatrice, sevgili tatlı rehberim!
O dedi ki: “Gözünü körelten
güce hiçbir şey dayanamaz.

20/ Ordusu = İsa’ya inanmış olanlar.

21/ Ürünleri = göklerin olumlu etkilerinin sonuçları.

24/ Geçmem = Dante kendinde
Beatrice’nin yüzündeki sevinci
anlatabilme gücü bulmuyor.

26/ Ölümsüz periler = yıldızlar.

27/ Trivia = ay.

29/ Bizimkinin = bizim güneşimizin.

30/ Güneş = İsa.

32/ Işıklı töz = İsa.

37 yeryüzünün onca beklediği
yerle gök arasındaki yolu gerçekleştiren
bilgelik de güç de ondadır.

40 Genleşen yıldırım nasıl sığmaz da
bulutun dışına taşarsa,
yapısının tersine yere düşerse,

43 tattığı bol besinlerle
genişleyen aklım da, koptu kendinden
anımsamadı bir daha orada olup biteni.

46 “Gözlerini aç, iyice bak yüzüme;
öyle şeyler gördün ki,
dayanabilirsin artık gülmeme.”

49 İçine geçmişin yazıldığı defterden
hiç silinmeyecek bir gönül borcu örneği
bu sözleri işittiğimde,

52 unutulmuş bir görüntüyü
anımsamak isteyip de
beceremeyen birine dönmüştüm.

55 Polinnia'nın kızkardeşleri ile birlikte
en tatlı sütleriyle emzirdikleri
dillerin tümü ses verse şimdi

38/ Yol = Hıristiyan inancına göre,
İsa'nın çarmıhta ölmesi yeryüzü ile
öteki dünya arasındaki bağlantıyı
sağlamıştır.

42/ Yapısının tersine = ateşin yukarı
çıkması gerekirdi.

43/ Besinlerle = ruhsal besinlerle.

48/ Dayanabilirsin = Beatrice daha önce Dante'nin gülümsemesine dayanamayacağını söylemişti; Bkz Cennet XXI(63).

49/ Defterden = bellekten.

55/ Polinnia = duygusal şiirler esinlendiren peri.

58 desteklemek için beni, kutsal ışığın
arındırdığı o kutsal gülümsemeye düzeceğim övgü
binde birini bile yansıtmaz gerçeğin;

61 bu nedenle kutsal şiirin,
yolu kesilmiş biri gibi
sıçrama yapması gerek şimdi.

64 Ama konunun ağırlığını ve
ölümlü omuzlara binen yükü düşünenler,
bu yükün altında ezilen omuzları yermezler:

67 kuşkusuz, pruvamın yardığı denizler
küçük bir tekneye ya da sıkıntıya gelmeyen
bir gemiciye uygun değildir.

70 “Yüzüm seni çok etkilediği için mi,
İsa’nın ışınları altında çiçek veren
güzel bahçeye bakmıyorsun?”

73 Tanrı kelamını, içinde tene dönüştüren
gül orada; kokularıyla doğru yolu gösteren
zambaklar da orada.”

76 Böyle dedi Beatrice; dediklerini yerine
getirmeye hazır ben de, az önce baktığım yere
çevirdim zayıf gözlerimi yine.

55/ Kızkardeşleri = esin perileri.

57/ Dillerin = şairlerin.

61/ Kutsal şiir = İlahi Komedy.

72/ Güzel bahçe = kutlu ruhlar.

73/ Tene = İsa’ya.

74/ Gül = Meryem.

75/ Zambaklar = İsa'nın havarileri.

79 Bir buluttan süzülen güneş ışını gibi,
gölgelerin perdelediği gözlerimin de
çiçekli bir çayır gördüğü olmuştu yeryüzünde;
82 işte bunun gibi, kaynağını görmesem de,
alev alev ışınların yükseklerde
tutuşturdukları ışık kümeleri gördüm.
85 Ey yüce güç, buraya damganı vuruyorsun,
seni göremeyen güçsüz gözlerime
destek olmak için yukarılara çıkıyorsun.
88 Sabah akşam andığım güzel çiçeğin adı,
en büyük ateşin üstüne topladı
olanca aklımı;
91 yeryüzünde olduğu gibi, göklerde de
üstün gelen canlı yıldızın niceliği ile
niteliği yansıyınca gözlerime,
94 gökten alev alev halka biçiminde
bir meşale indi döne döne,
bir taç gibi kondu onun üstüne.
97 Yeryüzünde ruhları en etkileyen, en tatlı
ezgiler, bir bulut gürlemesi
izlenimi uyandırırды,

88/ Güzel çiçeğin = Meryem'in.

89/ En büyük ateş = Meryem.

92/ Üstün gelen = daha fazla ışılan.

92/ Canlı yıldız = Meryem.

- 100** en açık göğün bezendiği
güzel yakutu süsleyen
bu çalgının sesinin yanında.
- 103** “İsteğimizi barındıran karnın ürettiği
yüce sevginin çevresinde dönen
sevgi meleğiyim ben;
- 106** ey göklerin ecesi, oğlunun peşinden
gireceğin en üst yuvarı kutsallaştırırken
sen, yine döneceğim ben.”
- 109** Çevrede söylenen ilahi sona erince
bu sözlerle, Meryem’in adı döküldü
bütün öteki ruhların dilinden.
- 112** En hızlı dönen, hızını, kurallarını
Tanrı’nın soluğundan edinen
evrendeki yuvarların tümünün kaftanı
- 115** öyle uzakta idi ki üstümüzde,
iç yüzü seçilemiyordu
bulduğum yerden;
- 118** bu nedenle gözlerim izleme
gücü bulamadı, tohumunun peşinde
doğrulan taçlı alevi.

101/ Güzel yakut = Meryem.

102/ Bu çalgı = Cebrail.

103/ İsteğimizi barındıran karın = İsa’yı karnında taşıyan Meryem.

105/ Ben = konuşan Cebrail’dir.

106/ Oğlunun = İsa'nın.

114/ Kaftanı = iç içe geçen göklerin en üstündeki İlk Devindirici (dokuzuncu gök).

119/ Tohumunun = İsa'nın.

120/ Taçlı alev = Cebrail'in taçlandığı Meryem.

- 121** Çocuğun emzirilince
kollarını anasına uzatıp,
sevincini dışa vurması gibi,
- 124** bu ruhların tümü yukarıya yöneltti
tepesini, böylece Meryem'e
duydıkları büyük sevgiyi anladım ben de.
- 127** Karşımda durup *Regina Celi*
söylediler yumuşacık bir sesle,
aldığım keyif terk etmedi hiç beni.
- 130** Aşağıda iyi tohum ekenlerin burada
derledikleri bereketli
ürün var bu koca sandıklarda.
- 133** Babil sürgününde gözyaşı dökerek,
altına sırt çevirerek kavuşulan
hâzinenin keyfi yaşanıyor burada.
- 136** Bu büyük şanın anahtarlarını tutan,
Tanrı ile Meryem'in yüce oğlunun altında
utkusunu kutlamakta,
- 139** biri eski biri yeni kurulla.

127/ *Regina Celi* - Göklerin Kraliçesi; Meryem için söylenen bir ilahi.

130/ Aşağıda = yeryüzünde.

130/ Tohum ekenlerin = Hıristiyanlığı yayanların.

130/ Burada = Cennet'te.

133/ Babil sürgünü = yeryüzündeki sürgün anlamına; Nabukadnetsar'ın Yahudileri Babil'e sürgün etmesine

gönderme yapılıyor.

134/ Altına = dünya nimetlerine.

136/ Tutan = Petrus.

137/Yüce oğlunun = İsa'nın.

139/ Biri eski biri yeni kurulla = eski Ahit ile yeni Ahit'te belirtilen kutlu kişilerle.

Yirmi dördüncü kanto

1 “Ey, iştahınızı hep doyuracak denli
sizi besleyen kutlu Kuzu’nun verdiği
büyük şölene çağrılı kişiler,

4 Tanrı’nın izniyle şu kişi,
artıklarınızdan tadabilirse eğer
gelmeden önce eceli,

7 yoğun özlemini dikkate alıp da,
çiyinizden serpin ona da:

düşüncesinin kaynağından içiyorsunuz nasıl olsa.”

10 Böyle dedi Beatrice: ve mutlu ruhlar
kuyruklu yıldızlar gibi ışıklar saçtılar,
kutupları hareketsiz yuvarlar oldular.

13 Saatin eşzamanlı çarklarına
bakıldığında ilki durur gibi,
İkincisi uçar gibi görünür gözlere;

2/ Kuzu = İsa.

3/ Büyük şölene = sonsuz yaşama.

4/ Şu kişi = Dante.

8/ Çiyinizden = gerçeklerden.

9/ Düşüncesinin kaynağından içiyorsunuz = Tanrı aracılığı ile onun
düşüncelerini okuyabiliyorsunuz.

14/ İlki = daha küçük olan çark.

16 değişik danslar yapan bu daireler de,
ağır ağır ya da hızlı hızlı dönerek
kutluluk derecelerini belli ediyorlardı.

19 İçlerinde gözüme en değerli görüneni,
öyle sevinçli bir ateş saldı ki,
bastırdı öbür ateşleri;

22 ve Beatrice'nin çevresinde üç kez döndü,
düşgücümün yineleyemeyeceği
bir ilahi söyleye söyleye.

25 Kalemim atlıyor, yazmıyorum bu bölümü:
çünkü ne düşgücü, ne de söz yeterli
bu incelikleri belirtmeye.

28 “Ey kutsal bacım, sen inançla dua ettin,
bu dairenin dışına çıkarttı beni
sımsıcak sevgin.”

31 Bu kutlu alev durunca, soluğunu
kadınıma yöneltti,
ve yukarıda belirttiğim sözleri söyledi.

34 Beatrice dedi ki: “Ey efendimizin verdiği
benzersiz mutluluğun anahtarlarını
yeryüzüne götüren yüce kişinin ışığı,

19/ En değerli görüneni = havari Petrus.

31/ Kutlu alev = havari Petrus.

31/ Soluğunu = sesini.

34/ Efendimizin = Tanrı'nın

34/ Benzersiz mutluluğun = Cennet'in.

36/ Yüce kişinin = İsa'nın; Hıristiyanlıkta, o zamana dek insanlara kapalı olan Cennet'in anahtarlarını İsa'nın yeryüzüne getirdiğine inanılır.

37 seni denizin sularında yürüten inanç adına,
ister önemli, ister önemsiz konularda
sına şunu. Seviyor mu,

40 umuyor mu, inanıyor mu,
gizlenemez senden bu, her şevin işlendiği
yere ulaşıyor çünkü senin gözlerin;

43 ama bu ülke gerçek inançla edindiğine
göre yurttaşlarını, ona konuşma
izni vermeli bu konuda.”

46 Öğretmen soru sormadan önce,
öğrenci nasıl susar da tetikte beklerse,
soruyu tamamlamak değil, kanıtlamak isterse,

49 o konuşurken, böyle bir ustanın
böyle bir konuda yapacağı sınavın
başarısı için yanıtlar hazırlıyordum ben de.

52 “Konuş, iyi Hıristiyan söyle bakalım:
nedir inanç?” Bunun üzerine,
gözlerimi bunları söyleyen ışığa kaldırdım,

55 sonra Beatrice’ye baktım,
içimdeki çeşmenin suyunu dışarı akıtmamı
işmar etti o bana. Dedim ki: “İnanç sahiplerinin

37/ Seni denizin sularında yürüten
inanç = İsa’nın suların üstünde
yürüdüğünü gören Petrus, onun çağı-
rışı üzerine suyun üstünde yürür: Bk-
Kitabı Mukaddes, Maua’ya göre incil
14(28).

41/ Her Şeyin işlendiği yere = Tanrı'ya.

43/ Bu ũlke = Cennet.

54/ IŞığa = Petrus'a.

56/ çeşmenin suyunu = bildiklerimi.

58 en yücesine içimi dökme olanağı
veren bu hoşgörü, düşüncelerimi iyice
açıklamama izin verir umarım.”

61 Sürdürdüm sözlerimi: “Seninle birlikte
Roma’yı doğru yola sokan sevgili kardeşinin
doğrucu kaleminin yazdığı gibi,

64 inanç, özlenen nesnelere tözü,
görülmeyle kanıtıdır;
bence inanç böyle tanımlanır.”

67 Şu sözleri duydum: “Doğru düşünmekte,
inancın niçin önce tözler, sonra
kanıtlar arasına koyulduğunu bilmekte.”

70 Dedim ki: “Görüntülerini bana burada
gösteren derin nesnelere, öyle gizlidir ki
aşağıdakilerin gözlerine,

73 bunların yeryüzündeki varlıkları
büyük umudun dayandığı inanca yansır yalnızca;
inanç töz adını alır bu nedenle.

76 Gözle göremediğimiz kesimlerde ise
akıl yürütmemiz gerekir,
bu nedenle inanca kanıt adı verilir.”

62/ Doğru yola = din yoluna.

62/ Kardeşinin = Paulus’un.

79 Dedi ki: “Yeryüzünde öğrenilen her şey eğer böyle kavransaydı, gereksiz olurdu söz oyunları.”

82 Bu alev alev sevda bunları dedi, sonra ekledi: “Bu paranın alaşımını, ağırlığını bildiğin anlaşıldı;

85 söyle bakalım kesende bu paradan var mı?” Dedim ki: “Elbette var, öyle parlak, yuvarlak ki, söz konusu bile değil kalp olması.”

88 Bunun üzerine şunları dedi, ışığıyan derin ışık: “Nereden geldi sana, her erdemın kaynağı

91 bu değerli takı?” Dedim ki: “Kutsal Ruh’un eski belgeleri, yeni belgeleri sulayan bereketli

94 yağmuru, öyle belirgin bir biçimde kanıtladı ki bana bunu, bunun yanında geçersiz kalır her türlü çaba.”

97 Şunları duydum sonra: “Seni inanca götüren eski ve yeni önermeyi kutsal kelam saymanın nedeni ne?”

83/ Paranın = inancın.

85/ Kesende = yüreğinin içinde.

89/ Işık = Petrus.

91/ Takı = inanç.

92/ Eski belgeler, yeni belgeler = Eski Ahit, Yeni Ahit.

98/ Eski ve yeni önerme = Eski Ahit, Yeni Ahit.

100 Dedim ki: “Beni gerçeğe ulaştıran gerekçe, daha sonra gerçekteşen işler, doğanın demiri ısıtıp, öreste dövmesi yetmez bunları gerçekteşirmeye.”

103 Yanıt verdi: “Bu işlerin gerçekteştiğini kanıtlayan ne, söylesene? Ant içerim ki, kanıtlanması gereken başka şey değıl, bu işler.”

106 “Eğer dünya mucizesiz yöneldiyse Hıristiyanlığa” dedim, “öyle bir mucize ki bu, yüzde biri bile etmez öbür mucizeler;

109 çünkü bir zamanlar bağı iken sonra viraneye dönen tarlaya, iyi bitki ekmek için aç susuz girmiştin sen.”

112 Bu sözler bitince, kutsal ve yüce kurul yukarlarda söylenen biçimiyle bir *Te deum* söyledi yuvarda.

115 Sınaya sınaya, beni daldan dala yükselten, neredeyse son dallara getiren o baron konuştu yine:

118 “O yüce güç, sevmiş olmalı ki aklını, şimdiye dek gerektiğı gibi açtırdı ağızını, öyle ki,

101/ İşler = mucizeler.

110/ Viraneye dönen = yozlaşan.

110/ İyi bitki ekmek için = İsa'nın görüşlerini yaymak için.

113/ Kurul = ruhların oluşturdukları koro.

114/ Te *deum* = üçlem ilkesini övmek için söylenen ilahi.

117/ Baron = Petrus; ermişlere baron ya da kont da deniliyordu.

- 121** ben de onaylıyorum dediklerini;
ama şimdi, neye inandığını,
inancının kaynağını söylemen gerekli.”
- 124** “Ey mezara koşarken, daha genç ayakları
geride bıraktıran inandıklarını
artık görebilen kutsal babam”
- 127** diye girdim söze, “özünü açıklamamı
istiyorsun inancımın, kaynağını
soruyorsun inancımın.
- 130** Yanıt veriyorum: kendisi dönmeden
göğün tümünü sevgi ile istekle döndüren,
öncesiz sonrasız tek bir Tanrı’ya inanıyorum;
- 133** yalnızca fiziğe, metafiziğe dayanmıyor
gerekçelerim: Musa’nın, peygamberlerin,
mezmurların, Incil’in,
- 136** alev alev ruhun sizi kutsadıktan sonra
yazdıklarınızın buraya
yağdırdıkları gerçek de destekliyor beni;
- 139** inandığım, öncesiz sonrasız üç kişi,
bunlar hem bir kişi hem üç kişi,
hem ‘tekile’ uygunlar, hem ‘çoğula’.

124/ Ey mezara koşarken = İsa’nın dirilip dirilmediğini belirlemek için mezarına koştuklarında, daha genç olan ermiş Giovanni (Yuhanna) mezara daha önce varır, ancak İsa’nın ölüsüyle karşılaşım kuşkusıyla duraksayınca, arkadan gelen Petrus mezarı açıp boş olduğunu saptar.

126/ Artık görebilen = İsa’nın dirildiğini görebilen.

139/ Üç kişi = Hıristiyanlığın üçlem ilkesi; Bkz Cehennem 111(5).

142 Şimdi değindiğim derin gizin
mührünü aklıma genellikle Incil'in
öğretisi kazıdı.

145 Kaynak odur, daha sonra
canlı aleve dönüşüp, gökte bir yıldız gibi
içimde parıldayan kıvılcım odur.”

148 İsteği üzerine konuştuğum ışıklı havari
konuşmamdan hoşlanmış olmalı ki,
hoşuna giden bir haber getiren uşağı

151 susar susmaz, haberin verdiği sevinçle
onu kucaklayan bir senyör gibi,
tam üç kez döndü çevremde,

154 söylediği ilahi ile kutsamak için beni.

148/ Işıklı havari = Petrus.

Yirmi beşinci kanto

1 Yerin de, göğün de desteklediği
ve yıllardır beni eriten
kutsal şiir eğer, kendini düşman bilen
4 kurtların açtıkları savaşın, kuzu gibi
uyuduğum o güzel ağıldan gitmeme
neden olan acımasızlığını dize getirebilirse;
7 ağarmış saçlarımla, bambaşka bir sesle
döneceğim oraya, vaftiz kurnamda
şiir tacı giyeceğim başıma;
10 çünkü orada kavuştum ruhları Tanrı'ya
tanıtın inanca, daha sonra da
Petrus döndü dört bir yanımda.
13 Tam o sırada, İsa'nın bıraktığı
yardımcılardan ilkinin çıktığı
yuvardan çıkan bir ışık bize doğru geldi;

3/ Kutsal şiir = İlahi Komedy.

4/ Kurtların = Floransalıların.

4/ Kuzu gibi = suçsuz olarak.

5/ Ağıldan = Floransa'dan.

7/ Bambaşka bir sesle = artık dünya

işlerini konu edinmeyeceğim.

12/ Petrus döndü = Bkz Cennet XXIV (153).

14/ İlkinin = Petrus'un.

15/ Bir ışık = ermiş Iacobus'un ruhu.

16 sevinçler içindeki kadını dedi ki:

“Bak, bak, insanların yeryüzünde Galizia’ya gitmelerine neden olan baron bu.”

19 Eşinin yanına konan güvercinin onunla birlikte döne döne, öte öte sevgisini belli etmesi gibi,

22 işte bu iki şanlı prensten birinin, yukarıda yedikleri besini öve öve ötekini karşıladığını gördüm.

25 Övgüler sona erince *coram me* duraksadılar sessizce, öyle güçlüydü ki ışıkları, öne eğdim yüzümü.

28 Bunun üzerine Beatrice güldü:

“Ey bazilikamızın cömertliğini öven şanlı ruh” dedi,

31 “umudun adını duyur bu yükseklerde: İsa üçlüyü her görevlendirdiğinde, sen simgeledin umudu, bildiğin gibi.”

16/ Kadını = Beatrice.

18/ Galizia = İspanya’da bir bölge; burada yer alan Santiago di Compostela’da bulunan ermiş Iacobus’un mezarı ortaçağda önemli bir hac yeri sayılıyordu.

18/ Baron = din uluları için de kullanılan san; Bkz Cennet XXIV(117).

22/ Birinin = Petrus.

24/ Ötekini = ermiş Iacobus.

25/ *Coram me* = karşımda (Latince).

30/ Şanlı ruh = Dante, Iacobus'un Kilise'nin (bazilika = büyük kilise) cömertliğini övdüğünü belirtirken, Santiago di Compostela'da gömülü Iacobus'u Yakup peygamberle karıştırıyor.

32/ Üçlü = İsa'nın havarilerinden Petrus, Giovanni (Yuhanna) ve Iacobus (Yakup).

33/ Sen simgeledin umudu = ortaçağ yorumcularına göre Petrus inancı, Yuhanna umudu, Yakup da sevgiyi simgelerdi.

34 “Kaldır başını, güven kendine:
çünkü ölümlü dünyadan buraya gelen biri
ışınlarımızla olgunluğa erişmeli.”

37 Bu rahatlatıcı sözleri söyleyen ikinci ateşti:
ağırlığı altında indirdiğim gözlerimi
doruklara kaldırdım bu kez.

40 “İmparatorumuz, senin ölmeden önce
bu sarayın gerçeğini görüp de,
yeryüzünde insanları iyiye

43 yönelten umudun sende ve herkeste
güçlenmesi için, odaların en gizlisinde
kontlarını tanımanı istediğine göre,

46 umudun ne olduğunu, içinde
nasıl çiçek açtığını, nereden geldiğini söyle.”
ikinci ışık böyle sürdürdü sözlerini.

49 Ve kanadımın tüyelerine böylesine
yüksek bir uçuşta rehberlik eden
inançlı kadın şu yanıtı verdi benden önce:

52 “Bu kutluları aydınlatan Güneş’te
yazılı olduğu gibi, yeryüzündeki Kilise’de
umudu başkasının umudundan fazla bir oğul olmamalı:

37/ İkinci ateş = Iacobus.

39/ Doruklara = Petrus ile Iacobus.

40/ İmparatorumuz = Tanrı.

41/ Saray = Cennet.

44/ Odaların en gizlisi = Cennet'in
en üst katı (arşıâlâ).

45/ Kontlarını = cennetlikleri.

51/ Kadın = Beatrice.

52/ Güneş = Tanrı.

55 bu nedenle onun Mısır'dan Kudüs'e gelmesine izin verildi,
savaşı sona ermeden önce.

58 Sorulan öbür iki soruya gelince:
seni bilgilendirmek için değil, senin
bu erdemi ne denli sevdiğini belirtmek için

61 sorulan bu sorulara, derim ki yanıt versin:
çünkü zorluğu, tehlikesi yok bunların,
Tanrı'nın yardımı ile onları yanıtlasın.”

64 Değerini belli etmek için,
bildiği bir konuda büyük bir istekle
ustasına hemen yanıt veren bir çırak gibi:

67 “Umut” dedim, “önceden edindiklerimizin,
Tanrı'nın desteği ile ürettiği şanlı ve kesin
bir geleceğin beklentisidir.

70 Bu ışık bana birçok yıldızdan geldi,
ama ilk kez yüce önderin
en büyük övücüsü damıttı yüreğimde.

73 Şöyle der bir övgüsünde:
'Adını bilenler sana bel bağlasınlar':
adını bilmez olur mu, benim gibi inananlar?

55/ Mısır'dan Kudüs'e gelmesine =
dünyadan (Mısır = ölümlü yaşam)
Cennet'e (Kudüs) gelmesine.

57/ Savaşı sona ermeden önce =
ölmeden önce.

61/ Yanıt versin = Dante'nin altından kalkması zor ilk soruyu yanıtlamasını engelleyen Beatrice, onun geri kalan soruları yanıtlamasına izin verir.

70/ Yıldızdan = din konusunda yazanlardan.

71/ Yüce önderin = Tanrı'nın.

72/ Övücüsü = Eski Ahit'in Mezmurlar bölümünde Tanrı'yı öven Davut peygamber.

76 Sonra sen, yazdığın mektupla içimi
doldurdun: öyle doluyum ki,
başkalarına da yağdırıyorum rahmetinizi.”

79 Ben konuşurken, birden bir ışık titreşti
bu ateşin parlak göğsünde,
bir şimşek gibi çaktı üst üste.

82 Sonra dedi ki: “Din uğruna can verdiğim savaşın
sonuna dek beni izleyen erdemin, halâ içimi
tutuşturan sevgisi, sana ondan söz etmemi

85 istiyor, çünkü onu seviyorsun sen de;
bir de umuttan ne beklediğini
söylersen sevindirirsin beni.”

88 Dedim ki: “Yazıların eskisi ile yenisi
amacı belirlemekte, amaç ise
Tanrı'nın dost edindiği ruhları göstermekte.

91 İşaya her ruhun ülkesinde
çifte giysi giyeceğini
söyler: bu tatlı yaşam, ülke dediği;

76/ Sen = Iacobus.

79/ Bir ışık titreşti = verilen yanıt
heyecan uyandırmıştır.

82/ Savaşın = yaşamın.

83/ Erdem = umut; umut ancak bu
dünyada yaşarken gereklidir, öldük-
ten sonra insan artık umut gereksin-
mesi duymaz.

88/ Yazuların eskisi ile yenisi = Eski Ahit ile Yeni Ahit.

90/ Dost edindiği = Cennet'in kapularını açtığı.

91/ İşaya = Yahudi peygamberlerin en önemlisi.

92/ Çifte giysi = ruhun kutluluğu ve dirilişten sonra da bedeninin mutluluğu; Bkz *Kitabı Mukaddes, İşaya 61(7)*.

93/ Tatlı yaşam = Cennet.

94 beyaz giysiler içindeki kardeşin de
bunu belirtiyor bize
daha da açık bir biçimde.”

97 Bu sözler sona erince, önce
“*Sperent in te*” işitildi tepemizde;
ve taşların tümü yanıt verdi.

100 Sonra, öyle ışıdı ki içlerinden biri,
böyle bir kristali olsaydı Yengeç’in,
tek günlük bir ayı olurdu kış mevsiminin.

103 Bir genç kızın bir düğünde,
gösteriş için değil de, taze gelinin
hatırı için kalkıp oynaması gibi,

106 göz kamaştırın o ışığın da, döne döne,
buram buram sevgilerine uygun biçimde
titreşen o iki ışığa yaklaştığını gördüm.

109 Onlar gibi şarkı söyleyip titreşmeye
başladı o da, kadının da sessiz bir gelin gibi,
kıpırdamadan onlara dikti gözlerini.

94/ Kardeşin = ermiş Yuhanna (vaftizci Yahya).

97/ *Sperent in te* = sana umut bağla-
sınlar (Latince).

99/ Taşların = ruhların.

101/Kristali = ışıklı yıldızı.

101/ Yengeç = Yengeç takımyıldızı.

102/ Tek günlük bir ayı olurdu =

kışın güneş batarken Yengeç takım-
yıldızı görünür, eğer Yengeç'in bu
denli parlak bir yıldızı olsaydı, güneş-
le Yengeç'in birbirlerine yaklaştıkları
ay boyunca hiç gece olmaz, hep
gündüz olurdu.

106/ O ışığın = ermiş Yuhanna'nın ruhu.

108/ İki ışık = Petrus ile Iacobus'un ruhları.

- 112** “Pelikanımızın göğsünde
yatmıştı bu ve yüksek göreve
getirilmişti çarmıhın üstünde.”
- 115** Kadınıml bunları dedi, ama sözleri,
gözlerinin konuşmasından önceki gibi
dikkatli olmasını engellemedi.
- 118** Biraz kararmasını bekleyip de
gözlerini güneşe çeviren,
göreyim derken hiçbir şey göremeyen biri gibi
- 121** olmuşum ben de, şu sözler söylendiğinde:
“Burada olmayan şeyi görmek için mi,
köreltmektesin gözlerini?”
- 124** Bedenim topraktır toprağın içinde,
öteki bedenlerle orada çürüyecek,
biz Tanrı'nın belirlediği sayıya ulaşınca dek.
- 127** Mutluluklar manastırına iki giysi ile
yalnızca iki kişi erişti;
duyurursun bunu yeryüzünde.”

112/ Pelikan = İsa; ortaçağda pelikanın yavrularını kendi eti ile beslediğine inanılırdı.

113/ Yüksek göreve getirilmişti = İsa çarmıha gerilirken, Meryem'den onu kendi yerine oğul bilmesini istemişti;
Bkz *Kitabı Mukaddes, Yuhanna'ya göre İncil 19(26)*.

122/ Burada olmayan şeyi = bedenini.

125/ Bedenlerle = ölülerle.

126/ Dek = kıyamet gününe dek.

127/ Mutluluk manastırı = Cennet.

127/ İki giysi ile = bedenleri ve ruhları ile.

128/ İki kişi = İsa ile Meryem.

- 130** Bu sözler üzerine, alevler içindeki
çember de, üç soluğun ürettiği
tatlı uyum da sakinleşti,
- 133** tıpkı düdük sesi üzerine,
suyu yaran küreklerin tehlikeyi,
yorgunluğu önlemek için durması gibi.
- 136** Ah, öyle üzüldü ki ruhumun derinlikleri,
Beatrice'yi görmek için başımı çevirip de
onu göremeyince, hem de onunla birlikte
- 139** iken mutluluklar ülkesinde!

131/ Üç soluğun = üç ruhun.

133/ Düdük sesi = kaptanın uyarısı.

138/ Göremeyince = Yuhanna'nın
ışığı Dante'nin gözlerini kamaş-
tırmıştır.

Yirmi altıncı kanto

1 Görmez olduğumu sanırken ben
gözümü kamaştıran alevden yükselen
ve dikkatimi çelen bir ses dedi ki:
4 “Bana bakınca tükenen
gözlerine kavuşmayı beklerken,
benimle söyleşirsen iyi edersin.
7 Haydi söyle, ruhun neyin
özlemine çekmekte, şunu da bil ki,
kör olmadın, kalıcı değil görmezliğin;
10 çünkü bu kutsal yörelerde seni
gezdiren kadının gözleri,
tıpkı Hananya’nın elleri gibi.”
13 Dedim ki: “Oldum olası beni
yakan ateşle birlikte onu buyur eden
gözlerimi, ister geç iyileştirsin, ister erken.

2/ Alevden = ermiş Yuhanna’nın ruhundan.

10/ Kutsal yörelerde = Cennet’te.

11/ Kadının = Beatrice’nin.

12/ Hananya = söylenceye göre, Şam
yolunda İsa’yı görünce gözleri kama-
şan ermiş Paulus’un gözlerine elleri
ile dokunarak yeniden görmesini

sağlayan kadın; Bkz. *Kitabı Mukad-*
des, Resullerin İşleri 9(12).

14/ Ateşle = sevda ateşi ile.

15/ iyileştirsin = Beatrice iyileştirsin.

16 Bu sarayı sevinçlere bürüyen
güzellik, sevdanın bana alçak sesle,
yüksek sesle okuduğu yazının Alfa'sı, Omega'sı.”

19 Birden kararan gözlerimin uyandırdığı
korkuyu gideren bu ses, yeniden
konuşma isteği doğurmuştu içimde;

22 dedi ki: “Belli ki, daha sıkı bir elekten
geçirmek gerekiyor seni; okunu böyle bir hedefe
kim yöneltti, bunu söylemen gerekli.”

25 Dedim ki: “Felsefenin gerekçelerine,
buraya inen yetke eklenince
böyle bir sevgi işledi iliklerime:

28 çünkü, benliğimiz kavrar kavramaz bu güzelliği
tutuşur içimizde sevgisi ve ne denli
kusursuzsa, o denli yoğun olur ateşi.

31 Bu nedenle, başka bir yere
değil, bereketi ile

ışınlarını kendi dışında bile

34 iyiliğe dönüştüren bu töze yönelmeli
sevgi ile, bu kanıtın dayandığı gerçeği
gören herkesin düşüncesi.

16/ Bu sarayı = Tanrı'yı.

18/ Yazının = kutsal metinlerin.

18/ Alfa'sı, Omega'sı = başlangıcı sonu.

22/ Elekten = sınavdan.

23/ Okunu = ruhunu.

23/ Hedefe = Tanrı'ya.

25/ Felsefenin gerekçelerine = filozofların öne sürdükleri gerekçelere.

34/ Töze = Tanrı'ya.

37 Bu gerçeği bana açıklayan,
sevginin öncesi sonrası olmayan
ilk töz olduğunu kanıtlayan.

40 Kendisinden söz ederek Musa'ya:
'Önünden geçireceğim bütün iyiliğimi'
diyen yanılmaz yazarın sesi de bunu doğrulamakta.

43 Sen de açıklıyorsun bunu bana,
buranın gizlerini dünyaya
en iyi anlatan duyurunla."

46 Şu sözler geldi kulağıma: "Tanrı'ya
yöneltiyorsun en yüce sevgini, insan aklına
ve akılla uyumlu yetkeye uyuyorsun.

49 Söyle bakalım, seni ona çeken başka
ipler var mı, bu sevgi kaç dişi ile
dişlemekte seni, öğret bize."

52 İsa'nın kartalının kutsal amacı gizli
değildi, sözlerimden çıkartmak istediği
sonucu anlamıştım hemen.

55 Dedim ki: "Yüreği Tanrı'ya yönelten
bu ısırışlar, ona duyduğum sevgiyi
hiç kuşkusuz artırdı;

38/Sevginin = Tanrı'nın.

39/ İlk töz olduğunu kanıtlayan = Aristoteles.

**40/ Musa'ya = Bkz Kitabı Mukaddes,
Tekvin 33(19).**

42/ Yanılmaz yazar = Tanrı.

44/ Buranın = Cennet'in.

45/ Duyurunla = Yuhanna'ya göre İncil ile.

46/ Kulağıma = konuşan Yuhanna'nın ruhudur.

47/ İnsan aklına = filozofların görüşlerine.

48/ Yetkeye = kutsal metinlere.

50/ İpler = dürtüler.

52/ İsa'nın kartalı = ermiş Yuhanna.

58 çünkü benim varlığım, dünyanın varlığı,
ben yaşayım diye onun ölümü göze alması,
her inanan gibi benim de umut etmem,
61 yukarıda değindiğim bilginin desteği ile
beni yanlış sevginin denizinden çıkarttı,
gerçek sevginin kıyısına bıraktı.
64 Öncesiz sonrasız bahçıvanın bahçesinde
açan yaprakları, ondan aldıkları iyilikle
orantılı olarak severim ben.”
67 Ben susunca, tatlı bir şarkı birden
yankılandı göklerde, ötekilerle birlikte
“Kutsal, kutsal, kutsal!” diyordu kadınım da.
70 Yoğun bir ışık bizi uyandırdığında
görme yetimiz nasıl zardan zara
geçen aydınlığa koşarsa
73 ve birden uyanan kişi,
nasıl gördüklerini seçemezse
bilinci yardıma gelmedikçe;
76 Beatrice de işte böyle, binlerce
mil öteye ışığıyan gözleri ile
gözlerimdeki tozu temizledi:

59/ Onun = İsa'nın.

62/ Yanlış sevgi = yeryüzü nimetle-
rine yönelik sevgi.

63/ Gerçek sevginin = Tanrı sevgi-
sinin.

64/ Bahçivan = Tanrı.

65/ Yaprakları = yaratılanları.

69/ Kutsal, kutsal, kutsal = Serafların (Tanrı'ya en yakın melekler) söyledikleri ilahi; Bkz *Kitabı Mukaddes*, *İşaya 6(3)*.

71/ Zardan zara = gözün zarlarından.

79 öyle ki, eskisinden iyi görüyordum şimdi
ve aramızda gördüğüm dördüncü
bir ışığın adını sordum şaşkınlık içinde.

82 Kadınım dedi ki: “Bu ışınların içinde
ilk gücün yarattığı ilk canlı,
gözleriyle yaratıcısını izlemekte.”

85 Rüzgâr esince başını eğen,
rüzgâr geçince kendi gücü ile
yerinden doğrulan bir fidan gibi,

88 şaşkınlık içindeki ben de, öyle
yaptım o konuşurken, sonra güvenimi tazeledi
içimden gelen bir konuşma isteği.

91 Dedim ki: “Ey olgun yaratılan tek meyve,
ey her gelinin hem babası,
hem de kayın babası, ilk babamız,

94 olanca inancımın senden, benimle
konuşmanı istiyorum: biliyorsun isteğimi,
bir an önce sesini duymak için, bir şey demiyorum.”

97 Üstü örtülü bir hayvan, öyle debelenir ki
kimi kez, içindeki dürtü sezilir
örtünün kıpırtısı gözlenince;

81/ Işığın = ruhun.

82/ Kadınım = Beatrice.

83/ İlk canlı = Âdem.

84/ Yaratıcısını = Tanrı'yı.

91/ Olgun yaratılan tek meyve = Havva'nın da Adem'den yaratıldığına inanıldığı için, Âdem'in yapısında dişiyi de barındıran (olgun meyve) tek insan olduğu vurgulanıyor.

92/ Hem babası, hem de kayın babası = Havva Âdem'den yaratıldığına ve insanlık bu çiftten türediğine göre,

Adem her gelinin hem babası, hem de kayın babası olur.

- 100** işte ilk ruh da tıpkı böyle,
örtüsünün gerisinden belli etti
isteğimi nasıl sevinçle benimsediğini.
- 103** Dedi ki: “Bir şey demesen de,
senin en iyi bildiğin bir şeyden bile
daha iyi bilmekteyim ne istediğini;
- 106** çünkü öteki şeyleri kendine benzeten,
ama hiçbir nesneye onu yansıtmaya izni vermeyen
gerçek aynada görmekteyim isteğini.
- 109** Öğrenmek istediğin, kadınının seni
uzun bir merdiveni tırmandırarak getirdiği
bu bahçeye, Tanrı'nın beni
- 112** ne zaman yerleştirdiği,
ve bana öfkесinin gerçek nedeni,
ve nasıl geliştirdiğim kullandığım dili.
- 115** Oğul şunu bil ki,
sürgünün gerçek nedeni
meyveyi tatmak değil, sınırı geçmektir.

100/ İlk ruh = Âdem.

108/ Gerçek ayna = Tanrı.

111/ Bahçeye = Cennet'e.

113/ Bana = hana ve insanlara.

117/ Tatmak değil = Âdem'in Cennet'ten kovulmasının nedeni yasak meyveyi yemesi değil, bu meyveyi yemekle Tanrı'nın insan için koymuş olduğu sınırı bilinçli olarak aşmasıydı.

- 118** Kadınının Vergilius'u çıkarttığı yerde,
güneşin dört bin üç yüz iki dönüşü süresince
bu topluluğa girmeyi özledim;
- 121** yeryüzünde bulunduğum süre içinde,
güneşin dokuz yüz otuz kez, yolu üzerindeki
ışıklarda döndüğünü gözledim.
- 124** Nemrud'un adamları bitirilmesi
olanaksız işe girişmeden önce,
konuştuğum dil söndü gitti:
- 127** çünkü insan aklının ürettiği,
insanın görüşleri göğün etkisi ile
değiştigi için, sürekli değildir.
- 130** İnsanın konuşması doğası gereğidir;
ama doğa özgür bırakır sizi,
nasıl konuşacağınız konusunda.
- 133** Ben cehennem azabına inmeden önce
içimi saran sevincin kökeni
yüce gücün adı I idi yeryüzünde;

118/ Yerde = Limbus'ta.

120/ Özledim = **4302** yıl boyunca
bekledim.

123/ Gözledim = yeryüzünde de **930**
yıl yaşadım; bu durumda Adem'in
yaratılışından İsa'nın ölümüne dek
4302 + 930 = 5232 yıl geçmiş olmak-
tadır; İsa'nın ölümü ile Dante'nin
yolculuğuna dek de **1266** yıl geçmiş

olduğuna göre Âdem'in yaratılma-
sından bu konuşmanın yapıldığı za-
mana dek toplam **5232 + 1266 =**
6498 yıl geçmiştir.

125/ İşe = Babil kulesinin yapımı.

133/ Cehennem azabına = Limbus'a.

135/ Yüce gücün = Tanrı'nın.

135/ I idi yeryüzünde El oldu = El İbranicede Tanrı anlamında da kullanılan
bir sözcüktür: I ise birim anla-
mına gelebileceği gibi, romen rakamlarında l'i gösterir.

136 El oldu sonra: yerinde bir değişiklikti,
çünkü insanların gelenekleri, dallardaki
yapraklar gibidir, biri gidince, biri gelir.

139 Denizden en yüksek dağın tepesinde,
önce tertemiz, sonra günahlar içinde

ilk saattan, güneş çemberin dördte birini geçince

142 gelen altıncı saata dek kaldım.”

139/ Dağın = Araf'ın.

140/ Önce tertemiz = yaratılışından,
günah işleyinceye dek.

142/ Dek = altı saat süreyle.

Yirmi yedinci kanto

1 “Baba’ya, Oğul’a, Kutsal Ruh’a şükürler!” ilahisi sarmıştı Cennet’in her yerini, tatlı ezgisi içimi ürpertmişti.

4 Evrenin gülümsediğini görüyordum sanki; kulaklarımdan, gözlerimden içime yayılan, esriklikti.

7 Ey sevinç! Ey anlatılmaz neşe!

Bir yaşam ki, baştan başa erinç, sevgi!

Ey isteklerden arınmış, güvenceli zenginlik!

10 Gözlerimin önünde yanan dört meşale vardı, ilk gelenin parıltısı daha da arttı,

Jüpiter ile Mars kuş olup da,

13 tüylerini değiş tokuş etselerdi

Jüpiter’in alacağı görüntü nasıl olursa, görünüşü öyle oldu onun da.

1 / Baba = Tanrı.

1/ Oğul = İsa.

10/ Dört meşale = Petrus, Iacobus, Yuhanna ve Adem’in ruhları.

11/ İlk gelen = Petrus.

**14/ Alacağı görüntü = böyle bir değiş
tokuş sonunda Jüpiter'in rengi kırmı-
zıya, Mars'ın rengi ise beyaza çalardı.**

16 Burada ne zaman ne yapılacağını
düzenleyen güç, kutlu şarkıcıları
her yerde susturunca

19 şunları işittim: “Sakın şaşırma
rengim değişirse, ben konuşurken
renk değiştirdiğini göreceksin bunların da.

22 Tanrı’nın Oğlu’nun boş bildiği
yerimi, evet yerimi, yerimi
yeryüzünde eline geçiren,

25 kan ve pislik deryasına çevirdi
mezarlığımı; buradan düşen lanetli
aşağıda keyiften dört köşe şimdi.”

28 Sabahları, akşamları, güneşin karşısındaki
bulutları boyayan rengin, göğün her yerini
kapladığını gördüm bunun üzerine.

31 Kendine güvenen dürüst bir kadının
içinde nasıl utanç belirirse,
hatasını duyunca bir başkasının,

34 öyle değişti Beatrice’nin yüzü de;
sanırım yüce güç acı çektiğinde de,
böyle bir tutulma olmuştur gökyüzünde.

19/ İşittim = konuşan Petrus’tur.

24/ Eline geçiren = papa Bonifazio VIII.

26/ Mezarlığımı = Papalığın merkezi
Roma’yı; Petrus’un Roma’da öldüğü-
ne inanılır.

26/ Lanetli = Lucifer; Bkz Cehennem III(7).

29/ Rengin = güneş doğarken, batarken ufku kaplayan kızıllık.

35/ Yüce güç acı çektiğinde = İsa çarmıha gerildiğinde.

37 Sonra, görünüşündeki değişikliği bile geride bırakan değişik bir sesle şöyle sürdürdü sözlerini:

40 “İsa’nın gelini benim kanımla, Linus’un, Cletus’un kanlarıyla, altın kazanmak için beslenmedi;

43 amaç bu mutlu yaşama erişmekti, Sixtus, Pius, Calixtus, Urban da nice acılar çekip kanlarını akıttılar.

46 Bir bölük Hıristiyanın ardılarımızın sağına, bir bölüğün de soluna oturması değildi amacımız,

49 bana verilen anahtarların vaftiz edilenlere savaş açan bir bayrağın simgesi olması değildi amacımız;

52 yalancılara satılan ayrıcalıkların mühründe resmimin bulunması değildi amacımız, yüzüm kızarır, içimi öfke basar sık sık bu yüzden.

37/ Görünüşündeki değişikliği = Petrus’un görünüşü beyazdan kızıla dönüşmüştür.

39/ Sürdürdü = konuşan Petrus’tur.

40/ İsa’nın gelini = Kilise.

41/ Linus = Petrus’un ardılı ilk papa.

41/ Cletus = Linus’tan sonra gelen papa.

42/ Altın kazanmak için = başkalarının para kazanmaları için.

43/ Mutlu yaşama = Cennet'e.

44/ Sixtus, Pius, Calixtus, Urban = ikinci ve üçüncü yüzyıllarda papa olan din adamları.

46/ Ardılarımızın = papaların.

48/ Oturması = Ghibellin'ler ile Guelf'ler arasındaki bölünmeye değiniliyor.

50/Vaftiz edilenlere = Hıristiyanlara.

51/ Simgesi = papalığın gücünü simgeleyen anahtarlar Vatikan devletinin armasında da yer alıyordu.

55 Buradan görülen, otlakların tümünü yırtıcı
kurt kılığında çobanların sardığı;
ey koruyucu Tanrı, niçin korumuyorsun halkını?
58 Kanımızı içmeye hazırlanıyorlar
Cahors'lular, Gaskonyalılar: ey güzel başlangıç,
sana ne kötü son hazırlıyorlar!
61 Ama Scipion ile birlikte Roma'da
dünyanın onurunu savunan yüce güç
yine yardıma koşacak, bana kalırsa;
64 ve sen ki, ölümlü bedeninin ağırlığını
yeryüzüne götüreceksin, aç ağzını,
senden gizlemediğimi kimseden gizleme.”
67 Oğlak'ın boynuzu güneşe değdiğinde,
donmuş buharlar nasıl kara dönüşüp de
yere düşerse bizim yeryüzünde,
70 bu yücelerdeki havanın da, az önce
bizimle söyleşen, ama şimdi kara dönüşen
şanlı buharlarla donandığını gördüm.
73 Gözlerim bu görüntüleri izledi,
uzaklık görmemi engelleyinceye
dek, sürdürdü izlemeyi.

56/ Çobanların = yalnız papaların
değil papazların tümünün yolsuzluk-
lara karıştıkları belirtiliyor.

59/ Cahors'lular = papa Giovanni XXII.

59/ Gasakonyalılar = papa Clément V.

59/ Başlangıç = Kilise.

62/ Yüce güç = Tanrı; Scipio Kartacıları yenilgiye uğratarak Roma'yı (dünyanın onuru) kurtarmıştı; Bkz Cehennem XXXI (117).

67/ Değdiğinde = Güneş kışın Oğlak burcuna girdiğinde.

72/ Şanlı buharlarla = kutlu ruhlarla.

76 Artık yukarıya bakmadığımı görünce,
kadınım dedi ki: “Gözlerini indir de,
bak nasıl yerinde döndüğüne.”

79 İlk kez baktığımdan bu yana,
ilk iklimin yayını, ortasından sonuna
geçmiş olduğumu gördüm,

82 öyle ki, Cadiz’in ötesinde
Ulikses’in geçtiği çılgın geçidi, burada ise,
Europa’nın sırtta taşındığı kıyıyı gördüm.

85 Dünyanın daha büyük bölümünü görebilirdim;
ne var ki ayaklarımın altındaki
güneş otuz derece ötede yol alıyordu.

88 Durmadan kadınımı düşünen sevdalı beynim,
gözlerimi ondan ayırmamak isteğiyle
her zamankinden çok yanıyordu;

91 doğanın, sanatın gözler aracılığı ile
ruhu etkilemek için yem diye
yarattığı insan bedenlerinin, resimlerin

77/ İndir de = yeryüzüne bak.

78/ Döndüğüne = İkizler’de bulunduğun süre boyunca dünyanın çevre-
sinde nasıl döndüğüne.

79/ İlk kez baktığımdan bu yana =Bkz Cennet XXII(133,154).

80/ İlk iklimin = yeryüzünün oturulabilir bölümü yedi iklime (bölgeye)
ayrılıyor, ilk iklim Ganj enleminden başlayıp Cadiz (İspanya) enleminde sona
eriyordu.

80/ Ortasından sonuna geçmiş olduğumu = **90** derecelik bir yay geçtiğine göre aradan altı saat geçmiştir.

83/ Ulikses = Bkz Cehennem XXVI (55).

83/ ılgın geçit = Cebelitarık boğazı **84/** Sırtta taşındığı kıyı = boğa kılığına giren Jüpiter, Fenikye kralının kızı Europa'yı sırtına bindirerek kaçırır.

87/ Otuz derece ötede = Dante İvizler'de, güneş Koç'un sonundadır, bu iki burcun arasında ise Boğa yer alır.

- 94** hepsi bir araya gelseydi, gülen gözlere
bakınca içimi kaplayan kutsal güzelliğin
yanında, olmazdı hiçbir değeri.
- 97** Ve o bakışın bana verdiği güç beni
Leda'nın güzel yuvasından çıkardı,
göklerin en hızlı bölümüne fırlattı.
- 100** Buranın bölümleri öyle benziyordu ki
birbirine, söyleyemeyeceğim
Beatrice'nin beni çıkarttığı yeri.
- 103** Ama o görüyordu ne istediğimi,
öyle sevinçle gülerek girdi ki söze,
sanki Tanrı yansımıştı yüzüne:
- 106** “Burası, merkezi dinlendiren,
geri kalanı onun çevresinde döndüren
dünya düzeninin başlangıç noktası;
- 109** ve bu göğün çıkış noktası, onu döndüren
ve başkalarına da etkiyen sevgiyi körükleyen
yüce güçten başkası değildir.
- 112** Işıkla sevgi halka gibi sararlar burayı
onun ötekileri sarması gibi; bu daireyi
ancak onu kuşatan bilebilir.

98/ Leda'nın güzel yuvası = İkizler
burcu; tanrı Zeus kuğu kılığına gi-
rerek, gönlünü kaptırdığı Leda'ya
yanaşır ve Leda'nın yumurtladığı
yumurtadan iki ikiz doğar.

99/ Göklerin en hızlı bölümü = İlk
Devindirici.

106/ Merkezi = dünyayı; dünya evrenin merkezi sayılıyordu.

107/ Geri kalanı = aşağıda kalan sekiz gök.

109/ Çıkış noktası = yaratılışı.

111/ Yüce güç = Tanrı.

- 115** Dönmesi başka bir yere bağlı değildir,
öteki devinimleri ise, o ölçer belirler,
beş ile ikinin onu bölmesi gibi;
- 118** zamanın köklerini bu kabın içinde,
yapraklarını başka kaplarda nasıl tuttuğunu
umarım anlamışsındır şimdi.
- 121** Ey doyumsuzluk, öyle boğuyorsun ki
ölümlüleri altında, kimse gözlerini
dalgaların üstüne çıkarma gücü bulamıyor kendinde!
- 124** İnsanların yüreğinde iyilik yeşeriyor,
ama sürekli yağan yağmur
erikleri çürütüyor.
- 127** Yalnızca küçük çocuklarda var artık,
inançla saflık, ama bıyıkları terlemeden önce
kaçıveriyor ikisi de.
- 130** Kekelerken oruç tutan kişi,
öğünlü öğünsüz demeden her şeyi
midesine indiriyor dili çözülünce,
- 133** emeklerken anasını seven,
sözünü dinleyen, anasının ölümünü
bekliyor büyüyünce.

120/ Anlamışsındır = zamanın burada başlayıp öbür göklerde sürdüğünü.

126/ Erikleri = iyilik duygularını.

130/ Kekelerken = hastalanınca.

131/ Öğünlü öğünsüz demeden
Kilise'nin kurallarına uymadan.

132/ Dili çözülünce = iyileşince.

- 136** Sabahı getirip akşamı bırakanın
güzel kızının ak derisi de,
karaya dönüşüyor bunun gibi.
- 139** Dediklerimin şaşdırtmaması için seni,
düşün ki kimse yönetmiyor yeryüzünü;
bu yüzden yolunu şaşdırdı insanlık ailesi.
- 142** Ama dünyanın önemsemediği
yüzde bir yüzünden, ocak ayı kıştan gitmeden
üstteki daireler öyle ışıyacak ki,
- 145** onca zamandır beklenen fırtına
pupaları pruva yönüne çevirecek,
donanma doğru yola girecek;
- 148** ve çiçekleri güzel meyveler izleyecek.”

136/ Bırakanın kızı = güneşin kızı
büyücü tanrıça Kirke; burada dünya
nimetlerini simgeliyor.

140/ Kimse yönetmiyor = Petrus pa-
palık koltuğunun boş olduğunu söy-
lemişti; Bkz Cennet XXVII(22).

143/ Yüzde bir = Julius Caesar'ın
düzenlediği takvim, bir yılı 365 gün 6
saat olarak belirliyor, arta kalan
yaklaşık on dakikayı (günün yaklaşık
yüzde biri) dikkate almıyordu.

143/ Kıştan gitmeden = yukarıda be-
lirtilen artık onar dakikalar, yüzyıllar
boyunca birbirine eklenince, ayların

mevsimlerle bağlantısı değişebilir,
ocak ayı kışa rastlamayabilir.

147/ Donanma = insanlık.

Yirmi sekizinci kanto

1 Arkasında yanan meşalenin alevini
gözüyle görmeden, aklından geçirmeden
bir aynada gören kişi,
4 camın söylediği doğru mu diye dönüp de
bakınca, nasıl camın notaya uygun bir ezgi
gibi gerçeği söylediğini görürse;
7 ölümlülerin günümüzdeki kirli
yaşamını açıklayan kadın, ruhuma
Cennet coşkusu doldurduğunda,
10 Sevda'nın beni yakalamak için boynuma
geçirdiği güzel gözlere bakarken, öyle
davrandım ben de, belleğim beni yanıltmıyorsa.
13 Dönüp de, bu göğün dönüşüne dikkatle
bakınca mutlaka görülen şeye
gözlerim takılınca,

2/ Aklından geçirmeden = gözlerinde canlandırmadan.

4/ Camın = aynanın.

8/ Kadın = Beatrice.

16 ışıklar saçan bir nokta gördüm,
öyle parlaktı ki ışığı,
bakan gözler kamaşır, kapanırdı;

19 buradan görünen en küçük yıldız
ay olurdu onun yanında, ama
yıldız gibi dururdu yıldızların yanında.

22 Rengini aldığı ışığı saran aylanın,
oluştugu buhar ne denli yoğunsa
ışığa o denli yaklaşması gibi,

25 noktanın çevresinde de bir ateş çemberi
öyle bir hızla dönüyordu ki, dünyanın çevresindeki
en hızlı devinim erişemezdi hızına;

28 başka bir çember sarıyordu bu çemberi,
bunu üçüncü, üçüncüyü dördüncü, dördüncüyü beşinci,
beşinciye de altıncı çember izliyordu.

31 Daha üstte yedinci çember yer alıyordu,
bu çember öyle genişti ki, Iuno'nun habercisi
bile içine alamazdı onu.

34 Sekizinci, dokuzuncu çemberler de böyle idi;
sayıları birden ne denli uzaksa
o denli ağırdı dönüşleri;

37 en parlak ışığı, arı kıvılcıma

16/ Nokta = Tanrı.

19/ Buradan = dünyadan.

25/ Ateş çemberi = meleklerden
oluşan bir çember.

32/ luno'nun habercisi = gökkuşığı (İris).

en yakın çember saçıyordu,
sanırım ışığın içine en çok o giriyordu.

40 Büyük bir kuşkunun içimi kemirdiğini
gören kadını dedi ki: “Gökler de, doğa da
işte bu noktaya bağlıdır.

43 Gözlerini ona en yakın çembere çevir;
bil ki, bunca hızlı dönmesi
içinde tutuşan sevgiden gelir.”

46 Dedim ki: “Eğer dünyanın düzeni
bu çemberlerde gördüğüm gibi
olsaydı, söylenenler inandırırды beni;

49 oysa evrenin duyarlı kesiminde,
merkezden uzağa gidildikçe
çemberlerde Tanrı sevgisi çoğalır.

52 Sevginin, ışığın dışında sınır
bilmeyen bu şaşırtıcı melekler ülkesinde
merakım sona erdirilecekse,

55 örnekle görüntüsü birbirlerine
niçin uymuyor bilmek istiyorum,
çünkü bu soruyu bir türlü çözemiyorum.”

37/ Arı kıvılcım = Tanrı.

40/ Kuşkunun = öğrenme merakının.

43/ En yakın çember = Serafların
çemberi.

48/ Olsaydı = bir noktanın çevresin-
de dönen dokuz çemberden oluşsaydı,

49/ Duyarlı kesim = dünya ve çevresindeki gök.

50/ Merkezden = dünyadan (dünya evrenin merkezi sayılıyordu).

53/ Bu melekler ülkesinde = göğün dokuzuncu katında.

55/ Örnekle görüntüsü = Cennet'in yer aldığı göklerle dünya.

- 58** “Parmaklarının bu düğümü çözmeye yetmemesi şaşırtmasın seni, kördüğümüne dönüşmüş çünkü, kimse denemeyince çözmeyi!”
- 61** Kadınım böyle dedi, sonra ekledi:
“Söyleyeceklerimi iyi dinle
gidermek için susuzluğunu, aklında tut dediklerimi.
- 64** Bölümlerinin içerdiği
erdem az ya da çok oluşuna göre,
geniş ya da dar olur gövdeli çemberler.
- 67** Daha büyük erdem, daha çok esenlik verir;
daha çok esenlik, daha büyük gövde içerir,
eğer eksiksizse taşıdığı bölümler.
- 70** Demek ki, evreni kendisiyle döndüren çember,
sevgisi, bilgisi en fazla çember
hangi çemberse o çemberdir.
- 73** Bu nedenle, sana yuvarlak gibi
gelen bu nesnelere görünüşüne değil de,
erdemlerine ayarlarsan ölçünü, büyükten küçüğe,
76 küçükten büyüğe şaşırtıcı
bir uyum görürsün her gökle
o göğün aklı arasında.”

61/ Kadınım = Beatrice.

66/ Gövdeli çemberler = göğün

dokuz katı

67/ Erdem = iyilik.

70/ Döndüren ember = göğün dokuzuncu katı.

79 Boreas'ın yumuşak yanağı
üflediğinde, nasıl havanın yarı yuvarı
bulutsuz, berrak olur da,
82 ufku kaplayan sis temizlenip, dağılır
ve göğün dört bir yanı gülerse
olanca güzellikleriyle;
85 kadınım apaçık bir yanıt verip de,
gerçek, gökte bir yıldız gibi görününce,
öyle oldum ben de.
88 Sözleri sona erince,
çemberlerden kıvılcımlar saçıldı
kızgın demirden saçılan kıvılcımlar gibi.
91 Her kıvılcım kendi ateşini izledi;
sayıları öyle çoktu ki,
satrancın eş çarpımlı dizisini geçerdii.
94 Onları yerlerinde tutan, bundan böyle de
hep oldukları yerde tutacak olan, yerinde duran
noktaya ilahiler yükseldi çemberden çembere.

79/ Boreas = şafak tanrıçasının oğlu,
kuzey rüzgârı (poyraz) estirirdi, ancak
ağzının sağ tarafından üflediğinde
meltem estirdiğine inanılırdı.

80/ Havanın yarı yuvarı = atmosfer.

93/ Satrancın eş çarpımlı dizisini geçerdii = Dante satrancın kökenine
ilişkin doğu kökenli bir masala gönderme yapıyor; satrancı bulan kişi,
hükümdar kendisine “dile benden ne dilersem” deyince satranç tahta-
sındaki birinci kare için bir buğday tanesi, ikinci kare için iki, üçüncü

kare için dört, dördüncü kare için sekiz vb buğday tanesi ister; hükümdar bu isteği kabul eder ama yerine getiremez çünkü altmış dört kare için vermesi gereken buğday tanesi tutarı **18** kentilyonu aşar.

100 Sevgi bağlarını hızla izlemelerinin nedeni,
ellerinden geldiğince noktaya benzemek istemeleri;
ne denli yükselirlerse, o denli gerçekleşir istekleri.

103 Çevrelerinde dönen sevgilere de
kutsal görüntünün Tahtları denilir,
meleklerin ilk bölümünü onlar sona erdirir;

106 şunu da bil ki, her ruhu erince
kavuşturan gerçeğin ne denli derinine inerse
gözleri, o denli sevinç duyar bunlar.

109 Demek ki, buradaki kutluluğun temeli
sevmek değil, görmek eylemidir,
sevmek görmekten sonra gelir;

112 görmenin ölçüsü ise, iyi niyeti
ödüllendiren yüce gücün değerlendirmesidir;
dereceden dereceye böyle geçilir.

100/ Sevgi bağlarını = Tanrı'ya sevgilerini.

101/ Noktaya = Tanrı'ya.

103/ Sevgilere = meleklerle.

104/ Kutsal görüntü = Tanrı.

104/ Tahtlar = Tanrı'nın istencini
yansıttıkları için bu melekler böyle
adlandırılır.

105/ İlk bölüm = Seraflar, Kerubiler
ve Tahtlar.

110/ Sevmek = Tanrı sevgisi.

110/ Görmek = Tanrı'yı görmek.

- 115** Bu sonsuz bahar ülkesinde gececi
Koç'un bile yapraklarını dökemediği
öteki tomurcuk üçlüsü ise,
- 118** *Hosanna* söyler sürekli,
ve üçe katlar bu ezgiyi
üçlünün oluşturduğu üç sevinç dizisi.
- 121** Bu takımda yer alır öbür kutlu kişiler:
önce Dominazioni, sonra Virtudi gelir;
onları Podestadi izler.
- 124** Sondan önceki iki çemberde ise
Principati'ler yer alır, bir de
sevinçler içindeki baş melekler.
- 127** Yukarıya bakarlar bu melekler;
aşağıdakileri de etkiler,
hepsini yukarıya çekerler.
- 130** Dionysus öyle büyük bir istekle
verdi ki kendini bunları incelemeye,
tıpkı benim gibi ayırdı, adlandırdı onları.
- 133** Ama daha sonra Gregorio ondan ayrıldı;

115/ Gececi Koç = sonbaharda Koç
takımyıldızı gece görünür.

117/ Tomurcuk üçlüsü = melek üçlü-
sü; melekler üçer üçer sınıflandırılır.

118/ *Hosanna* = Bkz ÂrafXI(107).

122/ Dominazioni, Virtudi, Podes-
tadi = melek adları; Dominazioni =
egemenler; Virtudi = erdemliler;
Podestadi = güçlüler.

125/ Principati = melek adı (prenslükler).

127/ Yukarıya = Tanrı'ya.

128/ Aşağıdakileri = aşağıdaki melekleri.

ne var ki, göklerde açınca gözlerini
kendine gülmek zorunda kaldı.

136 bir ölümlünün bunca gizli bir gerçeği
dünyaya yaymasına şaşırma; çünkü bu gizi
burada gören kişi, bu yuvarlarla ilgili

139 başka gerçeklerle birlikte ona bunları öğretti.”

130/Dionysus = Bkz Cennet X(**114**).

133/Gregorio = papa Gregorio (**540-604**).

134/ Göklerde = Cennet'te.

135/ Gülmek zorunda kaldı = melekleri sınıflandırırken yaptığı hatayı
anladı.

136/ Bir ölümlü = Dionysus.

138/ Kişi = ermiş Paulus.

Yirmi dokuzuncu kanto

1 Koç ile Terazi'nin altına giren

Latona'nın çocukları, biri doğar biri batarken,
bir ara başucunun etkisiyle

4 ufukta dengede görünürler,
ardından yarı yuvar değiştirirler,
kurtulurlar bu kemerden,

7 işte Beatrice, yüzünde gülümseme,
sustu bu süre içinde, beni dize getiren
noktaya baktı gözleriyle.

10 Sonra söze girdi: "Sen bir şey demeden

bilmek istediğini söyleyeceğim ben,
sorunu öğrendim *ubi* ile *quando*'nun eriştiği yerden.

13 Yüceliğine yücelik katmak için değil,
çünkü katılamazdı, ama zamanın, dışında
uzamın dışında ışıırken

2/ Latona'nın çocukları = güneş ile ay; Latona (ya da Leto) Zeus'la birleşerek Apollon (güneş) ve Diana'yı (ay) doğurur.

4/ Dengede görünürler = başucuna (zenit) uzaklıkları aynı olur.

5/ Yuvar değiştirirler = biri güneye biri kuzeye geçer.

9/ Noktaya = Tanrı'ya.

12/ *Ubi* ile *quando*'nun eriştiği yerden
= uzam ile zamanın birleştiği Tanrı'dan.

14/ Katılamazdı = çünkü Tanrı'nın
niteliklerine bir şey eklemek söz ko-
nusu olamaz.

16 parlaklığı, *Subsisto* diyebilsin diye,
yeni sevgiler üretti gönlünce,
öncesiz sonrasız sevgi.

19 Bundan önce de boş durmamıştı;
çünkü Tanrı kelâmının bu suların geçişi
ne öncelidir, ne de sonralı.

22 Arı biçimle madde birlikte yaratıldı,
ustalıkla birleştirildi
üç kirişli bir yayın üç oku gibi.

25 Işın, cama ambere billura girince
nasıl hemen ışırsa, içeri girmesiyle
orada olması arasında zaman geçmezse,

28 yaratıcının üç biçimli etkisi de
aynı anda ışıdı hep birlikte
hiçbir ayırım gözetmedi.

31 Bu nesnelere birlikte düzenleri
yaratıldı, yapıları tamamlandı,
dünyanın doruğunda arı eylemler yer aldı;

34 arı güç en aşağıda kaldı;
art eylemle arı güç birbirlerine
çözülmez bağlarla bağlandı.

16/ *Subsisto* = ben varım.

17/ Yeni sevgiler = melekler.

18/ Öncesiz sonrasız sevgi = Tanrı.

20/ Tanrı kelâmının = Tanrı'nın
yaratıcılığı zamanın dışında gerçek-

leŖtiđinden ne öncesi vardır, ne de
sonrası; Bkz *Kitabı Mukaddes, Tekvin 1(2)*.

22/ Arı biçim = melekler.

33/ Arı eylemler = melekler.

34/ Arı güç = madde.

34/ En aŖađıda = ayın altında.

37 Hieronymus, dünyanın geri kalanı
yaratılmadan yüzlerce yıl önce,
meleklerin yaratıldığını yazdı;
40 ama Kutsal Ruh'tan esinlenen yazarlar
bu gerçeği birçok yerde yazdılar,
dikkat edersen görürsün sen de bunu;
43 insan aklı bunun böyle olduğunu
az çok sezer, çünkü devindiricilerin uzun süre
kusursuzluktan yoksun kalmalarını kabul edemez.
46 Bu sevgilerin ne zaman, nasıl, nerede
yaratıldıklarını biliyorsun şimdi;
isteğinin üç ateşi küllendi demek ki.
49 Senin yirmiye dek saymandan daha kısa süre
içinde, meleklerin bir bölümü öğelerinizin
dayanağını alt üst etmekte gecikmedi.
52 Ötekiler ise bağılıklarını sürdürdüler,
görülmedik bir sevinçle bu sanatı ürettiler,
dönmeye hiç ara vermediler.
55 Dünyanın olanca ağırlığını
taşıdığını gördüğün yaratığın lanetli
böbürlenmesi oldu, düşmelerinin nedeni.

37/ Hieronymus = İncil yorumcusu
ermiş (342-420).

45/ Yoksun kalmalarını = meleke-
lerin gökler olmaksızın varlıklarını
sürdüremelerini.

49/ Kısa süre içinde = yaratılışlarından hemen sonra.

51/ Dayanağını = dünyayı.

52/ Bağlılıklarını = Tanrı'ya bağlılıklarını.

53/ Sanatı = kendilerini yaratan Tanrı'nın çevresinde dönme.

56/ Yaratığın = Lucifer (şeytan); Bkz Cehennem XXXIV(20).

57/ Düşmelerinin = dünyaya düşmelerinin.

58 Burada gördüklerinise değerbilirdiler,
kendilerini her şeyi anlamaya hazır kılan
iyilikçe yaratıldıklarını kabul ettiler;
61 bu nedenle görme yetilerini yükseltti
aydınlatıcı güce eklenen kendi değerleri,
öyle ki, istençleri kusursuz ve kararlı şimdi;
64 sakın kuşku duyma, iyice bil ki,
bağışa erişmek hak edilir,
duyulan sevginin yoğunluğu bunda etkilidir.
67 İyi dinledinse sözlerimi,
başka yardıma gerek duymadan, bu kurulla ilgili
birçok şey sezebilirsin şimdi.
70 Ama yeryüzündeki okullarda melekleri,
anlayan, anımsayan, isteyen
bir yapıda öğrettiklerinden,'
73 çelişkiye düşmeyesin diye,
bir şeyler daha söyleyeceğim,
gerçeği cıvılcıplak görmen için.
76 Bu nesnelere Tanrı'nın yüzünü görünce
bir kez, hiçbir şeyin gizli kalmadığı
ondan, bir daha ayırmadılar gözlerini:

58/ Gördüklerin = melekler.

60/ İyilikçe = Tanrı tarafından.

61/ Görme yetileri = Tanrı'yı görme yetileri.

66/ Duyulan = Tanrı'ya duyulan.

68/ Kurulla = meleklerle.

76/ Nesnelere = melekler.

79 böylece yeni bir nesne bölmez görüşlerini
ve duymazlar unutulmuş bir kavramı
anımsama gereksinmesi;

82 bu nedenle yeryüzünde tersini söyleyenler,
inansalar da, inanmasalar da, uyumadan düş görmekteler;
ama bir bölümün daha baskın ayıbı, utancı.

85 Tek bir yoldan yürümezsiniz siz
felsefe yaparken: dış görünüşe,
bundan doğan düşünceye önem verirsiniz!

88 Yine de bu tutum burada,
Kutsal Metinlerin unutulmasına, çarpıtılmasına
oranla daha hoşgörülle karşılanmakta.

91 Onları dünyaya yaymak için dökülen kanı
düşünmüyorsunuz, onlara saygı ile yaklaşanı
buranın nasıl sevdiğini bilmiyorsunuz.

94 İlginç olmak için herkes bir şey öne sürüyor,
vaizler bunları benimseyip yayıyor,
Incil'in adı ağza alınmıyor.

97 Kimisi İsa çarmıha gerildiğinde
ayın geriye gittiğini, bu nedenle
güneş ışığının dünyaya inmediğini söylemekte;

83/ İnansalar da = söylediklerine inansalar da.

84/ Bir bölümün = inanmadan söyleyenlerin.

91/ Onları = Kutsal Metinleri.

98/ Ayın geriye gittiğini = geriye gi-
derek güneşle dünyanın arasına

girdiğini.

- 100** yalan söylüyorlar, çünkü güneş ışığı
kendiliğinden gizlenmişti: Hintliler de,
İspanyollar da, Yahudiler de görmüşlerdi tutulmayı.
- 103** Floransa'daki Lapo'ların, Bindo'ların sayısı,
her yıl kürsülerde uydurulan böyle
masalların sayısından azdır;
- 106** cahil koyunlar bu nedenle,
çayırdan rüzgâr otlayıp dönmekte,
zararı görmemeleri bağışlatmıyor suçlarını.
- 109** 'Gidin de budalalıklar anlatın insanlara'
demedi İsa, kendine ilk inananlara;
ama onlara gerçeği gösterdi,
- 112** öyle yankılandı ki gerçek o ağızlarda,
inancı yaymak için giriştikleri savaşta,
mızrak ve kalkan gibi kullandılar Incil'i.
- 115** Şimdi boş lafa, maskaralığa dayanmakta
vaızlar, dinleyenlerin gülmesi yetiyor
vaiz verene, başka bir şey istemiyor.
- 118** Ama öyle bir kuş yuva yapmış ki
külâhının tepesine, insanlar görselerdi,
günahlarını kime bağışlattıklarını bilirlerdi:

102/Tutulmayı = güneş tutulmasını.

103/ Lapo, Bindo = Floransa'da yaygın olarak kullanılan kişi adları.

106/ Koyunlar = insanlar.

107/ Dönmekte = vaızdan yararlanamıyorlar.

110/ İlk inananlara = havarilerine.

118/ Kuş = şeytan.

119/ K lahının = papazların giydikleri cüppenin külahı.

- 121** öyle çok budalalık bitti ki yeryüzünde,
insanlar inanır oldu her söylenene,
kanıt bile istemeden.
- 124** İşte böyle semirmekte
Antonio'nun domuzları ile sahte para sürenler
ve domuzdan bile beterler.
- 127** Konumuzdan oldukça uzaklaştık,
gözlerini doğru yola çevir de artık,
bitirelim bu gökteki söyleşiyi.
- 130** Bunların sayısı öyle çoktur ki,
insanın bunca uzağa erişebilen
ne düşgücü olmuştur, ne de dili;
- 133** Daniel'in açıkladığı sayıyı düşünürsen,
değindiği binlerin içinde belirli
bir sayı olmadığını görürsün.
- 136** Tümünü aydınlatan ilk ışığın yansıdığı
güzellikler nasıl çeşit çeşitse,
O da çeşit çeşit etkir onların üstüne.

121/ Bitti = yayıldı.

125/ Antonio'nun domuzları = Mısır
kökenli keşiş Antonio'nun (251-356) kurduğu tarikatın simgesi do-
muzdu; Floransa halkı domuza kutsal
hayvan gözüyle bakar, domuz besle-
meleri için bu tarikatın papazlarına
bağışta bulunurdu.

125/ Sahte para sürenler = para
karşılığında günah bağışlayan din

adamları.

126/ Domuzdan bile beterler = din adamlarının sevgilileri ve evlilik dışı çocukları.

133/ Daniel = Bkz Âraf XXII(146).

136/ ilk ışık = Tanrı'nın ışığı.

137/ Güzellikler = melekler.

139 Bu nedenle, algılama eylemini sevgi izlediğine göre bunların sevgi derecesi değişiktir, sıcak da, ılık da olabilir.

142 Yarattığı bunca aynada kırıldıktan sonra, eskisi gibi tek ve kendisi kalan sonsuz değer in gücünü, yüceliğini

145 sanırım anlamışsındır şimdi.”

140/ Bunların = meleklerin.

143/ Eskisi gibi = yaratılıştan öncesi gibi.

142/ Kırıldıktan = yansıdıktan.

144/ Sonsuz değer = Tanrı.

Otuzuncu kanto

1 Bizden belki altı bin mil uzakta
altıncı saat ışıyıp da, dünya
gölgesini ufka uzattığında,
4 öyle bir konum alır ki
bizden en uzak göğün merkezi,
yere ulaşmaz artık kimi yıldızların ışığı;
7 ve yol aldıkça güneşin akça pakça uşağı,
gökteki yıldızlar birer birer söner,
en güzel yıldız en son söner.

10 Beni dize getiren ve içerdiğince
içerildiği izlenimi veren noktanın çevresinde
sürekli dönen melekler de, öyle
13 ağır ağır söndüler gözlerimin önünde:
başka bir şey göremeyişim ve sevgim,
Beatrice'ye çevirtti gözlerimi.

1/ Altı bin mil uzakta = Hindistan'da
öğle (altıncı saat) olduğunda İtal-
ya'da gün doğmaktadır.

5/ Bizden = dünyadan.

5/ Göğün merkezi = dönmeyen
yıldızların merkezi (sekizinci gök).

7/ Uşağı = tan.

9/ En güzel = en çok ışık saçan.

10/ Dize getiren = gözlerimi kamaştıran.

11/ İzlenimi veren = Tanrı'nın çevresinde dönen melekler onu içerdikleri izlenimi verirler, oysa onları da, her şeyi de Tanrı içerir.

16 Şimdiye dek onunla ilgili söylediklerim yanyana getirilseydi tek bir övgüde, yetmezdi şimdiki güzelliğini belirtmeye.

19 Yalnızca bizim algımızı aşmıyordu gördüğüm güzellik, sanırım onu yalnızca yaratıcısı anlıyordu.

22 Kabul ediyorum ki, hiçbir tragedya, komedi yazarı, konusunun hiçbir yerinde ezilmemiştir benim bu bölümde ezildiğim gibi:

25 çünkü güneşin titrek bir gözü etkilemesi gibi, onun tatlı gülümsemesinin anısı aklımı başımdan almıştı.

28 Böyle bir engelle karşılaşmamıştı şiirim, yeryüzünde yüzünü ilk gördüğüm günden buradaki görüşe dek,

32 ama artık son vermek gerek şiirimle onun güzelliğini övmeye, çünkü her sanatçının bir sınırı olmalı.

35 Işıklar saçan bu güzelliğin övgüsünü yapmayı benimkinden daha güçlü bir sese bırakmayı düşünürken ben, usta bir rehberin davranışı

19/ Aşmıyordu = yalnız biz değil, meleklerle kutlular bile bu güzelliği algılayamıyorlardı.

21/ Yaratıcısı = Tanrı.

25/ Titrek bir gözü etkilemesi = zayıf bir gözü görmez kılması.

36/ Sese = şaire.

38 ve sesiyle söze girdi o: “En büyük nesneden,
arı ışıktan oluşan göğe ulaştık:
sevgi dolu akılcı ışıktır bu ışık;
41 sevinç dolu, gerçek iyilik sevgisidir;
o sevinç ki, her tadı içerir.
Burada Cennet’in iki askerini
43 göreceksin, bunlardan biri
kıyamet günündeki gibi
görünecek gözlerine.”
46 Birden çakıp, görme yetisini
etkileyen, gözün güçlü ışıkları görmesini
engelleyen bir şimşek benzeri
49 bir ışık seli, sanki
bir örtüye sarınca beni,
gözlerim görmez olmuştu hiçbir şeyi.
52 “Bu göklere erinç veren sevgi,
hep böyle karşılar gelenleri,
mumu alıştırmak için kendi alevine”
55 Bu kısa sözlerin kulağıma erişmesiyle
güç eklenmişti sanki gücüme,
gözlerim yenilenmişti neredeyse,

38/ Nesneden = İlk Devindirici.

39/ Arı ışıktan oluşan gök = göğün en yüksek katı (arşîâlâ).

40/ Akılcı = Tanrı’nın.

42/ İki askerini = meleklerle Cennet'e kabul edilen kutlu ruhlar; asker denmesinin nedeni meleklerin gökyüzünde isyancı meleklerle, kutluların da yeryüzünde dinsizlerle savaşmış olmalarıdır.

43/ Biri = kutlular.

44/ Kıyamet günündeki gibi = bedenlerine bürünmüş olarak.

54/ Mumu alıştırmak = ruhu kendi alevi ile tutuşturmak için.

58 bundan böyle
gözlerimin baş edemeyeceği
hiçbir ışık düşünülemezdi;
61 benzersiz bir baharın bezediği
iki kıyı arasında, ışıklar içinde
akan bir ırmak görünmüştü gözlerime.
64 Işıl ışıl kıvılcımlar yükseliyordu
sudan, çevredeki çiçeklere konuyorlardı
altın işlemeli yakutlar gibi;
67 sonra çiçek kokusundan başlan dönmüş gibi
yeniden o eşsiz suya dalıyorlardı,
biri suya girerken, biri dışarı çıkıyordu.
70 “Seni tutuşturan, gördüğünün anlamını
kavramaya zorlayan yoğun tutku
daha hoşuma gidiyor göğsün şiştikçe;
73 ama susuzluğun sona ermeden önce
bu sudan içmen gerekli”:
böyle dedi gözlerimin güneşi. Sonra ekledi:
76 “Su da, dalıp çıkan sarı yakutlar,
gülümseyen otlar da,
gerçeği haber veren gölgeler.

59/ Baş edemeyeceği = göremeyeceği.

64/ Kıvılcımlar = melekler.

65/ Çiçeklere = kutlulara.

72/ Göğsün şiştikçe = tutkun yoğunlaştıkça.

75/ Gözlerimin güneşi = Beatrice.

79 Kusurlu değil bu nesnelere;
tersine kusur sende,
çünkü gözlerin güçlü değil yeterince.”

82 Her zamankinden geç uyanıp da
sütüne koşan hiçbir çocuk, sanmam ki
göstermiş olsun, gözlerimi daha iyi

85 birer ayna kılmak için, bize
iyiliğini akıtan suya eğildiğimde
ettiğim aceleyi;

88 gözkapaklarımın ucu suya değince,
ırmak uzun değil de,
yuvarlakmış gibi göründü gözlerime.

91 Suratını gizleyen maskeyi
çıkarınca nasıl daha sevimli görünürse
yüzü maskeli kişi,

94 kıvılcımlarla çiçekler de
tıpkı öyle güzelleştiler,
göğün iki divanını görür oldum gözlerimle.

97 Ey, izniyle gerçek krallığın yüce utkusuna
tanık olduğum yüce güç, gördüklerimi
olduğu gibi anlatabilme gücü ver bana!

81/ Yeterince = onları seçemiyorsun.

82/ Geç uyanıp da = geç uyandığı
için karnı daha da acıkmıştır.

96/ İki divan = meleklerle kutlular.

97/ Gerçek krallık = Cennet.

98/ Yüce güç = Tanrı.

100 Yukarıdaki bir ışık, yaratıcısını gösteriyordu
yaratılana, yaratılan ise
yaratıcısını görünce erince eriyordu.

103 Işık daire biçiminde ve
öyle genişti ki, bol gelirdi güneşe bile
kemer yapıp dolsalar çevresine.

106 Yaşam ve güç verdiği
ilk devindiricinin tepesinde kırılan
ışınlar sağlıyordu ışığın görünmesini.

109 Çiçeklerle çimenlerle bezeli
bir bayırın, eteğinde akan suda
bir ayna gibi kendine bakması örneği,

112 bizden bu yukarılara dönenlerin de,
binden çok basamağın üstünde,
o ışıkta kendilerine baktıklarını gördüm.

115 Böyle büyük bir ışık içerdiğine
göre en alt basamağı, çok geniş olmalıydı
bu gülün uç yaprakları!

118 Gözlerim gülün eninde, yüksekliğinde
oyalanmıyordu, bu sevincin niteliğini
niceliğini kucaklıyordu.

100/ Işık = yukarıdaki dizelerde
ırmak biçiminde tanımlanan ışık.

100/ Yaratıcısını = Tanrı'yı.

101/ Yaratılana = meleklerle kutlu-
lara.

112/ Bizden = yeryüzünden.

112/ Dönenlerin = kutluların.

121 Burada uzağın yakınının, alıp verdiği yoktu:
çünkü Tanrı'nın aracısız yönetiminde
doğa yasalarına yer yoktu.

124 Basamaktan basamağa genişleyen
ve bitimsiz bir baharın güneşine

övgü ıtırları sunan ölümsüz gülün sarı yüreğine

127 götürdü Beatrice, konuşmak isterken
susan beni ve şunları dedi:

“Bak ne büyük, beyaz giysilerin manastırı!

130 Bak, ne geniş kentimizin çevresi;
bak, nasıl dolu oturacak yerleri,

öyle az ki artık, buraya geleceklerin sayısı.

133 Üzerinde bir taç olduğu için dikkatini
çeken şu büyük iskemleye,

sen bu düğün yemeğine katılmadan önce,

136 hazırlıksız İtalya'yı düzeltmeyi deneyecek
büyük Henri'nin yeryüzündeki
şanlı ruhu gelecek.

121/ Alıp verdiği yoktu = uzaklık
yakınlık, görüşü zorlaştırmıyor, ko-
laylaştırmıyordu.

125/ Güneşine = Tanrı'ya.

129/ Beyaz giysilerin = kutluların.

130/ Kentimizin = Cennet'in.

132/ Öyle az ki = Dante dünyanın
sonunun yaklaşmakta olduğuna

inandığı için Cennet'e gelebilecek'lerin sayısının da az olduğunu belirtiyor.

135/ Katılmadan önce = ölüp de Cennet'e dönmeden önce.

137/ Henri = **1313** tarihinde ölen Lüksemburg kontu iken tahta çıkan Henri VII, İtalya'da imparatorluk düzenini sağlamaya çalışmıştı.

- 139** Açlıktan ölüürken sütninesini
kovan çocuklara döndürmüş sizi,
gözü kör doyumsuzluk.
- 142** Onunla birlikte gizlice, açıkça
aynı yoldan gitmeyen biri,
o zaman kutsal divana başkan seçilecek.
- 145** Ama bu kutsal görevde, Tanrı
uzun süre bırakmayacak bu adamı,
büyücü Simon'un atıldığı yere inecek
- 148** o da ve daha aşağıya itecek Alagna'lıyı.”

139/ Sütninesini kovan = oysa sütnine onu doyurabilecektir.

140/ Sizi = İtalyanları.

142/ Onunla = Henri ile

143/ Biri = Clemente V.

144/ Kutsal divana = Kilise'ye.

147/ Başkan = papa.

146/ Büyücü Simon = Bkz Cehennem XIX(1).

148/ Alagna'lıyı = papa Boniifazio VIII; (Alagna = Anagni).

Otuz birinci kanto

1 İsa'nın kanını dökerek evlendiği
kutsal erleri, beyaz bir gül gibi
görünüyordu gözlerime;
4 ötekiler ise, kimi kez çiçeklere,
kimi kez emeklerinin bala dönüştüğü yere
konan bir arı sürüsü gibi uçarken,
7 kendilerini böyle güzelleştiren,
gönül verdikleri varlığı görüyorlardı,
utkusuna övgüler düzüyorlardı,
10 binlerce yaprağın süslediği büyük çiçeğe
dalıyor, sonra sevgilerinin sürekli
oturduğu yere yükseliyorlardı.
13 Yüzleri alev rengiydi, kanatları
altın sarısı, kardan bile beyazdı
geri kalan organları.

1/ Kanını dökerek = çarmıha gerilerek.

1/ Evlendiği kutsal erleri = yandaş
kıldığı kutluları.

2/ Beyaz = giysilerinin beyaz olduğu
belirtilmişti bir önceki kantoda.

4/ Ötekiler = melekler.

5/ Yere = kovana.

8/ Varlığı = Tanrı'yi.

10/ Yapradıın = kutlunun.

12/ Yere = Tanrı'ya.

16 Basamak basamak indikçe çiçeğin içine,
kanat çırpı çırpı edindikleri
erinci, isteği sunuyorlardı.

19 Ama çiçekle tepe arasında
uçanların çokluğu, ne görmeyi
engelliyordu, ne de ışığı:

22 çünkü Tanrı'nın ışığı
hak ettiği ölçüde aydınlatır evreni,
hiçbir şey engelleyemez onu.

25 Eskilerin yenilerin oturduğu,
sevinç güven dolu bu ülke, sevgisini
gözlerini bir noktaya yöneltmişti.

28 Ey tek yıldızda ışılan, gözleri
mutlu kılan üçlü ışık! Aşağıda bizi
savuran fırtınayı de önemse!

31 Helike'nin sevgili oğlu ile birlikte
her gün döne döne kapattığı
kıyılardan gelen barbarların, Roma'yı,

17/ Çırpa çırpa = Tanrı'ya doğru uçarak.

19/ Tepe = Tanrı.

20/ Uçanların = meleklerin.

25/ Eskilerin yanilerin = İsa'dan
önce yaşayanlarla' sonra yaşayanlar.

26/ Ülke = Cennet.

27/Noktaya = Tanrı'ya.

29/ Aşağıda = yeryüzünde.

31/ Helike = Bkz Âraf XXV(130)

31/ Sevgili oğlu = Büyük Ayı.

33/ Kıyılardan = kuzeyden.

34 büyük yapılarını görünce,
Laterano'nun ölümlüleri geride bırakması
karşısında şaşkımları gibi,
37 insancıldan kutsala, zamandan
sonsuzluğa, Floransa'dan dürüst ve sağlıklı halka
ulaşan ben de, büyük bir şaşkınlığa
40 düşmüş olmalıydım!
Kuşkusuz, bu şaşkınlıkla sevinç arasında
suskun kalmak, duymamak çok güzeldi.
43 Gitmeyi düşlediği tapınağa baka baka
gözlerini dinlendiren, başkalarına da
burayı anlatmayı düşleyen bir hacı gibi,
46 ben de büyük ışığın altında
gözlerimi bir aşağı, bir yukarı
ve çepeçevre gezdiriyordum.
49 Sevgi öneren gözler, bir başkasının ışığı
ve kendi gülümsemeleri ile gülen yüzler,
dürüstlük süslü işler görüyordum.
52 Hiçbir noktası üstünde durmasa da
daha, gözlerim çoktan kavramıştı
Cennet'in genel yapısını;

35/ Laterano = Roma'da önce imparatorların, sonra papaların oturdukları bölge.

35/ Geride bırakması = Roma'daki yapıların, anıtların başka yerlerdeki yapılardan anıtlardan güzel olması.

49/ Başkasının = Tanrı'nın.

55 aklıma takılan kimi soruları
sormak isteği içimde tutuşunca
kadınıma döndüm bir kez daha.

58 Ama ne beklerken, ne buldum karşımda:
Beatrice yerine, yaşlı bir kişi belirdi
gözlerimin önünde, kutlular gibi giyinmişti,

61 Tatlı bir sevinç kaplamıştı yanaklarını
gözlerini, böyle bir babaya
yaraşır inançlı bir duruş içindeydi.

64 “Kadınım nerede?” dedim ona.
Dedi ki: “Sonuca erdirmek için isteğini,
Beatrice yerimden kaldırdı beni;

67 en üst basamağın üçüncü sırasına
bakarsan, hak ettiği tahtta
oturmuş görürsün onu.”

70 Yanıt vermeden kaldırıncı gözlerimi,
yansıttığı kutsal ışıklarla
başına çelenk örerken gördüm onu.

73 Denizin dibine bile dalsa,
ölümlü hiçbir göz, göğün gürlediği
en yüksek bölgeye, gözlerimle Beatrice arasındaki

57/ Kadınıma = Beatrice’ye.

59/ Yaşlı bir kişi = Fransa’da Clai-
vaux manastırının baş keşişi ermiş
Bernard (1090-1153).

65/ İçin = gezinin bu son bölümünde sana rehberlik etmem için.

67/ üçüncü sırasına = ilk sırada

Meryem, ikinci sırada Havva, nc sırada Rachele (Yakup peygamberin karısı; Raşel) onun sağında da Beatrice vardır.

69/ Onu = Beatrice'yi-

72/ elenk rerken = kutsal kişilerin başlarının çevresinde yer alan ayla.

76 uzaklıktan daha uzak olamazdı;

ama uzaklık önemli değildi,

çünkü görüntüsü bozulmadan iniyordu gözlerime.

79 “Ey benim için Cehennem’e ayak izlerini

bırakmaktan çekinmeyen, umudumun kaynağı

kadın, gördüğüm bunca şeyi

82 senin yetkinin, senin iyiliğinin

erdemine iznine

borçlu olduğumu biliyorum.

85 Elindeki yolları yöntemleri

kullandın, kölelikten özgürlüğe

ulaştırdın beni.

88 Bağışını sürekli kıl ki,

iyileştirdiğin ruhum

onaylayacağın gibi ayrılsın bedenimden.”

91 Böyle yalvardım ona ben;

o uzaklardan baktı, gülümsedi,

sonra sonsuz kaynağa çevirdi gözlerini.

94 Kutsal yaşlı dedi ki: “Kutsal bir sevgi

ile kutsal bir isteğin beni de görevlendirdiği

bu geziyi eksiksiz bitirmen için,

78/ Bozulmadan = havanın, suyun etkisine uğramadan.

81/ Gördüğüm = gezim boyunca gördüğüm.

86/ Kölelikten = günahkârlıktan.

90/ Onaylayacağın gibi = günahsız olarak.

91/ Ona = Beatrice’ye.

93/ Sonsuz kaynağa = Tanrı'ya.

96/ Eksiksiz bitirmen için = Tanrıyı görebilmen için.

97 gözlerini gezdir bu bahçede;
çünkü bahçeyi görünce olgunlaşan gözlerin
daha kolay erişir Tanrı'nın ışığına.

100 Sevdasıyla tuttuğum göklerin ecesi
esirgemez desteğini bizden,
çünkü onun sadık kulu Bernard'ım ben."

103 Veronica'yı görmek için
belki de Hırvatistan'dan gelen,
yıllanmış sevgisinin etkisiyle

106 ona bakmaya ara veremeyen,
baktığı sürece içinden:

"Hazreti İsa efendim, gerçek Tanrım,
demek böyleydi yüzün" diyen

109 biri gibiydim sanırım,
bu erince bu dünyada erişen
kişinin yoğun sevgisini gözlerken.

112 "Bağışlayıcının sevgili oğlu" diye
söze girdi o, "gözlerini dibe eğersen,
göremezsin buradaki sevinci;

100/ Göklerin ecesi = Meryem.

103/ Veronica = İsa'nın çarmıhı ile birlikte Golgota tepesine çıkarken yüzünü sildiği havlu; üzerine İsa'nın yüzünün görüntüsünün çıktığına inanılan bu havlu Roma'daki San Pietro kilisesinde saklanır; Veronica sözcüğü Latince vera (gerçek) ve gerekçe ikon (resim) sözcüklerinden oluşur.

104/ Hırvatistan'dan = uzaklardan anlamına.

110/ Bu dünyada = yeryüzünde.

111/ Kişinin = ermiş Bernard'ın.

112/ Bağışlayıcının = Tanrı'nın

114/ Buradaki sevinci = Cennet'i.

115 tahtında görebilmek için
bu ülkenin sevgili ecesini
en uzak basamaklara çevir gözlerini.”

118 Gözlerimi kaldırdım; ufkun doğu kesimi
sabahları nasıl bastırırsa
güneşin battığı kesimi,

121 gözlerimle vadiden dağa tırmanır gibi
bakınca, yücelerde bir yer gördüm ki,
ışığı her ışığı bastırıyordu.

124 Phaeton'un sürmeyi beceremediği
arabası beklenirken burada,
gökyüzü nasıl tutuşursa, sağa sola

127 gittikçe ışık azalırsa, bu barış sancağı da
ortasından öyle güçlü bir ışık saçıyordu,
kenarlarında ise ışık azalıyordu;

130 işte buranın tam merkezinde, parlaklığı
sanatı birbirinden ayrı, açık kanatlı,
sevinçler içinde belki bin melek gördüm.

116/ Ecesini = Meryem'i.

124/ Phaeton = Bkz Cehennem XVII(110).

125/ Arabası = güneş.

125/ Burada = yeryüzünde.

127/ Barış sancağı = kimi yorumcu-
lara göre Meryem, kimi yorumculara
göre Meryem'in tahtı.

128/ Ortasından = burada Meryem vardır.

130/ Merkezinde = Meryem'in çevresinde.

133 Onların oyunlarında şarkılarında,
öteki kutluların gözlerine sevinç dolduran
bir güzelliğin güldüğünü gördüm.

136 Dilim, düşgücüm gibi zengin
olsaydı bile, küçücük bir ayrıntısını
anlatmaya kalkmazdım bu güzelliğin.

139 Onun sımsıcak ateşine
sürekli baktığını görünce gözlerimin,
Bernard da gözlerini ona yöneltince

142 büyük bir sevgiyle, güçlendi benim bakışım bile.

Otuz ikinci kanto

1 Aklı sevgisinde bu kutlu kişi
birden eğitmenlik görevi yüklendi
ve şu kutsal sözleri söyledi:

4 “Meryem’in kapatıp sağalttığı
yarayı, ayaklarının dibinde oturan
güzel kadın açtı azdırdı.

7 Koltukların nc sırasını oluşturan
nc basamakta, onun altında oturan,
gördüğün gibi Rachele, yanındaki Beatrice.

10 Sarah ile Rebecca’yı, Judith ile
işlediği günahın pişmanlığı içinde
Miserere mei diyen yakarıcının büyük ninesini

1/ Sevgisinde = Meryem’de

1/ Kutlu kişi = ermiş Bernard.

5/ Yarayı = ilk günahı.

6/ Güzel kadın = Havva.

9/ Rachele = Bkz Cehennem **11(101)**.

10/ Sarah = İbrahim (Abraham) peygamberin karısı.

10/ Rebecca = İşhak (Isaac) peygamberin karısı.

10/ Judith = Asur ordusunun komutanı Hoolofernes’in başını keserek
Yahudileri kurtaran kadın; Bkz Araf XII(**58**).

11/ işlediği günah = Betsabea ile
yaptığı zina; Bkz *Kitabı Mukaddes,*
Mezınurlar 50(19).

12/ *Miserere mei* = Tanrım bana acı.
12/ Yakarıcının = Davut peygamberin.

12/ Büyük ninesi = Ruth.

13 görebilirsin, basamak basamak inersen
gülün içine doğru,
sırayla adlarını saydıkça ben.

16 Yedinci basamaktan aşağı doğru
yine Yahudi kadınlar dizilirler,
çiçeğin taçlarını ikiye bölerler;

19 inancın İsa'ya bakmasına göre,
bir duvar örerler
bu kutsal merdivende.

22 Çiçeğin her yaprağının
olgunlaştığı şu yanda,
gelecek İsa'ya inananlar oturur;

25 yarı daireleri boşlukların
kestiği karşı yakada,
gelen İsa'ya bakanlar bulunur.

28 Burada gökler ecesinin şanlı tahtının,
altındaki tahtlarla birlikte
bir bölme oluşturması gibi,

31 karşıda da koca Yuhanna'nın tahtı yer alır,
o ki, çöle bilgece göğüs germiş, canını vermiş,
iki yıl da Cehennem'de kalmıştır;

19/ Bakmasına göre = İsa'ya inanış biçimine göre.

24/ Gelecek İsa'ya inananlar = İsa
gelmeden önce geleceğine inananlar.

27/ Gelen İsa'ya bakanlar= İsa
geldikten sonra ona inananlar.

28/ Gökler ecesi = Meryem.

**31/ Yuhanna = Yahya peygamber;
Çölde ölmüş, İsa da ölöp onu kur-
tarıncaya dek, iki yıl Umbus'ta
kalmıştır; Bkz Cennet XVI11(135).**

34 daha aşağıda Francesco, Benedetto, Augustino
ve ötekiler bir bölme oluşturur,
basamak basamak buraya indikçe.

37 Tanrı'nın yüce düzenine bak iyice:
inancın iki türü de, eşit biçimde
dolduracak bu bahçeyi.

40 Şunu da bil ki, iki bölmeyi ikiye kesen
basamağın dibindekilerin hiçbiri,
kendisi hak ettiği için değil, başka biri

43 hak ettiği için ve kimi koşullarla oturur;
çünkü bu ruhlar iyiyi kötüyü ayırt edemedi
ayrılmışlardır bedenlerinden.

46 Yüzlerine iyice bakıp, onları dinlersen,
çocuksu yüzlerinden, seslerinden
sen de anlarsın bunu hemen.

49 içinde kuşku, susmaktasın şimdi:
ince düşüncelerin beline doladığı
güçlü ağı çözmek gerekli.

34/ Francesco = Assisi'li ermiş Francesco.

34/ Benedetto = ermiş Benedetto.

34/ Augustino = Bkz Cennet X(120)
ve XII(132).

38/ İnancın iki türü = İsa'nın gele-
ceğine inananlar ve İsa'ya inananlar.

39/ Bahçeyi = Cennet'i.

42/ Başka biri = İsa.

43/ Kimi koşullarla = bu koşullar aşağıda (79-84- dizeler) açıklanıyor.

44/ Ayırt edemeden = erginleşmeden.

49/ İçinde kuşku = Dante, çocuk yaşta, iyiyi kötüyü ayırt edemeden ölen bu ruhların niçin değişik basamaklara yerleştiklerine yanıt bulamaz.

52 Bu ülkenin hiçbir yerinde
rastlantıya yer yoktur;
üzüntü, açlık, susuzluk da yoktur:

55 çünkü gördüğün her şeyi
ölümsüz yasa düzenler, yasaya uygundur
her şey, yüzüğün parmağa uyması gibi;

58 bu nedenle bu ruhların gerçek yaşama .
vaktinden önce gelip de, kiminin iyi
kiminin kötü bir yer bulmasını *sine causa* sanma.

61 Hiçbir istencin daha fazlasını
istemeyeceği sevgiyle, sevinçle
yükü bu ülkenin hükümdarı,

64 sevecen bakışlarla yaratırken ruhları,
her birini değişik oranda donatır gönlünce:
neden bilinmese de sonuç böyledir.

67 Kutsal metinler bunu açıkça gösterir,
analarının karnında öfkeye
kapılan ikizler örneğiyle.

70 Bu nedenle, saçlarının rengine
göre, yüce ışık onurlandırır,
taçlandırır onları

52/ Bu ülkenin = Cennet'in.

56/ Ölümsüz yasa = Tanrı'nın yasaları.

60/ *Sine causa* = nedensiz.

63/ Hükümdarı = Tanrı.

69/ İkiizler = Yakup peygamberle kardeşi Esau; Bkz Cennet X(**131**).

70/ Saçlarının rengine = erdemlerine.

73 Böylece, değişik basamakta oturmaları
kendi çabalarından değil,
ilk bakışlarının keskinliğinden kaynaklanır.

76 Kurtuluşa erişmek için ilk yüzyıllarda,
kişinin saflığı, ana babasının inancı
yeterli sayılırdı;

79 ilk çağlar geçtikten sonra,
erkeklerin sünnet olmaları
istendi, güçlensin diye saf kanatları;

82 ama İsa geldikten sonra,
onun eksiksiz vaftizi olmadıkça
bu saflık aşağıda tutuldu.

85 İsa'ya en benzeyen yüze bak şimdi,
çünkü ancak onun aydınlığı
sana gösterebilir İsa'yı.”

88 Bu yücelerde uçan kutsal beyinlerin
getirdiğı öyle bir sevincin
yağdığını gördüm ki o yüzün üstüne,
91 daha önce gördüklerimin hiçbiri,
ne bunca şaşırtmıştı beni, ne de
Tanrı'ya bunca benzeyen bir yüz göstermişti;

75/ İlk bakışlarının = Tanrı'ya erişme bilme gücünün.

76/ Kurtuluşa = ruhun kurtuluşu.

80/ Sünnet = sünnet vaftizin ilk biçimi sayılıyordu.

84/ Aşağıda tutuldu = İsa'dan sonra, vaftiz edilmemiş çocuklar, sünnetli bile olsalar Limbus'ta (aşağıda) kaldılar.

85/ Yüze = Meryem'e.

88/Kutsal beyinlerin = meleklerin.

- 94** *Ave Maria gratia plena* söyleye söyleye
üzerine inen ilk sevgi,
kanatlarını açtı onun önünde.
- 97** Dört bir yandan karşılık verdi
kutlu topluluk bu ilahiye,
daha da erinç geldi yüzlerine.
- 100** “Ey, sonsuz yazgının yerleştirdiği
o güzel yeri bırakıp da
benim için buraya inen kutsal baba,
- 103** ecemizin gözlerine
bunca sevinçle bakan, sevdadan
cayır cayır yanan bu melek kim?”
- 106** Sabah yıldızının güzelliğini
güneşten alması gibi, güzelliğini
Meryem’den alanın bilgisine başvurmuştum yine.
- 109** Dedi ki: “Bir ruhta, bir melekte
bulunabilen yürekliliğin, güzelliğin
tümünü içerir o; biz de seviniriz buna,
- 112** çünkü Tanrı’nın oğlu, bedenimizin ağırlığını
yüklenmek istediğinde, hurma dalını
o götürmüştü Meryem’e.

94/ *Ave Maria gratia plena* -
Katoliklikte Meryem için edilen
duanın başlangıç sözcükleri (selam
ey nimete eren Meryem); bu sözleri
melek Cebrail, Meryem’e söyler; Bkz
Kitabı Mukaddes, Luka’va göre İncil
1(28).

95/ İlk sevgi = Cebrail.

102/ Baba = ermiş Bernard.

108/ Alanın = ermiş Bernard'ın.

111/ Seviniriz buna = kıskanmayız anlamına.

112/ Tanrı'nın oğlu = İsa.

113/ Y¼klenmek istediğinde = yery¼z¼ne gelmeye karar verdiğinde.

113/ Hurma dalını = Cebrail Meryem'e gebe kaldığını bildirdiğinde, elinde hurma dalı vardır.

- 115** Ben konuşurken gözlerinle izlersen,
bunca doğru, bunca inançlı bu krallığın
büyük soylularını tanırsın.
- 118** Meryem'e daha yakın oldukları için
daha mutlu şu üstteki ikili,
bu gülün iki köküdür sanki:
- 121** solundan ona yaklaşan,
damak zevki uğruna
insan türüne acıyı tattıran baba;
- 124** sağda, Isa'nın bu güzelim çiçeğin
anahtarlarını verdiği, Kutsal Kilise'nin
saygın babasını görmektesin.
- 127** Mızrakla çivilerle elde edilen
güzel gelinin, kötü günlerini ölmeden
önce bilen, onun yanında oturuyor,
- 130** ötekinin yanında ise, değişken,
dik başlı, değerbilmez halkını
man'la doyuran başkan duruyor.

116/Krallığın = Cennet'in.

119/ İkili = insanlığın atası Adem ile, Kilise'nin kurucusu Petrus.

121/ Ona = Meryem'e.

123/ Baba = Âdem.

126/ Saygın babasını = Petrus'u.

127/ Mızrakla çivilerle = çarmıha gerilerek.

128/ Güzel gelin = Kilise.

129/ Bilen = vaftizci Yahya.

129/ Onun = Petrus'un.

130/ Ötekinin = Adem'in.

132/ Başkan = Musa; Musa Yahudileri Mısır'dan Filistin'e götürürken, gökten inen ve halkını "man" adını verdiği, kişniş tohumuna benzer bir besinle besler; Bkz *Kitabı Mukaddes, Çıkış 16(31)*.

133 Petrus'un önünde, kızını görmenin
mutluluğu içinde, gözlerini ondan ayırmadan
Hosanna söyleyen Anna'yı görmektesin;
136 en eski aile babasının karşısında,
sen uçurumun önünde alnını eğdiğinde
kadınını gönderen Lucia oturuyor.
139 Geçen zaman uykunu getirdiğine göre,
elindeki kumaşa göre etek biçen terzi gibi
buraya bir nokta koymamız gerek bizim de;
142 gözlerimizi ilk sevgiye yönelteceğiz ki,,
ona doğru bakıp, elinden geldiğince
ışığına girebilesin.
145 Ama kanatlarını çırpıp da
ilerlediğini sanıp geri gitmemen için,
destek istemek gerek, dua ederek
148 sana yardım edebilecek olana;
sözlerimi duygularınla dinle ki,
yüreğin benimsesin dediklerimi.”
151 Bunları dedi, şu kutsal duayı etti.

135/ Anna = Meryem'in anası.

136/ En eski aile babası = Adem.

138/ Kadınını gönderen Lucia =
Beatrice'yi gönderen Lucia; Bkz
Cehennem II(100).

142/İlk sevgiye = Tanrı'ya.

148/ Olana = Meryem'e.

Otuz üçüncü kanto

1 “Bakire ana, oğlunun kızı,
yaratılanın en yücesi en yalını,
sonsuz kararın dönüm noktası,
4 öyle soylu kıldın ki insan doğasını,
Yaradan gocunmadı,
kendini insan kıldı.
7 Karnında tutuşan sevginin sıcaklığı
bu çiçeğin açmasını sağladı
sonsuz dinginlikte.
10 Burada bizler için öğle güneşi gibi
bir sevgi meşalesi oldun, aşağıdaki
ölümlüler için tükenmez umut kaynağı.

1/ Bakire ana = Meryem.

1/ Oğlunun kızı = Meryem oğlunun
(İsa'nın) kızı sayılabilir, çünkü Hıris-
tiyanlıkta İsa'nın ete kemiğe bürün-
müş Tanrı olduğuna inanılır.

3/ Sonsuz kararın = insanlığın kurtu-
luşu için İsa'nın yeryüzüne gelmesi kararı.

7/ Sevginin = Tanrı sevgisinin.

8/ Çiçeğin = cennetliklerin oluştur-
dukları çiçek.

9/ Sonsuz dinginlikte = göklerin en üst katında.

10/ Burada = Cennet'te.

11/ Aşağıdaki = yeryüzündeki.

13 Öyle büyük, öyle değerli kadınsın ki,
dileği olup da sana başvurmayan kişi
dileği kanatsız uçsun istiyor demektir.

16 İyiliğin yalnızca isteyenlere
ulaşmakla yetinmez,
istenmeden de yetişirsin çoğu kez.

19 Bağışlama sende, acıma sende
cömertlik sende, iyilik adına ne varsa
yaratılanlarda, tümü sende.

22 Evren uçurumunun dibinden buraya,
ruhun yaşamlarını birer birer gören
bu kişi, şimdi senden

25 gözlerini yukarılara,
Yaradana doğru kaldırma
gücü vermeni istemekte.

28 Onun görmesi için duyduğun isteği
o denli duymamış olan ben,
desteğini diliyorum senin

31 ona görünmesi için yüce sevincin,
dualarınla onu ölümlülük engellerinden
çözmeni istiyorum senden.

15/ Kanatsız uçsun = yerine gelmesin.

22/ Evren uçurumu = Cehennem.

24/ Bu kişi = Dante.

28/ Görmesi = Tanrı'yı görmesi.

31/ Yüce sevincin = Tanrı'nın.

**32/ Ölümlülük engellerinden
ölümlülere özgü yetersizliklerden.**

- 34** Ey her istediğini yapabilen ece,
bir isteğim de, yeterince gördükten sonra,
duygularını götürmesi yeryüzüne.
- 37** Koruman geçit vermesin insancıl dürtülere,
bak Beatrice de, öbür cennetliklerle
ellerini kavuşturmuş beni desteklemekte!”
- 40** Tanrı'nın sevdiği o kutlu gözler
yakarana çevrildiler, inançlı dualardan
hoşlandıklarını belli ettiler;
- 43** ardından, öncesiz sonrasız ışığa yöneldiler,
hiçbir canlının gözü böyle derine
inemezdi o ışığın içinde.
- 46** İsteklerinin sonuna erişmekte
olan ben de, içimdeki tutkunun
doruğa ulaştığını duyumsuyordum.
- 49** Bernard gülümsüyor, gözlerimi yukarıya yöneltmemi
işaret ediyordu; oysa onun bu isteğini
o daha demeden yerine getirmiştin:
- 52** çünkü arılaştıkça görme yetim,
gerçeğin ta kendisi yüce ışığın içine,
daha çok giriyordum gitgide.

34/ Ece = Meryem.

35/ Gördükten = Tanrı'yı gördükten.

40/ Kutlu gözler = Meryem'in gözleri.

41/ Yakarana = ermiş Bernard'a.

43/ Işığa = Tanrı'ya.

53/Yüce ışığın = Tanrı'nın.

55 Bundan sonra gördüklerim sığmaz sözcüğe,
bu görüntü karşısında yetersiz kalır dilimiz,
bu yoğunluğa dayanamaz belleğimiz.

58 Düşünde her şeyi görürken, düş sona erince
ayrıntıları anımsamayan,
gördüklerinden izlenimler kalan

61 biri gibiyim şimdi, çünkü ne gördümse
silindi, ama yüreğimde dipdiri
gördüklerimin izlenimi.

64 Güneşte böyle erir kar;
Sibylla'nın ince kâğıtlara açtığı
falları da böyle savururdu rüzgâr.

67 Ey ölümlü kavramların bunca üstüne
çıkan yüce ışık, bana kendini
nasıl gösterdiğini anımsat biraz belleğime,

70 ve öyle güçlü kıl ki dilimi,
hiç olmazsa şanın bir kıvılcımı
erişsin dünyaya geleceklere;

73 gördüklerim biraz canlanırsa belleğimde
ve bunları aktarabilirsem bu dizelere,
daha iyi anlaşılacak utkun.

65/ Sibylla = Cumae'li (İtalya) bili-
ci; sorulara verdiği yanıtları kâğıtlara
yazdığı söylenir.

68/Yüce ışık = Tanrı.

72/ Dünyaya geleceklere = yeni kuşaklara.

75/ Utkun = her şeyin üstündeki yüce değer, benzersiz kusursuzluğun.

76 Öyle yoğundu ki parlak ışık,
gözlerimi bir an ondan ayırsaydım,
kendimden geçerdim sanırım.

79 İşte bu nedenle daha da yüreklendiğimi,
dayanıp gözlerimi sonsuz değerle
birleştirdiğimi anımsıyorum.

82 Ey gözlerimin olanca gücüyle
öncesiz sonrasız ışığı görmemi
sağlayan bereketli sevgi!

85 Evrende dağınık olanın
onun derinliğinde sevgiyle
bir araya geldiğini gördüm tek ciltte:

88 Tözler, etkilenmeler ve özellikleri
öyle içiçe geçmişlerdi ki,
cılız bir ışık olur anlatsam gördüklerimi.

91 Sanırım evrensel biçimini
gördüm bu düğümün, çünkü ondan söz ederken
içimdeki sevincin arttığını duyuyorum.

94 Argo'nun gölgesini görünce Neptunus'u şaşırtan
girişimin unutulması için yirmi beş yüzyıl geçti,
oysa bana bir an yetti.

86/ Onun = Tanrı'nın.

88/Tözler = kendiliğinden var olanlar.

94/ Argo = Argonaut'lar seferinde
kullanılan gemi; Bkz Cehennem
XVIII(86).

94/ Neptunus = deniz tanrısı.

97 Böylece, aklım şaşkınlık içinde
kıpırdamadan, dikkat kesilmiş bakıyordu
baktıkça bakma isteği artıyordu.

100 İnsan bu ışık karşısında öyle oluyordu ki,
başka bir şeye bakmak için gözlerini
ondan alamıyordu;

103 çünkü isteğin tek amacı
iyilik onda yoğunlaşıyordu,
onda kusursuz olan, dışında kusurlu oluyordu.

106 Anımsadıklarım ile ilgili sözlerim,
meme emen bir çocuğun sözlerinden bile
yetersiz kalacak bundan böyle.

109 Bunun nedeni baktığım parlak ışığın
birden çok görünüş içermesi değil,
eskiden nasılsa yine öyle o;

112 neden, baktıkça gözlerimin güçlenmesi
gibi, ben değişirken o tek görünüşün de
değiştiği izlenimi.

115 Yüce ışığın derin ve arı tözünde
ayrı renkte, aynı büyüklükte
üç daire belirdi gözlerimin önünde;

117/ Üç daire = üçlem ilkesine gönderme; renklerinin ayrı olması niteliklerinin ayrı olduğunu, büyüklüklerinin aynı olması eşdeğer olduklarını gösteriyor.

- 118** biri birine yansiyordu
ebemkuşağının ebemkuşağına yansması gibi,
üçüncüsü ikisinden eşit kaynaklanan bir ateşti.
- 121** Ah, sözcükler öyle yetersiz, öyle güçsüz ki
gördüklerimi söylemeye! Aklımda kalanlar ise
neredeyse hiç, gördüklerime göre.
- 124** Ey sonsuz ışık, yalnızca kendinde varsın,
kendini yalnız sen tanırırsın, tanıdığın,
tanındığın için kendine güler, sevdalanırsın!
- 127** Sana yansıyan bir ışık gibi
tasarlandığı izlenimi veren, bir süre
gözlerimle izlediğim şu daire
- 130** kendi içinde kendi rengiyle
bizim resmimizi çizmekte sanki;
öyle ki, ayıramıyorum ondan gözlerimi.
- 133** Daireyi ölçmeye çalışıp kafa yoran
ama gerekli kuralı bulamayan
bir matematikçi nasıl olursa,

118/ Biri birine yansiyordu = baba (Tanrı) oğula (İsa) yansiyordu.

120/ Üçüncüsü = Kutsal Ruh.

124/ Sonsuz ışık = Tanrı.

124/ Yalnızca kendinde varsın =
çünkü seni senden başkası içeremez.

125/ Sen tanırırsın = kendini ancak
sen görebilirsin (Baba).

125/ Tanıdığın = Oğul.

126/ Sevdalanırsın = kendini seversin (Kutsal Ruh).

129/ Şu daire = ikinci daire (Oğul).

131/ Bizim resmimizi = bir insan yüzü.

134/ Gerekli kuralı = çapla çember arasındaki ilişkiyi.

- 136** öyle idim ben de yeni görüntü karşısında:
görüntünün daire ile nasıl birleştiğini
oraya nasıl yerleştiğini görmek istiyordum;
- 139** ne var ki yeterli değildi kanatlarım:
ama bir şimşek sarsınca aklımı,
gerçekleşti amacım.
- 142** Düşlemin gücü burada tükendi;
artık isteğimi, istencimi
dengeli bir çark gibi döndürüyordu,
- 145** güneşi yıldızları döndüren sevgi.

137/ Görüntünün = insan yüzünün.

137/ Birleştiğini = insanla Tanrı'nın nasıl birleştiğini (İsa'da).

139/ Kanatlarım = yeteneğim.

145/ Güneşi yıldızları döndüren sevgi = Tanrı; Cennet de,
Cehennem ve
Araf gibi yıldızları sözcüğüyle sona erer (İtalyancada).

Özel Adlar Dizini

Abbagliato *Ceh.* XXIX 131

Absalon *Ceh.* XXVIII 137

Abydos Araf XXVIII 72

Achitofel *Ceh.* XXVIII 137

Acone *Cen.* XVI 65

Acquacheta *Ceh.* XVI 97

Acquasparta *Cen.* XII 124

Adamo *Ceh.* XXX 61, XXX
104

Âdem *Ceh.* III 115; *Âraf* IX
11, XI 45, XXIX 86, XXXII
37

Adige (Adice) *Ceh.* XII 6,

Araf XVI 115; *Cen.* IX 43

Aeolus *Âraf* XXVIII 19

Africanus *Araf* XXIX 115

Agathon *Âraf* XXII 107

Aglauros *Âraf* XIV 139

Agapetus *Cen.* VI 16

Agnel (Agnelo Brunellesco)

Ceh. XXV 68

Agobbio *Âraf* XI 79

Aguglion *Cen.* XVI 55

Ahşüyerüş Araf XVII 28

Aigina *Ceh.* XXIX 63

Aineias *Ceh.* II 32, IV 122,
XXVI 90

Aisopos *Ceh.* XXIII 4

Akan *Âraf* XX 111

Akheron *Ceh.* III 76, XIV 116;

Âraf II 105

Akhilleus *Ceh.* V 66, XII 71,
XXVI 62, XXXI 4; *Âraf* IX
37, XXI 92

Akkâ *Ceh.* XXVII 89

Akrep *Âraf* XXV 3

Alagia *Âraf* XIX 142

Alagna *Âraf* XX 86; *Cen.* XXX
146

Alard *Ceh.* XXVIII 15

Alba *Ceh.* VI 37

Alberichi *Cen.* XVI 89

Alberigo *Ceh.* XXXIII 118

Albero *Ceh.* XXIX 109

Alberto *Ceh.* XXXII 57

Albertus Magnus *Cen.* X 98

Alekto *Ceh.* IX 47

Alessandria *Âraf* VII 135

Alessandro *Ceh.* XXX 76

Alessio Interminei *Ceh.* XVIII
122

Ali *Ceh.* XXVIII 32

Alichino *Ceh.* XXI 118, XXII
112

Alkides *Cen.* IX 102

Alkmaion *Âraf* XII 50; *Cen.*
IV 104

Alman Albert *Âraf* VI 97;

Cen. XIX 116

Almanlar *Ceh.* XVII 21

Amphiaraos *Ceh.* XX 34

Amphion *Ceh.* XXXII 10

Amphisbaena *Ceh.* XXIV 86

Amyclas Cen. XI 68

Anaksagoras *Ceh.* IV 137

Anastagi *Âraf* XIV 107

Anastasio (papa) *Ceh.* XI 9

Angiolello *Ceh.* XXVIII 77

Ankhises *Ceh.* I 74; *Âraf*

XVIII 136; Cen. XV 26,

Anna *Cen.* XXXII 135

Annibal *Ceh.* XXXI 115; *Cen.*
VI 50

Anselmo *Cen.* XII 138

Anselmuccio *Ceh.* XXXIII 50

Antandros *Cen.* VI 67

An tenor *Âraf M* 74

Antenora *Ceh.* XXXII 88

Antheus *Ceh.* XXXI 100,

XXXI 112, XXXI 140

Antigone *Araf XXII* 110

Antiphon *Âraf XXII* 106

Antonio *Cen.* XXIX 125

Apollon *Cen.* I 13, II 8

Araba *Ceh.* XI 114, *Âraf I* 29

Aragon *Âraf III* 113

Arakhne *Ceh.* XVII 18; *Âraf*
XII 43

Arasat *Ceh.* X 12

Arbia *Ceh.* X 86

Arca *Cen.* XVI 91

Archiano *Âraf V* 95, 124

Ardinghi *Cen.* XVI 92

Arethusa *Ceh.* XXV 97

Arezzo *Ceh.* XXII 4, XXIX
109, XXX 31; *Âraf VI* 14

Argia *Ära/XXII* 110

Argo (gemisi) *Cen.* XXXIII 94

Argos *Araf XXIX* 96

Aristo *Ceh.* IV 131; ArafIII 43

Arius Cen. XIII 128

Arles *Ceh.* IX 112

Arno *Ceh.* XIII 146, XV 111,

XXIII 94, XXX 65 XXXIII
83; *Âraf* V 125, XIV 23;

Cen. XI 106

Aronta *Ceh.* XX 46

Arrigo *Ceh.* VI 80

Arrigo Mainardi *Âraf* XIV 97

Arrigucci Cen. XVI 107

Arthur (kral) *Ceh.* XXXII 61

Ascesi Cen. XI 52

Asdente *Ceh.* XX 118

Aslan Cen. XVI 38, XXI 14

Asopos *Âraf* XVIII 92

Asurlar Araf XII 59

Athamas *Ceh.* XXX 4

Atina *Ceh.* XII 17; *Âraf* VI

140; Cen. XVII 47

Atropos *Ceh.* XXXIII 125

Attila *Ceh.* XII 134, XIII 148

Augustino Cen. X 119, XII

131, XXXII 34

Augustus *Ceh.* I 71, XIII 67;

Âraf XXIX 115

Aulis *Ceh.* XX 111

Aurora *Âraf* II 7

Ausonia Cen. VIII 63

Ayılar *Âraf* IV 65; Cen. II 9
Azzolino *Ceh.* XII 110

Babil Cen. XXIII 133
Bacchiglione *Ceh.* XV 111
Bacchus *Ceh.* XX 59; *Âraf*
XVIII 91, Cen. XIII 25
Bagnacaval *Araf* XIV 115
Balıklar *Ceh.* XI 113, *Âraf* I
21, XXXII 53
Barbagia *Araf* XXIII 94, 95
Barbariccia *Ceh.* XXI 120,
XXII 29,59, 145
Barbarossa *Âraf* XVIII 119
Bari Cen. VIII 62
BarucciCen. XVI 104
Battista *Ceh.* XIII 143, XXX
73

Beatrice *Ceh.* II 70, 103; *Âraf*
VI 46, VII 127, XV 77,
XVIII 48, 73, XXIII 127,

XXVII 36, 53, XXX 73,
XXXI 81, 107, 114, 133,
XXXII 36, 85, 106, XXXI-
II 4, 124; Cen. I 46, 64,
85, II 22, III 127, IV 15,
139, V 16, 85, 122, VII 16,
IX 16, X 37, 52, 60, 61, XI
11, XIV 6, 80, XV 70, XVI
13, XVII 4, 30, XVIII 16,
52, XXI 63, XXII 125,
XXIII 19, 34, 76, XXIV 10,
22, 34, 55, XXV 28, 137,
XXVI 76, XXVII 34, 102,
XXIX 7, XXX 15, 127,
XXXI 59, 66, 75, XXXII 9,
XXXIII 38
Beccheira *Ceh.* XXXII 120
Belacqua *Araf* IV 124
Belisarius Cen. VI 25
Bellincion Berti Cen. XV 112
Bellincione Cen. XVI 98
Belus Cen. IX 97
Belzebuth *Ceh.* XXXIV 127
Benaco *Ceh.* XX 63,73,76
Benedetto (San) *Ceh.* XVI 99;

Cen. XXXII 34

Benevento *Araf* III 128

Bergamo *Ceh.* XX 72

Bernard Cen. XXXI 102, 141,
XXXIII 49

Bernardino di Fosco *A raf* XIV
101

Bemardo da Quintavalle Cen.

XI 79

Bertrand de Born *Ceh.* XXVIII
134

Bisenzo *Ceh.* XXXII 56

Bocca *Ceh.* XXXII 106

Boğa *Araf* XXV 2; Cen. XXII
108

Bologna *Ceh.* XXIII 142, *Araf*
XIV 101

Bolsena *Âraj* XXIV 23

Bonaginta *Araf* XXIV 19, 20

Bonaventura da Bognoreggio
Cen XII 129

Bonconte *Araf* V 88

Bonifazio *Ceh.* XIX 52; *Araf*

XXIV 29

Bonturo *Ceh.* XXI 41

Boreas Cen. XXVIII 79

Borgo Cen. XVI 135

Bostichi Cen. XVI 92
Brabant *Araf* VI 23
Branca d'Oria *Ceh.* XXXIII
137, 140, 144
Brandizio *Araf* III 27
Brennus Cen. VI 43
Brenta *Ceh.* XV 9; Cen. IX 25
Brescia *Ceh.* XX 68, 72
Brettinoro *Araf* XIV 112
Briareus *Ceh.* XXXI 98; *Araf*

XII 30

BrigataCe/1. XXXIII 89
Bruges *Ceh.* XV 5; *Araf* XX 46
Brunetto Latino *Ceh.* XV 30,
32, 100

Brutus *Ceh.* IV 127, XXXIV
65; Cen. VI 74
Bryson Cen. XIII 125
Buggea Cen. IX 92
Bulicame *Ceh.* XIV 79
Buondelmonte Cen. XVI 140
Buondelmonti Cen. XVI 66
Buoso degli Abati *Ceh.* XXV
139

Buoso Donati *Ceh.* XXX 45

Caccia d'Asciano *Ceh.* XXIX

Cacciaguida *Cen.* XV 135

Cacus *Ceh.* XXV 25

Cadiz *Cen.* XXVII 82

Caecilius *Âraf* XXII 98

Caesar *Ceh.* IV 123, XIII 64,

XXVIII 99; *Araf* VI 93,

112, XVIII 101, XXVI 77;

Cen. VI 57, 85, XVI 58

Cagnan *Cen.* IX 49

Cagnazzo *Ceh.* XXI 119, XXII

107

Cahors *Ceh.* XI 50; *Cen.*

XXVII 59

Calabria *Cen.* XII 140

Calaroga *Cen.* XII 54

Calboli *Araf* XIV 88

Calcabrina *Ceh.* XXI 118,

XXII 133

Calfuci *Cen.* XVI 106

Calixtus *Cen.* XXVII 44

Camicion de' Pazzi *Ceh.*

XXXII 68

Cammilla *Ceh.* I 106, IV 124

Campagnatico *Araf* XI 65

Campaldino *Araf* V 92

Campi *Cen.* XVI 49

Campo Picen *Ceh.* XXIV 148

Capocchio *Ceh.* XXIX 137,

XXX 28

Caponsacco *Cen.* XVI 121
Cappelletti *Âraf* VI 106
Capraia *Ceh.* XXXIII 82
Caprona *Ceh.* XXI 94
Carentena *Ceh.* XV 7
Carlin *Ceh.* XXXII 69
Carlo *Cen.* XX 63
Carnaro *Ceh.* IX 114
Carrara *Ceh.* XX 47
Casal *Cen.* XII 124
Casalodi *Ceh.* XX 94

Casella *Âraf* II 91
Casentino *Ceh.* XXX 64, *Âraf*
■V 94

Cassius *Ceh.* XXXIV 67; *Cen.*
    V 74
Castor *Âraf* IV 61
Castrocaro *Âraf* XIV 116
Carentana *Ceh.* XV 7
Carnaro *Ceh.* IX 114
Carrara *Ceh.* XX 47
Cassino *Cen.* XXII 37
Catalano *Ceh.* XXIII 104,
    114

Cato *Ceh.* XIV 14
Catona *Cen.* VIII 62
Catellini *Cen.* XVI 88
Cattolica *Ceh.* XXVIII 80
Caurus *Ceh.* XI 114

Cebraill Cen. IV 47, IX 137

Cecina Ceh. XIII 7

Cefas Cen. XXI 127

Cenchres Ceh. XXIV 86

Ceneviz Cen. IX 88

Ceperan Ceh. XXVIII 13

Cerchi Cen. XVI 65

Certaldo Cen. XVI 49

Cervia *Ceh.* XXVII 42

CeutaCeh. XXVI 111

Charles Ceh. XIX 98; *Âraf* V

69, XI 136, XX 67, 71;

Cen. VI 106, VIII 71, 1X1

Chelydrid Ceh. XXIV 86

Chiana Cen. XIII 22

Chiassi *Âraf* XXVIII 19

Chiavari *Âraf* XIX 100

Chiusi Cen. XVI 74

Ciaccio *Ceh.* VI 52, 58

Cianfa Ceh. XXV 43

Cianghella Cen. XV 129

Cieldauro Cen. X 128

Cimabue *Âraf* XI 94
Cinnatus Cen. XV 127
Ciriatto *Ceh.* XXI 122, XXII
56

Citera *Âraf* XXVU 94
Clemente *Âraf* III 124
Clemenza Cen. IX 3
Cletus Cen. XXVII 41
Cluny *Ceh.* XXIII 63
ColleAraf XIII 115
Cologna Cen. X 98
Conio *Âraf* XIV 116
Constantinus *Ceh.* XIX 115,

XXVII 94; Cen. VI 3

Cornelia *Ceh.* IV 128; Cen.
XV 127

Corneto *Ceh.* XIII 7
Cosenza papazi *A raf* III 124
Costanza *Araf* III 112, 142,
VII 127; Cen. III 120, IV
97

Crassus *Âraf* XX 116
Crisostomo Cen. XII 136
Cunizza Cen. IX 32
Cupido Cen. VIII 7, 9
Curio *Ceh.* XXVIII 102
Curradino *Âraf* XX 67
Currado II Cen. XV 139

Currado da Palazzo *Âraf* XVI
124

Currado Malaspina *Âraf* VIII
65, 118

Cyrrha *Cen.* I 35

Daidalos *Ceh.* XXIX 115

Daniel *Âraf* XXII 146; *Cen.* IV
15, XXIX 133

Dante *Âraf* XXX 56

Davut *Ceh.* IV 57, XXVIII 137

Decius *Cen.* VI 47

Deianeira *Ceh.* XII 68

Deidamia *Ceh.* XXVI 61; *Âraf*
XXII 109

Deiphyle *Âraf* XXII 110

Delia *Âraf* XXIX 77

Delos *Âraf* XX 130

Delphoi *Cen.* I 33

Demokritos *Ceh.* IV 136

Demophoon *Cen.* IX 100

Dıraç *Cen.* VI 65

Diana *Âraf* XIII 152, XXV 130

Dicle *Âraf* XXXIII 112

Dido *Ceh.* V 85; *Cen.* VIII 9

Dimyat *Ceh.* XIV 104

Diogenes *Ceh.* IV 137

Diomedes *Ceh.* XXVI 55

Dione *Cen.* VIII 7, XXII 143

Dionisio *Ceh.* XII 108

Dionysus *Cen.* XXVIII 130

Dioskorides *Ceh.* IV 140
Dite *Ceh.* VIII 69, XI 65, XII
37, XXXIV 20
Dolcin *Ceh.* XXVIII 56
Domenico Cen. X 94, XII 70
Dominazioni Cen. XXVIII 122
Domitianus *Âraf* XXII 83
Donato Cen. XII 137
Donna Berta Cen. XIII 140
Douai *Âraf* XX 46
Draghignazzo *Ceh.* XXI 121,
XXII 73
Duera *Ceh.* XXXII 117
Ebro *Âraf* XXVII 3; Cen. IX
88
Egidio Cen. XI 83
Elbe *Âraf* VII 98
Elektra *Ceh.* IV 121
Elíseo Cen. XV 136
Eisa *Âraf* XXXIII 68

Elysium *Cen.* XV 27
Erna *Cen.* XVI 143
Empedokles *Ceh.* IV 138
Ephialtes *Ceh.* XXXI 94, 107
Epikuros *Ceh.* X 13
Erikhton *Ceh.* IX *TL*
Erinys *Ceh.* IX 45
Erisikhthon *Âraf* XXIII 25
Ermo *Âraf* V 96
Esau *Cen.* VIII 131
Ester *Araf* XVII 28
Eteokles *Ceh.* XXVI 52
Etika *Ceh.* XI 80
Euklides *Ceh.* IV 142
Eunoe *Âraf* XXVIII 131,
XXXII 127
Eurialus *Ceh.* I 106
Europa *Cen.* XXVII 84
Euros *Cen.* VIII 68
Euripides *Âraf* XXII 106
Euryplos *Ceh.* XX 113
Fabbro *Araf* XIV 101
Fabius *Cen.* VI 47
Fabrizio *Âraf* XX 26
Faenza *Ceh.* XXXII 122, *Âraf*
XIV 111
Falterona *Âraf* XIV 17
Fano *Ceh.* XXVIII 76, *Âraf* V
71

Farfarello *Ceh.* XXI 123, XXII
95

Farinata *Ceh.* VI 79, X 32

Fas *Âraf* IV 139

Federico, *Ceh.* X 119; XIII 58;

XXIII 66 *Âraf* VII 118,

XVI 115; *Cen.* XX 63

Federigo Novello *Âraf* VI 17

Federigo Tignoso *Âraf* XIV
106

Fegghine *Cen.* XVI 49

Felice *Cen.* XII 79

Feltre *Cen.* IX 52

Feltro *Ceh.* I 105

Ferisiler *Ceh.* XXIII 116, XXVII
85

Ferrara *Cen.* IX 56

Firat *Âraf* XXXIII 112

Fiesole *Ceh.* XV 61, 73; *Cen.*

xv 125; *Cen.* XVI 122

Fifanti *Cen.* XVI 104

Filippeschi *Âraf* VI 107

Filippi *Cen.* XVI 88

Filippo Argenti *Ceh.* VIII 61

Fizika *Ceh.* XI 100

Floransa *Ceh.* X 91, XVI 74,

XVII 70, XXIV 144, XXVI
1, XXXII 119; *Âraf* VI 127,
XI 113, XX 75, XXIII 100;
Cen. XV 98, XVI 61, 84,

86, 111, 146, 149, XVII
48, XXIX 103, XXXI 38
Focaccia Ceh. XXXII 62
Focara Ceh. XXVIII 90
Folquet Cen. IX 95
Fonte Branda Ceh. XXX 78
Forese *Âraf* XXIII 48, 76,

XXIV 73

Forli Ceh. XVI 98
Francesca Ceh. V 116
Francesco, ermiş, Ceh. XXVII
67, 112; Cen. XI 75, XXII
90, XXXII 34
Francesco d'Accorso Ceh. XV

109

Franco Bolognesi *Âraf* XI 82
Frison Ceh. XXXI 63
Gaia *Âraf* XVI 140
Gaddo Ceh. XXXIII 68

Gaeta Ceh. XXVI 91; *Cen.*

VIII 62

Galehaut Ceh. V 137

Galienos *Ceh.* IV 143

Galigaio *Cen.* XVI 101

Galizia *Cen.* XXV 18

Galli *Cen.* XVI 104

Galluzzo *Cen.* XVI 53

Gand *Âraf* XX 46

Ganellone Ceh. XXXII 122

Ganj *Araf* II 6, XXVII 4; *Cen*
XI 50

Ganymedes *Araf* IX 22

Garda *Ceh.* XX 64

Garisenda Ceh. XXXI 137

Gaskonya *Araf* XX 66; *Cen.*

XVII 82, XXVII 59

Gaville Ceh. XXV 151

Genievre *Cen.* XVI 14

Gentucca *Âraf* XXIV 39

Geri del Bello Ceh. XXIX 27

Geryon *Ceh.* XVII 97, 133;

XVIII 19; *Araf* XXVII 22

Gherardo *Âraf* XVI 124, 135,

137

Ghibellin'ler *Cen.* VI 103

Ghino di Tacco *Âraf* VI 13

Ghisolabella *Ceh.* XVIII 55
Giacomo *Âraf* VII 118
Gianni de' Soldanieri *Ceh.* XXXII
121

Gianni Schicchi *Ceh.* XXX 32
Gideon *Âraf* XXIV 125
Gilboa *Âraf* XII 41
Giotto *Âraf* XI 96
Giovacchino *Cen.* XII 140
Giovanna di Guzman *Cen.* XII
80

Giovanna di Montefeltro *Âraf*
V 88

Giovanna Visconti *Âraf* VIII
71

Girit *Ceh.* XII 13, XIV 95
Giuda *Cen.* XVI 122
Giudecca *Ceh.* XXXIV 117
Giuochi *Cen.* XVI 104
Glaukos *Cen.* I 69
Godefroy *Cen.* XVIII 47
Gomita *Ceh.* XXII 81
Gomorra *Âraf* XXV 40
Gorgoxi *Ceh.* IX 56
Gorgona *Ceh.* XXXIII 82
Governol *Ceh.* XX 77
Graffiacane *Ceh.* XXI 122; XXII
34

Grazian Cen. X 105
Greci Cen. XVI 88
Gregorio *Âraf* X 73; Cen. XXVIII

133

Grifon *Âraf* XXIX 107, XXX
6, XXXI 113, 119, XXXII
26, 43, 89
Gualandi Ceh. XXXIII 31
Gualdo Cen. XI 48
Gualdrada Ceh. XVI 37
Gualterotti Cen. XVI 133
Guardingo Ceh. XXIII 108
Guelfler Cen. VI 106
Guiglielmo Borsiere *Ceh.* XVI

72

Guidi ailesi *Ceh.* XXX 76
Guido Bonatti *Ceh.* XX 118
Guido Cavalcanti *Ceh.* X 63;

Âraf XI 97

Guido da Castel *Âraf* XVI 126
Guido da Prata *Âraf* XIV 105
Guido del Cassero *Ceh.* XXVIII
77

Guido del Duca *Âraf* XIV 81
Guido di Carpigna *Âraf* XIV

Guido Guerra *Ceh.* XVI 38,
Cen. XVI 97

Guido Guinizelli *Âraf* XXVI
 92

Guiglielmo *Âraf* VII 133; *Cen.*
 XX 62

Guiglielmo Aldobrandesco *Araf*
 XI 59

Guiglielmo Borsiere *Ceh.* XVI
 72

Guillaume *Cen.* XVIII 46
 Guittone *Âraf* XXIV 56, XXVI
 124

Gullara *Ceh.* XXII 79

Habeşler *Araf* XXVI 20

Habil *Ceh.* IV 55

Hananya *Cen.* XXVI 12

Harpyalar *Ceh.* XIII 12, 101

Hautefort *Ceh.* XXIX 29

Havva *Araf* VIII 98, XII 70,

XXIV 116, XXIX 24

Hazine *Ceh.* XV 119

Hekabe *Ceh.* XXX 16

Hektor *Ceh.* IV 122; *Cen.* VI
 67

Helena *Ceh.* V 64

Helike *Araf* XXV 131; *Cen.*

XXXI 31[^]

Heliodorus *Âraf* XX 113

Helios *Cen.* XIV 96

Helikon *Âra*JXXIX 40

Hellespont *Araf* XXVIII 74

Henri *Çen.* XVII 83, XXX 137

Henry *Âraf* VII 130;

Herakleitos *Ceh.* IV 138

Herkiil *Ceh.* XXV 31, XXVI
107, XXXI 131

Hezekiel *Âraf* XXIX 102

Hieronymus *Cen.* XXIX 37

Hindistan *Ceh.* XIV 31

Hintliler *Âraf* XXVI 20,

XXXII 42; *Cen.* XXIX 101

Hippokrates *Ceh.* IV 143, *Âraf*
XXIX 137

Holofernes *Araf* XII 58

Homeros *Ceh.* IV 88

Honorius *Cen.* XI 97

Horatius *Ceh.* IV 89

Hugues Capet *Âraf* XX 49

Hyperion *Cen.* XXII 142

Hyppolytos *Cen.* XVII 47

Hysippyle *Ceh.* XVIII 92

Iacapo da Santo Andrea *Ceh.*

Ianus Cen. VI 81

Ierda *Âraf* XVIII 101

Illuminato Cen. XII 131

Importuni Cen. XVI 133

Infangato Cen. XVI 122

Innocenzo Cen. XI 92

Iole Cen. IX 101

Iphigenia Cen. V 70

Isère Cen. VI 59

Iulia *Ceh.* IV 128

Iulius *Ceh.* I 70

Iuno *Ceh.* XXX 1, Cen. XII
10, XXVIII 32

Iustinianus *Âraf* VI 88, Cen.
VI 10

Ïarbas *Âraf* XXXI 70

Ïason *Ceh.* XVIII 86, XIX 85;

Cen. II 17

Ïbni Riışd *Ceh.* IV 144

Ïbni Sina *Ceh.* IV 143

Ïbrahim *Ceh.* IV 57

Ïda Dağı *Ceh.* XIV 97

İkaros Ceh. XVII 112
İkizler Cen. XXII 151
İlion Ceh. 173, *Âraf* XII 62
İlyas Ceh. XXVI 34; *Âraf*

XXXII 80

İncil Ceh. XIX 106, *Âraf* XIX
136; Cen. IX 133, XXIV
. 135, 143, XXIX 96
İokaste *Araf* XXII 55
İsa *Âraf* XX 86, XXI 7, XXIII
73, XXVI 127, XXXII 101;
Cen. VI 14, IX 119, XI 70,
101, 108, XII 38, 71, 74,
XIV 105, 106, 107, XVII
50, XIX 72, 103, 106, XX
46, XXIII 20, 71, XXV 13,
32, XXVI 52, XXVII 40,

XXIX 97, 110, XXXI 1,
108, XXXII 19, 24, 27, 82,
85,87, 124
İsidorus Cen. X 131
İskender Ceh. XII 107, XIV 35
İsmene *Âraf* XXII 111
İsmenus *Araf* XVIII 92
İsrail Ceh. IV 58
İşaya Cen. XXV 91
İuba Cen. VI 70

Jacopo Rusticucci Ceh. VI 80,

Jacuii Ceh. XXIV 87

Judith Cen. XXXII 10

Jupiter Ceh. XIV 52, XXXI 44,
91; *Âraf* VI 118, XXIX
120, XXXII 113; Cen. IV
63, XXII 145, XXVII 12,
14

Juvenal *Âraf* XXII 13

Kabil Ceh. XX 124; Cen. II 50

Kadmos Ceh. XXV 97

Kaina Ceh. V 107, XXXII 58

Kalkhas *Ceh.* XX 111

Kalliope *Âraf* I 9

Kapaneus *Ceh.* XIV 63

Kentaur Ceh. XII 56, 104, 115,
127, XXV 17

Kerberos Ceh. VI 13, 22, 31,
IX 98

Kerubiler Cen. XI 38, XXVIII
99

Kharon Ceh. III 94, III 109, III
128

Kharybdis *Ceh.* VII 22

Kheiron Ceh. XII 65, 71, 77,
97; *Âraf* IX 34

Kıbrıs Ceh. XXVIII 82

Kızıldeniz *Ceh.* XXIV 88

Kirke *Ceh.* XXVI 92; *Âraf* XIV
42

Kleopatra *Ceh.* V 63; *Cen.* VI
77

Klio *Âraf* XXII 58

Klotho *Araf* XXI 25

Klymene *Cen.* XVII 3

Koç *Âraf* VIII 135; *Cen.* XXIX

1

Kokytos *Ceh.* XIV 118, XXXI

123, XXXIII 155, XXXIV
52

Kolkhis *Ceh.* XVIII 86

Kreusa *Cen.* IX 97

Kserkses *Âraf* XXVIII 71; *Cen.*

VIII 125

Kudüs *Âraf* II 2, XXIII 30;

Cen. XIX 127, XXV 55

Kuraş *Âraf* XII 57

Lacedemona *Âraf* VI 140

Lakthesis *Âraf* XXV 79

Lamone *Ceh.* XXVII 49
Lancelot *Ceh.* V 128
Lanfranchi *Ceh.* XXXIII 32
Langia *Araf* XXII 112
Lano *Ceh.* XIII 121
Lapo Saltarello *Cen.* XV 129
Laterano *Ceh.* XXVII 86; *Cen.*

XXXI 35

Latinus *Ceh.* IV 126
Latona *Âraf* XX 131; *Cen.* X
69, XXII 139, XXIX 2
Lavinia *Ceh.* IV 125; *Âraf*

XVII 37; *Cen.* VI 1

Leandros *Araf* XXVIII 71
Learco *Ceh.* XXX 10
Leda *Cen.* XXVII 98
Lefkoşa *Cen.* XIX 146
Lemnos *Ceh.* XVIII 88
Lerici *Âraf* III 49
Lethe *Ceh.* XIV 131, 136; *Âraf*

XXVI 108, XXVIII 130,

XXX 144, XXXIII 96, 123

Levi *Âraf* XVI 131

Lia *Âraf* XXVII 101

Libicocco *Ceh.* XXI 121, XXII
70

Libya *Ceh.* XXIV 85
Lille *Âraf* XX 46
Limbus *Ceh.* IV 44; *Âraf* XXII
13

Limoges *Âraf* XXVI 120
Linus *Ceh.* IV 141; Cen.

XXVII 41

Livius *Ceh.* XXVIII 7
Lizio *Araf* XIV 97
Loderingo *Ceh.* XXIII 104
Logoduro *Ceh.* XXII 88
Lombardia *Ceh.* I 68, XXII 97,

XXVII 20; *Âraf* VI 61, XVI
46, 125; Cen. XVII 72

Lorenzo Cen. IV 82
Louis *Âraf* XX 50
Lucanus *Ceh.* IV 90, XXV 94
Lucca *Ceh.* XXXIII 28; *Âraf*
XXIV 20, 36
Lucia *Ceh.* II 97, II 100; *Âraf*

IX 55; Cen. XXXII 138
Lucifer *Ceh.* XXXI 142,
XXXIV 89, 103
Lucretia *Ceh.* IV 128; Cen. VI 41

Luka *Âraf* XXI 7
Luni *Ceh.* XX 48; Cen. XVI 73

Lykurgus *Araf* XXVI 94

Maccarius Cen. XXII 49
Macra Cen. IX 89
Magosa Cen. XIX 146
Maia Cen. XXII 143
MakkabelerCe/1. XIX 85; *Cen.*

XVIII 40

Malacoda *Ceh.* XXI 76, 79
Malaspina *Ceh.* XXIV 143
Maleagros *Âraf* XXV 22
Malebolge *Ceh.* XVIII 1, XXI
4, XXIV 37, XXIX 40
Malebranche *Ceh.* XXI 37,

XXII 100, XXIII 22

Manfredi *Âraf* III 111
Manto *Ceh.* XX 55
Mantova *Ceh.* I 69, II 60, XX
92; *Âraf* VI 74, VII 86,
XVIII 82
Marcabo *Ceh.* XXVIII 73
Marcel *Âraf* VI 126
Marcia *Ceh.* IV 128
Marco *Araf* XVI 46, XVI 130
Maremma *Ceh.* XXV 21,
XXIX 47; *Âraf* V 135

Marguerite *Âraf* VII 127
 Maria *Araf* XXIII 29
 Mars *Ceh.* XXIV 145, XXXI
 50; *Âraf* II 15, XII 33; *Cen.*
 IV 63, VIII 132, XIV 100,
 XVI 46, XXVII 12
 Marsilya *Âraf* XVIII 102
 Marsyas *Cen.* I 20
 Marzia *Âraf* I 80, 85
 Marzucco *Âraf* VI 17
 Matelda *Âraf* XXXIII 119
 Matya *Ceh.* XIX 96
 Mayorka *Ceh.* XXVIII 82
 Medeia *Ceh.* XVIII 96
 Medusa *Ceh.* IX 52
 Megaira *Ceh.* IX 46
 Melissus *Cen.* XIII 125
 Melkisedek *Cen.* VIII 125
 Menalippos *Ceh.* XXXII 131
 Merkür *Cen* IV 63
 Meryem *Âraf* III 39, V 101,
 VIII 37, X 50, XIII 49,
 XVIII 100, XX 21, XXII
 143, XXXIII 6; *Cen.* IV 30,
 XI 70, XIII 84, XIV 35, XV
 130, XXIII 110, 125, 137,
 XXXII 4, 108, 114, 118
 Messer Marchese *Âraf* XXIV

Metellus *Âraf IX* 136

Mısır Cen. XXV 55

Michele Scotto *Ceh. XX* 116

Michel Zanche *Ceh. XXII* 88,

XXXIII 144

Midas *Âraf XX* 108

Midyan *Araf XXIV* 124

Mikail *Ceh. VII* 11; *Âraf XIII*

50; Cen. IV 47

Mikal *Âraf X* 68, X 71

Milano *Âraf XVIII* 118

Mincio *Ceh. XX* 77

Minerva *Âraf XXX* 67; Cen,II

8

Minos *Ceh. V* 4, 18, XIII 96,

XX 35, XXVII 124, X XIX

118; *Âraf I* 77; Cen. XIII

13

Minotaurus *Ceh. XII* 25

Mira *Âraf M* 80

Modena Cen. VI 75

Moldau *Âraf VII* 98

Monaldi *Âraf VI* 107

Mongibello *Ceh. XIV* 54

Montagna *Ceh. XXVII* 46

Montaperti *Ceh. XXXII* 80

Montefeltro *Âraf V* 88

Montecchi *Âraf* VI 106
Mon temalo *Cen.* XV 110
Montemurlo *Cen.* XV 64
Monteregion *Ceh.* XXXI 40
Mordohay *Araf* XVII 30
Moronto *Cen.* XV 136
Mosca *Ceh.* VI 80, *Ceh.*

XXVIII 106

Mucius *Cen.* IV 83
Muhammed *Ceh.* XXVIII 31,
61

Musa *Ceh.* IV 56; *Âraf* XXXII
80; *Cen.* IV 29, XXIV 134,

XXVI 40

Musa'lar *Ceh.* II 7
Myrrha *Ceh.* XXX 39

Nabukatnetsar *Cen.* IV 13
Naiades *Âraf* XXXIII 51
Napoli *Âraf* III 27
Narkissos *Ceh.* XXX 128
Nasıra *Cen.* IX 138
Nasina *Cen.* IX 138
Nassidius *Ceh.* XXV 95

Natan Cen. XII 136

Navarra *Ceh.* XXII 48, 121,

XXVIII 58

Nella *Araf* XXIII 86

Nemrud *Ceh.* XXXI 76; *Araf*

XII 36; Cen. XXVI 124

Neptunus *Ceh.* XXVIII 84;

Cen. XXXIII 94

Nerli Cen. XV 115

Nessos *Ceh.* XII 67, 97, XIII 1

Niccolò *Ceh.* XXIX 129; *Âraf*

XX 32

Nil *Ceh.* XXXIV 44; *Âraf* XXIV

64; *Âraf* XXIV 64; Cen. VI

66

Nino *Araf* VIII 53

Ninus *Ceh.* V 58

Nocera Cen. XI 48

Niobe *Araf* XII 37

Nisus *Ceh.* I 107

Noli *Âraf* IV 25

Normandiya *Âraf* XX 66

Noter *Âraf* XXIV 56

Nuh *Ceh.* IV 55; Cen. XII 16

Octavianus *Âraf* VII 6

Oderisi *Araf* XI 81

Oğlak *Âraf* II 57; Cen. XXVII
67

Olimpos *Âraf* XXIV 15

Omberto *Âraf* XI 67

Opizzo da Esti Ceh. XII 111

Orbisaglia Cen. XVI 73

Orestes *Âraf* XIII 32

Orfeus Ceh. IV 140

Oriaco *Âraf* V 79

Ormanni Cen. XVI 89

Ostiense Cen. XII 82

Ottokar *Âraf* VII 100

Ovidius Ceh. IV 90, XXV 97

Pachino Cen. VIII 67

Padova Ceh. XV 7; Cen. IX 46

Palermo Cen. VIII 74

Palladion Ceh. XXVI 63

Pallas *Âraf* XII 33; Cen. VI 36

Paris Ceh. V 67; *Âraf* XX 52

Parmenides Cen. XIII 125

Parnassus *Âraf* XXII 65,

XXVIII 141, XXXI 140; Cen. I

16

Pasiphae *Âraf* XXVI 42

Paulus Ceh. II 32; Cen. XVIII

132, 136

Peana Cen. XIII 25

Pegasea Cen. XVIII 84

Pelikan Cen. XXV 112
Peloro *Âraf* XIV 31; Cen. VIII

67

Penelope Ceh. XXVI 95
Penestrino Ceh. XXVII 102
Pennino Ceh. XX 66
Penthesileia Ceh. IV 124
Pera Cen. XVI 126
Persius *Âraf* XXII 100
Persler Cen. XIX 114
Perugia Cen. VI 75, XI 46
Peschiera Ceh. XX 71
Petrus Ceh. I 134, II 24, XIX
90, 94; *Âraf* IX 127, XIII
50, XXI 52, XXXII 76,
Cen. IX 139, XI 118,
XVIII 132, XXII 88, XXV
12, XXXII 133
Phaeton Ceh. XVII 110; *Âraf*
IV 71; Cen. XXXI 124
Phlegeton Ceh. XIV 116, 131
Phlegra Ceh. XIV 58
Pharsalus Cen. VI 66
Philippe *Âraf* XX 50
Phlegyas Ceh. VIII 19, 23

Pholos *Ceh.* XII 72
Photinos *Ceh.* XI 8
Pia *Âraf V* 133
Piava *Cen.* IX 25
Piccarda *Âraf XXIV* 10; *Cen.*

III 49, IV 97, IV 112

Pier da Medicina *Ceh.* XXVIII
75

Pier della Broccia *Âraf VI* 21

Pieridesler *Araf I* 10

Pier Pettinaio *Âraf XIII* 124

Pierre *Âraf VII* 125

Pier Traversaro *Âraf XIV* 98

Pietola *Âraf XVIII* 82

Pietrapana *Ceh.* XXXII 28

Pietro Bernardone *Cen.* XI 88

Pietro Damiano *Cen.* XXI 121

Pietro Lombardo *Cen.* X 107

Pietro Mangiadore *Cen.* XII

134

Pietro Peccator *Cen.* XXI 123

Pietro Spano *Cen.* XII 135

Pilatus *Araf XX* 88

Pinamonte *Ceh.* XX 95

Pisa *Ceh.* XXXIII 29, 79; *Âraf VI* 18

Pisistratus *Âraf XV* 101

Pistoia *Ceh.* XXIV 126, 143,

Pius Cen. XXVII 44 ^

Platon *Ceh.* IV 134; *Âraf* III
43; Cen. IV 22

Plautus *Âraf* XXII 98

Plüton *Ceh.* VI 115, VII 2

Po *Ceh.* V 98, XX 78; *Âraf*

XIV 91, XVI 115; Cen. VI
49, XV 137

Podestadi Cen. XXVIII 123

Pola *Ceh.* IX 114

Polenta *Ceh.* XXVII 41

Polinnia Cen. XXIII 55

Pollux *Âraf* IV 61

Polydoros *Ceh.* XXX 17; *Âraf*
XX 114

Polykleitos *Âraf* X 31

Polyksene *Ceh.* XXX 17

Polymnestor *Âraf* XX 114

Pompeius Cen. VI 52, 72

Ponthieu *Âraf* XX 66

Porta Sole Cen. XI 45

Prato *Ceh.* XXVI 9

Pratomagno *Âraf* V 115

Pressa Cen. XVI 100

Principati Cen. XXVIII 125

Priscianus *Ceh.* XV 109

Prosperina *Araf* XXVIII 49

Provence *Âraf* VII 126, XX 61

Provenzan Saivani *A raf* XI
121

Ptolemaios *Ceh.* IV 142; *Cen.*
VI 69

Puccio Sciancato *Ceh.* XXV
148

Puglia *Ceh.* XXVIII 8, XXVIII
13; *Âraf* VII 124

Pygmalion *Âraf* XX 105

Pyramus *Âraf* XXVII 39,

XXXIII 69

Pyrrhos *Ceh.* XII 135; *Cen.* VI
43

Quintius *Cen.* VI 47

Quirinus *Cen.* VIII 132

Rabano *Cen.* XII 139

Rachele *Ceh.* II 101, IV 61;

Âraf XXVII 104; *Cen.*

XXXII 9

Rahab *Cen.* IX 115

Rainouard *Cen.* XVIII 46

Ravenna *Ceh.* XXVII 40; Cen.
VI 61

Ravigriiani Cen. XVI 99

Raymond Bérenger Cen. VI
133,136

Rebecca Cen. XXXII 10

Rehoboam *Araf* XII 46

Reno *Ceh.* XVIII 60; *Araf* XIV
91

Rhea *Ceh.* XIV 100

Rhin Cen. VI 58

Rhodopeia Cen. IX 101

Rhône *Ceh.* IX 112; Cen. VI
60, VIII 59

Rialto Cen. IX 26

Richard Cen. X 132

Rinier *Araf* XIV 88

Rinier da Corneto *Ceh.* XII
136

Rinier Pazzo *Ceh.* XII 136

Ripheus Cen. XX 68

Robert Guiscard *Ceh.* XXVIII
11; Cen. XVIII 47

Roland *Ceh.* XXXI 18; Cen.

XVIII 43

Roma *Ceh.* I 71, II 21, 23, XIV
105, XVIII 28, XXXI 59;

Âraf VI 114, XVI 106, XIX
107, XXI 89, XXIX 115,

XXXII 102; Cen. VI 57, IX
141, XV 125, XVI 10,
XXIV 62, XXVII 61, XXXI
33

Romagna *Ceh.* XXVII 28, 36,

XXXIII 156; Âraf V 69,
XIV 99, XV 44

Romena *Ceh.* XXX 73

Romieu *Ceri.* VI 129, 135

Romualdus Cen. XXII 49

Rubaconte Âraf XII 100

Rubicante *Ceh.* XXI 123, XXII
40

Rubicon Cen. VI 65

Rudolph Âraf VII 94; Cen.

VIII 71

Ruggieri *Ceh.* XXXIII 13

Sabellus *Ceh.* XXV 94

Sabin Cen. VI 40

Sacchetti Cen. XVI 103

Safira Âraf XX 112

Salahaddin *Ceh.* IV 129

Samanyolu Cen. XIV 97

Samuel Cen. IV 29

San Giovanni *Ceh.* XIX 16;

Cen. XVI 25
Sanherib *Araf* XII 52
Sanleo *Âraf* IV 25
Sannella Cen. XVI 91
Saône Cen. VI 59
San Pietro *Ceh.* XVIII 32,
XXXI 59
Santafior *Âraf* VI 111
Santa Zita *Ceh.* XXI 38
Sanremo *Ceh.* XXVII 49
Santo Volto *Ceh.* XXI 48
San Zeno *Âraf* XVIII 120
Sapia *Araf* XIII 109
Sarah Cen. XXXII 10
Sardanapalus Cen. XV 108
Sassol Mascheroni *Ceh.* XXXII
65
Sastos *Araf* XXVIII 72
Saul *Araf* XII 40
Savena *Ceh.* XVIII 60
Savio *Ceh.* XXVII 52
Scarmiglione *Ceh.* XXI 105
Scipion *Ceh.* XXXI 116; Cen.
VI 52, XXVII 61
Seine *Cen.* VI 59 XIX 120

Semele *Ceh.* XXX 1; *Cen.* XXI

5

Semiramis *Ceh.* V 58

Seneca *Ceh.* IV 141

Septentrion *Âraf* XXX 5

Seraflar *Cen.* XXVIII 99

Serchio *Ceh.* XXI 49

Ser Martino *Cen.* XIII 140

Sevilla *Ceh.* XX 126

Sextus *Ceh.* XII 135

Sibellius *Cen.* XIII 128

Sibylla *Cen.* XXXIII 65

Sichaeus *Ceh.* V 62; *Cen.* IX

97

Sicilya, *Ceh.* XII 107; *Âraf* III
113; *Cen.* XX 62

Siena *Ceh.* XXIX 133; *Âraf* V
134, XI 64, 111, 123, 135,
XIII 106

Siestri *Âraf* XIX 100

Sigier *Cen.* X 138

Signa *Cen.* XVI 56

Sile *Cen.* IX 49

Silvestro *Ceh.* XXVII 95; *Cen.*

XI 83

Silvius *Ceh.* II 13

Simifonti *Cen.* XVI 63

Sinois *Cen.* VI 68

Simon *Ceh.* XIX 1, XXX 98,

116; Cen. XXX 147
Simonides *Âraf* XXII 107
Sinigalia Cen. XVI 74
Sion *Âraf* IV 68
Sismondi *Ceh.* XXXIII 32
Sixtus Cen. XXVII 44
Sizii Cen. XVI 107
Skyros *Âraf* IX 34
Sodom *Ceh.* XI 50; *Araf* XXVI
40, 79
Sokrates *Ceh.* IV 134

Soldanieri Cen. XVI 91
Solon Cen. VIII 124
Sordello *Âraf* VI 74, VII 2, 13,
52, VIII 38, 43, 62, 94, IX
58

Sorgue Cen. VIII 58
Sphinks *Âraf* XXXIII 47
Stace XXXIII 134
Statius *Âraf* XXI 91, XXII 25,
XXIV 119, XXV 28, 31,
XXVII 47, 48, XXXII 28
Stricca *Ceh.* XXIX 126
Strophades *Ceh.* XIII 11
Styks *Ceh.* VII 108, IX 80,
XIV 116
Swabia Cen. III 118
Syrinks *Âraf* XXXII 64
Şarlman *Ceh.* XXXI 16; Cen.

VI 96, XVIII 43
Şenar *Âraf* XII 34
Şeriya Cen. XXII 94

Taddeo Cen. XII 82
Tagliacozza *Ceh.* XXVIII 16
Tagliamento Cen. IX 43
Talamone *Âraf* XIII 151
Tales *Ceh.* IV 137
Tambornicchi *Ceh.* XXXII 28
Tanai *Ceh.* XXXII 26
Tarpeia *Âraf* IX 138
Tarquinius *Ceh.* IV 127
Tatarlar *Ceh.* XVII 16
Tebaldello *Ceh.* XXXII 123
Tebaldo *Ceh.* XXII 52
Tegghiaio *Ceh.* VI 79, XVI 41
Teiresias *Ceh.* XX 40; *Âraf*

XXII 113

Terazi *Âraf* II 5, XXVII 3;
Cen. XXIX 1

- Terentius *Âraf* XXII 97
 Tevere *Ceh.* XXVII 29; *Araf* II
 100; *Cen.* XI 106
 Thais *Cefi.* XVIII 135
 Thames *Ceh.* XII 119
 Thaumás *Araf* XXI 51
 Thebai *Ceh.* XIV 68, XX 31,
 xxv 15, XXX 2, 22,
 xxxii 10, xxxiii 88; *Araf*
 xviii 91, xxi 92, xxii 88
 Themis *Araf* xxxiii 47
 Theseus *Ceh.* IX 54; *Araf*
 xxiv 121
 Thetis *Araf* XXII 113
 Thisbe *Araf* XXVII 38
 Thymbraios *Âraf* XII 31
 Thais *Ceh.* XVIII 135
 Timaeus *Cen.* IV 49
 Tisiphone *Ceh.* IX 48
 Tithonos *Araf* IX 1
 Titus *Cen.* VI 92; *Araf* XXI 82
 Tityos *Ceh.* XXXI 124
 Tobias *Cen.* IV 47
 Tolomea *Ceh.* xxxiii 124
 Tommaso *Araf* XX 67; *Cen.* X
 99 XII 143, XIV 4, XVI
 127

Tomyris *Âraf* XII 55
Toppo *Ceh.* XIII 120
Torquatus *Cen.* VI 46
Toscana *Ceh.* X 24, XXII 97,
xxiv 76, 92, XXVIII 108,
xxxii 63; *Araf* XI 58, 110,
XIII 148, XIV 16, 103, 124
XVI 137; *Cen.* IX 89 XXII
115,

Toulouse *Araf* XXI 89
Traianus *Araf* X 76
Traversare *Araf* XIV 107
Trento *Ceh.* XII 5, XX 68

Trespiano *Cen.* XVI 54
Trinacria *Cen.* VIII 70
Tristan *Ceh.* V 67
Trivia *Cen.* XXIII 27
Troya *Ceh.* I 75, XXVIII 9,

xxxI 14, 22, 98, 113; *Araf*

xii 61; *Cen.* XV 125

Tullius *Ceh.* IV 141
Tuna *Ceh.* XXXII 25; *Cen.*

VIII 64

Tupino *Cen.* XI 43
Turbia *Araf* III 49
Turnus *Ceh.* I 106
Türkler *Ceh.* XVII 16

Tydeus *Ceh.* XXXII 130
Typhoeus *Ceh.* XXXI 124;

Cen. VIII 69
Tyrol *Ceh.* XX 62

Ubaldin della Pila *Araf* XXIV
28

Ubaldo Cen. XI 43
Ubertain Donato Cen. XVI 120
Uccellatoio Cen. XV 111
Ughi Cen. XVI 88
Ugo da San Vittore Cen. XII
133

Ugolin d'Azzo *Araf* XIV 105
Ugolin de' Fantolin *Araf* XIV
121

Ugolino *Ceh.* XXXIII 13,85
Uguiccione *Ceh.* XXXIII 89
Ulikses *Ceh.* XXVI 55; *Araf*

XIX 22; Cen. XXVII 83
Urania *Araf* XXIX 41
Urban Cen. XXVII 44
Urbino *Ceh.* XXVII 29
Utica *Âraf* I 74

Val Camonica *Ceh.* XX 64

Val de Magra *Ceh.* XXIV 145;

*Âraf*VIII 115

Valdichiana *Ceh.* XXIX 47

Valdigrieva *Cen.* XVI 66

Vanni Fucci *Ceh.* XXIV 125

Var *Cen.* VI 58

Vario *Âraf* XXI 198

Vas d'elezione *Ceh.* II 28

Vecchio *Cen.* XV 115

Venceslaus *Âraf* VII 102

Venedico Caccianemico *Ceh.*

XVIII 50

Venedik *Cen.* XIX 140

Venerabilis *Cen.* X 130

Venüs *Âraf* XIX 1, XXV 131,

XXVIII 64

Vercelli *Ceh.* XXVIII 73

Vergilius *Ceh.* I 79, XIX 61,

XXIII 126, XXIX 4, XXXI

133; *Âraf* II 61, III 74, VI

67, VII 7, VIII 64, X 52,

XIII 79, XIV 143, XIX 28,

29, XXI 15, 100, 103, 126,

XXII 10, XXIII 130, XXIV

119, XXVII 20, 118, 126, ,

XXVIII 126, XXIX 56,

xxx 46, 49, 50, 51, 55;
Cen. XVII 19, XXVI 118
Vernaccia *Âraf* XXIV 24
Verona Ceh. XV 121, XX 68;

Âraf XVIII 120
Veronica Cen. XXXI 103
Verruchio Ceh. XXVII 47
Virtudi Cen. XXVIII 122
Vicaliano Ceh. XVII 68
Vicenza Cen. IX 47
Vulcanus Ceh. XIV 56

Yaftah Cen. V 65
Yahuda Ceh. IX 27, XXXI 142,

xxxiv 62; *Âraf* XX 74,

xxi 83

Yahya *Âraf* XXII 152, XXXII
76

Yakup *Âraf* XXXII 76; Cen.

VIII 131, XXII 70

Yengeç Cen. XXV 101

Yeşua *Âraf* XX 110; Cen. IX

124, XVIII 37

Yuhanna *Araf* XXIX 104; Cen.

IV 29, XXXII 31

Yusuf Ceh. XXX 97

Zenon *Ceh.* IV 138

Zümrüdüanka *Ceh.* XXIV 106

Wissant *Ceh.* XV 5

Açıklamalı İçindekiler

ÖNSÖZ

CEHENNEM

Birinci kanto

7 Nisan 1300 Perşembe'yi kutsal Cuma'ya bağlayan gece. Dante'nin karanlık bir ormanda yolunu şaşırması. Dante'nin üç hayvanla karşılaşması. Vergilius'un ortaya çıkması. Öteki dünyaya yolculuğun başlaması.

İkinci kanto

8 Nisan 1300, akşamüstü. Dante'nin korkuya kapılması. Vergilius'un Dante'nin korkusunu gidermesi. Beatrice'nin Limbus'a inmesi. Dante'nin yüreğini korkusuzluğun kaplaması.

Üçüncü kanto

8 Nisan 1300 akşamı. Cehennem'in girişi. Acılar kentinin kapısındaki yazı. Kötülük de, iyilik de yapmadan yaşamış olanların ruhlarını sokan at sinekleri. Akheron ırmağı. Ruhları karşı kıyıya geçiren kayıkçı Kharon. Deprem. Dante'nin bayılması.

Dördüncü kanto

8 Nisan 1300 akşamı. Cehennem'in ilk dairesi: Limbus. Erdemli ama vaftiz olmamış ruhlar. Dante'nin kendine gelmesi. İsa'nın Cehennem'e inişi. Eski ozanlar, ünlü kişiler. Değerli kişileri konuk eden şato.

Beşinci kanto

8 Nisan 1300 akşamı. Cehennem'in ikinci dairesi. Şehvet düşkünleri. Minos'un sözleri. Rüzgâr. Vergilius, Dante'ye Semiramis, Dido, Kleopatra gibi ünlü kişileri tanıtır. Dante' nin Francesca da Rimini ile karşılaşması. Dante bayılır.

Altıncı kanto

8 Nisan 1300 akşamı. Cehennem'in üçüncü dairesi. Dondurucu bir yağmur altında, çamurlar içinde yatan oburlar. Kerberos. Ciacco. Floransa'nın geleceğine ilişkin öngörüler. Kıyamet günü.

Yedinci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in dördüncü dairesi. Cimriler, savurganlar, öfkeli. Vergilius'un Pluton'u sindirmesi. Çarpışan ruhlar. Talih'in işlevi. Styx bataklığına bulanmış ruhlar. Beşinci daireye iniş.

Sekizinci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in beşinci dairesi. Öfkeye yenik düşenler. Kulenin ışıkları. Styx'ten geçiş. Filippo Argenti. Dite kenti. İblislerin engellemesi.

Dokuzuncu kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Dite kentinin önü. Sapkınlar. Dante' nin korkuya kapılması. Üç cehennem cadısı. Göklerden gönderilen ulak. Kapının açılması. Sapkınların mezarları.

Onuncu kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in altıncı dairesi. Sapkınlar. Epikuros'un yolunu izleyenlerin mezarları. Farinata. Cavalcanti. Geleceği bilen ruhlar. Dante'nin sağ olanlarla ilgili olarak verdiği bilgi.

On birinci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in altıncı dairesi. Sapkınlar. İğrenç kokular. Papa Anastasio'nun mezarı. Vergilius Dante'ye, Aristoteles'in görüşüne uygun olarak Cehennem'in yapısını anlatır.

On ikinci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in yedinci dairesi. Birinci bölme. Saldırganlar. Başkalarına şiddet uygulayanların haşlandıkları kan ırmağı. Minotauros'un öfkesi. Kentaur'lar. Kheiron'la karşılaşma.

On üçüncü kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in yedinci dairesi. İkinci bölme. Saldırganlar. Kendilerine şiddet uygulayarak canlarına kıyanlar. Ağaca dönüşmüş ruhlar. Pier della Vigna. Savurganlar. Floransa'nın yazgısı.

On dördüncü kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in yedinci dairesi. Üçüncü bölme. Saldırganlar. Ateş yağmuru altında kumda yatan, Tanrı'yı küçümseyenler. Kapaneus. Cehennem ırmaklarının kökeni. Giritli yaşlı.

On beşinci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in yedinci dairesi. Üçüncü bölme. Saldırganlar. Ateş yağmuru altında koşan cinsel sapkınlar. Brunetto Latini. Floransa ve Dante'nin yazgısı. Ünlü din adamları.

On altıncı kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in yedinci dairesi. Üçüncü bölme. Cinsel sapkınlar. Üç Floransalı arasında söyleşi. Floransa'nın yozlaşması. Dante'nin beline doladığı ip. Geryon'un gelişi.

On yedinci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in yedinci dairesi. Üçüncü bölme. Ateş yağmuru altında oturan tefeciler. Hile ve dalavere simgesi Geryon. Dante'nin tefecilerle konuşması. Geryon'un sırtında aşağıya iniş.

On sekizinci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in sekizinci dairesi. Birinci ve ikinci hendekler. Kamçılanarak ters yönlerde koşuşan kadın tellalları ve çapkınlar. Boka gömülü dalkavuklar. Iason. Thais.

On dokuzuncu kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in sekizinci dairesi. Üçüncü hendek. Baş aşağı çukura gömülü din sömürücüleri. Papa Niccolö III. Papaların yanlışları. Vergilius Dante'yi kemerin tepesine götürür.

Yirminci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in sekizinci dairesi. Dördüncü hendek. Büyücüler ve biliciler. Amphiaraios. Teiresias. Mantova kentinin kuruluşu.

Yirmi birinci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in sekizinci dairesi. Beşinci hendek. Hileciler. Kaynar zift. Zebaniler. Vergilius'un Malacoda'ya yanıtı. Dante'nin korkuya kapılması.

Yirmi ikinci kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in sekizinci dairesi. Beşinci hendek. Rüşvet yiyenler. Zebanilerle yolculuk. Ciampolo. Keşif Gomita. Oyuna gelen zebaniler.

Yirmi üçüncü kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in sekizinci dairesi. Altıncı hendek. Hileciler, ikiyüzlüler. Vergilius ile Dante'nin Malabranche'lerden kaçışı. Yakaran cüppeliler. Neşeli keşifler. Kaifas'ın çilesi.

Yirmi dördüncü kanto

9 Nisan 1300 sabahı. Cehennem'in sekizinci dairesi. Yedinci hendek. Hileciler, hırsızlar. Yılanların soktuğu insanlar. Kül olup yeniden insana dönüşme. Vanni Fucci. Floransa'nın geleceğine ilişkin bilgiler.

Yirmi beşinci kanto

9 Nisan 1300 öğle. Cehennem'in sekizinci dairesi. Yedinci hendek. Hileciler, hırsızlar. Yılana dönüşmüş hırsızlar. Vanni Fucci'nin cezalandırılması. Uç başlı dev Cacus. Floransalı hırsızların değişimi.

Yirmi altıncı kanto

9 Nisan 1300 öğle. Cehennem'in sekizinci dairesi. Sekizinci hendek. Hileciler. Floransa'ya yergi. Alevler içinde ruhlar. Ulikses'le karşılaşma. Ulikses son gezisini ve nasıl öldüğünü anlatır.

Yirmi yedinci kanto

9 Nisan 1300 öğle. Cehennem'in sekizinci dairesi. Sekizinci hendek. Hileciler. Guido da Montefeltro. Romagna'nın durumu. Montefeltro'nun keşiflere katılması. Ferisilerin önderi. Minos'un kararı.

Yirmi sekizinci kanto

9 Nisan 1300 öğle. Cehennem'in sekizinci dairesi. Dokuzuncu hendek. Bölücüler. Dokuzuncu hendeğin görünümü. Muhammed. Ali. Pier da Medicina. Curio. Bertrand de Born.

Yirmi dokuzuncu kanto

9 Nisan 1300. Cehennem'in sekizinci dairesi. Onuncu hendek. Simyacı kalpazanlar. Vergilius'un uyarısı. Onuncu hendeğin görünümü. Simyacıların çarpıldıkları cezalar. Arezzo'lu Griffolino. Siena'lı Alberto.

Otuzuncu kanto

9 Nisan 1300 öğleden sonra. Cehennem'in sekizinci dairesi. Onuncu hendek. Hileciler. Gianni Schicchi. Myrrh. Adamo usta. Yusuf'u suçlayan kadın. Yunan Sinon. Vergilius'un uyarısı.

Otuz birinci kanto

9 Nisan 1300 öğleden sonra. Cehennem'in sekizinci dairesi. Onuncu hendek. Kuyuya gömülü devler. Nemrud. Ephialtes. Briareus. Antheus'un Vergilius ile Dante'yi dibe indirmesi.

Otuz ikinci kanto

9 Nisan 1300 ikindi vakti. Cehennem'in dokuzuncu dairesi. Hainler. Kaina (Birinci bölüm). Antenora (İkinci bölüm). Mangano kontları. Bocca. Ganellone.

Otuz üçüncü kanto

9 Nisan 1300 akşamı. Cehennem'in dokuzuncu dairesi. Vatanlarına ve konuklarına ihanet edenler. Ugolino kendisinin ve çocuklarının ölümünü anlatır. Pisa'ya ilenme. Keşiş Alberigo. Branca d'Oria. Ceneviz'e ilenme.

Otuz dördüncü kanto

9 Nisan 1300 akşamı. Cehennem'in dokuzuncu dairesi.

Kendilerine iyilik yapanlara, yaratıcısına ihanet edenler. Lucifer. İskaryot Yahuda, Brutus, Cassius. Vergilius, Luci-fer'in gökyüzünden düşmesini ve Cehennem'in oluşumunu anlatır. Vergilius ile Dante yukarıya çıkıp yıldızları görürler.

ÂRAF

Birinci kanto

10 Nisan 1300 Paskalya sabahı (Pazar günü) gün ağarırken. Dante'nin esin perilerinden isteği. Dört yıldız. Araf'ın bekçisi Cato. Issız kıyıya varış.

İkinci kanto

10 Nisan 1300 Paskalya sabahı. Güneşin yükselişi. Kayıkçı meleğin gelişi. Ruhlarla karşılaşma. Casella'nın şarkısı. Cato'nun gelmesi. Kaçış.

Üçüncü kanto

10 Nisan 1300 Paskalya sabahı. Araf'ın eteğine varış. Dante'nin korkusu. Vergilius'un açıklamaları. Ruhlarla karşılaşma. Manfredi.

Dördüncü kanto

10 Nisan 1300 öğleye doğru. Araf'a tırmanış. Vergilius'un yıldızlarla ilgili açıklaması. Araf dağının yapısı. Belacqua ve başka ruhlar.

Beşinci kanto

10 Nisan 1300 öğleden sonra. Savaşta ölenlerin, cinayete kurban gidenlerin ruhları. Jacopo del Cassero ile konuşma. Bonconte da Montefeltro. Pia.

Altıncı kanto

10 Nisan 1300 öğleden sonra. Duaların önemi. Saz şairi Sordelio. İtalya'ya, papaya, Floransa'ya yönelik eleştiriler.

Yedinci kanto

10 Nisan 1300 ikindi vakti. Vergilius ile Sordello arasında söyleşi. Araf'a çıkışın koşulları. Çiçekli vadi. Krallar.

Sekizinci kanto

10 Nisan 1300 akşamüstü. Gökten inen iki melek. Nino Visconti. Uç yıldız. Yılanın kaçıışı. Currado Malaspina.

Dokuzuncu kanto

10 Nisan 1300 akşamı. Dante uyuyup düş görür. Dante Araf'ın kapısının önünde uyanır. Araf'ın kapısının açılışı.

Onuncu kanto

11 Nisan 1300 sabahı. Araf'a tırmanış. Mermere işlenmiş kabartmalar: Meryem, Davut, Traianus. Kendini beğenmeye eleştiri.

On birinci kanto

11 Nisan 1300 öğleye doğru. İlahi söyleyen ruhlar. Umberto Aldobrandesco. Oderisi. Provenzan Salvani.

On ikinci kanto

11 Nisan 1300 öğleye doğru. Yontularla kaplı yol. Kurumlu kişilerin yontuları. Günah izlerini silen melek. Merdivenden çıkış.

On üçüncü kanto

11 Nisan 1300 öğle. Güneşe yakarı. İmrenme günahı işleyen ruhlar. Siena'lı Sapia. Dante'nin itirafları.

On dördüncü kanto

11 Nisan 1300 öğleden sonra. Guido del Duca. Rinieri da Calboli. Arno vadisinde yaşanan yozlaşma. Vergilius'un uyarısı.

On beşinci kanto

11 Nisan 1300 ikindi vakti. Yukarıdan gönderilen elçi. Vergilius'un yeryüzü ve gökyüzü nimetlerinin paylaşımına ilişkin açıklaması. Meryem. Pisistratus. Ermiş Stefano.

On altıncı kanto

11 Nisan 1300 ikindi vakti. Dumanlar içinde gidiş. Lombardiya'lı Marco. Özgür istencin açıklanması. Yozlaşmanın nedeni.

On yedinci kanto

11 Nisan 1300 akşamı. Öfke yüzünden cezalandırılanlar. Vergilius'un sevgi kuramını açıklaması. Üç tür sevgi.

On sekizinci kanto

11 Nisan 1300 akşamı. Vergilius sevginin özelliğini açıklıyor. Umursamazlıkları yüzünden cezalandırılanlar. Dante'nin uyuması, düşüncelerinin düşe dönüşmesi.

On dokuzuncu kanto

11 Nisan 1300 gün ağarırken. Dante'nin düşünde gördüğü deniz kızı. Yardımcı melek. Beşinci dairenin ruhları. Papa Adriano V ile konuşma.

Yirminci kanto

12 Nisan 1300 sabahı. Cimriler ve eli açıklar. Hugues Capet. Cezalandırılan cimrilik örnekleri. Deprem. İlahi söyleyen ruhlar.

Yirmi birinci kanto

12 Nisan 1300 kuşluk vakti. Statius'un dedikleri. Depremin nedeni, Araf'ın özellikleri. Statius'un Vergilius'u tanınması.

Yirmi ikinci kanto

12 Nisan 1300 kuşluk vakti. Statius'un öyküsü. Statius'un gizlice Hıristiyan oluşu. Ozanlar, ünlü kadınlar. Dallarını meyve yüklü ağaç.

Yirmi üçüncü kanto

12 Nisan 1300 öğle. İlahi söyleyen ruhlar. Forese Donati. Dante ile Forese'nin ortak anıları.

Yirmi dördüncü kanto

12 Nisan 1300 öğle. Lucca'lı Bonaginta. Şiirde yeni biçem. Corso Donati'nin ölümü. Dalları meyve yüklü ikinci ağaç. Melek.

Yirmi beşinci kanto

12 Nisan 1300 öğle. Statius'un insan vücudu konusunda açıklamaları. Ruhun bedene girişi. Ruhun bedenden ayrılması. Alevlerin içinde yürüyen ruhlar.

Yirmi altıncı kanto

12 Nisan 1300 öğleden sonra. Şehvet düşkünlerinin ruhları. Bologna'lı şair Guido Guinizelli. Saz şairi Arnaut Daniel ile karşılaşma.

Yirmi yedinci kanto

12 Nisan 1300 gece. Tanrı'nın güleç meleği. Dante'nin alevlerden korkması. Dante'nin ateşten geçişi. Dante uyur, düş görür. Lia ile Rachele. Ertesi sabah merdivenden çıkış. Vergilius'un sözleri.

Yirmi sekizinci kanto

13 Nisan 1300 sabah. Kutsal orman. Lethe ırmağı. Güzel kadın. Güzel kadının suları, rüzgârı açıklaması. Altın çağı öven ozanlar.

Yirmi dokuzuncu kanto

13 Nisan 1300 sabah. Irmak boyunca yürüyüş. Ormanı yaran ışık. Esin perilerine yakarış. Yedi şamdan, yirmi dört yaşlı kişi, kanatlı hayvanlar. Zafer arabası.

Otuzuncu kanto

13 Nisan 1300 sabah. Beatrice'nin zafer arabasıyla gelişi. Vergilius'un yok oluşu. Beatrice'nin Dante'ye yönelttiği eleştiriler.

Otuz birinci kanto

13 Nisan 1300 sabah. Dante'nin itirafı. Beatrice'nin suçlamaları. Dante bayılır. Dante Lethe ırmağının suyundan içer. Dans eden dört güzel.

Otuz ikinci kanto

13 Nisan 1300 kuşluk vakti. Dante'nin gözlerinin kamaşması. Ağacın yanında duraklama. Dante'nin uyanışı. Dante'nin yeryüzündeki işlevi. Kartal, tilki, ejderha. Kutsal arabanın değişime uğraması. Arsız orospu.

Otuz üçüncü kanto

13 Nisan 1300 öğle. Beatrice'nin uyarısı. Karanlık sözler. Matelda, Statius ile Dante'yi Eunoe ırmağına götürür. Dante yıldızlara çıkmaya hazırdır.

CENNET

Birinci kanto

14 Nisan 1300 sabahı, Paskalya Perşembesi. Dante'nin Beatrice ile gökyüzüne yükselmesi. Dante'nin Apollon'dan güç istemesi. Gökyüzündeki yuvarların, seslerin özellikleri. Beatrice'nin açıklamaları.

İkinci kanto

Göğün ilk katı (Ay). Ayın yapısına giriş. Ay lekeleri ve etkileri. Dante'nin yanılması. Beatrice'nin açıklamaları.

Üçüncü kanto

Göğün ilk katı. Sözlerini yerine getirmeyen ruhlar. Aynadan yansıyan yüzler. Kutluluğun derecesi var mıdır? Piccarda Donatı. Kraliçe Costanza.

Dördüncü kanto

Göğün ilk katı. Dante'nin iki kuşkusu. Beatrice Platon'un ruhların gökyüzüne dönüşüne ilişkin görüşünü açıklıyor. İstencin önemi. Dante'nin yeni kuşkusu.

Beşinci kanto

Göğün ilk katı. İnsanla Tanrı arasında sözleşme. Yukarıya doğru çıkış. Göğün ikinci katı (Merkür). Şan uğruna iyilik yapmış olanlar. Gezegenin ve kutluların ışması.

Altıncı kanto

Göğün ikinci katı. İmparator Iustinianus. Aineias'tan Şarلمان'a dek Roma kartalının tarihi. Guelf'lerle Ghibellin'lerin imparatorluğa verdikleri zarar. Romieu'ye övgü.

Yedinci kanto

Göğün ikinci katı. Beatrice, Dante'nin İsa'nın ölümüyle alınan öç konusundaki kuşkularını gideriyor. Tanrı'nın oğlunun ete kemiğe bürünmesinin gerekçesini ve ölümden sonra dirilişi anlatıyor.

Sekizinci kanto

Göğün üçüncü katı (Venüs). Sevgiye bağımlı ruhlar. Tanrı sevgisi. Charles Martel. Kötü yöneticiler. Oğulun babaya benzememesi.

Dokuzuncu kanto

Göğün üçüncü katı. Charles Martel'in söyledikleri. Cunizza da Romano'nun öngörüsü. Marsilyalı saz şairi Folquet. Rahab. Papaların eleştirilmesi.

Onuncu kanto

Göğün üçüncü katı. Dünyanın kusursuz yapısı. Göğün dördüncü katı (Güneş). Bilgelige öncelik tanıyan ruhlar. Aquino'lu Tommaso'nun ilk çemberde yer alan on bir bilgeyi (din bilginleri ile felsefeciler) tanıtması.

On birinci kanto

Göğün dördüncü katı. Ölümlülerin anlamsız tasaları. Gökyüzü mutluluğu. Aquino'lu Tommaso'nun Assisi'li Francesco'yu övmesi, Dominiken tarikatının yozlaşmasını eleştirmesi.

On ikinci kanto

Göğün dördüncü katı. İkinci çemberdeki kutluların şarkıları. Ermiş Bonaventura ermiş Domenico'yu övüyor, Fransisken tarikatının yozlaşmasını yeriyor. İkinci çemberdeki on bir bilge tanıtılıyor.

On üçüncü kanto

Göğün dördüncü katı. Cennetliklerin şarkıları, çifte raksları. Aquino'lu Tommaso Dante'ye Adem, İsa ve Süleyman peygamber konusunda bilgi veriyor. Ruhların niçin eşit yaratılmadıkları açıklanıyor.

On dördüncü kanto

Göğün dördüncü katı. Dante'nin öldükten sonra dirilme konusunda kuşkularını Süleyman peygamberin gidermesi. Üçüncü bir çemberin görünmesi. Göğün beşinci katı (Mars). İnanç uğruna çarpışmış ruhlar. Ruhların oluşturduğu haçın ortasından İsa ışıklar saçar. Beatrice'nin güzelliğinin artması.

On beşinci kanto

Göğün beşinci katı. Ruhların suskunluğu. Dante'nin büyük dedesinin dedesi Cacciaguida'nın verdiği bilgiler. Eski Floransa'ya övgü.

On altıncı kanto

Göğün beşinci katı. Dante'nin atasına sorduğu sorular. Cacciaguida'nın yanıtları. Floransa'da halkın karışımı, ünlü ailelerin yok olması.

On yedinci kanto

Göğün beşinci katı. Dante'nin kendi geleceğine ilişkin tasaları. Cacciaguida'nın Dante'nin sürgün edileceğini haber vermesi. Cacciaguida'nın öğüdü: gördüklerini olduğu gibi anlat.

On sekizinci kanto

Göğün beşinci katı. Beatrice'ye vuran mutluluk. Yahudi kahramanlar, Haçlı Seferlerine katılanlar, destan kahramanları. Göğün altıncı katı (Jüpiter). İnançlı ve dürüst ruhlar. Harfler oluşturan ruhlar. M harfinin zambağa dönüşmesi. Papaların cimriliği.

On dokuzuncu kanto

Göğün altıncı katı. Kartal'ın anlattıkları. Dante'nin Tanrı'nın adaleti konusundaki kuşkularının giderilmesi. Avrupa'nın yozlaşmış kralları.

Yirminci kanto

Göğün altıncı katı. Ruhların söylediği şarkılar. Kartalın gözü. Cennet'te iki pagan: Ripheus ile Traianus.

Yirmi birinci kanto

Göğün yedinci katı (Satürn). Beatrice gülmez, ruhlar şarkı söylemez, ışımaya ölümlülerin dayanamayacağı düzeye çıkar. Üst katlara çıkan merdiven. Pietro Damiano. Din adamlarına eleştiri. Duyulmadık bir çılgılık.

Yirmi ikinci kanto

Göğün yedinci katı. Dante'nin şaşkınlığını Beatrice yatıştırır. Ermiş Benedetto'nun anlattıkları. Manastırların

yozlaşması. Göğün sekizinci katı (dönmeyen yıldızlar). Dante'nin de burcu İkizler. Gezegenlere, yeryüzüne bakış.

Yirmi üçüncü kanto

14 Nisan 1300 öğle, Paskalya Perşembesi. Göğün sekizinci katı. Beatrice'nin bekleyişi. İsa ile Meryem'in kutlular arasına inişi. Beatrice'nin gülümsemesi. Petrus'un görünmesi.

Yirmi dördüncü kanto

Göğün sekizinci katı. Beatrice'nin Dante için havarilere dua etmesi. Gökleri kaplayan sevinç. Petrus'un Dante'yi inanç konusunda sınaması. Dante'nin doğru yanıt vermesi.

Yirmi beşinci kanto

Göğün sekizinci katı. Floransa özlemi. Dante'nin şiir tacı giyeceğine inancı. Dante'nin umut konusunda sınavdan geçmesi. Yuhanna'nın görünmesi. Dante'nin gözlerinin kamaşması.

Yirmi altıncı kanto

Göğün sekizinci katı. Ermiş Yuhanna Dante'yi sevgi konusunda sınavdan geçiriyor. Dante'nin görme yetisi geri geliyor. Adem'in yaratılışla, ilk insanların konuştukları dille ilgili açıklamaları.

Yirmi yedinci kanto

Göğün sekizinci katı. Dante'nin esrikliği. Petrus'un papa Bonifazio'ya yönelttiği eleştiriler. Dante'nin dönmesi ve

daha yukarıya çıkışı. Göğün dokuzuncu katı (İlk Devindirici). Tanrı ile meleklerin bölümü. Beatrice, İlk Devindirici'yi açıklar. İnsanlığın yozlaşmasına eleştirir.

Yirmi sekizinci kanto

Göğün dokuzuncu katı. Çevresinde dokuz çember bulunan bir ışıklı noktanın görünmesi. Beatrice'nin çemberlerle gök katları arasındaki ilişkiyi açıklaması. Meleklerin sınıflandırılması.

Yirmi dokuzuncu kanto

14 Nisan 1300 öğleden sonra, Paskalya Perşembesi. Göğün dokuzuncu katı. Beatrice meleklerin yaratılışını anlatır. Baş- kaldıran melekler, Tanrı'ya bağlı melekler. Din öğretimi konusundaki yanlışlar. Meleklerin sayısı. Tanrı'nın büyüklüğü.

Otuzuncu kanto

Göğün onuncu katı (arşîâlâ). Kutlular ve melekler. Meleklerin görünmez oluşu, Beatrice'nin daha güzelleşmesi. Işık seli. Kutsal gül. Henri VU'nin yeri.

Otuz birinci kanto

Göğün onuncu katı. Beyaz gül. Dante'nin şaşkınlığı. Beatrice'nin yerini ermiş Bernard'ın alması. Dante'nin Beatrice'yi uğurlaması. Bernard'm öğütleri. Meryem.

Otuz ikinci kanto

Göğün onuncu katı. Kutluların gülün içindeki dağılımı. Eski ve Yeni Ahit'e göre Cennet'e gelenler. Çocukların

durumu. Meryem için söylenilen ilahiler. Cebrail.
Önemli cennetlikler.

Otuz üçüncü kanto

Göğün onuncu katı. Bemard'm Dante için Meryem'e
ettiği dua. Dante'nin gözlerini yüce ışığa çevirmesi.
Evrenle Tanrı'nın özdeşleşmesi. Üçlem ilkesi. Dante'nin
anlatım gücünün tükenmesi.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

- {1}** Bkz Dante, Yeni Hayat, çeviren: Işıl Saatçioğlu, Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar, İstanbul, 1993.
- {2}** Bkz ilahi Komedya, Cehennem I, Not 1
- {3}** Bkz Giovanni Boccaccio, Decameron, Türkçesi Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları Birinci Baskı 1996
- {4}** Bkz Niyazi Ahmet Banoğlu, Basın Tarihimizin Kara ve Ak Günleri, İstanbul 1960; ayrıca Bkz. Oğuz Karakartal, Büyük İtalyan Şairi Dante'nin Türkiye'de Taranması, Tarih ve Toplum, Aylık Ansiklopedik Dergi, Kasım 1996, Sayı 155
- {5}** Traduttore traditore = çevirmen hain(dir); İtalyanca deyiş.